

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

RESMİ WEB SİTEMİZ

<https://rantey.org>

Yedek ve Duyuru Kanallarımız

Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

- Telegram: <https://t.me/birkitapbir>
- WhatsApp Kanalımız : <https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4lvMoc0Y>

KEMAL BEKİR

Kanlı Düğün

Kemal Bekir
Kanlı Düğün

Bu kitabın Yayın hakları
Pencere Yayınlarına aittir
Birinci Baskı: Ceylan Yayınları 1997
İkinci Baskı: Nisan 2006
Kapak Resmi: Salvador Dali

Baskı : Kilim Matbacılık
Maltepe mah. Litros Yolu Fatih San. Sit. No: 12/204
Zeytinburnu-İstanbul Tel: (0212) 612 95 59

Yayın Yönetmeni: Muzaffer Erdoğan

ISBN 975-8460-89-7

PENCERE YAYINLARI: 204

Osmanağa Mah. Pavlonya Sok. Nuhoğlu İşhanı No. 10/6
Kadıköy / İSTANBUL
TEL: (0216) 414 64 41

Kemal Bekir

Kanlı Düğün

“Hamlet - Sizin özünüz doğru mudur?

“Ophelia - Efendimiz?

“Hamlet - Yüzünüz güzel midir?

“Ophelia - Efendimiz ne demek istiyorlar?

“Hamlet - Eğer özünüz doğru, yüzünüz de güzelse doğruluğunuz güzelliğinizin alışverişini kessin. Çünkü doğruluğun kudreti güzelliği kendine benzetinceye kadar güzelliğin kuvveti doğruluğu kaç kere kendine alet eder.”

HAMLET, W. Shakespeare

(Çeviren: Orhan Burian)

BİR

İstasyonun gürültülü kalabalığına bakılırsa inen, binen çok sayılırdı. Oysa birkaç köylüyle birkaç kasabalı bindi trene. Yakın köylerden, ilçelerden gelen birkaç kasabalı da indi. Hakkı, elinde, ağır, büyük bavulu, yere basınca, hemen geri döndü, ardından gelen Hüsnü'nün elindeki daha ufak bavula uzandı. Yolculara, peynirli, taze soğanlı sandviç, torbada büsküvi, plastik kaplarda yoğurt satmak için koşturanların şamatası arasında, ağzı kulaklarında karşılayıcıları sokuldular onlara:

“Hoş geldin, Hakkı.” diye sarıldı ağabeyi Nuri. “Hoş geldin.”

Nuri ufak tefekti, yine de onu özlemle kucaklayışında kayboluverdi Hakkı.

“Hoş bulduk ağbi.”

Kara kuru, yaşını belli etmeyen teyzesi oğlu Cahit sıradaydı:

“Hakkı, hoş gelmişsin be.”

Ağabeyinden kurtulur kurtulmaz, Cahit sarılınıştı Hakkı'ya.

“Hoş bulduk, Cahit. Ne haber, nasılsın?”

“Bizde n'olsun? Haberler sende.”

Hakkı, az gerisinde duran Hüsnü'yü çekti:

“Arkadaşım Hüsnü.” dedi. “Bize geldi, konukluğa.”

“Hoş geldin.” diye Nuri ona doğru yürüyordu ki, bir askerle çarpıştı.

“Pardon ağbi.” dedi asker, yürüdü. “Binemedim, öte kapı kapalı da.”

Anası, babası, küçük kardeşi, askeri yolcu etmenin telâşındaydılar:

“Sen bin ağbi, bavulunu pencereden uzatırım ben.”

“Hadi, kalın sağlıcakla.”

“Mektup yazmayı unutma, varır varmaz. İki satır.”

“Meraklanma ana, yazarım.”

Nuri, büyük bavulu yerden kapmıştı. Cahit de Hüsnü’nün elinden küçük bavulu aldı:

“Ver kardeşim şunu da bana.”

İstasyon memurluğunun önüne geldiklerinde trenin düdüğü öttü. Tekerlekleri döndü.

Satıcıların gürültüsü kesildi. Sağa sola koşuşup dağılıyorlardı. Kara derili, yaşını belli etmeyen genç, elindeki tablada satamadığı yoğurt kapları, göründü:

“Hoş geldin Hakkı Ağbi.”

“Hoş bulduk Ali.”

“Çok şükür, arada bir gösteriyorsun yüzünü.” Hüsnü’ye baktı. “Sen de hoş geldin ağbi.”

Hakkı bilir. Hemşerileri her yeni gördüklerine, her yeni duyduklarına meraklı olurlar:

“Arkadaşım. Bize geldi.”

“Eee, elbette.” diye sırtıttı Arap Ali, “Düğün dediğin öyle olmalı. Arkadaşı da bulunmalı ki...”

Ötekilerden önce kendi güldü sözüne.

“Köfteciligi bıraktın mı sen?”

“Ohooo,” diye karşılık verdi Arap Ali. “Ne köftesi Hakkı ağbi? Her katarda bir restoran var şimdi. Millet de senin bildiğin gibi değil, parası bol. Köfteye möfteye bakan kim? Trenler de eskisi gibi çok durmuyor. Biz de böyle kendimizi alamünit işlere verdik çoktan. Bunda da iş yok. Trenlerde her birşey satılıyor. Bak işte, sata sata beş kap yoğurt sattım şimdi. İkişer liradan on lira. Hepsi kazanç olsa n’olur? Boşuna taban teptik senin anlayacağın. Hadi eyvallah! Gözün aydın Nuri ağbi, senin de gözün aydın Cahit ağbi.”

“Sağol Arap.” dedi Nuri.

“Hadi len, bas git, Güdük!” diye yalandan öfkelenildi Cahit.

Derisinin renginden ötürü Arap, boyundan bosundan ötürü Güdük derlerdi Ali’ye. Tabanları kışına değe değe uzaklaşırken, ufaklık iki yoğurtçu çocuk, satış mı var gibilerinden onlara bakıyordu.

“İşte Hüsnü, bizim buralar böyle.” dedi Hakkı.

“Herkes kendine göre bir deli.” diye ekledi Nuri.

“Ya, Hakkı, işte böyle.” diye söylendi Cahit de.

“Bu Ali’yi köfte sattığı zamanlardan bilirim. Hep böyledir. Yaşı büyüktür ha! Göstermez.”

Hüsnü çevresine bakınıyordu. Kendi ilçesi de buralara yakındı. Ama ne de olsa bir ayrımı vardı. İnsanlarından belli, bizim orda, bir yabancı istasyona inse, nedir, neyin nesidir diye böyle yiyecek gibi bakmazlar. Bak, şu çocuklar bile meraklı. Bana mı bakıyorlar, Hakkı’ya mı?

O sıra istasyon şefi geçiyordu. İlçenin yerlisiydi, ama memurluk onurunu korurcasına kolayına selâm vermezdi herkese. Küçük esnaf Nuri, belediyenin ufaklık katibi Cahit gibileri görmezden gelir, geçirdi. Ama Hakkı’nın yüksek okul bitirdiğini, buraya neden geldiğini biliyordu, az duraladı.

“Hoş geldin.”

“Hoş bulduk.”

“Hayırlı iş için, değil mi?” dedi memur. “Bugün indim ilçeye, Ahmet Bey’i gördüm. O söyledi geleceğini. Memnun oldum.”

Yürürken döndü, Hüsnü’ye baktı:

“Siz de hoş geldiniz.”

“Hoş bulduk.”

“Arkadaşım.” dedi Hakkı gülerek.

“İyi, güzel.” dedi, uzaklaştı istasyon şefi.

Niye süzdü beni diye içinden geçirdi Hüsnü. Yoksa buralara kadar... Olamaz. Buralarda sıkıyönetim yok. Neden tedirgindi adam? Tedirgin değil, işkilli. Yok canım, bana öyle geliyor. Buraların adamları meraklı olur.

İki minibüsle bir otomobil kalkıyordu.

“Neyle gideceğiz?” diye sordu Hakkı.

Cahit’in esmer yüzünde otuz iki dişi görünüyordu:

“Hah hah hay! Bilmiyor Nuri ağbi.”

Kıyıda duran süslü püslü bir anadol otomobilin kapılarını açıyordu.

“Taksiyle.” dedi Nuri.

“Hususiyle.” diye düzeltti Cahit, ağzı kulaklarında.

Bagajı açıp bavulları yerleştirirken söyleniyordu:

“Bunlara taksiyle hususunin farkını öğretemedim, Hakkı. Her gördükleri otomobile taksi diyorlar. Anlatıyorum, otoyu ticaret amacıyla kullanırsan...”

“Taksi denmez mi buna, Hakkı?”

“Hâlâ taksi diyor bak. Nuri ağbi, bu hususi, hususi.”

“Enişte’nin mi?” diye sordu Hakkı.

“Enişte’nin ya. Hani sen izinli geldiğinde söylüyordu sıraya gir-dim diye. İşte, bu o. Eh, sen de alırsın bir tane yakında.”

“Daha biz nerdeee...”

“Alırsın, alırsın.” diye böbürlendi Nuri. Kardeşinin ayrımını be-lirtmek istedi.

O ara uzaklara bakıyordu Hüsnü. Görünüşe göre, sağa doğru bir yamaca yerleşmişti kasaba. Sola doğru da ağaçlar sıklaşıyor, dar bir bölgede yoğunlaşıyor, evler o yanda daha az görünüyordu. Ağaçlar arasında, bir minarenin yalnız şerefesinden üstü seçiliyordu. Sağ yandaki cami daha büyük olmalıydı. Hem kubbesi görünüyordu. Hem de iki minaresi vardı. Trenin düdüğü uzaklardan duyuldu. Ba-şını çevirdi Hüsnü. Kıraç topraklar üzerinde, upuzun, ufalarak iler-liyordu motorlu tren.

“Hep şaşarım.” dedi Hakkı, Hüsnü’nün baktığı yerleri bilmiş, aklından geçenleri kavramış gibi. “Bu yoz topraklarda, bizim şu ufak, köy mü, kent mi belirsiz kasaba, nasıl da yemyeşil kalmış öy-le?”

“Sulaktır.” dedi Nuri.

“Neresi sulak, ağbi? Bir o yan, şu kavakların, bahçelerin ara-sı...”

Cahit direksiyonun başına kurulmuştu:

“Hadi, binin!” diye seslendi.

Nuri, Hakkı’yı zorla öne oturttu. Kendi Hüsnü’yle arkaya geçti.

Eniştesinin ağzından girip burnundan çıkarak otomobili aldığı zamanlar büyük bir çalımla kullanırdı Cahit. Çevrede çalım satacak kimse yoktu, ama alışkanlıktı onda bu. Eli direksiyona değdi mi, kurulurdu.

“Ehliyet aldın mı, Hakkı?”

“Yok, almadım.”

“Sizin ehliyetiniz var mı, kardeş?”

“Ehliyetim yok.” dedi Hüsnü. “Ama kullanmasını bilirim.”

Kalkamadı Cahit. Motor hırıldayıp hırıldayıp susuyordu. Tek so-run buydu şu an Cahit için. Soğuk terler döküyor, büyük bir kusur işlediğini sanıyordu. Nuri’nin kahkahalarını duymuyordu bile.

“Gaz verin biraz.” dedi Hüsnü.

“Veriyorum vermesine...” derken yürüdü anadol, Cahit de rahat bir soluk verdi. “Hah!”

Nuri’nin kahkahalarını o zaman duydu:

“İşletiyorsun sen beni, ama ömrünce kullanamazsın sen bunu, Nuri ağbi.”

“Önüne bak, önüne!” dedi Nuri. “Bizi sağ salım götür de hele sen.”

“Enişte nasıl oldu da verdi arabayı sana?” dedi Hakkı.

“Neye vermeyecek? Pekâlâ götürüyorum işte.”

Hakkı baktı ki, Cahit bu konuyu onur sorunu yapacak, üstünde durmadı, geçiştirdi:

“Yok, yani, malına titizdir, ama,” dedi Nuri, “senin sözün oldu mu, akar sular durur. İçimizden bir o çıktı, okudu, adam oldu, der hep. Şimdi de o verdi otomobilini. Al Cahit, Hakkı’yı bun’nan getir, dedi...”

Hakkı, Hüsnü’ye açıkladı:

“Bu otomobil, Cahit’in eniştesinin. Ahmet Enişte’nin.”

Hüsnü karşılık vermedi, başını salladı sadece. Ne güzel konuşuyordunuz kendi aranızda, bana dönüp söylenecek söz mü bu? Hani şu Hakkı da...

“Arkadaş nereli?” diye sordu Nuri.

“Denizlili.”

“İçinden mi?”

“İçinden değilim.” dedi Hüsnü.

“Şeyden, şeyden...” diye anımsamaya çalıştı Hakkı.

“Buldan.” dedi Hüsnü birden.

“Sen Sarayköy’lü değil miydin?” dedi Hakkı. “Ben öyle biliyorum.”

“Aslen Buldan’lıyız. Babam memurken Sarayköy’deydik. Şimdi emekliye ayrıldı ya, gine Buldan’a yerleşti.”

“Haa...” diye anımsar gibi oldu Hakkı. “Benim aklımdan çıkmış... Ağbi”

“Hı?” dedi Nuri, Hakkı’nın seslenişine.

“Hüsnü benim en iyi arkadaşımdır. Yurtta olsun, fakültede olsun, hep birlikte geçirirdik günlerimizi. Yediğimiz, içtiğimiz ayrı gider yalnız. İlle de, dedi, senin düğününde bulunacağım diye tutturdu.”

“İyi etmiş.”

Hüsnü gülümsedi. Ama bakışlarında bir kuşku. Söz nereye gelecek?

“İyi ettim tabi. Bir tanecik arkadaşımın düğününde bulunmayacak mıydım? Hah hah hah!”

Hüsnü’nün alışık olmadığı kahkahasından hoşlanmadı Hakkı. Bu sabah, trene bindiği istasyonda karşılaşmalarından beri konuşukları, görüşükleri, isteğini kanıtlamaya yetmemişti. Hüsnü’nün bakışlarında sezdi kaçamağı. Cahit’e baktı, o büyük bir titizlikle kullandığı otomobilin derdinde. Aklına geldiği gibiyse Hakkı’nın, sözü düzeltmekte yarar var. Dedi ki:

“Mektuplaşıyorduk Hüsnü’yle. Ben evleneceğimi yazdım. Bak-tım, bir mektup ondan. Ulan Hakkı, diyor, hele evlenecek ol da, düğününe beni çağırma, bir daha yüzüne bakmam vallâ...”

İki arkadaş gülüştü. Gülüşmeye Nuri de katıldı:

“İyi etmiş!”

Cahit, otomobil kullanmaya vermişti kendini. Konuşulanları dinlemiyordu, ama kulağına gelen kahkahalara o da katıldı soğuk soğuk.

Hüsnü rahatça yerleşti yerine. İyi ettim mi bilmem ya, başka da yapacak birşey yoktu. Bereket bu yörelerdenim. Bu adamların dillerinden, dediklerinden anlarım. Yemek yemelerini, söyleşmelerini, sigara içmelerini, eğlencelerini, neden hoşlanırlar, neden hoşlanmazlar, hepsini bilirim. Yücel’den ayrılmasaydım, onu da peşime takıp buralara getirseydim, çabuk açık verirdik. O İstanbul’lu, nereden bilir, benim gibi buralara uyuvermeyi?

Kasabanın kıyı evlerini geride bırakıyorlardı:

“İstasyon yolu gine daha iyiydi.” dedi Cahit. “Buralar daha bozuk.”

Otomobili, iniş çıkışlı yerlerden kollayarak ilerliyordu.

“İşte, ben buralıyım Hüsnü” dedi Hakkı. “Şu sokaklardan kaç kere geçtim, sayısını bilmem... Ama dur, bakayım. Ağbi, insana öyle geliyor, ama belki de ben hiç girmedim şu sokağa.”

İki üç sivrilmiş beton yapının dışında, yıkıldı yıkılacak, kimi tahta yüzlü, kimi toprak evlerin bulunduğu, yarı taş döşeli sokağı geride bıraktılar.

“Her yer aynı.” diye söylendi Hakkı.

Cahit bu sözü işitti nasılsa:

“Hah hah hah!” diye salıverdi kahkahayı. “Her yer aynı olur mu? İstanbul’nan bizim burası bir mi?”

Cahit topu topu iki kez gitmişti İstanbul’a. Bir kez de Ankara’ya. Buralarda geçirdiği günlerin sayısı, toplasan iki ayı bulmazdı.

“Benim söylediğim başka.” dedi Hakkı. “İstanbul koca kent. Bir yeri bir yerine benzemez.”

“Buranın her yeri birbirine benziyor.”

“Ama gene de İstanbul’da, nasıl girmedığım sokak, dolaşmadığım cadde varsa burda da var; Mahallemlerle okulum, bir de çarşı içinden başka dolaştığım yer yok burda da.”

“Bir de, okulun altındaki kışla.” dedi Nuri. “Az mı giderdin top oynamaya?”

“Bir de orası. İşte, her yeri, birbirine benziyor ya, hiçbir yeri yabancı gelmiyor insana.”

“Buldan da bizimki gibi köhne mi böyle?” dedi Nuri.

“Böyle tabi.” diye yanıtladı Hüsnü.

“Bizim buraların gelişmesi uzun zaman ister.” dedi Nuri. “Toprağı işlemeye araç gereç gerek, su gerek... Uzun hikâye...”

“Adam yapacakmış, ama Nuri ağbi.” dedi Cahit. “Sallandırıyorlar.”

Hüsnü, Cahit’in Menderes’ten söz ettiğini anladı. İstedi ki, söz kapansın.

“Biz adam olmayız.” dedi Nuri.

Hüsnü, gözücuyla süzdü Nuri’yi. Onun bir kasaba bakkalı olduğunu, Hakkı’nın gerek birkaç yıl önce, gerek bu sabahtan beri trende anlatmalarından biliyordu. Bugün Hakkı’yı karşılayacağı için gömleğinin en temizini giymişti belki. Omuzları dar, rengi atmış ceketinin kolları uzundu, gömleğinin kolları yenlerinde kayboluyordu. Koyu vişne rengi bir kazak vardı içinde. Ayakkabılarını, tozunu alıp da giydiği belliydi. Dükkânında da giydiği lekeli, gri pantolonunu değiştirme gereği duymamıştı. Hüsnü bu görünümdeki insanların yabancıları değildi, “biz adam olmayız”ı ona yakıştırdı. Nuri, sözün, bu anlama gelmemesini ister gibi kurnazlıkla eklemişti hemen:

“Diyeceğim, başımızda işe yarar adam görmek istemiyoruz.”

Hakkı, bir aya yakın süre geçirecekti bunların arasında. Üstelik Hüsnü de yanında olacaktı, canı sıkılıp hadi, bana bu kadar konukluk yeter demezse. Ağabeyi Nuri’yle kör inançları yüzünden sürtüş-

mesinin gereği yoktu. Hem de ağzını açmazdı o. Nasılsa Cahit, “Menderes”in sözünü etti de. Kimseyi kırmaz benim ağabeyim, altın yüreklidir, İstanbul’daki öğrencilik yıllarımda cebimi parasız bırakmadı.

“Hüsnü, hükümet konağı işte bu.”

Küçük alandaki koca kapılı kalın duvarlı iki katlı eski yapıyı gösterdi Hakkı. Anadol, küçük bir taşköprüyü aştı. Hükümet konağının karşısındaki, alçak duvarlarla çevrili, küçük küçük ağaçlı dağınık masalarda tektük yerli halkın oturduğu yeri gösterdi Hakkı:

“Belediye Bahçesi.” dedi. “İşte, kapısında da yazıyor.”

Kasabalılar, dükkânlara girip çıkıyorlar, işleri başından aşkın gibi gidip geliyorlardı. Genç olanları, Cahit’in kullandığı anadol’a dönüp dönüp bakıyorlardı imrenerek. Hüsnü, adamının yanbaşıda sessiz sessiz gidenlerden başka kadın kız görmemişti kasabada. Yolboyu geldikleri sürece, sokak başlarından geçerken gördüğü bir evden çıkıp bir eve giren uzun donlu, kimi de entarili kızlarla başörtülü, koltuk altlarında birşeyler taşıyan kadınları anımsadı. Oldukça kapalı kalmış bir ilçeydi anlaşılan. İstanbul’da birden yayılıveren günün modası bol paça, düşük kemer, kimi gençlerin kılığında görülür gibiydi, ama bir değişim gereksiniminden ileri gelmiyordu bu. Ya kasabalı terzinin elinden öyle çıkıyor, yada hazır giyim mağazalarında öyle satılıyordu. Ama gençlerin saçları yaygın moda-ya uygundu. Belki de gazetelerdeki büyük büyük, renkli renkli futbolcu fotoğrafları, sinema yıldızı fotoğrafları etkiliyordu onları.

“Nereye gidiyoruz?” dedi Hakkı.

“Enişte’ye.”

“Enişte’ye mi?” dedi Nuri. “Anam merak eder şimdi. Trenin geldiğini duymuştur. Eve gidelim, sonra çıkarız. Dokuz doğurur şimdi evde, Hakkı’yı beklemekten.”

“Olmaz, söz verdikti ya Enişteme. Hakkı’yı alır almaz, dükkâna getir, yüzünü göreyim dediymi ya...”

Nuri üstelemedi. Zaten çarşı içine doğru yol alıyorlardı. Sol köşede bir büyük kahve, içi dopdoluydu. Kâğıt oynayanlar, tavla şakırdatanlar, nargile fokurdatanlar. Bir berber dükkânı. Başını çevirip otomobile bakıyor berber. Kasap. Sağlı sollu üç aşağı, beş yukarı böyleydi çarşı. Yan yana dükkânlar. Birinin ön camı büyük. En şık, en pırlıtlı görüneni o. Bisikletinden, çamaşır makinesine, radyosuna kadar her türden yerli ürünlerle donanmış bir dükkân.

Önünde, ellerini ardında bağlayıp içeriyi seyredenler vardı. Bir köylü orta boy bir transistörlüye sahip olmanın sevinciyle yanındakine gülererek dışarı çıkıyordu.

Cahit, o mağazanın önüne çekmişti otomobili:

“Enişte görmedi, içerde mi ne?”

O ara birden kapıda görünüyordu Ahmet enişte. Sesi gürlledi:

“Hoş geldin Hakkı, hoş geldin!”

“İnin bakalım.” dedi Nuri.

İnerlerken Ahmet, onlara yaklaştı. Uzun boyu, rahat, aydınlık yüzü, düzgün bıyıkları, pahalı kravatı, taralı saçları, ütülü pantolonu, bedenine uyan giyimiyle buralılara benzemiyordu pek. Hakkı, otomobilin önünden dolanıp geldi ona, sarıhtılar.

“Hoşgeldin Hakkı.”

“Hoş bulduk, enişte.”

Yanak yanağa gelip sözde öpüştüler. Onun yanında ufarak kalıyordu Hakkı.

“Gözün aydın Nuri.”

“Sağol enişte.”

Çocukluğunda ağbi derdi ona, ama teyzelerinin kızı Hatice’yle evlendikten sonra enişte demeye başlamıştı.

Hakkı’nın az gerisinde duran Hüsnü’yü içeriye buyur etti Nuri. Ahmet, ona da bir hoş geldin çekti. Kapıda yazılı “Binbir Çeşit”i okumuştı Hüsnü içeri girerken. Adına uygun mağaza. Diplere doğru daha da genişliyor, bir yanda radyolar, bir yanda çamaşır makineleri, bir yanda buzdolapları, bir yanda top top kumaşlar, öte yanda elektrikli aygıtlar, kapı diplerinde sıvıgaz tüpleri sergileniyordu. Bir köşede, paket paket şekerler, bisküviler bile vardı. Arkada bir masa, onun ardında kasa, çevresinde, yapay deriden, demir ayaklı iskemleler.

“Buyurun, oturun.”

Oturdular.

“Oğlum, bak!”

Dükkânın işleriyle kendi kendine uğraşan delikanlı Eşref, arkadan geldi.

“Çay, kahve?”

“Oturmayalım, anam merak eder.” dedi Nuri. “Kaç gündür uyku girmiyor gözüne sevinçten. Sen de biliyorsun ya.”

“Canım, olur mu hiç. Ben öyle istiyorum. At suçu benim üstüme. Nerdediniz derse, eniştem bırakmadı, de.”

Hakkı kimsenin canı sıkılmasın gibilerden, gülerек bakıyordu.

“Çay mı?” dedi Ahmet “Çay tazedir. Kahve isteyen varsa...”

“Çay olsun.” dedi Hakkı. “Hüsnü, çay mı?”

Hüsnü de boynunu bükünce:

“Oğlum Eşref, beş çay.” dedi Ahmet “Altı olsun, sen de içersin.”

Eşref çıkınca, Hakkı’ya döndü Ahmet:

“Bildin mi bunu?” dedi. “Bizim sarhoş İbrahim vardır ya, onun oğlu. Bunun dedesi, rahmetlik babamın iyi arkadaşıydı. Vaktiyle iyi işler de çevirmişler birlikte. Babasını hükümet kapısında bir işe ben yerleştirdiydim ta o zamanlar. Bu Eşref’i de yanıma aldım. Askerliğine kadar dursun, bakalım. Hoş, işe de yarıyor nemelâzım... Eh, sen de hoş geldin, kardeşim.”

“Hoş bulduk.” diye oturuşunu değiştirdi Hüsnü.

“Telaştan tanıtamadım.” dedi Hakkı. “Hüsnü, fakülteden arkadaşım. Benim düğünde ille de bulunmak istedi.”

Ahmet, arkadaşlığın böylesine vurulmuş gibi hayranlıkla baktı Hüsnü’ye. Hüsnü’nün de yüzü güldü:

“Zaten Hakkı’ynan sözümüz vardı birbirimize. İkimiz de birbirimizin düğününde bulunacaktık.”

Aralarında verilmiş bir söz yoktu, ama Hakkı bozuntuya vermedi, Hüsnü’yü doğrular gibilerden davranmayı uygun buldu. Tuhaf bir durumdu bu. Düğüne böyle mi gelir? Ahmet Enişte, hiç mi bir şey bilmez? İşte, bakınıyor, onu süzüyor bile. Otururken Hüsnü de siyah pardesüsünü çıkarmıştı Hakkı gibi. Kalın kumaştan spor ceket, eski değildi, ama yeniliğini de belli etmiyordu. İçinde yine kalın, balıkçı yaka bir kazak vardı. Siyah pantolonu ütüsüzdü. Hoş, bütün bunlar, tren yolculuğuna bağlanabilirdi. Otomobilin bagajındaki küçük bavulu da onun sayabilirlerdi. Hüsnü, elindeki küçük çantayı otomobilde bırakmıştı zaten.

“Bu sabah senden telefon gelince, Eşref’i Nuri’ye koşturdum.” dedi Ahmet. “Nasıl, işlerin kolaylandı mı?”

“Her şey rasgitti Enişte. Bütün işlemler tamam. Bir ay sonra görevime başlıyorum.”

“Hadi hayırlısı.” dedi Ahmet “Senin de okul bitti mi Hüsnü Bey?”

Çökük avurtlu, uzadığı belli olmayan seyrek sakallı, ince, uzun yüzünü tatsız tatsız buruşturdu Hüsni:

“Maalesef.” dedi. “Ben de Hakkı’yla aynı yıl başladım, ama iki yıl ara vermek zorunda kaldım. Bir yıl, takıldım, bekledim. Bir yıl da babamın emekliliği.”

“Buldan’lı” diye Ahmet’e döndü Nuri.

“Haa, bizim buralardan.” dedi Ahmet de. “Henşeri sayılırız. Eh, sen de bitirirsin inşallah.”

“Bitirmiştir.” dedi Cahit.

“Yok, bitirmedim.” dedi Hüsni.

“Neden?” dedi yine Cahit. “Madem Hakkı’yla başladınız. İki yıl kayıp var, ama Hakkı askerliğini de yaptı.”

“Bir dersten takıntım var.” dedi Hüsni. “Onu bir türlü hallede-medik.”

Hakkı, Hüsni’yü sıkıştırılmış gibi gördü:

“Canım, üniversiteleri bilmiyor musunuz? Bir kapanıyor, bir açılıyor. şimdi de kapalı gene.”

“Ha, sahi, o da var ya...” dedi Cahit.

“Aman aman!” dedi Ahmet. “Öyle şeylere burnunuzu sokma-yın. Hoş, ben Hakkı’yı bilirim... Ne istiyorlar bu çocuklar Allahaş-kına? Devlet baba okulu açmış, başlarına ders verecek adamları da getirmiş...”

“Yurt da açmış.” dedi Cahit.

Ahmet sustu, Cahit’e baktı. Kara kuru oğlan şaşırdı, bakışlarını kaçırdı ondan. Ahmet eniştesi sözünün kesilmesinden hoşlanmazdı.

“Yatacak yerleri de var demek istedim, enişte.”

Bu ara Eşref içeri girdi, dükkânın arkalarında kayboldu.

“Sen sus, Cahit!” dedi Ahmet. “Okulun, okumanın kıymetini bilmedin. Vallahi, oğlum Hakkı, ben bunu çok zorladım. Oku oğ-lum, dedim, masrafı benden. Hiçbir enişte yapmaz, benim buna yaptığımı. Üç bin, beş bin, on bin, para hazır, yeter ki, oku sen.”

Cahit hoşlanmazdı bu konuların açılmasından. Olmamıştı, oku-yamamıştı işte. Ortaokulu zar zor bitirmiş, eniştesinin yanında ça-lışmıştı bir süre. Sonra askere gitmiş, dönünce de Belediye’ye kâtip olmuştu. Anası, danası, eniştesi, dayısı işte böyle başına kakdıkça, okul, okuma ulaşılmaz bir şey olup çıkmıştı gözünde. Okuyanlar da kendinden kat kat üstün yaratıklardı. İşte, şu Hakkı. Ne vardı sanki okuyup da önünde örnek olacak? Böyleydi de, şimdi niye girdi söz

arasına? Eniştesi sitem etsin, dokunaklı konuşsun diye zorla kaşınmıştı sanki. Oysa onun amacı başkaydı. Eniştesine yaltaklık etmek için söze girmiş, biraz da okumuşlara öfkesini kusmak istemişti:

“Araba, burda yolda dursun mu?” dedi. “Yoksa alayım mı yan sokağa?”

“Dursun işte, dursun.” dedi Nuri. “Az sonra gideceğiz.”

“İyi yanaştırdın.” dedi Ahmet. “Otobüsün motobüsün geçmesine yer var. Ha, ne diyordum? Diyordum ki, bu çocuklar, niye uslu uslu oturmazlar?”

Nuri, kimsenin etlisine sütlüsüne karışmaz, radyo haberlerine fi-lân kulak vermez, gazetelerin resimlerinden başka yerlerine göz atmazdı. Ama ülkenin içinde bulunduğu durumu, birtakım bölgelerde sıkıyönetim uygulandığını, yüksek okulların kapatıldığını, kimi gö-zü dönmüş öğrencilerin banka soyduklarını, kimilerinin ele geç-me-mek için ölümü bile göze aldıklarını şurda burda konuşan olursa, Hakkı'nın tertemiz bakışını yüreğinde duyarak kulak verirdi. Yine öyle ilgilendi açılan konuyla. Ama kardeşi, öyle dürüst, öyle vatan-severdi ki, onu bu işlerden anlamaz sayardı. Bunun için istasyondan bu yana sormak gelmemiştii içinden. Hem okur yazar olmasına kar-şın, bu gibi işleri Nuri kadar bilemezdi belki, Nuri'ye öyle geliyor-du ki, Hakkı, böyle şeyleri düşünür, üstüne kafa yorarsa, belki de yanılıverir, bu başıboş, bu karıştıracı, bu anarşist dedikleri kimselere kapılıverirdi Tanrı korusun. Zarar yok, şimdi Ahmet enişte sorsun, o da öğrenirdi belki. Ola ki, şu Hüsnü, belki de Hakkı'dan daha çok şey bilir.

“Niye uslu uslu oturmazlar?” diyordu Ahmet.

Hakkı, geniş esmer yüzünde bir gülümseme, öylece duruyordu. Ne anlatsın?

“Vallâ enişte.” dedi. “Bir bilen varsa, çıksa da ortaya, ne olup bittiğini söylese, biz de anlasak.”

Sustu, düşündü. Ahmet enişte, sözünden başkaldıran çocukları savunduğu anlamını çıkarabilir mi? Çıkarır.

“Kim kime, dum duma.” diye ekledi. “Bana ne?”

Bu gibi şeylerin bilgisizi olduğunu açıklayıvermişti böylece. Çayların gelmesi kurtuluş oldu Hüsnü için.

“Hah!” dedi Ahmet. “Demliymiş.”

Meraklı kahveci çırağı çayları dağıttıkça şuna, şuna, şimdi oraya

diye kumanda etmekten geri durmuyordu Ahmet. Çırak, delikanlı yabancıları iyice süzmek için işi uzattıkça:

“Hadi len!” dedi. “Salak salak ne bakınıyorsun?”

Son çayı eline alınca, arkaya seslendi:

“Eşref, kendine neye söylemedin?”

Eşref, arkadaki masaya oturmuş, birtakım kağıtları karıştırıyor, buzdolaplarının gerisinde kayboluyordu:

“Sağol, Ahmet Ağbi, ben içmeyeceğim.”

“Keyfin bilir.” dedi Ahmet, çayından yudumladı. “Eee, Hakkı, izin bir ay...”

“Bir ay, enişte.”

Ahmet, çayından bir yudum daha aldı, göz kırpıtı:

“Eh,” dedi keyifli keyifli, “bir ay içinde yapar yakıştırırız.”

Gözlerindeki gülümseme, çayın tadından mı, sözün anlamından mı, belli değil. Bu belirsizliği kendi de sezdi, dediğine açıklık getirmek istedi:

“Bak, Hakkı, biçbir şeye sıkılmak yok. Bin, iki bin, beş bin, on bin...”

“Sağol, enişte.”

“Bu bir... Sonra öte yandan da sıkıntın olmasın.”

Hakkı, sıkıntısını duyabileceği öteki sorunu anlamadı, sorarak baktı. Oysa ağabeyi Nuri anlamıştı. Ayrı bir dili vardır buralıların. Sözcüklere, söyleyişin, davranışın, bakışlardaki, dudaklardaki, yanaklardaki gizli anlamını eklemekten konuşmak zordur.

“Yani” dedi Nuri Hakkı’ya “söz kesildi gibi bir şey de, onu demek istiyor enişte”

“Yani” dedi Ahmet “o olmazsa başkası. Sen eski halini, küçük-lüğünü biliyorsun, bir de şimdi görsen. Gösterirler sana. Beğenmezsen bulurum sana beğeneceğini...”

Hakkı, utangaç bir çocuk gibi suskun, dinliyordu. Bulacakları kızı beğenip beğenmeme konusunda titizdi. Ama bunu, başkalarıyla ortaklaşa yapmanın acısıyla kıvranıyor, bir söz bulup söyleyemiyordu.

Hüsnü de, Cahit de ilgiyle izliyorlardı Hakkı’nın davranışını. Hüsnü’nün ilgisi başka nedenle. Nerden nereye düştüm gibilerden boş boş bakınıyor. Cahitse şaşkın. Bir kızla söz kesilir gibi olmuş da, kendi bundan habersiz. Anasının, ablasının, teyzesinin aralarında geçen konuşmaları anımsadı. Öyle çok konuşmuşlar, o kadar kı-

zın soyunu sopunu sayıp dökmüşlerdi ki son günlerde, bulup çıkarmak zordu. Ama en çok üstünde durulanın Kızık'lı Sinan'ın kızı olduğunu da biliyordu. Ne var ki, olası görmemişti bunu. Çünkü Sinan Kızık köyünden kopup gelmeydi. Zengin, varlıklı biri bile olsa, hiç Hakkı'ya, bir köylü kızını alırlar mı? Bunu en başta Hakkı istemezdi belki.

"Kolay, kolay." diyordu Nuri. "Ben her birşeyi anlatırım Hakkı'ya. Onu istemezse bunu. Ahmet Enişte yapar, çatar, sağ olsun."

"Elimden ne gelirse yaparım vallâ." diye coşkuyla gürledi Ahmet. "Beğendiği İstanbul'daysa kalkar, oraya da giderim. Tek Hakkı'mın istediği olsun."

Hakkı güldü. Ahmet onun gülüşüne alınmadı, ama sordu:

"Neden güldün?"

"Annem duymasın böyle dediğini enişte, deli olur."

Ahmet kakhahayı bastı:

"Onun da ağzından girer, burnundan çıkarım, razı ederim İstanbul'lu bir geline."

Eşref, konuşulanları arkadan dinleme kaygısında değildi, ama patronunun şakasını işitip gülmüştü. Bunu Nuri gördü yalnız. Eşref, şom ağızlı, çekinilir bir çocuk değil, ama ne olur, ne olmaz. Uluorta her birşey konuşulmaz ya!

"Yok, yok, enişte." dedi Nuri. "Kulağına böyle şeyler sokma Hakkı'nın. Zaten söz kesildi sayılır, bilmiyor musun? Sen kendin söyledin."

"Kaçıp gidivercek sandınız galiba Hakkı'yı?"

Hüsnü söylemişti bu sözü. Konukluğuna saygı gösterip gereğinden çok güldüler şakasına. Eşref de yan yan başını çevirdi yine. Onlar kadar değilse de basbayağı gülmüştü o da. Nuri gördü yine, tedirginleşti. Çayından son yudumu alıp bardağı bıraktı:

"Hadi biz gidelim, anam meraklanmasın."

Ayağa kalktı. O sıra mağazaya, bir köylüyle bir kasabalı girdi. Arkalarında da bir köylü kadın. Köylü, kasabalı tanışının bilgisinden yararlanacak alışveriş ederken.

"Buyurun." dedi Ahmet. "Eşref, bak oğlum."

Müşterilerin gözleri sağda solda, satılık mallar üzerindeydi. Eşref fırlayıp gelmişti yanlarına. Berikiler toparlanmışlardı.

"Cahit, arabayı getir, Hakkı'yı bıraktıktan sonra. Abla orda değilse, eve git, götürüver. Hakkı gelince, bana haber edin diyordu."

“Olur. Allahaismarladık.”

“Enişte, akşama bekliyoruz seni de.”

“Geleceğim, geleceğim elbet. Raziye teyzeye bir gözaydın demeyecek miyiz?”

“Erken gel.”

“Hadi güle güle! Daha çok bekletmeyin teyzemi benim.”

Enişte'nin böyle candan, böyle benimseyerek konuşmasına bayılırdı Nuri. Bir de arasıra şu kendini beğenmişliği, yukardan bakması olmasa.

Ahmet, onlar otomobile binip dükkânın önünden ayrılıncaya kadar bekledi kapıda. Yan dükkânlardan, karşı dükkânlardan meraklı meraklı bakıyorlardı. Otomobil çarşı boyunca ilerledi.

Hakkı, leblebici Kadir'le terzi Süleyman'ı arayarak bakıyordu çevresine.

“Ne o, daldın Hakkı?”

“Mahalle arkadaşlarıma, ilkokul arkadaşlarıma bakıyorum. İnsan kopamıyor doğup büyüdüğü yerden.”

“Şu Murat'ı gördün mü?” dedi Cahit.

Yolun solunda duran, içi fitilli perdelerle süslenmiş kırmızı murat otomobili gösterdi:

“Terzi Süleyman'ın. Sorma sen, Allah bir yürü ya kulum dedi ona.”

Hüsnü, trenden indiği zamanki gerginliğini atamamıştı üstünden. Dinleyemiyordu konuşulanları. Hakkı'nın bir sözünden başlamıştı düşünmeye. İnsan kopamıyor doğup büyüdüğü yerden. Yalnız doğup büyüdüğü yerden mi kopamıyordu insan? Bütün Anadolu'dan, ülkemden, Türkiye'mden kopamam ben. Kırk milyon insanıyla damarlarımda akıyor sanki. Hepsi canlı, diri. Yürü desem yürüyecek, öl desem ölecek hepsi. Neden izin vermiyorlar konuşmama? Neden kilit vuruyorlar ağzıma? İşte, o paslı kilidin bir parçası önümde. Ensesinden görüyorum onu. Adı Cahit mi, ne? Bu asalaklar, bu sınıfsızlar olmasa halkımla aramızda.

Şimdi onun kullandığı otomobilde olmak, onunla arasıra gülümseyerek dostça konuşmak zorunda kalmak sızım sızım sızlatıyordu yüreğini. Onun simgelediği bir bencillik, geride bıraktıkları süslü otomobilin sahibinden, çayını içtikleri, şımarık gülüşlü kasaba zengini Ahmet enişteden, İstanbul'un aracı tüccarlarına kadar uzanıyor, reklâmlardan, bankalardan geçerek dış sömürüye bağlanıyordu. Nu-

ri`den, Nuri gibilerinden korktuğu, çekindiği yoktu. İşte, oydu halk, onlardı. Halkım benim diye geçirdi içinden, Anadolu`m, bir kıvılcımla parlayacak ateşin.

İlkyazın güneşli bir günüydü. Günişığı, çarşı yolunu boylu boyunca aydınlatıyor, ne zaman döşendiği belirsiz, eğri büğrü, yıllanmış, aşınmış taşları parlatıyor, esnaf takımı dükkânında esniyor, eşekli bir köylünün, çocuğunun elinden tutmuş telâşlı bir kasabalının gelip alışveriş etmesini bekliyordu. Kaldırım köşesindeki, kimbilir kimin diktiği, boy atamamış bir yoz ağaç, ilkyaz güneşinin verdiği canlılıkla birden büyüyecekmiş gibi geliyordu Hüsnü`ye. Bir umuttu. Ağacın yıllar boyu böyle kalacağını düşünmek, şu gelip geçenlerden, şu dükkânlardan bir gün, bir haykırmanın, bir patlamanın gelmeyeceğini düşünmekle birdi.

Otomobil, bir alana döndü. Öbek öbek yığılmış tahta parçalarından, buranın haftalık pazaryeri olduğunu anladı. İstasyondan gördüğü caminin duvarı, alanın bir kıyısını oluşturuyordu. Eski Selçuklu camisinin, dernek elinden çıkma, uydurma camilerden olmadığı belliydi. Ama tarih bilmediği için Hüsnü, caminin yoluyla yöntemiyle yapıldığını düşünebildi yalnız. Sanki İstanbul`un o pek beğenilen camilerinden birinin örneği. Yanda dinmezcesine gürül gürül akan çeşmeler, başında abdest alanlar...

Nuri onları görünce:

“Öğlen namazını kılamadım.” dedi.

İkinci ezanı okunmaya başladı. Cami avlusundaki şadırvana, çeşme başına abdest almaya koşuşanlar çoğaldı.

Alanı solda bırakıp sağdaki sıra sıra dükkânları geçerek başka yola çıktılar:

“Dur da ben ineyim.” dedi Nuri.

Cahit, otomobili durdurdu:

“Eve gelmiyor musun”

“Siz gidin. Ben dükkânı açayım.”

“İşte, bizim dükkân.” diye Hakkı Hüsnü`ye gösterdi. “Bak, cami duvarının arka köşesinin karşısında, kapısı kapalı...”

Nuri, otomobilden inerken:

“Ben şey sandım, Nuri ağbi...” dedi Cahit.

“Ne sandın?”

Cahit, başını eğdi, Nuri`nin boşalttığı yerden, yan dükkânın içini görmek istedi:

“Kızıklı’ya uğrayacaksın sandım.”

Nuri ters ters baktı ona:

“Ne varmış? Neye uğrayacakmışım?”

Cahit yılışık yılışık fısıldadı:

“Yapma işte Nuri ağbi, dünürümüz ya o...”

Nuri sıkıntıyla başını salladı. Kızıklı Sinan, dünür olmasına dünür olacaktı kendilerine. Bunu Cahit’in bilmesinde de bir sakınca yoktu. Ondan özellikle gizlenmiş değildi. Canını sıkan, Cahit’in başındaki, konuşmasındaki o gizli dedikoduculuk.

“Ne var ki uğrayayım şimdi?” diye kütte dek kapıyı kapattı Nuri. “Git işine Alla’sen... Güle güle Hakkı, akşama evde görüşürüz.”

Eğilip Hüsnü’ye de güldü, el salladı. Onun içtenliğine, içtenlikle gülerek karşılık verdi Hüsnü.

Cahit, Nuri’nin terslemesinden sonra yayvan yayvan sırtıttı. Dükkânın önünde beliriveren Sinan’ın oğlu Raşit’le görüştüğünü gördü onun. Otomobili gazlıyordu ki, Raşit yaklaştı:

“Hoş geldin Hakkı ağbi.” dedi:

“Hoş bulduk.”

“Tren geleli epey oldu, değil mi?”

“Bizim enişteye uğradık da...”

“Buyurun, bir de bizim kahvemizi için, diyeceğim, ama...”

“Annem daha çok merak etmesin.” dedi Hakkı. “Gidelim. Teşekkürler.”

Tüysüz, sevimli yüzü hep gülüyordu Raşit’in. Konuşacak söz bulamıyordu.

Hakkı, baktı ki, Cahit’in kıpırdadığı yok:

“Hoşça kal.” dedi “Gidelim Cahit.”

Raşit, gülümseyerek geri çekildi. Otomobil yürüdü. Taş döşeli, dar, gün görmez yola girdiler. Köy işi hazır giysiciler çarşısından, kunduracılar çarşısına geçtiler. Ordan mahalle aralarına çıktılar.

“Hakkı, senin kayınço işte bu çocuk.”

“Adı neydi?”

“Kayınçonun mu? Raşit...”

“Okula gidiyor, değil mi?”

“Lisede. Okula gitmese almayacak mısın ablasını Hakkı? Hele sorduğu şeye bak... Kimbilir, okuyamaz belki o da benim gibi...”

Hüsnü, Cahit’in kendini o çocukla ölçmesine şaşıtı. Bir kez yaşça Cahit’ten çok ufak. Ortaokulu yeni bitirmiş. Cahit’in yaşına ge-

lince de onun gibi olmayacağı kesinlikle belli. Dahası, delikanlı, ablası için de, Hakkı'nın evleneceği kız için de bir ipucu veriyordu. Hem güzel, hem de yatkın bir kız olmalıydı. Hakkı da, belki aynı şeyi düşünüyor. Ön koltukta, mutlu, rahat oturuyor, buraya, doğup büyüdüğü kasabaya geldiğine sevinçli görünüyor.

Hükümet Konağının önündeki taşköprü üstünden bir kuru dereyi aşmışlardı. Aynı dereyi başka bir taşköprüden aştılar şimdi. Küçük bir taş alandan geçtiler. Bir konserve kutusuyla iki topun peşinde koşturuyordu çocuklar. Kimileri otomobile yol verdikten sonra içindekilere dillerini çıkarıyorlardı. Köşeyi dönünce, yolun genişlediği yerde, Almanya plakalı büyük bir otomobil görüldü. Oracıkta oynayan daha temiz giyimli bir çocuk, anadol'a yol verdikten sonra büyük ford arabasının yanına koştu hemen. Sanki okşadı otomobili. Bu da bizimki işte, yaaa...

Yolun ortasından akan pis su akıntısının üstünden yokuş yukarı ilerliyorlardı şimdi. Tek kanatlı, çift kanatlı alçak evlerin kapıları aralanıyor, iki katlı evlerin kafesli pencereleri ardındaki basma yada dantejli patiska perdeler ucundan kaldırılıyordu.

Yol, ikiye ayrıldı. Yokuş yukarı gidiyordu biri. Biri de aşağı doğru iniyordu. Cahit, otomobili çift kanatlı, soluk tahta kapının önünde durdurdu. Kapının tek kanadı açıldı. Gözlerinden yanaklarına kadar tutamadığı bir sevinçle Hakkı'nın ablası Saniye görüldü:

“Hoş geldin Hakkı.”

Hakkı, otomobilden inerken arkadaki Hüsnü'yü gördü genç kadın. Yabancıladı, başındaki siyah yazmayı belli belirsiz çekti, alının üstüyle çenesini kapadı. İçeriye seslendi:

“Anaaa! Koş, koş, Hakkı geldi, Hakkı!”

Döndü, özlemle sarıldı kardeşine:

“Gözümüz yollarda kaldı, tren geleli hanidir.”

“Ahmet enişte bırakır mı?” dedi Cahit.

Yukarı çıkan merdivenin boşluğu, güneşin en güçlü zamanında bile loş olurdu. Anası Raziye ordan seslendi:

“Yukarı çıkarsana kız!”

“Dedim ben anama, enişte bırakmamıştır, dedim, ama...”

“Gel, Hüsnü!” diye ardına döndü Hakkı.

“Ananı görmüyor musun” diye sitem ederek merdivenleri inmeye başlamıştı şişman, kısa boylu kadın.

“Görmez miyim, görmez miyim?” diye merdivenleri tırmandı Hakkı.

Anasının ardında belirmişti ötekiler. Teyzesi Hesna, dayısının karısı Ayşe yenge, ağabeyinin karısı Fatma gelin, yeğeni Vural... Anası kollarını açtı. Sevinçten gözleri dolmuş, sarıldı, sarıldı, bağına bastı oğlunu. İki yıl önce babalarını yitirdikten sonra iyice oğullarına düşmüştü. Sevincinde de, kederinde de hep onu anımsar, hele böyle mutlu günleri onunla paylaşamamak gözyaşı döküyordu. Anasının duyarlılığına hep gülümseyerek karşılık verirdi Hakkı:

“Anacığım.” der, sarılırdı.

Tahta merdivenler gıcırdadı. Her şeyi, oğullarının derdini, mutluluğunu, kızının ateşteki tenceresini, damadının işlerinin ters gitmesini, merdivenin gıcırdamasını hep o düşünür olmuştu:

“Çekilin!” dedi ardındakilere. “Merdivenler çökecek.”

Gıcırtıyı bile duymuştu oğlunun sesine özlem çeken kulakları. Ayşe’yle Hesna bakıştı. Raziyenin, okumuş oğluna şımarıklığını, sevincini bile kimselerle paylaşmak istemediğini gizli bakışlarla söyleyip anlaştılar. Aman, sevinci bile yalan! Hiç böyle zamanda tahta gıcırtısı mı duyulur?

Oğlunu ardına alıp yukarı sofaya çıkarken ötekiler geri çekildiler. Hakkı’ya el öptürürken teyzesi:

“Hoş geldin oğlum.” dedi. “Gözlerimiz yolda kaldı. Ama ben dedim, Ahmet’e uğramışlardır, bırakmamıştır, dedim.”

“Öyle oldu, teyze.”

Oğlu, kendi yüzüne baksın istiyordu Raziye:

“Nuri nerde, ağbeyin nerde?”

“Dükkâna gitti.” derken Ayşe yengesinin elini öpüyordu Hakkı.

“Çok yaşa oğlum.” diye güldü Ayşe. “O dükkanını açacak elbet. N’etsin buraya gelip de... Akşama gelir, görüşür kardeşiyle.”

“Öyle ya, öyle ya.” dedi Hesna da.

On on iki yaşlarındaki oğlu dizinin dibindeydi Ayşe’nin:

“Öp elini, Hakkı ağbeyinin, öp, hade! Hade be Cemal’im.”

Çocuk, görmeye alışık olmadığı giyime, davranışa bakıyordu utanarak. Hakkı eğildi, öptü onu. Zorla el öptürmek istediler oğlana. Hakkı, Cemal’in işini kolaylaştırdı, karakışın ayazındaymış gibi dudakları çatlak oğlana elini uzattı, öptürdü.

“Sen ne duruyorsun len Vural?” dedi Raziye. “Öpsene dayının elini!”

Saniye'nin oğlu Vural, Cemal'den daha ufak. Hiç çekinmeden, güle güle geldi, Hakkı dayısının elini öptü, yanak verdi, öptürdü. Sonra da Cemal'e göstere göstere Hakkı'nın bacaklarına, kollarına el sürdü.

Kadınlar oturmak için çekildiler, sedirin başköşesini ana oğula ayırdılar. Hakkı bakındı, ağabeyinin karısı Fatma gelin, ak yemenisi başında, çekingen çekingen kıyıda duruyor. Gitti, elini sıktı. Beyaz dişlerini gösterdi Fatma:

"Hoş geldin." dedi sanki fısıltıyla.

"Hoş bulduk yenge."

Sonra merdivenlere baktı:

"Hüsnü nerde, Hüsnü?"

Cahit büyük bavulla yukarı çıkıyordu. Ardında Hüsnü vardı. Bir elinde öteki bavul, bir elinde kendi çantası onu izliyordu.

"Fatma, alıver şu koca bavulu Cahit'in elinden!"

Hesna'yla Ayşe yine bakıştılar. Raziye büyük bavula, bavulun ağırlığına şımarıyordu şimdi de:

"Cahit dururken Fatma gelin mi taşınmış? Gel sen otur şöyle hele, doya doya seyret oğlunu."

Raziye başköşeye oturdu, yanında oğluna yer açtı:

"Hele gel Hakkım, gel dizimin dibine."

Bu ara Cahit'le Hüsnü de çıkmışlardı.

"Gel Hüsnü." dedi Hakkı. "Bırakıver bavulu oraya. Çantayı da. Hah, gel... Anne, arkadaşım Hüsnü, düğünüme geldi."

Önce Raziye'nin, sonra Hesna'yla Ayşe'nin ellerini öptü Hüsnü. İki genç kadının da ellerini sıktı. Buraların geleneğini bildiği için az bir şey örtünmelerini yadırgamadı. Hesna'nın ötekilerden bir ayrımı olduğunu sezdi. Yerde dizüstü oturan Ayşe dediklerinin garipliğini de sezdi. Buralar kendi ilçesinden daha kapalıydı demek. Polisin eline düşmemek için İstanbul'dan kaçarken nerelere düşmüştü böyle? Burası kavgadan gürültüden öylesine uzaktı ki, devletin bütün güvenlik örgütleri dört bir yana yayılsa bulup çıkaramazlardı onu. Öylesine bir dipsiz kuyuya düşmüştü. Düştüğçe düşüyor, bütün olanlardan, radyo haberlerinden, gazete başlıklarından, evlere bas-kın veren polislerden, toplumsal sorunları tartışmaktan, kaçmaktan, kovalanmaktan gittikçe uzaklaşıyor, bir karanlığa doğru çekilip yitiyordu.

Hakkı'nın yanına, Hesna'nın az ötesine oturmuştu. Cahit ayak-taydı:

"Eh, teyze, getirdim Hakkı'yı. Hadi gözün aydın." diye ufak suskunluğu yırttı. "Oğlun teslim. Bana müsaade."

"Sen nereye?"

"Eee, ablamı getirmeyeyim mi? Bir hoş geldin demesin mi Hakkı'ya? Eniştem de gelecek zaten. Dükkanı erken kapar bu gün."

"Hemen git, çabuk getir Hatice'yi."

Kara kuru oğlan el kaldırıp oynayacaktı sanki. En dipteki altın dişi bile görünüyordu gülerken:

"Bayramı tam edelim, değil mi teyze?"

Kadınların hepsi ona bakıp gülüşüyordu.

"Ah, sen ne tatlı delisindir." dedi Raziye.

Cahit, okuyamayıp Belediyede kâtipliğe başladığından beri şaşkın şaşkın yaşırdı. İşinde olsun, kahvede tavla, kağıt oynarken olsun, iki arkadaşıyla oturup içki içerken olsun, doğru doğru konuşur, söyleşir, nedense birden tersleniverirdi. Ama annesinin, teyzesinin, uzak yakın akrabaların, komşu kadınların arasında, bir boşluğu doldurmak ister gibi canlı mı canlı, şakacı mı şakacıydı. Kasabalı kadınların dar dünyasına çabucak uyar, aralarında onlardan biri olup çıkıverirdi. Erkekler arasında varlığını sürdüremiyordu sanki. Ona göre bu dünyada mahallenin gece bekçisi bile en yaraşır işi bulmuştu da, bir kendi bulamamıştı yaraşan işi. Sevmiyordu hiçbirini. Ama o dedikoducu, o vırvırlı kadınlar yok mu, onlar böyle bilmeliydi kendini. Dahası acımalıydılar ona, talihsizliğine, boşa harcanan ak-lına, zekâsına. Böyle düşünür, böyle duyumsardı kendini:

"Hadi, ısmarladık!" deyip giderken ardından söylenecekleri bili-yordu.

"Ah, bu çocuk pek yaman!"

"İnsanın sevincine katılır, kederine katılır."

"Ah, bir talihi yardım etseydi de okusaydı Hakkı gibi."

"Şöyle dengi bir kız bulsaydık ona da."

Yine benzer sözler edildikten sonra Hesna, Hakkı'ya döndü:

"Eee, sen anlat bakalım, Hakkı. Anan sesini duymak ister."

"Ne anlatayım teyze? Bir ay burdayım, bol bol konuşacağız."

Ayşe söze karıştı:

"Bir aymış. Oh, bol bol konuşur, koklaşırsınız."

"Dayım nasıl, yenge?" diye sordu Hakkı.

“Nasıl olsun? İyi işte. Arabasıynan, atıynan uğraşıp durur. Haa, Gültekin askerden geldi, haberin var mı?”

“Geldi mi? Gözün aydın.”

“Aydınlık içinde kal. Geldi de tomofil tamircisi Veli Usta’nın yanına girdi. İş iyi, hamdolsun. İlerletir, kendi açarsa bir dükkân, daha iyi olurmuş. Öyle diyor Gültekin. Bakalım gayri, inşaallah, iyi olur...”

“İyi olur, iyi olur.” diye sözünü kesti Raziye. Oğlunun başını şişirmelerini istemiyordu. “Dayın iyi oğlum, iyi. Gültekin de iyi. İşleri güçleri yerinde çok şükür.”

Sözü ağzına tıkanan Ayşe susup oturdu, gözucuyla Hesna’ya baktı. Öteki sabır, aldırma gibilerden duruyordu. İğneli sözler etmek, çekiştirmek, dokundurmak, incir çekirdeğini dolduramaz şeylerden darılışmak, sonra hiçbirşey olmamış gibi barıştırmek, üzüntüde yarışmak, sevinçte altta kalmamak göreneğiydi buralı kadınların.

“Otursana Saniye. Sen de otur Fatma”

“Kahve yapayım diyordum.”

“Sen otur, Saniye.” dedi Ayşe üstüne düşmeden. “Fatma gelin pişirir kahveyi.”

Kaynanası ses etmedikçe yerinden kıpırdamazdı Fatma. Raziye:

“Hadi, gelin, kahve yap!”

“Hah şöyle. Evin gelini dururken Saniye mi pişirmiş kahveyi?”

“Saniye de bu evin kızı, pişirse n’olucak?”

“Kızı değil, misafir o. Hakkı’ya hoş geldin demeye gelmiş.”

Hakkı, anasının gözünün içine baktığını görüyor, gönlü hoş olsun diye konuşmaya yer arıyordu. Ablası Saniye’nin sözü geçince anımsadı:

“Eniştem nasıl abla?”

“İyi işte. Dükkânı kapayınca gelir o da,”

“Keşke uğrasaydık buraya gelirken. Saraçlar çarşısının önünden geçtik. Eve geç kalıyoruz diye benim aklıma gelmedi, Cahit de akıl etmedi.”

“Cahit seni anana yetiştirmeyi düşünmüştür.” dedi teyzesi.

Karıncalar gibi kaynaşan, neye gülüp neye ağlayacakları belli olmayan bu insanların incir çekirdeğini dolduramaz sözlerine alıştı. Hüsnü. Yine de Hakkı’nın kendini kapıp koyverdiğini geçirdi için-

den. Artık yargıç mı olur, savcı mı, hukuk işleri müdürü mü? Yoksa bir evrak kalemine şef mi? Yakasını iyice kaptırmış anasına, kardeşlerine. Ulusmuş, halkmış, halkın kurutulmuş, üretim ilişkileri, ulusal gelirin bölüşülmesiymiş, unutmuş hepsini. Bulacak güzel bir kız. alacak koynuna, gidecek bir Anadolu il ya da ilçesine. Unutacak her şeyi. Evi, işi. Yarın, öbürgün çoluk çocuğa da karışır.,

“Bak, Hakkı.” diye güldü Hesna. “Anan mektubu alınca senden...”

Sözünü kesti. Hüsnü, kadıncağız Hakkı’yı iyice görsün diye ardına kaykıldı.

“Eee, ne oldu?”

“Ne oldusu var mı? Deliye döndü anan.” Gülüyordu kadın. “Hemen yarın, sen gelir gelmez düğün edecekmişiz gibi haldır haldır kız aramaya...”

Yine güldü. Hüsnü sandı ki, kadınlar, Hakkı’nın buraya geliş nedenini konu etmek istiyorlar, ama söze giremiyorlar.

“Konuşuruz, konuşuruz.” diyordu Raziye. “Sırası gelince konuşuruz.”

Gerçekte oğlunun evlenme işini gözü gibi sakınıyordu herkesten. Hakkı gelmeden, Hesna’yla, Ayşe’yle, kızı Saniye’yle, gelini Fatma’nın anasıyla, komşularla konuyu uzun uzadıya konuşmuş, ağız aramış, enine boyuna deşmişti onun bunun düşüncesini. Ama oğlunun önünde bu işi kendi tekelinde tutar görünmek istiyordu. Böylece kolu kanadı altına alacaktı, oğlunu da, getireceği kızı da. Hüsnü bunu sezemedi. Kendini konuşmalara engel sandı. Elbet bu evin aşağılarda oturacak başka bir yeri vardı, kıpırdadı. Onun kıpırdadığını görünce sordu Raziye:

“Sen de bitirdin mi oğlum mektebi?”

“Bitirmedim teyze.”

“Vah vah vah! Hakkı’ynan bir değil miydin sen de?”

“Birdim, ama senin oğlun bizim gibi değil teyze. Çalışkan, hepimizden akıllı.”

“Sen de akıllısın maaşallah.”

Hesna, oğlu Cahit’i anımsayıp söze girdi:

“Akıl okuyup okumamaynan mı ölçülürmüş?”

“Öyle ya.” diye boş boş onayladı Ayşe de. O da oğlunu düşünüyordu.

Konuğu utandırmamak için söylenenleri yutmuş göründü Razi-

ye. Başkalarıyla bir mi tutulur onun aslan oğlu? Madem akıllıymış sizinkiler de okusalardı, bakalım.

“Anan baban sağ ımı?”

“İkisi de sağ, çok şükür.”

“Allah uzun ömür versin.”

“Size de teyze.”

“Kardeşlerin yar mı”

“Bir kız kardeşim var.”

“Evli mi?”

Bir yıl kadar önce, kardeşi Zekiye’ye söz kestiklerini yazmıştı babası.

“Nişanlı.” diye yanıtladı Hüsnü.

“Allah, hayarlısıyla sonunu getirir, inşaallah... Kiminle?”

Söylese tanıyacıklar mı sanki? Ama Hüsnü bilir bu kadınları. Zengin mi, değil mi, onu soruyorlar. Söz kestikleri gencin tekniker olduğunu yazmıştı babası. Burada kalacağı günlerde, elüstünde tutulmasına yarar diye yalan söyledi:

“Makine mühendisi.”

“Maaşallah... Düğünleri yakın mı?”

“Daha var, teyze... O da Hakkı gibi düşünüyor. Askerde şimdi. Hele askerliğini bitirsin. Bir yıl sonra filân evlenecekler, sanırım.”

“İyi ederler. Bütün engeller kalsın aradan.”

“Baban ne iş yapıyor?”

“Memurdu, şimdi emekliye ayrıldı. Buldan’da.”

“Yaa, öyle mi? Yakındaymışsınız.” dedi Hesna.

“Yakındayız ya...”

Hakkı, soru yağmurundan kurtarmak istedi Hüsnü’yü:

“Benim en iyi arkadaşım, anne.” dedi. “Birbirimize söz verdik, mutlaka düğünümüzde bulunacağız, dedik.”

Kadınlar gülüştüler.

“Arkadaş dediğin öyledir.” dedi Ayşe. “Arka kale olacak birbirine.”

“Ama siz bakın, şu Allah’ın işine. Babasını görmeye gelmiş. Onlardan ayrılınca bize geldi. Yoksa söz bile versen, kader bu ya, olmayınca olmaz.”

“Demek seviyormuşsunuz birbirinizi”

“Anan baban iyiler mi oğlum?”

“İyiler, teyze.”

“Allah afiyet versin... Aman oğlum, anayı, babayı unutmayın. Görüyorsun işte beni, her ana böyledir.”

Hüsnü, kadınların gözüne hoş görünmek istedi;

“Teyzeciğim, Hakkı da, ben de başka oğullara benzemeyiz. Fındıktan çıkıp kabuğunu beğenmeyenler var ya hani, onlar gibi değiliz biz...”

“Hah, evlâdım, öyle olun işte. Ana ata değeri bilin. Ah, şimdi rahmetli babası sağ olsaydı da o da görseydi bugünleri...”

“Allah rahmet eylesin, teyze. Kader, n’aparsın?”

“Öyle, evlâdım. Bugünümüze de şükür.”

Kadınların gönlünü almak Hüsnü’yü rahatlattı:

“Teyze,” dedi, “ben aşağı ineyim. Siz rahat rahat konuşun Hakkı’nı.”

“Senin önünde de konuşuruz, oğlum.”

“Belki bir işi vardır.” dedi Hesna. “Aşağıda, avluda, oğlum. Hadi, Vural, gösteriver ağbeyine ayakyolunun kapısını.”

“Yok, yok.” diye ayağa kalktı Hüsnü. “Ben inirim kendim.”

Fatma, elinde kahve tepsisi, yukarı çıkıyordu.

“Hele kahveni iç.”

“Aşağıda içerim teyze.”

“Rahat bırakın.” dedi Hakkı. “Kendi evi gibi bilir. Merak etmeyin siz.”

“Hakkı, doğru söyledi. Bırakın çocuğu.”

Tepsiden kahveyi aldı Hüsnü. Aşağıya indi. Taban betondu. Sokak kapısının karşısına gelen duvarda, bir pencere önünde bir tezgâh. Üstünde, kap kaçak, sıvıgaz tüpü. Mutfak olmalı. Yanında bir kapı. İtti. Avluya çıktı. Oracıkta, duvar dibinde, sandıktan bozma bir iskemle. Oturdu. Sırtını duvara verdi. Cebini karıştırdı. Buruşuk bafra paketini çıkardı. Fincanı yere bırakıp bir sigara çekti. Kibrit yok. Kalktı, kapıyı araladı. Yukardan aynı tınlamayla geliyor kadınların sesleri. Sıvıgazın dibinde buldu kibriti. Yaktı. İyi, düzenli ev. Görüldüğü gibi değilmiş. Avluya çıktı, oturdu yine. Duvara verdi sırtını. Avlunun genişliği karşı duvara on adım, enine de belki yirmi adını. Sol köşedeki tahta kapılı yer, ayakyolu olacak. Bir buçuk adam yükseklikteki karşı duvarın ardında iki ağacın dalları. Üstünde yapraklar var tektük, ama geçen yıldan mı kalma, yoksa yeni yeni açıyor da, belirsizliği ondan mı? Gün de batıyor olmalı. Işınlar duvarın ardından geliyor, derin mavilik, kızıla çalan uzak beyaz bu-

lutlarıyla, seyrek ağaç dallarıyla önünde resim gibi duruyor. Kahve soğuyacak. Uzanıp aldı. Alışkanlığı yoktu, ama derin derin solukladı sigarayı. Bir yudum da kahve. Oh, annemin, Zekiye'nin, kahvesini aratmayacak kadar iyi. Çoğu evlerde kahveyi gıdım gıdım kullanırlar, bulaşık suyu gibi olur, içilmez. Ya Fatma gelin, görgülü, varlıklı bir evden gelip karı olmuş bakkal Nuri Efendi'ye. Ya da Hakkı'nın anası, buraların ağası sayılacak bir adamın kızımıymış! Hakkı'nın anası değilse bile, teyzesi başka. Görmüş, geçirmiş, seziyor. Uzaktan gösterecek tersini söyler. Hakkı'nın anası diye Cahit'in anasını, Cahit'in anası diye Hakkı'nın anasını gösterir. Her neyse... Anlaşıyor ki, burası bir süre barınak olabilecek ona. Trenden inerken çok tedirgindi, ama değmezmiş. Hakkı da tedirgin değil miydi? Ağırlamak olanağından yoksun saymıştı önce. Değilmiş. Bir soluk sigaradan, bir yudum da kahve. Oh, her şeyi unutacak kadar rahatladı. Cickik öten serçe kuşlarının sevincini duydu. Yoksa yukarıdan gelen gülüşmeler miydi? Yok, yok, onlar fısıldaşırlar. Buldukları kızı anlatıyorlardır Hakkı'ya. Bir soluk sigara, bir yudum kahve. Kuşlar nerde? Yalnız sesleri geliyor cickik. Nazım'ın dizeleri geçti aklından: "Bu anda ne kavgâ, ne hürriyet, ne karım/Toprak, güneş ve ben/Bahtiyarım." Kaşlarını çatı. Ağaçların dalları ardında uçuşan tül bulutlarıyla canlı gökyüzüne baktı. Deviniyordu evren, yaşıyordu. Bir yanda vurdumduymazlar, çıkarıcılar, bir yanda kavgacılar. Hakkı yoktu bu kavganın içinde. O, yukarıda, kadınların arasında, evlenme, düğün dernek tasarlıyor. Evet, kavgâ, ille kavgâ. Soluk alırken göğsü şişti. Gururla, kibirle dayadı sırtını duvara. Sigarasından çekti, ama kahvesinden yudumlayıp keyfini pekiştirme gereğini duymadı. Derin mavi boşluğu delip geçti bakışları. Gözlerinde sevinç, gözlerinde umut...

İKİ

İki gün öncesine değin kavganın içindeydi Hüsnü. Telefon etmişti Yücel'e. Karanlık basarken buluşacaklardı Beyoğlu'nda. Son birkaç ay içinde toz duman olmuşlardı birden. Örgüt parçalanmış, dağılmış, birbirleriyle bağlantı güçleşmişti. Kimi bir yolunu bulup gözden uzak olmayı yeğlemiş, kimileri de Yücel gibi kavgayı sonuna dek sürdürmeye başkoymuşlardı. Kimi arkadaşları, bankalardan para kaldırma eylemine bile girişmişlerdi. Radyolarda, basında, soygun diyorlardı bu eyleme. Ama onlara göre "kamulaştırma"ydı eylemin adı. Kimilerini tanırды Hüsnü. Forumlarda, gösterilerde, devrimci gazete satışlarında, öne çıkan, gözünü budaktan sakınmayan devrimcilerdi onlar. Kimileri yakalanıyor, kimileri aranıyordu. Ama Hüsnü'nün adı, arananlar arasında geçmiyordu daha. Güvenlik örgütleri daha yaklaşıpamamışlardı Hüsnü'nün yakınına. O güne dek yapmalıydı yapacağını. Bu ulusun bir adsız neferi olduğunu göstermeli, ülkenin bağımsızlığı, halkın sömürölmekten kurtuluşu yolunda, bu yüreğe, bu kafaya düşen görevi yerine getirmeliydi.

"Beyoğlunda mı? Niye?"

"Orası daha iyi. Akşam kalabalığı. Gözden uzak."

Doğruydu bu. İşyerlerinin, büyük mağazaların yoğun olduğu yerler daha elverişliydi gizli buluşmalar için. Herkesin gözünde, günlük yaşamın zorluklarıyla didinen insan olup çıkardın.

Karanlık basmış, Beyoğlu'nun ışıkları yanmıştı. Neonlar, vitrinler, otomobillerin, otobüslerin lâmbaları, evlerine, sinemalara koşuşan, alışverişe girip çıkan kalabalık... Bu bencil didişme, bu kıpırdanış arasında, belki kimsenin göremediğı bir şeyi gördüğünü sanıyordu Hüsnü. O 12 Mart günlerine değin, bu kalabalığın sesi, bağırışı, daha bencil, daha çıkarıcıydı. Ağzındakini başka kediye, başka

köpeğe kaptırmak istemeyen bir hayvan güdüsüyle yaşıyordu. Ama bugün öyle mi? Bu didişmede, bu koşuşmada, bu bağırışta bir suskunluk, bir bekleyiş var. Halkın, ulusun gizli gücü buydu işte. Canlandıracakları, canlandığı zaman da gereken düzeni kurmak için kendilerine omuz verecek halk! Halkın gizli ateşini, gizli öfkesini, içinde öylesine yoğun duyuyordu ki, mutluluğuna yetiyordu bu. O duyguya güçlü bir düşünce gibi sarılıyor, kalabalığın arasında yerini seçkin, ayrı görüyordu elinde olmadan. Halkının, çarpan yüreği, düşünen kafası, gören gözü, işiten kulağıydı sanki.

Yücel aynı duygularla sokuldu yanına. Yürüdüler. Kalabalığın arasında, yalnız kendilerini kovalayanları arıyordu gözleri. Cebinden para çıkardı Yücel, uzattı:

“Bunu al. Üç yüz lira.”

“Evet?”

“Arkadaşlar bir evde saklanıyorlar.”

“Nerde?”

“Şimdi söyleyeceğim...”

Yürüdüler. Evin adresini söyledi Yücel:

“Aklında tuttun mu?”

“Evet.”

“Ben bir kez gittim. Ev gözaltındaysa bir daha gitmem doğru olmaz. Daha doğrusu ben izlenebilirim. İki katlı bir ev. Beş arkadaşımız var orda. Vahit, Remzi, Cengiz, Alev, Zeynep... Alev, dışarı çıkip bizimle temas kuruyordu, ama şimdi biliyorsun, aranıyor...”

“Bu üç yüz lira?..”

“Yiyecek alıp götüreceksin”

“Ne alayım?”

“Ne alırsan al işte. Ekmek, peynir, sucuk, konserve... Bozulacak şeyler alma da, çabucak yiyip bitirmesinler.”

“Oldu. Bu gün mü?”

“Hemen şimdi. En uygun zaman...”

“Olur.”

“Hem söyle onlara. Böyle eliboş oturmayacaklar. Uygun zamanda yeni kimliklerini hazırlayıp göndereceğiz.”

“Böyle mi söyleyeyim?”

“Gerekirse söyle.”

Taksim alanına yaklaştılar.

“Aynlalım.”

“Seni arayayım mı?”

“Eve telefon edersin. Evdeyim ben bu gece.”

El sıkıştılar. Göz göze geldiler. Hüsnü’nün geç uzayan, seyrekle sakalları sık traş olmasını gerektirmiyordu. Ama Yücel, birkaç ay önceki savrukluğunu bırakmıştı. Kısaltıp incelttiği kara, gür bıyıkları, kara kaşları, parlak kara gözleri, yeni jilet değmiş yüzüne canlı, diri bir anlam veriyordu. Pahalı deri ceketini pek giymezdi, ama bugünlerde sık sık sırtında görüldüğüne bakılırsa, topluma uyan, sıradan bir kişi izlenimi uyandırmak istediği belliydi. Bakıştılar. Umud, inanç, gelecek mutlu günlerin yaklaştığına güven duygusu, bu güveni yalnız kendilerinin duyabileceklerine inanarak bakıştılar. Bu karanlık, ardından daha nelerin gelebileceği belirsiz günlerde, içerinlerine gölge düşürmemenin tek yolu bu. Yarının neler getireceği bilinmezdi. Kurtuluş yarın gerçekleşirdi belki. Yarın olmazsa bir küçük yanlışlık var demektir. Öyleyse yarından sonra. Ama muhakkak, ama kaçınılmaz. Şimdi yapılacak tek şey güven duygusu. Bölünmemek, parçalanmamak için. Sözle söylenmeyen, dile gelmeyen o uzaktaki halk utkusunu ilğinde, kemiğinde duymak, güvenle bakmak, güvenle anlaşılmak. Söz söylemek gerektiğinde, dolu dolu, tükürürcesine sövmek.

“Sonu geldi artık, bu bok komprador, yağma düzeninin. Can çekişen boğalar gibi nereye saldıracaklarını şaşırdılar.”

Sonra duygu alışverişinin doruklarına ulaşılır, gözler güler:

“Canını pisi pisine vermeyeceksin.”

“Bir can da sen alacaksın ki, gözün açık gitmesin.”

“Ellerine geçtin mi, bil ki tek geçmiyorsun. Bir kişi ardından on kişiyi de getirir.”

“Öyleyse öl! Öl ki, ölünle uğraşsınlar!”

Kenetlenmiş, güçlü ellerin, bakışan inanmış gözlerin daha çok konuşması gereksizdi.

“Hoşça kal, Yücel. Sonucu telefonla bildiririm.”

Ayrıldılar. Hüsnü otobüs durağına gitti. İçi pırıl pırıl aydınlık trolleybüse binmedi. Hıncının dolu otobüse atlamayı yeğledi. Yollar omuz omuza. Ellerindeki paketleri ezilmekten güç kurtarıyorlar. Hüsnü, içindeki tezliği yenemedikçe, otobüsün kaplumbağa hızıyla gittiğini sanıyor, kalabalığın arasında ayaklarını yerden kesilmiş duyumsuyordu. Çevresindeki insan yüzlerini incelemeye başladı. Alışkanlıktı bu onda. İki omuz aşırı kızın yüzü yorgun, Okullu

mu, yoksa noter yada banka daktilosu mu? Kestiremedi. Sağında üç omuz aşırı terli yüz, ya bir otoonarımcısı kalfasının, yada bir işçinin. Onu da kestiremedi. Malını tüketip evine yollanan bir işportacı da olabilir. İnsanların uyuşuğunu değil, yaşamın akışına kendini uydurmuşunu değil, gerçekten yaşayanını, yaşamı değiştirmek gücünde olanını, görmek, gözlemek, ayırmak istiyordu. Alışkanlığı bir gereksinime dönüşmüştü son günlerde. Kısırılmışlığın, yalnızlığın bir sonucuydu bu, ama bilemiyor, kendinde gözleyemiyordu Hüsnü. Gözleri bir bakış görmek, kulakları bir söz işitmek istiyordu. Öyle bir bakış, öyle bir söz olacaktı ki bu, patlamaya hazır. Onu patlatacak ateşi kendi elinde tuttuğunu sanıyordu.

Otobüs durdu. Arka sahanlıkta bir devinim oldu. İndiler, bindiler. Yorgun kızın yüzüne biraz daha yaklaştı Hüsnü. Ne konuşacak onunla, ne görüşecek, ne de isterse Yücel'in kolayca yapabileceği gibi sinemaya gitmeyi yada bir yolüstü kahvesinde oturmayı önerecek. Daha yakından bakmalı, elinde kitap var mı, yoksa tınakları mağaza tezgâhları bir kızinki gibi cilâlı mı, onu gözlemeli. Böylece toplumsal yerini, sınıfını belirleyecek, sonra da sınıfının bilincine varıp varmadığını ölçüp biçecek. Kısaca bizden mi, değil mi? O yorgun yüz, saçları omuzlarına düşmüş baş, yanındakinin kendini süzdüğünü ayırdetti. Birden öte yana çevirdi başını. Hüsnü çevresindekilerden çekindi, bakındı. Hayır, herkes kendi havasında. Kırçıl sakallı, bıyıklı buruşuk surat boş boş bakıyor yine. Dudaküstleri tüylü, Ermeni'ye benzer yaşlı kadın, kıızıyla cebelleşiyor. Kulak üstleri saçlı, çıplak kafalı, avurtları çökük, marangoz kılıklı adam yine yorgun bakıyor.

Hüsnü, bir sonraki durakta ineceği için yorgun kıza sürtünmeden kapıya yaklaştı. Sanki o baş çevirmesinin gereksizliğini anlatmak istiyordu kıza. Bizim o taraklarda bezimiz yok, kızım, biz...

Hüsnü otobüsten indi, yolboyu dizilmiş sokak satıcılarının arabalarına baka baka yürüdü bir süre. Yeşil salatalara, soğanlara, rokalara, kırmızı turplara, kara bayır turplarına ne denli meraklıymış bu insanlar? İstanbul bu işte. Coşkulu, keyifli zamanlarında kaç kez dinlemişti Yücel'den. Kalkan tava, yeşil salata, bir de şarap. Öf be!... Yemeğin yenmekten öte bir işlevi vardı sanki.

Mezecilerden uygun gördüğüne girdi. Önce dört kangal sucuk istedi. Ağırlığını görünce:

"Beş kangal olsun." dedi.

Sonra, beyaz peynir, konserve, yumurta aldı. Turşu istedi. Yücel'i anımsayıp vazgeçti. İştah açar, çok yerler...

Hüsnü, istedikleri paketlenlikçe, günün yirmi dört saatinde, sürekli düşünceli, sürekli gergin kişiliğini yitirdi. Bir tür eğlence olmuştur alışveriş. Hele iki yüz seksen lirayı öderken, kasadaki ince bıyıklı gözü dışarılarda, şarkı mınındanmalı oğlan kadar keyifliydi Hüsnü.

"Teşekkürler beyefendi. Güle güle..."

Hüsnü kaldırma atınca kendini, içinize tüküreyim diye geçirdi içinden. Beyefendiymiş, güle güleymiş! Daha bir hafta önce, tost almak için girdiği başka mezecide, bunun gibi bir oğlan vardı. Dükânın kimsesiz bir zamanında, hem gazete karıştırıyor, hem tezgâhtarıyla konuşuyordu. Gazetede ki boy boy fotoğrafları gösterip: "Şu surata bak, eşkiya pezevenk! Yolu yok, babası da eşkiyaydı her halde bu orospu çocuğunun! Sallandırıcaksın ki, ders olsun ötekilere, kafası bozuk hergelelere... Bak, bak, şu surata bak!"

Fınnın önünden geçerken iki ekmek aldı. Üç dört ekmek almak gerekiyordu; ama yumurtalar kırılacak. İlerledi. İşte, Yücel'in tanımladığı sokak, az ötede. Biraz kaldırımdan, biraz yol kıyılarından yürüdü. Parketmiş otomobillerden geçilmiyor ki. Fileli yaşlı kadınlara, oynayan kapıcı çocuklarına çarpmadan geçti. Dört yol ağzına varınca durmak zorunda kaldı. O yandan bu yana, telâşlı, korkuyla, sanki kaçarak gelenler. Bu yandan o yana, yine meraklı, gözüpek gençten kimselerin koşuşmaları. Kuşkulandı, ama yürüdü yine. İlerde yolun solunda birikmiş kalabalığı gördü. İki araba duruyor, polis arabası olduğu belli. Ardında bir cip. Öte yanda genişliyor sokak. Oraları tutulmuş. Polisler, kalabalığı bu yana sürmek, evin önünü boşaltmak istiyorlar. Olay, sessizce gelişiyor gibi. Hüsnü, çevresinde, fısıldanırçasına konuşulanları duydu.

"Anarşistler."

"Nerede, nerede?"

"İşte, şu evde yuvalanmışlar."

Sonra bir ses duyuldu:

"Sarıldınız! Teslim olun!"

Meraklılarda ses soluk kesildi. Geri geri çekilmeleri bile sessizdi. Birden silâh patladı. Meraklılar kimvurduya gitme korkusuyla kaçıştılar. Silâhlar arka arkaya patladı. Hüsnü, kaçışanların arasında geri döndü hemen. Kuşkusu, belirleyemediği bir korkuya dönüş-

müştü. İçinde bir tezlik, bir ivedilik, ama olağan bir yürüyüşle ana-yola çıktı. Elindekileri ne yapmalı? Hepsi de gereksiz bir yük-tü şimdi. Hiç değilse, ekmeklerle, yumurtaları şu kapının önüne bırak-sa... Biri ensesinde bitiverecek. Bomba mı o bıraktığın? Az ötedeki, üç tekerlekli arabasının yanında bağırان köylü satıcıya sokuldu:

“Yahu kardeş. Şunlar bir dakika dursun surda... Bir paket unut-muşum. Şimdi geliyorum. İyisinden iki de salata ayır sen bana...”

“Ekmekler ıslanırsa karışmam.”

“İslansın, ıslansın. Şimdi geliyorum.”

“Bu ne bu?”

“Yumurta, yumurta...”

Hüsnü, yitiverdi kalabalığın arasında. Elinde paket, Taksim’e dolmuş ararken kafasında binbir soru. Bir dakika önce gelseydi? İçeri girseydi? Polis, nerden, nasıl öğrendi o evi? Bana söyleyen Yücel... Ben de kimseye söylemedim. Yoksa aramızdan biri... Böy-le düşününce içindeki tezlik daha da arttı. Yücel, önce kendinden öğrenmeliydi bu haberi.

Dolmuş şoförünün yanına oturunca, gözleri yoldaydı. Olayı öğ-renmiş biri bindi arkaya. Meraklı iki yolcu kendi arasında konuştu. Meraksızları kışkırtamadı.

“Siz gördünüz mü?”

“Görmedim. Silâhlar patlarken nasıl sokulursun. Yürek ister.”

“Evden de ateş etmişler...”

“Vay anasını! Korkulur kardeşim bunlardan”

Şoför asmaktan, kesmekten söz ediyordu. Taksim’de dar attı kendini otomobilden. Hemen telefon kulübelerine koştu. Jetonu ce-binde, hazır. Uzun uzun çaldı telefon. Bir kadın açtı telefonu:

“Buyurun.”

“Yücel Bey’i istiyorum.”

“Vereyim...”

Konuşmalık bırakılırken kadın sesi Yücel diye sesleniyordu. Ar-dından birtakım kadın sesleri, gülüşmeler geldi.

“Alo, ben Yücel...”

“Yücel, ben...”

“Ne oldu? Çabuk söyle...”

“Hiç... Alacağımı aldım. Kafa çekecektik ya bugün. Sana gele-yim mi?”

Yücel, Hüsnü’nün sesinden anlamıştı garipliği. Olağan yanıtladı:

“Tabi gel, bekliyorum. Hemen gel...”

Telefonu kapattı. Hüsnü, bir kez Yücel’le sokaklarından, apartmanlarının önünden geçmişti. Yanlarında bugün baskın verilen evde saklanan Vahit de vardı. Yürüdü. Bakalım bulabilecek miydi Yücel’leri?

**

Yücel, konuşmalığı bırakınca bir süre kıpırtısız kaldı. Sağ yanındaki açık kapıdan annesiyle üç arkadaşının sesleri geliyordu. Geniş oturma odasında, yuvarlak orta masasına çevrelenmişler, kâğıt oynuyorlar, kendilerini oyundan alamıyorlardı. Bugünkü konken partisi uzamış, açlıklarını gidermek için tuzlu kurabiye, pasta yiyorlardı bir yandan. Emin’ânım da çaylarını yeniliyordu. Hüsnü’nün telefonu, Mediha’nın çay takımlarını, konuklarının önüne koymak için ayağa kalktığı zamana rastlamıştı. Yücel’in arkadaşıyla konuşması bittikten sonra seslendi:

“Çayını al; Yücel. Emin’ânım sana koydu.”

“Ben içmeyeceğim.”

Böyle söylerken kapının tam ortasında durup ışıltılı odaya boş boş baktı Yücel.

Mediha’nın hem çocukluk, hem okul arkadaşı Zerrin, elinde kâğıtlar öylece duruyordu. İnce, zayıf, sarı saçları omuzlarında. Sigarası dudaklarındaydı yine. Küçükken Zerrin teyze derdi ona Yücel. İffet de öyleydi Yücel için. Pasta yiyor, çayını karıştırıyordu. Kocasından resmen ayrılmamıştı, ama Mediha gibi, Zerrin gibi dul yaşamı sürüyordu. Tombul Nurten dedikleri, parmakları yüzüklerle parlayan gerçekten şişman kadın, boyalı mı boyalıydı. Tanımazdı onu Yücel. Yalnız kulağına gelmişti bir kez. İstanbul’un kıyı semtlerinden çıkmaymış, asıl adı Nurhayat’mış. Sonradan Nurten’i uygun bulmuş kendine. Ama Tombul Nurten denmesini de engelleyememiş. Kocasını genç yaşta öldükten sonra eğlenceye vurmuş. O, yarı kalmış bir sözünü tamamlamak ister gibi konuşuyordu:

“Ben geleceğim sizinle Avrupa’ya.. Hadi İffet, karar ver, dört kişi birden gidelim... Söz mü, yarın ayırtıyoruz yerimizi, değil mi?”

Yücel’den gözünü alamıyordu Zerrin:

“Söz.” dedi boş boş, sonra ekledi: “Neden öyle bakıyorsun, Yücel? Gelsene, çay içsene sen de...”

“Bir arkadaşım telefon etti. Hemen şimdi geleceğim.”

“Sen bilirsin.” dedi Mediha.

Yücel’in, alışılmadık kaba görünümü gülümsetmişti Mediha’yı. Yücel geri dönerken, Zerrin’in de annesi gibi az gülümsediğini gördü. Buruşuk, zayıf yüzüyle olduğundan yaşlı görünürdü, ama sarı saçlarıyla, ince bedeniyle uzaktan bakınca genç kızlar gibiydi. Makyajına, giyimine bunca düşkünlüğüne karşın, çok sigara içmesinden mi ne, dişlerinin kirli sarılığını giderememişti bir türlü. Yücel’e teyze olmayı da çoktan unutmuş, dahası, istekli bakışlarını delikanlının üstünden alamaz olmuştu. Yücel, kendi kendine bile yineliyemiyordu bu bakışların gerçek anlamını. Ne var ki, bir gün evde kimse yokken, çat kapı, gelivermişti Zerrin. Evde kimse yok mu?... Yok... Sonra, işte, şimdi gördüğü gülümseyiş, gözlerinde, göz çevresindeki çizgilerde, dudaklarında biraz daha büyümüştü. O çirkin gülümsemenin ardındaki istek, büyülemişti bir anda Yücel’i. Bu büyüünün etkisiyle boş boş bakıyordu yüzüne. Şimdi kapı aralığında durup boş boş baktığı gibi. Yücel sezinledi. O yalnız karşılaşmada, geniş evin serin loşluğunda, birden başlayıp birden biten sevişmeyi anımsamıştı Zerrin. Dudak büktü. Kazağının üstüne pardesüye uzanıyordu kapı dibinde. Hani ne derler, diye geçirdi içinden, kasap et derdinde, koyun can derdinde...

Asansörle indi aşağı. Sahanlıkta, masası başında sıkıntıyla oturan Kapıcı Hüseyin’i gördü. Yücel’i görünce ayağa kalkmıştı uzun yüzlü adam.

“Hüseyin Efendi, ben bir yere kadar gidip geleceğim. Bir arkadaş gelip beni sorarsa, gelecek, de. Şimdi çıktı, hemen gelecek, de...”

“Başüstüne, Yücel Bey.”

Hüseyin’in hem kiracılara, hem de apartman sahibi olarak kendilerine saygısını bilirdi Yücel. Ama bu olağanüstü günlerde nelere rastlanmıyordu ki?.. Ya bir öç alma dürtüsüyle yada önemli sayılma kuruntusuna kapılarak, yanına yaklaşan bir polise yardımcı olmaksızın kaçınmazdı bunlar. Son günlerde, annesine karşı bir değişiklikliği yoktu, olamazdı da, ama kendisine karşı biraz aldırma içindiydi. Ayağa kalkmakta, asansörün kapısını açmakta, yol vermekte unutkanlığı oluyordu. Belki de sıkıyönetim bildirilerinde, kapıcılara görev düştüğünden söz edilmesi ona bir kasılma vermişti. Hüseyin

yin'de böylesine bir değişim arayarak ivediyle kapıya yöneldi Yücel.

Hüsnü'nün geleceğini umduğu yere doğru ilerledi. Kaldırım kıyısına bırakılmış otomobillerin arasından gelip geçenleri ayıramıyordu karanlıkta. Yol, az aşağıda İstiklâl Caddesine çıkıyor, karanlığı da caddenin gürültüsü, ısıltısı, pisliği içinde kaybolup gidiyordu.

Geri döndü, içi ıslıl ıslıl bir Chevrolet'ye yol verdi. Pezevenk kıklıklı bir şoför, satılık, şatafatlı orospuyu yanına oturtmuştu. İlerledi. Elinde, koca bir paket biri geliyor uzaktan. Hüsnü mü o? Evet, Hüsnü. Sokağa İstiklâl Caddesinden değil de, öte yandan, daha karanlık yoldan girmeyi yeğlemiş, belli. Hüsnü durdu. Niye durdu? Yücel'i görmemiş miydi yoksa? Ona doğru yürüdü Yücel. Apartmanın önüne yaklaştı, bekledi. Kapıcıya görünmek istemiyordu. Buluşmanın tuhaflığını hemen sezer Hüseyin gibiler. İşte, sahanlığın ışığı yüzünü aydınlatıyor Yücel'in. Ama Hüsnü onu görmemiş gibi ilerde bekliyor hâlâ. Görmedi mi, tanımadı mı yoksa? Yoksa peşine birinin takıldığını sezdi de, bilerek mi oyalanıyor? Ama kimse yok ardında. Bu yandan o yana kadınlı erkekli beş kişi yürüyor. Onları sipper etti, Hüseyin'e görünmeden geçti. Hüseyin'in sahanlıkta olmadığını ayırdetti. Aşırı kuruntu, insanı nasıl da yanıltıyor?

Hüsnü'ye sokuldu:

"Niye burda duruyorsun?"

"Sen niye burda duruyorsun?"

"Canım, bize gelmiyor muydun sen?"

"Evet, size..."

"Ben de evi bulamaz diye indim aşağı."

"Sizin ev bu değil mi?"

Hüsnü'nün gösterdiği karanlık kapı, Yücel'in apartmanından üç kapı aşağıdaydı.

"Burası değil." dedi Yücel.

Bir yıl önce devrimci bir arkadaşları öldürülmüş, onu toprağa vermişler, sonra gösteri yaparak dağılmışlardı. Yücel'le, bugün o evde kısırılan Vahit'le birlikti Hüsnü. Üçü birden bu sokağa girmişti. Arkadaşlarını toprağa verdikten sonra yapılan gösteriyle coşkundular. O zaman Yücel, o kapının önünde durmuş, Vahit'le önemli bir şey görüşeceğini dokundurmuştu sanki. Hüsnü, onlardan ayrılp öğrenci yurdunun yolunu tutmuştu. Sanmıştı ki, onlar, kapısı önünde durdukları apartmana girdiler. Şimdiyse Yücel, onu kolun-

dan tutmuş, aydınlık, büyük kapıya doğru çekiyordu. Kapının üstündeki yazıyı okudu Hüsnü. “Sabirpaşa Apartmanı”. Yapıyı, sokaktan geçtikçe, belleğinde kaldığı kadarıyla anımsadı. Girintili, çıkıntılı süslemeli duvarlarıyla, kirli kül rengi görünümü, geniş pencereleriyle küçük bir hastane, okul, yada bir konsolosluk yapısını andırırdı. Tutamakları da, basamakları da mermer, geniş merdivene yürürken Yücel, asansöre bineceklerini söyledi. Asansörün kapısını açtığında Kapıcı Hüseyin alt kattan çıkageldi:

“Hah, siz miydiniz, Yücel Bey?”

Yücel, belli belirsiz gülümseyerek karşıladı bu sözü, asansörün kapısını çekti. Dördüncü kata çabucak çıktılar. Daire kapısını kendi anahtarıyla açtı Yücel. Geniş, loş daire girişine ayağını atar atmaz, kendini başka bir dünyada sandı Hüsnü. Yücel, onun duygularını sezmişti sanki. Onun için ne soruyor, ne de bir söz bekliyordu Hüsnü’den.

Hüsnü, elindeki paketin ağırlığını daha çok duydu. Halı döşeli geniş koridordan geçerken, yağlıboya tablolarla süslü salonu, onun gerisindeki büyük kapıdan, ısıtılı avize altında, masa çevresinde kâğıt oynayan kadınları gördü. Kalın sigara dumanlarına karışan içaçıcı kokular burnuna gelir gibi oldu.

“Kim geldi Emin’ânım?” diye seslenmişti Mediha.

“Küçük Bey geldi, Hanımefendi.” diye karşılık verdi Emin’ânım. Bi arkadaşıyla.”

Koridorun ucundaki büyük odaya girdi Yücel, Hüsnü’yle. Hüsnü, elindeki paketi koyacak yer bulamadı.

“Otur, Hüsnü, otur. Bırak oraya paketi...”

Yağlıboya duvarlar, fesli, kalpaklı fotoğraflar, kadife perdeler, ağır koltuklar arasında şaşkınlığını ele vermekten kaçınmıyordu Hüsnü. Paketi ortadaki küçük masaya koyarken, altının kirli olup olmadığına bakmak gereğini bile duymuş, hem de gülümsemişti. Koltuğa otururken, buranın, İstanbul’un göbeğinde, ama İstanbul’dan çok uzak bir yer olduğunu düşündü:

“Yahu,” dedi. “Bizimkilerin asıl saklanacakları yer burasıymış be!”

Ayaktaydı Yücel. Yüzü, tepedeki, kimi lâmbaları yanmayan avizenin ışığıyla aydınlanıyordu:

“En tehlikeli yer.” dedi. “Ne diyorsun sen? Giren çıkan belirsiz-

dir. Görmedin mi içerde kâğıt oynayanları? Ben konuk sayılırım bu evde.”

Yücel’in devrimciliğiyle yaşam koşullarını karşılaştırdı Hüsnü. Duygusunda haklı buldu Yücel’i:

“Doğru.” dedi.

Bu ara, gömleğinin açık yakasından burnuna gelen ekşimsi, ılık ter kokusunu duydu. Yakasını kapadı belli belirsiz.

“Anlat, Hüsnü...”

“Ha, evet, anlatacağım ya...” diye şaşkınlığını attı Hüsnü.

Gözlerini aç aça, her tür ayrıntıya da yer vererek, otobüse binişini, paketi yaptırışını, bilmediği sokaklardan geçerken evin nasıl sarılmış olduğunu, işittiği silâh sesini, bir bir anlattı:

“Eğer” diye bağladı sözünü “dolmuşla gitseydim, yada daha önce geçen bir otobüse binseydim enselendimdi ben de...”

“Teslim oldular mı acaba?”

“Vallâ bilmem. Silâh var mıydı yanlarında?”

Yücel, şöyle bir baktı Hüsnü’ye. Silâhları var mı, yok mu, bilmiyordu. Ama var saymak gerekiyordu. Hüsnü de bunu, böylece anladı onun bakışından.

“Kurşunları yeterse teslim olmazlar.”

“Radyodan öğreniriz. Haberleri bekleyelim, bakalım.”

“Yakalanırlarsa?”

Yücel, ürpermişti bu sözle. Yakalanmaları demek, birkaç gün sonra kendilerinin de yakalanması demektir. Son aylardaki deneyler bunu gösteriyordu. Ne yapıp edip örgütü çözüyordu polis. Aralarında yiğitçe davrananlar, bin türlü işkenceye göğüs gerenler oluyor-muş, ama birinin söylemesi yetiyormuş onlara.

“Yakalanırlarsa kaçacağız.”

“Söylerler mi?”

Daha çok kendiyle konuşuyordu Yücel. Gözleri kendi içine çevriliyordu:

“Söyletiyorlar.” diye elini öfkeyle vurdu dizine.

“Peki, polis nasıl buldu o evi?”

Hüsnü ‘yü yolboyu düşündüren bu soru, ilk kez aklına geldi Yücel’in. Büyük bir korkuyla açıldı gözleri:

“Bir ajan var.”

Sonra birer birer aklından geçirdi, oraya gizlenen beş arkadaşını tanıyanları. Kimler biliyordu gizlendiklerini? Hüsnü, kendisi. Geri-

ye giderek sıraladı adları. Adnan, Oktay. Topu topu dört kişi biliyordu. İstense de beşinci, altıncı kişilerin bilmelerine olanak yoktu. Paramparça olmuşlardı son günlerde:

“Ajan var aramızda diyeceğim ama...” diye mırıldandı.

Zorlu, çetin geçen günler, tedirginliğin türlüüne alıştırmış onları. Kuşku doluydu bakışları. Göz gözeydiler.

“Ben de hep bunu düşündüm.” dedi Hüsnü. “Onun için koşa koşa geldim ya sana.”

“Adnan desem...” diye mırıldandı Yücel. “Oktay desem...”

Sözlerin söylenişinden anlam çıkarmaya çalışıyordu Hüsnü. Yücel kadar yakınlarında değildi, ama Adnan ile Oktay’ı tanırdı. İstanbul’da, bir yerlerde gözden uzaktaydılar.

İkisinin yüzü de gözleri önündeydi Yücel’in. İkisiyle, beş arkadaşının saklanacakları yeri, konuştuklarını anımsamaya çalışıyor, sözleri bir bir aklından geçiriyor, kulağında yeniden duyuyor, ama kuşku uyandıracak bir ipucu yakalayamıyordu.

“Bekleyeceğiz. Yarın her şey aydınlanır.”

Yarın neyin aydınlanacağını bilmiyordu Hüsnü.

“Bekleyeceğiz.” dedi yine de.

Yücel de bilmiyordu yarın neyin aydınlanacağını:

“Ulan,” dedi, elini dizine vurdu “annem de karıları eve toplayacak günü tam buldu.”

“Yani ne düşündün?”

“Hiç, hiç, neyse...” dedi Yücel kendiyle konuşur gibi. “Şimdi evde yalnız olsaydım bin türlü soru.”

“Tabi ya. O daha kötü. Sana ne? Bırak oynasınlar oyunlarını.”

Gerçekte soru falan sormazdı annesi Yücel’e. Eve girip çıkanlar arasında Hüsnü gibi taşralılar olmazdı pek. Belki annesi, bu durumu yadırgar da sorardı. Yücel, bu sezgisini Hüsnü’ye söyleme gereğini duymadı.

“Keşke geç ayrılıysaydım, biraz daha oyalansaydım oralarda.”

“Niye?”

“Sonucu anlardım hiç olmazsa.”

“Yok, yok, ne olacağı bilinmez. İyi ettin, ordan hemen uzaklaştığına. Vızır vızır polis yayılmıştır çevreye. Boş bırakırlar mı oraları hiç?”

“O da var ya... Radyo yok mu? Getirsene. Ara haberlerini dinleyelim.”

Yücel fırladı, çıktı. Bir transistörlü radyo getirdi. Canlı bir müzik yayını vardı radyoda:

“Dinleyen de sanır, memlekette şenlik var... Benim odam yandaki. Ama evdekilere uzak olalım diye seni buraya aldım.”

“Şu paket de elimizde kaldı. Paralar da boşuna gitti.”

“Ziyan etmeyiz onları.”

“İstersen ver annene. Kimbilir ne der?”

Birden, bu evdeki yaşamla paketteki yiyeceklerin gülünç çelişkisini gördü Yücel’in bakışlarında.

“Ben onu götürürüm arkadaşlara. Doğrusu da bu.”

Kalktı, bir çerçevedeki fotoğrafa baktı Hüsnü. Fesli, gözlüklü, az gülümseyen bir adamın fotoğrafı:

“Baban mı bu?”

“Yok, dedem.”

“Şaka mı söylüyorsun, yoksa ciddi misin?”

“Gerçek söylüyorum. Dedemin gençliği. Babam fes giyer mi hiç, bir hesap etsene.”

“Öyle ya.”

Öteki kalabalık fotoğraflara baktı Hüsnü. Yücel, o sormadan açıkladı:

“Dedem o işte.”

“Fevzi Çakmak mı yanındaki?”

“Evet, o.”

“Yahu, siz soydan politikacıymışsınız. Baban milletvekilliği de yaptı senin, değil mi?”

Yücel’in babası, annesinin ilk kocası gibi milletvekiliydi. Babası üstüne yanıtlarken onu da düşündü Yücel:

“Bırak namussuzu! Girip çıkmadığı parti kalmadı. Yıllar yılı Halk Parti’liydi, sonra Demokrat Parti’ye geçti. Elli yedi’de meclise giremedi de, yakasını kurtardı Yassıada’dan.”

Karmakarışık anlatıyordu. Halk Partisi milletvekili, üvey kardeşlerinin babası Hulki’ydi. Kendi babası, annesinin ikinci kocası Hayri ise bin dokuz yüz elli’de Demokrat Parti’den milletvekili çıkmış, dediği gibi elli yedi’de meclise girmediği için Yassıada’ya düşmekten kurtulmuştu.

Yücel bu konuları pek açmazdı, Hüsnü de sormazdı. Annesinin iki kez evlendiğini, ancak Yücel’in birinci kocasından mı, ikinci kocasından mı olduğunu bilmiyordu Hüsnü:

“İki de üvey kardeşin vardı senin, değil mi?”

“Evet. Biri Almanya’da şimdi. Büyüğü ablam, ama işte öylesine. İyi tanımam. Evli, Ankara’da.”

Böylesine bir yaşamla devrimciliğinin bağdaştırılamayacağı kuşkusu vardı içinde. Konuyu geçiştirmek, duygularını bir çırpıda dile getirmek istiyordu:

“Senin anlayacağın,” diye kestirip attı üstperdeden, “asker, sivil Osmanlı paşasından tut da, Cumhuriyet dönemi politikacısına kadar her türlü var bizim soyda. Bir yanda İttihatçı, bir yanda İtilafçı... Bir yanda Halk Partili, bir yanda Serbest Fırkalı, Demokrat Partili...”

Fotoğrafı gösterdi:

“İşte, şu da, dedem yani, Millet Partisine girmiş, Fevzi Çakmak o partiyi tutunca.”

Bir kahkaha attı Hüsnü. Çınlayan sesinden ürktü sonra:

“Desene ki Yücel, senin soyun da, bu memleketin, bu ulusun anasını belleyenlerden.”

Belli belirsiz dudaklarını büktü Yücel. İçindeki gizli bir böbüre açığa vurmak istedi sanki. Gülümsedi:

“İşte ben de, tüm soyum adına özür diliyorum halkımdan.”

Bu söz, özverinin, yüceliğin ta kendisiydi Hüsnü için. Yüreğinden kopup gelen bir arkadaş sevgisiyle, kucaklama sıcaklığıyla dost bakışlarla süzdü Yücel’i. Söz yetersiz kalırdı duygusunu açıklamaya, bakışları bu anlamla doluydu.

Radyo, ara haberleri verirken kulak kesildiler. Eski bildiriler sıralanmıştı ardarda. Aranalar arasında yine veriliyordu beş arkadaşlarının adı.

“Yok.” dedi Yücel umutla. “Sen benim söylediğim evi bulamadın mı yoksa?”

“Öyleyse neydi o baskın? Herkes söylüyordu anarşistlermiş diye. Gelirken bindiğim dolmuşun şoförü bile söylüyordu.”

“Belki bir başka grup. Belki de polis kuru sıkı yapıyor baskı havasını yoğunlaştırmak için.”

“Öyle olsa söylerdi radyo. Bugün de şunlar şunlar ele geçirildi diye palavra sıkamazlar mıydı? Benim girdiğim sokakta bir olay vardı, hayal mayal görmedim, bu muhakkak, Yücel.”

“Ama hiçbir olayı vermedi haberler. Vermediğine göre.”

“Yakalanmadılar mı yoksa?” diye gözleri güldü Hüsnü’nün.

“Yada hâlâ vuruşuyorlar.” diye Yücel de güldü.

Sevinçle fırladı yerinden. Arkadaşlarının yiğitliğini, gözüpekliğini, yürekliliğini alkışlamak gereğini duyuyor, bütün varlığı kıvançla geriliyordu:

“Aslanlar!” diye döndü çevresinde.

Dönerken küçük adımlarının, radyodan gelen müziğe uygun düştüğünü duyumsadı. İstedi ki, sevincinin kaynağı yalnız inancından gelsin. Kapadı radyoyu:

“Kapayalım şunu.”

“Ama Yücel,” dedi Hüsnü, “ya haberi yetiştiremedilerse radyoya?”

Olduğu yerde donup kaldı Yücel. Dipdiri ayakta durabilmek için duyguya gerek vardı. Bu sıra aklını kullanarak düşünmek yıkım oluyordu çünkü:

“O da var ya.” dedi.

Dışardan kadınların sesleri geldi:

“Hoşça kal, şekerim.”

“Güle güle.”

“Yarın bende buluşuyoruz, unutmayın. Erken beklerim.”

“A, ben gelemem.”

“Neden?”

“Sen de gidemezsin Mediha. Sen de Zerrin’ciğim. Uçağa yerinizi ayırtınız mı?”

“Biz konuştuk. Gidip parasını yatırmak kaldı.”

“Eh, ben de gidip kapattırayım yerimi. Aşkolsun, niyetin vardı da, daha önce söylemediniz bana..”

“Nerden bilelim senin de gelmek istediğini.”

“Ayol, gezmek deyin bana. Bilmez misiniz?”

“Tamam, yarın bekliyorum. Hem zararı çıkarırsın, Mediha.”

“Canım, alıp veriyoruz birbirimize. Zararı mı olurmuş bunun?”

Gülüşmeler, güle güle’ler arasında kapı kapandı. O karta kaçmaya başlayan Zerrin’in sesini ayırdı Yücel. Kapıdan en son onun çıktığını, evin derinliklerinde bakışlarıyla kendini aradığını görür gibi oldu:

“Kaçmak zorunda kalırsak...”

“Evet?”

“Şimdi gidenler arasında dul bir kadın var. Hepsi dul ya bunla-

rın. Çirkin, ama vücudu güzel. Bir de tutkun ki bana, Hüsnü. Evinde yapayalnız... Hizmetçisi var, ama kov desem, hemen kovar..."

"Yanında mı saklanırsın?"

Yan yan baktı, göz kırptı Yücel:

"Saklanırsak ikimiz saklanırsınız."

"Ne zamana kadar?"

Ülkeye birden çöken ağır havanın, karanlık baskı günlerinin sü-rüp gideceğine inanıyorlar, bunun, ne zaman, nerde, nasıl biteceğini düşünemiyorlardı. Özgürlük günlerinde, basın yolu ile destek olan-ların, açık oturumlarda, gösteri yürüyüşlerinde alkış tutanların, çil yavrusu gibi dağıldığına, her birinin sinecek delik aradığına, çocuk-larının sevecen babası, karılarının sevgili kocası olduklarına bakılır-sa sürüp gidecekti bu karabasan günleri. Halka, ulusa, gelecek ay-dınlık günlerin uzak olmadığı umudunu vermek kendilerine düşü-yordu.

"Ne zamana kadar?" diye yineledi Yücel boş boş. "Öyle ya, ne zamana kadar? Kedi, köpek gibi, fare gibi saklanacak delik araya-caklardan değiliz. Arkadaş, bize düşen, sonuna dek savaş."

Yaklaşan ayak seslerini tanıdı Yücel. Kalktı, kapıyı açtı:

"Ne var anne?"

Kısa kollu bluzu içinde, kalınca tombul kolları, sarı saçları, kır-mızı cilâlı tımaklarıyla göründü Mediha. Gözleri karolara, maçalara bakmaktan yorgun:

"Hoş geldiniz, çocuğum." dedi.

Hüsnü doğrulup oturdu:

"Hoş bulduk, efendim."

"Rahatsız olmayın."

"Gene vermişe benziyorsun anne."

"Verdim, ama çok değil. Sen dışarı çıkacak mıydın?"

"Yoo. Ne vardı?"

"Ben yatacağım. Sana yemeğini hazırlar Emin'ânım."

"Sen yat anne. Biz bakanz başımızın çaresine."

Annesinin pakete baktığını gördü:

"İşte, bunda bol bol yiyecek var. Hüsnü, kendileri için almış. Öğrenci arkadaşlarıyla oturur da Hüsnü. Ama gitmiyor şimdi, bizde kalıyor bu gece."

Mediha'nın aklından çarşaf, yataklar geçti birden Hüsnü'yü süzdü, uygununu aradı kendince:

“Emin’ânıma söylerim, hazırlar yerini.”

“Yok yok, ben zahmet vermeyeyim. Gitsem daha iyi...”

“Kalacaksın.” diye kestirip attı Yücel.

Yaklaşan tehlikeyi Hüsni’yle birlikte karşılamaya kararlıydı o. Annesine renk vermeksizin güldü:

“Bizde kalacak.”

“Tabii, nasıl isterse. Hem sakın, o paketi açmaya filan kalkmayın. Emin’ânım size yiyecek bir şeyler bulur.”

Sonra çekilip gitti kadın. Yatmadan önce makyajını siler, uzun uzun aynaya bakar, gerekli bulursa banyosunu alır. Bir saati, bir buçuk saati bulur daha onun yatağa girmesi. Yarın sabah kalkar, kahvaltıda biraz bolca yer, öğleyin ağzına bir lokma koymamaya çalışır. Akşama ya yine burda, yada başka bir evde doyurur karnını. Belki de kulübe gider. Otomobilini almazsa, çoğu zaman almaz, ya bir arkadaşı bırakır eve, yada taksi çağırır, öyle gelir. Günler böyle geçer. Yücel bilir bunu. Dul annesiyle evlenmeye can atan kimsele- rin bulunduğunu da bilir Yücel, istekliler durduk yerde mi çıkmıştır ortaya? Evlerde, yada kulüplerde mi karşılaşmıştır onlarla? Yada bir arkadaşı mı salık vermiştir? Yada... Evet, yada orda burda buluşup daha önce onlardan biriyle düşüp kalkınış mıdır annesi? Bunları hem düşünür, hem düşünmez Yücel. Şimdi de hiçbir şey düşünmedi annesi için. Ama bu evlere, bu ana oğul ilişkilerine alışık değildi Hüsni, kendi anasını düşündü. Şimdi Yücel’le kendi evlerinde olsa, anacığı kimbilir, ne sofralar donatırdı, ne yemekler hazırlardı. Tencerenin birini koyar, birini kaldırırdı.

“Aç mısın?” dedi Yücel.

“Aç olmasına açım, ama yiyecek hâl mi kaldı? Sen aç mısın? Açalım istersen şu paketi...”

“Yok, yahu, benim anneme öyle dediğime ne bakıyorsun?”

Emin’ânım göründü kapıda:

“Nereye koyayım Yücel Bey?” dedi.

“Nereye istersen.”

“Yemek mi hazırlayayım, yoksa...”

Gizli bir öfke duydu Yücel. Annesinin bir konuğu gelse, ağırlamak için yemek masasını en gösterişli biçimde hazırlar, yemek yoksa, mutfaka girer, çabucak pişirir, kotarırdı. Gerçi annesini de, eski hizmetçi Emin’ânımı da, özel bir ilgi göstermemeye o alıştırmıştı.

Ama bir arkadaşının yanındaki ilgisizlik, evin içindeki hiçliğini daha çok duyumsatıyordu ona:

“Yoksa ne?” dedi.

“Sucuklu, peynirli, salamlı yiyecekler yaptım. Bol bol var. İsterseniz ondan...”

Mediha, odasına girerken, ne isterlerse vermesini söylemişti, ama Emin’ânım, ne verilirse olur anlamını çıkarıyordu bu sözden.

“Yeteri kadar varsa getir bize onlardan. Çay da getir...”

Emin’ânımın kararsız durduğunu gördü:

“Buraya getireceksin, buraya. Burda yiyeceğiz, Emin’ânım.”

Her gördüğünü belleğine fotoğraf gibi geçiren, bunu kendince bir eğlence edinen işbilir kadın çekilip gitti. Gelene gidene, eskiden tanıdığına, yaşlısına, gencine iş görürken gizliden gizliye, dile gelmez, göze görünmez, ufacık sürtüşmeli davranmak huydu onda. Yoksa yaşanır mı yıllar yılı, aynı biçimde, tekdüze bir ömür?

Yücel’in gizli öfkesini sezmişti Hüsnü. Bu evin verdiği görkemli yaşamı çoktan aşmış buluyordu arkadaşını. Onun için sürtüşmesi, öfkesi doğaldı. Bunlar bencilce yaşıyorlardı, Yücel’se başkaları için.

Biraz sonra Emin’ânımın tabak tabak getirdiklerinden atıştırırken bunların hiç de, sokakta yediği sandviçlere benzemediğini düşündü Hüsnü. Kadın, çay fincanlarını, tabakları toparlarken:

“Yatağı nereye yapayım?” diye sordu Hüsnü’ye önem vermeden.

“Benim odaya bırak sen çarşafı, battaniyeyi filân...”

Kadın çekildi. Beklediler. Yücel radyoyu açtı yine. Bir müzik.

“Gerçekten ülkede, şu müzikten eğlence çıkaran var mıdır şimdi?”

“Ohooo,” dedi Hüsnü, “İstanbul fink atıyor. Hem şimdi gördün işte.”

Hüsnü’nün ne demek istediğini anladı Yücel:

“Bizimkileri söylüyorsun, değil mi? Kumarlarını oynadılar, tıkindılar, gittiler. Annem de uykuya çekildi işte.”

“Yok, yok, anneni karıştırmı. Ben onu demedim.”

Yücel, bilmişçesine başını salladı:

“Arkadaşımın annesidir diye sakınma sözünü, söyle. O da onlardan. Hepsi aynı bokun soyu.”

Yücel’i ilk kez böyle konuşur görüyordu. Öğrenci gösterilerin-

de. forumlarda, bildiri dağıtırken, surda, burda sıra karın doyurma-ya gelince, o da kendileri gibi parasızdı. Cebindekini harcarken akşamın hesabını yapardı. İstanbul'un bol para kazanan vurguncularını eğlendiren gazinoların adlarını, şarkıcıların resimlerini bol satışlı gazetelerin sayfalarında görünce, yokluk içinde kıvranan yığınlar adına acı duyar, öfkeyle söylenirdi. Bu davranışlarına bakıp onun yaşam koşullarını, üç aşağı beş yukarı öbür arkadaşlarına benzetiyordu Hüsnü. Onların çoğundan bir ayrımı vardı yalnız. Düzgün konuşur, dilediği zaman temiz giyinirdi. Bunları da İstanbul'lu olmasına, babasının milletvekilliği yapmasına verenler olurdu. Ne de olsa Alman Lisesi'nde okutmuşlardı Yücel'i. Ama arkadaşının böyle bir apartmanın sahiplerinden olduğuna düşünce gorse inanmazdı. Yücel kendi evlerindeki bu zorunlu buluşmayla yakayı ele vermişti sanki. Sorulmasa da anlatmak gereğine inanıyor, geçmiş günlerdeki yalanından ötürü özür dilercesine konuşuyordu:

"En doğrusunu sen söyledin az önce. Ülkenin anasını belleyenler arasında bizimkiler de var."

Soyunu bile suçlamaktan kaçınmayan arkadaşının açıkyürekliği karşısında apaydınlık güldü Hüsnü'nün yüzü. Duvardaki, süslü basınçölçere ilişti gözü, saate benzetti onu:

"Haberler başlayacak. Saat kaç?"

İvediyle radyoyu açtı Yücel. Az sonra haber özetleri veriliyordu. İstanbul'da biri ölü, biri yaralı, üçü erkek, ikisi kız beş anarşistin yakalandığı haberi ilk sırada yer almıştı.

Yücel, sinirli bir coşkuyla ayağa kalkıp oturdu.

"Dinle!" dedi Hüsnü. O da ayağa kalktı, oturdu. "Yakalandılar ha!"

"Yakalandılar."

"Öldürdükleri kim?"

"Söylemedi. Şimdi ayrıntılara geçince verir."

"Dinleyelim."

Bakışları birbirine saplanmıştı. Gözbebekleri sorarak, araştırarak titriyordu. Ne bir söz, ne bir soluk... Başbakan ne demiş? Başbakan yardımcısı nereye gitmiş? Hiçbiri ilgilendirmiyordu onları. Baskın haberinin başlığı yinelenildiğinde kulak kesildiler. Sonunda öğrendiler. Öldürülen Vahit'ti. Yaralanan da Cengiz. Remzi, Zeynep, Alev de teslim olmuşlardı.

Oturdukları koltukta, küçülmüş, büzülüp kalmıştı ikisi de. Ama

yüreklerinin olağandışı vuruşunda bir yücelik, bir böbürlük. Sanki ok gibi fırlayacaklar yerlerinden. Radyo sunucusu, o gevrek, kalın sesiyle, yakalananlardan üçünün, on beş gün önce, bilmem ne bankasını soyanlardan olduğunu söyleyince, Yücel, gergin bir yaydan atılırcasına fırladı ayağa:

“Kamulaştıran, aptal!” dedi gümbür gümbür bir sesle. “Soyan değil!”

Hüsnü de sinirli bir gülüşle aynı sözü yineledi:

“Kamulaştıran ya!”

Yücel ivediyle radyoyu kapadı:

“Kapatalım şunu!” dedi sövercesine.

“Arananları da dinleyelim.”

“Hemen öğrenemediler ya adımızı.”

“Ne yapacağız?”

“Kaçacağız. Enayi gibi oturup yakalanmayı bekleyemeyiz. Görevimiz, dışarda kalıp eylemi sürdürmek.”

“Nereye kaçacağız?”

Halının üstünde, küçük adımlarla, sinirli sinirli gidip geliyordu Yücel:

“Anadolu’ya!” dedi birden.

Bunu söylerken de gözü, duvardaki fotoğrafa ilişti, Fevzi Çakmak’ın yanında duran dedesini gördü:

“Şunlar kadar da mı olamadık?”

“Kimler kadar?” dedi Hüsnü.

“Bu bile silâh kaçırdı Anadolu’ya. İşgal yıllarında Ankara’ya gitti, ulusal güçlere katıldı sömürücülere karşı.”

“Saçmalama, Yücel, bizim durumumuz onlarınkine benzemez.”

Az önce soyuna söven Yücel’in, şimdi kendi yaşamıyla dedesi arasında ilişki kurmasına şaşarak bakakaldı. Yücel, hem arkadaşının bakışından, hem de içindeki çelişkiden tedirginlik duydu:

“Saçma değil!” dedi daha büyük bir öfkeyle. “Ordaki arkadaşlara katılmalıyız. Burda oturup yakalanmayı bekleyemem ben.”

Hüsnü, öylece duruyor, radyo sunucusunun söylediklerini geçiriyordu içinden. Vahit, evin kapısından fırlamış, çemberi yarmak istemiş. Elinde tabanca varmış. Ama çelik yelekli güvenlik görevlileri yere sermişler Vahit’i. Kimbilir, nasıl yaylım ateşine tutmuşlardır? Cengiz de onu izlemek için kapıdan fırladı anlaşılan. Hemen

oracıkta çökmüş olmalı. Sunucu, bir görevlinin de yaralandığını söylemişti. Acaba Vahit gibi devrilmiş miydi o da?

“Tamam mı?” dedi Yücel.

“Tamam!” diye Yücel’in gözüne baktı Hüsnü. “Vahit’i düşündüm de... Cengiz’in yarası ağır mı acaba? Onu söylemedi, değil mi?”

“Sen asıl teslim olanları düşün! Biri ölüyor, biri yaralanıyor. Geri kalan üçü teslim oluyor... Teslim oluyorlar be! Düşünsene!”

Yücel’in sinirden titreyen gözlerine baktı Hüsnü:

“Belki silâhları yoktu onların.”

“Pencereden atsalardı kendilerini.”

“Havada avlanırlardı.”

“Avlansınlar! Bir kişinin ele geçmesi ne demek, biliyor musun? On kişi demek. Sen dinle bundan sonra radyodan, arananların listesini!”

“Gerçekten söyletiyorlar mı, Yücel?”

Yücel, üstperdeden baktı Hüsnü’ye. Gerçekte, yüreğinin ürpermesini, içinin sesini dinliyordu. Sinirli bir davranışla elini bacağına vurdu, bir iki adım attı:

“Hem de nasıl? Geçende bir arkadaş söyledi.” Örgüt’te bağlı olduğu bir üstünü demek istiyordu. “Ne yazık ki çözüyorlar. Onun için insan tanımalı kendini. İşkenceye dayanabilecek misin? O zaman ölme, teslim ol... Ama dayanamayacaksan, Vahit’in yaptığını yap.”

“Benim bildiğim Vahit, işkenceye de dayanırdı.”

“Dayanırdı ya! Ama ya dayanamazsam diye düşündü belki. Yüreklilik dediğin böyle olur. Ölürsün, ama ardından kaç kişiyi kurtardığını bilirsin. Kendinden sonraki devrimcilerin savaşımına olanak hazırladığını bilirsin, gönlün rahat ölürsün.”

Hüsnü, Yücel’in sinirli davranışlarından etkilenmedi. Dilinin ucuna geldiğinde söylediklerinden de pek bir şey anlamadı:

“Otur” dedi. “Otur da rahat konuşalım, serinkanlı düşünelim.”

“Sen yoksan bu işte, ben tek başıma gidiyorum arkadaş.” diye oturdu Yücel.

“Nereye?”

“Dedim ya! Kırılara!”

Arkadaşlarıyla devrimci eylemlerin yöntemlerini tartışırken, kırsal kesimin canlandırılması önerisi sık sık çıkmıştı karşısına. Bu sı-

ra, birkaç eylemci arkadaşının Anadolu'da, bir yerlerde olduğunu duymuştu. Kaç kişiydiler? Ne yapacaklardı orda? Hüsnü, genellikle bu tür tartışmalara girmez, dinler, enine, boyuna ölçüp biçerdi. Anadolu'nun doğu bölgelerini bilmiyordu, ama İç Anadolu'yu, Batı Anadolu'yu tanırdı. Neresinden, hangi ucundan tutup da eylemi başlatacaklardı, kimi, hangi kasabalıyı, hangi köylüyü, ne söyleyerek kırıdatacaklardı yerlerinden? Yücel bilirdi onun bu konulardaki kararsızlığını:

"Sen zaten inanmazsın." dedi.

"Neye inanmam?"

"Halka, halkına."

"Halka inanmak başka, halkı tanımak başka."

"Senin tanıdığın halka, halk demem ben. Sömürü düzeninin aldatığı, ucundan kıyısından yeni yaşam umutları verip yozlaştırdığı halk değil benim dediğim."

"Hangi halk senin dediğin?"

"Su katılmamış, bozulmamış halk."

"Toprak ağalarının elinde, bir lokma, bir hırka inim inim inleyen halk mı? Boğaz tokluğuna benliğini satan halk mı?"

"Ama kaç arkadaşımız günlerdir onların arasında."

"Ne yapıyorlar onların arasında?"

Yücel hırçınlaştı. Azarlayarak baktı ona:

"Ne bileyim ben, ne yapıyorlar?" dedi. "İşte, bizi yerle bir edecek bu. Hâlâ kararsızlık, hâlâ lâf ebeliği! Ne yaptıklarını bize raporla bildirecek değiller ya! Devrimci üstüne düşeni yapar. En uygun zamanı, en uygun koşulu bekleyecek olursan, eli kolu bağlı oturursun yerinde. O uygun zaman, o elverişli koşul, hiç de tasarladığın gibi olmayabilir. Küçük burjuva hesaplarına saplanıp kaldın mıydı, artık yerinden kıpırdıyamazsın. Zamanmış! Koşulmuş!"

"Ben öyle bir şey demedim, Yücel."

"Ne dedin peki?"

"Eylemden kaçan kim?" diye sözünü sürdürdü Hüsnü. "Yapalım bir plan. Ne istersen hazırım. İstersen arkadaşlarımızın öcünü almak için bir misilleme..."

Yücel, kendinden hiç de aşağı kalmayan arkadaşına baktı. Gözleri sorarak yanıt bekliyordu.

"Nasıl bir eylem?"

"Nasıl olursa." dedi Hüsnü. "Banka mı? Banka. Bildiri dağıt-

mak mı? Bildiri dağıtmak. İstersen kaldıralım birini ortadan. Şonra telefon edelim, diyelim, bu Vahit'e karşı."

"Olmez değil hani... Ama biz iki kişi..."

"Bize katılacak birkaç arkadaş daha yok mu?"

Bu kez Yücel düşünüyordu:

"Olmez." dedi. "Daha yararlı işler dururken.

"Kaçmak mı daha yararlı?"

"Kaçmak değil ki benim önerim, Anadolu'ya geçeceğiz..."

"Bırak şimdi şu Anadolu'ya geçmek sözünü. Onlara özenmeyelim, şimdi bizim gerçeğimize, içinde bulunduğumuz koşullara göre konuşalım."

"Ona göre konuşuyorum işte. Ya o gruba katılalım, yada yeni bir grup oluşturalım. Olmazsa El Fetih'e geçeriz."

"Kaçmanın ta kendisi bu!"

"El Fetih'ten döneceğiz gene. Sınır aşmak zor değilmiş."

"Neye burda kalıp savaşımı sürdürmüyoruz?"

"Yahu, sen anlamaz mısın?" diye gürlledi Yücel. Sonra sesinden kendi ürktü. "Eylemci için her yer cephe. İster El Fetih, ister Vi-etnam, ister Kongo, ister Güney Amerika..."

"Ben burdaki cepheyi yeğliyorum, Yücel."

"Arkadaşlar yakalandı, aptal! Sen kal, keklik gibi düş ellerine!"

Hüsnü biliyordu ki, kendisi için yakalanmak söz konusu değil. Onlar, belki Yücel'i söylerlerdi. Yücel yakalanırsa kendisini söylemek zorunda kalardı. Ürperdi birden:

"Gerçek mi söylüyorsun, Yücel?"

"Neyi gerçek mi söylüyorum?"

"Biraz güne kadar yakalanır mıyız biz de?"

"Hem de hiçbir iş yapmadan."

Aynı şeyleri baştan alıp yeniden konuştular. Hüsnü, sonunda Yücel'in doğru düşündüğüne inandı:

"Ne zaman gidiyoruz?"

"Yarın."

"Öyleyse uyuyalım şimdi. Nerde yatacağım ben?"

"Gel benimle."

Çıktılar. Onu daha küçük bir odaya aldı Yücel:

"Burası benim odam."

Emin'ânım, kanapeye çarşaf sermiş, beyaz kılıflı bir yastık koymuş. Dürülü bükülü, renkli bir battaniyeyi de ayak ucuna bırakmış.

“Alâ.” dedi Hüsni. “Yüz numara nerde?”

“İşte, şu karşıki kapı. Hemen yat. Ben de yatacağım.”

Yücel gittikten sonra çevresine bakındı Hüsni. Duvarlarda yağlıboya birkaç tablo. Küçük, üstü dağınık bir masa, ardında bir kitaplık. Böylesine zengin, varlıklı bir evde, üstelik çok değişik koşullar altında ilk kez uyuyacağını düşündü.

Ayakkaplarını çıkardı. Ayakları tertemizdi, ama odanın temiz havasına, kekremsi bir kokunun çabucak yayıldığını duydu. Yıkamalı dedi içinden. Terlik yok. Çoraplarını çıkardı, kanape altına sürdü. Ayakları ucuna basıp çıkarken Yücel göründü:

“Al şunu.” dedi. “Librium. İyi uyursun... Dur, sana terlik vereyim.”

Yücel terlikleri getirdi:

“Uyu, uyu!” dedi. “Bir güzel uyu!”

Yüznumaraya gidip geldikten sonra kapısını kapattı Hüsni:

“Uyuyayım, uyuyayım,” diye mırıldandı. “Bir güzel uyuyayım.”

Lâmbayı söndürdü. Don, fanila giriverdi yumuşak battaniyenin altına. Perde aralığından içeri süzülen ışık kentin gökyüzüne vuran ışıkları olmalı. Battaniyenin ucunu çenesinin altına çekti, yumuşaklığını kollarında, bacaklarında duydu. Korkuyor diye geçirdi içinden, Yücel çok korkuyor. Beni bırakırsa, sonra yakalanırsam, adını söyleyiveririm sanıyor. Ben korkmuyorum muyum?

Karşısındaki kapının koyu, kalın çizgilerine daldı bir süre. Korkuyor muyum, diye yine sordu kendine. Sorusunu yüksek sesle yanıtladı bu kez: “Korkmuyorum işte, korkmuyorum.”

Gözleri kapandı.

**

Hüsni, erkenden uyandı, giyindi. Ama Yücel’in annesiyle karşılaşmaktan çekindi, dışarı çıkmadı. Bir süre sonra elinde iki gazete, Yücel girdi içeri. Gazetelerde boy boy fotoğraflar. Beşinin de vesikalık resimlerini koymuşlardı, yan yana, alt alta. Adları, soyadları, ana babaları, okulları, hepsi yazıyordu. En büyük fotoğrafta, yerde uzun yatan Vahit vardı. Üstüne kâğıtlar örtmüşler, çevreden seyreten kalabalığın ayakları görünüyordu fotoğrafin kıyılarında. Bu ayaklar, soruyor, düşünüyor gibi geldi Hüsni’ye. Ne istiyorlar? Mantosunun eteklerinden, elindeki fileden belli, şu yaşlı kadın bir

ana, soruyordu belki o da. Ne istiyorlar? Vah yavrum, vah! Yedir, iir, giydir, kuřat, bu yařa getir, okut, sonra da elinde tabanca. Ananı, babanı da mı dűřünmedin oęlum?

řu Cengiz iřte. Yűz gűz dűnműř, sa bař daęınık. Sűrűrcesine indiriyorlar araçtan. lű gibi, ama belli ki, yarası aęır deęil.

Kapı vuruldu, açıldı, Emin'anım gűrűndű:

"Yűcel Bey, kahvaltıya geliyor musunuz?"

"Geliyoruz. Annem nerde?"

"O kahvaltısını yaptı."

"Gitti mi?"

"Gitmedi, odasında... ayınızı koyayım mı?"

Bunu sűylerken ellerinde birer gazete, ayakta duran iki arkadařa bakıyor kadın.

"Masaya koy. Geliyoruz."

Hizmetçi ekildi. Bir sűre kıpırtısız durdu iki arkadaş. Bakışları birbirinden kopmuyor, soruyorlardı sanki: Vahit'siz olur mu?

Gazeteyi yırtar gibi hıřırdatarak yerinde dűndű Yűcel:

"Hadi, gel!"

Hűsnű'den de gazeteyi aldı. ıktılar. Salondaki kahvaltı masasına kűşeleme oturdular. Reelden, peynirden, tereyaęından, bugűn çok yemeleri gerektięine inanmıř gibi bol bol yediler. Emin'anım iki yumurta getirdi tabakta:

"Hah!" diye sűylendi. "Gazeteler burdaymış. Hanımefendi istiyor. İkisini de alayım mı?"

"Al. Annem nerde?"

"Odasında."

"Yatıyor mu yani?"

"Uyandı."

Emin'anımın okuması yoktu, ama gazetede fotoęrafları gűrűnce, saędan, soldan edindięi bilgiyle birleřtirdi:

"Gene neler olmuř? Vay kűr olasıcalar vay!"

Kadın, gazeteleri okur gibi giderken Yűcel'e ters ters baktı Hűsnű. İřte halk diyordu sanki. Elindeki ay fincanını sertçe bıraktı Yűcel. Halk bu deęil demiřti sanki davranıřıyla. Hűsnű ksűrdű. Elbet, diyordu bűylece, halk bunun gibi mi olur?

Yűcel sesizce bekledi. Hűsnű, i salonun duvarında asılı bűyűk boy bir fotoęraftan alamıyordu gűzűnű. Sarı yaldızlı kalın erevesi içinde, fesli, sakallı bir adam. Apartmanın adını anımsadı:

“Sabir Paşa mı?”

Yücel yanıtlamak gereğini duymadan onayladı başıyla. Sonra sordu:

“Kahvaltın bitti mi?”

“Bitti.”

“İstersen sen benim odaya geç. Ben annemle konuşacağım biraz.”

“Ne konuşacaksın?”

“Gidiyorum ya bugün evden.”

Hüsni ayağa kalkarken yüz yılın gerisinden olup bitenleri hoşnutsuz süzen sakallı paşaya bir kez daha baktı. Odaya geçti.

Yücel, annesinin yatak odası kapısında durdu, tıklattı.

“Gel, Yücel, gel.”

Mediha anlamıştı kapıyı vuranın oğlu olduğunu. Gazeteleri bacucuna bırakıp tuvalet masasına geçmişti:

“Niye kapattın kapıyı?”

“Açık mı dursun?”

Yücel’in kendisiyle görüşmek için yatak odasını seçmediğini bildirdi kadın:

“Peki. Kapatacaksan kapat.”

Yücel gazeteleri aldı eline. Oğlu gazeteleri almaya geldiyse neden kapattı kapıyı?

“Oku, oku.” dedi. “Bak, neler olmuş?”

Yücel, elinde gazeteler, tuvaletin yanındaki koltuğa oturdu:

“Arkadaşlarım.” dedi.

Yücel girdiğinde aynaya bakıyordu kadın. Makyajına başlamak için perdeleri açmış, iki yandan da yüzüne günüşiği vurmasını sağlamıştı. Boyasız yüzünde anlamsız, boş bir duruluk, birden başını çevirdi:

“Bunlar arkadaşların mı senin?”

“Evet.”

Anlamsız, boş bakışlarla inceliyordu oğlunu. Olur, olur. Üniversiteden bin türlü arkadaş olur bir öğrencinin. Ama o, arkadaşlığının başka türden olduğunu açıklamak ister gibi söylüyor. Yine de onların, sıradan arkadaşları olduğunu düşündü:

“Yaa... Yazık olmuş çocuklara.”

Yücel’in sustuğunu görünce, gece evde kalan arkadaşını anımsadı:

“Gitti mi arkadaşın?”

“Gitmedi. Evde.”

“Senin söylemediğin bir şey var, Yücel. Söyle.”

“Anne, biliyorsun, çok karışık günler yaşıyoruz şimdi.”

Soran bakışları sürekliydi kadının:

“Öyle.”

“Gerçi senin olup bitenleri tam bildiğini sanmıyorum ama...”

“Herkes kadar ben de bilirim.”

“Neyi bilirsin?”

“Öf, sen de!” diye makyaj gereçlerinden birini aldı kadın, aynaya yarım döndü. “Neyi bilirmişim? Babamdan, ilk kocamdan bilirim. senin babandan da bilirim. Ben politikacı kıızıydım, politikacı karısı oldum oğlum. Birçok demeğin yönetim kurullarında bulundum. Şimdi bakma bir kenara çekildiğime...”

“Babamın politikacılığından ne öğrenebildin ki?”

“Öyle söyleme. Ondan ayrıldım diye hakkını yemem adamın. Tam zamanında çekilmesini bildi politikadan. Demokratların düştüğü duruma düştü mü?”

“Hesabı buydu. O kadar şakşakçılık, milletvekilliği yetti her halde ona. Yükünü tuttu, fabrikasını da büyüttü.

“Fena mı? Sana da gel yanıma diyor işte.”

“Ben onun fabrikasında ancak işçi olarak çalışırım.”

Kadın, oğluna tam döndü, yüzüne bakakaldı öylece. Yücel, elinde gazeteler, fotoğraf çektirir gibi kıpırtısız duruyor, böylece, anlamının söz etmekten daha yoğun olduğunu düşünüyordu.

“Sen sapıtmışsın, oğlum.” dedi kadın. “Şimdi ne istediğini söyle de bileyim.”

“Para.” dedi Yücel.

Yücel’in olağanın üstünde para istediğini hemen sezdi kadın:

“Param yok benim.”

“Paran mı yok? Sende para olmaz mı anne?”

“Vallahi yok. Var ama hepsi bağlı. Ya tahvillere, hisse senetlerine, yada surda burda işte. Elimde kalanı da bankaya vadeli verdim. Bu zamanda elde para tutacak kadar deli miyim ben? Ne kadar istiyorsun?”

“On bin lira.”

Gözleri açıldı kadının:

“A-A! delirmişsin sen. On bin lirayı ben nerden bulayım? Git, babandan iste.”

“Benim adıma sen iste ondan.”

“Bana vermez. Hem son zamanlarda böyle maddi ilişkilerim ke-sildi onunla. Geçende anlattım ya sana da...”

Yücel, annesinin bir şey anlattığını anımsamıyordu. Yalnız bun-dan üçbeş ay önce evde sinir içindeydi. Yücel, daha ilkokula yeni başladığında ayrılmıştı kocasından. O zamandan beri arasıra bulu-şur, aralarındaki bitmez tükenmez işleri bir sona bağlamaya çalışır-lardı. Annesi, böyle bir buluşmanın sonunda, sinirli dolaşıyordu evin içinde. Kocasının milletvekilliği sırasında, Ada’da aldığı ev, ikisinin üstüneydi. Ayrılırken söz almıştı kocasından, evin öteki yansını da verecekti adam. Ama savsaklıyormuş. “İşte, sen kullanı-yorsun,” diyormuş, “İster otur, ister kiraya ver, ne gereği var evi ol-duğu gibi sana devretmenin? Boşuna tapu harcı, boşuna vakit zi-yanlığı.” Mediha’nın, o günden beri gerçekten gördüğü yoktu eski kocasını.

“Kira alıyorsun.” dedi Yücel.

“Kirayı kiminle alıyorum? Teyzenle. Hem geçen ay vergi ayıy-dı, aldıklarım olduğu gibi vergiye gitti. Yetmedi bile, üstünü zor ta-mamladım... Hem Tarlabasındaki evin bütün kirasını sana bıraktım, Yücel. Ev boş duruyor. Peşinde koş, ver kiraya, al parasını.”

“Kimse tutmuyor o evi?”

Paşa dedesinden, babasından kalan Sultanhamam’daki dükkân-lardan, bu koca apartmandan, Anadolu yakasındaki, Eski Eserleri Koruma Müdürlüğünün ne sattırdığı, ne yıktırdığı, ne baktırdığı es-ki yalıdan, ablası Berin’le birlikte gelir sağladıkları bir işhanından başka, İstanbul’un birkaç yerinde, birini apartmana çevirtebildikleri biriki ev de kalmıştı. Tarlabasındaki bakımsız, iki katlı ev bunlar-dan biriydi.

“Kiraya vermek için o pis sokaklara ben girip çıkamam ya, oğ-lum. Yık yapılcılara vermek isteğimi duyurdum, ama hiçbir müteah-hit gönüllü çıkmıyor. Komisyoncuların peşinde koşamam ya...”

“Ben gittim, baktım. Kiracının eşyaları toz içinde duruyor...”

“Kirayı da vermiyor, iyi vallahi. Peşine düş, attır eşyayı. Nereye gitmiş, sormadın mı?”

“Yandaki bakkala sordum, ona da borcu varmış. Tiyatrocu ya, gine bir kumpanyayla dolaşıyordur dedi bakkal.”

Yücel, gizlenmek isteyen bir devrimci arkadaşı için acaba uygun düşer mi diye bakmaya gitmişti bir kez. Evin durumunu görmüş, çevreyi incelemiş, kendi gizlenmesi için bile uygun bulmamıştı.

“O eve kiracı bulunmaz diyor bakkal. Komisyoncu da. Siz ona biraz masraf edin, diyorlar.”

“Beş kuruş masraf etmem o eve. Bırak, yıkılsın... Sahip çıksan malına, pekâla bir kiracı bulursun...”

Sinir içinde kaldı Yücel. Annesinin sözü, Sabir Paşa soyunun bir kolundan gelme Yurdaer’in bir sözünü anımsatmıştı ona. Yücel’den beşaltı yaş büyüktü Yurdaer. Şimdi Halk Partisi’nin ön sıralarında bir üye, ortanın solunda. Gençlik kollarından başlamıştı çalışmaya. Çocukluğundan tanırdı onu Yücel. Yurdaer gırgındı. Bol konuşur, ağzı lâf yapardı. Yücel, ortanın solunu kaypak bulduğunu, sosyal demokratların en büyük düşmanları olduğunu söylerken, o gülerdi hep. Bir gün Yücel’e devrimden neyi anladığını sordu. Yücel, işçi sınıfından, köylülerden, tüm emekçilerden, üretim araçlarından söz etti. Çok yinelenen, her yerde, olur olmaz işittiği bu sözler karşısında daha da güldü Yurdaer, dedi ki: “Senin en önemli devrimciliğin, aileden kalacak mirasa, şimdiden sırt çevirmen, o kadar.” Yücel’in öylesine içine işlemişti ki bu söz. Düpedüz, ne istediğini bilmez görmüştü Yurdaer onu. Ters bir duyarlığa düştü şimdi de. O sözün anlamına uygun davranırsa devrimciliği daha da pekişecek sandı:

“Ben” dedi annesine “emlâkçı peşinde koşamam.”

“Aa! Ben de koşamam. Söylediğine bak!”

“Ama Erdal’a, para bulup yolluyorsun. Hem de Avrupa’ya.”

Sözünü ağzına tıktı Yücel’in:

“Benim Erdal’a para yolladığım yok. Yalnız geçen yıl, çok sıkıştım diye mektup yazınca gönderdim. O da oğlum benim. Hem babasıyla ilişkileri iyi, o bakıyor ona Almanya’da. O para yollamasa, ben yollarım hem. Sen de git Avrupa’ya, gir bir üniversiteye, bak, nasıl harcarım sana da. Hem Erdal çalışıyor da orda. Ne olmuş? Altı ay ayrılmak zorunda kalmış işinden, biraz para istedi, o kadar.”

“Ben okumuyor muyum burda? Üniversiteyi kapattılsa suç benim mi?”

“Burda eğitim yapılmaz. Git Avrupa’ya.”

“Pasaport vermezler.”

Mediha da kendince anlıyordu Yücel’i. Son günlerde, gençler arasında yaygın, moda düşüncelere kaptırmıştı kendini. Arasıra baş-başa kaldıklarında konuşurlardı. Bir kezinde Yurdaer de vardı. O zaman ne saçma sapan sözler etmişti bu Yücel? Hükümetin baskısı, yurtsever, aydın sanatçılara pasaport verilmemesi, filân... Hoş, Yurdaer de katılıyordu ona, ama daha bir akıllıca sözler ediyordu. Bu hükümet, ancak ürkülen bazı kişilere pasaport vermiyordu. Sıkıştırılınca yine vermezlik edemiyordu. Hem Yücel’in durumu, onlarla bir miydi?

“Ben dilediğin zaman seni Avrupa’ya yollarım.” dedi. “Yeter ki sen iste.”

“Benim yerim burası.”

“Hıh! Yeri burasıymış! Oğlum, bu ülkede adam olunmaz. Çık, git işte. Bak Erdal’a.”

“Benim işim burda. Yurdumda.”

Ah, bunları, bu Yücel gibileri tanırdı Mediha. Fransız Kız Lisesi’ni bitirdikten sonra Üniversite’ye, Fransız Dil’ine gitmişti birkaç yıl. Hulki’yle evlenmeseydi orayı da bitirecekti. Çok görmüştü üniversitede. Bunlar, vatan, ulus, halk derler, sonra da bir partiye yamanırlar yada ithalât, ihracat gibi bol para getiren işlere vururlar. Yücel de böyleydi onun gözünde. Ama biraz bön, biraz ahmak, daha çok da inatçı. Hulki’den olan çocukları gibi, Nesrin’le Erdal gibi yetiştiremedi mi onu, ne? Oysa Alman Lisesini bitirdi. Başka hiçbir iş yokmuş gibi de arkeolojiyi seçti. O zaman karıştı mı ona? Bir dediğini iki etti mi? Ama babasız büyüdü sayılır. Alçak herif, bir para kazanmaya daldı ki, her şeyi unutup gitti. Ne oğlunu düşündü, ne de her işte, ona yolunu açan karısını. Hani birine tutulup da ayrılrsa, ayrıldıktan sonra hemen biriyle evlense yüreği yanmayacak. Yalnız paraya düştü. Yaşlı annesi yanında diye eve kimseyi sokamıyordur. Para kazanmaya daha bol zaman kalsın diye her işi sıkıştırıyordu. Mediha, onun ayrılır ayrılmaz evlenmediğine bakıp umutla beklemişti. İlk kocası gibi evcil değildi bu. Anadolu’dan İstanbul’a yeni gelmişlerdi belki de. Birden politikaya karışmış, birden zengin olmuş, dünyası birden değişmişti. Köylülük akardı üstünden, ama ancak kendisi, bir de o hınzır ablasıyla, gözünden hiçbir şeyi kaçırmayan kızı Nesrin sezerdi. Damadı Nejat da. Ama olsun, unutamıyordu o adamı işte. Kendini saran, o güçlü kolları uzun süre aradı. Baş-

ka erkek göremeyecek denli karardı yüreği. Sonunda, Nesrin'le ilgilenme, Erdal'ın eğitimi, Yücel'e babasızlığını duyurmama gibi kendine yabancı duygularda buldu avunmayı. Bu durum, kısa zamanda, hazıryemenin boşluğuna, gelir kaynağının kuruyacağı korkusuna düşürdü onu. Korkusu, işlerini kendi başına görmeye, avukata, notere, ablasına, ablasının kocası avukat eniştesine bırakmaya dönüştü. Değerli takılarını gözü gibi saklar oldu. Bencilliği, üst başına daha titiz davranmasına yol açtı. Hem böylece, yıkım günlerini uzaklarda görmek, başkalarına da öyle göstermek istiyordu. Yücel'in babasından sonra birkaç erkekle ilişkisi olmadı değil. Şimdi de biriyle sürdürüyordu ilişkisini. Evet dese, evlenecekti adam, kendinden altı yaş küçük olmasına karşın. Ama niçin? Elbette ki, parası, malı, mülkü için. Hem işitmişti kulüpte onun ne canbaz bir avukat olduğunu. İyiydi işte, böyle sürüp gitsindi ilişkisi. Hem ne demişti ablası Berin? "Yanına çok yaklaştırma bu adamı Mediha." Yaklaştırmamaya çalışmıştı, ama bir gün evde, kalabalığın arasında uzun uzun süzmüştü Yücel onu. O zaman lisedeydi, orta bölümde. Sonra da homurdanmıştı sanki. Ne yapaydım diye sormuştu kendi kendine Mediha, yatağına girince uzun uzun düşünmüştü. Ne yapaydım? Evlenmedim işte. Fransızcasını ilerletmek için okuduğu romanların ruhsal çözümlemelerini yardımına çağırarak düşünürdü. Erdal'ın üvey babaya davranışını gördüm. Yücel'e de bir üvey baba getirmedim. Bu mu suç? Bilmiyor Yücel, anlamıyor. Onu iyi yetiştiremedimse suç bende. Ama Yücel'in sandığı gibi değil, ilerde sanacağı gibi değil. O adamla ilişkim var diye nasıl utançlı davrandığımı görmüyor mu ablamla eniştem? Zerrin de görüyor. Ne demişti Zerrin? "Kız sen köylü müsün? Köylüler gibi utangaç davrandın. Kocandan mı aldın bu huyu, nedir?" Hayır, Yücel'den. Köylülere benzetti beni bu Yücel. Nesrin de beğenmiyor artık beni. İlk kocamdan, onun babasından niye ayrıldım diye suçluyor gözleri... Ona aldırmam, bencil kız. Ama dediğini yapmalıyım. Kendine bak biraz diyor. Bakmalıyım ya, iyi bakmalıyım kendine. Saunaya gitmeliyim, berberime her gün uğramalıyım. Makyaj gereçlerini de en iyisinden almalıyım. Kötüsü cildi bozar. Ölünceye kadar dilediğim gibi yaşatır bu gelir beni. Ölümü aklına getirme, deli! Daha çok yıllar var önünde. Bak, Nesrin ne güzel geçiriyor yaşamını. Dilediğinde Amerika, dilediğinde Türkiye... Onlar yine giderler Amerika'ya, yine giderler. Erdal da öyle. Onların baba-

sı, ilk kocam Hulki de. Yazık ettim o Hayri denen paragöz adamla evlendim de. Hem Yücel de olmayacaktı... Hele beklemekle, yine bana döner o herif diye beklemekle. Nasıl da bağlamış beni kendine? Ne olacak köylü soyundan. Bu köylülük, ondan geçti bana zaten...

Gazetelerin "sosyete" sayfalarına geçtiği günler gerilerde kalmıştı artık. Kulüpte bir toplantı olacak, yılbaşlarında, eniştesinin, ablasının üstelemesiyle balolara filân gidecek... Artık, kulüplerde, evlerde konken, poker partileri, sabahları kahvaltıdan sonra pasyans açmalar tutkusu olmuştu. Arasıra da avukat sevgilisinin çağrısına uyuyor, gidiyordu o garsonyere. Niye gitmesindi? Gidecekti işte. Yalnız pokerle konkenle avunulmaz ya! Şişkoluğuna bakmadan o tombul Nurten bile takıp takıştırtıyor, sürüp sürüştürüyor. Kırmadığı fındık kalmıyor. Beni bu mal mülk yeyip bitirdi, diyordu kendi kendine. Nesrin'den bana yardım yok. Kocasına verdi kendini, başka havalarda. Erdal bir gelse Avrupa'dan. Ama kimbilir nasıl gelir o da? En iyisi Yücel, Yücel adam olmalı. Hep bu Yücel'de kafam... Nasıl onda olmayayım? Karşımda, babasına benzer gülümsemesiyle oturuyor işte.

"Madem işim burda diyorsun, iyi. Herkesin düşüncesi başka. Erdal da dönecek orasına bakarsan. Üniversiteye girecek, kariyer yapacak. Yurdaer de öyle düşünüyordu Londra'dan geldiğinde. Ama avukat oldu, parti işlerine verdi kendini. Sen madem benim işim burda, diyorsun, iyi. Sahip ol, sahip çık..."

"Neye sahip çıkayım?"

Sıkıntıyla patladı kadın. O ne diyor? Yücel ne diyor? Mediha, doğru dürüst düşünme yeteneğini yitirmişti artık. Oğlunun hiçbir sözünü ağırbaşlı bulmuyor, kendisinden başka kimseye önem vermiyordu. Yorgun yıllarının bu çocuğa rasladığını düşünebildi yalnız. Umursamadan sordu:

"Ne yapacaksın parayı?"

"Söyledim ya."

"Ne söyledin?"

"İstanbul'dan gidiyorum."

"Nereye?"

"Ankara'ya."

"Ne yapacaksın Ankara'da?"

Elindeki gazeteleri salladı Yücel:

“Bunlar arkadaşlarım benim.”

Hastasını yoklayan bir doktor gibi süzdü kadın Yücel’i. İlk söylediğinde önemsememiş, hemen kovmuştu kafasından bir olasılığı: “Gerçek mi söylüyorsun? Sen de mi onlardansın?”

“Onlardanım.”

Kadının gözleri büyük büyük açıldı. Boyasız yüzü büsbütün sarardı. Sağ elinin parmaklarıyla sarı saçlarını yolarcasına çekiştirirdi:

“Yani sen şimdi,” dedi, “komünist misin? Anarşist misin?”

Bu sözlerin, onun gibilerin dilinde bozguncu anlamına geldiğini düşündü Yücel:

“Ben devrimciyim.”

Bu söz gülümsetti kadını. Biraz rahatladığı için gülümsemişti. Devrimcilik ona göre, babasının Hareket Ordusu’yla Selanik’ten İstanbul’a gelip 31 Mart’ın gerici ayaklanmasını bastırmasıydı. Mustafa Kemal, Anadolu hareketini başlatınca, babasının İstanbul’daki görevini bırakıp onlara katılmasıydı:

“Anladım, devrimcisin. Hepimiz devrimciyiz orasına bakarsan. Ama bugünlerde anarşistler de devrimciyim diye ortaya çıkıyorlar.”

“Senin devrimcilik diye bildiğin ne, anne?”

“Anne” sözcüğünü bile yadırgadı kadın. Öylesine kaba, yabancı söylemişti Yücel. Karşısındakinin oğlu olduğundan bile kuşku duydu. Düşündü. Bana devrimciliği soruyor. Babam Anadolu’ya geçerken ne demiş? Arkadaşlarına, anneme, ablama uzun uzun anlatırdı sağlığında. O hareket başlamasaydı, ırzımız, namusumuz, ayaklar altındaydı. Dahası, bu eve, bütün malımıza, mülkümüze el koyacaklardı. Bir bir alacaklardı elimizden. O hareket başlamasaydı vatan yoktu, ulus yoktu, Cumhuriyet yoktu. Böyle söylerdi babası. Devrim bu işte. Devrim ne, diye soruyor bana? Söylesem anlar mı sanki? Budala! Gözü dönmüş. Nasıl bakıyor bana?

“Ben de bilirim kendime göre.”

“Hiçbir şey bilmezsin, hiçbir şeyden anlamazsın anne. Onun için dinle beni. Ben Ankara’ya gidiyorum.”

Gece evde yatırdığı arkadaşıyla gideceğini düşündü kadın. O sarı benizli, cılız çocuğa “hoş geldin” demişti, ama Yücel’in hatırına. Sanki Yücel bundan anlarmış gibi.

“Git!” dedi. “Nereye istersen git!”

“Ben de gideceğim zaten.” dedi Yücel. Sonra gideceği yeri belli

etmemeyi düşündü. "Ankara'ya, Sivas'a, Edirne'ye, Van'a. Bir yerlere gideceğim. Yarın öbür gün, belki daha sonra evi arayabilirler..."

İğne batırılmış gibi hopladı kadın, sonra ağzı açık, dondu, kaldı.

"Polis gelir, beni sorar. Gittiğim yeri bilmediğini söylersin. Bugün eve gelmedi dersin. İstersen, inandırıcı olur, bir arkadaşıyla çıkıp gitti, bir daha da dönmedi, de. Daha inandırıcı olmasını istersen, ver arabanın anahtarını..."

"Eee?" diye gözlerini açtı kadın.

"Ver arabanın anahtarını." diye yineledi Yücel. "Ben götüreyim. Anahtarını almış, arabamı da götürmüş, de."

"Arabamı veremem."

Vermeyeceğini biliyordu Yücel. Onu biraz şaşırtmak, giriştiği işleri gönül rahatlığıyla sürdürdüğünü anlatmak için böyle söylüyordu:

"Ama parayı verirsin." dedi.

"Bende o kadar para yok, oğlum."

Kadın, onu, isteğinden döndürmek için yumuşak söylemişti, "oğlum" demişti. Ama Yücel, bir ana yüreğinin sıcaklığını buldu bu sözde. O da yumuşadı:

"Ver anne..."

Kadın, sokaklarda, evlerde vurulan çocukları düşündü. Oğlunun bu parayla belki kendini kurtarabileceğine inandı. Babasından aldığı esmer yüzü, nasıl yumuşak şimdi! Ağzının kıvrımları bebekliğindeki gibi. Gözleri ha buğulandı, ha buğulanacak. Az önceki gülüşünde acılık vardı, şimdi yok. Sesindeki kaba titreşim yok.

"Para ver bana anne."

"Ne kadar?"

"Dediğim gibi on bin lira."

"On bin liram yok ama..." diye ayağa kalktı kadın. "Üç numara tatile gidiyormuş Avrupa'ya. İki aylığını birden verdiler. Teyzenini verdim. Al şu altı bin lirayı. Bin lira da bende vardı. Bugün bankaya yatıracaktım. Al..."

Yücel alırken, parmağı, elinin üstüne değdi kadının, yumuşacıktı. Mediha bu dokunuşun bilincine vardı:

"Ankara'ya gideceksen Nesrin'den de al. Ben ona hemen gönderirim."

Yüzüne baktı Yücel'in. Öylesine duygulanmıştı ki, oğlunun duruşu, bakışı, küçücük bir kıpırtısı, ona pişmanlık içinde olduğu izle-

nimini veriyordu. İnandı ki, kucaklanmaya, sevecenliğe gereksinim duyuyor oğlu.

“Ne kadar istersen al ondan.”

Yücel, annesiyle ilgisinin, odaya girdiği zaman nasıl başladıysa öyle sürüp gideceğini sanmıştı. Belki oğlundan kurtulmanın gizli sevinciyle ne isterse vereceğini de ummuştu. Oysa analık güdüsüyle gösterdiği sevecenlik şaşırttı Yücel’i. Bu denli yalnız mıydılar onlar toplum içinde? Bu denli acınmalı mıydı durumları? Üstelik acımasızdılar karşılarına çıkanlar. Başkalarının acımasızlığıyla anaların acınmaları ne ters düşüyordu birbirine. Ters mi? Değil. Bu acıma da yabancılıyordu onları. Doğal, tarihsel görevlerini yapmıyorlardı da sanki, şeytana uymuş gibi davranıyorlardı. Başkaları ne yapacaklarını biliyorlar bu durumlarda. Ellerinde silâhlar, şeytana uymuşların karşısına dikiliyorlar, analar da işte böyle, şeytana uyanlar için üzüm üzüm üzüyorlardı. Yok öyle şey, bu kadın anam da olsa, işte şu bilinçsizliğiyle onların yanında. Dil alışkanlığıyla, ama soğukça:

“Teşekkür ederim.” dedi. “Bu verdiğin para bana yeter. Nesrin’e filân gitmem ben Ankara’da. Hem nasıl karşılar, belli mi? Ben onu sevmem, o beni sevmez. Hele Neco’suna hiç ısınamadım.”

Nesrin Yücel’in babasını da sevmezdi. Mediha bunu bildiği için hiç üstelemedi.

“Ne zaman gidiyorsun?”

“Şimdi.”

“Ne zaman dönersin?”

Dudaklarını, dişleriyle ezerek baktı Yücel. Düşündüğü gibi yalansız konuştu:

“Onu bilemem artık.”

Düne kadar banka soyan, adam kaçırان, elde silâh polislerle vuruşan ölü, diri eninde sonunda yakalanan gençler üstüne acımasız düşünüyordu kadın. Yücel, Yurdaer’in yanında onları korur gibi konuşuyordu, ama gençti, toydu daha. Yurdaer bile öyle atıp tutmuyordu vuruşanlar için. Sözü başka, davranışı başka diyordu içinden. Yücel’in onların arasında olabileceği aklının ucundan bile geçmezdi. Çünkü o çocukların çoğu, Anadolu’nun dört bir yanından büyük kentlere, İstanbul’a, Ankara’ya gelen yoksul çocuklarmış. Düzeni değiştirmek istiyorlarmış, öyle söyleniyordu surda burda. Düzeni değiştirmek isteyen devlet göz yumacak değildi elbet. Şimdi de bir

bir yakalıyordu anarşistleri. Hadi, onlar, o yoksul çocuklar böyle bir şey isterler, peki ama Yücel'e ne oluyor? O da yoksul çocuğu değil ya... İş, ta buraya kadar, oğlu Yücel'e, Sabir Paşa apartmanına kadar dayandığına göre, anlayamadığı bir şeyler mi dönüyor yoksa ortada? Ne denli ahmak, inatçı da olsa kendi çıkarına karşı koyacak değil ya oğlu. Yoksa kendinin, çevresindekilerin, kulüptekilerin, sevgilisi avukatın, ablasının, eniştesinin bile kavrayamadığı, bilemediği bir şeyler mi oluyor ülkede? Elbet çıkarını tepecek denli budala değil bu Yücel. Yoksa bugünden yarına değişecek bir şeyler mi var? Yerini şimdiden sağlama mı alıyor Yücel? Öyle ya, ne de olsa dedesinin torunu, babasının oğlu, ama... Ama dedi içinden, gerisini pek karışık düşündü:

“Ama Yücel,” dedi düşündüğünü tam dile getiremeden, “kendini ateşe atmanın ne gereği var? Bak Yurdaer'e, o da hep düzen değişikliğinden söz eder, durur. Ama tehlikeli işlere giriyor mu? Kozunu açık oynuyor. Gir onun partisine, orda yap ne yapacaksan. Madem şimdi politikada moda bu. O partiye gir. Bak, kimsenin bir şey dediği var mı ona?”

“Kim ne diyecek ona? Düzene hiçbir zararı yok ki onun.”

“Düzen değişmeli diyor o da.”

“Onun istediği değişiklik zaten olacak. O şimdiden gidişe sahip çıkıp dizginleri elinde tutmak istiyor.”

Oğluyla konuşma biçimini, gençlik yıllarında başkalarıyla yaptığı konuşmalara benzetti kadın. Sevindi bu durumdan. Pek anlamıyordu, ama belki bir bildiği vardı Yücel'in. Onu anlayışla karşılamak, dizgini elinde tutmak anlamına geldi Mediha'ya. Ama... Ama diye geçirdi içinden, gerisini yine pek karışık düşündü:

“Yanlış bir iş yapmış olma da. Beni düşündüren sadece bu. Her şeyin sırası var, zamanı var. Hesaplayamadın mı, ateşe atmış olursun kendini.”

“Ama” diye ayağa kalktı Yücel, parmağıyla başını gösterdi “bu kafa düşünüyor.”

Yücel, kafasını gösterirken toplumsal koşulları da, zamanı da sıçrayarak aşacağını açıklamak istemişti. Ama annesi bunu anlamamıştı kuşkusuz. Bön bakışlarının gerisinde, şunu seziyordu bencil yüreği, sezgisine de boyun eğiyordu. Bu anarşist denen bozguncuların getirecekleri düzen, varını, yoğunu elinden alıp götürecekse,

alıp götürenler arasında Yücel de olacaktı işte. Oğlunun düşünen kafasını göstermesinden bunu anlayabilmişti kadın.

“Ama bunun için de kendini ateşe atmaya değmez, oğlum... Ne zaman dönersin, söyler misin?”

“Onu bilmem dedim ya.”

“Ben Avrupa’ya geziye çıkacaktım da arkadaşlarla. Ay sonunda burdayım.”

“Güle güle git, gez, dolaş sen.”

“İçime sinmeyecek.”

“Sinsin içine.” Kapıya yürüdü. “Hoşça kal şimdilik.”

Eli havada kaldı kadının:

“Anneni öpmek yok mu ayrılırken?”

Yücel, eli kapı tokmağında duraladı, güldü:

“Hemen çıkmıyorum. Giderken uğrarım.”

“Ne götüreceksin? Bavulunu hazırladı mı Emin’ânım?”

“Ben hazırlarım. Hem benim gittiğimi sen bilmemiş ol. Emin’ânım da, kapıcı da bilmesede daha iyi olur.”

Annesini öylece bırakıp kapıyı çekti Yücel. Ne böyle karşılayacağını, ne böyle uğurlayacağını ummuştı annesinin. Evde daha özgür kalacağını düşünerek sevinir sanıyordu gidişine. Vurulan arkadaşlarının cenaze törenlerinde, analarını, babalarını da alırlardı kortejin en başına. Taşıyabilenlerin eline, pankartlar, dövizler verirler, onlar da onurla taşırlardı bunları. Demek kendi annesinde bile etkili olmuştu böylesi gösteriler. Vurdumduymaz, başına buyruk, bencil sandığı Mediha Hanım, nasıl kalakalmıştı öyle kapıyı kapatırken?...

Odaya girdi. Hüsnü kitapları karıştırıyordu.

“Gidelim.” dedi Yücel. “Tıraş olacak mıydın?”

“Sakalım seyrekter benim. Bir hafta idare eder.”

“Ben çantamı hazırlayayım. Sana da bir çanta getireyim mi?”

“Sen bilirsin. Tabi ben önce bizim arkadaşlara uğrayacağım.

Anahtarı bırakayım.”

“Geliyorum. Kararlaştırınız.”

Az sonra iki çantayla geldi. Birini Hüsnü’ye verdi:

“Çantana balıkçı yaka bir süveter koydum. Giyersin.”

Sonra bir tabanca çıkardı.

“Senin tabancan var mıydı? Benim yok.”

“Evde vardı. Anneme sezdirmeden aldım, sakladım. Sıkıyönetim silâhların teslim edilmesi için bildiri yayınladı ya, dört döndü,

aradı bunu o zaman. Bulamadı tabi. Ben de boşver, dedim, senin bulamadığını sıkıyönetim nerden bulacak?”

Tabancayı, çantanın kendince en gizli köşesine yerleştirdi. Hüs-nü paketi gösterdi:

“Bunu ne yapacağız? Sucuk kokusu yayılmış. İçeri girince duy-dum, pencereyi açtım, havalandırdım odayı...”

Yücel de başka şey söylüyordu:

“Ben şimdi takma adla çıkıyorum yola.” dedi, cebinden bir nü-fus çıkardı. “Bak, adım Yüksel... Soyadım da Saltık değil. Bak... Sana da gerekli mi?”

“Bilmem.” diye başını kaşıdı Hüs-nü.

“Gerekliyse gider yaptırırım ben.”

Hüs-nü karar veremedi. Ona göre güvenlik görevlileri, kendileri-ni yakalamak isterlerse, ne tabancanın, ne de düzmece kimliğin bir yararı vardı:

“Gerek yok.” dedi. “Daha adlarımız söylenmemiştir.”

“Yalnız adımızın söylenmesini bekleme. Yasal eylemlerimiz za-manından biliniyor adımız.”

“Boşver. Benim de kimliğim olmayıversin.”

“Olmaz. Sorarlarsa göstermemek daha kötü yollarda...”

“Peki, istersen al...”

“Hemen yaptırabilirsem tabi... Bu paketi ne yapalım diyordun sen?”

“En iyisi, ben onu götürüp bizim çocuklara bırakayım. Bayram yapsınlar. Yurt’tan çıkınca, devrimci midir, eylemci midir, başımıza dert açar mı diye düşünmediler, aldılar beni yanlarına. Hem biri be-ni tanıır yakından. İyi arkadaşız. Eyleme filân yoktur, ama kafası sağlamdır çocuğun. Onlara bırakayım.”

“Olur. Oraya götür.”

Yücel, kapıda az bekletti Hüs-nü’yü. Annesinin yanına gitti. Çabucak döndü. Çıkıldılar.

**

Üç saat sonra dakika sektirmeden kabataş araba vapuru iskele-sinde buluştular. Üsküdar’a geçeceklerdi, ordan da... Nasıl, hangi yoldan? Koşullar gösterecekti artık.

Vapurda, dışarıya, açıklığa oturdular. Sabahın güneşli havası ka-

pamıştı. Gökyüzü puslu, esinti serinceydi. Yolcuların hemen hepsi kapalı yerlere doluşmuştu.

“Ne yaptın?” dedi Yücel. “Evde kimse var mıydı?”

Gülüyordu Hüsnü:

“Kimse yoktu. Girdim, paketi, anahtarı bıraktım. Bir de kâğıt yazdım. Tekirdağ’da bir iş buldum, dedim. Polis onlara sorarsa, verirler kâğıdı. Hem kendilerini kurtarırlar. Hem de beni arasınlar bakalım, Tekirdağ’da.”

Yücel de gülmeye başlamıştı:

“Paketi hediye getirdin sanırlar.”

“Ha, ha, öyle yazdım.” dedi. “Patron avans verdi dedim. Bu gece kafa çekeriz diye bunları aldım, ama kalamadım, kusura bakmayın, dedim. Hah-hah-hah! Onlar üç arkadaş... Bu akşam bayram var onlara... Sen ne yaptın?”

“Senin kimlik işini halledemedim. Zaman ister.”

“Başka?”

“Başka hiç... Vakit öldürdüm. Eve uğradım bir daha...”

Yalan söylüyordu Yücel. Eve gitmemiş, arkadaşı Oktay’ı görmüştü. Ondan bir adres almıştı. Ankara’da o adrese uğrayacaktı. Sırası değil diye anlatmadı Hüsnü’ye bunu. Hele bir Ankara’ya girsinlerdi bakalım.

Olur olmaz sözlerine güldüler birbirlerinin. Kızkulesini, açıklardaki balıkçıları, rengi soluk denizi, üstündeki beyaz dalgacıları seyrettiler.

Üsküdar’a ayak bastıklarında, boğuşan İstanbul’u yarı yarıya geride bıraktıklarına inanmışlardı.

ÜÇ

“Teslim ol!” dedi birden çocuğun sesi.

Hüsnü, gülerek başını çevirdi çocuğa. Az önce yukarda gördüğü çocuk, Hakkı’nın yeğeni, elinde bir tabanca tutuyor. Hem de tam Hüsnü’ye çevirmiş. Çocuksu çocuksu güldü Hüsnü de. Oyuna katıldı, ellerini kaldırdı:

“Teslim oldum.”

Çocuğun bilmediği bir oyunu da oynadı kendince. Birgün böyle mi teslim alacaklar? Nah alırlar! Ellerini indirdi. Yüzü hâlâ gülüyordu:

“Basbayağı korkuttun beni.”

“Ben herkesi korkuturum.”

“Tabi korkutursun. Bu tabanca sende olunca. Ver bakayım.”

Çocuk şımarık, arsız. Ellerini ardına götürüp sakladı:

“Vermecem.”

“Peki, verme.”

Gün iyiden iyiye devrilmiş, son ışınları da çekilmişti gökyüzünden. Belki de karşıki duvar karartıyı büyültüyor, akşamı erkenden indiriyordu avluya. Bu sırada bir çocuk sesi daha:

“Kıpırdama Vural! Grav! Grav!”

Bir tabanca da onun elinde. Yukarda gördüğü öteki çocuk. Bu daha güleç yüzlü. Vural kahkaha atarak döndü ona:

“Dan!”

Öteki yıkıldı yere:

“Of, vuruldum.”

Bir kıkırdaşmadır gidiyordu önünde. Ayaktaki çocuk, tabancasına baktı sonra uzun uzun. Ondan gözünü ayırmadı Hüsnü. Gerçek tabancadan bir ayrımı yoktu.

“Adın Vural mıydı senin?”

“Vural.”

“Dayın mı getirdi bunu?”

“Hakkı dayım getirdi.”

Vurulmuş gibi yapan, yerden fırladı:

“Bak, bunu da bana getirdi.”

Hüsnü, çocuğun uzattığı tabancayı aldı, baktı. Biçimine bakılırsa, bu da gerçek tabanca gibi, yeşile, ala boyalı filân.

“Senin adın ne?”

“Cemal.”

“Vural’ın ağbisi misin sen?”

“İht... Abisi değilim. Benim babam Hakkı Ağabimin dayısı olur.”

Vural girdi araya:

“Koca Dayımın oğlu o.”

Hüsnü’nün soyu sopu böylesine geniş değildi, ama onların komşuları arasında kalabalık olanlar vardı. Onun için dayıları, amcaları, teyzeleri, kayınçoları, bacanakları kolay ayırırdı birbirinden. Şimdi bir şeyi daha ayırdı. Bu Cemal, yukarda anasının dizi dibinde otururken, Hakkı’nın elini öperken sokulgan değildi. Vural’ın giyiminde de göze görülen bir şey yok, ama Cemal’inki pek bir dökülüyor. Buraların yaşamını bilen Hüsnü görür bunu. Örneğin Yücel olsa ikisini de aynı kaba kor.

“Benim tabancam daha güzel, değil mi?”

“Güzel, çok güzel.”

Tetiği çekti Hüsnü. Bayağı çıt çıt ediyor. Cemal verdi diye Vural da uzattı tabancasını:

“Bak, benimki de güzel.”

Hüsnü, iki tabancayı da eline aldı.

“Benimki mi güzel, onunki mi?”

Neden ikisine de aynı örnek almadı Hakkı? Çocukları birbirine düşürecek. Ama belli ki, boyasız olanı, kara olanı daha pahalı. Çünkü daha ağır.

“İkinizinki de güzel.”

“Ama benimki boyalı.”

“Olsun. Benimki boyasız.”

“Bakın çocuklar,” dedi Hüsnü, “bu boyalı olanı oyuncak gibi. Bu da oyuncak, ama sahici gibi.”

“Ya, gördün mü? Benimki güzel.”
Hüsnü pişman oldu araya girdiğine:
“İkisi de güzel dedim ya size. Kim, hangisini sevdiyse onu alsın. İkisi de bir bunların.”
“Ama Hakkı Dayım bana bunu verdi.”
“Öyleyse o kalsın sende.”
“Bu boyalısi daha güzel ama...”
Hüsnü tabancaları ardına aldı. Çocuklar gülüştüler:
“Niye sakladın?”
“Bakın şimdi. İsterseniz, tabancaları görmeden seçin. Nasıl olsa ikisi de bir bunların. Hangisi kime düşerse. Oldu mu?”
Çocuklar kikir kikir gülüştüler:
“İyi.”
“Seçin bakalım. Sen hangisini istiyorsun? Sağ elimdekini mi, sol elimdekini mi?”
“Bunu.” diye Cemal bir kolunu tuttu Hüsnü’nün.
“Yok, onu ben isterim.” diye Vural da o kolu tuttu.
Cemal uysal uysal kabullendi, öteki kolunu tuttu:
“Öyleyse ben de bunu.”
Hüsnü düşündü, Cemal’i kayırmak istedi. Tabancalar da elinde hakçası duruyordu. Gerçek gibi olanını Cemal, boyalıısını Vural seçmişlerdi. Çıkardı ortaya:
“Alın, bakalım. Bu senin. Bu da senin.”
İkisi de sevinemedi bu işe. İkisinin de gözü, ötekinin tabancasında.
“Bu güzel.”
“Benimki güzel.”
Tabancaları birbirlerine çevirdiler.
“Grav! Grav! Grav!”
İçeriye doğru koşuştular. O sıra yukardan aşağı inenlerin sesleri geliyordu:
“Delirdi bu çocuklar...”
“Dayılarına şımardılar...”
“Bak, bak.. Tabancaları değiştik...”
Avluda oturalı beri inip çıkanlar oluyordu merdivenlerden. Şimdi de yemek kokuları yayılmıştı ortalığa. Hakkı yanına geldi:
“Canın sıkıldı mı Hüsnü?”
“Yok canım, sen keyfine bak.”

“Gel, gel...”

“Hoş geldin”. “uğurla” dedirtmek için çağırdığını anladı Hakkı’nın. Yoksa adama kendini beğenmiş derler bunlar. Enişte, kadınlar, Hakkı’nın dayısı olmalı, yaşlıca bir adam kapıdaydılar. Kimileri gidiyor, kimileri geliyor.

Hakkı’nın dayısı Tahir, boylu boslu biri. Hakkı dayısına çekmemiş. Yüzü kırışıklarla dolu, yorgun. Yada sakalı uzamış da öyle görünüyor. Kasketini bir eline almış, öbür eliyle üç numara tıraş ettirdiği kafasını uğuşturuyor:

“Yok, yok.” dedi ablası Raziye’ye. Bir yandan da Ahmet’e bakıyor gözucuyla. “Biz kalmayalım, kalabalıksınız siz.”

Karısı Ayşe ekledi:

“Gültekin de gelir eve, kadın abla. Yabancı mıyız? Başka bir gün geliriz, Gültekin de gelir. O da konuşur Hakkı ağabeyiymen. Hem büyüğü. Bir akıl verir, ne iş tutsun şu mu iyi, bu mu iyi?”

Hakkı’nın işi gücü kalmadı da, ona buna akıl mı verecek? Raziye böyle geçirdi içinden, ama tuttu kendini. Çünkü Ayşe gelinin eşikten adımını atıp çıkmasına çoktan gönüllü. Bu ev, bu kadar kalabalığı kaldır mı bakalım? Kime, ne yemek yetiştireceğiz?

Tahir, büyük ablası Raziye’nin bencilliğine alışık. Ne düşündüğünü, nasıl davranacağını hemen kestirir. Hele karısı Ayşe’yi gelin diye mi, nedir, yerli yersiz, olur olmaz, bozum etmekten hiç çekinmez. Karısının bön bön konuşması, bir de aralarında en yürekli bildiği, gözü gibi sevdiği Hakkı’nın susması öfkelenirdi onu:

“Yürü, kız, yürü!” dedi. “Ne söylenip duruyorsun, hadi!”

O sıra biri, düğmeyi çevirdi, tavandaki elektrik lâmbası ortalığı ısıttı. Tahir, Hüsnü’yü gördü, sokuldu:

“Hoş geldin, oğlum.”

“Hoş bulduk, amca.”

“Yukarda söylediler. İyi etmişsin de gelmişsin. Arkadaşlık dediğin böyle olur.”

Şimdi de, ancak yakınlarının kavrayabildikleri o gizli, nedensiz öfkesi geçivermişti.

Ahmet’in karısı Hatice, merdiven başında, gelenler gelsin, gidenler gitsin gibilerinden bekliyordu. Gözlüklü, cılızca kızı Tülin anasına yapışmış gibi duruyordu öyle. Ayşe gelin şamata eden çocuklara döndü:

“Hadi Cemal gidiyoruz oğlum.”

Önde Tahir, ardında karısıyla oğlu kapıdan çıktılar. Nuri giriyordu bu kez. Ardında da Saniye'nin kocası Tevfik. Tahir, akşama herkes var, ama bir biz yokuz gibilerinden, olanları bilgiççe anlamış, tepeden baktı onlara. Nuri okumuştur dayısının yüzündeki anlamı. Hepinizin canı cehenneme diyordu sanki. Ayrılık gayrılık ha!

Ahmet'in eli Hakkı'nın omuzundaydı. Söz attı:

"Ne o dayı? Siz gidiyor musunuz?"

Evin şenliği, ayağa kalkmışlığı sanki Hakkı geldi diye değil de, Ahmet burda diye.

"Biz gidelim." dedi Tahir kapının dışında. "Allahaismarladık."

"Güle güle." dedi Ahmet damarına basar gibi.

Gittiği kadar kurar kafasında artık. Kaynataklar gibi kasılıyor deyus! Ulan, babasız Hakkı'ya babalık, dayıya mı düşer, yoksa elin adamına mı? Geç...

Merdivenden çıkarlarken Hesna, Raziye'ye:

"Kalıverselerdi keşke onlar da." dedi.

"Aman." diye fısıldadı Raziye. "Afra tafra çekecek hâlim yok."

"O da kardeşimiz be!"

"Yerin dibine batsın öyle kardeş! Hele o Ayşe gelin yok mu? Bavullar açılırken nasıldı, görmedin mi? İçine düşecek. Yarından tezi yok. Hakkı ne getirmiş, ne getirmemiş, elin günün ağzındadır gayri..."

"Neyse, neyse susalım. O da kardeşimizin karısı..."

Raziye çoktan unutmuştu kardeşini de, karısını da. Oğluna kız aramalarda önlerine düşen, düğün demekte önlerine düşecek olan Ahmet'i, yere göğe koyamıyordu şimdi:

"Geçin, geçin, şöyle geçin... Hatice, kızım, Ahmet Efendi oğlum şöyle oturun."

Damadı Tevfik'i umursamıyordu bile. Hani, o da kendini umursatacaklardan değildi. Uysal bir kedi gibi bir köşeye büzülmüştü. Günü dolmuş bir kara sinek gibi bir o yana, bir bu yana vurduktan, yalancı bir sevinçle yılışık yılışık sırttıktan sonra kıyı köşe bir yeri uygun bulmuştu kendine. Anlaşılan, Hakkı'nın ablası ablak yüzlü Saniye'yi isteyen olmamış da, evde kalır korkusuyla verivermişler bu adama. Güldüğü zaman, yalnız avurtiçlerinde görülen sarı birkaç dişle çelimsiz, eğri büğrü suratlı biriydi. Varla yok arası uzamış sakalıyla, ben bu dünyaya kahr çekmeye geldim, her şeye razıyım,

diyordu sanki. Ahmet böylelerine pek takılır, yaşadığına şaşar. adam yerine komaz:

“Gel len, hele şöyle gel.” dedi. “Ne büzülüp kaldın orda?”

“Eyiym, eyiym ben. Keyfine bak sen.”

Kaynanasının evine uğramak içinden gelmezdi. Ne var ki, kayınbiraderi Hakkı gelmiş, bir gözyaydın demek gerekiyor. Bunlar yol yöntemdir, gelenek, görenektir, içinden gelmese de uyacaksınız. Ama şu Ahmet Enişte’yle başı hoş değil. İlçede Tevfik gibilerin girip çıktığı yerler, sözgelimi kahveler başka, bunlarınkı daha başka. Rastgelse de aynı yere düşseler, onlar bir yanda, berikiler bir yanda. Bugün de burda birlikte bulunmak ikisi için de tatsız bir rastlantı. Gitse gidilmez, kaçsa kaçılmaz. Ayıp! Oturdu köşesinde.

Fatma gelin’le Saniye bir aşağı bir yukarı inip çıkıyorlar, kadınlara ayrı, erkeklere ayrı sofraya kuruyorlardı. Raziye, sözde konuşulanları dinliyor, ama daha çok fıldır gözleriyle, kızıyla gelinini izliyordu. Aman doğru yapsınlar, bir şeyi eksik etmesinler! Konuğumuz var bugün, hem de ne konuk!

“Senin arkadaş nerde?” dedi Ahmet.

“Ha, sahi, aşağıda o.”

“Ee, Hakkı.” dedi teyzesi kızı Hatice. “Anlat bakalım. Ankara’dan, İstanbul’dan, surdan, burdan..”

“Ne anlatayım, Hatice abla?” dedi gülerek Hakkı. “Askerliği yaptık, geldik işte.”

Hatice zengin karısı diye kurumluydu, öteki kadınlar arasında hemencecik belirliyordu bu ayrımı.

“Hatice, kızım.” dedi Hesna. “Sen görmedin Hakkı’nın getirdiklerini... Gelinliği, elbiseliği... İçeri odada, gel bak...”

“Git bak, kızım, git bak.” dedi Raziye de. “Bakalım, beğenecek misin?”

Sanki ağırlamakta kusur etmekten korkuyor, hepsi de olağan karşıliyordu onun davranışlarını. Yalnız damadı Tevfik, koca domuz diye geçiriyordu içinden, bal alınacak arıyı nasıl da bilirsin...

Ötekilerin olağan gördüklerini, Tevfik yalnız kendinin gördüğünü sanırdı. Aklını beğenir, gördüğünü kolayına söylemez, kendine saklardı. Bu tutumu da ona, bön bir kişilik verir, beni enayi sanıyorlar ama, derdi kendi kendine, on metreden iğnenin deliğine ipliği geçiririm ben...

Saraç dükkânında eyer onarıırken, abdest alıp namaz kılariken,

kırk yılda bir kahvelerde, domino, aznif oynarken bile böyle düşündü. Karısı Saniye'nin, yemek pişirmede, evi düzenlemede, Vural'ı yetiştirmede hecerili oluşunu da, onunla bu konularda bir iki konuşmasına yorardı. Yoksa nerden becerebilirdi o ablak yüzlü çirkin karı, şu göbekli Raziye'nin kızı, sözde okumuş, ama toptan bilgisiz şu Hakkı'nın ablası böyle işleri? O sivri mi, yuvarlak mı belirsiz kafacığın içinde, çirkinlikle beceriyi birbirine karıştırırdı. Olsa olsa, bunların arasında adam sırasına konacak bir Nuri vardı. Yapan yakıştıran, kazanıp getiren, kendine bir çocuk veremeyen Fatma gelin'e bile uysal davranan, eviyle dükkânı arasında günlerini deviren o sessiz Nuri'cik. Hadi, bize gidiyoruz demiş, hatır saymış, buraya getirmişti. Yoksa dükkânıma o uğramasa gelmezdim, diye düşündü. Hatır gönül bilir Nuri. İyi, öyle de Tahir Dayı'ya neden üstelemedi yemeğe kal diye? Sevmez dayısının afrasını tafirasını. Olur olmaz, her şeye birden parlayıverir, kendini ne büyüğe sevdirebilir, ne küçüğe saydırır. Orasına bakılırsa ben de sevip saymam onu. Hani olmaz ya, olsa diyelim, kimsecikler camiye, namaza gitmeyiverse... Ben de Nuri de gine gideriz ya... Gitmeyiverse, bu dayıları olacak Tahir gâvıru, oh oh oh diye belki de göbek atar. Amaan be, oturulur mu bunların arasında?

Tevfik, bunları geçirdi aklından, birden ayağa kalktı:

"Hadi ben gideyim!"

"Hele şuna! Nereye gidiyormuşsun?" dedi hepsi birden

"Hele hele!" dedi Raziye. "Gidilir miymiş? Yediği naneye bak şunun!"

Tevfik sünepe sünepe ayakta duruyordu. Raziye kötü kötü baktı, adam yerine komadı onu. Gitse ne olur, gitmese ne olur, ama kızı Saniye var arada. Onu hoş tutsun da yalnız. Oturmadığını görünce:

"Hadi len otur oturduğun yerde!" dedi. "Hâlâ dikiliyor densiz!"

Sanki bu dilden anlıyordu Tevfik. Sırıttık sırtıttık güldü. Kaynana-sına saygı edip oturur göründü. Diz çöktü.

"Haden bakalım, sofraları kurduk." dedi Saniye.

"Hadi buyurun, oturalım." diye ayağa kalktı Raziye.

Kadınların sofrası ortaya kurulmuştu, erkeklerinki de yandaki odaya. Hesna ile Hatice, öteki odadan çıktılar.

"Cahit nerde?" dedi Ahmet gevrek gevrek. "Rakı getirecekti. Bekleyelim az daha."

"Bugün de içmeyiversen olmaz mı?" dedi karısı Hatice.

Akpak yüzüyle, katmerli gerdaniyla pek yakıştırdı kendini böyle bir adamın karılığına. Ama Cahit'i beklemek gerektiğini geçirdi aklından. Çabucak alınırdı adam sırasına konmazsa. Kendine de, anasına da, ablası Hatice'ye de zehir eder dünyayı sonra:

"Bekleyelim Cahit'i."

Fatma yukarı çıktı:

"Cahit geldi, aşağıda." dedi.

"Hah!" diye bağırdı sanki Ahmet. "Rakıyı getirmiş mi?"

"Ben bakayım." diye ayağa kalktı Hakkı.

"Arkadaşını da çağırmayı unutma, Hakkı." dedi Nuri. "Saniye ablana da söyle, buz getirsin."

"Buzdolabı aldın mı ağabey?"

"Aldık işte." diye güldü Nuri.

Ahmet elini kolunu sallaya sallaya güldü:

"Ben verdim, ben! Benden aldı. Üstelemesem almayacaktı daha bu enayi ha!"

Hakkı aşağı inerken sözünü sürdürüyordu:

"Aldın da kötü mü oldu? Daha dur. Çamaşır makinesi de vereceğim sana. Seni düşündüğümünden değil ha! Fatma gelinimiz yorulmasın diye..."

Fatma gelinin esmer yüzünde beyaz dişlerini gördü Raziye. Evde olup bitenler kendinden sorulsun ister. Daha ölmedi o:

"Hele dur, Ahmet'im, hele dur. Daha biz o sıraya girmedik."

"Teyze, bu sözünü duymasın vallâ Hakkı."

Kadınlar gülüşüyorlardı. Şakalı konuşmalara bayılırlar.

"Niye? Niye? Neden duymasınmış Hakkı?"

"Alıştır kendini teyze. Yarın sen de büyük şehirlere gideceksin. Modern apartmanlarda oturacaksın. Hani garaj yolunda yeni evler var ya, daha da büyükleri yapılıyor şimdi. Onlardan daha lüks evlerde oturacaksın."

Ağzı kulaklarına varıyordu Raziye'nin. Oğlu Hakkı'nın, hem kendine, hem anacığına hazırladığı yaşamın sözünü etmek bile yüreciğinin böbürle titremesine yetiyordu:

"İnşallah!" dedi. "Allah o günleri de gösterir, inşallah!"

Merdiven başında iki arkadaş görününce, Ahmet hop etti, ayağa kalktı:

"Hadi bakalım, şimdi de karnımızı doyuralım. Buyurun Hüsnü Bey."

İçine düştüğü durumdan şaşkındı Hüsnü. Alay mı ediyordu acaba Ahmet beyefendi? Uysalca, gülerek karşıladı onu:

“Buyurun, efendim. Siz buyurun.”

Ahmet, az canı sıkkın, odaya önden girdi. Hüsnü’nün o efendimli sözünden hoşlanmadı. Ölçülü biçili davranmasına neden olacak, deli dolu söylenip herkesin aklına, zekâsına hayran olmasını engelleyecek bu çocuk. Ama hemen attı kafasından bu düşüncüyü. Keyifle oturdu yer sofrasına. Çabucak çıkardığı ceketini Nuri aldı elinden, kapı ardına astı.

“Gel bakalım Nuri, geç yanıma!”

Beyaz gömleğinin kol düğmelerini açıp kollarını sıvadı, bağdaş kurdu. Cahit girdi içeri. Zevkinden ağzı kulaklarına varıyor, en dipteki takma altın dişi bile görünüyordu:

“Rakı geldi. Buz da!”

“Hüsnü, sıkılma, otur. Gel yanıma!”

“Otur kardeşim, otur. Allah aşkına yabancı durma.” Ahmet söylüyordu bunları. “Bilirsin bizim buraları. Sen de bizden sayılırsın.”

Ahmet, dilediği zaman kentli gibi davranıyor, dilediği zaman da yöresinin alışkanlıklarına uyuyveriyordu. Ortadaki büyük siniye yerleştirilmiş çay bardaklarına rakıları koydu.

“Ben içmem.” dedi Nuri.

“Hadi len! Olur mu öyle? Kardeşin gelmiş be! Hakkı gelmiş! Şerefine içeceksin bir yudum.”

“Öyle olsun enişte. Koy bakalım. Ama bir parmak.”

Hatırı büyük enişte, böbür böbür dişlerini gösteriyordu rakıları koyarken:

“Hakkı’m, uzat bakayım kadehini!”

“Enişte, çok az, n’olur?”

“Haydaaa!” dedi Ahmet yalandan gücenmiş gibi. “Tek başıma içeceğimi bileydım, aşçı Zühtü’ye giderdim ben.”

Kendi sözüne kendi güldü. Cahit daha yüksek sesle gülerek katıldı ona:

“Merak etme enişteciğim. Biz içeriz. Kayınbiraderin yalnız bırakır mı hiç seni? Madem müsaade ettin karşında içmemize...”

“Hele len şuna!” diye kasıldı Ahmet, gerdan kırdı. Sayılmaktan oldum olası çok hoşlanır. “Elbet müsaade ederim. Ulen, siz beni hacıbaba yerine mi koyuyordunuz yoksa? Hadi al bakayım, arkadaşın kadehine koy Cahit.”

Ahmet'in gümbür gümbür kahkahaları arasında, ötekilerin glmeleri sinek vızıltısı gibi kalıyordu. Hüsnü'nn baı hoş değildi içkiyle. Ayrıca içki kullanmamayı devrimciliğin koşullarından sayardı. Ama Ŗu tüccar bozuntusunun ağzını atırmamak için çay bardağına rakı koyan Cahit'i engellemedi.

Saniye birer birer ortaya koyuyordu mezeleri. Domatesli, hıyarlı, soğanlı salatayı, suya konup tuzu alınmi kelle peynirini, sarımsaklı cacığı görünce:

"Hop hop hop!" diye ilk kadehi kaldırdı Ahmet. "Cahit, buzlu suyum nerde benim len? Hah, doldur bakayım. Aman, aman, oban salatası bile yeter bana vall.. Hadi bakalım, isenize... Bırak Ŗu Tevfik'i, ağzına sürmez, bilirim... Böyle günde Allah günah yazmaz, oğlum... Bak, Nuri bir yudum aldı, günaha mı girdi hemen? Yaa Kayıno, bana senden başka uyan yok... Hakkı, seni beğendim, iyi içiyorsun, bravo!"

Altı kişiye  tabak konmuştu. Ahmet'le Cahit, Nuri'yle Tevfik, Hakkı'yla Hüsnü aynı tabağa atal, kaık sallıyorlardı.

Kadınlar da sofadaki siniye evrenlenmiler, hem yiyorlar, hem konuşuyorlar, hem de erkeklerin sylemelerine glerek kulak veriyorlardı. Fatma kadınlara, Saniye de erkeklere kalkıp kalkıp i görüyorlardı. Elinde bir tencere, içeri girdi Saniye:

"Ne o? Cacık mı koydunuz tabaklara? orba getirdiydim size?"

"orba morba içen yok burda. Herkes rakı içiyor Ŗimdi. Ver Tevfik'e, o içer belki."

Saniye, rakı içip adam sırasına giremeyen kocasına kızdı:

"Sen de ieydin a Tevfik... Uzat bari Ŗu tabağı, çorba koyayım... Yeter, daha etli var. orbayla Ŗimesin karnın."

"Ooo," dedi Ahmet. "Sıcak yemeği de hemen getirecek misin?"

"Getirmeyeyim mi enişte?"

"Biraz sonra, biraz sonra. Hele bir kafamızı bulalım azcık..."

Rakıları yuvarladıka çenesi daha da açılıyordu Ahmet'in:

"Abdullah Bey'i gördün Ankara'da, değil mi Hakkı?"

"Gördüm."

"Mektubumu almış mı?"

"Adını söyler söylemez hatırladı beni. Belli ki almış."

"Beni sordu mu?"

Abdullah Bey diye adı geçen adam milletvekiliydi. Hakkı, askerden izinli geldiğinde, Ahmet ondan söz etmiş, terhisinden sonra

onun aracılığıyla dilediği işe yerleştireceğini söylemişti. Hakkı pek gerek görmüyordu buna. ama bakanlık çok uzak yerlere atamasın diye yarar ummuştu o milletvekilinden. Ayrıca o adamın sözü geçer mi, geçmez mi kestiremiyordu. Tersine teper diye de korkuyordu bir yandan. Ama bir kez, şansını denemek istemiş, gidip görmüştü adamı. İşlerin nasıl yürüdüğünü, yürütüldüğünü bilen takımından, kaşarlanmış biriydi. Sordu, soruşturdu, ne istediğini iyice öğrendi Hakkı'nın. Başka bir şey sormamıştı. Ne ilçeyi, ne Ahmet'i:

"Sordu tabi." diye Hakkı gönlünü hoş etti Ahmet'in.

"Soracak elbet." diye böbürlendi Ahmet. "Aday yoklamalarında önümde takla attırırım vallâ." Bu sözüne kendi güldü dolu dolu. "Hele bir yapmasın dediğini..."

Atanma işleminde, o adamın bir yararı oldu mu, olmadı mı, bunu iyi bilmiyordu Hakkı. Çünkü bakanlığa yalnız gitmişti adam. Yeni kurulan hükümetteki bakanları tanıdığı da kuşkuluydu. Ama müsteşarlar, genel müdürler de yerlerinden kıpırdatılmış olamazdı ya... Yararı dokunmasa da aldırımıyordu Hakkı:

"Şimdi onlar da zor durumda, enişte." dedi.

"Kimler?"

"Milletvekilleri."

"Nedenmiş?"

"Hükümet karma. Parlamento dışı üyeler de var. Milletvekilleri kimi görecektir, kime ne diyecek?"

"Yok, oğlum, yok. Onlar bilirler adamlarını, bulurlar."

"Doğru, orası öyle."

"Bilirim ben. Ne dersin Hakkı? Önümüzdeki seçimlerde koyayım mı ben de adaylığımı?"

Yan yan Hüsnü'ye bakıyordu. Yeni tanıdığı birine nasıl bir adam olduğunu göstermekte aceleliydi. Hakkı gülümsedi:

"Seçilmenin yolu varsa iyi olur tabi."

Ahmet, elindeki kaşığı çat diye bıraktı siniye, başını neler de diyor anlamına yan çevirdi yapma bir şaşkınlıkla:

"Ben mi?" dedi. "Adaylığımı koyacağım da ben seçilmeyeceğim ha! Keserim şu bıyıkları vallâ."

Yuvarladığı rakıyla ıslanan bıyıkları, kesilmekten korktu sanki, küskün küskün durdu. Parmaklarının ucuyla temizleyip sevindirdi bıyıklarını:

"Hani büyük söylemeye de gelmez. nankördür bu millet. Hoş,

benim işim iş. Milyon verseler yerimden kıpırdamam. Kendi işinin beyi olacaksın, sağlamı budur. İşte, dört kumandan çıkıverdi ortaya, hepsinde sıçan deliği bir para...”

Hakkı, Ahmet enişteyi gocundurmamak için Hüsnü’ye bakmadı: “Ama Ecevit ne dedi, enişte?”

Hüsnü, tabağa konan etten bir parça almak için uzanırken duruladı. Hakkı’nın bu çıkışına şaşıtı. Ama bir güven, bir erinç geldi içine.

“Ne dedi bakayım, Ecevit?” dedi Ahmet.

“Demokratik kuralların dışına çıkmak diye nitelendirdi olayı.”

İlçede tartışılmıştı hep bunlar. Belediye Başkanı, Meclis üyeleri, Halkçısı, Adaletçisi, herbiri bir şeyler söylemişti. Doğrusu ya, Ahmet de içinde, Adaletçilerin hiçbirini diyecek söz bulamamışlardı. Başbakan Demirel, ses etmeden bırakmıştı koltuğu. Daha sonra anarşistlerin ortalığı kasıp kavurmaları başlamıştı. Daha doğrusu aradı kesilmemişti. Onlar da kurtulmuşlardı bu konuları tartışmaktan:

“Ne yapsın adam? Aslına bakarsan, o herkesten çok demokrasi-den yana. Hürriyet mi hürriyet, hak mı hak, hepsini verdi işte. Ama olmadı. Gelin siz temizleyin bakalım, temizleyebilirsiniz...”

Bir kadehten sonra alnına terler birikti Ahmet’in:

“Geç yahu, bize ne? Hepsi aynı bunların. Al takke, ver külah. Açın şu radyoyu!”

Hakkı, onunla anlaşmanın olanaksızlığını biliyordu. İlişkileri de kaçınılmaz olduğuna göre suya sabuna dokunmadan geçiştirmek gerekiyordu bu konuları. Onun son sözüne kendince başka bir anlam verdi:

“Öyle enişte.” dedi. “Oyun, hepsi oyun.”

Ahmet bastı kahkahayı. Böylece söyleşmenin düğümünü kendi atmış oldu. Hem söyledi, hem güldü. Bilmez miydi o? Adamı sulu dereye götürür, susuz getirirdi. Radyodan gelen türküye ağız uydurdu. nırıldandı, içti, kahkaha attı, kendi söyledi, kendi güldü. Tefvîk’e takıldı, Nuri’yle Cahit’i güldürdü. Cahit’e sorular sordu, Belediye hakkında, onun bunun hakkında. Bildiği karşılıkları aldı, bildiklerini söyledi, yine güldü. Politika konusunu yine açmaya niyetli değildi, ama Tefvîk’e takılmak, Nuri’ye dokundurmak gerek diye söylemeden edemedi:

“Bunların partisi kapanıyor, bunlar partisiz kalıyor... Hah hah hah! Çamaşır makinesini al Nuri. Medeniyettir oğlum. Yarın gel,

vereyim sana. Eline geçtikçe ödersin. Senden peşin para isteyen yok...”

Bir yudum daha aldı rakıdan, Hakkı'ya döndü:

“Hüsnü Bey de evlenecek mi Hakkı? Hüsnü Bey evlenecek misin sen de? Utandı, utandı... Bakın yüzüne, kızardı vallâ... Seni de burdan evlendirelim istersen.. Hakkı'yı ben evlendiriyorum. Vallâ... İnanınadın mı?”

“İnandım. Hakkı da söyledi.”

“Vallâ... Hem de öyle bir kız bulmuşum ki, gelip eniştem diye elimi öpmezse Hakkı, aha şu bıyıkları dibinden kazırım.”

Hemen elini öpecekmiş gibi bir delikanlılık sevinci okudu Hakkı'nın gözlerinde:

“Vallâ...” diye başını çevirince Cahit'i gördü, kahkahayı bastı. “Seni de len, seni de evlendireceğim vallâ. Gel bana, enişte, ben evlenmek istiyorum de, tamam, hemen yarın. Gerisini düşünme. Üç bin, beş bin, on bin...”

Kadınlar, öte yanda yemişler, içmişler, doymuşlar, sofradan kalkmışlardı. Arada susup Ahmet'in sözlerine kulak veriyorlardı. Krzık'lı Sinan'ın kızı Münevver'i öve öve bitiremiyordu Hatice. Hani sinemalarda varmış ya, öyleymiş vallâ. Anasının, babasının köyden geldiğine bin şahit istemiş. Öyle bir güzel, öyle bir alımlıymış ki... Ahmet'in sözlerini duyunca Hesna da özenmişti:

“Şu bizim Cahit'i de bir başgöz ediverseydik.”

Kendi girişimlerini engeller gibi olacak her söze karşıydı Raziye:

“Hele dur, o da olur. Maaşallah, kapı gibi enişttesi önündeyken...”

Vural, bir köşeye kıvrılıp uyuyunca, Tülin de esnedi, anasının dizine başını koydu.

“Çocuk uyuyor. Hadi, biz gidelim.” diye ayağa kalktı Hatice.

Zaten içerde, içtikçe kendini bilmezini biri olup çıkıyordu kocası da. Seslendi. Kalktılar. Ahmet ceketini giyerken içmenin çoluk çocukla olmadığını geçirdi içinden. Düşündüğünü söyleyebilmek için Tevfik'e takıldı yine:

“Yahu, sennen oturup da iki kadeh içilmiyor be Tevfik. Ulan, ağzını açıp iki söz de etmedin be!”

Kimde iki söz edecek hâl kalmıştı ki? Kapıdan çıkarlarken böyle düşünüyordu odada kalan Hüsnü. Uzaktan güle güle dedi hepsi-

ne. Ahmet'in karşı Hatice, onun anası Hesna allahaısmarladık derlerken yadırgar bakmışlardı. Konukluğunu uygun görmüyorlar mıydı acaba? Burun kıvırdı, umursamadı Hüsnü. İlçeye geldiğinden beri görebildiği iki kişi vardı. Biri Ahmet'in yanındaki Eşref. Biri de Hakkı'nın kayınçosu olacak çocuk. Raşit miydi adı? Neyse... Sokaktan otomobilin motor sesi geldi. Eşşoğlueşşek diye geçirdi içinden.

Hakkı'yla Hüsnü az dışarda oturdular. Yemek yedikleri odaya iki yatak serildi. Biri kerevete, biri yere. İçeri girdiklerinde:

"İşte bu da böyle." dedi Hakkı.

"Aldırma Hakkı. Bilirim ben bu tipleri. Allah sana yardım etsin, tezelden kurtul burdan. Ama bak, ağabeyin de iyi adam, ablan da iyi kadın. Enişten de sessiz, ama öyle, ne yapсын?.. Kim bu herif be?"

"Geç yahu! Serserinin biri işte! Ağa çocuğuydu bu. Gördün ya mağazasını, ticaret yapıyor şimdi. Bizim teyze kızıyla evlendikten sonra girdi içimize. Kurtulamazsın da elinden..."

"Amma da sıkıyor palavrayı. Beş bin, on bin deyip duruyor."

"Yok, yok, bak o doğru. Atmıyor. Yardım eder."

"O iyi işte. Ne yapalım, çekeceksin, evlenip gidinceye kadar..."

"İki kadeh yuvarlayınca böyle olur."

"Nerdeyse beni de evlendirmeye kalkıyordu..."

"Ya, yaa." diye güldü Hakkı. "Sen nerde yatacaksın?"

"Yerde."

"Yok, vallâ olmaz."

"Oğlum, başka zaman gelseydim, hem de bir iki gün için, o zaman tam konuk olurdu. Ama sen damat olacaksın. Beni konuk yerine komanın gereği yok. Sen yakışırısın oraya... Üsteleme, tamam!"

Soyundular. Pijamalarını giydiler. Hakkı radyoyu kapattı, elektriği söndürdü. Yataklarına girdiler. Hakkı, radyoyu kapattığı sırada sıkıyönetim bildirileri okunuyordu. Oraya takıldı kafası:

"Hüsnü."

"Ne var?"

"Uyuyor musun?"

"Yok. Uyumadım daha."

"Hüsnü."

"Söyle."

“Sahi, sen de arananlardan değilsin, değil mi?”

Hüsnü sustu.

“Hı?” diye sordu Hakkı. “Değilsin, değil mi?”

“Değilim.”

“Peki. nereye gitti senin arkadaş? Yüksel miydi, Yücel miydi, neydi adı?”

“Yüksel.”

“Nereye gitti?”

“Bilmem.”

“Neyse... Hadi, iyi uykular...”

“İyi uykular.”

Hüsnü içinde bulunduğu durumu garipsiyordu. Hakkı evlenecek olmasa, ortalıkta şenlik varmış gibi şu herifler de görünmese daha iyiydi. O zaman da burada bulunmasına bir neden olmayacaktı. Peşine takılıp gelmesini Hakkı da garipsiyordu anlaşılan. Kafasında düğümü kalan bir şey olmalı. Yoksa niçin sorsun, kuşkulu kuşkulu? Üzüldü Hakkı için. Hem yalan söyleyip kandırdığına, hem de kurbanlık koyun gibi anasına, kardeşlerine kendini verişine. Hüsnü, diye seslendi içine, yaptın bir iş, devrimcisin, devrime inanıyorsun, ama neden takılıp geldin Hakkı’nın peşinden? Yücel nerde acaba şimdi? Neler olacak? Her halde gerisin geri dönüp gitmiştir İstanbul’a. Aynılırken nasıldı istasyonda? Kopamadı benden. Tabi, can yoldaşına gereksinim duyuyor. Ama arkadaş bulur o. Saklanacak yer de bulur. Dul bir kadından söz ettiydi. Adı neydi onun? Zerrin... Zerrin Hanımefendi. Kimbilir, belki çoktan çalmıştır onun kapısını. Girmiştir kadının koynuna... Mis gibi kokar yatağı... Böyle toprak kokulu değildir. Çarşaf nemli nemli değmez insanın orasına, burasına... Oh, iyi be! Anasından şanslı doğmuş oğlan! Yaa, herif şimdi karının koynunda Hakkı... Sen de bekle bakalım, Raşit’in kardeşini... Bekle...

DÖRT

Hakkı, adliyedeki göreve atanmasıyla ilgili işlemin sabah erkenden biteceğini biliyordu. Görevine bir ay sonra başlayacaktı. Özlük İşleri Müdürünün, toplumda kuraldan yana, aile kutsallığına bağlı, ülkenin günden güne batağa gittiğine inanan bir adam olduğu belliydi. Belliydi ki, gençlere güveni yok. Ama akli başında bir gence rastlayabilirse, işine dört elle sarılır bunlar. Böylece iyilikseverliğini bol keseden gösterir. Seyrek saçları düzgün taranmış, beyaz gömleği kol düğmeli, düğmelere uygun bir iğne de kravatına tutturulmuş, sinek gibi vızıldayan bir sesle Hakkı'dan evrakını istemiş, damarlı, çilli ellerinde tutmuştu kağıdı. Otur filan da dememişti. Öyle ya, nice işlemler görmüştü o. Bakanlıktan bir şeyi eksik gönderebilirlerdi. Uzun uzun inceledikten sonra, göreve ne zaman başlayacağını sormuştu Hakkı'ya. Hakkı. hemen başlamaya hazır olduğunu söylemiş, ama bir özrünün bulunduğunu eklemişti. Sayın Özlük İşleri Müdürü de anlayış gösterirlerse, ilçesinde, kendisini evlendirmek için hazırlanan ailesinin yanına bir ay için gitmek istiyordu. İşte, o zaman incelediği kâğıttan başını kaldırmıştı Müdür. Aman, bu delikanlı, derdini, ne ince, ne kibar anlatıyordu böyle! Bu zamanda böyle genç!

“Otur çocuğum.”

“Teşekkür ederim, efendim.”

Artık dört elle sarılıymıştı Hakkı'nın işine. Bir iki sözden, birkaç söyleşiden sonra Hakkı inanmıştı ki, bu dört elle sarılmak değil, denize düşenin yılana sarılması gibi bir şeydi. Çünkü Müdür, iki söz ettikten sonra hemen anlamıştı. Hakkı Şepitoğlu adındaki bu çocuk, okulunu bitirmiş, hem de hiç sınıfta kalmadan, boykotmuş, üniversitelerin kapatılmasıymış, hepsinin arasından nasılsa sıyrılmış, ta-

kıntısız bitirmiş. Hayata atılmak için tek engeli, ama o zorunlu engeli de aşmış, yani askerlik görevini yerine getirmiş. Hepsinden önemlisi, yeni yetme pek çok memur gibi nerde akşam, orda sabah diyeceklerden, poker, bezik partilerine koşup kahvelerin, kulüplerin kapısını aşındıracaklardan da değildi. Bu çocuk dünya evine girmiş, baksana! “Maaşalah” demişti Müdür, gerisini de içinden geçirmişti. Namazı da eksik etmeyebilir bu genç. Ama şimdi açmayalım bu konuyu, yobazın biri sanır belki beni.

İşte, böyle düşünüp az bulunur bir genç diye iğreti sarılmamıştı ona, bulunmaz bir genç diye dört elle sarılmıştı:

“Tamam çocuğum.” demişti. “Senin işin bana emanet. Hiç merak etme. Güle güle git, güle güle gel, düğününü yap annenle, babanla, akraba taallukatla...”

“Babamı kaybettik efendim.”

“Yaa, öyle mi? Allah rahmet eylesin.”

“Siz sağolun efendim.”

“Ölüm Allahın emri, başka ne denir? Evet, çocuğum, güle güle git sen... Hattâ birkaç gün geçerse üzülme. Benden sana izin. Kadron elimin altında. Başkası göremez bu kolaylığı benden. Senin önünde ben varım.”

“Sağolun efendim.”

“Gelinimizi de hemen alıp getirecek misin?”

“Onu bilemiyorum, efendim. Kiralık evlere bakmak için zamanım da yok. Belki düğünden sonra yalnız gelirim. Burda ev işini düzene koyduktan sonra, sizin de izniniz olursa, gider, getiririm.”

“En uygunu bu.” Çok sevinmişti Müdür. İnsanın iyisi, hası zor bulunuyordu. “Burda sana yardım elini uzatacak birkaç genç arkadaş var. Söyleriz, onlar da ararlar sana uygun bir ev. Kiralar ateş pahası. Buradakilerin de gözü açılmış, buraların da Ankara’dan, İstanbul’dan bir farkı yok.”

“Öyle, efendim. Oraları da iyi bilmiyorlar, ölçüyü iyice yüksek tutuyorlar.”

“Aman, ne güzel söyledin, evlâdım. Bir kahve içer miydin, çocuğum?”

“Teşekkür ederim, efendim. Dün akşam üzeri sizi tanıdıktan sonra içime su serpildi. Burdaki işimin hemen bu sabah biteceğine rahatça inandım. Yarım saat sonraki trenle gitmeye kendimi hazırladım.”

Ufak tefek Müdürün gözleri süzöldü bu düzgün, pürüzsüz sözler karşısında. Hem kendini de gizliden gizliye ne güzel övüyordu ince sözleriyle. Adam ta yüreğinden gelen iyi dileklerini tutamamış, söylenmişti:

“Maaşallah! Maaşallah!”

**

Hakkı, biri büyük, biri küçük iki bavuluyla otelinden çıkıp bir taksiyle istasyonun yolunu tutarken bu “maaşallah”ları yineleyip duruyordu kafasında. İşlerinin pürüzsüz yürüyüp gitmesine için için seviniyor, karşısına çıkan adamın akıllı mı, hımbıl mı olduğıu ilgilendirniyordu. “Maaşallah! Maaşallah!” Kafasında sürüp gidiyordu “maaşallah”lar. Şansına sevindiğinden mi söylüyordu bunu, yoksa yüreğindeki iyilikle dünyada gördüğü kötölüğü sabah akşam, gün-boyu içinde savaştıran Özlük İşleri Müdürüyle gizliden gizliye alay mı ediyordu? Bildiğı yoktu. Ama gerçekten, dün akşama doğru, adamı tanıyınca içine doğmuştu. İşleri bu sabah bitecek, trene yeti-secekti. Akşamdan telefon etmişti Ahmet Enişte’nin Binbir Çeşit Mağazasına. Ertesi sabah, saat onda trene bineceğini, artık saat kaçta orda olacağını bilmediğini söylemişti.

İstasyon ne de olsa bir il istasyonu. Doğuya da, batıya da, güne-ye de trenler gelir, geçer. Uzun yolların katarları da buraya uğrar, durur. Kalabalık. Köylüsü, kentlisi koşuşturuyor. İş i olmuş Hakkı’nın. Tren de belki beş dakika sonra yavaşır. Ağır bavullar alnına terler biriktirdi, ama kolları ağırlığı duymuyor. “Maaşallah! Maaşallah!” Bavulları şöyle koydu. Biletini, koltuk altına kıvırdığı parde-süsünün cebinden çıkarıp ceket cebine koydu. Biraz dinlenebilse... Ama bütün kanapeler dolu. Sepetli, heybeli, çuvalı, bavullu beklenler, kadınlı erkekli, çoluklu çocuklu oturmuşlar. Aldı bavulları eline. Trenin duracağını umduğıu kalabalık yere iki adım attı, atmadı:

“O ne?”

“Hakkı!”

“Hüsnü!”

“O ne len?”

“Sen burda n’âpiyon len?”

“Ya sen n’âpiyon?”

“Ben memlekete gidiyom.”

“Ben de.”

İki yıldır görüşmemenin özlemine, sarılışmayı, bir daha, bir daha sarılışmayı, kulaklarına kadar gülmeyi kattılar. Beş yıllık arkadaşlığın içtenliğini, yöresel ağız kullanıp çocuklaşarak dile getirdiler. Hüsnü’nün arkasında duruyordu Yücel. Hem kucaklaşmaları, hem de çıkardıkları sesler, iğreti bir gülümseme olmuştu onun gözlerinde. Sanki ikisinin sevincine de katılıyor, şaşkın şaşkın, bir Hakkı’ya, bir Hüsnü’ye bakıyordu. İşte, bu arada onun üstünde kaldı Hakkı’nın bakışları.

“Yücel.” diye tanıttı Hüsnü.

Yücel, iğreti gülmesini onlara uydurarak el uzattı:

“Yüksel.” diye düzeltti adını.

“Ben Hakkı.” diye elini uzattı öteki de. Dostça bakıştılar. “Eee, Hüsnü, nereye böyle?”

“Dedim ya, memlekete. Ne bu asker tıraşı böyle?”

“Yedeksubaylık daha yeni bitti. Dönüyorum.”

“Hasret gidermeye mi?”

“Öyle bir şey işte. Evleneceğiz de galiba.”

“Haydaaa!” diye güldü Hüsnü.

“Vallâ.”

“Ee, düğününde bulunmayacak mıyız senin?”

Hakkı, yine Yücel’e baktı:

“Gel.” dedi. “Sana gelme diyen var mı?” Demiryolunun zıngırtısıyla trenin düdüğü duyuldu. “Tren geliyor işte. Hemen al, gel bileti.”

“Biz de bu trene biniyoruz zaten.”

“Tamam, oldu desene. Ben de konuşmamız beş dakika mı sürecekti içimden.”

Tren daha durmadan itişip kakışmalar başladı. Hüsnü, Hakkı’nın ufak bavulunu kaptı, sürtüne sürtüne ayaklarını vagona attılar. Sakallı, sakalsız, kasketli, başörtülü, başı çatmalı kadınlı erkekli köylüler, çantalı, valizli, bavullu, paketli kasabahılar doluyorlardı. İki kişilik, üç kişilik kanapelere, dört beş kişi sıkışmışlar, kanape kıyılarına kışkılarını koymuşlardı. Geçitlerde, sahanlıklarda, hela önlerinde kadınlar, çömelip oturuyorlardı, çocuklarını kendilerine çekiyorlardı. Sıkışıklıkta, yine de yolcular oturmak için kendi dengini

arıyordu. Üç delikanlı, yere çökmüş kara çarşafı yaşlı bir kadını atlayarak oturacak yer bulmuştu.

“Gelin.” dedi onlara biri.

Köşeye kurulmuş kentli kılıklı adam, yanına uygun birilerinin oturmasını istiyordu anlaşılan. Yücel, Hüsnü, bir de öteki adam, üç kişilik yere sıkıştılar. Hakkı karşılarındaydı. Aralarında, bir köylü vardı ki, kentli görünümündeki öbür adam korkunç rahatsızdı ondan. Açık açık söyledi köylüye, Hakkı’yla yer değiştirtti.

“Bunlar arkadaş, belli. Yan yana otursunlar, karşılıklı...”

Köylünün oturduğu kanapenin hemen kıyılığına kış vermişti bir başka köylü. Başını mendille bağlamış, sanki kasketini tutturmuştu. Yaşlıca, esmer, kırçıl sakalları seyrektiler. Karayağız, kentli görünen adam, tiksintiyle bakmıyordu çevresine. Tren hareket ettikten sonra karşısındakiyle konuşmayı sürdürmek istedi. Belli ki, önceden binmişler, yarenliği de koyultmuşlar. Hayıflanıyor, belki yüzüncü kez dinletiyordu karşısındaki esnaf kılıklı adama:

“Nerden bindim? Nerden bindim? Ayaklarım kırılırdı da binemez olsaydım.”

Erzincan’lı mı, Erzurum’lu mu, Niğde’li mi, Hopa’lı mı, belli değil. Bozarak, büzerek, kimi de İstanbul’lu görünmeye özenerek ardarda diziıyor sözcükleri. Pencere kıyısından marlborosuyla çakmağını aldı:

“Yakın.” dedi, esnaf kılıklıya, üç arkadaşına uzattı.

Köylüye uzatmadı. Yücel aldı yalnız. Karayağız, paketi geri çekerken, kıyıya kış vermiş köse sakallı köylü, yeni taktırdığı bembeyaz dişlerini esmer yüzünde göstererek güldü:

“Bana da uzat hele! Eyvallah yiğenim. Sen de benimkinden yakaydın.”

“Ben birinci sevmem. Zaten başka sigara içemem.”

Köse sakallı fıldır fıldır bakınıyor, söyleşmeye yer arıyordu. Daha önce bindiği halde, ne yerde oturan karısını, ne de kendini düşünmüş, boşalan yerlere koşmamıştı. Yeter ki çevresinde çok adam olsun, lâflasın. Yücel’in yanındaki kıyılığa kış veren köylüyü dürtükledi. Adam, Yücel dürtükledi sandı.

“Bana bak, bana. Efendiyi rahatsız etme. Çek götünü az.”

Sözü adlı adınca söylemesi herkesi güldürürken, yerde oturan, gün görmüş kadın da yaşlı kocasını dürtükledi. Ağzına kilit vur gibilerden iki parmağını dudağına bastırdı.

“Bizim karı beni beğenmez.” diye güldü köse sakallı. “Ne olmuş öyle dedimse? Aha, ben böyleyim. Burda hepimiz erkeğiz. Bu da benim kadınıam.” Eğildi, sözde duyurmadı karısına. “Amma bir dene’dir o. Vallâ” Oturanlardan bir ötekine, bir berikine dönüyor, gülen gözleriyle inandırmak için çırpınıyordu. “Sen gel de bizim evi bir gör. Bir titizdir bu, bir titiz. Her şey tiril tiril. Hele bir yemek pişirsin de koysun önüne, parmaklarını bile şapır şupur yersin vallâ.”

Söyleyip söyleyip ak dişlerini göstererek bakınıyordu. Esnaf kılık köşesinden sordu:

“Ne iş yaparsın sen?”

“Hiçbir iş yapmam. Yan gelir, yatarım.”

“Tarlan, çiftin çubuğun var öyleyse?”

“Eh işte. Ölmeyecek kadar. Biraz ekip biçeriz. Az bir şey de darımız var. Yetiyor, n’olacak, çoluk yok, çocuk yok.”

“Hiç mi yok çocuğun?”

“Var. Olmaz mı? Biri kız, biri oğlan. Onları everdik ya gâri.”

“Onlar bakıyorlar öyleyse senin işlere.”

“Onlar yanımda değil ki. Şehirli oldu onlar gâri. Şimdi de damadın yanına gidiyoruz.”

Karısı ayağından dürtükledi yine.

“Ne diyorsun kız?”

“Yeter, sus. Çok konuştun. Rahatsız etme efendileri.”

“Çenesi düşük der bana.” diye döndü köse sakallı, güldü. “Hadi, sevin, sevin, kızını göreceksin. Torunlarını göreceksin.”

Bu ara esnaf kılıklı fısıldıyordu yanındaki Hüsnü’ye:

“Bakma sen böyle konuştuğuna. Onda tarla çoktur. Yanı yarıya ağa bu.”

Ağa sözünü duyuverdi köse sakallı: Ak dişlerini gösterdi yine:

“Ağa mı diyor bana? Vallâ ağalık filân yok bende. Toprağım, bahçem, nah şuncacık... Allah hükümeti başımızdan eksik etmesin. Ne ekersek, ne biçersek hemen bastırıyor parayı. Burda avuç içi kadar yerin olsun, senden âlâsı yok. Allah eksikliğini göstermesin, oğlan da beş on kuruş.”

“Oğlan nerde?”

“Soma’da.”

“Ne iş yapıyor?” diye sordu Hakkı.

“Gece bekçisi. Ama iyi para alıyor ha!”

Adamın yaşamından duyduğu sevinç, buraları bilenlerce yadırganmazdı pek. Ama Yücel, karısı geçit yerinde oturan şu yaşlı adamın, diri gülüşlerle söyleşmesine, bir yiyip bin şükretmesine şaşarak bakıyor, köylü deyişlerine kulağı alışık olmadığından yarı yarıya anladığı sözleri şaşarak dinliyordu.

“Lâflayamadık.” dedi Hakkı Hüsnü’ye.

“Hep ben konuştum.” diye atıldı köse sakallı. “Siz de anlatın dinleyelim. Hem belli, siz okumuşsunuz.”

Gençler yine güldüler. Ama ötekiler aldırmadılar. Hele süklüm püklüm oturan, araya sıkışmış köylü oralarda değil. Belli ki, ne şakadan anlayacak hâli var, ne söyleşiden. Esnaf kılıklı, sessiz köylüyü, köse sakallıya çenesiyle gösterdi. Köse sakallı, yaktığı sigarayı, gülağacı ağızlığına takarken, kötü kötü, acır gibi baktı sessiz, suskun adama. Yağlı kasketini dizine koymuştu adam. Sakallı, kirli yüzü terden ışıltılıydı. Kimbilir nerden edindiği kentli işi eski ceketin, yakası, kolları yağırlaşmış, üstünde büyüklü küçüklü tozlu lekeler belirmişti. Köse sakallının bakışından, şimdi de kendine musallat olacağını kestiriyor, tedirginleşiyordu. Köse sakallı, önemli sözler edecek gibi süzüyordu onu. Karısı bile başını kaldırmıştı oturduğu yerde. Herkese sevimli gelen bu köse kocası, densiz bir söz edip yüreğini kırmasa garipciğin diyordu içinden. Deminden beri inip çıkan telgraf tellerini gözleyen, konuşulanlara ilgisiz görünen karayağız adam bile bakışını çevirmişti. Köse sakallı öylesine uzattı ki susmayı, sanki ne diyeceğini unutmuş. Bakışları, az önceki kıvrak konuşmasına ters düşen anlamlarla yüklüydü. Esnaf kılıklıya döndü:

“Ne dedin sen?”

Esnaf kılıklı, yine çenesiyle gösterdi köylüyü. Köse sakallı, tepeden süzdü adamı:

“Bunun işi, hepten bok.”

“Yahu, bu köse sakallı ihtiyar yamanmış!” dedi karayağız köşesinden.

Köylü, kendinden söz edildiğini anlamamış gibi suskundu. Onlar gülüyorlar, ama o da gülsün mü, gülmesin mi, şaşırdı.

Hüsnü, Hakkı’nın ilgiyle izlediğini gördü. Deminki “lâflayamadık” sözünü yanıtlar gibi:

“Oturalım surda.” dedi. “Dinleyelim bakalım.”

“Sen nereye gidiyorsun hemşerim?”

Köse sakallı, sessiz köylüye soruyordu bunu.

“İzmir’e.”

“Ne yapmaya?”

Köylü kararsız, başını kaldırdı. Köse sakallı, sanki yanıtın geç geleceğini biliyor, zamanı boşuna harcamak istemiyor; esnaf kılıklı-ya döndü:

“Gözümden kaçmaz. Deminden beri konuşuyoruz ya. Hiç gözümden kaçmaz. Garip bu, garip... Hem de biraz...”

Eliyle kafadan çatlak işareti yaptığı sırada, köylüden yanıt geldi:

“İş aramaya.”

“İş hazır mı orda?”

“Eh.”

Esnaf kılıklıdan uğraşma gibilerden bir uyarı gelmese, soruların ardı arkası kesilmeyecekti. Ama üç delikanlı, hele Yücel, pek merak etmişti adamın durumunu. Hakkı sormaya başlayınca gözünü kırpmadan izledi Yücel.

“Evli misin?”

Adam, evliliğinden utanır gibi başını salladı, mırıldandı:

“Evliyim.”

“Nerelisin?”

“Yalova’lı.”

“İçinden mi?”

“Köyünden.”

“Evin var mı?”

Adam başını öyle bir salladı ki, varla yok arası anladılar yanıtı.

“Bağın, bahçen?”

“Yok.”

“Nerden geliyorsun?”

“Balıkesir’den.”

“Ne iş yaptın orda?”

“İnşaatta çalıştım.”

“Gene o işi yapaydın ya.”

“Bitti.”

“Balıkesir’de inşaat çoktur.”

“Başka bulamadık.”

“Ha... Yalnız değildin demek sen?”

Adam başını eğip ardına baktı. Köse sakallının koltuk altından,

dipte, kalabalığın arasında ayakta duran oğlunun, burundan üstünü görebildi ancak:

“Oğlum var.”

“İzmir’de ne iş tutacaksın?”

Köylü bu soruyu karşılıksız bıraktı. Başını kaldırdı, ferini yitirmiş gözleri büsbütün anlamsızlaştı. Esnaf kılıklı onun durumunu iyi kavramıştı:

“Köyünden ilk çıkışın mı bu?”

“İlk.”

Büyük kentlere hiç ayak uyduramamış, silleyi yemişti adam. Şaşkın, başı eğikti. O sıra oğlu, kalabalığı yara yara geldi, babasının karşısında durdu. Babasının küçülmüşü sanki. Giyimine kadar. Yokluk, umarsızlık benzeşmeyi büsbütün arttırmıştı anlaşılan:

“Baba.” dedi oğlan. “Beni mi çağırdın?”

Deminki bakışına oğlunun çağırma anlamını verdiğini bile çıkaramadı adam:

“Eh,” dedi, “az da sen otur.”

Yerini oğluna verdi. Kimselere çarpmadan uzaklaştı. Şimdi adamın yerinde çocukluğu oturuyordu sanki.

Hüsnü, esnaf kılıklıya baktı, ondan aldığı bir soruyu yöneltirmiş gibi köse sakallıya döndü:

“Buna ne diyorsun, amca?”

Tren durmuştu bir yerde. İnenler, binenler, sıyrılıp geçenler, kırıltılar köse sakallının yanıtını engelledi. Bu arada yenilediği sigarasını ağızlığına taktı. Tren yola düzüldükten sonra o da Hüsnü’ye döndü:

“Bunun babasına mı?” dedi. “Bu avaranın biri. Geç kalmış... Benim gençliğimde, zaman şimdiki gibi olaydı, bunun gibi köyümde bağlanacak hiçbir şeyim olmayaydı da...”

“Gençsin maaşallah!” dedi köşedeki karayağız.

Köse sakallı, yalnızca ak dişlerini göstererek karşılık verdi. Sözüünü sürdürdü:

“... hemen atardım kapağı dışarı. Bu geç kalmış. Amma nah sana bir çizik, akıllı davranırsa kurtarır kendini.” Oğlanı gösterdi. “Bunu filân ne alıyor yanına. Yük, ona bu, yük... Şimdiki zamanda köylü müsün? Cerbezeli olacaksın, cerbezeli değilsen. elinin altmda da bir avuç toprağın varsa kıpırdama yerinden... Ek, biç...”

“Ya toprağın yoksa?”

“Amaaan, yoksa da aç kalmazsın, merak etme. Biz ne günlerini görmüşüz bu memleketin. Şimdi zaman değişti. Toprağına ne eksen para... Hükümet veriyor.”

“Eskiden öyle değil miydi?”

Köse sakallı, biraz daha ağırbaşlı durdu. Takma ak dişleri, şen, şakrak göstermiyordu onu artık:

“Değildi ya!”

Okumuş gençlerin hükümeti beğenmediklerini bilirdi. Bir bir baktı üçüne de. Karısının, dizinden dürtüklemesine de aldırmadı:

“Gazi Paşa’nın zamanını da bilirim ben, İsmet Paşa’nın da. Tırnaklarımızın çapalardık toprağı da, gine bulgur aşınan, bulgur çorbasına bayram ederdik. Dee, sen ne söylüyorsun?”

Hüsni, adamın yakınmasından, kendince alacağını almış gibi sustu:

“Benim bir şey söylediğim yok, amca.”

Köse sakallı, babasının yerine oturan sessiz oğlana döndü:

“Dik tut len başını!” dedi. “Dik tut! Şehre gidiyorsun, İzmir’e! Al hakkını şehirliden, söke söke al! Bak, benim oğlana, kıza, dama-da!”

Üç delikanlı, yaşlı adamın söylediklerine kulak kesilmişlerdi ki, karayağız köşesinden gürledi:

“Yaşşa amca!” dedi. “Taştan çıkaracaksın ekmeğini. Bak bana!”

Son sözü esnaf kılıkliya söylemişti, ekledi:

“Deminden beri anlattım ya sana...”

Karayağızın deminden beri anlattıkları, esnaf kılıklinin kafasını şişirmiş, belli. Geçistirmek için söylenirken, parmağıyla burnunun altını siliyordu. Karayağız sözü yakalamıştı bir kez. Durur mu hiç? Delikanlılar, köse sakallıyı ilgiyle dinliyorlardı, ama o sıkıntılıydı deminden beri:

“Bakın, arkadaşlar.” dedi. “Yıllar var, trene binmedim ben. Şimdi neden bindin, diyeceksiniz...”

Kimsenin sorduğu yoktu, ama o ille de anlatacak. Köse sakallı, yeni bir konuya giriliyor diye gözünü dört açmıştı:

“Hele sen de söyle bakalım.”

Bir başladı karayağız, makineli tüfek gibi sürdürdü sözünü. Anlatılanları ikinci kez dinlemek zorunda kalan esnaf kılıkliyla köse sakallı, az sonra trenin geride bıraktığı, görüntüsünü değiştirdiği dağları, ovaları, davarları, yığın ağaçları, tek ağaçları seyretmeye

başladılar pencereden. Davarların besililerini. iri memelilerini. ekinlerin boy vermişlerini gördükçe de “maaşallah. maaşallah” dediler.

Karayağız anlatıyordu. Akaryakıt bayisiymiş. İstanbul’da oturmuş, yazlığı da varmış, kışlığı da. Bu yolları, varsa uçakla, yoksa otomobille katedermiş hep. Ama şimdi niçin trene binmiş? Haa, işin bam teli buymuş işte! Dört çocuğun en büyüğü oğlan. Liseden ayrılma. Ne yapmış, etmiş, nice paralar dökmüş, okutamamış. Hayta mı hayta! Otomobilin birinden iner, ötekine biner. Biri mercedes, biri chevrolet. Ama ben en çok chevroleti severim. Uzun yol arabası. Bin, yüz elli yap, nah böyle beşik gibi gine. Hem de şu bizim bok yollarda. Neyse, işte... Niye mi trene bindim? Anlatacağım onu, anlatacağım. Hele bizim şu hayta oğlanı anlatayım da... Eşşoğ-lueşşek! Töbe estafurullah, babasının ne günahı var? Hah-hah-hah! Boka bak sen, boka! Beyimizin altında kotra da var. Saatte bir kız değiştiriyor itoğluit! Çat kotrada, çat otoda, kâh diskotekte. Geçende, lan dedik, eve gel, mevlût var. Hani, okuyup üflemesini istediğimizden değil deysun. Ben de işimde gücümdeyim. Anası istedi. Hani bir şey gerekir, öyle ya, bir erkek bulunsun evde. Yok lan pezevenk! Uğramamış bile eve. Ben geldim. Karı, söz geçir şu oğluna diyor. Kızlar da öyle. Baba diyorlar, paranda, pulunda bizim de hakkımız var. Hep sürtecek mi bu oğlun? Haklı onlar da. Ulan dedim, bu gine ordadır. Gittim diskoteke. Ben yaşta adamları, hele tek başınaysa sokmazlarmış içeri. Giremez miyim ama, girdim. Hele ne göreyim len? Kız erkek, Allah sizi inandırсын, cıscıbıldak, anadan doğma döneniyorlar. Neymiş efendim? Ateş dansı! Ateş dansıymış, bak sen! Geldim eve. Karı karı, dedim, kızlar apışlarını açarlarsa, senin oğlan erkek, ne yapsın? (Sözün burasında, kendini oğlunun yerine koyuyor sanki.) Hah-hah-hah! Karı demez mi bana? Utan böyle lâf etmeye! Oğlun yapmaya utanmıyor da, ben lâfına mı utanacağım? Biliyorum, bana bu taş. Neden taş atıyor? Biliyor çünkü, oğlan babasına çekmiş! Benim gibi açıkgöz kerata! Ama ben açıkgözlüğümü, böyle fasarya, boş işlerde kullanmadım ki... Hele haytalık, hiç mi hiç etmedim. Edemedim. (Haytalık edemediğine bin pişmandı şimdi de.) Edemedim be! Ne dedin? Eve getirmedi mi? Getirdim. Getirmez miyim keratayı? Tuttum kulağından şöyle iti!.. Haa, neden trene bindim? Ulan, arabanın canına okumuş bu hergele! Yola çıkacağım ya bugün, iki yüz bin liralık bir dâva var... Para-

nın üstüne oturdu ortak... Helâl süt emmiş adam yok. Neyse, sözü-müz o değil. O yanı açarsan uzar, gider. Bir hafta önceden götür-düm ustaya chevroleti. Biz sanıyorduk, cartlata cartlata kullanır-ken balataların canına okumuş oğlan. Neyse, debriyajı, freni yapıl-dı. Bir de ne görelim? Bir hortum var şöyle, lâstikten. O yırtılmış. Kaç paralık şey? Yüz, iki yüz. Ama yok. Bulana bin lira, iki bin lira veririm vallâ. Oğlan mercedesle fink atıyor, biz de adam koşturuyo-ruz bir hortumun peşinde. Neyse, bulduk sonunda. Al usta, dedik, verdik. Bu sefer demez mi? Yahu, bunun motor gövdesi çatlamış be! Vay anam! Al başına belâyı! Cart curt basar mısın gaza? Yanına kızı alıp yüz altmışnan gidip fiyaka yapar mısın, hergele? Yap baka-lım usta! Ama yetişmez. Gine parça peşine adam koştur! Oğlan da mercedesi kapar, kaçır. Şükür gine hergeleye, tirene kadar getirdi beni... Ah, ah! İstasyonda iki tokat atacaktım suratına, ver len şu anahtar, bin vapura git, istersen taksiyle git, arabayı ben götürüyö-rum diyecektim ya! Nah kafa! Bu kağı arabasıyla yol mu alınır, ar-kadaş? Hele bak şu milletin hâline!

Vagonu dolduranlara acır gibi baktı sonra. Anlattıklarına gülün-mediğini, dinleyenlerin ardı nasıl gelecek gibilerden bakıştıklarını görünce de, acınmasını abarttıkça abarttı:

“Yazık bu millete, yazık!”

Hakkı düşünüyordu. Söz gelimi Ahmet Enişte, büyük kente göç-sün, yükünü daha da tutsun, böyle bir adam olur, çıkardı. Hüsnü de toplumdaki büyük talanı, büyük çalkantıyı düşünüyor. Toplum bir kalbur ki, delikleri iri iri. Çalkalanıyor, çalkalanıyor, ufaklıklar, çü-rükler düşüveriyor, üstte kalan bu vurguncular da, kalburun içinde dört dönüyor, zıplıyor, büyüyen delikleri tıkıyor, önüne çıkan ufak-lıkları atıveriyor aşağıya, düşmemek için kendine siper ediyor, ge-rekirse silkeleyiveriyor. Sonra da kahkaha atıyor işte böyle! Yücel annesiyle birlikte kulübe gittiği zamanlar gördüğü bazı kişileri anımsıyor. Eski üyelerin, önce yadırgadığı, sonra alıştığı kişileri, İs-tanbul'un süzmelerinin arasına girmek için çırpınırlar, parayı bastı-rır, üye olurlar. Önce kıyıda, köşede sessizce otururlar. Öyle mi gi-yinmeli, böyle mi, onu mu takmalı, bunu mu diye kadınları, kızları süzerler karıları. Erkekleri, kumar masalarına doğru usul usul soku-lurlar. Önceleri çokça para verip tasasız görünürler. Birkaç yıl geç-mez, çocukları İstanbulludur artık.

Esnaf kılıklı, karayağızın zor durumunu anladı. Bunca gürültülü

anlatmasına karşın bağlayamamıştı sözünü. Bir iki saat önce anlattığında da böyle olmuştu. Sözü düğümlemek esnaf kılıklıya düşmüştü. Karayağıza pek beğendirmişti kendini. İstedi ki, şu delikanlılar da bilsinler bunu:

“Ben ne dedim demin?” dedi.

“Haaa.” diye bir kahkaha bıraktı karayağız. “Bu dedi ki bana... Haklı, vallahi haklı, billahi haklı... Hah-hah-hah! Ne dedi bakın, ne dedi? Dedi ki...”

“Dedim ki,” dedi esnaf kılıklı, “Senin oğlanın cebinde para bol...”

“Bol...” diye güldü karayağız.

“Vakti de bol...”

Kasıklarını tuta tuta, güremeye hazır sesini bırakmaktan korkar gibi gülüyordu öteki:

“O da bol...”

“Araba da var ayağının altında...”

“Hem de iki tane birden... Kotrası da var deysun...”

“Sordum arkadaşta sonra.” diye sözünü tamamladı esnaf kılıklı. “Başka ne yapar senin oğlan? Sana baban verdi miydi bunları?”

Karayağız, provası yapılmış bir oyunu sürdürüyordu sanki. Gürledi:

“Eşşek bile almadı vallâ! Tabanı yarık itler gibi koştura koştura geçti çocukluğum. Yalın ayak, başı kabak...”

Karayağız, delikanlıları yine güldüremediğini görünce, ağırbaşlı bir konu açmak gereğini duydu:

“Askere yollayacağım keratayı. Anası, aman yakın bir yer diyor, ama kim dinler? Adamım var, ama inadına ben uzaklara yollatacağım. Söyleyeceğim adamıma. Gitsin kerata, Kars’a, Van’a. Sürtsün burnu. Ayda da bin lira! Fazla yok. Anlasın dünyanın kaç bucak olduğunu!”

Hakkı öğrencilik yıllarında çektiği para sıkıntısını anımsadı. Ağabeyi Nuri’nin göndereceği paraların yolunu gözlerdi. Tiksineyerek bakıyordu karayağız adama. Oğlunu, asker ocağında bin lira harçlıkla yokluğa alıştırmaya kalkışan şu suratsız adam, diyelim, çocukluğunda, tabanı yarık itler gibi koştüğünü unutmuştu. Ama şuracıkta, babasının yerinde oturan, soluk yüzlü, cam bakışlı, kendinden geçmiş, sessiz çocuğu da mı görmüyordu? Gerçekte o, söylenenleri duymaz, duysa da anlamazdı. Yokluğun ağır yükü altında

ezik, pencerelerini dışarıya kapamış. Unutulmuş, uyuşuk, kolu kanadı kırık bir kuş gibiydi. Yücel, çocuğun durumunu, yüz kez, bin kez büyültüyordu kafasında. Ne duygusuyla, ne düşüncesiyle kavrayabiliyordu onu. Çocukla babasını, toplumdaki işsizler ordusunun içine bile yerleştiremiyordu. Yüreğine ağır bir şey oturmuş kıvrandırıyor. Acaba az önce, köse sakallının dokundurduğu gibi biraz kaçık mıydı bu babaoğul? Hüsnü, Yücel'in neler düşündüğünü bakışlarında okudu sanki:

"Halk bu." dedi fısıltıyla.

İğne batırılmış gibi irkildi Yücel. Durgun bakışlarını Hüsnü'den yana çevirdi. Hüsnü anımsadı. Dün nasıldı bu Yücel? Şimdi dut yemiş bülbül gibi susan bu Yücel? İstanbul'dan ayrılışlarının ertesi günü Bursa'daydılar. Ordan mı, burdan mı, hangi yoldan, hangi araçla gidelim diye düşünürlerken karşılarına küçük bir turist arabası çıkıvermişti. Evli mi, sevgili mi, Alman mı, Avusturyalı mı oldukları anlaşılmaz iki genç. Ellerinde Türkiye haritası, soruyorlardı. Yücel, belli ki, düzgün bir Almancayla sorularını yanıtladı. Gördükleri ilgi, yakınlık, sonuç vermişti. Arka sıradaki yükleri bagaja sıkıştırıp yer açtılar, iki arkadaşı da aldılar. Yücel öylesine şenlenmişti ki, Hüsnü'yü bile unutmuştu sanki. Turistler Bursa'yı gezmişler, Kütahya filân derken, Göreme'ye kadar gideceklermiş. Arabayı delikanlı kullanıyor, yanındaki kız, yarım dönüp Yücel'le cıvılcıvılcı konuşuyordu. Ucu kalkık burnuyla yanakları, çıplak kolları güneş yanığı, mısır püskülü saçlı kız hep soruyordu. Yoldan geçen at arabaları, eşekli köylülerle derin bir inceleme konusuymuş gibi ilgileniyordu. Yücel de Anadolu'nun yaşam koşullarını bilirmiş gibi Hüsnü'ye bile sormadan karşılık veriyordu. Kaçtığını, Anadolu içlerine ne amaçla gittiğini unutmuş görünen Yücel'le işi pişirmişti sanki kız. Yücel de öylesine unutmuş Hüsnü'yü. Ama kızın da, oğlanın da bir davranışı vardı ki, Hüsnü'nün aklından hiç çıkmaz. Hüsnü susuyor, konuşmuyor ya, onlar gülüp konuştukça, söyleşiye Hüsnü'yü de katmak ister gibi dönüp dönüp bakıyorlar, onu da kendilerinden ayırmıyorlardı. Böyle böyle gelmişlerdi Hakkı'yla karşılaştıkları kente. Otomobilden kız da, oğlan da inmişler, yüzlerinde hep o yakın, doygun gülümseme, dostça el sıkışmışlardı. Yücel, düzensiz kalabalığın arasında birine yolu sormuş, onlara aktarmıştı. Küçük otomobil uzaklaşırken de el sallamışlardı arkalarından. Son-

ra yorucu bir işi bitirmiş gibi Hüsnü'ye dönmüştü Yücel. "Oh!" Kaçışın bu eğlenceli havasını üç beş saat atamamıştı üzerinden.

Hüsnü, Yücel'e bakarken bunları anımsadı. Şimdi de gerçekte burun buruna gelmenin şaşkınlığı vardı üzerinde.

Köse sakallı, yamaçlardaki uzun tüylü, semizlenmiş koyun sürüsüne baktı, esnaf kılıklıyla hemen anlaştı:

"Maaşallah!"

"Bu sene eyi canım. Ekinlerin de maaşallahı var."

Bir süre karayoluyla yanyana gitti tren. Üstü yüklü bir büyük otomobili görünce, karayağız hayıflandı yine:

"Ah, ah! Şimdi ben bu kağnıda mı olacaktını?"

"Şükret, şükret!" dedi köse sakallı. "Eskiden bu da yoktu."

"Ne yani?"

"Ne yanisi var mı? Ayağın yerden kesiliyor ya, ona bak... Şimdi millet kağnıdan indi, motorlu trenle pazar kovalıyor."

"Köylünün rahat etmesine bir şey dediğimiz yok bizim."

"Sen de köylümüşün ya evvelden..."

"Köylüydüm..."

Köse sakallının amacı, sözü buraya getirmektir. Fıldır fıldır döndürdü gözlerini. Aklını beğendiği belliydi. Sessiz oğlanı omzundan tuttu:

"Bak oğlum, bu amca da senin, benim gibiymiş çocukken. Şehire gitmiş de n'olmuş şimdi, bir bak! Dinledin mi? Kulak verdin mi demin?"

Çocuğun dinlemediğini en çok o biliyordu oysa. Demek istediğini Hakkı şöylece anladı; biz buyduk, şunun gibi olacağız demek istiyordu yaşlı adam.

"Anladın mı, oğlum?"

Çocuğun çenesinden yumuşacık tutmuş, sevimlice bakıyordu adam. Hüsnü Yücel'e döndü, fısıldadı:

"Devrimci bu adam be. Amacını bilmiyor yalnız."

Fısıltıyı işitmemiş gibi duruyordu Yücel.

Bu kez oğlana Hakkı sordu:

"İzmir'de iş hazır mı?"

Köse sakallı, çenesinden çevirdi oğlanı:

"Sana soruyor, bak."

Çocuk başını çevirdi, ama yanıt vermedi. Onun donuk bakışları da soruyordu hep:

“Ne?”

“İzmir’de iş hazır mı bari?”

“Hazır.”

“Ne işi?”

“Çobanlık.”

“Çobanlık mı? İzmir ‘in neresinde?”

“İzmir’i bilmem ki...”

“Kaybolursunuz İzmir ‘de. Bilmeden gidilir mi?”

“Babamın cebinde adres var.”

“Ne adresi?”

“Daha evvel amcam gittiymi İzmir’e. Çobanlık ettiydi. Geldi, o verdi adresi?”

“Sizin geleceğinizi biliyorlar mı orda?”

Oğlan yanıtlamayınca, köse sakallı karşılık verdi:

“Kumar oynuyorlar bunlar, kumar.”

“Gidin siz, alırlar dedi amcam.”

“Gevşek bu iş.” dedi köse sakallı. “Bak oğlum, babana söyle...”

Bu iş oldu, oldu. Olmadı, ne edeceksiniz, biliyor musun? İzmir’de bir hemşeriniz var mı?”

Karşılığı çocuğun suskunluğunda buldu:

“Yok. Öyleyse babanın cebinde beş on kuruş para vardır. Hal’i bulun orda. Hal ne, biliyor musun? Meyva sebze satılan yer. Gidin oraya, Allah ne verdiyse, mevsimine göre, fasulya, patlıcan, domat, uygununu alın. Yerleşin şöyle, sokak başı bir köşeye. Akıllılık edin ha! Sürüm yerini bulun!”

“Çarçur ederler bunlar amca.” dedi Hüsnü. “Ceplerinde beş on kuruş varsa o da gider.”

“Eee, orası öyle. Beceremezlerse gider.”

“Olmaz, olmaz!” dedi esnaf kılıklı. “Beceremezler bunlar, zor. Bak, ne yazıyor gazete? Meyveye, sebzeye narh koyacaklarmış...”

“Narh mı koyacaklarmış? Nerde?”

“İstanbul’da, Ankara’da. İzmir’de de koyarlar...”

Esnaf kılıklının elinde salladığı buruşuk gazeteye baktı köse sakallı:

“Biz onları çok gördük.” diye elini salladı. “Geç... Şehirlinin, memurun gönlünü hoş tutmak isterler arasına böyle. On yıl evelisi, altmışda da, Demokratları devirdiklerinde de öyle yaptılar. Ama

sökmez. Köylünün gözü açıldı gayri, kapatamazlar. Sökmez o, sökmez...”

Köse sakallı’ya şaşarak bakıyordu Hakkı:

“Niye sökmez, amca?”

“Yok bahasına alamazlar ekip biçtiğimizi bizim. Hele bir almayla kalsınlar, deviriveririz vallâ...”

“Devirmek kolay mı? Nasıl yaparmışsınız?”

“Sandık başında. Nasıl olsa gideceğiz bir gün sandık başına...”

Tren yavaşlamasa, vagonda kıpırdanışlar olmasa sürdürecekti sözünü.

“Hah!” diye kalktı esnaf kılıklı. “Geldik biz de.”

“Geldik mi?” diye doğruldu karayağız. “Of be! Çok şükür, kurtulduk.”

“Cıgaranı al, unutma.”

“Kalsın o, kalsın. Çantada var. Arkadaşlar içerler.”

Siyah bond çantasını raftan alıp iyi yolculuklar diledi kalanlara. File torbası elinde, ardından yürüdü esnaf kılıklı:

“Size iyi yolculuk! Selâmetnen!”

Yücel pencere dibine geçti. Köse sakallı sessiz oğlanı kaydırdı:

“Kalk şöyle otur da, kemiklerini çıtırdat.” dedi karısına.

Kendi Hüsnü’nün yanına geçti, karısını karşısına aldı. Karayağız’ın marlborosundan tütürürlerken:

“Bu neciymiş?” diye esnaf kılıklının oturduğu yeri gösterdi Hakkı.

“Kahveciymiş. Kahve işletirmiş.”

“İkisi arkadaş mıydı?”

“Yok, yok... Yol arkadaşlığı. İkisi de burda inceklermiş de...”

Tren boşalmıştı iyiden iyiye. Bir süre alçalıp yükselen telgraf tellerine baktılar.

“Fakülteyi ne yaptın, Hüsnü?”

“Son sınıfta takılıp kaldık işte. Bir gayret edip sennen birlikte bitirseymişim, iyi olacakmış. Sonra biliyorsun, boykot, derslere ara vermeler filân...”

“Öyle. Siz nereye kardeşim?”

Yücel, soruyu yanıtlamak için toparlanıyordu ki, Hüsnü atıldı:

“Ankara’ya gidiyor o. Gezecekmiş biraz. Ablan vardı orda, değil mi?”

“Evet, ablam var.”

“Ankara’ya gideceksen buna niye bindin, oğlum? Eksprese bin-neydin...”

Yaşlı adamın sözüne aldırmadılar. Ama o sürdürdü sözünü:

“O inen tofifilliye bakma sen. Ekspres onun gideceği yerde durmaz.”

“Benden ayrılmak istemedi de, amca.” dedi Hüsni.

“Haa, o başka.”

Bir süre daha dereden tepeden, havadan sudan konuştular. Neden sonra köse sakallı, bir yolunu bulup söze girdi yine. Çenesinin ucuyla koskoca ovayı, tepeleri, ağaçları, alçalıp yükselen telgraf tel-lerini gösterdi:

“Taa, buralara kadar geldiymi Yunan.” dedi.

“Kaç yaşındasın sen amca?”

“Kaç yaşında gösteriyorum, de bakalım?”

“Savaşa girdin mi?”

“Girmedim. Ben çocuktum, askere almadılar.”

“İznir’e giren askerler arasında da yok muydun?”

“Yoktum. Yetmiş yaşımıdayım ben.”

“İyi ya. Ufakmışsın o zaman ya, gine asker olurmuşsun.”

“Nerdeee? Biz buralarda, dağ başlarında, dip bucak yerlerde kısıp kaldık. Dört bir yanıımız düşman karargâhı. Onları beslerdik.”

“Düşmanı mı beslerdiniz?”

“He ya... Gelirler, zorman alırlardı elimizden. Davarımızı, tavuğumuzu, yiyecek ne varsa... Sıkıysa verme. Köték...”

“Döverler miydi?”

“Dövmez mi gâvur?”

Yaşlı adam, anılarından hoşlanıyormuş gibi, güle güle anlatıyordu. Hüsni onun Kurtuluş Savaşı’na ilgisizliğini sezdi:

“Gazi’nin düşmanla savaşını duymadınız mıydı hiç?”

“Duyduk elbet O olmasaydı, perişandık hepten.”

Hüsni, bir süre önce, Gazi Paşa için, İsmet Paşa için ettiği sözü anımsadı köse sakallının. Şu sıra söylediklerine inanmadı pek:

“Öyleyse alacaktın silâhı eline. Katılacaktın sen de Gazi Paşa’nın ordusuna.”

“Kolay mı? Çocuğum ben. Yol bilmem, iz bilmem.”

“Çeteler, kurulmadı mı burda da düşmana karşı? Onlara katıl-saydın.”

“Aklımız ermiyordu işte.” diye kestirip attı köse sakallı.

Hakkı sordu:

“O zaman da toprağınız var mıydı şimdiki gibi?”

“Çocuktum ben. Çocuğun toprağı ını olur?”

“Babanın çifti çubuğu yok muydu?”

“Yoktu.”

Hüsnü’yle Yücel’e baktı Hakkı, dil ucuyla mırıldandı:

“Öyle ya! Neyi savunmaya, nereye gidecek herif?” Sonra halkın o zamanlar, yurt savunmasına, ne güçlüklerle hazırlandığını düşündü, ekledi. “Mustafa Kemal’in işi de amma zormuş.”

Söylenenlerden hiçbir şey anlamamıştı köse sakallı:

“Zordu ya!” dedi. “amına kodu düşmanın.”

Gülüştüler. Köse sakallı, ağzına bir hoşça yakıştırdığı sövgüsüne değil de, sözünün anlamına gülünüyor sandı, o da beyaz dişlerini gösterdi.

Hakkı, umutsuzca baş salladı sonra, düşüncelerini yüzünde yansıtmak istercesine ağzını yaydı. Hüsnü’yle arkadaşlığının ilk yıllarındaki, sonu gelmez tartışmaları, devrimci çabalarını anımsamıştı:

“Çetrefil!” diye soluk verdi. “Bu işi somut olarak görmek gerek.”

12 Mart’tan önce başlayan, 12 Mart’tan sonra da sürüp giden silâhlı, silâhsız eylemlerin halktan soyutlanmış olduğunu dokundurmak istiyordu. Yücel bunu anlamamıştı, ama Hüsnü anladı. İyi tanırdı Hakkı’yı:

“Somut mu, soyut mu, onu zaman gösterir.” dedi.

Hakkı da anlamıştı Hüsnü’nün düşündüğüne yanıt verdiğini:

“Gösterir.” dedi. “Tarih yazar bir gün.”

“Neyi yazar, ne yazar?”

“Şimdi bak...” dedi Hakkı, sözün arkasını getirmedi.

Şöyle mi söylesem, böyle mi söylesem gibilerden başını, bir o yana, bir bu yana bükte, dudaklarını büzdü. Bu kıpırtısı, bu görünümü, Hüsnü’nün bakışına soru biçiminde yansıdı. Merakla bekliyordu Hakkı’nın söyleyeceklerini.

“Bak,” dedi Hakkı, “Sen ben tarih yazamayız... Yapamayız da... Tarihi, yapsa yapsa halk yapar... Yok, yok, beni görmeyeli, düşüncelerimin temelinde bir değişiklik olmadı... Yalnız ayrıntılara inerek... Şu an, burda, şu gürültüde de anlatamam sana... Boşver, sonra konuşuruz.”

“Olur, sonra konuşuruz. Öyle ya, zaten zamanımız bol olacak. Bana bak, Hakkı, sahiden geliyorum seninle.”

“Tabi geleceksin yahu.” diye yanıtladı Hakkı, yan yan Yücel’e baktı.

“On’nan zaten ayrılacaktık.” diye Hakkı’nın bakışını yanıtladı Hüsni. “Ben eve gideceğime sana geliyorum. Şimdi tek başıma ne yapayım orda?”

Yücel işkilli duruyordu. Onun neler düşünebileceğini sezinliyordu Hüsni. Belki dönek, kalles diyecek bana. Desin. Çok geçmez, o da anlar sonu belirsiz bir yolda olduğunu. Kalleslikle, döneklikle ne ilgisi var Hakkı’yla gitmesinin? Vazgeçmedim ki. Koşullar elversin, gene sürdürürüm eylemi. Hem o da anlar, gerçeği görür, geri döner, gider o kadının evine. Ortalık yatışınca çıkar ortaya.

“Sen de dön istersen İstanbul’a.” dedi Hüsni. “Yeter, gezdik, dolaştık işte.”

Yanıt beklemiyordu. Ama Yücel’in suskunluğuna Hakkı bir anlam vermesin diye ekledi:

“Bursa’dan geliyoruz. Oraya turistlerin arabasıyla geldik. Bizim arkadaş iyi Almanca bilir. Yol soruyorlardı, hemen ahbab oluverdi.” Yücel’e döndü. “Ankara’da ne yapacaksın şimdi? Tadı tuzu kaldı mı oranın? Arkadaş da bulamazsın belki, canın sıkılır vallâ.”

Sözlerinin altındaki anlamı, iyice kavrasın diye yalan karıştırarak vurgulamaya çalıştı:

“İstanbul’da arkadaşın çok... Sizin eve girip çıkan ne karılar, ne kızlar vardır... Bana da birini gösterdiydin hani. Kapanırsın onnan bir eve...”

Köse sakallı bu sözlerle kulak vermiş, şar şor gençlerden saymıştı onları. İnecekleri yer yaklaşılmıştı anlaşılan. Karısına bir şeyler söyledi. Kara çarşafli kadın, donuk gözlerle kızını, torunlarını düşler gibiydi.

Yalnızlığa dayanamayan bir çocuk gibi göründü Yücel, Hakkı’ya:

“Arkadaş nasıl istiyorsa öyle yap sen de.” dedi “Hani yanlış anlama. Bize gelmeni istemiyor değilim.”

“Biz anlaştık, anlaştık” dedi Hüsni.

“Anlaştık.” dedi Yücel de.

“Eh, yarenlik bu kadarmış.” diye doğruldu köse sakallı. “Kalk, bakalım hatun, iniyoruz.”

Geçitteki heybeyi çeviklikle aldı eline, karısını önüne kattı:

“Hadi, selâmetnen!” dedi ortaya.

“Uğur ola, amca.”

Çevreden koşuşanlar doldurdular boşalan iki yeri. Sessiz oğlan, babasını çağırmak istiyordu, eli havada kaldı.

Tren durdu, kalktı.

“Amma da çenesi düşük adammış ha!”

“Bazı lâflarını da yabana atma ama.”

“Demek, evleneceksin ha!”

“Dedim ya...”

“Nerden aklına geldi? Senin için daha erken be...”

Yücel kulak kesildi. Hakkı’nın kişiliğini anlamak için fırsat bildi vereceği yanıtı.

“Beni bilirsin, Hüsni. Bizimkilerin sözünün dışına çıkmam pek.”

Hüsni’ye, yanıtın bu kadarı yeterdi, ama arkadaşına yetmez diye düşündü Hakkı:

“Babam iki yıl önce öldü. Babamdan kalan dükkânı ağabeyim işletiyor. Bakkal dükkânı. Bir de annem var, bilirsin, bir de ablam. O evli. Bizim oralarda çocuklarının eline bakar büyükler. Bizimkiler gibi kimseler için çocuk büyütme, okutmak, para kazanır duruma getirmek her şeyden önce kendi geleceklerinin güvencesidir. Ankara’da, yedek subaylıkta tanıştığımız bir arkadaşına uğradım. O evli, benden de yaşlı zaten. Evine gittik. Karısı, evlenmek için annemin yanına gideceğimi duyunca şaştı. Sana burda ne kızlar bulunur diyor, şimdi koca kıtlığı var ortada diyor. Hattâ, şu bavullardaki kumaşları filân onunla aldık. Bizimkiler bana yazdılar alacağım şeyleri. Her neyse, benim diyeceğim şu ki, babamın, daha sonra ağabeyimin yolladığı paralarla eğitimimi yaptım ben. Sen buna küçük burjuva duyguları dersin şimdi. Olabilir. Ama ben, bu duyguların kişiliğimi bozduğunu sanmıyorum. Bak, daha açık söyleyeyim, onların benim için kurdukları dünyayı...”

“Senin üstüne kendileri için kurdukları dünyayı.” dedi Hüsni.

“Öyle desek de olur. Onların düşlerini gerçekleştirmeyi boynuma borç biliyorum ben.”

“Annenin geliniyle anlaşmasına çok önem veriyorsun.”

“Öyle. Ben çevreme saygı duyarım.”

“Tabi, senin bileceğin şey...”

“Sen annene babana karşı böyle bir zorunluluk duymazsın belki. Belki onlar da beklemezler oğullarından böyle bir şeyi...”

“Bekleseler bile ben umursamam. Onların yüzünden kendimi cendereye sokacak değilim ya...”

“İnan ki,” diye güldü Hakkı, “cendereye sokmuyorum ben kendimi.”

Hakkı, söyledikleriyle birkaç yaş birden büyümüştü Yücel’in gözünde. Yaşamı olduğu gibi kabullenişine, en küçük bir başkaldırıdan titizlikle kaçınmasına şaşmıştı onun. Dahası, uyuşuk, az önce köse sakallıdan öğrendiği bir deyimle gevşek biri bulmuştu Hakkı’yı. Hüsnü’yle arkadaşlığına bakılırsa, bir zamanlar devrimci geçinmişti belki. Ama çok geçmeden yılmış, geri çekilmişti. Şimdi de tezelden rahata kavuşmanın yollarını arıyordu.

Hakkı, gösterdiği gerekçelerin Hüsnü’ye yetmeyeceğini, hele arkadaşını, Yücel mi, Yüksel mi neyse, işte onu hiç kandırmayacağını sezmişti. Ama umursamıyordu. Sözü değiştirdi:

“Sen şimdi geliyor musun ben’nen?”

“Geliyorum, dedim ya.”

“Eh, gel de gör bakalım, töreye uygun bir düğün.”

“Sahi, öyle bir düğün mü olacak?”

“Yok canım.” diye güldü Hakkı. “Elbet ben de bizimkileri biraz kendime uyduracağım.”

Hüsnü, onun bu tür sözlerini bilir, acı şakasında biraz toplumsal nitelik görürdü:

“Ömürsün be Hakkı!” dedi gülerek.

**

Tren, ilin büyük garına girince, Yücel kucaklaştı Hüsnü’yle. O sıra bir elin cebine girip çıktığını da sezmişti:

“Bu ne bu?”

“Belki gerekir.”

İki beş yüzlük bırakmıştı Yücel, Hüsnü’nün cebine. Geri çevirmeye gerek görmedi Hüsnü. Hakkı, raftaki bavullarını çekiştiriyordu.

“Biz de mi ineceğiz, Hakkı?”

“Yok, yok, biz yerimizdeyiz. Bizim vagon yola devam eder. Ben bavulları yerleştiriyorum. Boşaldı da.”

Yücel, Hakkı'nın elini sıktı. İyi yolculuk diledi, evliliğini şimdiden kutladı. Küçük çantasıyla giderken pardösüsü kolundaydı Yücel'in. Gözden uzaklaştı. Bir süre sonra yine görüldü. İstasyondaki kalabalığın arasında durdu öylece. Pencereden bakan Hüsnü'yle göz gözeydi hep. Hüsnü'ye öyle geldi ki, Yücel şu sıra kendinden ayrılmaktan öte bir şey yapıyor. İçi karanlığa gömüldü. Yücel, taş yapı garın berisinde sağa sola koşuşan yarı köylülerin, yarı kentlilerin, memur kılıklı kırıvatlıların arasında bir değışikti, ayrımı vardı onlardan. Bu ayrım, Yücel için bir çekince olarak görüldü Hüsnü'ye. Elini salladı, git, uzaklaş gibisine. Ama Yücel anlamıyordu o sallanan elin gizli anlamını, o da el sallıyordu. Belli ki tren kalkmayacak. Hay Allah! Böyle istasyonlarda çok uzun durur trenler. El salladı yine. Karşılığı yine Yücel'in el sallaması oldu. Hakkı, bu uzun bekleyişin gereğini incelikle yerine getirdi. Kalktı. Hüsnü'nün yanından dışarı baktı o da. Yücel, pencerede onu görünce, bir kez daha el salladı. Hüsnü'nün beklemediği iyimserce bir davranıştı bu. Gidecek diye geçirdi içinden, gidecek İstanbul'a, o kadının evinde saklanacak. İyi... Trenin düdüğü öttü. Gar lokomotiflerle doluydu, ama kendi trenlerinin motorunun çalıştığını ayırdedebildi Hüsnü. Uğurlayanlar, el sallayanlar arasında yalnız Yücel'i görüyordu. Hüsnü pencereden düşecekmiş gibi, gözlerini alabildiğine açarak bakıyordu Yücel'e. Kalabalığın arasında bir büyüyor, bir küçülüyordu Yücel. Bir yaklaşıyor, bir uzaklaşıyordu. Hani fimlerde olur, kamerayı bir yaklaşıtırlar, bir uzaklaşıtırlar. Yücel de öyle oldu Hüsnü'nün gözünde, kafasında, yüreğinde. Gitti, geldi, bir Hüsnü'ye, bir kalabalığın ortasına. Saçlarını uçuşturarak, en güleç yüzünü göstererek, el sallayarak gitti, geldi. El sallayarak, el sallayarak...

Çoktan bozkıra dalmış, kıvrıla kıvrıla yol alıyordu tren. Kentin kıyı evlerinde, sisli görünümü üstünde, uçuşan bulutlarda Yücel duruyordu hâlâ Hüsnü için. Sonunda yaşlı bir adam gibi çekildi pencereden, ağır ağır oturdu yerine. Yalnız kalmaktan sevinirmişçesine gülen ablak yüzlü Hakkı'yı gördü karşısında. Onun gülüşünü yorumlamadan, gülerek karşılık verdi Hüsnü.

"Sevgiliden ayrılır gibi." dedi Hakkı aynı güleç yüzle.

Bu kez araştırarak baktı Hüsnü. Olağanüstü ayrılış kuşkulandırmış mıydı onu? Kafasına takılan soruya hemen yanıtlama güdüsüyle bakışlarını ayırmadı Hakkı'dan. Aynı araştırıcı, soran bakışlarla Hakkı'nın gözleri de Hüsnü'nün üzerinde. Dedi ki gülererek:

“Sende bir bok var ya Hüsni.”

Böyle söylemesine neden, Hüsni’nün pencereden düşecekmiş gibi el sallamasıydı. Ama Hüsni başka şeyler düşünüyordu şimdi. İlk karşılaşmalarında Yücel’in takma adını unutmuş, alışkanlıkla gerçek adı çıkıvermişti ağzından. Trene bindiklerinde, ona içtenliğini gösterememiş, geveze yol arkadaşlarına kurtarıcı gibi sığınmıştı. Üstüne, düğünde bulunma isteğini, damdan düşer gibi söylemiş, Hakkı’yı şaşırtmıştı. Ankara’ya gitme, İstanbul’a dön gibi öğütler verirken Yücel’in suskunluğu gözünden kaçır mıydı sanki Hakkı’nın? Şimdi de ne diyordu? “Sende bir bok var ya...”

Öteki yolculara bakındı. İnenler gibi geveze değiller. Birbirleriyle tanış bile olsalar, yabancıymış gibi oturuyorlar. Ufalan gözleri kapanmaya çabalıyor. Hakkı’ya gerekli yanıtı hemen vermeliydi Hüsni. İstanbul’da ele geçirilenler ergeç söyleyeceklerdi. O zaman polisin ilk işi, önce İstanbul’da kaldığı evi, sonra babasının evini aramak olacaktı. Öyleyse oralara gitmemek gerekiyordu. Eline geçen bulunmaz bir fırsat. Cebinde para da var. En az bir ay oyalanabilirdi Hakkı’nın yanında. Yeter ki Hakkı, onu güvenle yanına alsın, bir sakınca olmadığını bilsin. Kasabaları yakın olduğu için, önce kendi evine gitmesini, düğüne yakın gelmesini de söyleyebilirdi Hakkı. Öyleyse bunu yapamayacak durumda olduğunu da anlatmalıydı ona. Kaçmak için oraya buraya bakınan, sıkıştırılmış bir kedi kurnazlığıyla devindi gözleri, çenesindeki seyrek sakalları kaşıdı, eğildi arkadaşına:

“Yok be Hakkı.” dedi. “Şimdi giden arkadaşın durumu bok.”

“Ne oldu?”

“Kaçıyor.”

“Sen... Sen de kaçıyor musun?”

“Ben neden kaçayım?, Okullar kapalı. Bilet almaya gidiyordum. Buna rastladım. Birlikte gidelim, geze geze dedi. Doğrusu işime geldi, zengin varlıklı çocuktur... Sonra yolda anlattı her şeyi.”

“Ne yapmış? Suçu?”

“Ne mi yapmış? Ben de sordum bunu. Söyledi. Ama tabi doğru söylediyse...”

Bir duraksamadan sonra, kendi başından geçen olayı, arkadaşının başından geçmiş gibi anlattı.

“Üç gün önceki olay.” dedi Hakkı.

“Üç gün önceki, evet.”

“Örgütten miymiş?”

Hüsnü duraladı yine. Nasıl yanıtlamalı? Ortada bir örgüt olabileceğini biliyor Hakkı. Bunu, onun uyanık kişiliğine verdi, gülümse-di:

“Bilmem.” diye sözüne ikinci bir anlam katarak yanıtladı.

Böylece Hakkı’ya güven verdiğini yüreciğinin köşesinde duydu. Hakkı’ysa, Hüsnü’nün gözlerindeki tedirginliği kendisine akıl da-nışma isteğine yormuştu:

“Sana göre bir şey yok.” dedi.

“Bana göre ne olacak? Tabi yok.”

“Sık sık buluşup görüştüğün olur muydu?”

“Yok canım. Bir süre önce, üç ay mı, dört ay mı ne geçti, gör-düm bir kez. Forumda tanıdım. Bir süre arkadaşlık ettikti. Daha doğrusu benim arkadaş çevreme girip çıkıyordu. Son günlerde hiç kimseyi görmemeye çalışıyorum zaten.”

Hakkı’ya yetmişti bu kadarı. Ama Hüsnü, yalanını sürdürmek, arkadaşının güvenini pekiştirmek istiyordu:

“Bir gün buna Taksim’de rastladım.” diye ekledi. “Beni evlerine götürdü. Eh, Hakkı evlerini bir görmelisin. Hani, İstanbul’da eski zamandan kalma, heybetli taş yapılar var ya.. Han kapısı gibi bir kapı, ama gıcır gıcır, her taraf mermer. Daireye girince, o halılar, antika eşyalar... Apartman da kendilerininmiş. Vallâ ben böyle bir ev görmedim, göremem de. Sen de göremezsin, Hakkı. Şaşırdım, kaldım.”

O masal gibi anlattı, ama Hakkı, masal gibi dinlemedi. Dudakla-rını büktü:

“Sorsaydın, sen ne istiyorsun deseydin ona?”

Hüsnü, sıradan adamların, sıradan suçlamalarını buldu Hak-kı’nın bu sözünde. Kara çalmak için kulp takarlardı devrim düş-manları. Öfkelendi, kendi görüşüyle yanıtladı onu:

“Onun kendisi için istediği bir şey yok. Savaşımı başkaları için.”

“Hem de kendi sınıfına karşı?”

“Evet, öyle.”

“Sen inanıyor musun buna Hüsnü? Bir insan, içinden çıktığı sı-nfı, alaşağı etmek için savaşım verir mi?”

“Örnekleri var tarihte.”

“Elbet var, ama böylesi değil bana kalırsa. Senin örnek olarak

göstereceklerinin hepsi kitaplar yazdı, düşünce söyledi. Eyleme geçtiler, ama bunu kuramlarına uydurdular. Eylemlerinden sonuçlar çıkardılar. Söyle bana, kaç kişi var onun arkasında?"

"Kimse yok, biliyorum. Serüvenci bu çocuklar. Ama diyorlar ki, bir devrimci için zaman diye, koşul diye bir şey yoktur. İçtenlikle devrime inanan için her yer, her zaman cephedir..."

"Her halde benim anlayışım kıt biraz..."

"Yok canım, niye kıt olacakmış senin anlayışın? Onlar öyle diyorlar. Hani sen çevremizdeki hızlı devrimcilere bakıp alay ederdin. Marx'tan, Lenin'den, Mao'dan edindikleri bir iki sözle varlıklarını duyurmak istiyorlar derdin. Ben de katılırdım bunlara. Ama bu arkadaş onlardan değil..."

"Başkalarını reformist diye suçlarlar, oysa kendileri dikâlası reformistlerin..."

"Bunlar mı? Neye göre söylüyorsun?"

"Eylemlerine bakıyorum, bir de geldikleri sınıfa."

"Eylemleriyle sınıflarının ne ilgisi olur Hakkı? Bu savlarını hangi bilimsel temele oturtursun?"

"Şu olanları hangi bilimsel temele oturtursun sen?"

"Hem de eylemcilerin büyük çoğunluğu bizim arkadaş gibi değil ki... Çoğu halk çocuğu."

"Halk çocukları olmaları sonucu değiştirmez. Hangi emekçiyle, hangi işçiyle ilgisi var bu olanların? Hepsi de bir avuç kışkırtıcının elinde oyuncak. Hele senin arkadaşın gibiler... Sağlıklı bir özgürlükçü düzen içinde bile emekçilerle işbirliği yapmak olanağı verilmemeli onlara."

"Neden?"

"Böyle kendilerine yabancı kimseleri görünce, dirençleri kırılır emekçilerin. Ne yazık ki, bu gerçeği, egemen sınıflar, devrimcilerden daha iyi biliyor."

"Savın açıklık istiyor, Hakkı. Oldukça temelsiz bir yargı."

"Orasına bakarsan açıklık isteyen şey çok."

"Şimdi bu olanların hiçbir katkısı yok mu devrimci düşünceye?"

"Katkısı var mı, yok mu, onu zaman gösterir... Zararı daha büyükse ne yapayım ben şuncacık katkıyı? Önemli olan şu bence. Bu toplumsal bir olgu mu? Öyleyse bir nedeni de vardır..."

Son sözünü duyunca, Hakkı'yı büsbütün yitirmediklerini düşündü Hüsnü. Ama bu durumda doğruyu söylemek gerekirdi ona. Ko-

nukluğuna niçin sığınmak istediğini bilmeliydi Hakkı. Söylerse tepkisinin olumsuzluğunu da önceden kestirebiliyordu. Böyle düşününce, yine kurulu düzene yatkın gördü Hakkı'yı. Yalanını sürdürmesi gerekiyordu. Şu anda eylemin yöntemi bunu gerektiriyordu, önce sorunları onun gibi ele aldığına, onun gibi yorumladığına inandırmalıydı Hakkı'yı:

“Benim anladığım sen şunu söylemek istiyorsun.” dedi. “Egemen sınıftan biri devrimci de olsa, yine de çıkar bağlarını, gizlice sürdürür kendi sınıfıyla. Bunu söylüyorsun, değil mi?”

Birden şaşarak baktı Hakkı. Demek istediğini anlatabilmişti Hüsnü'ye. Hüsnü, arkadaşının bakışında, kendini yücelten bir anlam yakaladı. Böbürlünü gizlemedi, ekledi:

“Onların gizli çıkar bağlarını biliyor egemen sınıf, kullanıyor. Böylece toplumculuğu, hem yozlaştırıyor, hem de kendi güdümüne alıyor.”

Hâlâ şaşarak bakıyordu Hakkı. Kendisi söylemek isterdi bu sözleri.

“Haklısın.” dedi Hüsnü. “Bak sana anlatayım. Bu arkadaşın epey bir zaman önce anlattığı bir şey var, hiç unutmam. Hani, devrim, eylem, toplumculuk sorunları dilimizden düşmezdi. İşte, öyle bir günde anlattı bu arkadaş. Bir de güldürdü ki bizi... Sen olsan hele, gülmekten kırılırdın... Her birimiz, dâvaya nasıl inandığımızı, toplumculuk bilincine nasıl vardığımızı, daha doğrusu bu düşüncenin bizde nasıl başladığını sayıp döküyorduk... Bak, bunda nasıl olmuş...”

Oysa o gün Yücel'i dinlerlerken ne Hüsnü gülmüştü, ne de öteki arkadaşları. Ama şimdi Hakkı'yı inandırmak gerekiyordu aynı düşünceyi paylaştıklarına. Onun için Yücel'in o zaman anlattıklarını ancak Hakkı'yla birlikte gülebilmemiş gibi aktaracak, arkadaşıyla özdeşleşecekti. Anlatısını, Yücel'in annesini, evlerini, duvarlarda gördüğü, paşa resimlerini de sokuşturarak süslüyordu. Sözde o zaman güldükleri şey şuydu.

Yücel, daha doğrusu bu arkadaşısı Alman Lisesi'ndeymiş. Bir gün okuldan çıkmış, annesine uğramış. Ama evde değilmiş annesi. Yalnız kadınlardan oluşan bir derneğin genel kurul toplantısı varmış o gün. Beyoğlu'nda bir apartman katında. Annesi üyeymiş o derneğe, oraya gelmesini söylemişmiş Yücel'e. Aman kardeşim, aman... Karılar çıkmışlar ortaya. Mutfağa girmez, sofraya kurmaz, çamaşır yı-

kamaz, yediği önünde, yemediği ardında kadınlar... Günlerini doldurmak, zamanlarını değerlendirmek için “sosyal faaliyet” gösterirmiş meğer. Takmışlar takıştırmışlar, doldurmuşlar koca salonu. Kürsülere çıkmışlar, söylevler vermişler. Tıpkı belki yönetim kurulu üyesi, belki işadamı, belki fabrikatör, belki milletvekili olan kocaları gibi söylerler ha, söylerlermiş. Bir kadın varmış ki, bilezikli, kolyeli, konuşuyor ha, konuşuyor. Hesap soruyor sözde. Ama kimden? Orası belli değilmiş. Ellerini, kollarını salladıkça bileziklerini, yüzüklerini ışıldata ışıldata, biz diyormuş, biz, yağmurda, karda, çamurlara, bata çıka, o dolmuştan inerek, bu otobüse binerek, iskarpinlerimizin patlamasına aldırmadan, ayaklarımıza kara sular inerek, ellerimizde makbuz, bilmem ne bankasının, bilmem ne şirketinin kapısını aşındırırken, evlerde saat beş çayları düzenleyen, konuk ağırlayan, yada kumar oynayan arkadaşlar nerdeydi?... Yücel’in dediğine göre, kadın savaşımının gerekçesini içgüdüleriyle buluyormuş. Emeğe hak istemekle, yokluk içinde savaşım verdiğini söylemekle tıpkı politikacılar gibi konuşuyormuş. Ağzı açık dinlemiş onları Yücel. Toplantı bitmiş, çeşit çeşit yiyeceklerin bulunduğu masalara koşmuş kadınlar. Yemişler, içmişler, gülmüşler. Gazetelerin sosyete yazarlarına lâf atmışlar, fotoğraflara poz vermişler... Bu olanlara o gün baktığında pek bir şey anlayamamış bizim arkadaş, ama bugün ezilen, sömürülen sınıfların yanında yer almanın bilincine vardıktan sonra hep yargılayarak anımsarmış belleğinden çıkmayan o demek toplantısını. Aslına bakarsan, o zaman lisedeymiş, yaşı küçükmüş, yol gösteren biri de yokmuş kendisine, ama yine de hep anımsarmış orda konuşulanları, söz alan kadınları. Yoksul çocuklar için, insanların birbirlerini sevmeleri için, kısaca toplumda yardımlaşmak için yüksek düzeydeki sözde özverili çırpınışları görülmeye değermiş... Evet, işte, daha o zamandan gözü açılmaya başlamış bizim arkadaşın. Hah-hah-hah!

Dolu dolu gülen Hüsnü’ye baktı Hakkı:

“Ahmak!” dedi. “Gözünü açacak başka bir şey yok muymuş çevresinde?”

Ahmak sözünü kendine aldı Hüsnü. Çünkü Yücel’in başka amaçla başka biçimde anlattıklarını o bile bile değiştirmişti. Belli bir düşüncüyü Hakkı’yla paylaşmak gereğini duyuyordu çünkü:

“Oysa bizdeki bilinçlenme böyle mi oldu? Ben de, sen de, sekiz saat, on saat, on beş saat çalışan, gene de emeğinin hakkını alama-

yan, işçiyi düşündük. Sabahtan akşama, tarlada, güneş altında didi-nip soğan ekmekle karnını doyuran ırgatı, ürününü yok pahasına elinden çıkaran üreticiyi düşündük. Bunların arasından geldik çünkü... Ben Hakkı, ben yeni bir yapı gördüğüm zaman, üstüne sürülen boyaya bile işçinin alınterinin karıştığını düşünmüşümdür hep...”

Kurulu düzene başeğenler, masalsı sözlerle avunurlardı Hüs-nü’ye göre. Söyledikleriyle Hakkı’yı caneviden vurduğuna inanı-yordu. İnanacaktı ona, inanmak zorundaydı. Daha önemlisi, inan-dırmak zorundaydı Hüs-nü. Kendine sığınacak bir yer bulmalıydı. Bunun için Hakkı’yı kandırmak mı gerekiyor? Kandırmalıydı. Amaca ulaşmak için her yol geçerliydi:

“Şimdi bu serseri yüzünden başıma bir şey gelmesin de...” diye sürdürdü sözünü Hüs-nü. “Polis onu izlediyse bana takılmışlardır belki. Bir süre eve filan gitmesem, daha iyi olur, değil mi Hakkı?”

Hakkı, ona inanmakla inanmamak arasında bocalamadı. Hüs-nü’nün doğru söylediğine başından beri inanmıştı:

“İyi olur.” dedi. “Gel bize işte...”

Arkadaşının iyimserliği yüreğini burktu Hüs-nü’nün. Ama giriş-tiği eylemin vazgeçilmez, katı kuralıyla hemen bastırdı bu duygusu-nu. Pahalıya mal olabilirdi duygusallık. Eski arkadaşlıklarında, iyi-yi de, kötüyü de, gerektiğinde ceplerindeki parayı da paylaşırlarmış, unutmalıydı bu anıları. Üstüne sünger çekmeliydi. Şimdi de bir araçtı artık kendisi için, bunu hiç unutmamalıydı. Yoksa bir yerde açık verir, tuzağa düşerdi.

Tren, ilçenin istasyonunda duruncaya dek böyle düşündü Hüs-nü, inerlerken Hakkı’nın ardından bu duygularla yürüdü. Ağabeyi Nu-ri’yle, teyzesi oğlu Cahit’le Hakkı’nın kucaklaşmasını, biraz uzak-tan, eleştirerek izledi. İstasyonu, ilçeyi, insanları açık seçik gördü. Yücel’den ayrıldığı ilin istasyonundan buraya kadar tren bileti al-mamıştı, denetleyen de gelmemişti. Demiryollarına attığı bu ufak kazığı, Hakkı’ya söyleyip eğlenceyi onunla paylaşmayı bile gerek-siz buldu. Kendi kendine düşünmüştü bunu, içinden katı katı gül-müştü.

BEŞ

Gün, uzak, çok uzak bir dağın ardından çıkmaya zorlanıyordu. İlçeyi çevreleyen, belirsiz eğilimleriyle uzayıp giden çorak, düz topraklar üstünden kalın bir sis tabakası gibi kalkıyordu alacakaranlık. Az sonra günışığına bütün bütün çıkacaktı toprak. Sabahın alacakaranlığında, sarıdan koyu yeşile dek değişen renkleriyle doğanın canlandığı, dirildiği, silkindiği sanılırdı. Oysa bunlar, yeşilden sarıya dönüşen, seyrek, uzak buğday tarlaları, yeşil yapraklı pancarlar, çiçeklerinin rengi, uzaklardan birbirine karışan haşhaş sapları, kel tepeciklerin engebeli karartısı, yer yer kireçli toprağın çorak beyazı, kış yaz rengini bozmayan, yapraksız, kökü kuru, yoz bitkilerdi. Günün ışınları gücünü artırıyor, bozkır gecelerinin ilk yazda da, yazda da belirgin ısıracı serinliğini kırıyor, toprağın rengini açığa çıkarıyor, gökyüzü uçuk maviliğini alıyor, batıda yıldızlar ışıltısını yitiriyordu. Geceleyin topraktan sessizce kalkıp maviliğe yapışmışçasına duran seyrek, ak bulutlar, tül yumuşaklığıyla devinimsizdiler gökyüzünde. İlçenin yamacına yaslandığı tepenin ardı, belli ki, aynı eğimle uzayıp gidiyordu; gündoğusuna, güneşin önündeki uzak çizgileri beliren dağa doğru...

Kimbilir, kaç kilometre uzaklıktaki, ancak ayrıntılı coğrafya kitaplarında adı yazılı, bulanık maviyle bulanık yeşil karışımı, yuvarlak tepeli bir dağın üstünde durdu güneş. Kızıl ışınlarının ağarması uzun sürmedi. Aşağı mahallenin dağınık kıyı evlerinden başlayarak yoğunlaşan kısa ağaçları, uzun ağaçları aydınlattı. Yeşil yapraklar ışıldayıp titreştiler, gülüştüler. Tanrının her sabahı güneşi böyle karşıladığı kasaba. Kimbilir hangi boyun su bulup yerleştiği, suyun çevresindeki yeşil ağaçların altına barınaklar kurduğu o bilinmez günden beri. Hiçbir şey değiştirememişti bunu. Ne barınakların hatıllar-

la, kerpiçlerle pekiştirilip iki katlı olması, üstünün düz damlarla örtülmesi, ne de aşağısını hayvanlarına ahır yapmaları, üst katlarına döşek sermeleri. Hiçbir şey değiştirememişti. Ne sipsivri minaresiyle Ulu Cami, o yetmeyince kurulan cami bozması mescit, ne demiryolu, ne çimento, demirle kurulup yükselen ilkokul, ortaokul, belediye, Ziraat Bankası, Tarım Satış Kooperatifi, ne elektrik donanımı, radyodan gelen ilk ses, ne yenilerde açılan banka şubeleri, ne de kasabayı bölen kuru derenin üstündeki eski köprü, yetmeyince belediyenin yaptırdığı üç tahta köprü, daha sonra yaptırdığı dört taş köprü değiştirebilmişti bunu.

Kuzeydeki ili, güneydeki ile bağlayan anayol, ilçenin içinden daralarak geçerci, araçlar yavaşlar, yolcularla yerleşik insanlar birbirine bakışır, alışveriş ederlerdi de yine değişen bir şey olmazdı. Çarpık çurpuk dükânlarıyla, başıboş köpekleriye yalnızlığını severdi kasaba. Varlıklısı varlıksızıyla, doyanı doymayanıyla, yakınındaki ili bile görmemiş, İstanbul'un, İzmir'in barlarında paralar yiye niyle, kocalarının az kazanmalarını kahve köşelerinde pineklemelelerine yoran kadınlarıyla, çocuklarının rızkını, nöbet tutarcasına dükânlarını bekleyip para kazanan, karılarını evden çıkarmayan erkekleriyle, kışın yırtık pabuçlarla, yazın yalınayak, kıyı mahallelerinde donsuz oynaşan sümüklü çocuklarıyla, kısacası, son nüfus sayımına göre 9600 insanıyla Tanrının yarattığı bir tek canlı gibi aynı soluğu alır, aynı soluğu verirdi böyle. Gün doğar, gün batır, insanlar karıncalar gibi sessizce kaynaşır, didinir, çırpınırdı. Sanılır ki, Tanrı, o bilinmez günde, topuna birden böyle olun demiş, onlar da öyle olmuşlar. Sanılır ki, ne babalar, dedeler, ne analar, nineler ölmüş, ne de çocuklar cıyaklayarak ebe eline düşmüş. Bu güneşi, bu göğü, bahçede çapayı, tarlada karasapanı, alınyazısı bir uyumla sanki aynı insan bırakmış, aynı insan almış.

Oysa subaşındaki ağaçların altına biriken ilk topluluktan beri yüreği, her insanın yüreği gibi yaşamaya özlem çekerek atardı kasabanın. İşi kötüye giden, onarılacak bir semerin, üzenginin yolunu gözleyen Tevfik, Hakkı'nın eniştesi, Raziye'nin güveysi saraç Tevfik çoktan uyanmış, sabah ezanıyla birlikte camiye girmişti. Nice Tevfik gibiler alınyazılarını değiştirmek çabasıyla uyanmışlar, dükânlarını açıp önce doğan güne göstermişlerdi içini. Geceleri öksürüklerle uykuları bölünen, arada sigara tütürüp sabahı iple çeken günü sayılı yaşlıların yanında namaza durduktan sonra işlerinin ba-

şına koşmuşlardı. Hesna'nın güveyisi Ahmet yatağında horulduyordu daha. Yanındaki karısının tombul, ak bacaklarının sıcaklığına değiyordu elleri. İşine ortak ufak kardeşi, yardım edecek bir oğlu yoktu, ama güvenilir bulduğu Eşref'e vermişti dükkânın anahtarını. Hakkı'nın kaynatası olacak Kızıklı Sinan, cumadan cumaya camiye gider, sıkışırsa gitmeyiverirdi, ama liseli oğluna kıyamamış, koşup kendi açmıştı dükkânını. Öğleye doğru gelir, nöbeti babasından alır, Sinan da evine gider, yorgunsa biraz kestirirdi. Askerde sanat ednip gelen Gültekin. Hakkı'nın dayısı oğlu, ustasından önce açacaktı oto onarım dükkânının iğreti kepenklerini. Yerli otoların Anadoluya yayılacağını seziverince, eski bilgisine yenilerini katıp işi oto onarımcılığına çevirmişti açıkgöz Veli Usta. Dükkânına ağzı açık, şaşa şaşa bakanlar olurdu: "Hele bak sen, bu da bir iş. Canım, çok şey oldu, çok şey değişti be! Yaşayalım, daha neler göreceğiz, bakalım." Anlamı bu olur bakışlarının. Elleri, kafaları tekdüze işlerine alışmışlar, düş kurabilirler bir süre: "Ne etsem de, bu dükkânı başka işe çevirsem?" İş değişirip bellerini doğrultanlarla yeni işlerinde dikiş tutturamayanları bir arada düşünürler, yürekler cız ederdi: "Sus, otur yerinde hele. Babanın yolundan ayrılma."

Evlerin kapısından sokağa salınan süt hayvanları çoktan toplandılar eski değirmen alanında. Karacaören köyünden çoban Hasan'ın güttüğü sürüye katıldılar. Bacaların tütmesi, çocukların bağırışması, anaların öfkelenmesi başladı. Bahçelere yolmaya gidecekler yola düzülme hazırlığındalar. Traktörünü sokak başına bırakmış birkaç mutlu üretici, karlılarıyla birlikte kimi konu komşuyu da bırakacak bahçe kapılarının önüne.

Hakkı'nın dayısı Tahir uyandı. Gerindi. Haftada bir kazıttığı kır düşmüş sakalını uğuşturdu, hart hart kaşdı. Daha dün parasını aldığı birinin iki çuval soğanını, bahçeden arabaya yükleyip dükkânına götürecek erkenden. Sonra akşama dek o kahve senin, bu kahve benim pinekleyecek, harıl harıl çalışmış gibi çarşının aşağı ucuyla yukarı ucu arasında mekik dokuyacak. Atının yemini, suyunu verecek. Gün batacak. Sonra doğacak. Tıpkı böyle.

Hakkı'yla Hüsnü çıktılar evden. Eğitim için kopup gittikten sonra buraya her gelişinde yaptığı gibi alışkanlıkla yürüdü Hakkı. Hüsnü sormadan gidiyordu onun yanında. Yukarı mahallenin düzlüğüne çıkacaktı Hakkı. Her gelişinde seyrederdi kuşbakışı. Kendi kendine mutlu kendi kendine umarsız kasabanın damarlarının atışını dinler-

cesine kulak verir, havasını koklardı. Rüzgârsız günlerde, yakın evlerin avlusundan, bacasından yükselen yanık tezek, odun, çalı çırpı kokuları duyururdu ona kasabanın yalnızlığını. Yaz sıcakları bastırmamıştı, yine de ufak, donsuz çocuklar, uykularını yırtarcasına tah-ta kapıları açıp birer ikişer dökülüyorlardı tozlu yollara. Alışık köpekler onlara bakıyordu arkadaş bulmuşçasına. Yel esmiyordu yine. İlkyazın parlak güneşi, ısınıp artırdıkça artırıyor, tül bulutları yayıp dağıtıyordu. Gün yükseldikçe, uzaktan görünen, aşağı mahallenin ucundaki o yaygın yeşil ağaçlar ölgünleşir.

Hakkı bakındı. Derin mavi boşluğu, yolunu şaşırmış üç beş uzak kuş noktalıyordu yine. Kargalar konacak serin yer arıyorlardı anlaşılan. Serçelerle sığırcıkların yolu bu tepenin üstüne düşmez pek.

Kadınlar, evlerin damlarına çıktılar, güneşlenmeye. Elllerinde birer iş. Örgü, iğ, yama, sökük dikişi de eksik değil. İlkyazdan başlayıp güz gelinceye değin, kışa azık hazırlarlar, bitki türünden pek çok şeyi damlara serip kuruturlardı bu kadınlar.

Trenin düdüğü uzaktan uzağa duyuldu. İlçenin kıyısından başlayıp istasyona giden yol ipinceydi. Burdan ufacık görünen istasyon yapısının, pancar, buğday silolarının ardındaki kara katar yürüdü. Yük katarı ağır ağır yol aldı, önce sağa doğru kıvrılarak ufaldı, sonra sola doğru kıvrılarak, kara dumanlarını ovaya gölge gölge yayıp gözden uzaklaştı, yitti. İstasyonun sağında kentlerarası asfalt yol görünüyordu. Üzerinde otomobiller, yük kamyonları, yolcu otobüsleri, minibüsler o yana, bu yana yol alıyordu. Sol yanda, eski yolun kıyısında tek katlı, iki katlı, bazan da üç katlı yeni yapılar sıralanıyordu. Hali vakti yerinde esnaf takımı birer ikişer ev yaptırmıştı orda. Kimileri içinde oturur, kimileri de başkalarına, çoğu kez memurlara kiraya verirdi. Daha tamamlanmamış, yeni temeli atılmış yapılar da vardı arada. İskeleleri, beton kalıpları seçiliyordu buradan. Belli ki, ilçe o yana doğru sarkacak. Daha ötede, otobüslerin, minibüslerin girip çıktığı garaj. Büyük bir canlılık, bir hareket yok, ama kasaba oradan soluk alıp veriyor sanki.

Yeni evlerin arkasında, çevresi nasılsa yeşil görünümlü toprak, yuvarlak alanda top oynandığı belliydi. Karşılıklı iki kale yere vuran gölgeleriyle yapayalnız duruyordu şimdilik, Kıyıda, köşede çocuklar üç dört topun birden peşinden koşturuyorlardı. Alanın düzlüğünden hemen sonra bir tepe daha vardı ki, üstünde kurulu taş yapı gri rengiyle ne olduğunu belli ediyordu.

“İşte, benim okulum. Liseyi burda bitirdim.”

“Ya ilkokulu?”

“O aşağıda. İlçenin orta yerinde. Burdan görünmez. Barbaros İlkokulu.”

“Nasıl olmuş da Atatürk İlkokulu dememişler?”

“O da var. Bak, şu yanda. Şu ilerdeki kırmızı kiremitleri görüyorsunuz. Atatürk İlkokulu o. İyi bildin Hüsnü. Hah-hah-hah!”

Kiremitli yapı, öteki kiremitli yapılardan hemen ayrılıyordu. Yeşil ağaç kümelerinin sol yanında, berisindeydi. Düz damlı evler daha az görünüyordu o yanda.

“Bak, şu da dün gördüğümüz hükümet konağı. Bak, şu da belediye. Yeni yaptılar. Yenievlere giden yolun üstünde, üst katından bir kısmı görülüyor, bak. Belediyeyi yeniden kurdular da hükümet konağını unuttular. Ama yapacaklarmış, geçen gelişimde duydum. Bu konak belli ki Osmanlı’dan kalma.”

İlçenin alanı denebilecek bir boşluğun ortasında eskiliğinden utanarak duruyordu konak. Kalın duvarlarıyla bir toprak yığını sanki. Çatısındaki kiremitler kararmış. Yanıbaşında ulu bir ağacın, gövdesi değil, ama yüksek dalları belirgin. Ağaç kadar yaşlıysa konak, yıkılması da zordur belki.

“Şu ne?”

“Şu küçük tepedeki mi? Kale... Eski kale derler..”

Ağaçlıklı yeşil kesimin sağında, kuzeydeki ile giden yolun ardında yittiği bir tepenin üstündeydi kale yıkıntısı. İki kalın duvarının köşesi kalmış yalnız. Subaşını tutanlar mı kurmuş? Yoksa bir Selçuklu hanının yıkıntısı mı?

“Bana sor, söyleyemem. Burda kime istersen sor, söyleyemez.”

“Neyi?”

“Yalnız bir köşesi kalmış o taş yığınının kimlerden kaldığını. Tarihi nasıl öğrendiğimizi var sen hesap et. Ta çocukluğumdan beri şu okulda, işte bu gördüğün lisede Romalılar dediler, Bizanslılar dediler, Selçuklular dediler, Etiler, Helenler dediler de o tepe üstündeki duvarlar şunlardan kalmadır diyemediler.”

“Nerden bilinir Hakkı?”

“Hoş, ben de bilmek istemiyorum ya.”

Seyrek evlerin kapıları aralanıyor, başörtülü kadınlar girip çıkıyordu. Kimilerinin koltuk altında bohça, tepsi, kalbur, elek vardı.

“Eh,” diye gerindi Hakkı, “hadi yürü. Hamama gidelim, yıkana-lım bir güzel.”

“Hamam nerde?”

“Çarşıda. Yarın pazar kurulur, gidemeyiz. Köylüler dolar taşar.”

Yürürken, tepede tek başına görünen evlerden birine takıldı, gözleri güldü:

“Ne oldu?”

“Güldüm.”

“Niye?”

“Şu evi gördün mü?”

“Evet?”

“İlçenin orospusu oturur o evde. Lisedeyken üç arkadaş, bir ge-ce o eve geldiydik gizlice. Kara Fadime derler.. Ana kız yaşarlardı o zaman. Bir kardeşi daha varmış, onu ben görmedim...”

“O da mı o yolun yolcusu?”

“Başka ne olacak? Güzelmiş o dediklerine göre. Bende bu mal olduktan sonra durmam buralarda demiş, çekip gitmiş. Önce Ay-dın’a, sonra İzmir’e...”

“Eee, köyden kente akın var.”

“İş gücü akıyor.” diye Hakkı da güldü. “Hiç unutmam, bekçi geldiği sonra. Bize, bir daha görmeyeyim burda diye gözdağı ver-di. En son ben çıkıyordum kapıdan, gördüm. Kadına da bir tokat at-tı...”

“Sonra?”

“Sonrası hiç... Gittik, yıkandık... Tâ orda işte...”

Yürürlerken ağaçların yoğun olduğu yeri göstermişti Hakkı. Tarlalara giden yol üstünde, bahçelerin bitiminde bir kaynak su var-dı. Dikdörtgen biçimi, küçük taş örgü havuzda toplanır, kıyısından taşan sular bahçelere doğru akar, giderdi. Kasabanın ergin delikan-lıları, işte böyle, yukarı mahalledeki Kara Fadime’ye yada aşağı mahalledeki Hocalar köylü Sarı Sultan’a gidip kirlenirse, nerdeyse kışın ayazına bile aldırılmaz, “Dede” adındaki bu havuza titreye tit-reye dalıp çıkarlardı. Az uzağındaki bahçe duvarının çıkıntısı altın-da bir ermiş yatarmış. Havuza verilen adın kutsallığı ordan geliyor-du.

Deve mi?.. Evet, buralıların “Deve” dedikleri bir orospu daha vardı ki, ona erişemezdi gençlerin gücü. Onun evi ilçenin orta ye-rindeydi hem de. Kızıklı Sinan’ın köylüsü o iri yarı orospu nasıl et-

nişse etmiş, buraya gelip yerleşmiş, ırzına namusuna düşkün yerli halkın tam ortasında bir ev kiralamayı becermişti. Hem öyle bir akıllıca becermiş ki! Kasabanın ortasından geçen kuru dereye öte yandan, bu yandan diklemesine inen sokaklardan yalnız biri dar açıyla kavuşurdu dere kıyısına. İşte, bu yolla yanındaki dik yolun bittiği köşede bir ev vardı ki, üçgen biçimindeydi. Karşısındaki taş köprü, çevreye alanımsı bir görünüm veriyor, küçük ev, oturtulduğu köşeciğinde namuslu evlerden ayrılıyordu. Evli erkekler bile geceleri göze görünmeden içeriye girip çıkabiliyorlar, gündüzleri de orospu kokusunu duymadan önünden gelip geçiyorlardı. Ancak mahallenin çocukları alırlardı o kokuyu. Ama kolay mı? Uzaktan bakabilirdi o eve. Canları sıkıldıkça taşa tutabilecekleri iki kapı vardı yalnız. Biri Kara Fadime'nin kapısı, biri de Hocalar köyünden Sarı Sultan'ın kapısı. Kolay mı Deve'yi taşlamak? O eve kimler girip çıkmıyordu ki? Çocuklar, sanki onları görüyorlar, ileriki yıllar için Deve'yi, özenle kendilerine saklıyorlardı.

**

Hamamdan sonra Hakkı ile Hüsnü eve gittiler. Anacığı Raziye, sofrayı kurmuş, yolunu gözlüyordu. Önem vermediği bir iki komşusu gözaydına gelmişlerdi, onları savuşturdu. Bir güzel karnını doyurdu oğlunun, bu sırada Hüsnü'nün de. Çıkarlarken:

“Aman unutma, oğlum. Ahmet Eniştene bir uğra.” dedi.

Zaten ona da uğrayacaktı Hakkı. Ahmet enişte, önce yapma bir asık suratla karşıladı onları. Böylece dün akşamki sarhoşluğu sırasında gösterdiği densizliğin izlerini kaldırmış oluyordu. Hem içyüzüne bakılırsa, akşam başkaydı, bu başka. Bunu böylece belli ettikten sonra kendine pek yakıştırdığı o koruyucu maskesini, ağalığını, babalığını taktı yüzüne. Birer çay ısmarladı, işinden gücünden sözettii. İlçeyi nasıl bulduğunu sordu. Daha yapılacak çok işleri vardı bu ilçenin. Ama sorumlu olacak deyuşlar, itelemeden, dürtüklemekten kıllarını kıpırdatamıyorlardı. Bu iş de kendine, üç beş arkadaş daha vardı ya, işte, kendi gibilere düşüyordu. Evel Allah, yapardı, üşenmezdi, koşardı, tek işten, güçten başı boş kalabilirdi. Bak işte, tüpgaz kamyonu gelmedi. İldeki dağıtıcıya kaçtır telefon ediyor. Kolay mı? Para mı bu? Kaç para kazandıracak ona tüpgaz? Yeter ki, halkın işi görülsün. Versin onlara dağıtsın. Şimdi de bir rahatına

düştü şu millet! Ulan, daha düne kadar ocak başına diz çöküp üf-
üf-üflerdin! Dumandan, çıra isinden gözün yaşardı! Ananın kar-
nından çıktığında tüpgazda ısıtılmış suda mı yıkadılar? İyi şey oldu
mu, hemen alışverişiyorlar. Yaa, işte böyle...

“Eh, biz kalkalım.”

“Nereye?”

“Şöyle bir dolaşalım.”

“Ha haaa... Dolaş sen, dolaş. Keyfine bak. Ben üstündeyim o
işin. Bugün buluşup konuşacağım. Haber yolladım...”

Gereksiz sözler, anlamazmış gibi durmasına neden oluyordu
Hakkı’nın. Ahmet bunu sezdi:

“Sinan’nan...” diye açıkladı. “O işi oldu bil.”

Çıktılar. Boşlukta gibi dolaştı Hakkı. Buraya, anasının yanına
bir aylığına gelişinin nedenini unutmuştu sanki. Yüksek eğitim, is-
temese de koparıyor demek buraların geleneğinden. Uyumda güç-
lük çekiyordu insan. Aklının köşesine kazınarak yazılmış, sökülüp
atılmaz bir düşünce diyordu ki ona gizliden gizliye: “Sus, otur. Gez,
dolaş. Onlar yapar, yakıştırırlar... Yapmazlarsa? Eh, kendileri bi-
lir.... Olmaz, olmaz...”

Hüsnü, bunu sezip kavramıştı sanki. Hiçbir şey söylemeden gi-
diyordu Hakkı’nın yanında.

Yürüdüler. Dün otomobille geçtikleri yollardan geçtiler. Hüsnü,
trenden indiği zamanki gerilimli duygular, düşünceler içinde değil-
di. Gördüğü her şeyden, bir davranıştan, bir kasabalının bir başka
kasabalıyla kavga edermiş gibi konuşmasından eylemi adına anlam-
lar da çıkarmıyordu. İçyüzü o da Hakkı gibiydi. Akıntıya bırakmıştı
kendini.

Ağabeyi Nuri’ye uğradılar. Pis pis pinekliyordu dükkânda. Yarın
kurulacak pazara bugünden inmiş köylülere helva, zeytin, peynir
satıyordu. Onun çay içmeleri için üstelemesini geri çevirdiler. O da
çok üstelemedi. Çıkarlarken:

“Eniştene bir uğra!” dedi.

“Ahmet Eniştene mi?”

Kendinden önce Ahmet’e uğradığını onun bu yanıtından anladı
Nuri, ama alınmadı. Neden alınsın ki? Ahmet, Hakkı’nın evlenme
işinde önlerine düşmüştü işte. Elbet uğrayacaktı Hakkı, uğradığına
da iyi etmişti.

“Tevfik Eniştene de, Hakkı.” diye uyardı.

“Gideyim.”

Çıkıldılar. Hazır giysi satılan alçak dükkânların bulunduğu güneş görmez dar sokaklardan geçtiler. Dip bucak bir yerlerden burunları deri kokusu aldı. Ulu Cami’nin minaresinden yayılmaya başlamıştı ezan sesi. Tefvik, daracık saraç dükkânında kirli önlüğünü çıkarıyordu. Hoş geldiniz demeden önce:

“Namaza gidiyorum.” dedi.

Hakkı’nın arkadaşıyla kendini aramaya geleceğine inancı tam olsa, ikinci namazını akşam namazıyla birleştirmeyi göze alırdı. Onu geçip gidiyor sandı.

“Eh, sonra gelelim.” dedi Hakkı.

Tefvik sonra geleceğine de inanmadı:

“Oturun. Ben namazı kılar, hemen gelirim.”

Alçak iskemlesini öne sürdü, gazete örtülü bir sandığı gösterdi.

Oturmadılar, ayrıldılar. Hakkı uzaklaşırken gördü. Tefvik eniştesi, onu dükkânda buldukları zamanki durumunu almıştı hemen. Ağır ağır, zor bir iş yapıyormuş gibi ters dönüp önlüğünü çıkarmaya koyulmuştu. Buralıların, alinyazılarını kabullenmelerine alıştı, ama-anasıyla rahmetli babasının, sanki evde kalacakmış gibi ablasını, şu Tefvik’le hemen başgöz edivermelerine kızdı. Gerçi ablası, kalın kaşları, esmer, ablak yüzü, genç yaşta anacığına benzer şişmanlığıyla kolay koca bulabileceklerden değildi, ama yeğeni Vural’ı giydirip kuşatmasına, pişirdiğinin ağız tadıyla yenmesine bakılırsa, bu saraç Tefvik’e çok sayılırdı. Tefvik’in sarı dişlerini, sümsük suratını, ablasının yüzünde gördü. Canı sıkıldı. Ama kimbilir, belki ablası pek hoşnuttu ondan.

Aşağı doğru, arka yoldan inmek istiyordu Belediye Bahçesine. Bakırcılar Çarşısından geçiyorlardı. Hoş, dükkânların hemen hepsi, fabrika ürünü alüminyum tencere, tava satışına dökmüşlerdi işi. Çarşının bitimine yakın bir ses:

“Hakkı abi!” dedi.

Hakkı sesin geldiği yana çevirdi başını. Dayısının oğlu Gültekin:

“Hoşgeldin...”

Elini şöyle bir uzattı, Hakkı’nın uzanan elini sıkarmış gibi yapıp çekti. Oracıkta, dükkânın önünde duran eski bir otomobilin başından ayrılmıştı. Elleri motor yağıyla kapkara. Üstü başı da öyle. Yanağında kara bir yağ bulaşığı. Kıvrır kıvrır kumral saçları alnına dö-

külmüş. El sıkıp şöyle candan sarılamamasından doğan boşluğu, olanca gücüyle gülerek doldurmak, içtenliğini göstermek istiyordu.

“Sen de hoş geldin askerden.”

“Hoş bulduk Hakkı abi. Sen de hoş geldin abi...”

“Hoş bulduk.” diye gülerek az sokuldu Hüsnü.

Gültekin, yalnız halası oğlu Hakkı için değil, arkadaşı için bile canını verebilirmiş gibi içten, yakın duruyordu. Oturtacak iskemle arandı:

“Gelin, buyurun, bir çay için.”

İçerde ustası Veli, dönenip duruyordu tezgâh başında. Çekiç vuruyor, mengene sıkıştırıyordu:

“Hoş geldin Hakkı Bey.” diye seslendi. Az da onlara yakın yürüdü.

“Hoş bulduk Veli Usta.”

Veli buralıların çoğunda görülen ölgün davranışları üstünden atmışa benziyordu. Otomobillerin motorlarıyla, tekerlek yataklarıyla uğraşmak bir ince işti ki, aynı bir kişilik vermişti ona. Usta denmesinden de, kendince pek haklı bir böbür duyuyordu:

“Hayırlı iş için gelmişsin, öyle mi?.. Gültekin söyledi.”

Gültekin, dün bir, bugün iki, hemen durumu, başkasına söylemenin utancını duydu. Gerekliliğini anlatıvermek zordu şu sıra. Gültekin’in bir kendine, bir ustasına bakışından tedirginliğini sezdi Hakkı. Gültekin’i, ağabeyi Nuri, eniştesi Tevfik, teyze oğlu Cahit gibi mi görürdü hiç:

“Eh, işte bakalım, öyle bir niyetimiz var.” diye yanıtladı Veli Usta’yı.

Evlenmeye istekli görünüp Gültekin’in yüreğine su serpti, şaşkınlığını giderdi.

“Oturun biraz. Çayımızı için.” dedi Veli.

Hakkı onu teşekkürle karşıladı, Gültekin’e döndü:

“Eee, ne zaman bitti askerlik?”

“Epey oluyor. Sen izinden gitmişsin, ben geldim. Sonra da işte burda...”

“İyi, iyi... İyi bir iş tuttun bence.”

“Bilirsin ya, merakım vardı motora filân... Askerde de ordonattım. İyi yere düştüm. İlerlettim biraz.”

Veli usta yan yan kolluyordu içerden. Usta-kalfa ilişkilerinin do-

kundurlmalı sözleri, kasabanın bu küçücük dükkânında da başlamıştı anlaşılan:

“İyi, iyi!” diye bu yana ulaştırdı sesini Veli Usta. “Yetiyecek maşallah!”

Gültekin alçak gönüllüydü:

“Ustamdan da öğreniyorum, Allah razı olsun.”

Veli Usta, tezgâhın onlara yakın ucunda, çekiç vurdu:

“Tabii.” dedi. “Bizden sonra siz. Bu işler gelişecek... Yakında buraya giren arabalara ben bile yetişemem. Tek başına olur mu insan?”

Gültekin onaylayarak güldü:

“Otursaydınız be abi.” Hüsnü’ye baktı. “Abi de hukuktan mı?”

“Evet.”

Gözlerini bir Hakkı’da, bir Hüsnü’de dolaştırdı:

“Biz de okuyacaktık ki...”

Veli Usta, delikanlının isteğini yersiz bulmuş olmalı, yan yan baktı, küçümseyerek güldü:

“Okumak kötü değil elbet. Okusaydın iyiydi... Ama şimdi sevin gine: Hiç olmazsa böyle geçerli bir iş tutuyorsun.”

İki arkadaş, ustanın bu sözden kendine pay çıkarmadığını anlamıştı.

“Doğru söylüyor.” dedi Hakkı. “İşin kötüsü olmaz.”

Gültekin, güleç yüzünü gösterdi hemen. Şu kirli iş giysilerinin içinden çıksa, sırtına temiz bir şeyler alsa, boyuyla bosuyla yakışıklı bir kentli delikanlı gibiydi. Sararmış üst dişleri bir dizi duruyordu ağzında. Avurtlarıyla dudak uçları arasında gülünce beliren birer çizgi. Hakkı elinde olmadan, babasına benzeyip benzemediğini düşündü Gültekin’in. Dayının da böyle miydi, diye geçirdi içinden.

“Ben kötü der miyim Hakkı abi? Sözün gelişi işte. Yoksa gine işlerin en iyisi bu...”

“Hadi öyleyse, çalış. Biz seni tutmayalım.”

Gültekin, ustasına işten kaytarıyor gibi görünmesin diye otunmalarını üstelemedi. Hakkı’nın yürümediğini de görünce, deminden beri içinde kalan, denk düşürüp söyleyemediği sözü söyledi:

“Kusura bakma, Hakkı abi. Dün akşam hoşgeldin demeye gelemedim. Gelecektim ama...”

Hakkı, onun sözü yarım bırakmasını anladı. Dayısıyla yengesi-ni, anası yemeğe alıkoysaydı, Gültekin de belki gelirdi. Ama anası

babası eve dönünce, orda da kalabalık olduğunu öğrenince, dün akşam koşup gelmeyi gereksiz bulmuştu. Sözün gerisi dedikoduya gider diye susup kalmıştı böyle. Ekledi:

“Nuri abime uğradım gözün aydın demeye. Bu akşam da halama gözyaydına gideceğim. Sen de evdeysen görüşürüz.”

“Evde olurum herhalde. Görüşürüz. Hadi, iyi işler. İyi işler Veli Usta.”

“Güle güle... Güle güle...”

“Güle güle Hakkı abi... Sana da güle güle abi...”

Hüsnü, gülen bakışlarını zor ayırdı Gültekin’in üzerinden. On beş-yirmi adım yürümüşlerdi de yine o sevimli, canayakın duruşunu bozup işine başlamamıştı oğlan. Hüsnü içinden, bu üçüncüsü diye geçirdi. Biri Ahmet Efendi’nin yanındaki, biri Hakkı’nın kayınçosu olacak delikanlı, biri de buydu işte. Kasaba uyuşukluğundan sıyrılıyor, yeniden canlanıyordu.

Belediye Bahçesine oturlurlarken Hakkı:

“Epey adam görürüz burda.” dedi.

Hüsnü, çok adam görmek istemiyordu. Bilirdi. Yüksek öğrenim yapmış biriyle, buranın hatırlı memurları, yargıcı, savcısı, emniyet âmiri, kıvrı zıvrı lâflamaktan hoşlanırdı:

“Kimleri?” diye sordu.

“Benim öğretmenleri... Edebiyatçıyı pek severim. Karısı da öğretmen... Buralıdır karısı.”

“Dernekleri yok mu?”

“Var, ama kapalıdır.”

“Açıktır.”

“Kim uğrar demeğe bu zamanda? Dernek, bizim Ahmet Enişte’nin üst katında. Gelseler görürdük.”

Sustular, bakındılar. O sıra yol üstünden, minibüsler, tek tük otomobiller, takırtılı at arabaları da geçmiyordu. Uzakta oturanların suskunluğuna uyma kaygısına düşmüşlerdi sanki. Yanlarından geçen birkaç kişi, Hakkı’yla hoşbeş etti. Hakkı, hepsinin gönlünü aldı. Gerektiğinde ayağa kalktı, Hüsnü’yle tanıştırdı.

“Mustafa Hoca’yı görsek...” dedi bir ara.

“Çok mu seversin?”

“Sana sözünü etmiştim onun, İstanbul’ da.”

“Unuttum.”

“Eski tüfek...”

Hüsnü irkildi. Yıllar önce, toplumculuk adına savaşımlar vermiş, cezaevine düşmüş, yargıç karşısına çıkmış olanlara “eski tüfek” denirdi genç çevrelerde. Ama serüvenlerinden sonra bu adamlar, çoğunlukla büyük kentleri yer edinirlerdi. Bir eski tüfeği hiç yakıştıramadı bu ortama:

“Nasıl bir şey bu?”

“Sonra anlatırım. Vakit çok. Hele bir gör de...”

Şimdi de vakit çoktu, üstelik yapacak hiçbir şey yoktu. Ama anlatmıyordu Hakkı. Hüsnü, onun bu konuda susmayı yeğlemesini, kendini karşısındakine önemsetmek isteyen birtakım solcuların bilgiç bilgiç konuşmalarına benzetti. Oysa Hakkı gerçeği söylüyordu. Hem vakitleri çoktu, hem de Mustafa Hoca’yı tanıdıktan sonra onun kişiliğini açıklaması daha kolay olurdu.

O gün başka kimseyle karşılaşmadılar. Saat beşten sonra Belediye bahçesine şöyle bir uğrayan memur takımı arasında Cahit bile yoktu. Hakkı, Cahit’in kendini aratmaktan hoşlanan biri olduğunu düşündü. Bahçeye gelmediğine sevindi. Doğrusu, teyzesinin oğluydu filan ama, Tevfik eniştesini çekerek de, onun gevezeliklerini hiç mi-hiç çekemezdi. Karşılaşmamayı iyi gününe verdi. Bir tavla oynadılar. Yenen yenilen ikisi için de önemli değildi. Uzaktaki kahve ocağından gelen radyo sesine kulak verdi Hüsnü. Şarkılardan sonraki ara haberleri yeni bir şey söylemiyordu. Arananlar hep aynı adlar, bildiriler aynı bildirilerdi. Ara haberleri bitip radyoda yeni bir şarkı dizisi başladığı halde radyo kapatıldı. Hüsnü iyiye yordu, ocakçının öfkesine verdi bunu. Yoksa başlayan batı müziği miydi?

Evin yolunu tutarlarken, Hüsnü’nün ayakları tuhaf bir utanma duygusuyla geri geri gidiyordu. Hakkı sezdi bunu:

“Yahu, iyi ki geldin be!” dedi. “Ben kendi kendime patlardım burda.”

“Sahi mi?”

“Valla...”

O zaman canlı canlı yürümeye başladı Hüsnü. Ta eve kadar...

ALTI

Hakkı arkadaşıyla dükkandan ayrıldıktan sonra Eşref'i yanına çağırmişti Ahmet:

"Kızıklı Sinan'a git, söyle. Dükkanda beni beklesin. Akşama gelip onu alacağım. Kafa kafaya verip konuşacağız. O anlar zaten, bekler... Sen böyle de, yeter."

Eşref uysallıkla gitti, geldi.

"Buldun mu? Ne dedi?"

"Ben dükkandayım, ne zaman isterse gelsin dedi."

"İyi."

Dükkanın önünde duran kamyonun sıvı gaz tüpleri indirildi. Sabahdan beri, ellerinde tüpler, dükkanın kapısını aşındıran kasabalı, boşunu bırakıp dolusunu götürdü. Hatırını saydığı kasabalıya, orta boy buzdolabını az peşinle verdi, üstünü bonoya bağlamadan, adama güvenini gösterdi. Eşref, karşı sıradaki kahveden yüklemeci Hüseyin'i çağırdı. Hüseyin yan sokaktaki triportörünü çekti. Buzdolabı yüklenirken alıcının ağzı kulaklarındaydı. Evdekiler de belli ki, sabırsızlıkla onu bekliyorlardı.

"Hadi Eşref, amcanın işini çabucak yapiver." dedi Ahmet.

Triportör uzaklaşırken buzdolabı alıcısıyla Eşref yola düzöldüler. Buzdolabının elektriğe bağlantısında kullanacağı ufak aygıt çantası vardı Eşrefin elinde. Ahmet'in yanında çalışmaya başladığının haftasına öğrenmişti bu işi. Artık Ahmet'in Titrek Rıza'nın peşinden adam koşturması gerilerde kalmıştı. Bir buzdolabı çatılsa peşine adam düşürür, işe başlamadan on dakika kafasını kaşır, daha önemlisi, kahvede oyunu koyultmuşsa, öldüm Allah, yerinden kalkmazdı Titrek Rıza. Oh olsun, bir işin kapısını kendi eliyle kapamıştı işte!

Akşama doğru Eşref'e dedi ki Ahmet:

"Ben gidiyorum. Sen kapa dükkânı. Eve giderken yengene de bir uğra. Gelmeyecekmiş, Kızıklı Sinan 'nanmış bu akşam de, emi?"

Eşref olur bile demedi, baş salladı. Giriştiği önemli işi, oğlanın bile anlamasını ister gibi bir hâli vardı Ahmet'in. Ama Eşref öyle düşünmüyordu. Patronun şimdi niçin Kızıklı Sinan'a gittiğini anlamak için uzun uzun düşünmeye gerek yoktu çünkü. Anlayıvermişti bunu, bir daha da nedenini sormamıştı kendi kendine.

Ama Ahmet, yaptığı iyi işin buralılarca hemen duyulup öğrenileceğini biliyordu. Aşkolsun yahu diyeceklerdi. Önüne düştü oğlanın sessiz sedasız, onnan konuştu, bunnan konuştu, yığın'nan da para harcadı, başgöz ediverdi babasız Hakkı'yı. Aşkolsun! Hem öyle bir düğün dermek kurdu ki, babası sağ olsa yapamazdı vallâ... Nerden yapsın Şepitlerin Bakkal Hamdi? İşte, babalarından kalma dükkânı büyüttü Nuri, ama o bile üstesinden gelemezdi böyle bir düğünün. Hem kimlere çalıp söyletti? Kolay mı Cümbüşçü Kâmil'in karısını alıp düğün derneğe gitmesi? Gitmesine gider ama, her adamın düğününe değil, her sünnet düğününe değil. Nazlıdır onlar... Hac'Ali' şarkılı kahveyi kapatmasaydı, kimsenin düğününe gitmezlerdi zaten... Aşkolsun, şu Ahmet'e! Yaman adammış, baba adammış!..

Ardından söylenecekleri, söylenmiş gibi duyuyordu kulağında. Kurum kurum kuruluyor, salına salına yürüyordu çarşı içinde. Sağını solunu gözücuyla süzüyor, kendine bakılsın istiyordu. Ardından iyi söz edecekleri ayırıyordu. Şimdiden lâf atıyorlardı:

"Selâm, Ahmet Efendi."

"Selâm."

Kasabanın yol iz bileni, sözün çalımlısını öğrenmişî daha bir başka oluyordu:

"Merhaba, Ahmet Bey."

""Merhaba."

"Dalgınsın."

"Bir iş var da."

Rakı şişiği göbeği hafifden sallanıyordu sağa sola. Başı dik, omuzları çekik, sırtı dümdüz, beli direkli, güvenliydi bakışları.

Büyük çarşının bitiminde, üç aşağı beş yukarı aynı kendi gibi tecim işi yapan Hüsamet'in mağazası önünde yavaşladı. Gizliden gizliye birbirlerini çekemezler, ama açığa vurmayı kendilerine yedi-

remezlerdi. Akılsızca işlerini saklarlar, akıllıcalarını alttan alta duyururlar, dokundururlardı.

“Buyur Ahmet ağa...”

Masası başında otururken, akşam karanlığında yalnız kara bıyıkları görünüyordu genç Hüsamettin’in.

“Oturmayacağım Hüsam ağa. Şöyle bir merhaba diyeyim dedim. Ne o? Işığını yakmaya üşendin mi?”

“Üşendim ya...”

“Nereye?”

“Sinan’a.”

Bıyıkları bile dikleşiyor Hüsamettin’in gülerken:

“Haa, o iş mi?.. Hayırlı olsun... Gelmiş, bugün gördüm Hakkı’yı. Geçiyordu surdan. El ettim, görmedi. Yanında biri vardı, ondan belki...”

Ahmet, dışarıya karşı her şeyden hoşnut görünmeyi huy edinmişti kendine:

“Arkadaşı. Düğüne gelmiş.”

Şişiniyordu bunu söylerken. Onun düzenlediği düğüne kimler gelirdi, kimler?

“Hadi, gideyim ben.”

“Güle güle.”

Yola aynı biçim düzüldü, ama içinden geldi de iyi halt etti dedi. Ne var ki, işin tadını kaçıran bu düşünceyi çabucak kovdu kafasından. Ben Hakkı’yı severim. Karayağız, babayiğit, ufak tefek ama olsun. Hem de okumuş... Hep düşünüyordu. Karayağızlığından mı severim? Babayiğitliğinden mi? Okumuşluğundan mı? Soruları yanıtlamadı, kovdu kafasından. Sevgisi hiçbirinden değildi çünkü. Tâ yıllar öncesinden sevmeye alıştırmıştı kendini.

Hakkı çocuk sayılırdı, onun teyze kızı Hatice’yle evlendiğinde. Kayınbiraderi Cahit de çocuktu, ama bu Hakkı bir başkaydı. Acar, gözleri fıldır fıldır, afacan mı afacan. İlerde böyle bir oğlu olmasını nasıl isterdi o zamanlar. Ne var ki, olmamıştı işte! Bir kızı olmuştu yalnız, o da zorla. Doğumundan tam beş gün sonra özene bezene bir ad bulmuştu ona. Buldum demişti, Tülin... Tülin olacak bunun adı. Ama isterdi ki bir oğlu olsun, adını... Adı ne olursa olsun... Ama olmamıştı işte. Kızı da nasılsa olmuştu ya, artık istese de olmuyordu. Ne kızı, ne oğlu...

Ahmet’in askerliği dört yıl sürdü. Ankara’da, Muhafız Alayında

kolay geçti askerliği, ama uzun sürdü. İkinci Dünya Savaşı yıllarıydı, askerlik uzun sürüyordu o zaman. Askerden döner dönmez başgöz etmişti babası. Büyük oğlunun mürüvetini, verdiği torunları görmüştü. Ölmeden önce Ahmet'in de mürüvetini görmek istiyordu. Zaten buralarda askere gitmeden bile evlenilir, ancak okuyacak-sın da... Rahmetli babası onu okutmak için çok uğraşmıştı. Umu-dum bunda der, dururdu. İlerisi için umut beslemesini gerektiren bir zor durumu da yoktu oysa. Bir kantarı, bir de terazisi vardı küçük camekânlı dükkânında. Bir de masa, dolap, beş altı koltuk benzeri sandalye. Kaymakam bile uğrardı arasına. Savcı gelir, yargıç gelir, doktor gelir, Belediye başkanı gelir, çay içerler, kahve içerler, Ahmet'in yanağını okşarlar, başını sıvazlardı. Hem belediyede encümen üyesiydi babası, başkanın sağ koluydu. Durduk yerde alır satardı. Ekiciden, köylüden alır, başka yerlere satardı. "Zahire komisyoncusu" ydu. Dahā o zamandan okutmak isterdi Ahmet'i. Hani, para kazanmasına gereksinme duyduğundan değil, bunu da okutmak istiyorum derdi, ötekinin önüne iyi bir iş koyduk, dükkânını açtık, o alsın, satsın bakalım...

Ahmet hiç unutmaz. Çocuktuk. Bir gün, ülkenin en büyüğünün, özel treniyle istasyondan geçeceği duyulmuştu. İlçenin bütün ileri gelenleri toplandılar istasyonda. Kaymakam, belediye başkanı, hepsi... Jandarmalar, istasyona doluşan halkı bir adım öteye sokmamış-lardı. Ahmet ne yapıp etmiş, belediye başkanının yanında bulunan babasına sokulmayı becermişti. Beyaz vagonun penceresinden kendileriyle konuşan İsmet Paşa'nın önünde hazırol durmuşlardı. Sorular soruyor, yanıtlar alıyordu paşa. İlçeyi Kurtuluş Savaşından anımsıyordu. Okuma yazma oranını da sormuştu İsmet Paşa. İşte, o zaman babası atılmış, Paşam, demişti, yemeyiz, içmeyiz, çocuklarımızı okuturuz!..

Gerçekten, o yıllarda, çocuklarını okutmak için çırpınırdı buralılar. Varlıklı, geliri yerinde, geniş topraklara sahip birkaç ağa için koşullar değişti, ama verimsiz, çorak topraklardan, kısıtlı alışveriş olanaklarından geçimini güç sağlayan halk, çoluğunu, çocuğunu devlet kapısına yerleştirmek için çırpınırdı. Devletin malı deniz, derlerdi, yemeyen de... Yaşlı dini bütünler, tövbe estağfullah'ı araya sıkıştırarak eklerdi gerisini; yemeyen de domuz...

Ekonomik bakımdan ülkenin iyice durağanlığa itildiği tek partili yönetim yıllarıydı. Tahsildar sözünü duyunca şaşkına dönerdi halk.

Devlet kapısından belirli bir aylık almak ulaşılmaz bir şeydi onlara göre. İş, ev, kahve, bir de cami arasında geçirdikleri alınyazısı ömrü mutlu sayarlardı, ama dışarılara gidip okuyan, subay, astsubay, doktor, mühendis yada teknisyen olan çocukların ana babalarına imrenirlerdi. Kimilerinin oğlu, belki yolunu şaşırp dışardan neydiği belirsiz bir kız almıştı, doğduğu yer deyip buralara pek uğramaz olmuştu; bu yüzden anasını, babasını yanına sürekli almıyordu, ama yine de ayda üç beş kuruş yolluyor, hiç değilse ufak kardeşlerinin yükünü azaltıyordu. Yabana gitti demeyip böylelerine kız vermek de bir kurtuluş umuduydu. İşte, Ahmet'in babası, belki yalnız çevresine bakıp oğlunu okutmak özenine düşmüştü. Devlet parasına el açacaklardan değildi o, ama kasabanın bir büyüğü olarak doktor çıkan, mühendis çıkan çocuklara bakar, bakar, göğsü kabarırdı. Hele biri vardı ki, yüzüne tükürmezsin babasının. Şu avuç içi kadar ufak yerde bile nerde oturduğunu bilemeyeceğin sillözün biri... Onun oğlu, ne derler hani, hoca mı, profesör mü, öyle bir şey olmuş. Şimdi dışarılara yolladığımız çocukları okutuyormuş... Ahmet mi okuyamayacaktı? Ama okumamıştı işte! Eh, onun da yolu buymuş, babasına çekmiş. Çekmiş de kötü mü olmuş? 1950'de, Demokratlar, Halkçıları devirince bir değeri mi kaldı okumanın? Şimdi onun yanında çalışan Eşref'in amcasının büyük oğlu doktor olmuştu. Artık buralara gelmiyor ya, koptu iyice. O zamanlar, daha Demokratlar iş başındayken, bir gelişinde demişti ki: İyi ama, plan gerek program gerek... Bu söze püf deyip geçmişti Ahmet: Boka bak, boka... Okutular, adam sırasına soktular da, şimdi bir karış dil uzatıyor. Programmış, planmış; ulan, şu milleti de mi görmüyor gözünüz? Uyuz kediymi, besili koyuna döndü. Ceketinin cebi yoktu, şimdi iç cebinde cüzdandan dolaşıyor...

Dükkânını birdenbire büyültüvermişti Ahmet. Köylünün, kasabalının ürettiği paraya dönüştükçe, dükkâna girip çıkanlar da öyle bir çoğalıyordu ki, deme gitsin. Böyle oldu da okumaya özenleri mi eksildi? Yooo... Ortaokulu da açtılar işte! Sonra lise bölümünü de açtılar. Artık kimse, çocuğunu okusun diye avuç dolusu para döküp yakın illere yollamıyordu eskisi gibi. Açık açık ortadaydı işte! Bu Demokratlar bir başkaydı. Yalanı yoktu Ahmet'in. Neden yalanı olsunmuş? Ondan iyi Halkçı mı var? Bir kez babası kökten Halkçıydı, hem de Paşacı. Bunu bilir, bunu söylerdi. Şimdi köylüler bile

okutuyorlardı çocuklarını. İmam Hatip kursları mı? O da olsun, bu da. Ne çıkar?

Köylüler bile çocuklarını okutabildikten sonra babasının içten istediğini yerine getiremediği için hayıflanmayı bir yana bırakmıştı artık. Babasının istasyonda İsmet Paşa'ya söylediği o sözü unutmuydu. Yalnız içki masalarında lâf lâfı açınca, babasının örflü, direk gibi doğru bir adam olmasıyla böbürlenmek için anımsardı. Kendi de duygularının ayrıntısına varamıyordu, ama o günlerden içinde kalan bir özlemle okumuşlara vurgundu demek. Hakkı'yı onun için pek sever olmalıydı.

Dükkânına girdiğinde Sinan, köşedeki minderli iskemlede bacak bacak üstüne atmış, oturuyordu. Adamını bulunca, sözü kimselere bırakmaz, sözcükleri, köylü kurnazlığıyla birbiri ardına dizer, yalnız kalınca da, işte böyle, saman altından su yürüten o tüccar kurnazlığıyla uyur gibi düşünürdü. Türlü çağırışlarla düşüncesi oradan oraya sıçrarken, gözleri bir o mala, bir bu mala takılmasa gerçekten uyuduğu sanılırdı. Kıpırdadı:

“Hoş geldin.” dedi. “Gel, otur şöyle. Oğlan bir yere gitti. O gel-sin, çıkarız.”

Oğlu Raşit, su dökmek için eve gitmişti. Ulu Cami'nin karşısındaki çarşı helasını pis bulur, zorunlu olmadıkça girmezdi oraya. Bunu düpedüz Ahmet'e söylememesinin nedeni belliydi. Oğlanın eve gittiğini söylemesi yakışık almaz. Çünkü Ahmet'in şimdi buraya gelişi, evindeki kızı Münevver'le ilgili. Hoş, hiç de öyle naz edecek, kendini ağır satacak kız babalarından değildi. Ama kız vermeye can atar gibi görünmenin de gereği yok.

“İyi, gelsin, çıkalım hemen.”

“Nereye gidelim.”

Gidilecek neresi vardı ki? Şehir Kulübü iyi, ama çok gürültülü patırtılı oluyor. Aşçı Nebi'nin oraya her zaman gidilmez. Cebi para görmüş densizlerden biri damlayıverir, tat kaçıırır. En iyisi ötekiydi yine:

“Zühtü'ye gidelim.”

“İyi.”

Bu yörenin adamları, kız babasıysalar, kendilerini kapalı tutarlar. Ama Sinan'ın fartası furtası yoktu. Tâ Kızık köyünden kalkıp buralara gelebilmesinden belli değil miydi bu? Kasabalının dediği

gibi “şehەرli” olup çıkmıştı. Hem de öyle bir “şehەرli” ki, ilçenin eskilerinden ileri.

Askerliğini, Ahmet’le aynı zamanda, aynı yerde yapmıştı Sinan. O zamandan da belliydi ki, açıkgöz, kafası işlek biriydi. Yoksa Çankaya’ya, Muhafız Alayına verirler miydi? Askere gitmeden köyünde, babasının baş yardımcısıydı. Ne büyük ağabeyi, ne ufak ağabeyi... Şimdi büyüğü, babadan kalma verimsiz tarlayla didiniyordu. Ufağı garajın dibindeki benzin istasyonunun başında. O zamanlar, Sinan daha delikanlıyken köylüde para ne gezer?.. Birtakım işbilir kentliler, harman zamanı köye gelirlerdi. Eşeklerinin sırtına vurdukları heybeleri, heybelerin içindeki kutuları, köylü işi incik boncukla, bilezik, küpeyle, taraklarla, aynalarla, kremlerle, dahası kibritlerle doldururlardı. Bunları, köyün kızlarına, kızanlarına, delikanlılarına verirler, karşılığında yumurta, peynir, yağ, tavuk yenecek türden işe yarar şeyler alırlar, giderler, kent pazarlarında paraya çevirirlerdi. Kızıklı Sinan, köyünün baş kazıkçısına, bu ilçede rastladıydı bir gün. Çocuk sayılırdı o zaman. Adam yani çerçi girmiş aşçı dükkânına, hem zıkkımlanıyor, hem de önüne koydukları bardaktan gıdım gıdım içiyordu. Tadını bilmezdi, ama renginden anlardı Sinan. O bardaktaki süt rengi şey rakıydı. Hele bak sen şuna, demişti o zaman Sinan. Şu incik boncuğun, yapıştırma tenekelerin ettiğini gördün mü? O zaman kafasına sokmuştu bunu. Askerden dönünce, babasının gönlünü etti. İle gitti, doldurdu heybesine bu incik boncuklardan. Işıltılı, gözboyayıcı olanlarını askerdeyken Ankara’da öğrenmişti. Köylünün içi neye gider, bunu da o eşekli çerçiden daha iyi bilirdi. Heybeyi doldurup döndü köyüne. Yalnız yumurtaya, yağa, peynire değil, paraya bile çevirdi aldıklarını. Çevre köyleri de dolaştı. Kentin pazarına gitti, bir cep dolusu parayla döndü köye, eşek üstünde türkü çığıra çığıra. Bunca yaş yaşamıştı da babası bile görmemişti bu kadar parayı bir arada. Bir şaşırmış, bir gülmüş, bir ağlamıştı adam. Gitti, geldi Sinan, değiştirdi, sattı. Evin içinde babası babalığını bıraktı, oğlu Sinan aldı yerini sanki. Tanrı bilir ya, belki de bu Sinan neden oldu babasının ölümüne. Yeryüzünde yaşamının bunca kolay olduğunu ne de geç anlamıştı zavalıcık. Büyülü anahtarı ele geçirmeyi akıl edemediğine mi yanmıştı, yoksa kış demeyip, yaz demeyip tarlada iki öküzle yok yere çabalamasını görmeyen feleğine mi küsmüştü? Camiye bile gidemiyordu son günlerde. Beli bükülüvermişti. Oğlum diye gözlerini dikmişti Sinan’a son

soluğunu verirken. Büyük oğullarına bakmamıştı bile; Sinan, babasının yürekten gelen o oğlum diye seslenişinin çok uzaklardaki bir varlığa yöneldiğini sezmişti. Tanrıyla kul arasına girmek günahtır, ama Sinan, koyu zeytin yeşili, felferç okuyan gözleriyle yüreğinde bir peygamber yattığını biliyordu. Köyde Zübeyde'yle evlendiğinin ilk yılında, Münevver daha ana kucağındayken, tarlayı da, öküzü, ineği de, atı da, tavukları da iki kardeşine bıraktı, çekti, geldi, yerleşti ilçeye. Pazar kovaladı, didindi. Bir ufak dükkân, sonra biraz büyüğü, daha sonra daha büyüğü. Büyüğü, büyüğü derken, sonra bu dükkân... İstanbul'da, İzmir'de filân yeni yeni şeyler yapılıyordu. Plâstik terlikler, ayakkabılar. Çarıklı köylüler, ellerine para geçtikçe, ayaklarına giyecek, sırtlarına alacak değişik şeyler buluyorlardı. Akıl etti, plastik üzerine ne varsa, kap, leğen, güğüm, sürâhi gibi ürünlerin bayiliğini almayı becerdi. Paraya para demiyordu şimdi. Hem bu askerlik arkadaşı Ahmet, pek iplemezdi kendini yıllar önce. Askerlikten sonra, köyden kente bir inişinde selâm verecek olmuştu da; zor tanıtmıştı kendini. Tanıdıktan sonra da bir buyur edip kahve içirse? Nerde? Oysa iki arkadaşlık unutulmaz derler. Biri askerlik, biri mapusluk. Ama alınmamıştı o zaman Sinan. Biliyordu bir gün adam sırasına gireceğini, Ahmet'in de, Ahmet gibilerin de Sinan deyip boynuna sarılacaklarını. Sanki sarılmamış mıydı Ahmet? Hem de nasıl? Şöyle olmuştu bu da...

Ahmet, babasının zenginliğine, ağalığına böbürlü, sanki burası İstanbul'muş gibi, sanki büyük kent adamıymış gibi afralı tafralıydı. Kendi aklını beğenir, parayı bastırır, alırdı. Aldığı da ildeki terziye diktirdiği İngiliz kumaşı, pahalı kentli işi kıravat, kol düğmesi olsa yalnız, neyse... İstanbul'a gider, buralarda alıcı bulamayacak ne varsa getirir, kordu dükkânına. Koca koca, pahalı çikolatalardan tutun da, zengin, kentli karıların mutfaklarında bulundurmaya özendikleri aburcubura para yatırırdı enayi. Hele bir yumurta keseceği getirmiş, üç düzine. Neymiş? Haşlanmış yumurtayı soyup koyacaktı içine, üstündekini indirecekmişsin, o inen şeyde beş on ince tel geriliymiş, yumurtayı dilim dilim bir bölecekmiş ki, keyfine diyecek yokmuş! Ulen, benim karıyı bırak, senin karının bile bir işine yaramaz bu. Aşçı Nebi bile metelik vermez... Daha buna benzer, kentli işi neler de neler... Batmakla burun buruna geldi enayi. O zamanlar Sinan'ın biti kanlanmış, Ahmet'le filân oturur olmuştu. Susup uzaktan battığını seyretmek vardı enayinin, ama eski günlerdeki

arkadaşlığına mı. yoksa yarım arkadaş sayılmanın ters tepkisine mi yenildi, nedir, aldı karşısına Ahmet'i. Onun aptallaşmış bakışlarını gördükçe akıllı akıllı dedi ki:

"Bak oğlum, senin bu akıl, akıl değil. Millet netsin senin toplayıp getirdiğin aburcuburu? Yarından tezi yok, topla bunları, götür ile. Dön, dolaş, ucuz pahalı deme, elinden çıkar. Orda memur da bol, zengin de. Bir alıcı bulunur..."

"Burda bulunmaz mı alıcı?"

"Bulunmaz."

"Ee, sen hep söyledin. Her malın bir kör alıcısı bulunur derdin..."

"A oğlum, o sözü gene söylerim. Alıcının gözü kördür, ama körolası paranın gözü açık... Boşa gideceğini anladı mı, kimin cebindeyse hemen onun da gözünü açar... Sen ne bakıyorsun milletin para gördüm diye şımardığına... İzmir'in şımarıklığı başka, bizim buranunki başka."

Ahmet aptal aptal gülmüştü:

"İstanbul'un ki gene başka."

"İzmir'i biliyorum da İzmir dedim. İstanbul'u daha öğreneceğiz"

"Ee, şimdi ne yapayım ben?"

"Dediğimi yap. Sat, sav, elinden çıkar."

"Dükkân tamtakır kalır."

"Babanın dükkânında ne vardı?"

"Ha bak, dediğin doğru. Ama o işler o zamanmış. Şimdi değişti."

"Aklın başına geldi, bak! Şimdi işler değişti. Bunu bildin mi, sırtın yere gelmez."

"Nasıl?"

"Aç gözünü bir bak. kim ne alıyor, kim ne satıyor?"

Sinan'ın dediğini yapmıştı Ahmet. Dükkânına yeni malları doldururken Sinan'ın el attığı işlere dokunmadı. Dokunsa da bir şey çıkmazdı. Satışlar bir açılmıştı ki... Zamanı geldi, bu kez, Ahmet'i bir başka biçimde karşısına aldı Sinan. Arif olan anlasın gibilerden konuşuyordu:

"Ulen, bir param olsa?"

"Ne yapardın?"

“Bayilik alırdım be! Dikiş makinesi, tencere, tava, buzdolabı. çamaşır makinesi...”

“Kimin işine yarar? Kör mü millet, aburcubur alsın?”

Artık Sinan’ın tellerinden konuşturuyordu Ahmet bol kahkahalı, gevrekleşmiş sesini. Ama ne demek istediğini anlamıştı. Hemen de uyguladı. İstanbul’a gitti, geldi.

“Bak, gördün mü?”

Yeni işin birinci ayına söylemişti bu sözü Sinan. Ahmet de ağzı kulaklarında sarılımıştı ona. Rakılu soluğunu üfleye üfleye, yağlı dudaklarını yapıştıra yapıştıra uzun uzun kucaklamıştı.

“Ankara’da bir adamım olsa?”

“Buluruz, Sinan.”

“İh! Bulamazsın.”

İskemleyi de, masayı da tangırdattı Ahmet:

“Buluruz be!”

“Bulursun, ama bulmazsın. İş benim.”

“Senin olmuş, benim olmuş, ne çıkar? İş olsun da...”

Kalkıp Ankara’ya, Memed’ali Bey’e gitmişlerdi. Hani şu Hakkı’nın atama işlemini kolaylaştıran Abdullah Bey var ya, onun ağabeyiydi Memed’ali Bey, milletvekiliydi o zaman. Tanrı rahmet etsin, genç öldü. Ona gittiler. İlçede yeni yapılan otobüs garajının dibindeki dar alana bir benzin bayiliği kurmak istediklerini duyunca, adamın kalın kaşları uzamış, saçları diken diken olmuştu. Ülkenin kalkınmasıyla ilgili söylevler çekerken de hep böyle olurdu:

“Hele bana yirmi dört saat.” demişti.

Yirmi dört saatin sonunda, Ahmet onu yalnız görmüş, Sinan’a haber getirmişti umutsuzca:

“Olmadı.”

“Niye?”

“Biri varmış arada, açıktan almadan olmazmış.”

“Verdim gitti.”

Ahmet sararıp solmuştu, ama Kızıklı Sinan vermişti işte!

Otomat benzin boşaltıcılar tıkr tıkr işliyordu şimdi. İki adam koymuştu başına. Biri ufak ağabeyi, biri de köylüsü. Akarı yok, kocarı yok. Benzin uçar derler, ama uçtuğu da yok. Boşalıyor, doluyor... Doluyor, boşalıyor...

İşte böyle tilkinin tilkisiydi Sinan. Ahmet’i bile kul etmişti kendine. Ama ettiği iyilikleri yüzlemez, dokundurmazdı bile. Kasabalı

kendini nasıl benimsemişse, o da her kasabalı gibi Ahmet'i benimsemişti öylece.

Şimdi de Ahmet'i hiçbir şey yokmuş gibi karşılamıştı işte. Kız babası olmanın böbüdürüne kapılmayı, burahıların gerice bir tutkusu olarak görürdü gizliden gizliye. İçinden geldiği gibi davranmazsa, rahat değildir Sinan. Onun için açık olmalı. Hakkı'dan söz etmenin yakışık almayacağını ancak Ahmet gibi enayiler düşünürdü. Dedi ki:

"Ee, gözün aydın. Gelmiş ha?"

Ahmet, Sinan'a daha önce dokundurduğu için, bu konuda görüşmeyi kabul ettiği anlamını çıkardı: ,

"Hem içeriz, hem konuşuruz."

"Olur."

Az sonra oğlu geldi:

"Hoş geldin Ahmet Amca." dedi gülerek.

Ahmet'le Sinan kalktılar.

"Yemeğe beklemeyin, siz yiyin."

Kentli gibi eve saygı göstermelere çoktan alışmıştı Sinan. Yan yana yürüdüler. Akşam namazına gidenlerden, dükkânlarını kapayanlardan, akşam alışverişi yapıp evinin yolunu tutanlardan. üçbeş tanışa selâm verip pek çok tanışı, vakit alırlarmış gibi görmezlikten gelerek Zühtü'nün aşçı dükkânına girdiler. Üst kattaki hatırlılar köşesine çekildiler. Zühtü'nün yeni adamı masayı donatırken rakılarından ilk yudumu aldılar. Ahmet, yolboyu konuştuklarını söyleşiden saymazmış gibi kadehi koyduktan sonra elini silkeledi. Söze, dükkânda Sinan'ın bıraktığı yerden girdi:

"Hakkı'yı çok severim..."

Sinan, kendini masaya alıştırmakla konuya alıştırmak arasında bocaladı:

"Öyle." dedi boş boş. "İyi çocuk, iyi çocuk. Babalık etmene değer..."

Babalık sözünü duyunca mıyışışverdi Ahmet. İkinci yudumu almak için uzandı, Sinan da ona uydu.

"Sahiden babalık." dedi Ahmet. "Bir oğlum olmasını öyle isterdim ki be Sinan..."

Ahmet askerden dönünce evlendi demiştik ya, Hatice değildi ilk karısı. Emekliye ayrılmış yerli bir memurun iki kızından büyüğüydü. Bir yıl, iki yıl bekledi, çocuğu olmadı. İzmir'e doktorlara gitti,

kaplıcaları dolaştı, olmadı, olmadı, olmadı. Ahmet suçlu suçlu dolaşıyordu ortalıkta. O bilgisiz tecimenliğinin, o göze batar hovardalığının bir nedeni de buydu. Suçlu suçlu değil, erkek erkek dolaşmak istiyordu. Ankara'daki askerlik yıllarıyla, İstanbul'a gidip gelmeleriyle ilgili dedikodular da geliyordu kulağına. Yok şöyleymiş, yok böyleymiş. Olur olmaz karılarla düşüp kalkılırsa böyle olurmuş sonu. Babası da böyle düşünüyor olmalıydı ki, gelinini suçlamıyordu. Babasının ölümünün üçüncü ayında boşadı karısını. Yolladı evine. Bir süre daha suçlu suçlu dolaştı Ahmet. Boşadığı karısının küçük kardeşi de evde kalınca suçluluk duygusu büsbütün arttı. Tezelden evlenip suçsuzluğunu kanıtlamak istiyordu. Bir gün mahalle arasından geçerken kapı aralığında görmüştü Hatice'yi. Anasına evin yerini söyledi. On beş-yirmi gün içinde düğün yapıldı. Ama bu evliliğin sonunda utanmaktan mı korktu ne, sanki kasabaya duyurmamak istiyormuş gibi sessiz geçiştirdi düğünü. Olmadı, yine olmadı çocuğu. Birinde düşürdü Hatice, birinde de eksik doğum yaptı, altı saatte çok yaşamadı bebek. O arada yakın ilçelerden bir emekli, eski karısını alıp götürdü de Ahmet suçluluk duygusundan biraz kurtulur gibi oldu. Bir yıl sonra eski kaynanasıyla baldızını da götürdü geçkin damat. Suçluluğunu büsbütün unuttu. Hele Hatice üçüncü gebeliğini sağlıklı sonuçlandırıp Tülin'i doğurunca unuttu her şeyi. Unuttu ama, kız şuncacık anasına çekmemişti. Büyüdükçe daha iyi anlaşılıyordu bu. Gözleri az şaşımısı, bedence çelimsiz gibi. Neyse ki yanaklarının çıkıntısı onu biraz dolgun gibi, sağlıklı gibi gösteriyordu. Doktor moktor derken, gözlük takması da gerekti ufacık çocuğun. Artık suçu başkasında aramaya alıştıırıyordu kendini. Nedenini tam bilemeden, kara kuru, salak görünüşlü kayını olacak Cahit'le talihsiz kızı arasında bir ilişki kuruyordu. Oysa Cahit'in teyzesi oğlu afacan mı, afacandı. Yaz aylarında sokaklarda başıboş sürtmesinler diye dükkân işlerine koşturmak için yanına alırdı, ikisini de. Hakkı'nın Cahit'e, her işte, her uğraşta üstün olmasını isterdi. Böylece Tülin'in eksik yanını Cahit'in davranışlarına bağlar, rahatlardı. Öyle ya, Tülin'in anası Cahit'in ablası değil mi? Ne var ki, bir yanı iyiydi Ahmet'in, buna çokça inanıp dünyayı zehir etmezdi karısına... İşte, Ahmet o zaman kendi çocukluğunu görmüştü Hakkı'da. Hem okumamışlığını giderecekti onda, hem de oğulsuz babalığını. Teyzeciğim diye öz teyzesi gibi sarılırdı Hakkı'nın anasına. Amca derdi babasına, olur olmaz elini öperdi. Bu bir tane, bu be-

nim der, Hakkı'yı gösterirdi. Hakkı, dışarılara gidip geldikçe, yaşlandıkça, görgüsü bilgisi arttıkça, Ahmet eniştayı oturtmuştu toplumdaki yerine. Onun aşırı ilgisine karşı gösterdiği çocuk sevgisinden iz kalmamıştı. Ama kurtuluş yoktu elinden, kurtuluş bir daha buralara gelmemekti. Hem terslenmek uysal yaradılışına da aykırı düşüyordu. Daha, babası ölmeden söyledilerdi Ahmet: Bunu ben evlendireceğim, ben evlendireceğim!.. Hani duyan da, Tülin'in yaşı doluncaya kadar Hakkı'yı bekleteceğini umduğunu sanır.

Hakkı'ya sevgisini dilinin döndüğü kadar anlattı Sinan'a. Sonra arkadaşlığı, içtenliği bir yana bıraktı, geleneğe, göreneğe uymak gerekirdi. Kişi, bunu kendisi için yapmasa bile karşısındaki için yapmak zorundaydı böyle durumlarda:

"Evet, Sinan Efendiii... Gelelim esasa. Biliyorsun, Hakkı'nın babası yok, öldü. Bir ağabeyi var, Nuri..."

Bilirim anlamına baş sallıyordu öteki.

"Amcası filân da yok..."

"Arabacı Tahir dayısı değil mi onun?"

"Dayısı, ama geç şimdi onu. Herifin ağzı var, dili yok. Patavatsızın biri. Nuri dersin, bilirsin, koca adam, ama çocuk gibi..."

"Bilirim canım, bilmez miyim? Caminin ardında dükkânı, karşımızda..."

Bunu söylerken, Nuri'nin ıncığını cıncığını bildiğini açıklamak istiyordu.

"Eh, madem kardeşim yerine koymuşum Hakkı'yı ben de... Allahın emri peygamberin kavliyle senin kızı, yani kızımız Münevver'i almayı düşünüyorum."

Sinan rakısından yudumlayıp bir düşündü. Ahmet'in töreye, geleneğe uygun, saygılı konuşmasına dalıp gitmişti bu ara. Baktı, baktı, gözlerinin içi güldü. Ahmet'in ağırbaşlı söyleyip ağırbaşlı dinlemek isteyen suskunluğuna karşı dayanamadı:

"Sittir lan!" dedi gülerken. "Ev mi satın alıyorsun benden?"

Sinan'ın ne düşündüğüne, ne de demek istediğine erişmek gücü kimi zaman, önce duyduğunu anlayamadı Ahmet:

"Yani?"

"Yanisi var mı lan? Verdik gitti işte!"

Bu işin böyle çabucak olup biteceğini akıl edememişti Ahmet. Bugüne değin, evde karısına, Hakkı'nın anasına, ona buna, kuyudan su çeker gibi, taş taşır gibi ahlaya oflaya söyledikleri birer ge-

vezelik miydi? İçinde açılan boşluğu doldurmak, kendini avutmak istedi:

“Tabi,” dedi gerdan kırarak, “ben de varım arada.”

“Ulen, Hakkı gibi bir çocuğa kız verilmez mi hiç?”

Nerdeyse buralıların alışkanlığıyla, pezevenk bu herif vallâ, hiç bu yanını bilmezdim, diye düşünenekti Ahmet. Bereket düşünemedi, çünkü Sinan demişti ki:

‘Tabi, sen olmasan arada, iyi mi, kötü mü, bir araştırır, sorardık.’

“Araştırmaya, sormaya hiç gerek yok.” dedi Ahmet. “Ben kefilim. Ama kız babasısın. Sorup soruşturmak hakkın elbet...”

Sinan baktı ki, Ahmet, sözü ağırbaşlı sürdürmekte direniyor, dedi ki:

“Hele bir anasına söyleyeyim. Bir iki gün düşünüp taşınalım.”

Ahmet, bir süre önce Münevver’in adını ona çıtlattığında, bu işe olmuş bitmiş gözüyle bakıyordu. Ama gelenek, görenek, başka düşünüp başka söylemeyi gerektirirdi. Oysa Sinan köylülüğünden umulmaz bir sıçramayla aşmıştı böyle şeyleri. Ne var ki, beriki aşamıyordu. Bunlar alışveriş işlerini de böyle tuhaf, töresel sözlerle sürdürüyorlardı Sinan’a göre. Bu bakımdan Sinan’ın Anadolu kapalılığını yırtıp ötelere sıçradığı söylenebilirdi gerçekten.

“Düşünüp taşınacak bir şey yok, ama tabi bekleriz bir iki gün...”

Yüreği daraldı Sinan’ın. Kendisinin de, ağabeylerinin de, Ahmet’in de, babasının da, babasının babasının da böyle evlendirildiğini unuttu:

“Yeter be Ahmet!” dedi. “Tamam dedik ya!”

Ahmet yine anlayamadı, sustu, güldü. Oysa daha evlenme önerisi söylendiğinde karısına açmıştı Sinan. Bak karı, demişti, oğlan gelince, pencereden filân bir yolunu bul, göster Münevver’e. Önce onun gözü tutmalı, senin benim değil...

İki gün sonra sabah kahvesini sunarken, kızının gözlerinin içinin güldüğünü görmüştü. O zaman nasıl rahatsa içi, şimdi de rahattı. Kızının düşüncesini de öğrenmişti anasından. Beğenmişim ne olacak, beğenmemişim ne olacak, siz istedikten sonra, demiş... Anası ona, öyle deme kızım, baban soruyor, deyince, hem sevinmiş, hem de kızına seçme özgürlüğü tanıyan babasının beğenisine güvenmişti. Okumuş birinin karısı olacaktı, büyük kentlere gidecekti. Az şey miydi bu? Gönlünün yattığını, gizli sevincinden anlamıştı babası.

Ama kurnaz Sinan, ileri davranmada bir adım daha atıyordu şimdi. Kızı böyle demişti, ama ya oğlanı görür de, gerçekten beğenmeyiverirse? Onun için hem kendi anlayışına uygun konuşuyor, hem de öneriyi kabul edişine bir tutarsızlık vererek sözü havada bırakıyordu.

Hakkı'nın kızı beğeneceğine inancı tamdı Ahmet'in. Bu Sinan, tecim işlerindeki bilirliğini evinde de göstermiş, biraz da köylü bilmezliğiyle ipleri gevşek tutmuştu ona göre, Münevver tam kent kızı gibi büyüyordu. Giyimi, kuşamı, duruşu, konuşması, Ahmet Amca derken sesini duyurması filân şaşırtmıştı onu. Oğlu Raşit'ten de belli değil miydi bu? Tam okur yazar birinin karısı olacak, ele güne çıkarılacak kızdı Münevver. Bunu Hakkı'ya da, başkalarına da söylemişti. Hakkı, Sinan'ın geçmişini bildiği için kolaycacık anlayıvermişti durumu.

"Gerisini karılara bırakalım." diye ekledi Sinan. "Tamam mı? Birbirlerini görsünler, etsinler..."

"Kimler?"

Sinan'ın Ahmet'e bile söyleyemediği bir duygusu vardı. Bunun, Hakkı'yla Münevver arasında bir iş olduğunu seziyor, sezgisini açıkça söylemeyi, bu kasabada yaşamanın engellediğini biliyordu. Ama söylemek şöyle dursun, dokunduramıyordu bile bunu:

"Karılar görsünler birbirlerini, canım." diyerek iki anlamlı yanıtladı soruyu.

"Haaa..." diye aptalca ardına kaykıldı Ahmet.

Sinan, Ahmet'in bön bakışlarına dikti gözlerini:

"İsterse kızla oğlan görsün birbirini, ne çıkar?"

Kaykıldığı yerde, kendini biraz daha koyverdi Ahmet, göbeği sarktı. Sonra yavaşça toplandı, öne doğru eğildi, ağzı bir karış açık kaldı.

"Neye aval aval açtın ağzını?"

Ağzının başka nedenle açık kaldığına kendini de, karşısındakini de inandırmak için uzandı, bir yudum rakı içti.

"Akıllı ol oğlum. Bırak karılar görüşsünler aralarında... Bir engel çıkmazsa bu iş oldu, bitti."

"Nasıl engel?"

"Yahu, dedik ya, görsünler, görüşsünler, karılar kendi aralarında anlaşsınlar..."

"Yani?" dedi, gerisini getiremedi, yine ağzı açık kaldı Ahmet'in.

Sinan onun aklından neler geçtiğini biliyordu. Bu kadar aptallaştırdığı adama karşı her söz söylenirdi artık:

“İsterse çocuklar birbirini görsün.”

Ahmet düşeyazdı iskemleden. Dirseği masadan kaydı, birkaç kez koyacak yer bulamadı dirseğine. Sinan yamandı, yaman! Hani, İstanbul’a bir gidişinde, kendine mal satan o tecimen vardı ya, gözünün önündeydi şimdi. Kravatlı, giyimli... Paraları sayarken çalan telefonu açmıştı. Karısıyla konuşmuştu. Sanki karşındaydı karısı. Çocuklar üstüne bir iki söz de etmişti, işte, günün birinde öyle olacaktı bu Sinan. Oysa kılığına, kıyafetine hiç mi hiç önem vermezdi. İyüzüne bakılırsa, tecimene benzemesi gereken Ahmet olmalıydı. Pahalı kravatlar, beyaz gömlekler, kupon kumaşlar, kol düğmeleri kullanan kendisiydi. Sinan, bulabilse, şimdi bile köyünde giydiklerini giyerdi belki. İşte, bu çelişkiyi çözemiyor, ağzı bir karış açık kalıyordu. Ama anımsadığı o İstanbul’lu tecimen kurtarmıştı. Madem ona benzemek kendisine yakışıyor, öyleyse anlamalıydı Sinan’ı. Anladı, hem anladığını öyle bir belli etti ki, koyverdi kahkahayı:

“Yaşsa be Sinan!” dedi üstperdeden. “Senden bunu beklerdim.”

Sinan kahkaha attı. Çocuğuna hoşgörüsünün anlaşılmasına sevinmiş, bu yüzden Ahmet’in yukardan konuşmasına aldırmamıştı.

Ahmet kahkahaların sürüp gitmesini istedi:

“Bir de düğün yapalım ki çatlasın millet!”

Sinan, karşısındakinin keyfini hemen kaçırmayı uygun görmedi, gülmesini gırtlığına kaydıra kaydıra son verdi kıkırdamaya:

“Çatlatıp da ne edeceksin milleti? Çocuklar hoş olsunlar tek...”

“Bu da doğru!” diye kahkahasını sürdürdü Ahmet, rakıya uzandı.

“Şerefe!”

“Şerefe!”

Yudumladılar. Sinan, kadehini bırakırken:

“Bu iş burda biter. Tamam. Gerisini sonra konuşuruz.”

“Ben oğlan tarafının masraflarını elimden geldiğince karşılıyorum.”

“Ben de bana düşeni yaparım. Düğünden sonra hemen gidecekler mi?”

“Hakkı ev bulmaya gidecek herhalde. Sonra gelip götüreceksin. Bu

işler böyle oluyor, biliyorsun ya!... Evini elbirliğiyle düzeceğiz gayri...”

Sinan’a göre gerçekten sözü olmazdı bunların. Evlenen ister kızı olsun, ister oğlu, töreye, geleneğe bakmaksızın, üstüne düşeni değil, elinden geleni yapardı, ama bunu bir türlü anlatamıyordu Ahmet’e. Anlatsın diye abuk sabuk konuşacaktı nerdeyse:

“Bir ayağımız da dışarda olacak, desene!” dedi.

“Sen nesen sen?” diye başını salladı Ahmet pirzolayı sıyrırken.

İşte, abuk sabuk konuşmuştu bile. Konuşmuştu ki, Ahmet abuk sabuk yanıtlıyordu sözünü. Ama bir gerçek payı da yok değildi dediğinde. Buralar dar geliyordu Sinan’a. Yolunu bulup bir an önce büyük, daha büyük kentlere gitmek istiyordu. Yaş geçiyordu, daha geç kalmamalıydı.

“Ne zamandır söyler, dururdun, İstanbul, İzmir diye.” diyordu Ahmet, başını sallıyordu. “Hadi, hadi! Bir ayağını atacaksın işte!”

“Oğlum, bak!” dedi Sinan. “Ben İstanbul için, İzmir için kızımı, oğlumu basamak yapmam... Daha onlar beni merdiven yapıp çok yerlere çıkarlar, merak etme!”

Ahmet’in aptalca kurnazlığı, aynı yere takılıp kalmıştı. Bu sözyle Sinan’ı, damat daha şanslı diye dokunduruyor sandı:

“Hakkı da bulunmaz çocuktur ya!”

Hani Hakkı’nın bulunmazlığını söylemek değil, lâf yarıştırmaktı amacı. Sinan yanıtlamaktan vazgeçti. Şöylese övünmek olurdu gerişi:

“Bu iş tamam. İyi çocuk, tamam.” dedi. “Sen şimdi var mısın düğünden sonra İstanbul’a gitmeye?”

“Gideriz.”

“Canım sıkıldı burda be! Biraz hava değiştirelim.”

“Değiştirelim. Hem benim anadolla gidelim.”

“Yok len! Canımı sokakta bulmadım ben.”

“Korkma, Sinan. Bildiğin gibi değil, iyi sürüyorum vallâ.”

“Yok, yok. Biz gene trennen mi olur, otobüsnen mi, öyle gideriz.”

“Öyle gidelim, peki... Ne var gine? İstanbul’da aklına takılan ne?”

Sinan güldü. Aklına takılanı, ayıp olur diye söylemedi önce:

“Takıldı bir şey işte...”

“Ne ama, ne?” diye sırtıttı Ahmet

Öteki daha da güldü:
“Ne mi? Söyleyeyim mi?”
“Söyle dedik ya len...”
“Karı!”

Ağzı yine aptalca açıldı Ahmet’in. Tüh sana, demek geldi içinden:

“Tüh.” dedi.

Ötekini daha da kıkırdattı bu tüh’laması.

Ahmet bilirdi bu karta kaçmışın hovardalığını, karı düşkünlüğünü. İzmir’e bir gidişlerinde az çektirmemişti. Ahmet, hep bar bar dolaşırdı tek başına ya da başkalarıyla gitmelerinde. Bu Sinan öyle yapmıyordu. Enayi gibi karılara, bol dedikleri o boyalı sulardan ısmarlayıp boş yere para yedirmiyordu. Buluyordu sokak aralarında bir pezevenk, fısıldaşıyordu. Sonra da kapanıyordu iki üç saat. Doğrusu onunla gidince çıkarmıştı İzmir’in tadını Ahmet. Onun için hemen evet demişti ya şimdiki önerisine. Ne var ki şaşıtıcı çok başka şeydi onun. Hani oturmuşlardı şimdi, Allahın emri, peygamberin kavli diye başlanmıştı söze. Öyle şarşor şeyler konuşmamışlar, lâf arasına kızlarını, karılarını sokuşturmuşlardı. Üstelik söz iki genci evlendirmekten açılmış. Durup dururken, hiç yeri değilken orospu karılardan söz etmek, konuya turp sıkmak olmuyor muydu?

Kıkır kıkır gülmesini sürdürüp gidiyordu Sinan.

“Dinin, imanın yok vallâ.” dedi Ahmet. “Seni teneşir paklar.”

“İstanbul paklar, İstanbul!” dedi Sinan salatadan alırken. “Seni de Deve orospusu haklar!”

“Ohooo,” dedi Ahmet, “ben Deve’yi çoktan haklamışım oğlum.”

Sinan’ın yüzüne masaya oturduğundan beri görmediği bir durumluk geldi birden:

“Sahi, dediğin gibi mi bu karı?”

Ahmet’in yüzündeki anlamı, hemen ardından yakaladı. Deve’den söz açıldıkça “lokum” dediği gibi duruyordu yine. Deve orospusu Sinan’ın köyündendi. Daha Sinan yeni erginleşmişti ki, o çıkıp gitmişti köyden. İl’de sürtmüş, İzmir’de sürtmüş dediklerine göre. Sonra akıllı uslu dönüp gelmiş. İlçe’de bir kira evi bulmuş. Bir süre sessiz sessiz oturmuş, sonra gizli gizli adam almış, daha sonra açığa çıkarmış işi. Herkes giderdi de Sinan gitmezdi ona. Tecim işlerini sürdürürken olsun, şimdi görüldüğü gibi kızının evlen-

me sorununa evet derken olsun hep açık düşünceliydi Sinan. İstedini dile getirivermekten sakınmazdı, ama Deve konusunu kapamıştı. Bir kez gençliğinde kendine yedirememişti köyünden çıkan orospuyu. Bütün köy yasa bürünmüştü sanki, adımız iki paralık oldu diye. İzmir'e, İstanbul'a, Ankara'ya gitmişti, yakındaki il'e gitmişti, kimse ona, sizin köyden bir orospu çıktı, ama ne orospu, dememişti. Böyleyken yine de delikanlılığındaki duygularından kurtulamamıştı Sinan. Ancak paraya bacak açar saydığı bu kadına şimdi gitse tutulacağını sanıyordu. Şeytanın bacağına kırımayı, şöyle aklından geçiriverdiği günler çok olmuştu.

"Gözümün önünde, tâ o zamandan, çocukluğumdan. Sonunun böyle olacağı belliydi ya!"

"Şimdi bir görsen."

"Yok be, çok zaman geçti aradan. Pörsümüştür."

"Hele bir görsen..."

"Gördüm, gördüm. Geçende kapısının önünden geçiyordum."

"Eh, işte görmüşsün. Nasıl?"

Sinan duraladı. Yalnız kadınların karşısında beliren gülünç bölük gelip yerleşti yüzüne:

"Lokum."

"Ya, demedim mi sana? Ama ben çoktandır uğramıyorum semtine. Bıktım."

Bak hele! Ahmet yemekten bıkmış da daha o tadına varamamış!

"Kalkalım mı?"

"Erken be!"

"Uykum geldi."

"O iş tamam mı?"

"Tamam be Ahmet, tamam! Gelsinler, usulen bir istesinler, tamam!"

Kalktılar. Aşağıda Ahmet, Zühtü'ye para verirken, Sinan pişkin pişkin kıyıda bekliyordu. Pintiliğinden, yol iz bilmediğinden değil, akli bir şeye kötü takılmıştı da ondan.

Birkaç masa dolu, hepsinde tanışları oturuyor:

"Afiyet olsun!" dediler.

Onlar kapıdan çıkarken Zühtü işinin başına döndü. Ahmet'in Binbir Çeşit'i de bu yolun üstündeydi. İçerdeki ışık camlardan dışarı vuruyordu. Böyle bir dükkân daha biraz ötedeki, burdan görünmeyen Hüsamet'in dükkânıydı. Sağlı sollu üç beş kahveden, aşçı

Nebi'nin dükkânından dışarı vuruyordu ışıklar. İki sıra yapıların düzensiz karartısı üstünde, koyu maviliğiyle, ışıltılı yıldızlarıyla gökyüzü belirgindi.

Aşçı Zühtü'nün önünde ayrılmak gerekiyordu. Ahmet, sözü bitmemiş gibi kopamıyordu bir türlü. Sinan'ın birden bönleşiveren yüzü, derin düşünceler içinde olduğunu gösteriyordu. Konuşmaya hiç istekli değildi. Ayrıldılar. Ahmet yukarı doğru gitti, öteki aşağı doğru yürüdü.

Sinan Konak'ın önündeki köprü başına gelince ardına baktı bir kez. Karanlıklar içinde göremedi Ahmet'i. Doğru gitmesi, köprüyü aşması gerekiyordu Sinan'ın, ama öyle yapmadı. Kuru dere boyunca geçip gitti karanlıklardan. Kimi kara çarşaf, kimi başörtülü, mantolu kadınlar çıktı bir kapıdan. Kara çarşaf altında bir gözünü açık tutanlar, yiyecek gibi bakarlardı erkeklere, kimin kocası bu gibilerden. Baksınlar! Onları geride bıraktı. Tamam, oldu Ahmet, diye mırıldandı sanki. Sonrasını içine içine söyledi. Kız evlenecek... Kayınbaba oluyoruz desene... Şarşor bitiyor oğlum, kendine gel. Bundan sonra yakışmaz sana...

Güldü. Hıh, dedi içine içine. Sanki bakarım da yaşa başa... Bakmam, ama buralı boklar lâf ederler... Hepsi de soyubozuk bu deysuların... Yemedik halt bırakmazlar, ondan sonra lâf!.. Camiye giderken hem de. Ben gitmem. Cumadan cumaya. Onu da kaytarmaya bakarım. Gidip de ne olacak? Tövbe de lan! Tövbe de'si var mı? Şimdi gittiğin yeri bilmiyor musun sanki a köpek Sinan? Koş oğlum, koş. Kimseler görmeden koş!.. Deve orospusu daha çok pörsümeden...

Diye diye buldu o iki sokağın bittiği yerde üçgen biçimi oturmuş evi. Tek kanatlı kapıyı çaldı. Çevresine bakındı. Derenin öte yanındaki direğin tepesinde elektrik yanıyor. Şavkı yüzüne çokça vurmuyor, ama terslik bu ya, bir geçen olursa yine de tanır. Açılsa hele şu kapı. Bir daha tıklattı ki, içerden bir ses duydu. Merdivenden inen ayak sesleri.

"Kim o?"

Yüreği tıptırdadı Sinan'ın:

"Aç, aç! Benim, ben Sinan."

"Sinan mı?" dedi aynı ses yaygın yaygın. "Kim Sinan? Hangi Sinan?"

“Sinan be işte, Sinan” diye fısıldadı sinirli sinirli. “Aç dedik sana işte. Tez aç!”

Kapı açıldı. Yukarı kattan, merdivenlerden aşağı doğru bir ışık geliyordu. Deve’nin iri gövdesi kapkara duruyor, yalnız dış çizgileri belirliyordu bu ışıkla.

Adımını attı, kapıyı itti Sinan. Yüzüne baktı kadının. İyi seçilmiyordu, ama uzun yılların yorğunluğu onu biraz pörsütmüş olmalıydı. Bir daha baktı. Gözlerindeki istek uyandıran ışıltıyı gördü. Kapıdan girince gördüğü iri karartının üstüne belleğinde kalanları da resimleyip öyle düşledi kadını Sinan. Yine öyle, yirmi yıl önceki gibi, köyün azgın kızı Zeliha’nın bakışlarıydı bunlar. O istekli, o doymaz bakışlar. Yirmi yıl, belki de yirmi beş yıl, erkeklerle boğuşmuştu da, yüzündeki çizgilere karşın, gözlerindeki o bön, dişi bakışları hiç mi hiç yitirmemişti orospu!

Sinan, iri gövdenin ardından merdivenleri uçarak çıktığını sandı.

YEDİ

Yücel'in üvey ablası Nesrin'in kocası Nejat, danışmanlığını yürüttüğü şirketin genel müdürlüğünden çıkınca doğruca evine gide-miyordu son günlerde. Seksen beş yaşındaki babasının günleri sayı-lıydı. Annesini yitirdiklerinde, bir süre yalnızlığa katlanabilmişti yaşlı adam. Ama yatağa düşünce, Amerika'daki oğlu Nejat'ı yanın-da görmek istemişti hemen. New York'ta, uluslararası bir kuruluştaki görevliydi. Üstelik keyfi de yerindeydi. Karısı Nesrin de yanında. Ama babası, yıllardır varlığına alıştığı eşinin ölümünden sonra altı ay geçmeden bir inmeyle yatağa düştü. Çocukluğundan beri evde gördüğü, aileden biri olup çıkan Naciye hanım yanındaydı, kuşku-suz iyi bakıyordu. Ama kimbilir ne düşündüğü vardı ki, yaşlı baba-sı, oğullarım da oğullarım diye tutturmuştu. Ağabeyi gelemezdi, dı-şışlerinde önemli bir görevdeydi. Terslik bu ya, dışışlerinde bulu-nanlar, çat orası çat burası havalanırlar, ama onun görevi böylesi değildi. Umarsız kaldı Nejat. Karısını zor kandırdı. İşler var Türki-ye'de, dedi. Ev var, apartman var, arsa var, hisse senetleri, tahviller var, dedi, iki yıl önce kalkıp geldiler Ankara'ya. Güç olmuştu yer-leşmeleri. Önce babasının, apartmanında boşalttırdığı bir daireye yerleştiler. Yaşlı adam için de iyiydi bu. Seyfullah Bey biraz canla-nır, dirilir gibi olmuştu. İki kişi sığışıyorlardı kata, ama gelen, giden arttıkça sıkılmaya başlamıştı Nesrin. Yeter artık, hatırı bu kadar Seyfullah Bcy'in, demişti.

Oysa arasıra uğradıkça, kızım der, elini tutardı Seyfullah Bey onun. Bırakmazdı. Sanki gençliğindeydi, karısının yumuşak, pamuk elerini iki avcuna alıyor, ısıtıyordu.

Nejat iyi bir gününde açtı konuyu babasına, danışmanlığından söz etti, evinde kimi zaman kalabalık bulunması gerektiğinden söz

etti. Kavaklıdere’de geniş bir kata taşındılar. Nesrin çoktan beri uğramıyordu Seyfullah Bey’e. Yeni gelen eşyaların düzenlenmesi, tamamlanması yeter nedendi bunun için. Doğrucası, buraya gelince içi kapanıyordu. Ama Nejat oğlu, ister istemez uğrayacaktı babasına.

Kapıyı hep donuk bir yüzle, Nejat onu bildi bileli gördüğü o para karşılığı çalışan insanın o anlamsız, hoşnutsuz yüzüyle açardı Naci’yânım. İşte, belki yakında gidecekti, babasının dünyadan elini eteğini çekmesi yakındı. Artık daha da benimsenmez miydi bunca yıl ekmeğini yediğin şu yaşlı adam, şu oğul? Ama alışmıştı Nejat. Bunun huysuzluğu, babasının huysuzluğu yanında hiç kalıyordu kim zaman. Giderek böyle bir hastaya bakmanın kolay olmadığını bile düşündü. Elde değildi, içi kapanırdı insanın. İşte kendisi, oğluydu da yine zor geliyordu, görev diye sürüklüyordu ayaklarını. Yine öyle girdi içeri, yine öyle gördü Naci’yânımı.

Elini alışkanlıkla uzattı şişman kadın. Nejat’ın pardösüsünü alacak, askıya asacaktı. Nejat’ın ne elinde, ne de üstünde vardı böyle bir şey. Sokakta bekleyen otomobile, şoförün yanında bırakmıştı. Kadın bakar kördü sanki. Öylesine ilgisizdi. Havaaların iyi gittiğini bile anlayamayacak kadar. Kapıyı kapatırken iri kafasını bir fil gibi ağır, zor çeviriyordu. Kirpiksiz görünen gözleri uykusuz, yorgun, bakışları daha da donuk. Göz çevrelerindeki, dudak kıyılarındaki çizgiler, etli, gergin yüzünde belirli. Tombul, ama yine de buruşuk elleri yağlıymış gibi parlak. Elleri hep böyle olurdu, ama kötü geldi kadının hâli. Yoksa bu da mı gidici diye düşündü, ne var ki, belli etmedi.

“Nasılsın Naci’yânım?” diye sordu alışkanlıkla.

“Nasıl olalım Beyefendi? Gördüğünüz gibi işte.”

Eskiden hatır sormayı teşekkürle karşılardı. Nerden de bulup çıkarmıştı böyle terslenerek konuşmayı? Ama hak veriyordu kadına. Zordu. Kalabalık evlerin tantanasına alışmıştı. Şimdi yaşlı, yarı bu-
nak bir adamla geceyi, gündüzü birlikte geçiriyor, yediriyor, içiriyor, çamaşır değiştirmesine yardım ediyordu. Belki babası, kendine dinlettiği sonu gelmez yakınmaları ona da dinletiyordu.

“Babam nasıl?”

“Dünkü gibi. Hep aynı.”

“Doktor geldi mi?”

“Geldi, gitti.”

Nejat pek dikkatliydi. Babasının artık çocuklaştığını karısı ile konuşabilir, bir dostuna anlatabilir, ağabeyine yazabilirdi, ama yanlarında çalışan bir kadın, aileye karışmış saysa da kendini, saygıda eksiklik göstermemeliydi. Hele oğlunun, gelininin ne düşündüğünü bilmemeliydi. Nesrin de böyle davranırdı kadına. Ama Naciy'ânım, gelin olduğundan mı, yoksa kadınca bir içgüdüyle ruhsal ilişki kurabildiğine inandığından mı, nedir, Nesrin'i güler yüzle karşılardı hep. Nesrin'in soğuk davranmasına karşın onunla bir şeyleri paylaşmak istiyordu sanki. Neydi dokundurmak istediği? Bilmediği birşeyi mi vardı? Öyle olsa Nesrin bunu çoktan sezer, kendinden hiç de bir şey vermeden Naciy'ânımı karşısına alır, baklayı çıkarttırırdı ağzından. Hiçbir şey yoktu. Salt, çalışanın, kendine bakını, kamını doyuramı horlamasıydı bu. Gözü doymazlıktı, iç kötülüğüydü. Bunca yıl sonra bile onları benimsemediğini göstermesiydi. Kısaca, aşağılık, pis bir şeydi.

"Nejat mı?"

"Evet, beyefendi."

Babası, hırıltılı, pürüzlü, cılız, sanki kadınlaşmış bir sesle sormuştu içerden. Nejat bakındı. Masadaki çorba tabağıyla kaşığı itilmiş, ızgara köftelerden birinin bırakılmış, ama patates püresinin bitirilmiş olduğunu gördü:

"Bugün erken yemiş... Nasıl, yiyebildi mi?"

"Yedi."

Kadının sesinden, hem de nasıl yedi bu domuz anlamını çıkarıyordu. Ne var ki, Nejat'a düşen babasının yediğine sevinmiş görünmekti. Yüzü güldü:

"Güzeel..."

İçeri girdi, iki adım atıp durdu. Yatağında az doğruldu Seyfullah Bey. Belli ki, Nejat'ın geldiğini duyunca toplanmış. Sirtına yastığı yerleştirdi. Soluk, gözleri içine kaçmış, avurtları çökük. Yüzü ufak kalmış. Başını tam dik tutamıyor, az yana deviriyordu. Bu haliyle oğlunu tepeden tırnağa gözden geçirir gibiydi. Nejat da, oğlunu görsün, oğlunu tepeden tırnağa süzsün, oğlunun canlılığıyla canlansın gibilerden, her zamanki gibi gülerek durmuştu karşısında. Sokuldu:

"Erken yemişsiniz yemeği?"

Yaşlı adam, oğlu iki yanağından öperken yanıtlamadı. Ancak

Nejat, öptükten sonra iskemleyi babasının karşısına çekip otururken:

“Erken yedim.” dedi canlı, düzgün bir sesle. Yalnız bağırıma gücü yetmiyordu anlaşılan. O zaman cılızlaşıyor, çatallaşıyordu sesi. “Bak, bugün kalktım, kendim tıraş oldum... Canım istedi, yemeği erken yedim...”

“Madem canınız istedi, afiyet olsun.”

Kapıda duran kadını, kolunu zorla kaldırarak gösterdi yaşlı adam. Direnerek havada tuttu kolunu:

“Naciy’anım iyi kadın, istedim, hemen getirdi.”

Naciy’e’nimin iyi kadınlığı filân yoktu Nejat’a göre. Çöken, biten, eriyen babası, ilgiyi yalnız ondan gördüğünü sanıyor, o olmasa, aç, bakımsız kalacağına inanıyordu. Gerçek de buydu belki. Nejat da, Nesrin de ona bakamazlardı. Bu kadın olmasa yine para verip başkasını bulmaktı tek yapacakları. Nejat, babasının çocuksu duyarlılığına yatkın konuştu:

“Tabi yapar... Daha ben doğduğumda yanıımızdaydı.”

Naciy’e’nim, gözlerinde belirsiz bir suçlayıcı gülümseme, çekildi. O da yaşlı, kafası Tanrının günü aynı işleri yapa yapa durgunlaşmış. Düşünerek değil, ama duyumsayarak istiyordu bir şeyi. Biraz daha yakınlıktı aradığı, hele babaları ölüm döşeğindeyken. Ama ancak ölüm döşeğine düşünce gösterebiliyorlardı bunu. Onun için Seyfullah Bey’in yakınlığını da benimsemişiyordu. Nejat’ın sözünü duyunca, gözlerinde beliren kötü, düşmanca anlamın sezileceğini anlamıştı da çekilmişti kapıdan. Hem daha çoğunu duymak istemiyordu.

“Eee,” dedi yaşlı adam, “ne haberler var?”

Nejat, babasının siyasal ortamı sorduğunu biliyordu:

“Değişen bir şey yok.”

“Başedemediler mi üç buçuk çocukla?”

“Başedilmiyor.”

“Menderes daha iyiymiş... O asılınca kurtuldu vatan diyoruz biz. Meğer yazık olmuş adama. Onu yolladılar, daha beterini getirdiler...”

“Siz şimdi böyle şeylerle kafanızı yormayın, babacığım.”

“Neden? Niçin?”

Gözlerini belertmişti yaşlı adam. Başını titrete titrete:

“Öldüm mü ben?” diye ekledi, “ölmedim. Bak, orda işte, yazı-

yorum. Bugün kalktım, tıraş olduktan sonra yazdım... Orda... Hep-sini... İsmet Paşa vicdanlı adammış... Yoksa 27 Mayıs'tan sonra bırakılır mı hükümet? Köyden gelme, devlet nedir, hükümet nedir bilmez, oturmasını, kalkmasını beceremez adamlara idare verilir mi? İşte, çoluğun çocuğun maskarası olurlar sonunda böyle... Verirsen köylüye söz hakkını, ne cumhuriyet kalır, ne Mustafa Kemal'in devrimleri..."

Kaç kez dinlemişti bunları Nejat. Şimdi de boş boş bakıyordu. Naciye'anımın dışarıda masayı topladığı, açık kapıdan görülüyordu. Sinirli bir davranışı olmuştu ki, tabaklar şingırdadı. Sese az irkildi Nejat, ama tabak şingırtısı ile babasının köylülüğü küçümse-mesi arasında hiçbir ilinti kurnadı. Öylesine boş, öylesine ilgisiz bakıyordu babasına çünkü. Oysa çocukluğunda olsun, Amerikan Kolejine gittiği yıllarda olsun, öyle derinden dinlerdi ki babasını. Üç beş satırla şunlar kalmıştı belleğinde ki, özüydü anlattıklarının. Anadolu'nun kılını kıpırtadacak hâli yokmuş. Başta Mustafa Kemal gitmiş. Arkadaşlarını almış yanına. Kamçılarmış, vatan nedir, ulus nedir, öğretmişti. Cumhuriyeti kurmuş, devrimleri başlatmıştı. Ama ömrü yetmemişti. Sonraki bozukluklarda İkinci Dünya Savaşının etkileri büyük olmuştu. Her ülkenin geçirdiği ekonomik bunalımın dışında kalamazdık biz de. Sonra birtakım yeteneksiz yöneticiler iş başına geçmişti. Belki biraz da Atatürk zamanında yapılmış yanlış-lar vardı, kimileri devrimci görünüp devrimlerin kökleşmesine sırt çevirmişlerdi. Ankara'da arsa parsellemişlerdi. Belki Seyfullah Bey de -çoşunca kendi ağzıyla söylerdi- uymuştu bu gidişe. Ama yine de bozukluğun temeli bunlar değildi. Her yerde olurdu böyle şeyler, bunlar devede kulaktı; hiç hesaba katmamalıydı. Çünkü ne olduysa sonra olmuştu. İsmet Paşa yaşamının en büyük yanlışını yapmış, 1950'de yönetimi Anadolu'nun köy ağalarına vermişti. Devleti yürüten, yürütecek olan aydın memur zümresinin başını eğdirmişti o baldırı çıplakların önünde. Ancak siyasete girenler paçasını kurtarabilmişdi onların arasında. Sonunda ne devlet baskısı kalmıştı, ne devrimler. Cumhuriyeti kuşa çevirmişlerdi. Hoş, Seyfulluh Bey de İstanbul'dan Ankara'ya kaçtığında memurdu, Anadolu savaşımına girişmiş, siyasaya karışmış, milletvekili olmuştu. Ama onun da, arkadaşlarının da hakkıydı bu. Çünkü vatani kurtarmışlardı.

Babasının, ordan oraya sıçrayarak, tutarsız, unutkan, sözcük ara-yarak anlattığı şeylerin özetini düşünüyordu yalnız. İnce, beyaz

nevresimli yorganın altında yitip giden yaşlı adama bakarak içinden geçiriyordu. İşte, o kahramanlar bunlardı. Demek ki, diye sürdürüyordu düşüncesini, vatani kurtarsan da sonun bu...

Vatan da, ulus da, kâğıt üstüne yazılan, haritada belirtilen, kürsülerde söylenen birtakım soyut kavramlardı. İşte, en canlı kanıt önündeydi. Yarın toprağa girince ne kahramandı, ne düşük milletvekili, ne de Nejat'ın babası Seyfullah Bey. Top arabasına konup törenle gömülmesi de hiçbir şeyi değiştiremezdi. Gerçek ne ulusta, ne halktaydı. Shakespeare'in Hamlet'te söylediği gibi sonunda her canlı, aynı kurtlara yem oluyordu toprağın altında. Gerçek, daha doğrusu, yaşamın gerçeği, doğumla ölüm arasındaki o bir anlık çığlığın içinde gizliydi. Evet, insan, babası gibi seksen beş yıl yaşasa bile böyleydi bu. Babası mezara giderken top arabasına konmazsa bayrağa sarılmazsa, tabutundan kalkıp haykıramazdı. Top arabasıyla görkemli tören, oğulları içindi, gelinleri içindi, soyunu sürdürecekler içindi. Bu yüzden koyduracaktı top arabasına, annesinin yanına yatıracağı babasının başucundaki mermere bir güzel yazıt da kazıtacaktı. Çünkü bunların hepsi, işte, o bir anlık soluğun içindeydi.

"Nesrin niçin gelmiyor?" diye sordu yaşlı adam titrek sesle.

"Gelemiyor. Özür diledi. İşleri çok... Telefon etmedi mi bugün?"

Arasına telefon ederdi gelini. Ama bugün telefon etmediğini çıkaramıyordu canlı kalmış bir hücresinin yardımıyla. Sonra yine canlı kalmış bir hücresinin itisiyle telefon etmiş olmasını diliyordu:

"Belki uykudaydım... Kadın da söylemedi... Soralım..."

Seslenebilmek için kolunu kaldırıyordu ki, Nejat önledi:

"Bugün telefon etmediyse yarın eder, babacığım. Hem ben girdince de sorabilirsiniz... İlâcınızı aldınız mı?"

"Birini aldım yemekten sonra... Birini de şimdi alacağım."

"Vereyim mi?"

Naci'yânımla sabahtan öğleye dek eve gelen hemşirenin işiydi bunlar, ama Nejat oyalanmaya yer arıyordu.

"Alırım ben, alırım. Uyumadan önce o verir bana... Şeye mektup yaz..."

"Kime?"

"Ağbine..."

"Telefonla da görüşüyorum. Sık sık sorar sizi."

"Hem söyle ona..."

Sustu adam.

“Ne söyleyeyim?”.

Babası sözünü sürdürmeyince o da üstelemedi. Adamcağız, bir iki öğüt yollamak istiyordu dış politikacı oğluna, ölgün, bitkin bir sesle. Ama nasılsa diri kalmış bir yanı, düşüncesinde yansımış, sanki dürtüklemişti bacağından:

“Hiç, işte... Hiç, hiç...”

Nejat’a yalnızca çürümeyi, yok olmayı düşündürdü bu mırıltılar:

“Bana izin verir misiniz baba?”

“Haa, gitmek mi istiyorsun? Git... Gözlerinden öperim Nermi’nimin... Yarın yine gelecek misin?”

Yanlışlıkla karısının adını söylemişti yaşlı adam. Nejat önemsemedi bunu. Babasının, annesini özlediğine verdi:

“Elbette, babacığım. Gelmeye çalışacağım tabi...”

“Gel ya... Beni yalnız bırakmayın, gelin...”

Nejat ayağa kalktı, öptü babasını:

“Yalnız bırakır mıyım sizi?”

“Gözlerinden öperim... Öp benim için...”

“Peki, babacığım... İyi uykular... İlâcınızı unutmayın...”

“Unutmam... Güle güle...”

Nejat kapıya gelmişti ki, bir iki iniltiyle eli kalktı adamın. Ama konuşamıyordu, sanki adını unutmuştu oğlunun:

“Şey... Şey... Nejat...”

Nejat dönmüştü kapı dibinde.

“Şunu... Şunu...” diye pencere kıyısındaki çalışma masasını gösterdi yaşlı adam. “Yarım da kalsa unutma şunu... Bastırın, olur mu şu yazdıklarımı...”

Şunu, şunu demesinden de anlaşılıyordu ki, o da önem vermiyordu yazdıklarına. Ne ki, söylemesi gereken bir şey daha vardı. Bunu düşününce tepeden tırnağa buz kesiliyordu Nejat. Saçlarının ucu bile titriyordu.

“Unutmam, merak etmeyin, yazın siz... Allahaismarladık...”

Salona çıkar çıkmaz, rahat bir soluk verdi hemen, öylesine hafıflemişti ki, Naci’yânımı görmeden çıkıp gidecekti:

“Hoşça kal Naci’yânım...”

Yağlı parlak elleriyle kapıyı açarken duyulmaz bir sesle, soğukça, mırıldandı kadın:

“Güle güle...”

Asansörün içinde, yine bir ağırlık geldi Nejat'ın üstüne. Az önce babasının sözüyle buz kesildiği, tepeden tırnağa titrediği zamanki gibi oldu. Birkaç kezdir oynamıştı babası bu oyunu. Tam kapıdan çıkarken önemli bir şey söyleyecekmiş gibi oluyor, son soluğunu verecekmiş gibi anlaşılmas sesler çıkarıyor, eliyle bir yeri gösteriyordu. Banka kasasının anahtarı nerde, değerli kâğıtların yeri neresi, bunları göstermek istiyormuş gibi sanki. Oynuyordu ölüm döşesinde. Oynamıyor, bencil bir güdüyle ilgiyi üzerine çekiyor, son sözünü ederse, el etek çekmenin zamanı geldiğini en diri, canlı kalmış kumaz yanıyla sezip susuveriyordu... Yazık! Hadi, geride kalacaklara ettiği işkence bir yana, ya kendine ettiği işkenceye ne demeli?

**

Evine gidince, kapıda uşak Selim karşıladı onu. Mutfakta işi bitince ortaya çıkardı. Kısa boylu, kamburca, tepesinden vurulmuş gibi omuzları arasına başı çökmüş yaşı belirsiz bir adamdı Selim. Nejat onun yüzüne bakmaz, gözlerinin arkasındaki gizli anlamdan tiksinti duyardı. Gerektiğinde, yemeğini, işini beğendiğini belli eden, yalnız Selim'in anlayabileceği gibi küçük bir hareketle başını kıpırdattığı, yarım gülümsediği olurdu adama karşı. Nesrin evdeyse, kocasının sıkıntısını bilirmiş gibi hemen salona çıkar, sahanlık kapısının çerçevesi içinde, büyük boy yağlıboya bir tablo gibi endamlı, gülümseyen bakışlarla görünürdü loş ışıkların arasında. Yine öyle çıktı ortaya. Akşam buluşmasının o ince, gizli sevinci, hoş geldin canım, sözcüklerine sığdırılmazdı. Mutluluk duygusunun en etkili biçimi gözlerdeki anlamdaydı, aralanan, ama söylemeyen dudaklardaydı. Çevresinden her kadın gibi varlığını duyumsatan bir kişiliği vardı. Kendine özgü kişiliği, daha kolejden kurtulur kurtulmaz elde etmişti Nesrin:

“Neco,” demişti, “Yücel geldi...”

“Yaaa... öyle mi?”

Ölçülü bir gülümsemeyle girdi salona. Yücel, oturduğu koltuktan ayağa kalkmış, bir adım öne çıkmıştı. Nejat, Yücel'i ancak gördükten sonra anımsadığını belli etmedi:

“Hoş geldin.”

“Teşekkür ederim.”

“Oturun... Ben geliyorum.”

Çocukluğundan kalma bir titizlikle yıkanması, silinmesi gerekirdi eve her girişinde. Hasta babasını yoklamış olmasa da, sabahtan akşama, ne eller sıkılmış, nereleri tutmuştu üstelik. Şimdi de Yücel'in elini sıkarken, yapma bir içtenlikle bakmış, yüzünde, şakaklarından çenesine dek kara bulut gibi uzamış sakal görmüştü. Yücelde bile olsa sakal tiksinti verirdi ona. Suratta pürüz olmamalı, yaşlandıkça beliren yüz çizgileri bile genel görünümle kaynaştırılmalı, insan karşısındakinde, bu kişi hep böyledir izlenimi uyandırmalıydı.

Nesrin dışardan az önce gelmiş, ev giysilerini çabucak alıvermişti üzerine. Yücel'e niçin geldiğini sormamıştı bile. Yalnız annesini sormuş, Avrupa'ya geziye çıkacağını öğrenmişti onun. Neyle gidecekti? Uçakla mı? Tamam, doğru karar vermişti işte! Vapur can sıkardı. Hele otobüs hiç çekilmezdi, önünüze ardınıza yerden bitme, boyalı bir zengin karısı, yada ayağını nasıl koyacağını bilmez bir adam düşüverirdi. Hem ne konuşulurdu onlarla. Hoş, kendisi böyle bir yolculuğa hiç çıkmamıştı, ama şöyle böyle tanıdığı, tanımak zorunda kaldığı birtakım kadınlar anlatıyorlardı...

Sus bakayım, sus, sus, demişti birkaç kez sözünü kesip. Ayakları dibinde dolaşan, ince, cılız viyaklamalarla kucağa gelmek isteyen minicik kanişini yanına oturtmuştu... Bak, işte Yücel ağbi gelmiş, görmüyor musun, onunla konuşuyorum... Kaniş rahat vermeliydi biraz. Onların hâlini hiç sormamalıydı Yücel. Apar topar gelivermişlerdi Amerika'dan. Neco'nun babası hastaydı, ilgi bekliyordu. O da her akşam babasına bir uğramak zorunda kalıyordu.

Nejat, içerilere geçince, Nesrin kanişini aldı yine, oturdu kanapenin ucuna. Yeni yaktığı sigarasını masadan almıştı ki, Yücel söndüğünü anladı. Çoktandır unuttuğu bir inceliği anımsatıvermişti Nesrin'in salonu ona da. Çakmağı çıtlatıp sigarasını yaktı genç kadının.

"Teşekkür ederim... Evet, ne diyordum?.. Berbat, daracık bir kat... İki konuğunu çağıramazsın... Sonra burayı bulduk işte. Babası hasta, ama anlayış gösterdi yine..."

Salonun gizli ışıkları arasında, gölgesiz, birbirine kaynaşmış koyu ceviz rengi eşyalarında, rengini göstermeyen perdelerinde, döşemelerinde bakışlarını boş boş gezdirdi Nesrin:

"Bir yıl var, burasıyla uğraşıyorum can sıkıntısından..."

Hiç mi hiç sevmezdi Yücel'i. Ne var ki, karşılaştıkça, öz kardeşi

Erdal'dan ayırmazmış gibi davranırdı. Erdal nerdeydi, bu nerdeydi? Yücel, paragöz babasının tüm bencilliğini alıp üstüne oturtmuştu Nesrin'e göre. Hoş, böyle yetişmesinde, annesi Mediha'nın, kocasız kalacakmış gibi, o pis herife kendini kaptırıpvermesinin de payı vardı. Aklının erdiği yıllar olsaydı, annesinin o adamla evlenmesini engellerdi. Hadi, evlendiyse evlenmişti o dalavereci adamla, Yücel'i doğurmak ne oluyordu? Hadi, doğurdun diyelim, çocuğunu yetiştirirken kocanın etkisinde kalınmazdı ya... Üstelik önünde örnek de vardı. Erdal'la kendisi. Ama olaylardan hiç ders çıkarmıyordu annesi Mediha. Belki anneannesi erken göçüp gitmeseydi Yücel böyle yetişmezdi. Gerçi o da yaşlanmış, ipleri kızına kaptırmıştı evin yönetiminde. En iyisi ayrılmayacaktı bu kadın ilk kocasından, Erdal'ın babasından, kendi babasından. Bir kez, sözü dinlenen bir milletvekiliydi, daha önemlisi işadamıydı. Demokrat Parti'ye girseydi, 1950'den sonra da milletvekili seçilirdi. Ama babası Hulki Bey, Yücel'in babası Hayri Bey'e benzemezdi. Kişilik sahibi adamdı o. Onun politikadan birden çekilivermekle doğru karar verdiği zamanla anlaşılmamış mıydı? Ne var ki, böyle bir adama karı olacaklardan değilmiş annesi Mediha. Kimbilir, belki de milletvekilliğini bıraktı diye başının etini yerdı evli olsaydı.

Nesrin böyle düşünür, ama düşündüğünü kendine saklardı. Kocasını Neco'ya bile söylemezdi bunları. Karşısındakiyle arasına bir kalın perde çekmesini bilirdi. Öylesine kalın, kırılmaz, buğulu bir perdeydi ki bu, camdan bakar gibi olurdu karşısındaki. Görür, sezer, anlardınız, ama içtenlikle açığa vurulması gereken bir duyguyu, bir düşünceyi öbür yana aktaramazdınız. Yücel bile bu durumun bilincine varamıyor, tüm salonu saran törensel havanın ağırlığından kendini kurtaramıyordu. Onun suskunluğu, davranışlarını ölçememeye, elini kolunu koyacak yer bulamamaya dönüştükçe, boş bakışları ardında kendini ele vermeyen düşünceleri yoğunlaşıyordu Nesrin'in.

Üstünde ince bir kazakla, ayağında ev işi pabuçlarla içeri giren Nejat'a sanki bir kurtuluş umuduyla bakmıştı Yücel, dışarda pek göstermediği hafif gülümseyen bir çehreyle karısının oturduğu kanapenin öteki ucuna yerleşti tüy gibi. Sokaktan geldiği zaman az parıldayan yüzü matlaşmış, Amerikan biçimi saçları düzgün taranmış, kulaklarından giysilerine dek aynı rengi almıştı. Yakası açık gömleği üstünde başını, bir karısından yana, bir Yücel'den yana çe-

viriyor, bir yakın görmüş olmanın yalancı sevinci, alaycılığa dönüşüyordu gülümseyen gözlerinde.

“Baban nasıl Neco?”

“Her zamanki gibi. Umut yok gibime geliyor...”

“Geçmiş olsun efendim.” dedi Yücel. “Nesrin söyledi az önce.”

Beriki aynı durgun devinimle başını çevirerek:

“Teşekkür ederim.” dedi.

Ürküntü duydu Yücel. Geçmiş olsun derken biraz öne çıkmış, sanki Hüsnü’den, benzeri arkadaşlarından edindiği abartılı bir içtenlik göstermişti.

Nejat, aynı ağırbaşlı davranışlarıyla, babasının bugün kendinde bıraktığı izlenimi anlattı. Yalnızca hastalıkla ilgiliydi anlattıkları. İlaçları, yediği içtiğiyle ilgiliydi. Hasta adam için ülke sorunları, birer çılgınca sayıklamaydı ki, kendini de, onları da ilgilendirmezdi. Bunlar birer ayrıntıydı, değinmedi.

“Yiyebiliyor demek?”

“Evet.”

“Güzel, buna sevindim.”

“Anneniz nasıllar Yücel Bey?”

“İyi efendim. Avrupa’ya gidecek, onun hazırlığı içinde.”

“Turizm gelişti bizde de...”

Bu söz kendinin değildi. Odasına girip çıkan, geveze, ağzına geleni söyleyen birinden duymuştu; öyle ya, biraz konuşmak gerekti şimdi de, onun için dökülüvermişti ağzından. Yüzü bulutlu delikanlıya söyleyecek bundan uygun bir söz bulamamıştı.

Sessizliği Nesrin bozdu. Uyuklayan kaniş’ini okşuyordu bir eliyle:

“Şuna bak Neco.” dedi.

Nejat, karısına bakar, Yücel’e bakar gibi süzdü kaniş’i. Ama gülümsemesini artırdı, onlardan ayırdı köpeği.

Ne de olsa geçmiş yılların anısını uyandırmıştı Yücel. Nesrin, insanları kaynaştırmasını, söyleşiyi yürütmesini iyi bilirdi. Göstermelik bir içtenlikle açtı konuyu. Anneanneler, babaanneler, okul çağları, Sabirpaşa Apartmanı’nın bölmeleri, içe bakan, dışa bakan odaları sıralanıyordu anımsanan öykülerin içinde. Yücel’de de anlatılacak şeyler çoktu. Delikanlı içtenlikle gülüyor, arada, anneannemin hâli, anneannemin hâli, diye atılıyordu. Çok küçüktü, anneannesini pek anımsıyamıyordu, ama o tatlı yüzünü, yumuşak ellerini,

gülen gözlerini hiç unutamıyordu. Bir iki sözü vardı ki, evde çok konuşulduğu için şimdi bile kulaklarıyla duyar gibi oluyordu. Nesrin, huyunu, inceliğini, ta okul sıralarındayken bile arkadaşlarının dilinden düşmeyen güzelliğini, boyunu boşunu ondan almıştı. Teyzesi, teyzesinin kocası, bütün yakınları böyle söylerlerdi. Onun için pek severdi anneannesini. Yücel'in dolu dolu gülmesinden hiç rahatsızlık duymadı bu bakımdan. Nejat, bakışlarını bir hoşça onlara çevirerek konuşulanları izliyor, gülerken sınırı aşmamaya önemle titizlik gösteriyordu.

Selim, sofranın hazır olduğunu söyleyince kalktılar. Yücel içeri doğru yürürken Nejat pikaba bir Copland plağı koydu. Müzik çıkış yerini belli etmeden, evin köşe bucağına, ışıklara, eşyaya yayıldı, boşlukta yitip gitti, arda kalan sesler, kulaklardan içeri süzölmeye başladı alçalıp yükselerek.

Nejat masaya otururken Yücel'in temizlenmeye gittiğini anlamıştı:

“Bizde mi kalıyor?”

“Evet. Selim’e söyledim, küçük odayı hazırladı... Önce otele uğramış. Çantasını bırakıp buraya gelecekmiş. Ama yer yokmuş, bize gelmiş. Telefon edip uygun bir yer bulmak istedi, ama bir gece kalacakmış. Selim ortadaydı o sıra, beyefendiye küçük odayı hazırla demem gerekti...”

Nejat açıklama beklemiyordu karısından. Ama Nesrin, açıklamanın kendisi için gerekli olduğunu sezmişti. Elbette, bazı durumlardan kaçınılamazdı. Bilirlerdi bunu.

Yücel de geldi, oturdu. Önce salataları dağıttı Nesrin. Yücel ilk lokmayı alırken Nejat süzüyordu onu. Bu belki ikinci, belki üçüncü yemek yemeleriydi Yücel’le.

Anılar, oturma odasında bırakılan yerden sürdüröldü. Bardakların, çatalların küçük şıkırtısı, söyleniveren sözler, odaya yayılan keman, kontrbas, üfleme sazların çıkardığı ezgide yitti. Nesrin, Amerika’da başlarından geçen birkaç ilginç olayı, gülünç yanlarını vurgulayarak anlatmayı unutmadı.

Kahveyi oturma odasında içeceklerdi. Nejat plağı değiştirdi. Bir Haendel plağı çıkardı, kabını bir aşağı, bir yukarı çevirerek süzdü. Söylemiyordu, ama yemeğe doymuş, dolgun, parlak dudakları, dinleyin, ben çok severim bu senofoniyi, diyordu sanki.

Saat on'u geçiyordu ki, yatmaya çekildiler. On üç dakika gecikmişti Nejat yatağına uzanmak için.

"İyi geceler."

"İyi geceler."

Of diye silkindi Yücel odaya girince. Soyunup yatağına bıraktı kendini. Of, kurtulmuştu be! Gelmek zorundaydı, yoksa girer miydi bu Amerikan piçinin evine? Ertesi gün neler yapacağını tasarladı önce. Sonra Neco'nun, şu anda Nesrin'le sevişip sevişmediğini düşünerek uyudu. Sevişiyorsa uyuşuk uyuşuk okşardı çıplak bedeni. Nesrin de ona kendini, istemeden verirdi. Havadan şeyler düşününce uykusunu hiçbir duygu engelleyemezdi Yücel'in. Uyudu.

Ankara'da otobüsten inince, ilk işi, İstanbul'da Oktay'ın verdiği adrese gitmek olmuştu. Oktay, arkadaşları için gereken düzmece kimlikleri çabucak sağlar, eylem için gönüllülerin yüreğinde yanan ateşi körüklerdi. Yücel, kırsal eyleme katılmak istiyorsa, ya da ülkeden kaçıp Filistin Kurtuluş Örgütü'nde eylemciliğini geliştirmeyi diliyorsa o evdeki arkadaşlarla bağlantı kurmalıydı. Yücel'le Hüsnü'ye güven duymaları için, onları aralarına almaları için gerekli duyuruyu da tezelden ulaştıracaktı Ankara'ya.

Taksiyi yüksek apartmanların bittiği yerde durdurmuştu Yücel. Bir iki katlı evlerin başladığı sokağına girdi. Sağlı sollu dizili, yeni yeşermiş akasyaların altında yürüdü. Evlerden birinin kapısını çaldı. Çalarken sokağın iki yönünü de yan yan süzüyordu. İlerde çocuklar bağırarak oynuyorlar, parketmiş otomobillerin önünde arında koşuyorlardı. Kapı açılmadı, bir kez daha çaldı. Yine açılmayınca perdeleri inik demirli pencereye göz attı. Belli ki yoklar diye düşündü. Siyah çantası elinde döndü, kapı önündeki beş basamaklı taş merdivenden aşağı ilk adımı attı geri dönmek için.

Sokakta ters yönde yürümeye başladığında, bir otomobilin öte yandan hareket ettiğini görmüş, kapısını çaldığı eve gelen olup olmadığını araştırmıştı. Ama sokağın sonunda bir kez daha arkaya göz attığında, otomobilin o evin önünde durmadan ilerlediğini gördü. Bir ara bu otomobilin yerden bitme gibi ortaya çıkışı kuşkulandırdı onu. Adımları hızlandı. Artık yapabileceği bir şey kalıyordu, istemeye istemeye Nesrin'e gitmek. Ankara'nın koşuşan, otobüs, dolmuş kuyruklarında bekleyen insanları öfkeli görünüyordu ona. Bir önceki gelişinde gördüğü insanlar, sessiz bir direniş içinde miydiler yoksa? İçindeki öfkeyle taksi, dolmuş şoförlerinden yayalara

kadar tüm insanlarda sezinlediği gizli öfke özdeşleşiyor, gömleğinin arasından sızarak tenine değen, akşamın kuru serinliğiyle büt-bütün anlam kazanıyordu duyguları.

Kavaklıdere'deki apartmanın merdiveninden çıkıp üçüncü katın ziline bastığında neden sonra açılmıştı kapı. Uşak Selim karşısında görünmüş, kapıyı çalanın yüzünü iyi seçebilmek için sahanlık lambasının düğmesine basmıştı:

“Buyurun, efendim?”

“Nesrin Hanım evde yoklar mı?”

“Yoklar, ama nerdeyse gelirler, efendim. Beyefendi de bu akşam babasına uğramazsa erken gelir.”

“Ne oldu? Nejat Bey'in babası hasta mı?”

Güncel olayları yetiştirmekte ivedi davranıyordu Selim:

“Çok... Ha bugün, ha yarın... Gidici zavallı... Buyurun. Siz kim-siniz?”

“Ben Yücel. Nesrin Hanımın kardeşiyim.”

Kendini tanıtmakta Yücel de ivedi davranıyordu. Annesinin, gençlerde, Ankara'ya geldiğini, bir arkadaşında kaldığım düşündü. Buraya uğramaması olanaksızdı:

“Mediha Hanımın oğluyum ben de.”

Birden yüzü gülüvermişti Selim'in:

“Buyrun, buyrun beyefendi, içeri buyurun. Şimdi nerdeyse gelir hanımefendi. Beyefendi de gelir...”

İçeri alırken konuğu yere göğe koyamaz gibi bir sevinci vardı ki, şaşırmıştı Yücel. Sanki koşturuyor, birden anasını, babasını görmüşcesine duyulanıyordu adam.

Uyurken, bir de bunları, eve girişini, Selim'in karşılayacağını düşünmüştü Yücel. Zavalılık bu soğuk, durgun evde ne kadar sıkılıyordu kimbilir? Bu eve girip çıkanlar, yemeğe gelenler de Nesrin'den, Nejat'tan ayrımsız kişiler olmalıydılar ki, Mediha Hanımın adını duyunca, oğlu Yücel'i görünce anlatılmaz bir sevince boğulmuştu.

Sonra sorular sorup karşılıklar alarak küçük bir söyleşiye dalmıştı Selim'le. Kamburca adamın, annesini sevdiğini, saydığını hemen anlamıştı. Nesrin sokaktan gelince nasıl kaçmış, nasıl yitip gitmiş, sinivermişti evin bir köşesine zavalılık?

**

Sabah kahvaltısının akşam yemeğinden bir ayrımı olmadı. Yücel, bugün gideceğini, birkaç arkadaşını görebilirse, belki bir iki gece de otelde kalacağını söyleyerek ev sahiplerine çok çok teşekkür ederken sütü yenileyen Selim'in birden tatsızlaştığını sezdi.

Kahvaltıdan sonra Nesrin'in de, Neco'sunun da birden susuverdiklerini gördü. Nejat'ın da, apartmandan Yücel'le birlikte çıkmak istemediğini anladı. Yeniden çok çok teşekkür etti.

"Çantan hazır mıydı Yücel?"

"Hazırladım kalkınca."

"Selim!" diye seslendi Nesrin. "Yücel Bey'in çantasını getir... Umarım, annem geziden mutlu döner... Sinirleri bozuktu, gerekirdi böyle bir gezi... Kimler, kimler var yanında demiştin bakayım? Ha, sahi sormamıştın... Belki Zerrin Hanımı almıştır yanına yine. İyi eder onunla giderse. Eğlenmesini bilen kadındır..."

Selim çantayı getirince unutuverdi söylediklerini, elini uzattı: "Güle güle Yücel. İyi eğlence sana."

Kendi eğlencesinin başkalığı gülüşünden, gülerken dişlerini göstermesinden anlaşılan Nesrin'i, onun yanında bir yerleri eksik yontulmuş bir anıt gibi duran Nejat'ı, sessiz uğurlayışını göze batarcasına belirtmek için oyuncak gibi eğilip kalkan, selamlayan Selim'i kapanan kapının ardında bıraktı. Daha dünden havasını içine sindirdiği başkent Ankara'nın gerilimli kalabalığına katıldı. Gerilimin kendi içinden, başladığını, onu tepeden tırnağa sardığını, kentlilerden çoğunun, geçen yılki, daha önceki yıllardaki gibi soluk alıp verdiklerini algılamaktan uzaktı.

Tek katlı evin kapısını çalınca, önce pencerenin perdesi ancak Yücel'in görebileceği biçimde aralandı. Sonra kapı açıldı. İçeri girdi Yücel.

Daha ilk adımında şaşkınlığa düştü. Uzun boylu, sarışın delikanlının yanında beklemediği birinin yüzünü görmüştü birdenbire. Oktay'dı bu. Yeni traş olmuş gibi pırıl pırıl parlıyordu yüzü. Saçları düzgün taranmış, üstünde koyu renk takım giysiler, beyaz dişlerini zafer kazanmışlara özgü bir biçimde göstererek elini uzatırken, yanındaki savruk giyimli arkadaşıyla tam bir çelişki içindeydi durumu:

"Hoşgeldin, Yücel..."

"Sen de hoşgeldin. Ama ne işin var senin burda?"

Öbür delikanlı kapıyı ivediyle kapatırken Oktay kahkahalar atıyordu:

“Hah hah hah! Senden çabuk geldim, değil mi? Ne yapayım? Arkadaşlara senin geleceğin haberini ulaştıramayınca kendim kal-kıp geldim... Gir, gir... Öteki arkadaşlar içerde...”

İlk adımlarını kararsız attı Yücel. Girişten hole geçtiler. Ev, eş-yasızlığını, çıplaklığını daha ilk bakışta ele veriyordu.

“Bu odaya, bu odaya...”

Yücel, girdiği odanın, kapıyı çaldığı zaman perdesi aralanan oda olduğunu anladı.

“Arkadaşlar, Yücel geldi işte. Gelir dememiş miydiniz size?”

Üzerinde rengi atmış, fitili dökülmüş, boru gibi bir pantolonla kalın, gevşek örgü kazak bulunan kara sakallı delikanlı elini uzattı önce:

“Hoş geldin arkadaş... Cemil.”

“Hoş bulduk Cemil arkadaş.”

Oktay’ın sevinci gözlerinin içinde bile görünüyordu:

“Antep’li Cemil deriz bu arkadaşla Yücel... Ortadoğulu.”

Ondan sonra elini sıktığı delikanlı kapıda Oktay’ın yanında gör-düğüydü. Sakalsızdı, ama uzun saçları dağınıktı:

“Ben Rasim, arkadaşım.”

“Manisa’lı Rasim...” diye ekledi Oktay.

Elini sıktığı üçüncü delikanlı nedense trende tanıştığı Hakkı’yı anımsattı Yücel’e. Onun gibi ablak yüzlü, esmerdi, üstelik giyimine o denli boşvermemişti:

“Ben Halûk.” dedi elini uzatırken. “Hoş geldin arkadaş.”

“Hoş bulduk, Halûk arkadaş.”

“Otur, Yücel.”

Odanın köşesinde, yere yayılı üstü dağınık bir yatak. Onun ucunda, öteki köşede bir uyku tulumu. Boyası dökük bir bahçe kol-tuğu. Oturacak yeri yapay deriden demir sandalye. Dikdörtgen biçi-mi ufak, iğreti bir masa. Üstünde duran otomatik tabancaya baktı, Oktay’a döndü Yücel. O gülüyordu halâ:

“Otursana...”

Yücel elindeki çantayı duvar dibine bırakırken Halûk, tahta kol-tuğun üstüne gelişigüzel atılmış haki parkayı aldı:

“Gel, buraya otur arkadaş.”

Yücel otururken Antep’li Cemil’le Manisa’lı Rasim yatağa kışlarını koyup sırtlarını duvara dayadılar. Halûk:

“Çaylara bakayım.” diye kapıya yürüdü. “Öbür odada iki sandalye var, getireyim.”

Tek sandalyeye de Oktay oturmuştu. Yücel ona baktı. Ayakkabıları bile gıcır gıcırdı Oktay’ın. Oktay’la öbür arkadaşları arasındaki uyumsuzluk, tedirginleştirdi bakışlarını. Daha kapıdan içeri girer girmez, cız edip bir şey kopmuştu yüreğinde. Antep’li Cemil, Manisa’lı Rasim, Halûk olağan karşılıyorlardı bu çelişkiyi, belli. İnancı, erinçli, güvenliyidiler. Masa üstündeki ölüm aygıtı asık suratlıydı, ama güler yüzlü Oktay’ın sıcak sesi, yumuşak bakışı, bütün karamsarlığı, umutsuzluğu kırıp parçalamıştı çıplak odada. Üç gün önce İstanbul’da, arkadaşlarının saklandıkları eve baskın verildiği haberini Hüsnü’den alınca, aklından Adnan’la Oktay geçmişti. Baskın verilen evi yalnız onların bildiğine inanıyordu çünkü, Oktay eylemin içindeydi, bilmesi de doğaldı. Herkes gönüllü katılıyordu kavgaya, kimseden yapabileceğinin dışında bir eylem istenmiyordu. En başta Oktay’ın savıydı bu:

“İyi ama, Ankara’ya geleceğini bana niye söylemedin?” dedi.

Oktay istifini bozmadı. Az sonra eğlenceye gideceklerin sessiz sevinciyle duruyordu, öylece. Bacak bacak üstüne atmış, sanki parlak ayakkabılarını, oturanların gözüne gözüne sokmak istercesine, üstteki ayağını titretiyordu:

“Herkesin bir yöntemi vardır arkadaş. Benim yöntemim de bu. Bak, kravatıma, gömleğime, ütülü elbiseme. Gözden uzaklaşmayı, polisten kaçmayı ve de eyleme katkıda bulunmayı ben de bu yoldan beceriyorum. Ya sen? Senin de benden farkın yok, ama...”

Doğruydı bu. Yücel, eylemcilerin polisçe aranmasından sonra bıyıklarını, saçlarını kısaltırken, üstüne temiz pak giysiler alırken Oktay’a öykünmüştü:

“Ben de senden öğrendim.”

“Önemli olan amaçtır Yücel. Araçlara kulak asma. Keşke şu silahı elime alabilsem ben de. Keşke vursam, vuruşsam dava uğruna... Ama bende o yürek yok.”

Halûk girdi. İki sandalyeyi bıraktıktan sonra sırtına vurdu Oktay’ın:

“Sende mi yürek yok?”

“Yok ya! Öleceğimi biliyorum bir gün... Polis kurşunlarıyla öle-

ceğim. Ama yiğitçe, vuruşa vuruşa ölemeyeceğim. Korkum bu benim.”

Manisa’lı Rasim atıldı:

“Senin de katkın böyle davaya.”

“Yazık ki böyle. Elimden bu geliyor arkadaşlar. Ne yapayım? Sizin aklınızla inancınız uyum içinde. Ben sizin gibi değilim. Benim inancım kurnazlığa dönüyor. Yarın bu ülke kurtulsun, benim gibilere aranızda yer yok, biliyorum. Akılla yüreklilik üstüne kurulacak yarının düzeni. Benimki kurnazlık. En zor durumlarda sıyrılıveririm işin içinden. Bu kurnazlığa yer yok yarın. Yarın siz öldürürsünüz beni ellerinizle...”

“Korkma, sana sıra gelmez.” diye güldü Antep’li Cemil.

“Öldürürsünüz... Şimdi anarşist diyorlar ya bize... Anarşist değiliz biz. Sapına kadar devrimciyiz. Böyle söylerken işte şurası, yüreğim yanıyor, arkadaşlar! Evet, sizler devrimcisiniz, ama anarşist benim, ben! Kurnazlıkla devrimcilik bir araya gelmez... Yücel’e kimlik kartını uydurup verenlerin arasındayım ben. Daha Yücel gibi nicelerine... Ben düzenledim İstanbul’da, Ankara’da girilen eylemlerin birçoğunu. Az önce tasarladık birlikte. Hangi gün, hangi bankayı, nasıl kamulaştıracığımızı. Ama görevim ne? Gözcülük. Silah çekemiyorum. Kaçıp kovalamaya gelemiyorum. Kurnazlık değil de ne bu? Yalvarırım arkadaşlar, kahraman yerine koymayın beni... Ben taktik bilirim yalnız. Siz hem taktik bilirsiniz, hem de başkoymuşsunuz davaya. Kravat takmak, giyinmek, sırasında bir kadınla buluşup polisin gözünü boyamak değil iş. İş eylemdir. Ezilen, sömürülen halkı kamçılar, canlandırmaktır. Kamuoyu oluşturmaktır. Bakın, tabancam bile yok. Ölürken öldüremeyeceğim bile. Yalananırsam beynime kurşun sıkıp kendi elimle son veremeyeceğim yaşamıma.”

İçeri, bir elinde tepsi, bir elinde çaydanlık, Celile girdi. Uzun saçları omzunda, kalın balıkçı yaka kazaklı, kot pantolonlu kız arkadaşları Ortadoğuluydu. Eve girip çıkar, yiyecek getirir, dışarıyla bağıntıyı o sağlardı. Bardaklara şeker, çay koyarken ona yardım etti Halûk.

“Hoş geldin Yücel arkadaş.” diye ilk çayı uzattı Celile. “Ne o Oktay? Ne traş ediyorsun gene?”

“Bak, beni en iyi anlayan Celile arkadaştır. Bir bok olmadığımı bilir.”

“Öyle deme arkadaş. Bu evi sen ’nen ben bulmadık mı?”

Dolu dolu bir kahkaha attı Oktay. Arkadaşları, övülmek için yalancı bir alçakgönüllülük gösterdiğine inanıyorlardı onun. Oysa her söylediği doğrudu. Dört yıl önce “Bağımsız Türkiye” gösterisinden sonra güvenlik örgütlerince toplanan kırk elli kişinin içindeydi Oktay. Birer birer sorguları yapılmıştı. Sonra yargıç karşısına çıkarılmıştı yirmini arkadaşıyla birlikte. Yargıç, onları serbest bırakmıştı, ama devrimciliğin zor bir iş olduğunu anlamakta gecikmemişti Oktay. Topu topu on iki saat kapatıldığı hücre kalın duvarlar arasındaydı, iki adım atmaya ancak yer vardı. Kapı üstünde, tel kafesli yere konmuş on beş mumluk ampulle aydınlanıyordu içerisi. Aklına geldikçe soğuk terler döküyor, unutamıyordu orayı. Elini eteğini çekivermişti her şeyden. Semtine uğramıyordu eski arkadaşlarının, bucak bucak kaçıyordu. Rastlantıyla aralarına düşerse ağzını açmıyordu. Bir gün üniversite kapısında bir grup öğrenci toparlamıştı polis, onların arasındaydı yine bir rastlantıyla. Öyle pis, öyle uğursuz bir rastlantıydı ki, hiçbir şeyden haberi yoktu. İki saat önceki, birdenbire taşlı sopalı bir kavgaya dönüşüveren sağ-sol çatışmasının sorumlularından biri olarak götürülmüştü bu kez. Oktay sorgusu sırasında ağladı. Ağlayanlara tatlı sert davranıyorlardı orda. Ne ol-duysa, bu ağlamasıyla tatlı sertlik arasında olmuştu işte. Vaz mı geçmişti bozgunculuktan? Öyleyse kanıtlamalıydı bunu. Bir daha girmek istemiyordu Oktay o daracık hücreye. Dayanılır gibi değildi. Annesinin okşayıcı gülümsemesini, babasının harçlık veren ellerini düşünüyordu orda hep. Sıcak yemekleri, yumuşacık yatakları, kimsenin etlisine sütlüsüne karışmayan toy sevgilileri... Hem bu kapkara basık hücrelerin sonu çok daha karanlıktı. Bilinmedik yerlere çıkıyordu. Belki yeryüzünün tüm devrimcileri geçmişti böyle yerlerden kendi ülkelerinde. Geçmişlerdi, ama en sonunda ölenler ölmüş, kalan sağlar baş köşeye kurulmuştu. Uşakları vardı, oda hizmetçileri vardı, otomobilleri vardı, madalyaları vardı. Tıpkı Amerika’daki, Almanya’daki, Fransa’daki politika adamlarında olduğu gibi. Yaşamlarını aynı düzeyde sürdürüyorlardı. Ne demişti sorguya çekenlerden biri? Akıllıca söylemişti. İşçi işçidir arkadaş. Amerika’da da, Rusya’da da...

Sonra kendisi düşünmüştü bir çırpıda. Şimdi ben hangi ülkede yaşarsam yaşayayım, görevim masa başında olacak. İşçi işçidir arkadaş, köylü de köylü. Yeryüzünün neresinde olursa olsun, fabrika-

da çalışan birileri, toprağı süren, ekip biçen birileri bulunacak. Birinin ürettiğini öteki tüketecek. Üretenle tüketen arasındaki ilişkinin çözümü, akılla üretilenle emekle üretilene uygulanamaz...

Daha çok şeyler düşünmüştü sabaha kadar. Hücrede değildi. Bir odada gazete okuyan bir polisle karşı karşıyaydı. Başını masaya koyup kolları üstünde uyumaya çılışmış, ama nedense uyuyamamış, bol bol düşünmüştü. Ertesi sabah serbest bırakılırken bir yarısının sorgusu sırasında, geride kaldığını biliyordu. Arkadaşlarının arasına ilk katıldığında eski suskunluğunu sürdürdü, ama postaya düzenli olarak her hafta bir mektup atacaktı. İşte, ona ne yazacağını bilemiyordu. Eski arkadaşlarıyla kimbilir ne zaman yaptığı konuşmaları bir bir geçirdi aklından. Onları yazdı. O zaman aklına geldi. Mektupta yazdığı bilgileri istememişlerdi ondan sorgusu sırasında. Demek ki bir denemeydi bu. İnançlarındaki değişiklik içten mi, bunu ölçeceklerdi demek. Yüreğinde bir şey kopmuştu bunu düşününce. Yine tıklılacaktı o hücreye. Öyleyse yazmalı, hiç değilse eski bilgilerini yazmalı. Kime ne zararı var? Belki bildikleri için sormadılar uzun boylu. Kimbilir, daha kaç kişi var aralarında kendisi gibi.

İlk mektubu böyle yazmıştı. Bunu ikinci üçüncü mektuplar izledi. Bir gün yine çağırdılar onu. Tuhaf, sanki hiç mektup yazmamış gibi davranmışlardı. Elbette, hakları vardı adamların. O düşünmemiş miydi daha önce? Onların bildiklerini yazıyordu hep. Yeni bilgiler mi? Hayır, devrimci olarak kalmalıydı arkadaşları arasında. Oktay'ın babası iki ay önce ölmüştü Ankara'da. Emekli bir memurdu. Bir annesiyle, evli bir ablası vardı. Bir de küçük yeğeni olmuştu. Bunları anlattı, Ankara'ya dönmek istediğini söyledi. İstanbul'daki arkadaşlarını aldatmaktan kurtulmuştu böylece. Bu duyuyu onlar da çok iyi biliyorlardı. Ankara'ya gitmesine izin verildi. Kayıтта güçlük çekilmeyen bir yüksek okulda öğrenimini sürdürmeye başladı. Artık bütün gösterilerin, eylemlerin başını çekiyordu Oktay. 12 Mart'tan bir yıl önce geldi İstanbul'a. Forumlarda, sokak gösterilerinde, sağ-sol çatışmalarında önde gidiyordu. Tekelci burjuvazi yıkılmalıydı. Nato'ya Cento'ya hayırdı. Ne Amerika, ne Rusya'ydı, Bağımsız Türkiye'ydi. Kuramsal tartışmalardan kaçınırdı. Ulusun çıkarlarını ulustan başka düşünen olmazdı, ama bu ulusun içinden çıkan herkese de insan denemezdi. Eylemlerden sarhoş olmuşların sevincini yaşıyordu. Sürekli devrim istiyordu. Ancak o zaman unutuyordu kendini. Uykunun dışında beş dakika boş kal-

mak ona başka şeyler düşündürebilirdi, tedirgin oluyordu bundan. Sürekli devrim yöntemiyle ülke kurtuluşuna gerçekten önemli katkısı olduğuna inanıyordu. O olmasa da, kanlı olaylar, banka soymalar, polise kurşun sıkmalar vardı, olacaktı. Öyleyse olayların içine girmek, içinde bulunmak, eylemi yaşamak önemli bir katkıydı devrime. Hem en az, eylem de eylem diye bodoslama gidenler kadar tehlikeliydi kendisinin durumu. O da bir gün kör kurşuna hedef olabilir, kanlar içinde serilebilirdi yere. Gözlerini kaparken eylem de, karşı-eylem de bitecekti. Ardından ağlayanlar olacaktı onun da. İzin verilirse, arkadaşları “devrim şehidi diye taşıyacaklardı omuzları üzerinde. Fotoğraf olup yakalarına iğnelenecek, büyük boy camlı portresi eller üstünde taşınacak, mezarı başında kollar kalkacak. Oktay’lar ölmez, yaşasın devrim, diye bağırılacaktı. Ne yapsalar, ne etseler yıkılacaklar! Günün yüzü devrime dönük. Anamalcılığın iççelişkisi de devrimi hızlandırıyor. İşte, kendisi bu iççelişkinin sonucuydu. Sonucuydu ki, bir kör kurşunla yere serildiği zaman eller üstünde taşınıyordu tabut.

O yaşamış, görmüştü. Hücrede bir gün kapalı tutulmak bin kez ölmeye bedeldi. Yakalanıp işkence edilirken canından bezerek, ölmek isterdin. Öyleyse, al silahını eline arkadaş, öl!.. Hem devrim için, hem kendin için!.. Ben ne yapıyorum? Niye didiniyorum? Hem kendim için, hem devrim için, Sizden bir ayrımım var yalnız. Ayrımın önemli olmadığını nasıl anlatayım size? Belki bir gün bileceksiniz, öğreneceksiniz, o zaman siz sıkacaksınız bana kurşunu. Sıkın, öldürün beri! Ama gelemeyecek o gün. Gelse de siz göremeyeceksiniz o günü. Çünkü kör inancınızı perde etmişsiniz gözünüze daha bugünden. Sapır sapır dökülüyorsunuz, ölüme gözü kapalı koşuyorsunuz. Ölümün ne olduğunu Arthur Koestler söylemedi mi? İspanyol devrimcileri kurşuna dizilirlerken birer birer bağırıyorlardı; yaşam ile ölüm arasındaki giz, “anacığım” diye yükselen çığlıklarının içindeydi. Koestler’in gözleri, onları görünce açılmadı mı büyük gerçeğe. Benim de gözlerim açıldı. Ama sizler öyle körsünüz ki, ancak ölümleriniz açılacak gözünüz. Kurşun yüreğinizi deldiğinde, ikinci kurşunla beyniniz parçalanmadıysa çılgınca düşünebilir, sorabilirsiniz; Vahit, Cengiz, Kırşehir’li Ali, Erzincan’lı Veli, Malatya’lı Hasan, Rize’li Hüseyin, Antep’li Cemil, Manisa’lı Rasim, Ortadoğulu Haluk, İstanbul’lu Yücel öldüler. Sıra sıra ölüyoruz hepimiz, Oktay yaşıyor... Niye? Son sorunun yanıtını verirken kapanacak

gözleriniz... Dünya benim be! Bulutları beni ıslatır, güneşi beni ısıtır! Salaklar! Görmüyor musunuz gözlerimi? Sizden ayrılınca nere-
lere giderim ben? Tam üç tane sevgilim var. İkisinin yatağına girip
çıkardım. Birini diskoteklere götürürüm. Ne devrim'i, ne kurtuluş'u
düşünürüm o zaman. El Fetih'e gitmedim ben. Hani üç ay eğitim
gördüm orda, demiştiniz size. Tam bir yıl kitap okudum El Fetih
üzerine. Onların arasında bir yıl kalanlardan daha iyi bilirim her şe-
yi. Size bir bir anlatırım, ağzı açık dinlersiniz beni... Sizi gidi körler
sizi! Sen, ben, o birer adsız nefer değil miyiz? Adı büyük, adı bilin-
mez kumandanlar yaşıyor yeryüzünde. Dünya onların. Hadi gel,
telgraf çekelim devlet büyüklerine, uluslararası kuruluşlara, af ör-
gütlerine, işkenceyle savaşıyor iyi yürekli dünya düşünürlerine! Yu-
nanistan'a mı benzedi ülkemiz? Benzetemezler. Dünyamızda bunca
namuslu insan yaşarken... Onlar elleri boş durmuyor. Japonya'da,
Fransa'da, İsveç'te, Almanya'da, Amerika'da, Vietnam'da, Kam-
boçya'da, Şili'de, Arjantin'de, Nijerya'da, Libya'da, Cezayir'de,
Kongo'da savaş üstüne savaş veriliyor dünyada. Uçaklar kaçırılı-
yor, rehinelere alınıyor... Bankalar soyuluyor, soydukları geri alını-
yor... Bizim de katkımız olmalı bu savaşa. Yoksul halktan alınan
birer birer geri alacağız. Duvarlara yazacağız! Kör müsün be! Uya-
nın be! Silkinin, kalkın halkımız! Sizi sömürenleri alaşağı etmenin
günü geldi!..

İşkarması diline vurmuştu Oktay'ın. Dilinden dökülenlere alı-
şık değildi arkadaşları. Ama Oktay onları, kendi kişiliğine alıştı-
rmıştı. Bir yılan gibi her kovuğa sokuluyor, silah mı silah, düzmece
kimlik mi kimlik, para mı para, hemen bulup getiriyordu. Kısaca
dünyayı parmağında oynatıyordu bu Oktay. Oktay'lar ölmemeli,
yaşamalıydılar. Gerçekten dediği gibi aydınlık günlerde bir katkısı
olmazdı belki ama, karanlık günlerde çıkış yolunu gösteren oydu.

"Hüsnü nerde?"

"O yolda ayrıldı benden."

"Korktu mu?"

"Belki korktu."

"Ölen ölür, kalan sağlar bizimdir."

"Sağ kalabilirsek." dedi Oktay, sonra ekledi. "Sağ kalacağız, ya-
şayacağız arkadaşlar... Hüsnü Kaşlı nerde demiştin?"

"Babamın yanına gideceğim diye ayrıldı benden. Trende eski bir
arkadaşına rastladı. Kasabasına evlenmeye gidiyormuş..."

“Evlenineye mi gidiyormuş? Hah hah hah!”

“Bir zamanlar devriinci sayarmış kendini. Hüsnü’nün demesinden öyle anladını... Onun yanına gitti Hüsnü. Sözde düğündeymiş gibi saklanacak anlaşılan...”

“Korkak!”

“Öyle deme Cemil.” dedi Oktay. “Aramızda inanmayana, çürük adama yer yok. Kendi bilir... Bence kenarda kalması daha iyi böylelerinin. Aramızda daha zararlı olur. İnsan kendini tanımalı!”

Bir yandan çaylarını yudumladılar. Oktay, şimdi de onları dinliyordu. Yarın ya da yarından sonra gerçekleşecek kurtuluş için küçücük bir umut simgesiydi masadaki tabanca. Ama büyüyor, yüreklerini sarıyor, büyümlü bir tutku oluyordu gözden göze, sestense.

**

Kimi büyük memurlar vardır, bir uçaktan inerler, başka uçağa binerler, türlü bilimsel, siyasal, ekonomik toplantılara katılırlar. Kimileri de, hiçbir iş yapmazcasına telefonlarla konuşur, görüşmeye gelenleri kabul eder, söyleşilere dalar. Küçük memurlar vardır ki, doktora görünüp rapor alırlar, verilen işe yan çizerler, buyruk aldıkları amirlerini çileden çıkarırlar. Büyük, küçük, sinek avlayanların tümü de gülmece konusudurlar, ama Nejat geniş çalışma odasında kıpırtısız otururken bile çalışma içindedir. Telefonun çalmaması, imza için önüne bir yazı konmaması önemli değildir onun için. Çalışmak için ille de yerinden kıpırdaması gerekmez. Can sıkıntısıyla bile başını kaşımaz, kravatını düzeltmez, az önce bıraktığı gazeteye yeniden göz gezdirmek için uzanmaz. Her an bir şey olacaktı gibi koltuğunda oturur, evindeymiş gibi başını küçük devinimlerle sağa sola çevirir. Duvardaki resimlere de bakmaz. Sanki kentin uzaklarından gelen uğultusunu, arasıra yükselen bir kamyon homurtusunu dinler gibidir.

İş telefon çalınca da böyle oldu. Konuşmalığa yavaşça uzanıp aldı:

“Evet?”

Yazman kızın sesi, ara odadan yine cıvıl cıvıl, ama ancak Nejat’ın ayrımına varabileceği değişik bir tınlamayla geliyordu:

“Beyefendi, sizinle görüşmek istiyorlar.”

“Kaç kişi?”

“Bir kişi beyefendi.”

Bir kişi’nin görüşmek isteyenler olarak iletilmesinden işin önemini hemen kavradı:

“Gelsin.”

Bir süre sonra yapay deri kaplama ağır kapı, yazman kızın ince eliyle açıldı:

“Buyurun beyefendi.”

Orta boylu adamın içeri girmesinden sonra kapıyı çekerek çıkan kıza:

“Teşekkür ederim.” demeyi unutmadı Nejat.

Bakışlarını ilk kez gördüğü adamın saçlarında, kravatında, ütülü pantolonunda gezdirdi:

“Buyurun, oturun.”

Ne var ki oturmadaı adam. Masaya yaklaştı, iç cebinden çıkardığı kimliğini Nejat’ın gözüne sokarcasına uzattı. İyice okusun diye sabırla tutarken, Nejat’ın önündeki geniş, beyaz duvarı perdeleyen iri bir gölge gibiydi. Bir an, ütülü pantolona, düzgün taralı saçlara, biçimli düğümlemiş kravata yaraştıramadığı bu davranışla kaşlarının ortasında hoşnutsuz bir çizgi belirdi. Ama kimliği okuyunca gözleri güldü:

“Teşekkür ederim.”

Adam, geldiğı yerin önemini, öneminden dolayı buraya gönderildiğini, gönderilirken de kendinin seçilmesinden, hem işin, hem de kendinin ayrı bir önem taşıdığını biliyordu. Buraya gelinceye dek hazırladığı ilk sözler, kendiliğinden döküldü adamın ağzından:

“Beyefendi,” dedi kalın sesle, “önemli bir iş...”

Nejat’ın gözlerindeki üstperdeden bakış, dudaklarındaki alaycı gülümseme değışmedi yine:

“Önemli mi? Nedir önemli olan?”

Nejat’ın yumuşak sorusu tasarlama sonucu değıldi. Doğal bir konuşma biçimiydi onun için. Dış kişiliğı, iç kişiliğini buyruğı altına almıştı. Tek kişiliğı vardı kısacası. Görüşmeci adam, onu belirsizce süzerek, sezmek, anlamak istiyordu bir şeyleri. Onun da bir tek kişiliğı vardı, ama bu kişiliğine, işi gereğı çeşitli yüzler takmayı öğrenmişti. Deneylerle edinilmiş bilgisi, ona doğru yolu göstermekte gecikmedi. Nejat’ın odada dolaşan, havaya sinen o görünmez çemberinin içine girdi hemen. Ona öykünmeyi seçmişti adam:

“Beyefendi,” dedi içtenlikle, “sizinle bir konuyu görüşmek gerekti. Onun için ben geldim.”

“Sizi dinliyorum.”

Yan cebinden çıkardığı bir fotoğrafı masanın üzerine bırakıp oturdu. Nejat kılı bile kıpırdamadan baktı önüne konan fotoğrafa. Eline almadı, ama iyi görebilmek için önüne çekti biraz. Fotoğraf üstüne yoğunlaştığı, iki kaşı arasında beliren ince çizgiden belliydi. Yücel’in fotoğrafıydı bu; elinde siyah çanta, bir evin kapısı önünde, ayağını ilk basamağa atmış, merdivenden iniyordu. Başını kaldırdı Nejat:

“Yücel Saltık bu... Eşimin üvey kardeşi.”

Bakışları yine yumuşaktı, ama gözlerindeki anlam soruyordu. Adam, bu bakışların çemberinden kurtarmak istedi kendini:

“Anarşist.” dedi.

Nejat, yine duvara bakar gibi baktı. Alaycı gülümsemesi çoğaldı yalnız:

“Yaa, öyle mi?”

Görüşmeci, bu soru-yanıt biçimine alışmamıştı hiç. Anarşist sözünü duyunca bile kıpırtısız duruyordu karşısındaki. Hiç değilse sinirlilikle yerinden kalkacağını, böylece kendini saran çemberi biraz gevşeteceğini ummuştu.

Nejat, bönleşen bakışlardan gözünü ayırmıyordu:

“Evet?”

“Ankara’ya dün geldiğini sanıyoruz. O anarşist yuvası ev gözaltında.”

Başını hafifçe sallayarak dinliyordu Nejat. Ne düşünüyor, tepkisi ne, belli değildi adam için. Ancak sözünü sürdürmek gerektiğini sezebiliyordu:

“Dün geldi. Kapıyı çaldı, açılmadı kapı. Evde üç kişi vardı oysa. Bilmiyoruz ne hesapla açmadılar.”

Nejat süzgülün süzgülün dinlerken gözlerini kırıştırdı birkaç kez. Bu ivedi konuşmasına neden oldu adamın:

“Yakalayacağız. Yakalamak işten değil. Ama çözmek gerekli örgütü. İşin içinden bilmediğiniz, ummadığınız öyleleri çıkıyor ki... Tasarlayamazsınız beyefendi. Sonra izlemeli, bozgunculuklarını ne-reye vardırıdıklarını, kimlerle işbirliği ettiklerini öğrenmeliyiz. Suçüstü yakalamalıyız...”

Gözlerini kırıştırtması iyice artmıştı Nejat’ın. Adam, bu göz

kırpıştırmanın ivediyle anlatılmasını istediğinden ileri geldiğini sanmıştı önce. Susup yüzüne baktı bu kez. Bu gözler, bu donuk gülümseyiş demek istiyordu ki, "ayrıntılar beni ilgilendirmez. Bunlar sizin görevinizle ilgili yöntemler. Benden ne istiyorsanız, onu söyleyin."

Bunu kavradıktan sonra görevini anımsadı adam. Demek ki, gelmesinin nedenini konuşacak, sözlerinin altında başka anlamlar varsa, bunlar ikisinin de kendi anlayışları içinde yorumlanacaktı. Onu bu yöneme çağıran bakışların altında ezildi. Karşısındakinin bilgisi, kendininkini aşıyordu. İvediyle anlattığı şeyleri, beyefendinin sessiz çağırışına uygun biçimde özetledi:

"İstersek yakalarız."

"Niçin yakalamıyorsunuz?"

"Açıklamaya çalıştım, beyefendi."

Nejat başım pencereden yana çevirdi. Uzaktan gelen homurtulardan, kalabalık uğultusundan yanıtını almış gibiydi sanki. Yakında kurtlara yem olacak babası, eski alışkanlığıyla yinelediği düşüncelerini şimdi çılgın sayıklamalarla sürdürüyordu kafasının içinde. Zavallı adam, ölüm döşeğinde ecel teri dökerken oğullarına bırakacağı paranın pulun yanısıra, görkemli yaşamanın yöntemlerini de öğretmek istiyor, sımsıkı sarıldığı inançlarını olduğu gibi devretmek için çırpınıyordu. Oysa çöken bedeniyle birlikte safсата olmuştu bu inançlar. O özgörevini noktalamıştı çoktan. Özgörev onun çocuklarına, torunlarına düşüyordu. Herkes rolünü alırken bu büyük oyun içinde, kimine yaşamın en parıltısı, görkemlisi düşüyordu, kimine de, yakınları o yaşamı sürdürebilsinler diye küçük, kolay bir özveri. Yücel yakalanırsa, dar bir azınlık, onun operasyonda ölümü yiğitçe göze alamamasına yanacak, böbürlenemeyecekti. Kaldı ki, yargıçlar önünde, yiğitliğini yerlere düşürebilir, dışarda kalan asıl kavgacılar, hani şu işçi sınıfı dedikleri, yiğitliğin kendilerinde aranması gereğine daha çok yaklaşırlardı. Adına halk denilen o yığınlara, yaklaşan tehlikenin nerelere dek sızdığını da anlatmak gerekiyordu. Çok yönlü sorunlardı bunlar. Görüşmeci adam biliyor muydu bunları? Sorduğuna bakılırsa biliyor olmalı. Nejat ilk kez güldü, ama kısa sürdü bu:

"Bana sormayın bunu." dedi. "Yönteminiz nasıl davranmanızı gerektiriyorsa öyle yapacaksınız tabi..."

Adam dimdik ayağa kalktığı anda, Nejat ona bakıyor, dışardan ge-

len homurtulu sesler arasında yukardan işleyen makinenin tıkırtılarını duyuyordu belli belirsiz. Makinenin dişlileri arasına takılmanın türlüşü vardı. Kimi zaman bir konsolos, (Silahlı eylemcilerin kaçırıp kurşunladığı İsrail'in İstanbul konsolosu Elrom'u anımsamıştı Nejat) takılıyordu dişliler arasına, kimi zaman bir işadamı, kimi zaman üç yabancı görevli, kimi zaman da uzak bir devrim adına silah kuşanmış bön çocuklar. Onların arasında özel yerini kendisi seçmiş Yücel. Acımak gerekir.

"Yazık." dedi. "yabancımız değil ama..."

"Anladım, efendim."

"Teşekkür ederim."

"Ben teşekkür ederim, efendim. Özür dilerim, vaktinizi aldım."

"Rica ederim, rica ederim."

Nejat, önüne uzanan eli fotoğrafı alıyor sandı. Dostça uzanan eli sıkarken yapış yapış, terli gibi geldi ona bu el:

"Güle güle."

Adam kapıya vardığında yan çekmecedeki mendil kâğıdını uğuşturuyordu ayucundaki yapışkanlığı silmek için:

"Şey... Durun, bir dakika... Bunu unuttunuz..."

Unutkanlığından kendini suçlayan bir utançla döndü adam, fotoğrafı aldı. O, kapıdan çıkarken Nejat, başka işlerle uğraşacakmış gibi umursamaz, masaya eğdi başını. Oysa yapılacak hiçbir işi yoktu. Kapı kapanınca yine durdu, düşündü. Kentin uzak uğultusunu, motorların derinden gelen homurtusunu dinledi. Dışardaki kıza teşekkür edip gitmesi için adamın, az bir zaman geçmesi gerekiyordu. Çünkü kalkıp ellerini yıkamak istiyordu bir an önce. Tiksiniyordu yapışkan ellerinden.

**

Yemekten sonra oturlurlarken Nesrin kahvesini çabuk bitirdi. Yanında bıraktığı kitaba uzandı:

"Ne okuyorsun?"

"Anna Karenina."

"Daha bitmedi mi?"

"Bu akşam bitiririm. Bakayım. Elli sayfa kaldı."

"Onu bırak. Sana söyleyeceğim var."

Sesindeki olağandışılığı ancak Nesrin ayırabilirdi. Kitabı bıraktı:

“Nedir?”

“Bugün öğleden sonra biri geldi bana.”

“Niçin?”

“Anlatacağım... Yücel’in bir fotoğrafını gösterdi. Buraya gelirken izlemişler. Şu olaylara da karışmış.”

Önce duraladı Nesrin. Kafasındaki soruların büyüyüp genişlediği gözlerinden, aralanan dudaklarından anlaşılıyordu:

“Yakalamışlar mı?”

“Yakalamamışlar.”

Kıpırtısızlığı, aşırı meraklanmayışı, kişiliğine özgü niteliklerinden gelmiyordu. Aylardır sürüp giden banka soygunlarını, evlere baskın vermeleri abartılı buluyordu bir yanıyla. Tümünün bir kaçıp kovalamaca oyunu olduğunu sanıyordu. Örgütlü, bilinçli bir başkaldırış değildi de bu, birtakım hasta ruhlu insanların ortalığı bulandırmasıydı. Budalalar, bir hiç yüzünden ölümü bile göze alıyorlardı. Yücel şöyleydi, böyleydi, ama budala değildi:

“Herhalde bir iki uygunsuz arkadaş var üniversitede. Olabilir. İzleniyor demek?”

“İzleniyor.”

“Peki, gelen adam ne dedi sana?”

“Yakınımız mı, değil mi, onu anlamak istemiş olacak. Belki uyarmak da istediler...”

“Olur. Annem gelsin, bir telefon ederim.”

Nesrin artık önemsememişti olayı. Yücel’in o savruk, umursamaz, üstperdeden konuşmaları gözünün önüne geldi:

“Sersemi.” diye mırıldandı kitabına uzanırken.

Nejat, yabancı gazeteleri evinde okurdu. Dün Yücel vardı, atmıştı birini, önce ondan başladı okumaya. İlk sayfaya bakarken gözücuyla Nesrin’i süzdü. Sersemi diyen dudaklarının kıpırtısından da anlıyordu ki, içine giremeden göz gezdiriyordu kitabın satırlarında.

Ne var ki, Nejat da öyle okudu gazetesini. Ama o, hem okuyor, anlıyor, hem de arada durup bakarken düşünüyordu. Tasarladığı bir şey vardı. İki işi ayırıyordu birbirinden. On’a çeyrek kala kitabı bıraktı Nesrin:

“Ben yatacağım.”

“Bitirdin mi?”

“Bitiremedim. Yücel... Yücel’e takıldı kafam... Budala!”

İnce buluşlarının elinde kıvranan biri olarak gördü önce karısını, gülümsedi şeytanca. Sonra acıyıverdi, üzüldü:

“O kadar da budala değildir... Git, yat istersen sen...”

“Sen yatın mı?”

“Ben biraz çalışacağım... Gudnayt...”

“Gudnayt...”

Nesrin çekildikten sonra çalışma odasına geçti Nejat. Yatak odasına giren karısının işlerini bitirmesini bekledi. Çalışma öncesi alışkanlığıyla bir puro yaktı. Masaya birkaç kâğıt çekti. Bir mektup yazacaktı, buydu çalışması. Amerika’da tanıdığı bir dostuna yazacaktı mektubu. Ona her yazışında anımsardı. Mektup aldığı da, New York’ta bir toplantıda tanıdığı Amerika’lı sevgili dostu, ilk gördüğü çehresiyle gelirdi gözleri önüne. Nejat’ın Türk olduğunu öğrenince, giysilerinin pırl pırl görünümünü içindeki uzun gövdesi üstünde sürekli sırttan kafasını sallamış, ağzı kulaklarına varıncaya dek gülümüş, dans eder gibi kıvrılarak elini uzatmış, İngilizce seslerin kulağa hoş gelen vurgusuyla, yayvan yayvan, “şiş kebabını çok severim.” demişti. Ne var ki Nejat’ın kulağına hiç de hoş gelmemişti bu söz. O her zamanki suskunluğu, alaycı bakışıyla üstperdeden gülümsemiş, yanibaşında gülmeye hazırlanan Nesrin’i bile durgunlaştırarak, ulusunun şakaya gelmez onurunu kurtarmıştı. Amerika’lının gözlerindeki, dişlerindeki, dudaklarındaki kahkahanın parıltısı sönüvermiş, hele sonradan koyulaşan söyleşiyle Nejat’ın kişiliğinde, onun ulusuna saygıyı hiç, ama hiç unutmamıştı. Sık sık buluşmalar, gerek kafa kafaya, gerek kalabalık arasında sürmüş, söyleşiler koyulaşmış, koyulaşmıştı.

Masaya vuran sert ışık altında bembeyaz duran kâğıda eğildi, kalemi eline aldı. Odaya yayılan kalın puro dumanları arasında bir kez daha düşündü yazacaklarını. Neleri yazınıştı şimdiye değin? Evet, ülkesinin acı çeken halkı, 1950’de Menderes’le Partisine denizde simide sarılır gibi (denize düşen yılanı sarılır deyimini bilmiyordu) sarılmıştı. Giderek, bir İsa, bir Muhammet mi sanmıştı bu adam kendini? Ömürboyu başbakan kalmak için özgörevini unutmıştı da zavalıcık, yığınların alkışlarıyla sarhoş olmuş, onları biraz daha sevindirirse, kendi de sevinecekmiş gibi uluslararası olmayacak ilişkilerin peşine düşmüştü. Siyasa bir oyuncaktı sanki, oynasın diye verilmişti bu deli adamın eline. Makinenin dişlileri kendine

çekiverdi adamı 27 Mayıs'da. Ama ne olursa olsun, bu 27 Mayıs'lar sevimsizdi. Bir oyuncağı, yığınların önüne evliya diye atıyordunuz, ama kimi zaman aralarından öyle hınzırlar çıkıyordu ki, bir adım geri atmak zorunda kalıyordunuz. Kalkıp bir anayasa yapıyordunuz sözgelimi. Kamuoyuna sunuyordunuz, "evet"leri alıyordunuz. Ama kimilerinin kollarına, dillerine bağlı ipler de kayıveriyordu elinizden. Alttan alta, yavaş yavaş işleyen bir başka makinenin homurtusu yükseliyordu. Bu bir çelişki sonucuydu ki, önlenemiyordu. Yazık! Ülkesinin acılı insanları daha neler görecekti. Bir umar, bir çıkış yolu gerekti. Usul usul bulunuyordu o da. Ömeğin az yol mu alınmıştı bugüne değin? Evet, bunları yazmıştı.

Nesrin'in uyuduğunu sezinledi. Kalem elindeydi, çalışmaya başladı. Özeti şuydu yazdıklarının.

Buraya geldiğinden beri üzüntüsü kat kat büyüyordu. Yo, yooo, babasının hastalığından dolayı sanılmamalıydı. Ona da üzülmüyordu, ama ülkesi hep böyle acılı günler, çalkantılar mı geçirecekti? Onu üzen, yaşadıkları, yaşamak zorunda kaldıkları bugünlerdi. Ama artık kurtuluş yakındı. Hani daha önce de, sevgili dostuna Amerika'da anlatmıştı. 27 Mayıs'dan sonra yerden bitme gibi ortaya çıkıveren birtakım zavallı salon toplumcuları işi azıtmışlar, emekçilerin karşısında söylevler çekmeye, eski kıpkızıl solculara el vermeye başlamışlardı. İyi ki azıtmışlardı da, ortalığı toz duman sarmış, göz gözü görmez olmuş, işte, bu arada, Türkiye İşçi Partisi'nin Meclisteki on beş milletvekilinin sayısı iki'ye inivermişti. Bu emekçi yığınlarına anlatmak gerekti, okuryazardan kendilerine önder çıkmaz. İşte sevgili dost, Nejat'ın ülkesi bunun acılarını çekiyordu şimdi. Bir avuç anarşist ortalığı talan ediyordu. Ama yine de her kötülüğün bir iyiliği vardı. Analar, babalar çocuklarını belki güdümlerine alacaklardı bundan böyle. Şimdiden dört yıllık okulu, altı yılda bitirmenin parasal yükünden yakınıyorlardı. Sokakta yürüyen vatan-daş, serseri kurşuna kurban gitmekten ürküyordu. Her yerde kol gezen bu anarşistlerin sonu gelmeli diyorlardı. Sonları gelecek, kökleri kurutulacaktı. Çünkü aralarında, canlarına, mallarına dokunulacakların çocukları (burada zavallı Yücel'i anımsadı) bile bulunuyordu. Ama basının sessiz duran bir kanadı vardı ki, suskunluğu tüyler ürpertiyordu. Bundan da anlaşıyordu ki, 27 Mayıs'dan 12 Mart'a dek uzanan on yıllık süre uzun tutulmuştu. Neden mi? Nedeni açıktı sevgili dost. 12 Mart yönergesindeki reform sözcüğün-

den bile anlaşılmıyor muydu? Bir kez yığınlar alınaya alıştırılmıştı. Gerçi gerekliydi o sözcük, yerinde kullanılmıştı. Çünkü İşçi Partisi'nin milletvekilliğini yapmış bir gazeteci bile alkış tutmuştu bu yönergeye. Ama ortasolun bulucusu İsmet Paşa'nın bir sağ kolu vardı ki, adı Ecevit'ti... İşte bu Sayın Ecevit, hınzırca bir çıkış yapmıştı. Demokratik kurallar dışına çıkılarak yenilgilerinin sağlandığını, CHP'nin halkın istenci dışında bir destekle işbaşına gelmek ister gibi gösterildiğini inatla savundu. Bir daha siyasa alanında görünmek istemezcesine partideki görevinden çekilmişti dikkafalılıkla. Sevgili dostunun başını ağrıtmak istemezdi gereksiz ayrıntılara girerek, ama şunu söylemek gerekir ki, pek de iyi etmişti Sayın Ecevit. İlerisi için konuşmak belki falcılık sayılır, ne var ki, şunu yazmadan edemeyecekti. Umutsuz yaşanır mıydı bu dünyada sevgili dost? Umut vermek gerekir yığınlar. Hem anarşist takımıyla ne dediğini bilmez birkaç kişiyi bir yana bırakırsak, yönerge, İşçi Partisi'nin o eski milletvekili gibi daha nicelerini umutlandırmıştı bile. Bunu da çok doğal karşılıyordu. Neden mi? Bak, sevgili dost, bir öykü anlatsın da dinle. Hani Amerika'da konuşmuştu seninle. Bir üniversite araştırması vardı hani? Amerika'yı yönetenler arasında Başkan Johnson'un adı ellinci sırada yer alıyordu. Bir toplantıda, birtakım salon toplumcularıyla söyleşirken Beyaz Saray'a atılıp tutuluyordu. Herkese açık bu araştırmadan söz edivermesi, oracıkta kendisinin bile solcu sayılmasına yetmişti. Solcu görünmeye gereksinim duysa, bir iki kışkırtıcı sözle gizlerine sızmak istese, sürdürdü söyleşiyi. Ne var ki, kendisinin köpeksi koku almalarından tiksindiğini sevgili dostu da bilirdi. Ama onlar, bir solcu kokusu almışçasına şaşkınlıkla yüzüne bakmışlardı da, kendisi görmezlikten gelmişti bunu. İş aptallığa vurmuştu. Ne yapabilirdi başka? Zavallı ülkesinin sözde halkçı salon toplumcularını öyle görmüştü ki, kendisi de böyle davranmıştı. Kısaca bilmek gerekirdi ki, sevgili dost, bunlar çok kolay umutlanırlardı. Zaten devrim diye dört elle sarıldıkları 27 Mayıs'dan sonra epeyce artmıştı sayıları.

Mektubuna son verirken bir-iki noktaya değinmeden edemeyecekti. Şimdiki başbakan, şu reform sözcüğüne gerçekten inanmışa benziyordu. Gerçi onun bu içtenlikle inanması sırasında, gereken temizlik girişimlerine başlanıvermişti, ama öteden beri başbakan olmaya can atan bu adam, balyozla reformu birbirine çabucak karıştırmış, tükenmeye yüz tutmuştu. Gelecek mektuplarında bu konuya

ayrıntılı değinecekti. İkinci noktayı daha önemli sayıyordu. Şehir eşkıyalarının arasında emekçilerin bulunmaması gerçi iyiydi, hoştu, ama temizliğin uzatılması, üç buçuk saldırganla başedemez görünen devletin karşısında emekçilerin başka seçenekler aramalarına yol açabilirdi, hem de halkın tedirginliğe alışmasından korkulurdu. Gerek emekçilerin, gerek yığınların kaygılarını başka bir düzeyde geliştirmenin zorunluğu yakında duyulacaktı. Gerektiğinde bütün bunları daha ayrıntılı yazacaktı. İşte böyle, sıkıntıların, acıların sonu gelmiyordu. Ama umudunu hiçbir zaman kesmiyordu.

Buradaki işleri bitince, babasını güvenilir ellere bırakabilirse, (öleceğini yazmayı gereksiz bulmuştu) kalkıp Amerika'ya gelecekti. Nesrin de o günleri iple çekiyordu. Çünkü anlatmaya çalıştığı acılara Nesrin hiç dayanamıyordu, hiç...

En içten sevgilerini de açıkladıktan sonra puroyu söndürdü. Kağıdı katladı, zarfa koydu, kapadı, adresi yazdı, çantasına yerleştirdi.

Döner koltuğunda gövdesini çevirdi. Dinlenme gereği duyan yaşlı bir oyuncu gibi burun üstünü iki parmağı arasında sıktı. Kalktı, yatak odasına geçti.

Az sonra evin loşluğundan odanın aydınlığına bir kedi gibi sessizce girdi Selim. Pencerelemi açıp havalandırdı odayı. Çünkü kapının alt aralığından süzülüp yayılan puro dumanları sabaha kadar evin havasına siniyordu. Nesrin, pis, kekremsi, ekşimsi kokuyu gözünü açar açmaz duyar, korkunç sinirlenirdi.

SEKİZ

Ahmet iyiden iyiye meraklanmaya başladı. İki gündür görünmez olan Sinan yer yarıp dibine geçmemişti ya... Aklına bir şey geliyor, nedenini bulur gibi oluyordu, ama hiç de olası görmüyordu bunu. Hem içip hem söz kestikleri o gece ayrılırken suratı bir taş gibi donuklaşmıştı. Orospu Deve'den söz ettikten sonra olmuştu bu. Ne var ki, değişikliğe utandırıcı bir anlam vermekten kaçınıyordu. Kızının evlenmesi söze bağlandığı gün, olur olmaz davranamazdı ya... Bir iş tasarlayıp ilçeden ayrıldı dese, işi de böyle yürütmezdi Sinan. İşte, bu akşam üçüncü kez gidip gelmişti Eşref, Sinan'ın dükkanına. Yok karşılığını getirmişti yine. Oğlu Raşit'e yok dedirtiyordu. Neden? Kızını vermeyecek olsa?... Olmaz, olmaz, Sinan bu gibi işlerde özü sözü bir adamdır. Bir başka bit yeniği vardı bu işin içinde. Aklına geldiği gibiydi belki de... Ahmet, tuttuğu işin saygınlığını yitirmesi korkusuyla ilk aklına geleni bir türlü olası göremiyordu, ama kalkıp kendi gitti Sinan'ın dükkânına. Kaç kez sordurduğunu anımsayarak şaşkın şaşkın, ama yalandan tasalı sordu:

"Len Raşit, nerde baban?" dedi.

Raşit, o girince toparlanmıştı. Hem üzgün, hem de utangaç duruyordu oğlan:

"Yok Ahmet Amca." dedi.

Oğlanın karşısına oturdu Ahmet:

"Sen de otur."

Raşit de oturdu. Hep öyle suskun, utangaç duruyordu çocuk. Yanakları al al olmuştu. Ahmet, hiç de inanmadığı bir olasılığı sordu:

"Hasta mı?"

"Hasta değil."

"Nerde öyleyse? Yoksa bir yere mi gitti?"

Oğlan ne karşılık vereceğini şaşırdı. ıkına sıkma yalan söyledi:
“Bir yere gideceğini söyleyip duruyordu. ama...”

Ahmet, sözün arkası gelsin diye abartılı bir merakla bekledi:

“Eee?” Yanıt gelmiyordu çocuktan. “Söylesene oğlum, bir yere mi gitti?”

Raşit sıkıntıdan iyice al al olmuştu. Gözleri parladı. Nerdeyse ağlayacak.

“Len, oğlum, söyle bana. Ben senin amcamım.”

Raşit biliyordu babasının nerde olduğunu. Güdük Ali derler bir oğlan vardı. Arasına garajda köftecilik yapar, istasyonda öteberi sat-
tar. Yıllardır, her gün kapısına gider, işini görürdü Deve’nin. Hovar-
dalarının ısmarladığı rakıları, ekmeği, eti, şunu bunu hep o alırdı.
Dün burdan geçerken ayakları kışına değercesine hızla yürüyor, su-
ratı yivş yivş gülüyordu. O sıra Raşit, dükkânın önünde, az önce
indirdiği renkli plastik ev eşyalarını yerlerine yerleştiriyordu. Başı-
nı çevirince görüvermişti Güdük Ali’yi. O da suratındaki yılışık gü-
lümsemeyle donup kalıvermişti öylece. Raşit’in bakışlarını olağa-
nüstü bulmuş olmalıydı ki:

“Ne dedin?” demişti.

“Bir şey demedim.” diye yanıtlamıştı Raşit şaşırarak.

“Bir şey dedin sandım da.” Elindeki paketleri göstererek, ekle-
mişti sonra. “Ha, bunlar mı?...”

Raşit, bana ne onlardan, der gibi bakıyordu ki, yaşı belirsiz Gü-
dük Ali arsız arsız:

“Deve’ye götürüyorum. Hem yiyecek, hem içecek...”

“Sana soran mı var?” demişti Raşit.

“Hah hah hay!” diye gülmüştü Güdük Ali. “Sor oğlum, sor, çün-
küm baban da yiyecek...”

Onun koştura koştura gidişine bakakalmıştı Raşit, gözden yitin-
ceye dek. İnanıvermişti babasının orda olduğuna...

Şimdi Ahmet Amcasına anlatsın mı, anlatmasın mı, öyle bakı-
yordu bilemeden.

“Söyle oğlum, ayıp değil..”

İşte, Ahmet Amcası bile sezmişti altından ayıp bir şey çıkacağı-
nı:

“Güdük Ali söyledi.” dedi ıkına sıkına.

Güdük Ali’nin Deve’ye uşaklık ettiğini bilmeyen yoktu. Kaç
kez Ahmet de görmüştü onu Deve’nin evinde. Eline para saymış,

öteberi aldırılmıştı. Tokat yemiş gibi Raşit'e bakıyordu şimdi Ahmet. Aklına gelmişti ya, ilk kez duymuşcasına şaşkın davranmayı yaraştırmıştı kendine. Sonra bu Güdük Ali'nin Raşit'e gelene kadar daha kimbilir kimlere söylediğini düşündü. İçi tezlendi, yüreği çarpmaya başladı. Belli etmeden, oğlana bir amca gibi, baba yarısı gibi davranmayı uygun buldu:

"İyi." dedi. "Bana söylediğin iyi oldu. Durmayıp koşup gelecektin bana, ama neyse... Kolay söylenecek bir şey değil ki..."

"Ben de dün duydum Ahmet Amca."

"Neyse, neyse... Anan biliyor mu?"

"Nerden bilsin?"

"Nerden bilsin, öyle ya..."

"Ama ağlıyor tabi, acaba başına bir iş mi geldi diye... Eve gelmediği ilk gün ben de bir yalan uydurup söylemedimdi ona. Ertesi gün, duyunca Ali'den, dükkâna kâğıt bırakmış, acele işi çıkmış, ile gitmiş diye uydurdum. Ama inandı mı bilmem ki..."

Ahmet, oğlanın söylediklerini yarım dinliyor, kendisinin bunu duymayışına şaşıyordu. Sinan şimdi dümbedüdük olmuştu, adı dillerde dolaşıyordu da, en son kendisi işitmişti. Yanında çalışan Eşref'in de duymamasına olanak yoktu, demek boşu boşuna, bile bile buraya sormaya gelmiş, doğruyu söylememiş, renk vermemişti. İçinde kabaran öfkeyi bastırıyordu Ahmet:

"Sen bu akşam anana de ki, Ahmet amcamla ile gitmiş, bugün öğrendim, de. Yarın geleceklermiş de, emi?"

"İnanmaz."

"İnanır."

Zübeyde Kadının inanıp inanmamasını önemsemiyordu Ahmet. Kocasının içyüzünü bilmez miydi o? Hepsini bilir, türlü hovardalıkların bilir. Bilir de, bilmezden gelir. Tıpkı kendi karısı Hatice gibi. Ne var ki Ahmet, şu günlerin onurunu kurtarmak çabasıındaydı. Hakkı için görücüler gidecekti eve. Zübeyde Kadın ne derdi, ne yüzle bakardı onlara? Ulan, bu Sinan herifi papazı bulmuştu. Ne bulmuştu'su? Din, iman, yol, yöntem kalmamıştı onda. Papazın ta kendisi olup çıkmıştı utanmaz, arsız herif.

"Neyse, sen onu bunu bırak, ben gelir, ananla görüşürüm."

"Hah, o da acaba Ahmet Amcanı çağırırsak mı diyordu... Diyordu ama..."

"Eee... Niye çağırmadın beni."

“Kendi dedi, kendi istemedi... Şimdi arada başka şey var, ayıp olur çağırmak, dedi, söyletmedi sana...”

İçinden bir “vay be!” çekerek yine şaşırdı Ahmet. Yahu, oğlu Raşit de tıpkı babası. Anasının söyleme, dediğini söylüyor, sözünün nereye vardığını bilmiyor.

“Hiç öyle şey olur mu? Bizim aramızda ayıp olur mu, oğlum? Bak Raşit, sen bu akşam gittiğinde, anana, yarın bizimkilerin geleceğini söyle... Ya da söyleme, ben kendim gider, ananla konuşurum...”

“İyi olur Ahmet Amca. Gel de bir konuş. Deli oldu valla anem...”

“Ben şimdi size gidiyorum. Evde midir?”

“Elbet evde. Komşuya gidecek yüzü mü kaldı?”

“İyi, sen dükkânı geç kapa. Ya da hemen gelme eve.”

Hemen çıktı dükkândan. Bir öfke sarmıştı ki içini. Bugün, yarın bıkartı. Deve orospusu, yeterince sızdırdıktan sonra yakasını bıraktı. Ama rezilliği nasıl önlemeli? Şuna bak, iki komşuya selam verecek yüz kalmamış kadında.

Rezilliğin büyüyeceği kadar büyüdüğünü düşünüp başı dik çaldı Sinan’ın kapısını. Zaten pek kaç göç yoktu aralarında. Üst pencereden bir kafa uzandı. Belli ki Münevver.

“Ahmet Amcam, Ahmet Amcam...” seslerini, telaşlı tıkırtıları duyar gibi oldu. Münevver açtı kapıyı:

“Hoş geldin, Ahmet Amca.”

Kızın gözüne gözüne bakıp evleneceğine sevinip sevinmediğini yoklayacak zaman değildi. Münevver’in de sevinci kursağında kalmış bir hali vardı. Ahmet Amcası ne haber getirmiş diye merakla araştırıyor, yukarı buyrun, yukarı buyrun, diye önünde, ardında dönüyordu.

Zübeyde’cik, başörtüsünü çenesinde bağlayarak üst sofaya çıktı odadan. Münevver aşağılarda gözden uzaklaştı.

“Hoş geldin, Ahmet Efendi, buyur.”

Aşırı göz göze gelmek ayıp sayılırdı bir kadınla, ama Zübeyde’nin hali pek acınası geldi Ahmet’e. Baktı, baktı da ne diyeceğini bilemedi önce. Yeşil gözlerinin akları kanlı kanlı olmuştu kadının. Kızına verdiği güzelliğinden iz kalmamıştı. Raşit’in anlattıklarını bilen bir anlamı vardı yüzünün. Dertli dertli bakıyor, Ahmet söyle-sin diye bekliyordu.

“Haberim var.” dedi Ahmet.

“Yeni mi haberin oldu?”

Ahmet pişmanlıkla baş salladı:

“Yeni haberim oldu, yeni... Ne bileyim işte, Zübeyd’ânım kardeşim, hiç olası gelmediydi bu iş bana. Aklımın ucundan geçmediydi. Hiç merak etme sen. Ben onu benzetirini, kulağını bükürüm...”

Kocasının, kulağını bükürenlerden değil, kulak bükücülerden olduğunu biliyordu kadın. Sanki hovardalığına böbürlenir gibi yalancı bir üzüntüyle başını iki yana salladı:

“O ne çok bilmiştir, ooo...” dedi. “Ne ser verip sır vermez’in biridir o. Samanın altından suyu yürütür de soluğunu duymazsın... Neyse, bu deliliği de geçer diye bekliyoruz işte. Olur bu da, ne yapalım?..”

Kocasının kulağının bükülmesine bile gönlü yatmıyordu kadının. Ama Ahmet bunu değil de, kadının umarsız olduğunu anlıyordu yalnız:

“Olmasa iyi olurdu, ama olmuş bir kere. Ses etme şimdi...”

“Ses ettiğimiz mi var. Boynumuzu büküp bekliyoruz işte. Konu komşunun yüzüne bakacak hal kalmadı. A, utanmaz adam, oğlanın okulu açık olaydı, dükkânı kime koyup gidecektin? Hiç bunu düşünmez.”

“Düşünür elbet, düşünmez olur mu?” diye yatıştırdı Ahmet.

Bu sırada Münevver, elinde tepsi, yukarı çıktı. Köpüklü kahveyi sundu:

“Buyur Ahmet Amca.”

“Zahmet ettin kızım.”

“Hiç zahmet mi olurmuş? Münevver, karanlık bastı, yak, şu ışığı kızım.”

Münevver’in düğmeyi çevirmesiyle aydınlandı sofa. Kız köşede elinde tepsi bekliyordu. Ahmet bir sigara çıkarınca, üstünde sabun reklamı yazılı tablayı hemen getirdi Münevver. Kahvesini yudumlarken söze kaldığı yerden girdi:

“O da düşünür, düşünmez mi? Ama bir terslik oldu işte. Olmaydı daha iyiydi ya. Hele böyle bir zamanda...”

Zübeyde Münevver’e yan yan baktı:

“Sen tepsiyi ko, git kızım.”

Münevver, tepsiyi uslu uslu sedire bıraktı, merdivenden aşağı süzüle süzüle indi.

Ahmet güldü:

“Ben de kızın önünde söyleyiverecektim nerdeyse... Hah, böyle bir zamanda olmamalıydı. Sen şimdi Zübeyd'anım kardeşim, her şeyi unut bugün. Ben onu yarından tezi yok, eve getiririm.”

“İh!” diye onaylamazca başını kaldırdı kadın.

“Neye ih?”

“Gelmez.”

“Getiririm.”

“Kimsenin sözüne bakmaz o hınzır.”

“Bakar, benim sözüme bakar.”

Kadın, kocasının kimselere benzemediğini düşünerek gizli gizli böbürlüyordu. Ama Ahmet, bunu hâlâ onun umarsızlığına, üzüntüsüne yoruyordu:

“Hele ben bir gideyim.”

“İyi öyleyse, git bakalım.”

“Bak, Zübeyde'anım kardeşim, bizim artık ayrımız gayrımız yok. Kaç senedir gidip geliyoruz birbirimize, iç içeyiz. Hısım akra-ba gibi olduk. Bunun gayrı ayıbı mayıbı yok. Töre möre düşünülür mü şimdi?”

Konuştukça gözünün önüne Sinan geliyor, kendini ona benzeterrek yürekleniyordu.

“Öyle,” dedi Kadın da, “Şimdi zaman değişti.”

Gözleri yere dalıp gitmişti Ahmet'in. Sakız gibi uğulmuş tahtalara, alacasını belecisini bir güzel açığa vuran gıcır gıcır yol kilimlerine, sedir yastıklarının ince örgülerle süslenmiş apak örtülerine baktı. İç odada da koltuk takımı vardı, biliyordu. Tıpkı kendi evi gibi. Bu kadının yirmi yıl önce köyünde hayvanlarla yatıp kalktığına, ayağına çedik giydiğine bin tanık isterdi. Hem de nasıl konuşuyordu? Tıpkı tıpkısına kocası Sinan. Ulan, bu Sinan'da büyü mü vardı, ne? Tövbe diye geçirdi içinden, kızı da Hakkı'ya bir iş etmesin! Aklından geçeni kovar gibi başını salladı.

Kadın, Ahmet'in Sinan için tasalandığını sandı:

“Onun derdi bitmez. De sen hele ne diyeceksen Ahmet Efendi.”

Alık alık bakakaldı Ahmet. O gece Sinan'dan yediği gizli şamarlardan birini daha yanağında duyumsadı. Saçının uzunluğuna bakmadan her şeyi açık açık konuşmaya çanak açıyordu kadın. O da sözünü sakınmadı:

“Doğru dedin, zaman değişti. Onun için yarın bizimkileri bekle, gelsinler, görüşsünler. Bu işi aranızda kırıp döküverin.”

Zübeyde, az da olsa töreye uyma gereğini duydu, yalandan durgunlaştı:

“Buyursunlar.” dedi, gözlerini kaçırdı.

“Hah, iyi... Ben kalkayım. Bu akşam olmazsa yarın sabah gider alırım onu ben. Siz de o işi kırıp döküverin kadın kadına, kendi aranızda. Bir ay dediğin çabuk geçer hanım kardeşim. Hadi hoşça kalın siz...”

Zübeyde, merdiven başında uğurlamıştı Ahmet’i. Aşağıda, kapı dibinde Münevver bekliyordu. Alt sofanın lambasını da yakmış, alımlı yüzünü gösteriyor, gözlerinin gizli sevinciyle uğurluyordu Ahmet Amcasını.

“Allahısmarladık kızım, kahven çok güzelmiş.”

“Güle güle Ahmet Amca. Afiyet olsun.”

Kapıyı hemen ardından küttedek kapatmamıştı kız. Ahmet de, gerçek bir amca gibi, baba yarısı gibi bırakmıştı son bakışını onun üzerinde. Son bakışın ışıklı serpintisini, üstüne başına, tüm devinimine sindirdi kız. Kapıyı kapattıktan sonra bütün gücüyle gerindi, bir elini kapıdan kaldırmadan, gözleri sevinçle titreyerek dalıp gitti.

“Münevver, kızım, neredesin?”

“Burdayım.”

“Misafir gitmedi mi?”

“Gitti anne, gitti. Geliyorum.”

Sonsuz umutlara açılan adımlarla çıktı merdivenleri.

**

Ahmet evinin yolunu tutarken dayak yemiş gibiydi. Şu Sinan denen herif, papaz olacak bir adamdı. Zübeyde ile ilk kez karşı karşıya gelip konuşmuştu. Kocasının tüm özelliklerini, niteliklerini taşıdığı belliydi. Bunların hepsi Sinan’dan geliyordu. İçinde bir şey hop oturup hop kalkıyordu Ahmet’in. Meğer bugüne dek yeterince içli dışlı olamamış bu Sinan’la. Hele bir şu düğün demek bitsin, bu papaz’ın büyümlü dünyasına o da girecek. Hakkı’ya da, düğününe de dört elle sarıldı içinden. Evine vardı. Babadan kalma iki katlı büyük evin altında ağabeyi Mehmet otururdu, karısıyla çocuklarıyla. Dini bütün anaları, Ahmet’in hovardalığından günaha girecekmiş gibi

korkmuş, oturmak için büyük oğlunun yanını yeğlemiştir. İki kardeş, babalarının ölümünden sonra her şeyi aralarında bölüşmüşlerdi. Bahçenin, tarlaların ürününü, bir yıl biri, bir yıl öteki alır, kapıdan girip çıkarken bile karşılaşmamaya özen gösterirlerdi. Terslik olur, yüz yüze gelirlerse soğukça selam alıp verirlerdi. Ama iki elti öyle değildi, çocukları da.

Üst katın merdivenlerini çıktı. Karısı sofraya kuruyordu. İşini bıraktırdı ona; kızını sevip okşamayı unuttu:

“Raziye Teyzeye söyle.” dedi. “Yarın görücü gidiyorsunuz.”

“Yarın mı bekliyorlar?”

“Bir yıl vaktimiz yok ya. Elbet yarın bekleyecekler.”

“Öğleden sonra gideriz. Yarın sabaha ben haber veririm teyzeme.”

“Seni sabahtan anadol’la götürürüm ben.”

İçindeki tezlikten kabına sığamaz olmuştu. Sofraya oturunca cıvıltı kızının az yediğini bile görmedi. Hatice, çocuksu davranışlarından hiç hoşlanmadı kocasının. İyiydi, hoştu, Hakkı teyzesinin oğluydu, elbet iyiliğini isterdi, Ahmet yabancıya uğraşıp didinmiyordu, ama bu denli tezcanlı olacak ne vardı sanki? Kocasının dalıp dalıp gidişlerine, hızlı hızlı çatal kaşık sallayışlarına, ekmeği ağzına iri iri atışlarına baktı bir süre. Neydi yani bu telaş? Kimin için, ne için?

“Anası kadir gecesini doğurmuş.” dedi afralı tafralı.

“Kimi?” diye sordu Ahmet iri lokmasını çiğneye çiğneye.

“Kimi olacak? Kızı... Sen kalk, ana kucağında köyden gel, koskoca beylere karı olup kentlere git...”

“Hak eder o kız, hak eder.” dedi Ahmet bilmiş bilmiş. “Şimdi evlerinden geliyorum. Valla şehir evi gibi, bizim ev gibi. Hem de açıkçasına söyleyeyim mi? Nerdeyse bizim evden bile...”

Lokması dudağının ucunda, ağzı açık kaldı Hatice:

“Bizim evden bile mi?..”

“Değil, değil ama bizim evi de geçer bu Sinan. Öyle bir deys, öyle bir düzül...”

“Sen elinden tutmasaydın...”

“Orası başka... Ama elinden tutsam da olmayacak adam gene olmaz. İşte, Hakkı’nın eniştesi Tefvik. Nato kafa, nato mermer...”

Masaya tak tak vurdu elinin tersiyle:

“Biz masada yiyoruz ya” diye ekledi, “onlar da masada yiyor.”

“Biliyorum. Geç, deme bana şu özentileri. Hem de ayrı tabaklara koyuyorlar yemeklerini.”

Ahmet’in gözü bir kez daha açıldı:

“Ayrı tabaklara mı koyuyorlar?”

“Öyleymiş. Sinan Efendi öyle istiyormuş. Neye şaştın? Sen iste, biz de öyle yaparız.”

“Öyle yap!” diye elindeki çatalı naylon örtünün üstüne vurdu Ahmet. “Bak, Sinan’ları bir gün çağıralım eve, yemeğe. Nasıl olsa, söz kesilince çağırmayacak mıyız bir gün? Öyle yap, ayrı ayrı tabak düz. Dur sen hele, ben dükkândan en iyilerini seçip getireyim de...”

Kocasının çocuksuluğuna hem güldü, hem şaştı kadın. Tülin:

“Ayrı ayrı mı yiyeceğiz anne bundan sonra?” dedi.

“Öyle kızım, baban istiyor.”

Kızının sevincini, daha bir iştahlı yemek yiyişini görünce, ekledi kadın:

“Okulda öğretiyorlar bunları ama, biz yapmıyoruz ki...”

“Yaptık işte!” diye gürledi Ahmet.

Günboyu az oynamasına karşın çabuk yorulan kız, yemekten sonra hemen uyudu. Hatice sofrayı toparlayıp iki kahveyi getirince sözü açtı:

“Zübeyd’ânıma mı gittiniz Sinan Efendiyle?”

“Gittim.”

“Tek başına mı gittin? Neye gittin?”

Ahmet olup bitenleri anlatıverdi. Yemek yedikçe, karısı, Sinan’ın ne kentli bir herif olduğuna imrenir gibi gelmişti Ahmet’e, onu gözünden düşürmek istemişti. Bir de kendinin, üstelik yeni evliyken Deve’ye gittiğini, yolu yok, duymuştu karısı. Eski hovardalığını anımsatmak istemeden abarta abarta anlattı. Dürzü dedi, deys dedi, bugünlere yakışmayan densizliğini kınadı:

“İşte böyle rezil oldu ele güne.” diye bağladı sözünü.

Kadın, ağzı açık dinledi bütün bunları:

“Evlere şenlik!” dedi. “Valla evlere şenlik!”

Karısının parmak ısırışını görünce içinden geçirdi Ahmet. Şu yezit Sinan’ı, hadi bir gece daha kâm alsın deyip bu gece o evden çıkartmadığına bin pişmandı şimdi. Sabahı iple çekti.

**

Parlak günışığı, özensiz tutturulmuş, renkli perdeleri delip geçti. perdeyle pencere pervazı arasında bulduğu çizgi gibi bir boşluktan ısıll ısıll vurdu duvara. Sinan, duvarda beliren şerit gibi parlak ışığa açtı gözlerini. Yepyeni bir gün doğar gibi oldu. Dün sabah, önceki sabah olduğu gibi anason kokulu soluk dolmadı ağzına. Geyirmedi. Üstündeki kalın pikeyi, içindeki doygunluğun, hafifliğin sesini dinleyip attı. Ama bir an yanıp sönmüvermişti bu duygusu. Yeni doğmuş bebeğin ilk çığlığı kadar kısa. Çünkü yüreğinde bir eziklik, dile getiremediği bir pişmanlık vardı.

Yanında yatan şişman, tombul kadın uykusunda devindi, bir yanından öte yanına döndü ağırlıkla. İşte o zaman elini, sinek avlar gibi şap diye alnına vurdu Sinan. Vay anam, diye düşündü, ne ettim ben, ne ettim? Bugün kaçınıcı gün?

Üç gecenin yorgunluğu sarıverdi içini. Bitkindi. Bitkinliğinden öylesine bir tiksinti duydu ki, suratını ekşitmeye, elini uzamış sakalında gezdirip çenesini hart hart kaşımaya, durgun, anlamsız gözlemleri kötü kötü kırıştırmaya başladı.

Kadın uykusunda gerindi, bir çift koyun kuyruğuna benzer ağır memelerini devirerek döndü, kolunu Sinan'ın üstüne attı. Taşımaz zor, ağır bir yük gibi geldi bu kol Sinan'a. Yatakta çekildi yan yan. Nerdeyse düştü düşecek. Kadının hantallığı daha da arttı. Uykuyla uyanıklık arasında bocalayan gövdesi silkindi, somya gıcır gıcır gıcırdadı.

Ufak tefek adam, bir kolu üstüne yan yattı. Başını eliyle doğrultup uzun uzun seyretti kadını. Deve'nin kalın dudakları aralanıyor, burun delikleri açılıp kapanıyor, horultulu soluğu odayı dolduruyor, dingin eti, yanağı, gerdanı gevşemiş, aşağı aşağı sarkıyordu. Uzun uzun seyretti onu. İşte öldün orospu, dedi, ama beni de öldürdün.

Döndü, yanibaşındaki sehpa uzandı sigarayı almak için. Dile getiremediği pişmanlığının öfkesiyle gürültülü çaktı kibriti.

“Uyandın mı?”

Baktı. Kalın kolları, kalın gövdesiyle gerinmek için olanca gücünü harcıyordu şimdi de. Ih, ııh diye esnemeye çabalıyordu. Sinan, onu uzun uzun süzüyor, geçirdiği üç gecenin yorgunluğunu görür gibi oluyordu. Az önce içinden geçirdiklerini kadınla konuştuğunu sandı. Yanıtladı sanki:

“Ama sen de öldün.”

Deve, iğne batırılmış gibi silkindi, doğruldu, dağınık, kara saçlarını çıplak omuzlarına düşürdü:

“Ne ölmesi len, düş mü gördün sen?”

“Yedin bitirdin beni, kahpe kan, yedin bitirdin. Ama sonunda işte, sen de pes dedin. Ne o öyle? Ölü uykusunda gibiydin?”

“Ben mi?” dedi kadın. “Ulen, Kızık köyünü toplayıp gelsen gine başedemez ben’nen... Bir cigara ver.”

Sinan sigara uzatırken:

“Sus, sus!” dedi. “Günaha girme. Belki hısım akraban kalmıştır köyde, kız...”

“Ağzına etmişim hısım akrabanın!”

“Amma da ağzı bozukmuşsun sen de, ha!”

“Yeni mi duyuyorsun be? İki günden beri öğrenemedin mi beni?”

Sinan, kadının çıplak omzuna elini koydu. Kadın, atsineği kovalayan yaşlı, yorgun bir kısrak gibi omzunu attırdı:

“Elleme sabah sabah.”

“Bak, gördün mü? Dedim ya sana, sen de öldün gayri.”

“Hadi kalk, desem, kalkar mısın?”

Sinan gözlerini korkuyla açıp duru duru baktı. Durgun gülün ölün ucuna bir çöp atılsa, nasıl belirsiz, ufak dalgacıklar yuvar yuvar açılır, sonra su duruluverirse, işte, bu kadarcık bir dalgalanma oldu gözlerinde; korktu. Elinin iki parmağı arasında kıstırdı omuzbaşı etini.

“Acıtma!”

“Acıtırım!”

Güçsüzlüğünü oynasrmaya çevirmek istiyordu Sinan. Kadın birden hopladı, yataktan atladı. Somya gıcırdadı:

“Hele bir el yüz yıkayalım len. Ne azgınmışsın sen.”

“Asıl sensin azgın. Sen yok musun sen, sen ne işvelisin sen!”

Başka sözü yokmuş gibi sağ elini yumruk yapıp göğsüne vurdu kadın:

“Ben!” dedi yalnızca, böbürle.

Dirilmiş, canlanmış, bakımlı kısrak olmuştu. İri memeleri bile saçları gibi uçuyordu sanki. Sinan gülmek istiyor, yorgunluğunu altdip gülemiyordu. Yok artık, kolunu kıpırdatamayacaktı bundan böyle:

“Sana yetişmek zordur kahpe!”

“Zordur ya!” diye parmaklarını şıklattı, şöyle dönüverdi kendi çevresinde. “Saat kaç?”

“Saat orda duruyor. Bak işte...”

Masa üstündeki kol saatini aldı Sinan’ın. Akreple yelkovanı zor ayırdı. Kafasını saate bakmak için bile işletmemişti bugüne dek:

“On mu bu? Yoksam dokuz mu?” Bıraktı saati. “Güdük Ali nerdeyse gelir. Az para ver de aldıralım ne aldırıcaksak...”

“Ceketim orda, al cebinden.”

“Burda mı?”

“Kız orospu, dün aldın ya! Orda işte!”

O kadarcık onuru vardı, izin istemeden para almazdı. Eli usul usul ceketin cebine uzanırken birden döndü:

“Orospu deme len!”

“Hoppalaaa! Ne var kız orospu dediysek? Paşa kızı mı oldun dünden beri?”

“Az evvel kahpe dedin ama...”

“Ha kahpe, ha orospu, ikisi de aynı kapıya çıkar.”

Oysa feleğin çemberinden geçmiş kadın, Sinan’ın bitip tükendiğini, onun için de uzaklaştığını sezmişti bu sözde. Bu sözcük, istek yüklü söylenmezse, onu aşağılamak, horlamak demektir:

“Seni zor’nan tutan yok.” dedi. “Bıktınsa benden çek, git!”

Sinan isteksizlikle bıkkınlığı ayıramadı birden. Bıkmasına bıkmıştı, ama:

“Hiç bıılır mı senden kız?” dedi yine de. “Beni yeniden dünyaya getirdin valla.”

Kadın para almaktan vazgeçti, elini yüzünde ustura yaptı:

“Kes, kes bakalım. Tıraş et şimdi de.”

“Valla tıraş değil Zeliha.”

“Deve, de bana len, Deve, de. Herkes gibi sen de Deve, de. Alı nırsam şurdan şuraya gidemez olayım valla. Neden dersen, işte, aha, deve gibi karıyım da ondan. Deve gibi ıhınır, deve gibi tepiş’rim orda işte, döşekte... Deve olmasam, İzmir’lerde, Aydın’larda, Denizli’de filan sürtünüp durduktan sonra gine gelir miydim hiç buraya?”

Yatakta doğruldu Sinan, sigarayı söndürdü. Üç gecenin yorgunluğunu atıp canlanır gibi oldu. O Sinan, işbilir Sinan, tilkinin tilkisi Sinan, şimdi de dünyaya, insanlara ilişkin sorunları kavrama çaba-

sıyla gözlerini kırptırıyor, ama asıl içinin ezikliğini bastırmak istiyordu:

“Sahi be. Neye kalktın geldin sen gine bu sillözler beldesine?”

Dün gece, daha önceki gece anlattığını, başkalarına da belki yüz kez, bin kez anlattığını yinelemeye başladı kadın:

“Oranın işleri bana göre değil.” dedi boşvermişlikle. “Oranın kahpeleri bir başka... Aha, böyle içerler cıgarayı...”

Kapı dibindeki sandalyeye oturdu, kalın bacağına zor kaldırdı, ötekinin üstüne attı, kombinezonunun eteğini çekebildiğince çekti. Sigaradan derin bir soluk aldı, dumanlan kalın kalın üfledi. Kendine çekici bir dişi havası vermeye kalkıştı sözde, sonra da yalancıkdan öğürdü:

“İşte böyle kustururlar adamı kahpeler...”

Kikir kikir gülüyordu Sinan:

“Bilirim o kahpeleri, bilirim.”

“Benim sayım suyum yoktur be! Aha böyle ağzı bozuk konuşurum hep. Dilimi o dilden edemedim. Benim malım bana yeter. Neysem oyum. Elin çopur, pis karıları bey takımıyla düşüp kalkarken bana aşçı yamakları, inşaat ameleleri düştü be! Yağlı ter kokularını solumaktan bıktım. Gideyim, bizim oranın adamları hiç değilse hamam yüzü görmüşlerdir, dedim...”

“Özü sözü bir karıymışsın...”

“Kahpeliğin öte yarısı erkeklik.”

“Hem de erkek gibi karısın valla.”

“Sırasında da kısrak gibi, dişi mi dişi! Gördün ya!”

Sinan, üstüne geliverecek sandı onu, gövdesi korkuyla kasıldı:

“Aman!” dedi. “Aman, aman!”

“Hah!” diye ince bir kahkaha bıraktı kadın. “Aman de işte böyle!”

Bu sırada aşağıdan sokak kapısının tıkırtısı duyuldu:

“Ali geldi.”

Kapı bir daha, bir daha vuruldu:

“Onun anahtarı vardı.” diye merdiven başına çıktı Deve. “Kim ooo?”

Kapı açıldı aşağıda:

“Ben, ben!” diye seslendi Güdük Ali. “Ahmet ağbey de gelmiş, o çalışıyordu kapıyı. Şimdi yanımda...”

“Kim gelmiş dedin?”

Birinci katın merdiven boşluğunda Ahmet'le Gündük Ali duruyordu.

"Komisyoncu Ahmet!"

Bu takma ad Ahmet'e, babasının komisyonculuğundan kalmıştı.

"Haa... O muymuş gelen?"

Ahmet aşağıdan bir gümbürdeyiş gümbürdedi:

"Kız, kaltak! Ne çabuk unuttun adı mı?"

"Biz defter tutmuyoruz, oğlum!"

"Varırsam yanına, defteri mefteri gösteririm sana!"

"Gel de görelim!"

Sinan ivediyle kadının yanına koştu:

"Kimmiş? Kimmiş?"

"Ahmet'miş bu! Şu karı kılık klı."

Giyimine düşkün diye böyle de dediğı olurdu Ahmet için. Sinan dimdik, ne yapacağını bilmez, kalakaldı öyle. Aşağıya söz yetiştirmek için çırpınan kadın, onun buz gibi donduğunu görünce şaşır dı:

"Ne oldu sana len? Can alıcısı mı gelen?"

Sinan, ayağında dizine gelen içdonu, sırtında yarım kol fanilas ı, duruyordu öylece. Gözlerini kır pıştırdı. Silkip attı pişmanlığı, ezikliğı:

"Kız evlenecekti be!"

O hızla pantolon, cekete saldırdı Sinan. Bu ara Deve koyvermiş ti kahkahayı. Olup biteni o saat anlamıştı:

"Hah hah haaay!" dedi çingiraklı bir sesle. "Dünür cü mü geldin a Ahmet? Kahpe Deve'nin evine dünür cü mü geldin sabah sabah?"

Kadın keyfinden veryansın gülüyor, Ahmet rezillik büyüyor diye küplere biniyordu aşağıda. Deve'nin kahkahalarını önlemeye çalıştı:

"Kız sus! Mahalle toplaşacak kap ı önüne şimdi."

"Sen düşün! Bilen bilir beni! Vay vay vay! Her iş in bitti de şimdi de kar ı iş ine mi kalkış tın len? Deve'nin evine mi geldin kız istemeye? Hah hah haaay!"

Sinan bir yandan giyiniyor, bir yandan söyleniyordu. Onun bile tepesini artırmıştı bu kahkahalar:

"Sus kız! Sus Zeliha! Sus Deve!.."

"Sen adamı içeri al, üç gün üç gece kapa!" diye gözdağı vermeye çalıştı Ahmet. Suçüstü yaptıracaktı valla evdeki..."

“Sus Ahmet!” diyordu Sinan sesini duyuramayacağını bile bile. “Bu işe karıyı karıştıрма.”

Ahmet susmuyordu, ama alta düştüğünü anlamış, pes perdeden sürdürüyordu sözünü:

“Ben durdurdum gine, hadi dua et! Yoksa şimdiye çoktan boyladıydın kodesi! Elin evli adamına yapılır mı bu kadarı?”

“Ne çabuk unuttun len? Daha dün dansetmeye kalkıyordun göbeğimin üstünde?”

“Sus be ırzı kırık karı! Koyver Sinan’ın yakasını, gidelim işte!”

“Hadi çağır! Jandarma çağır, polis çağır, kumser çağır, savcıcı, yargıcı çağır! Hepsi gelsin, dayansın kapıya, ondan sonra koyveririm yakasını...”

“Şimdi yanına varırsam senin...”

“Gel de ağzının ortasına...”

“Len ne ağzı bozuk, ırzı kırık karıymış be! Sana bir daha gelenin, bir daha kapını çalanın...”

“Gelirsiniz, gelirsiniz... Ben de bu mal olduktan sonra... Gelirsiniz de, bir de gidip karılarınıza anlatırsınız...”

“Bun’nan başa çıkılmaz.” diye hayıflandı Ahmet, sonra seslendi. “Sinan!”

Güdük Ali, sırtık sırtık seyrediyordu olanları. Alt katın yarısı yüklük, kiler, yarısı mutfak. Ahmet mutfağa girdi, gözünden uzak durdu kadının.

Bu sırada Sinan giyinmesini tamamlamış, Deve’nin yanına gelmişti.

“Geliyor işte. Bak, teslim al dünürünü!”

Merdivenden inerken çocuk suskunluğundaydı Sinan. Bunu hemen gördü Kadın:

“Başını dik tut len! Köylümsün deye mi ne, bi seni tuttuydu gözüm. Umudumu boşa çıkarma benim! Hah hah hay!”

Sinan bu sözden alınması gereken dersi çabuk aldı. Ne pişmanlık, ne iç ezikliği. Dimdik indi merdiveni. Mutfaktan çıktı Ahmet. Güdük Ali’ye selam bile vermeden sokağa attı kendini. Sinan’ın çıkmasıyla, kapının kapanıp çınlayan kahkahaların geride kalmasıyla:

“Oh be!” dedi. “Ne karıymış be!”

Bir şey söylemeden dik dik baktı Sinan’a.

“Yürü, yürü!” dedi Sinan. “Oldu bir şey işte!”

Dere boyu sırasınca dizili, karşı evlerin kafesleri gerisinde birtakım kıpırtılar, aralanan perdeler gördü Ahmet:

“Bize bakıyorlar valla. Rezil olduk.”

“Geç lan işte! Olan oldu dedik sana. Kes gayrı!”

Sinan’ın hali Ahmet’i öylesine çileden çıkarıyordu ki, diyecek söz bulamıyordu. Biri sakallı, takkeli iki yaşlı adam yanlarından geçerken sesini alçalttı:

“Sus, sus, konuşma!”

Sinan’ın konuştuğu yoktu. Eli ardında, evden dükkâna gider gibi yürüyordu.

“Herkes her şeyi biliyor. Hemşir’ânım da biliyor, oğlun da biliyor, kızın da. Anladın mı?”

Sinan umursamaz, yürüyordu:

“Anladım.”

“O yandan değil...”

“Dükkâna gitmiyor muyuz?”

“Dükkâna gidecek hal mi var sende? Şu sakalına bak...”

“Öyleyse eve gidip bir tıraş olayım.”

“Evi rahat bırak bugün.”

“Neye?”

“Bizimkiler görücü gidiyor.”

“Sabahtan mı?”

“Öğleden sonra ama sen Zübeyd’ânımı rahat bırak şimdi. Raşit gider, haber verir. Babam il’den geldi diye bir ktır atar.”

“Bizimki kanmaz.”

“Kanar, kanar. Hem öyle demek gerek.”

“Öyle deyelim, peki.”

“Ulen, hepten delirmişsin sen be! Ben akıllı bellerdim seni. Şunun şurasında sayılı gün. Münevver’in nüfusunu alıp işlemleri başlatmam gerek be!”

“Tamam, tamam! Kes gayrı!”

Belediye Bahçesinin oraya geldiler.

“Oturalım mı şurda?”

“Herkesin gözü önünde olmaz. Aşağı yoldaki kahveye, garajın yanına gidelim.”

“Deve’yi hiç sormuyorsun, peki?”

“Nesini sorayım kaltağın?”

“Lokum diyordun sen ona değil mi?”

“Lokum mu olurmuş ağzı boklu karı?”

“Lokum mokum değil.”

“Şükür anladın.”

“Lokum mokum değil, ama...”

“Eee?” diye baktı Ahmet boş boş.

Sinan, sözü onun kafasına çiviler gibi:

“Dişi!” dedi.

Ahmet, hemen öfkeleniverecekmiş gibi can sıkıntısıyla omzuna vurdu:

“Güldürme insanı şimdi. Yürü!..”

Gülen Sinan’dı ama. Hem kendi hali, hem de Ahmet’in gizli kıskançlığı pek hoşuna gitmişti. Garaja doğru yürüdüler.

**

Öğleden sonra Hakkı, Mustafa Öğretmenini gördü. Yanında Hüsnü de vardı. Sokuldular:

“Hocam!”

“Ooo, hoş geldin Hakkı. Ne zaman geldin?”

“Bugün beşinci gün.”

“Niye görünmedin bana?”

“Çok aradı gözlerim, ama rastlaşamadık bir türlü.”

“Eve uğramaz mı insan?.. Gel, hava güzel. Parkta oturalım. Yılmaz da gelir.”

Çarşı yolundan parka doğru yürüdüler.

“Size Hüsnü’yü tanıtayım. Arkadaşım.”

“Memnun oldum kardeşim.”

“Sağolun efendim.”

“Düğünüme geldi o da.”

Mustafa, Hüsnü’yü öğretmenlik alışkanlığıyla şöylece süzdü:

“Düğüne geldi ha? İyi, iyi...”

Belediye Bahçesinin çakıllarını şakırd data şakırd data, ayakaltı olmayan bir yer aradılar. Daha doğrusu Mustafa, arkadaşlarıyla her zaman oturduğu yeri seçti:

“Güneş bugün güzel...”

Hava pırıl pırıl aydınlık, gökyüzü göz alabilirdiğine derindi. Parça parça ak bulutlar, güneşin uzağında ağır ağır döneniyor, günışığı,

bodur ağaçların yeni yeşermiş yaprakları arasından ipil ipil süzülerek, yüzlerine, masaya vurup titreşiyordu.

Az sonra çaylarını yudumlarlarken, hoşbeş, iyilik, kötülük sözleri bitmiş, Hüsnü'nün nereli olduğu, okul durumu falan konuşulmuş, suskunluk başlamıştı. Şakaklarındaki kır, alınının üstünden doğru seyrelemiş saçları, olduğundan yaşlı gösteriyordu Mustafa'yı. Ama delikanlıca bir görünüm vardı konuşmasında, hareketinde. Göbek bağlamamış, buralarda ömür tüketmesine karşın çevresine uymamıştı. Bakışları genç, diri, konuşması açık seçikti. Hakkı onu sevgiyle süzdü:

"İşte Hüsnü." dedi. "Benim hocam bu beydir. Felsefe hocam, tarih hocam, edebiyat, türkçe, hatta matematik. Ne öğrendimse Mustafa Hocam öğretti bana. Ortayı onda okudum, liseyi de..."

Mustafa da Hakkı'ya sevgiyle bakıyor, öğretmenlik alışkanlığıyla karşılık vermiyordu, ama alçakgönüllüydü yine:

"Öğrencilerim iyidir." dedi. "Hepsi iyidir."

Ne var ki, Hakkı'yı ayırmak istedi herkesten:

"Ama Hakkı başkadır." diye ekledi. "Kaç yıl oldu Hakkı? Beş yıl mı?"

"Altı yıl, hocam."

"Altı yıl ha?"

"Geçiyor bile."

"Öyle ya... Üniversite, askerlik. Geçiyor işte zaman... Bekliyoruz, bekliyoruz, hiçbir şey de olduğu yok."

Yan yan Hüsnü'ye baktı. Hakkı, bu bakıştan gerekli anlamı çıkardı:

"Konuşabilirsiniz hocam, Hüsnü bizden."

Hüsnü, "bizden" sözünün kapsamından çok ötede görüyordu kendini. Onun için genç yaşta ilerici görünmenin sevinciyle gülmedi yüzü. Onun ağırbaşlı suskunluğunu, deneyden geçmiş öğretmen gördü. Ama bu suskunluğu, toplumsal sorunları anlamış, kavramış olmasına değil, öğrenmek isteyen insanın merakına yordu. Çünkü, Hüsnü'nün gözleri, Mustafa üzerinde derinleşmek istercesine dalıp gitmişti öyle.

"Bir şey olması şöyle dursun," dedi Mustafa, "büsbütün kötüye gidiyor. Bizim burda hiçbir şeyden haberimiz olmuyor. Sen Ankara'dan geliyorsun, değil mi?"

"Ankara'ya uğradım."

“Nasıl Ankara? Gidiş nasıl?”

“Valla Hocam, kimsenin bir bildiği yok. Herkes suskun, bekliyor. Hoş, ben kimseyi görmedim, konuşmadım, ama Ankara suskun. Nereye varacak bu işin sonu, bekliyor herkes. Hani eskiden millet, gazetesi elinde dolaşırdı ya, şimdi gazete okuyan da yokmuş gibi... Oysa gazete satılıyor gine. Demek evinde okuyor millet. Öylesine suskun işte...”

“Öyle,” diye iç çekti Mustafa, “üst yanda olanlar oluyor, bize susup beklemek düşüyor...”

“Üst yan dediğiniz ne, bilmem ama...” dedi Hakkı.

“Üst yan işte, yönetenler.”

“Hükümetin de pek bir şey bildiği yok, hocam. Kabine tedirgin. Nasıl başladık, nereye vardık diye şaşkınmış hepsi.”

“Beyinleri parlaktı.” diye hırslı hırslı güldü Mustafa. “Beyin kabinesi diye sunulmadılar mı kamuoyuna? Hadi, bakalım, işletsinler beyinlerini de görelim.”

Bu söz Hakkı’yı güldürdü, ama Hüsnü’yü daha çok güldürdü. Onun gülüşüne umutla baktı Mustafa.

“Beyinmiş!” diye yine yüksek sesle güldü Hüsnü.

Mustafa onun dolu dolu gülümsemesinden daha güldürücü bir söz bekliyordu. Umduğunu bulamayınca o getirdi arkasını:

“Beyinlerini Amerika’da unutmuş bunlar!”

Yine gülüştüler. Mustafa’nın gülüşü acıya dönüştü birden:

“İşimiz gülmek çocuklar. Böyle avunmaya çalışıyoruz. Ama kötü şeyler oluyor, kötü...”

“Siz ne diyorsunuz bu olanlara, Hocam?”

“Ne diyeceğimi bilmiyor musun? Kötü diyorum ya işte.”

Hakkı, okul sıralarında, düşünmenin anahtarını verdiğinden beri saygılıydı öğretmenine. Onun için karşı görüş ileri sürmekten sakınırdı. Bir söz edecekmiş de birden vazgeçmiş gibi susuşu. Hakkı’yı iyi tanıyan Mustafa’nın gözünden kaçmadı:

“Peki, sen ne diyorsun?” diye sordu ilgiyle yanıt bekleyerek.

“Hocam,” diye kendini zorlayarak söze girişti Hakkı, “yönetimin bugün aldığı biçim düpedüz kuşku verici...”

“Ne kuşku vericisi? Baskı rejimi, zorbalık, karanlık...”

“Kendini tutamadı:

“Elbet!” dedi Hüsnü.

“Evet Hocam. Aynen öyle. Bunun tartışılır bir yanı yok. Ama...”

Bir ama'sı var, Hocam. Ülkeyi bu noktaya getiren nedenlerin, çeşitli etkenlerin arasında Türk sol'unun hiç mi suçu yok?"

Hüsnü sinirlilikle kıpırdadı tahta iskelede. Hakkı bunu görmedi bile. Ama Mustafa hem gördü, hem yorumladı. Deminden beri Hakkı konuştuğu iki yanına bakmıyordu. Çay kahve dağıtan oğlana, siftik siftik gezinen köylü kılıkli kasabalıya, akli bir karış havada görünen, tanımadığına göre okumamış olduğu belli gençlere. Bugünlerde sakınıyordu onlardan. İşte, Hüsnü'nün kıpırtısını, içindeki bu gizli ürpertinin etkisiyle yorumladı:

"Neyse," dedi Hakkı'ya, "burda konuşulmaz bunlar. Lafı ben açtım, ama keselim. Bir gün gelirsiniz bize, doğru dürüst, doya doya konuşuruz..."

Hakkı sustu. Bıraksa nasıl nasıl konuşurdu şimdi. Çünkü söylemek istediğı tam onun sözü kestiğı yerden, Mustafa öğretmenin sözünden başlayacaktı. Şu halkı okulda okutuyordu yıllardır, yasaların dışına çıkmadan. Ömrü yeterse daha da okutacaktı. Öğrencilerin babaları, önünde selam dururlar, nerde görseler, ona saygı gösterirlerdi. Yalnız buna değil, bütün öğretmenlere. Ama Mustafa öğretmen o halktan korkuyordu şimdi. Niye korkuyordu? Hayır, ondan bir kahramanlık beklemiyordu Hakkı. Mustafa Öğretmene anlatmak istediğı başka şeydi. Onu sever, sayar görünen ana babaların gerçekte Mustafa Öğretmen gibi düşünmediğıydi. Elbette Mustafa Öğretmen gibi düşünmek zorunda değildiler. Ama saygılarını sahici kılmak, sürdürmek zorundaydılar. Öyleyse saygı, sevgi yalandı. Halkın kaypaklığıydı bu, olabilir. Ne var ki, o saygıyı, o sevgiyi, kabul ederken Mustafa Öğretmen de kaypaklık etmemiş miydi? Kendini aldatmamış mıydı? Demek kökünden yanlış sürdürülen bir ilişki vardı ortada. Yanlış değıştirmek, bir güne, bir yıla, beş yıla, on yıla da sığdınlamazdı. Ama bunu bilip ta başından ona göre davranmak gerekmez mi? Oysa ülkenin benzer tüm ilçelerinde, illerinde yapılmamıştı bu. Nice Mustafa öğretmenler, nice aydınlar şimdi tir tir titriyordu halkın karşısında. Patlamaya hazır bir öfkenin yumruğı tepelerinde duruyordu. Çünkü bir şey eksik bırakılmış, unutulmuştu. Aydın olmaktan, bilimsel düşünmekten önce gelen bir şey vardı ki, o yapılmamıştı. Öyle bir ilişki kurabilmeliydi ki aydın, halk, ilerisini, gerisini irdelemeden, bu benden, bu benim içimden çıktı deyip onu bağrına basmalıydı. Ne yazık ki halk, kendi içinden çıkmış nice aydının nasıl bencilleştiğini, sırasında inançlarına bile

saygısız davrandığım görmüştü. Bencillik kaypaklığı da yanında getirdiğinden halkın içinden çıkmış halk düşmanları, ister kentli olsun, ister köylü, halkın dostu gerçek aydınları kendilerine siper ediyorlardı. İcyüzlerini gizlemesini beceriyorlardı. Geri kalmış bir toplumun dıştan pompalanan ekonomik değişimi de yardımcı oluyordu onlara. Öyleyse bir köşeye sıkıştırılmış mıydı gerçek aydın? Hayır. Bir çıkış yolu bulabilirdi, ama aramıyordu. Yalnızlığından içine gömülüyor, biraz soluk alabilmek için gerektiğinde, gerektiğinde bile değil, çoğu zaman, kentsoylu kültürünün hoşgörüsüne sığınıyor, onunla ortaklık bile kuruyordu. Bundan kim yarar sağlıyordu eninde sonunda? Halkın içinden çıkmış halk düşmanlarıyla halkın içinden çıkmamış halk düşmanları.

Hakkı, hocasına, yeri gelince bunları söylemek için yanıp tutuşuyordu işte. Kısaca dedi ki:

“Ben onaylamıyorum. Halkı arkama alayım derken karşına almak oluyor bu.”

Hüsnü alaycı, üstperdeden konuştu:

“Bana kalırsa, hiçbir iş yapmadan, eli kolu bağlı oturanlar, avunmak için hep böyle söylerler.” Sustu. “Bizim gibi.” diye ekledi kurnazlıkla.

“İkisi de doğru.” dedi Mustafa.

Hakkı, Hocasının felsefe derslerinde sanıverdi kendini. Bir gerçeğin, bir doğrunun hem o yüzünü, hem bu yüzünü kolayca, tatlı tatlı anlatırdı. Ama şimdi, karanlığın içinde bilgiler cüce kalıyordu.

“Hüsnü’nün bir arkadaşı var, zenginmiş, paşa torunuymuş. Bu işlerin içindeymiş.” Hüsnü’ye döndü. “Örneğin o. Biliyor mu acaba, neye, kime araç olduğunu?” Sonra gülererek ekledi. “Özür dileirim Hocam, felsefe dersinde kimi konuları anlatırken sizin izlediğiniz yönetime benzedi benim konuşmam da.”

“Söyle, söyle.” diye övünçle güldü Mustafa. “Bir şey öğretebil-dimse mutlu olurum.”

“Çok şey öğrendik, Hocam.”

Hüsnü’nün bakışları üsttendi. Şu anda onları kuramsal konuların çıkmazında görüyor, eyleme az da olsa katkıda bulunduğu inancıyla gönül yüceliğine eriyordu kendi içinde.

“Neyse, neyse.” dedi Mustafa. “Demek evleniyorsun, ha?”

“Evleniyorum ya...” diye ezilip büzüldü Hakkı.

“Kiminle?”

“Hani Kızık’lı Sinan var ya...”

Birden bir hoş oldu Mustafa:

“Onun kızıyla mı?” diye sorarak gözücuyla Hüsnü’ye baktı.

Hüsnü tedirgin oldu bu bakıştan. Mustafa burahıları bilirdi. Üstelik karısı da buralıydı. İki saat önce ağzında bakla ıslanmazın birinden istemeye istemeye işitmişti Kızık’lı Sinan’ın Deve denen orospuyla birkaç gece kapandığını. Bunu nedense Hüsnü’nün önünde söyleyemeyeceği için öyle bakmıştı.

“Söz kesildi mi?”

“Kesildi gibi bir şey. Bugün görücü gidecekler.”

“Sana bir şey diyeyim mi?”

“Söyleyin, Hocam.”

Mustafa sustu, Hüsnü’ye baktı:

“Neyse...”

Hüsnü anlayışla ayağa kalktı:

“Ben şöyle bir dolaşayım sizin ilçeyi.”

“Otur, otur, senin önünde de konuşuruz.”

“Dolaşayım daha iyi.”

“Zarar yok Hocam, Hüsnü alınmaz.”

“Şimdilik hoşçakalın efendim.”

Hüsnü uzaklaştı hemen. Yoldan geçen minibüsle at arabasının gürültüsünü bastırarak bağırdı Hakkı:

“Biz burdayız Hüsnü. Dolaş, gel...” Mustafa’ya döndü sonra. “Evet, Hocam?”

Mustafa’nın yüzünde bir gülüş belirdi. Seyrek sigara içerdi, çıkardı:

“İçer misin?”

“Alayım bir tane, Hocam.”

Hakkı sigaraları yakarken ilgiyle bekliyordu konuşmasını.

“Güldüğüm ne, hemen söyleyeyim.” dedi Mustafa. “Merakın kalksın. Senin kaynatan olacak Kızık’lı Sinan bir eve kapanmış da. Deve derler bir kadın vardır hani, onunla.”

Hakkı birazcık şaşırdıktan sonra gülümsedi, ablak, esmer yüzünde bir kızartı belirdi.

“Deminki şaşkınlığımı merak ettin de onun için söyledim.” dedi Mustafa.

Hakkı bir ara daldı. Belleği çocukluğundan çağırışimler yapmıştı. Bir gün Ahmet Enişte, Kızık’lı Sinan, daha birileri dükkânda

oturuyorlardı. O zamanlar dükkânda yardımcıydı Ahmet'e. Söyleşiyi koyultmuşlar. gır gır ediyorlardı. Ordakiler katılasıya gülüyorlar, Sinan daha anlatsın diye üsteliyorlardı ki, çocuk Hakkı girivermişti içeri. Sinan sözünü kesmek zorunda kalmaktan hoşlanmamıştı. Ötekiler de üstü kapalı sormaya başlamışlardı. "Tamam, işte, tamam!" diye kaş göz ederek eklemişti Sinan. "Yapış yapış terlerle tutulmuyor o iş. İzmir bir sıcak ki kardeşim. Bizim buranın havası gibi olmalı ki hava. Şöyle kayı kayıvermeli insan." Ardından kahkahalar da gümbürdeyince Hakkı, o zaman neden söz edildiğini anlayıvermişti.

Bunları anımsadı, gülümsedi:

"Yapar mı yapar." dedi.

Mustafa, onun sözünü, hoşgörüyü çağrı anlamına aldı:

"Bunlar önemli değil. Ben sana başka bir şey söyleyecektim."

"Söyleyin, Hocam."

"Neden burdan biriyle evleniyorsun?"

Hakkı, yerdeki çakıllara daldı bir süre. Ayağının burnuyla iri bir taş itti, derin derin düşünerek başını kaldırdı. Demin düşünüp söyleyemediği sözler, bir ucundan, bir başka biçimde burdan da başlayabilirdi:

"Yani Hocam, dışardan evlenirsem daha mı iyi olur?"

Başını yoldan yana çevirdi. Tangır tungur geçen bir at arabasına, korna çala çala yakın köylere yolcu arayan cicili bicili minibüse baktı. Gürültü azalsın diye bekledi sanki:

"Diyelim, güzelce, hatta paralıca bir kız buldum. Bizimkilere de mektup yazdım, razı geldiler. Bir düşünelim Hocam, siz buraları bilirsiniz. İçten razı gelirler mi buna acaba? İyi kötü okumuşum. Ama kentli bir kız benden bir şeyler alıp götürmez mi? Diyeceksiniz, bizim görgümüzde, bizim anlayışımızda kız yok mu kentlerde? Var. Fakültede de vardı. Ama olmadı, rastlayamadım ben. Bana uygun birini bulamadım. Uymayan birini de aramadım. Kazara uymaz biri karşıma çıksa kaçardım Hocam..."

"Ben sana uygun düşmeyen biriyle evlen demedim ki..."

"Benim uygun düşmez biri dediğim de başka, Hocam. Bana uymayacak, anama, ağabeyime, aileme uymayacak biri demek istiyorum ben. Neden mi kaçardım? Nedeni de içinde Hocam. Kafası kafama uymayıverirse, anama, kardeşime, enişteme, hatta evime siz gelerseniz size, burdaki insanlara, en önemlisi kendime yabancılaş-

rım. Demin de buna benzer şeyler söylemek istiyordum. İşin başı Hocam, kendime yabancılaşmamak. Tek başıma değilim ki dünyada. Biliyorum, siz belki buna bireycilik dersiniz, ama kökeninde toplumculuk yatan bireycilik...”

Durdu güldü:

“Olabilirse işte.” diye ekledi sonra.

Mustafa sessizce, gözünü kırpmadan, sigarasından bile çekmeden dinlemişti onu. Bu sözler yüreğine öğle ıgıl ıgıl inmişti ki, öyle içten algılamıştı ki... Biraz öğretmenliğin verdiği babacanlık, biraz da yaşlanmanın, iki çocuk babası olmanın sevecenliğiyle dopdoluydu içi. Öylesine büyük anlamlar vermişti bu sözlerle. Kimi zaman böyleydi işte. Söylenişin doğruluğu, sözün yanlışlığına baskın çıkıyordu. Belki de tümüyle doğrudu bu sözler. Olabilir ki, anlamının doğruluğu söyleniş böyle düzgün yapıyordu. Yoksa artık iyice yaşlandı mı? Yetiştirdiği çocuk kendini boy boy aştı da o gerilerde mi kaldı? Öyle ya, zaman canavar gibi dişleri arasında bizleri çiğneye yuta geçip gidiyor. Diri kalmak, dinç kalmak gerçekten zor. Yoksa eskimiş miydi Mustafa? Bir kıyıya konacağı gün yakın mıydı? Hele şu son yıllarda, emekliliğe yaklaşan günleri saydığına göre bitmiş, tükenmişti belki. Zaman ne çabuk geçiyor!

Mustafa, Edebiyat Fakültesi’ni bitirdiğinin haftasına bir solcu örgüte üye olduğu ileri sürülerek tutuklanmıştı. Soruşturma sırasında, kıyıda, köşeden adı geçen, ama haklarında doğru dürüst bir kanıt elde edilmeyenleri birer ikişer yakalayıp içeriye atmışlardı. Onlardandı Mustafa da. Uzun soruşturmalardan sonra cezaevinde yargı karşısına çıkarılmayı bekleyenler geçmiş acılarını unuturcasına bir hazırlık içindeydiler Mustafa aralarına düştüğünde. Mustafa gibi tutuklular, birer birer gelip ranzalara dizildikçe kahkahalar atıyorlar, “camiciler geldi, camiciler!” diyorlardı, “beraatlik adam gerek mahkemeye, onlar da bu camiciler işte!”

Mustafa, gerçekten camiden gelmemişti, ama acısıyla tatlısıyla geçirdiği sekiz ayın sonunda, mahkeme başladıktan birkaç ay sonra salıverilmişti. İlk işi baba ocağına gitmek oldu. Onlar bu ilçeye seksen kilometre uzakta başka bir ilçedeydiler. Babası küçük memur, anası ev kadını. Uzun uzun ağlayıp sarılışmaları iki gün sürdü. Hemen kalktı, il’e gitti. Çünkü orda, fakültedeyken sevdiği Melâhat vardı. Diplomayı alır almaz evlenmeyi tasarlamışlardı. Üstelik onu şimdi daha çok seviyordu. Lisede öğretmenlik ediyordu Melâhat.

Cezaevinde hiç arayıp sormamıştı, bir mektup olsun ulaştırmamıştı, ama o günler öyle kara, öyle kapkaraydı ki, arama yürekliliğini ana baba dışında hiç kimse pek kolayına gösteremezdi. Hem her başvuranı görüştürmezlerdi bile. Onun için Melâhat'ın görüşmeci gelmesini hiç beklememişti. Yine de ilk günlerde birkaç kez selamını almıştı. Sonra da öğretmen olarak nereye gittiğinin haberini ulaştırmıştı. Seksen kilometre arayla başka bir ilçe'den, yani burdan yetişmişti o da. Koşarak, uçarak gitti Melâhat'a. Ondan aynı sevgiyi, aynı ilgiyi gördü. Hemen nasıl evlenebileceklerini tasarladılar. Önce aradaki pürüzleri kaldırmak gerekiyordu. Halk partisinin çektiği ağır, karanlık günler yaşıyordu. Bir polis raporuyla dosyalanan aydınlar daha yedeksubay okulunda bir kulp bulunup çavuş çıkarılıyor, hemen uzaklara gönderiliyordu. İzleniyorlar, horlanıyorlar, yalnızlığa bırakılıyorlardı. Yargıtay beraat kararını onaylayınca yedeksubay okuluna gitti. Her dosyalının başına gelen onun da başına geldi, çavuş çıkarıldı. Zor, korkulu günler yaşadı. Gazete okumadı, kitap alamadı eline. Askerlik bitince Melâhat'ın yanına gitti yine. Bekleyişler, arada mektuplaşmalar umarsız bir sevgiye dönüştürmüştü aralarındaki ilişkiyi. İl'de serbest iş yapmaya çalıştı, dikiş tutturamadı; türlü zorluklar çıkıyordu karşısına. Babasının bir akrabası olmasa kentte barınması bile güçtü. Melâhat'le seyrek, kısa görüşebiliyordu söz olur diye. Melâhat'ın kadın aklı çözümledi sorunu. Yıl 1950'ydi. Çok partili siyasal düzen ilk sonucunu vermiş, Demokrat Parti milletvekilleri büyük çoğunlukla Meclis'e girmişlerdi. Demokrat'lar ilk günlerinde, Halk Partisi'nin uzun yıllar yürüttüğü karanlık, baskılı yönetimi unutturmak istercesine, yargılı olmayan solcuları inim inim inletmiyorlardı. Ankara'ya gitti, baba dostu bir milletvekilini gördü Melâhat. Gün görmüş milletvekili, çoktan Halk Partisinden ayrılmış, bu kez Demokrat Parti'den girmişti Meclis'e. Çabucak, kolayca anladı Melâhat'ın söylediklerini. Kolaydı Mustafa'nın işi. Madem aklanmış, her türlü takıntısı bitmiş; her şey yoluna girerdi. Hem Nazım Hikmet de içinde, nice sicilli komünisti bile yasa çıkarıp bağışlamıştı onlar. Mustafa'nın atanma işlemini çabucak yaptırdı, aynı il'de, aynı okulda öğretmenliğe başladı o da. Sonra Mustafa'nın anası, babası buraya geldiler, Melâhat'i babasından istediler. Düğün demek, yirmi otuz gün içinde bitiverdi. Uzun yıllar il'de öğretmenlik ettiler karı koca. Sonra ortaokul açılınca, on iki yıl önce, buraya atandılar. Mustafa isteksiz

gelmişti, ama Melâhat'e uymak zorundaydı. Üstelik kayınbabası ölmüştü. Biri büyük, biri küçük iki erkek kardeşiyle anası burdaydı Melâhat'in. Küçük kardeşi Hurşit liseyi bitirmişti, yüksek öğrenim de yapabiliirdi. Ama babaları ölünce, ağabeyinin yönettiği manifatura mağazasının işlerine koyuldu o da. O zamanlara göre ilçenin en büyük manifatura mağazası sayılıyordu. Kayınbiraderlerini severdi Mustafa. Yıllar sonra, gençliğinde başına gelenleri duymuşlar, önemsememişlerdi. Ülkede her şey, öyle çabuk, gün günden ayrılmazcasına değişiyordu ki, olağan buldukları bile söylenebilir. Kasabanın hem varlıklı, hem de sözüne güvenilir kişileriydiler. Ahmet gibi ne oldum delisi, baba parasına şımarık takımından değildiler. İlçe'de yüksek öğrenim gören ilk kız, onların kardeşleriydi, Melâhat'le övünç duyarlardı. Küçük kayınbiraderi Hurşit'in bir tutkusu vardı yalnız. İlçenin gençlerden kurulu futbol takımını geliştirmek, yönetmek. Tutkusu, nerdeyse bir tür şımarıklığa varıyor, topa daha ayak vurmasını bilmeyen çocuklara öğüt verirken, kendini kâh sıkı bir çalıştırıcı, kâh ülke çapında ünlü bir kulüp başkanı yerine koyuyordu.

Bu arada iki çocuğu oldu Mustafa'nın. Büyüğü oğlan, şimdi onuncu sınıf öğrencisi, ikincisi kız, ilkokulu bu yıl bitirdi, gelecek yıl orta bire başlayacak... İşte böyle, çabucak geçivermişti bir ömür. Ama acı, tatlı geçen yılların arasına sıkışmış küçük bir olay vardı ki, onu hiç unutamıyordu Mustafa. Kimi zaman utançla anımsıyor, kimi zaman da anımsamak korkusuyla içine içine atıyordu. Şöyle bir olaydı bu.

Melâhat'le evlendikten sonra dünyada yalnız kendileri varmış gibi yaşıyordu Mustafa. Daha doğrusu, okulda, mahallede acı günlerini unutarak, unutturarak yaşamak istiyordu. İşte bunca acı görmüş, çile çekmiş, ne geçmişti eline? Ne yararı olmuştu topluma? İnsanların çoğu gibi kabuğuna çekilmeliydi o da. Mutluluğunu kurmalıydı. Bir gün gazetelerde, İstanbul'da başlatılan tutuklamaları okudu, büsbütün kabuğuna çekildi. Gazeteler açıldıkça, bir ağırlık, bir suçluluk çöküyordu içine. Tam tersi düşünmelerine karşın çevresindeki öğretmenler bile birkaç söz edebiliyorlardı olay üstüne, korkuyla. Bakışları sözcüklerden daha anlamlı, soruyorlardı: "Kaç kişiler acaba? Ne yapmışlar?" Gazeteler, 1953'de fotoğraflarını bastı. Kimilerini tanıyordu üniversite yıllarından. Verilen cezaları okudu teker teker. Unutamadığı, anımsadıkça içini pişmanlıkla bu-

ran o küçük olay, o gün geçmişti işte. Elinde gazeteler, gözleri yılgınlıkla açılmıştı karısının karşısında. “Melâhat’im!” demiş, sarılmıştı. “Melaât’im, Allah kurtardı beni, Allah! Bak, üç yıl, beş yıl, sekiz yıl, on yıl ceza. Bilmem nerelere, bilmem ne kadar sürgün... Şimdi bunların arasında olmak da vardı...” Bir daha, bir daha sarılmıştı karısına. Gençliğin o önlenmez gücüyle öpmüş, öpülmüş, mutlulukla sarhoş olmuştu. O günkü sarhoşluğuyla neler yitirdiğini daha sonra anımsadı. Hem öyle şeyler oluyordu ki ülkede, o gün karısının karşısında öyle söylemekle, ne bencil, ne aşağılık davranıldığını daha çok anımsatıyordu ona. O zaman ayrımında değildi, ama şimdi, bugün görmüş gibi belleğindeydi. Nasıl bir ışımaydı Melâhat’in gözlerindeki? Bir ışımaydı ki o, benimsin, bendesin, içimdesin, yok oldun, unutma sözünü, diyordu. Öyle zamanlar olmuştu ki, bir gazeteden, bir kitaptan başını kaldırıp bir duyguyu, bir ilerici düşünceyi paylaşmak istemiş, hemen o ışımayı yakalamıştı Melâhat’in gözlerinde: Unutma, yıldın!

Gerçekte içindeki yılgınlığı bağışlayamadığı için dışında bir neden arıyordu Mustafa. Çocuklara akıllıca dersler veriyor, ölçüyü kaçırmamayı, o ısıltılı bencil bakışı anımsamakta buluyordu. Ölçüyü kaçırdığı zaman, evde gereksiz sevgi gösterilerine düşüyor, o bakışı arıyor, “senin o büyümlü bakışın yok mu?” diyor, öyle öpüyordu karısını. Yaşı ilerledikçe sürekli bir içsavaşım başladı. Artık görüyor, anlıyordu her şeyi. O suçlardan dolayı adamı karakola götürmüyorlardı artık. Bir gerçeğe ulaşmıştı ki, sık sık yineliyordu içinden; insan kendini suçlu bulmamalı. Kimi geceler, pişmanlıkla burkulu-yordu içi. Tüh diyordu, tüh, ben bu gerçeği daha okul sıralarındayken biliyordum. Uzun zaman unutmuşum. Şimdi anımsamakta da geciktim...

Öyle şeylerini yitirdiğine inanıyordu ki, yeniden yerine koymaya gücü de, inancı da yoktu. Kimi zaman bir romanı okurken coşuyordu da, aynı değerde başka bir romanı okurken sıkılıyordu. Boş diyordu, boş, hepsi boş... Gençliğinde çırpıştırdığı, orda burda yayınladığı şiirleri unutmuştu. Anımsadığı oluyor, “acaba ben yeteneğimi mi körlettim? İyi bir ozan olamaz mıydım?” diye soruyordu kendi kendine. Hemen ardından bir boşluğa düşüyor, tüm ozanları o boşluğa çekiyordu. Hepsi boş, her şey boştu. Gizli avuntusuna en kolay kulpu bulmakta güçlük çekmiyordu; Nazım Hikmet varken

ötekiler niçin yazıyor? Yazmasınlar boşuna... Kendini boş yere yazmamakla yücelttiği oluyordu.

Bir gün hem romancı, hem gazeteci bir yazar gelmişti ilçeye. Gazetesi için bir yazı dizisi hazırlıyormuş. Kaymakamla konuşmuştu, savcıyla konuşmuştu. Hepsiyle şakalaşüyor, hem gülüyor, hem güldürüyordu. Mustafa onunla karşılaşmış, el uzatmış, selam yerine yapıtlarının adlarını sıralayıvermişti. Bundan dolayı bir ayrıcalık mı tanımıştı Mustafa'ya? Şehir kulübünde akşam yemeğine, ondan bir satır okumamışlarla oturmanın telaşındaydı. İşte, boştu. O boş, bu boş, her şey boştu.

Giderek nedeni kendi dışında aramaya alışı. Çevreyi suçlamaya başladı. Bu çevreyi, bu kadını kendinin seçtiğini unuttu. O bencil ışıltılı bakışları unuttu. Her gün, gün aşırı, üç günde bir sevişmeleri unuttu. Kısaca kendini unuttu. Sözler, anlamları, ülke sorunları, dünya sorunları, bunlar üstüne yorumlar bir eski alışkanlık olarak sürüp gitti. Eski sözcükler kılık değiştirip yeni kalıplara giriyor, söyleyeni de, dinleyeni de aldatıp yenilenmiş izlenimi uyandırıyor.

Şimdi de karşısındaki delikanlının gözlerine, dalıp şu kısa yazşam öyküsünü parça parça düşünmüştü Mustafa. Hakkı kendi ezikliğiyle, onun ezikliğini dile getirmişti sanki:

"Haklısın." dedi. "İşte ben, okur yazar biriyle evlendim. Değişen ne? Burda çürüdük, gittik..."

Hakkı beğenilmenin böbüreyle gülümsedi. Ama bir sözünü doğru bulmadı öğretmenin:

"Öyle değil Hoca." dedi. "Çürüyüp gitmediniz, bu bir. İkinci si, eğer çürüyecekseniz, büyük kentlerde olsanız da yine çürürdünüz. Beni yetişmiş sayıyorsanız, işte meydanda. Beni bile yetiştirmek yetmeli size."

Mustafa zaman zaman ağırlaşan düşüncesinden kurtulmak istercesine oturuşunu değiştirdi. Seyrek yapraklar arasından gökyüzüne baktı:

"Yağmur gelmesin." dedi. "Hava bulut topluyor."

"Bu kadar mıydı söyleyeceğiniz, Hocam?"

Sınıftaki o babacanlığıyla, sevecenliğiyle gülüverdi Mustafa:

"Boşuna gevezelik etmemi isteme benden. Senin bana söyleyeceklerin var."

"Bakın Hocam, kırıvatınız aynı biçim bağlanmış, gömleğinizin yakası gene düzgün..."

"Yani hiç değişmiyor muyuz?"

"İstanbul'da olsaydınız, modaya uygun kot da giyerdiniz. Siz yaştakilerden giyen çok..."

"Giymeli miydik? Değişir miydik?"

"Hiçbir şey değişmezdi, Hocam."

"Anlaşıldı, sen iyi bir baba, bulunmaz bir yurttas olacaksın... Yağmur geliyor, kalk, gidelim."

"Nereye gidelim?"

"Şu karşıdaki kapalı kahveye. Seni bırakmam. Daha laf çok."

Hakkı, çayların parasını ödemek için koştu. Mustafa üstelemedi; ısmarlamadan edemezdi oysa.

Hakkı büyümüşü, tohumunu o atmıştı toprağa. Bırak, büyüdüğünü belli etsindi iyice. Mustafa uzaktan, hem badi badi yürüyüşüne baksındı onun, hem keyfini çıkarsındı aklıyla birlikte büyümesinin.

**

Hüsni, Hakkı'yla öğretmenini kendi başlarına bırakıp Belediye Bahçesinden çıktıktan sonra çarşıdan geçti. Onların, sözde aydın sorunlarına boğularak ürkekleştiklerine inanıyor, gerçeklerle burun buruna gelmekten korktukları için sorunları kuramsal yorumlarla karıştırdıklarını düşünüyor, gerçeklerden kaçmaya kulp aramakla suçluyordu içinden. Öğretmen ununu elemiş, eleğini duvara asmıştı. Daha çok Hakkı'yı suçluyor, ne var ki, çağrısız konuk olarak barındığı evlerinde gösterilen iyi yüzle suçlaması arasında tedirgin oluyordu. Tedirginliğinin nedenini aramadan bir boy yürümüş, Ahmet'in dükkanı önünden geçerken Eşref'i içerde tek başına görmüş, şöyle bir uğramıştı. Oğlan hoş karşılamıştı onu:

"Yalnız mı geziyorsunuz?" demişti.

"Şimdi Hakkı'yla beraberdim. Onu Belediye Bahçesinde bıraktım. Bir öğretmeniyle konuşuyor."

Eşref, hem yazı çiziyle uğraşıyordu masada, hem ilgileniyordu. Yüzü güldü:

"Mustafa Bey'dir. Benim de öğretmenimdi. Biz hepimiz çok severiz onu... Otursanıza, ağbi..."

Hüsnü, kapıdan yana bakarak oturdu. Eşref onun oturmada neden kararsız davrandığını anladı:

"Yalnızım, yalnızım. Daha gelmez patron..."

Onun "patron" sözcüğünü kullanmasında, işçi-işveren sorunlarına yatkınlığını düşünecek kadar iyimserdi Hüsnü.

"Çay içer miydiniz?"

"Yok, şimdi içtim. Sen okulu yarım mı bıraktın Eşref? Yoksa tatil diye mi?"

"Olmadı ağbi. Okulda bir güçlük çekmiyordum, ama evin yükünü taşıyamıyor babam."

Babasının ayyaşlığından, sorumsuzluğundan yakınmayı gereksiz buldu:

"Mustafa Öğretmen nerde görse, yapmayacaktın, bırakmayacaktın şu okulu, der, durur. Ama olmuyor. Lise birden ayrıldım ağbi."

Daha sonra söz sözü açtı, Eşref, ülkede olup bitenlerden çocuğu bir bilgisizlikle yakındı. Hüsnü, onun yakınmasından, akıntıya kürek çektiğini, kayıkcığında kendine bir yol aradığını, düşüncesinin karanlık kalmış kıyı köşesini aydınlatmak için yanıp tutuştuğunu sezdi, öğrenmek için sayıp döktüğü soruları yanıtlamadı Hüsnü. İlgisiz davrandı. O da üstelemedi. Eşref:

"Umut Halk Partisi'ndeymiş..." diye bağlıyordu sözünü.

Hüsnü bu dar yerde, çevresine kırıncı davranmanın gereksizliğini anlıyordu. Onu umutlarıyla başbaşa bırakırken gerçek bir ağbey, bir dost gibi elini sıktı:

"Neyse, görüşürüz gene. Ben şöyle bir dolaşayım."

"Dolaşacak bir yer yoktur burda, ama siz bilirsiniz. Uğrayın ağbi."

"Uğrarım, uğrarım."

"Düğüne kadar hep burda mısınız?"

"Bakalım işte. Hoşça kal."

"Güle güle ağbi."

Yolda yürürken çocuğun sorusunu düşündü. Düğüne kadar burda kalmak, çok mu yük olmalı acaba? Eşref kuşkusuz bir kaygıyla söylemişti bunu. Onun bile kafasına sığdıramadığı bu uzun konukluğa başkaları ne derdi? Ama içinde bulunduğu koşulları düşündü, başka bir umarı yoktu. Kendi kendine yüklendiği görev duygusu

her kaygıyı bastırıyordu. Yürüdü. Ulu Caminin ardından geçti. Öğle namazına yetişmek isteyen beyaz takkelileri, örgü başlık giymişleri, oluklarından yalağına gürül gürül sular akan çeşmenin başında abdest alanları gördü. Cami avlusunun arka sokağı manifaturacılar çarşısıydı. Sokağın üstüne boydan boya yoz asmalar sardırılmışlar. Cami avlusundaki iki büyük karaağacın gölgesiyle filiz veren asma yaprakları belli ki, günün yüzünü göstermiyordu sokağa. Gökyüzünde toplaşan kara bulutlarla büsbütün kararmıştı çarşı. Bir dükkâncı ötekine:

“Yağmur gelecek.” diyordu tembel tembel. “Kırkikindiler hakkını alamadı bu yıl, düzenli gitmedi. Şimdi bastıracak ama...”

Doğanın dengeli işleyişini dile getiriyordu bilmeden. Ötede, esnaf kılıkli, gençten iki kişi tavlâ şakırdatıyordu. Namaz vakti, camiye koşuşanların önünde, hem de caminin yanibaşında, ağıza alınmaz sövgülerle zar atanlar, utanmaz imansızlardı dini bütünlerin gözünde. Kötü kötü bakan takkelilere aldırıyorlardı onlar. Caminin bu yandaki kemerli kapısından avludaki üstü kapalı şadırvanı gördü. Çevresinde abdest alanlar vardı şadırvanın. Az ötede manifaturacılar çarşısı bitti. Cami duvarını sağında bırakarak yürüdü. Hakkı'nın ağabeyi Nuri, dükkânını kapamış, hızlı hızlı gidiyordu. Ceketini sırtına almış, ayakkabılarını terlik biçimi giymiş, bir yandan da kollarını sıvıyordu. Belli, abdest almaya vakti dardı. Hakkı'nın kayınçosu olacak Raşit, dükkânın içinde. Ordan hazır giyimcilerin dar sokağına vurdu, bakırcılar çarşısına geçti. Hakkı'nın eniştesi Tefvik yanından ivediyle geçerken Hüsnü'yü görmedi bile. Üstelik yabancıydı şu ilçede. Başkaları nasıl bakıyorlardı? Kör müydü bu adam ne?

Gökyüzünde kararan bulutlar iri iri damlalarını düşürdüler. Hüsnü adımlarını açtı. Yağmurun birden geleceğini bilenler koşuşturdular. Hüsnü, birkaç at arabasının başiboş bırakıldığı tozlu alana varınca ıslanan toprağın kokusu geldi burnuna. Atların pis sidik kokularını bile yayıyordu bu koku. Gökyüzüne baktı, geçici değildi bu yağmur, hızlanacaktı. Sinecek bir yer arasa uzun zaman kalabalır mı? Bu sırada çekiç sesleri geldi kulağına. Veli Usta'nın oto onarım dükkânının önünde bulmuştu kendini. İçerde Gültekin tek başınaydı. Bir motorun üst kapağını tutuyordu elinde:

“Gelin ağbi, buyurun. Hoş geldiniz.”

Motor kapağını geniş, yağlı bir kaba koydu. Elini sildi pis bir beze:

“Gelin, oturun ağbi. Yağmur var zaten.”

Hüsnü içeri girdiğinde, dükkânın saçağından kirli yağmur damlaları düşüyordu. Gültekin, bir karton parçasını, yağlı kara, arkalıksız iskemleye koydu:

“Şuna oturun.”

“Usta yok mu?”

“İşe çağırdılar. Birinin cipi vardır, dün çıktıydı bizden, ona bakmaya gitti. Ben daha iyi anlarım cipten, ustam da bilir bunu. Ama adama güven gelsin diye kendi gitti. Bu işler böyle ağbi.”

Dışarı baktı. Hızlanan yağmur, tozları çamura çeviriyordu:

“Çay söyleyecektim, ama şimdi getirmezler. Şurda bir handa yapıyorlar...”

“Zararı yok, içmesek de olur.”

Gültekin, motor kapağını koyduğu kutuyu Hüsnü’den yana çekti:

“Şunu temizleyeyim bir yandan.” dedi.

Çömeldi. Benzin boşalttı. Delikli demir yığınının yağlarını silmeye koyuldu:

“Bu işler benim işim değil. Bir çırağımız vardı, bir haftadır gelmiyor. Başka bir işe vermiş babası. Oysa geleceği var bu işin. Bunca yerli oto çıkınca n’olacak, değil mi ağbi?”

“Demek sarıyor bu iş seni?”

“Başka n’âpacağım? Ama durucu değilim ağbi... Adın Hüsnü’ydü değil mi ağbi?”

Hüsnü başını salladı.

“İşimi bir uydurayım Hüsnü ağbi, bir dükkân açarım. Ya da İzmir’e filan gider, iyi bir yere girerim. Yapamazsam?..”

“Yapamazsan?”

“Almanya’ya filan gideceğim ağbi.”

“Zor gidiliyormuş. Ama vasıflı işçisin, hemen yollarlar seni.”

“Almanya’ya gidip çalışmayı kanıma yediremiyorum valla. Burda durup memleketi kalkındıracağımıza emeğimizi elin adamına satıyoruz. İş temelden bozuk.”

“Neden bozuk?”

Gültekin şöyle bir durdu, anlamlı anlamlı baktı:

“Bilmez gibi konuşma Hüsnü ağbi. Neden bozuk? Ben mi bili-

rim, sen mi bilirsin? Türklük yok, birlik yok, yurdunu seven yok. Eskiden böyle miymiş bu ulus?”

Gültekin bunları söylerken sinirli sinirli oynuyordu elleri. Kurulmuş gibi diziyordu sözcükleri:

“Bak, Almanya’ya. Savaştan sonra taş taş üstündeydi, şimdi ne hale geldi? Uşak diye kullanıyorlar başkalarını. Türk çocuğu uşak olacak adam mı?”

“Almanya’ya gideceğim diyorsun...”

“Gidersem çaresizlikten gideceğim. Saffet Bey var, bizim burda, kitapçı. Aşağıda, karakolun sokağında dükkânı. Gençlikspor’un kulübüne gelir, top oynamaya gittiğimizde, sahaya filan da gelir. Lisenin altında eski kışla deriz bir yer var, saha orası. Gördün belki.”

“Gördüm.”

“Saffet Bey gelir, başımızda bulunur bazı. Gençliğinde oynamış o da. Ona söyledim de, sabret hele, dedi, ben yollayacağım seni Almanya’ya, ama...”

“Ama?”

“Bir yandan da babamı düşünüyorum. İşi eskisi gibi değil. Milletin şimdi traktörü var, bir yandan da özel araba alıyor köylüsü, kentlisi. Babama da şöyle bir pikap uydurabilirsek diye bakıyorum.”

“Şoförlüğü var mı?”

“Yok, ama öğrenir be ağbi. İşi taşımacılık. Yapabileceği en iyi iş o. Yok, ağbi, yok. Biz birbirimizi sevmiyoruz. Sevsek böyle dökülüp kalmazdık ortalık yerde.”

“Yani ben seni seveyim, sen beni sev, düzen kurulur, öyle mi diyorsun sen?”

Deminden beri dinliyor, ilk tanıdığı gün gördüğü o sevimli yüzü bulamıyordu Gültekin’de. O zamanki sevgisini bönce iyiliğine verdi şimdi.

“Öyle ya!” dedi Gültekin. “Sevsek öldürür müydük birbirimizi, ağbi?”

“Kim kimi öldürüyor?”

“Bana mı soruyorsun, ağbi?”

Ardından doğru dürüst bir söz gelecek diye bekledi Hüsnü. Ama Gültekin ürkekti... İşine ara verip başını kaldırdığı zaman yalvarır gibi bakıyordu. Kuşkusunda yanıldığını sandı Hüsnü:

“Sen emekçisin.” dedi. “Yani işçisin. Sana ne sevmekten, sevil-

mekten? Gemisini yürütenler böyle oyalayıcı yemler atarlar ortaya. Bir baba, evinde çocuklarını ayrı tutarsa dirlik, düzen olur mu o evde? Bütün çocuklar birbirine girer. Sen bir emek mi veriyorsun, karşılığını eksiksiz almaya bak, üst yanını düşünme... Bak, sana bir örnek. Oto onarımcılığı yapıyorsun. Sen bu bilginle belki fabrikada da çalışırsın başka işçiler gibi...”

“Çalışırım, değil mi ağbi?”

“Çalışırsın ya! Oto montaj fabrikasında, traktör fabrikasında, buzdolabı fabrikasında...”

“Ah, ağbi, nerde o günler? Bir kurtulsam yok mu ya, şurdan...”

“Daha mı rahat edeceğini sanıyorsun?”

Gültekin kararsız kaldı, ara verdi işine:

“Orası öyle, ağbi. Büyük kentlerde geçim zor.”

“Zor olmasına zor, ama sen şunu bir düşün. Bir mal üretilir. Di-yelim, otomobil. Montajı, kaportası, motoru, vidası, boyası, bir sürü kıvrır zıvırı. Ne ister bu? Emek, değil mi? Emek nerden çıkar? Emekçinin elinden. Öyleyse kim yapıyor o malı? Yani kim üretiyor? Düşündün mü?”

“İşçi”

“Tamam işte. Peki, işçi emeğinin karşılığında ne alıyor o malın satışından?”

“Ne alıyor, ağbi?”

“Devede kulak. Bir tas çorbalık, bir ekmeklik para. Yüzlerine bak, yaşamlarına bak, anlarsın ne aldıklarını. Üst tarafı kime kalıyor, sen düşün.”

Birden işini bıraktı Gültekin. Gözünün üstüne düşen bir tutam saçı koluyla arkaya çekti, dirseklerini dizlerine koyup iki ayağının burnunda tam çömeldi. Burgu gibi bakıyordu Hüsnü’nün gözlerine. Hüsnü susup kaldı. Avurtları daha çöküktü. Zor durumda kaldığı zaman, iki kaşını çatar, alnını kırıştırdı. Kaşları yukardan aşağı, iki çizgi gibi görünürdü bu sıra. Söylesin mi? Söylemesin mi? Gültekin ne düşünüyor? Neden öyle çivi gibi bakıyor? Anlayamadı, şaşırdı. Başını çevirdi elinde olmadan. Saçaklardan oluk oluk akan yağmur suları incelmmişti biraz. Toplanan kara bulutlar yükünü boşalttıktan sonra dağılmaya, gün ışığını yer yer aralamaya başlamış olmalıydı. Toprak alanın gerisindeki alçak çatının üstünden, uzak bulutların aklaşarak sıyrıldığını, göğün mavi yüzünün yer yer aralandığını gördü. Hemen kalkmayı düşündü Hüsnü. Ama oğlan, sözlerine ken-

dince sakıncalı bir anlam verdiyse büsbütün arttırmış olacaktı kuşkusunu. Ona döndü yine:

“Yaaa... Düşün işte.” dedi.

Gültekin ne düşündüğünü ele vermeden:

“Düşünmeli ağbi.” dedi. “Sahiden düşünmeli.”

“Hava sıyrıyor. Ben kalkayım.”

Hüsnü, çiselemeye dönüşen yağmuru sığıntı bildi kendine.

“Gel ağbi, gene beklerim.”

“Gelirim.”

Hüsnü, saçığın altında gökyüzünü, yağmuru yokluyordu çıkmak için. Gültekin uğurlamaya kalktı:

“Düşüne kadar burda mısın, ağbi?”

Eşrefin sesini duymuş gibi irkildi Hüsnü:

“Bakalım işte. Hoşça kal.”

“Güle güle ağbi.”

Önce yavaşça yürüdü, sonra hızlandı. Gültekin ardından baktı onun, sonra işinin başına döndü. Gerçekten de düşündü. Hem motor kapağını kuruladı, hem aklından geçirdi: “Allah, Allah! Herkes bir türlü söylüyor...”

Sonra düşündüğünün yoğunluğunu sindirmek ister gibi bir süre kıpırtısız kaldı, bir noktaya dikti gözlerini.

**

Yarım saat sonra güneş açtı. Bulutlar öbek öbek, düzensiz dağılıyor, artan gün ışığıyla damların üstünde sular buhar olup uçuyordu. Toprak hemen emmişti yağmur suyunu. Kimselerin oturmadığı Belediye Bahçesinde kızgın çakılların dış yüzleri kurumuştı bile. Hüsnü, ağaç yapraklarından düşen damlacıklara aldırmadan kahveci çocuğun ters ettiği iskemlelerden birini doğrulttu. Kıyıların ıslığına önem vermedi, oturdu. Taş köprüyü geçince, çarşı yolunun köşesindeydi kapalı kahve. Orası dolup taşıyordu. Mustafa'yla Hakkı kalkıp Bahçeye geldiler. İskemlelerin nemliğine aldırış etmedi onlar da. Kahveci masayı kurulamıştı bile.

“Yılmaz da buraya gelecek.” dedi Mustafa. “O kahveyi sevmez, girmez.”

Konuşulacak sözleri bitmiş gibi susup oturuyorlardı. Sordular Hüsnü'ye. Dolaştığını, yağmur bastırınca, Gültekin'in dükkâna sı-

ğındığını anlattı o da. Yine sustular. Kıpırdaşan insanlara, tıkırdayan at arabalarına, heybe vurulu eşeklere, hızlı hızlı geçen minibüslere, birkaç özel anadola doluşup kendilerince keyif süren genç yerlilere baktılar. Mustafa birden:

“İşte bu herif, bu herif!” dedi Hakkı’ya.

Yoldan ivedi ivedi, çarşıya doğru giden bir adamı gösterdi. Taşköprünün üstünde yürüyordu şimdi:

“İşte bu Kitapçı Saffet dedikleri adam. Futbol mutbol deyip gençlere sokuluyor, çocukların kanına giriyormuş.”

“Nereli bu?” dedi Hakkı.

Hüsnü, Gültekin’in söylediklerini anımsamış, şimdi dinleyeceklerine eklemek için kulak kesilmişti.

“Benim hemşeri deysun! Ama hep orda, burda dolaşır. Ben bunu bildim bileli girmedığı parti yok. Halk Partisi’nden başlamış, Demokrat, Millet, Hürriyet, Milli Kalkınma, Adalet... Hiçbirinde dikiş tutturamamış. Tabi, ne mal olduğunu herkes biliyor. Sizin buralıları benden iyi tanırsın. Kolay kolay içine almazlar yabancıyı, kuşkudurlar yabancıya karşı. Bereket öyle, şimdiye çoktan karıştırdıydı ortalığı. 12 Mart da engel tabi biraz. Pusuya mı çekildi, ne? Gençlerin arasına girip çıkıyor, ama bilirsin, buralılar pek hoşlanmazlar öyle şeylerden. Puşt mudur, pezevenk midir, kulampara mı? Bereket bu kuşku yarıyor işe...”

Öfkesinden buralıların ağzıyla konuşmaya başlamıştı Mustafa. Hakkı sordu:

“Ne iş yapıyor?”

“Kitapçı dükkânı açtı dedim ya. Karakol’un yanında, görmüşsünüzdür.”

Hüsnü’nün gözleri büyük büyük oldu. Gültekin’le konuşmakla baltayı taş vurduğunu düşünüyor, oğlanın son bakışını unutamıyordu:

“Faşist mi yani bu adam?”

“Faşist bile değil.” dedi Mustafa. “Allahsızın, düzenbazın biri. Birilerine hoş görünmek için kendi kendine işler çeviriyor. Faşist var burda, ama onlar bile iplemiyor her halde. İpleseler kışlarından ayrılmaz. Onun bunun gözünü korkutup bir demek adına bağış istiyor, bankalara girip çıkıyor. Dolandırıcı. Ama kim gönderdi bunu, kim? Bilen yok.”

“Sizinle uğraşıyor mu?”

“Bizim aramıza giremez ki uğraşsın. Sağ eğilimli bir iki öğretmen var, onlarla konuşur arasına. Ama onlar da yüz vermiyor. Yakından gör, pis, suratsız bir herif. Gençleri kurtarmalı elinden. Dükânına girip çıkan varmış duyduğuma göre.”

Hüsni’nün gözleri açıldı, düşünceyle dişlerini sıktı, alt dudağını ısırды, bakışlarını çakıllara dikti.

“Benim kayınbiraderi bilirsin.” dedi Mustafa. “Hurşit’i. Gençlikspor’un başkanı. Ayağını kaydıracak burdan, ama zamanını bekliyor”

“Nasıl kaydıracak?”

“Kulübe girip çıkıyor. Hurşit’i bilirsin. Suya sabuna dokunmaz. Futbol der yalnız, o kadar. Sen gelme, ben çalıştırırım onları, diyor-muş bu. Köpürüyor Hurşit. Sonra verin makbuzunu kulübün yığınla para getiririm size, dermiş. Hurşit, vermeli şu herife makbuzları, dolandırсын kulübü, içeri attırıvereyim hergeleyi, diyor. Yapar mı yapar ha, bizim Hurşit. Hele şu günler geçsin de...”

Öylesine coşkundu ki, Yılmaz’ın geldiğini bile görmedi:

“Ne o Hoca? Bu öfke ne böyle?”

“Geç, otur. Hoş geldin.”

Temiz, ütülü, koyu renk giysileri içinde genç, diri, canlıydı Yılmaz. Beyaz gömleğinin yakası açık. Düzgün dişlerini göstere göstere gülüyor. Üstü kirlenmesin diye iyi baktı iskemleye, sonra arkalı-ğa yaslanmadan dimdik oturdu:

“Hoş geldin Hakkı. Hoş geldin kardeşim.”

“Hoş bulduk.”

“Şu Kitapçı Saffet midir, nedir, geçti de burdan, onu konuşuyorduk. Anlatıyordum arkadaşlara...”

“Bırak şu mikrop herifi.”

“Hurşit hakkında gelir onun, ama...”

“Hurşit yapar.”

Giysilerini üstüne iyice oturtmak için omuzlarını oynatıyordu arada. Konuşması düzgündü, ama öyle hızlı söylüyordu ki, sözcükler anlaşılmıyordu. Tikliymiş gibi çenesini yana yana çekiyordu sözü bitince:

“Eve uğradım Hoca.” dedi. “Yoktun.”

“Burdaydım. Hakkı’yı gördüm de...”

“Gidiyor muyuz?”

“Gideriz.” diye Hakkı’ya döndü Mustafa. “Çocuklar, bizim bu-

gün bir toplantımız vardı okulda. Bir grup yaptık. bu yıl da Erdek'e gideceğiz. O kamp mı olsun, bu kamp mı, onu konuşacağız da. Birini gönderelim, bakalım, gidip konuşsun önce..."

"Aklıma ne geldi, Hoca, biliyor musun?" dedi Yılmaz çenesini çeke çeke.

"Ne geldi?"

"Bankaların çok güzel yerlerde şahane kampları var. Şurdan bir banka müdürüyle konuşsak..."

"Hagisiyle konuşacaksın? Ellerinden bir şey gelmez burdaki müdürlerin. Toplantıda söyle bakalım, belki birinin tanıdığı varsa..."

"Hem daha ucuz Olur, hem de daha konforlu... Bir yolunu bulsak..."

"Araştıralım bakalım."

"Araştıralım, Hocam. Herkes senin gibi çift maaş almıyor."

"Sen de alıyorsun ya artık."

"Ülker Hanım çalışıyor mu?" diye sordu Hakkı.

"İlkokul öğretmenliği aldı bu yıl... Ama kaç para geçiyor eline..."

"Kıdemimiz var oğlum, bizim kıdemimiz var." dedi Mustafa. "Emekliliğimiz geliyor nerdeyse..."

"Hocan, bir de anadol alıyor Hakkı."

"Yok, değiştirdim kararımı. Murat alacağım."

"Artık o zaman böyle grup murup bakmaz, gidersin keyfinin istediği yere. Hadi kalk, geç kalmayalım..."

"Düğünde yok musunuz, Hocam?"

"Varız canım. Temmuzun on beşinde gidiş."

"İyi öyleyse."

"Hadi çocuklar, hoşça kalın."

"Biz de kalkalım..."

Bahçenin kapısı önünde ayrılırlarken Ahmet göründü birden. İyi iş başarmışların sevinci parlıyordu gözlerinde:

"Merhaba Hoca. Merhaba Yılmaz Bey."

"Merhaba."

"Sabah beri Sinan'laydım. Hakkı'yı evlendiriyoruz."

"Hayırlı olsun. Biz de gene geziye çıkalım dedik. Okula, toplantıya gidiyoruz."

"İyi, iyi." Sonra Yılmaz'a döndü, göz kırptı. "Haberler?"

“Ne haberi olsun Ahmet Bey? Bildiğin gibi.”

Halk Partisi’ne yakın diye Yılmaz’la içli dışlı olmak isterdi. Yılmaz, onun Adalet’cilere de böyle davrandığını bilir, ama yine geri çevirmezdi hesaplı içtenliğini.

“Gidelim, Hoca.”

“Güle güle. Bu yıl kaç kişi gidiyorsunuz deniz kıyısına?”

“Sekiz on aile olacağız galiba. Tapucu da katılıyor. Allahaismarladık.”

Öğretmenler gidince Ahmet Hakkı’ya döndü:

“Siz nereye?”

“Eve gidiyoruz.”

“Oldu. Anneler de gelmişlerdir.”

Ahmet, dükkânına gitmek için çarşıya doğru yürüdü. Hakkı’yla Hüsnü, kurudere boyunca evin yolunu tuttular.

**

Raziye, kardeşi Hesna’yı, kızı Saniye’yi, Ahmet’in karısı Hatice’yi karşısına almış, kız evinde konuşulanları can kulağıyla dinliyordu. Sözü biri alıp öteki bırakıyordu. Raziye gözlerini aç aça: “Eee?” dedi.

“Ee’si bu işte. Her şey oldu, bitti. Kahvelerini içtik, geldik.”

Raziye Kadının somurtması hoşnutsuzluğunun belirtisiydi. Görücü gidenler, nedenini biliyorlardı bunun. Hatice dile getirdi: “Senin ne düşündüğünü ben biliyorum, teyze.” dedi. “Ama yol yöntem bilmiyormuş Zübeyd’ânım, biz ne yapalım? Kahveleri çıkarıverdi kızı...”

Kız istemenin, kız vermenin geleneğine aykırı bir durum vardı ortada; buna tasalanıyordu Raziye:

“Eh, ne edelim?” dedi. “Kusur onlarda.”

“Düşünme abla.” dedi Hesna. “Eski yolu, eski izi süren mi kaldı şimdi?”

Görücüleri karşısına almış, dizleri üstüne çökmüştü Raziye. Ötekiler onu avutmaya çabalıyorlardı:

“İçmediğin kahve olsun.” dedi Hatice.

Annesini avutacak en uygun sözü buldu Saniye:

“İyi işte, senin yerine ben içtim kahveyi.”

Oysa bugün gidenlere, kız anası, hele biraz düşünelim diyecek-

miş, oğlanın büyüğü kimse, kız babasıyla bir daha konuşacakmış. Asıl isteme gününü onlar aralarında kararlaştıracaklar, oğlan evi, kız evine bir kez daha gidecekmiş. Yüz geri edilmeyeceği için gidenler arasında oğlan anası da bulunacakmış. İşte, kahveler o zaman içilecekmiş. Raziye bu kahveyi içemediğine yanıyordu şimdi.

“Aman sen de teyze!” dedi Hatice. “Kızık köyünden gelme kadın nerden bilecek şehirlerde nasıl düğün edildiğini?”

“Hah şöyle!” diye gülüştüler bu söze.

“Bak teyze. Hemen başlayalım hazırlığa. Gelinliği filan diktirelim. Ahmet, ben kızın nüfusunu alırım babasından diyordu. Nikah muamelesine başlayacak.”

“İşte Hatice,” dedi Raziye, “Ablası burda. Bir ablası da sensin. Hesna’nın akli benden çok erer. Yapın, edin kırıp dökün gayri. Ben namazımı kılayım, ikindiye kaçırdım.”

Raziye gidince Hatice sordu:

“Hakkı’nın arkadaşı düğüne kadar kalacak mı?”

“Bilmem.” diye omuzlarını kaldırdı Saniye.

“E, valla bu kadarı da olmaz. Ahmet, teyzeni, Hakkı’yı, eşi, dostu yemeğe çağıralım, ziyafet verelim diyor. E, o ne olacak?”

Saniye’nin suskunluğu Hakkı’ya saygıdan ötürüydü.

“Ne olacaksa olacak.” dedi Hesna. “Arkadaşı bilmiş Hakkı’yı, gelmiş çocuk.”

Bu sırada merdivenin gıcırdadığı duyuldu. Gelenler Hakkı’yla Hüsnü. Kadınlar susuverdiler, başörtülerini çekıştirdiler. Hatice suçlu suçlu başını çevirdi. Bu evde aşağıdan duyuluyordu söylenenler.

“Hoş geldiniz.”

“Hoş bulduk teyze. Gel, biz şu odaya girelim Hüsnü.”

Hüsnü odanın kapısını açtı. Hakkı duraladı az:

“Ne o? Gittiniz, geldiniz mi?”

“Tamam canım, o iş oldu.” dedi Saniye.

Hakkı da odaya girdi.

“Hıh!” diye dudaklarını ısırđı Hatice. “Duydular mı acaba?”

Duymamışlardı. Yukarı çıkınca, kadınların susuvmeleri tedirgin etmişti, Hakkı ‘yı. Onun için çekilmek istemişti Hüsnü’yle odaya.

DOKUZ

Ertesi gün, kadınlar arasında bir canlanma başladı. Kafa kafaya verip firkos ediyorlar, çözölüyorlar, biri aşığı iniyor, biri odalara girip çıkıyor, bir kaynaşmadır gidiyordu. Çarşıya, pazara çıkılıyor, kumaşlar alınıyor, eksik gedik tamamlanıyor, konu komşudan, eşten, dosttan genç kızlar, çarşafli kadınlar, koltuk altlarında bohçalar, ellerinde valizler, ya da tepsi tepsi baklavalar, oğlan eviyle kız evi arasında mekik dokuyorlardı. Armağanlar alınıyor, armağanlar veriliyordu.

Konu komşuya şenlik çıktı. İki mahallede de oğlanla kızdaki söz ediliyor, Münevver'in yanına koca bekleyen kızlardan biri girip biri çıkıyordu. Kadınlar arasında oluyordu bu eğlence. Erkeklerin böyle şeylere aldırıldığı yoktu. Ahmet kaynatılar gibi kuruluyor, dükkana girip çıkanlardan gerekli gördüklerine, bir biçimine getirip düğünden söz ediyor, Cahit'i evlenme işlemleri için nüfus memurluğuna, oraya buraya koşturuyordu. Sinan kesenin ağzını açmış, kızının rahat gün görmesinden başka bir düşündüğü yoktu. Arada bir Ahmet'le buluşuyorlar, ortalığı velveleye veren kadınları çekiştiriyorlardı. Onlar erkek erkeğe kararlaştırmışlardı. Hakkı karısını alıp yaban ellere gitmeyecek mi? Öyleyse ne gereği vardı burda, yok çeyiz sandığıydı, yok oturma odasıydı, yok mutfak eşyasıydı deyip abur cubura para yatırmanın? Hele gitsinler, evlerine yerleşsinler, bulundukları yerde onlar, en uygununu, en iyisini, kendi gönüllerince alırlardı. Yeter ki ellerinde para olsun. O parayı da ikisi bir olup denkleştirirlerdi evelallah. Öyle değil mi ya? Şimdiki zaman başka. Bırakalım, karı koca kafa kafaya versinler, diledikleri gibi kursunlar yuvalarını. Kadınların velvelesine boş ver! Bırakalım, onlar kendi

gönüllerini hoş etsinler. Madem gelenek görenek böyleymiş, dile-diklerini yapsınlar, içlerinde kalsınlar...

Ahmet, gerekli yere şimdiden mektup yazdı: "Göndereceğiniz on adet buzdolabından birini tutun. Ben gideceği yeri size ayrıca bildireceğim." Öyle ya, Hakkı gider, ordan alırdı dolabını. Sinan çoktan kabul etmişti bunu. Parasını peşin ödemeye kalkmıştı, ama Ahmet'e göre sözü bile olmazdı bunun. Ayıp! Hele bir düğün der-nek alınımızın akıyla bitsin, kolay. Sen'nen oturur, hesaplaşırız Si-nan.

Hakkı'yla Hüsnü gezdiler, dolaştılar bu ara. Eğlence çıkmıştı onlara da. Kadınların gördükleri bile yoktu delikanlıları telâştan. Yemeklerini kendi ısıttıkları oluyor, Raziye'nin namaz kaçırmaları kahkahalarını arttırıyordu.

Hüsnü, çağrısız konuk olmanın tedirginliğini atmıştı üstünden. Hele, Gültekin'le birkaç kez daha oturup söyleştikten sonra iyice yatışmıştı. Oğlanın o kötüye yorduğu kuşkusu dükkânda kalmıştı sanki. Hüsnü'ye ilgisi de, saygısı da bir artmıştı ki... Mustafa'yla Yılmaz öğretmen dostluklarını esirgemediler. Oturdular, hep aynı konulardan söz ettiler. Hüsnü yolunu bulup radyo haberlerini kaçırmadı. Alıştığı ilçenin alıştığı kahvelerine girip gazetelerine göz attı.

Söz kesilmesinin haftasına, çarşıdan geçiyorlardı. Hakkı, Ahmet eniştesine uğramış, konuşuyordu. O dışarda bekledi. Radyo haberlere başlamıştı. Alışkanlıkla dinlerken birden irkildi. İstanbul'da öğrenci yurdundan ayrıldıktan sonra evlerinde barındığı üç arkadaşının adı sıralandı arka arkaya. Dinledi, anladı ki, suçları bir anarşiste yataklık etmekmiş. Yakalanıp gözaltına alınmışlar. O evde barındığı bilinen, kaçak anarşist Hüsnü Kaşlı ise güvenlik örgütlerince aranıyordu.

O ana kadar tıkr tıkr işleyen bir eski saat gibiydi kasaba. Hüsnü de bu eski, paslı saatin dişlileri, çarkları arasında döneniyordu uyumla. Birden dökülüp parçalanmıştı saat; tıkırtısı, kafasında kopan bir uğultuyla kesilmiş, ilçenin kendine özgü karmaşık sesi duyulmaz olmuştu. Alnı kırıştı yine, kaşları kalktı, yukardan aşağı, yana doğru birer çizgi gibi belirdi. Hakkı'yı güler yüzüyle karşısında görünce toplayabildi kendini. Evet, o hiçbir şey işitmemişti radyo-dan.

Yanyana yürüdüler yine. İçindeki burukluğu önleyemiyordu yalnız. İstanbul'daki çocukların başını yakmakla suçladı kendini, ama

kısa sürdü bu. Şimdi daha çok Hakkı'yı düşünmek gerekiyordu. Ağzını bıçak açmadı. Hakkı'nın yanında yürüdü mü, onunla konuştu mu, ayırdedemedi.

Zorla tavla oynatmaya oturttu Hakkı'yı. İlk oyunda yenildi.

"Madem bile bile yeniliyorsun," dedi Hakkı, "neden zorla oturtun oynamak için?"

Bu Hakkı iyi çocuktı. Onu daha çok aldatamazdı. İçyüzü, sıkıntısını paylaşmak, içini saran suçluluk duygusunu anlatmak istiyordu.

Sabahı zor etti. Kalktığında:

"Hakkı, ben gideceğim." dedi.

"Düğüne kalmıyor musun?"

"Kalınır mı yahu? Gerdeğe bu evde, şu yan odada girmeyecek misin?"

"Öyle."

"Bu kadar zahmet verdik, yeter. Anneler filân rahatça görsünler işlerini."

"Nereye gideceksin?"

"Nereye olacak? Babamların yanına."

"Düğün on gün sonra. Geleceksin ama, beklerim."

"Bakalım."

"Bakalım deme. Ben sana yatacak yer bulurum."

"Neresi?"

"Gel, bulurum ben. Yahu Hüsnü, sana bir şey oldu dünden beri?"

"Yok vallâ, bir şey yok."

Hakkı, düğüne geldiğini söylediği arkadaşının birden yok olmasına tanıyanların şaşıracağını düşündü:

"Geleceksin ama, söz mü?"

"Çalışırım. Otobüs bulur muyum?"

"Bulursun. Ne zaman gidiyorsun?"

"Bugün."

"Olur. Ben seni götürürüm garaja."

Hüsnü, önünde açılan karanlık boşluğa ilk adımını atmıştı. Derin bir soluk verdi. Bundan da anladı ki, kararı yerindeydi.

O gün. Sabirpaşa Apartmanının önünde bir cip durdu. Biri komser, ikisi polis, üç sivil memur atladılar aşağı. Polisler açık buldukları kapıdan içeri girdiler. Kapıcı Hüseyin, boş bulunup açık bıraktığı kapıdan girenlerin kokusunu almış gibi aşağı kattan sahanlığa fırladı.

“Kapıcı sensin, değil mi?”

Zangır zangır titredi Hüseyin. Kapı önündeki polis cipini görmüştü:

“Her zaman otururdum burda, ama...”

“Sana kapıcı mısın dedim?”

“Evet.”

“Yücel Saltık nerde oturuyor?”

“Dördüncü katta. Şimdi yok.”

Komser, olmadığını biliyordu; çelik yelek giymemişti. Ama polisler bilmiyorlardı, onlar giymişlerdi yeleklerini.

“Nerde?”

“Gitti.”

“Ne zaman gitti?”

“Bilmiyorum. Şey... On-on beş gün oluyor...”

“Evde kim var?”

“Bir kadınları vardır, o. Şimdi evde mi, bilmem.”

“Sen apartmanına gireni çıkanı bilmez misin?”

Hüseyin’in avurtları çöktü korkudan. Sarardı, morardı, renkten renge girdi:

“Bilirim.”

“Öyleyse evde mi, değil mi?”

“Evde.”

“Gel ben’nen!”

Hüseyin asansörün kapısını açtı, saygıyla bindirdi onları.

“Gel sen de.”

O da girdi, düğmeye bastı. Titriyor, düşünüyordu. Ya evde yoksa şimdi Emin’ânım karısı?

“Aç kapıyı. Asansör durdu, gelmedik mi?”

Kendini yitirmişti Hüseyin. Belki yüz kez düşünmüştü Emine Kadın evde mi acaba diye...

“Sahi gelmişiz.”

Komser oynuyordu sanki. İşbilir bir alışkanlıkla önemli bir şey varmış gibi davranıyordu. Oysa görevi aldığı anda hemen sezmişti.

Yücel Saltık İstanbul'da değildi. Şaşırtma vermek için yapılan bir araştırmaydı bu. Böyle şaşırtmacaları çok yapıyorlardı. Nedenini düşünmemiş, sormamıştı. Böylesi buyruklara da alışmıştı çünkü. Ama yine de gideceği eve bir kez telefon etmiş, neden sonra telefonu açan kadına, Yücel Saltık'la annesi Hanımefendiyi sormuştu. İstanbul'da olmadıkları bilgisi verilince, bilgiyi veren kadının hizmetçi olduğunu öğrenmişti.

Eli ayağına dolaşan Hüseyin asansörün kapısını açmış, çıkmalarını bekliyordu ki, oyununu sürdürdü komser:

“Çık, çık... Önce sen çık bakayım.”

Hüseyin sahanlığa çıktı, kapıyı tuttu. Ötekiler de çıktılar. Kapıcı buyruk bekleyerek baktı.

“Bas zile!”

Hüseyin çingiraklı zili çevirdi.

“Elektrikli zili yok mu bunun?”

“Yok. Öteki katlardan bazıları taktılar, ama...”

“Bir daha çevir.”

Hüseyin söyleneni yaptı. Seslendi:

“Aç Eminânım...”

“Bağırma sus!”

“Başüstüne, efendim.”

“Ne söyleniyorsa onu yap! Çal zili!”

Bir daha çevirdi Hüseyin:

“Çevireyim ya...” diye fısıldadı. “Kat çok geniş. Kimbilir, hangi dip bucak köşede uyuyordur kadın...”

Karşındaki mutfak kapısına baktı, belki orası açılır diye bekledi:

“Bu kapı da onların. Ama ancak öteberi gelince açar o kapıyı. Mutfak..”

“Biliyoruz.”

Onu dinlemiyorlardı. Öteki iki polisin gözleri kapıdaydı. Komser, geniş sahanlığın aydınlık boşluğuna baktı. Duvarlarla tavanın birleştiği köşelerin süslemelerine, mermer merdivenlere, korkuluğun kalın, parlak tutamağına, kapının oymalarına göz attı:

“Kimin bu apartman?”

“Bunların.”

Komser, yapının kimbilir, ne zaman kurulduğunu düşünerek yine oymalı, kalın kapıya döndü:

“Hıı... Eski apartman.”

“Yüz sene önce yapılmış.”

“Yüz sene mi?”

“Öyle dedilerdi... Geçende Hanımefendi...”

“Sus!”

Hüseyin’den önce Komser duymuştu kapıya yaklaşan ayak seslerini. Kapıya gelen, göz deliğinin sürgüsünü isteksiz açıyordu. Emin’ânımın gözleri parladı delikte:

“Kimsiniz?”

“Polis.”

Birden geri çekildi gözler, ağır kapının sürgüsü şıkırdadı, açıldı:

“Ne var, ne oldu ki?”

Sararıp solan kadın kıyıya çekilmişti.

“Evde senden başka kim var?”

“Kimse yok. Hanımefendi Avrupa’ya gitti beş gün önce. Küçük bey ondan önce gitti.”

“Kim küçük bey?”

“Yücel Bey.”

Komser, üstperdeden, alaycı bir bakış attı kadına:

“Hıh! Nereye gitti, biliyor musun?”

“Kim?”

“Küçük bey?.. Yücel Saltık Bey?..”

“Bilmiyorum. Söylemedi.”

“Doğru söyle. Bak, ona göre...”

“On-on beş gün oluyor gideli. Ne bileyim ben, hiç sormam... Sabah telefon eden siz miydiniz?”

Komser irkildi:

“Ne telefonu?”

“Biri telefon edip hanımefendiyi sordu, Yücel Bey’i sordu.”

Komser yanıtlamadı. Kadın sezgisiyle yakalamıştı bunu. Komser’in bakışından anlaşılıyordu. Kadın sezgisi tuhaf olduğu kadar sakıncalıydı da. Üstünde durulacak bir gerçektir bu.

“Arayacağız.”

“Arayın.”

Üç polis, elde silâh, oda oda, salon salon dolaştı. Kalın perdelelerin ardına baktılar, yatak altlarına, iğreti, umursamadan göz attılar. Hiçbir şeye dokunmadılar. Yalnız Komser, gelişigüzel, üç beş kitap çekti. Kapaklarını göre göre tanıdığı kitaplardı bunlar. Uzattı polislerden birine:

“Al şunları.”

Birazcık gözdağı gerekliydi. Tutumu Kapıcıda etkisini hemen gösterdi:

“Gitmeden bir gün önce bir arkadaşıyla geldi eve, akşamüstü.”

“Yaa...”

Kapı dibindeki kadını süzdü. Suçlayıcı bakışları soruyordu.

“Sormadınız ki söyleyeyim?” diye o bakışları yanıtladı kadın.

“O gece burda yattı. İşte, demin kitap aldığınız şu odada...”

Polisler, oymalı konsolun parlak, renkli mermeri üstündeki ağır şamdanla, işlemeli saatlere, camlı dolaptaki gümüşten, porselenden ince işlere, zarflı fincanlara, çeşmibülbüllere, gelişigüzel serpilip atıvermiş gibi duran, ama yine de salonlara, odalara ağırlık veren, ne işe yaradığı belirsiz, saat mi, basınçölçer mi, anlaşılmaz birtakım aygıtlara uzun uzun göz attılar. Yağlıboya tabloların, paşa fotoğraflarının önlerinde dolaştılar. Fesli, sakallı yaşlı paşanın, sonradan büyüdüğü için soluk görünen fotoğrafı sarı yaldızlı, kalın çerçevesi içinde, en tepeye konulmuştu. Herkesi süzermiş gibi, bütün eve egemenmiş gibiydi bakışları.

Komser ona dalıp gitti. Emin’ânımı bir başka etkiledi Komser’in dalgınlığı. Onun bütün gördüklerini kendi malıymış gibi duyumsamıştı:

“Sabir Paşa o.” dedi.

Komser işittiğini belli etmedi:

“Çıh çıh çıh!” diye derin düşünceler içinde başını salladı yalnızca.

Bir şeyi çözememenin, anlayamamanın sıkıntısı kısa sürdü:

“Gidelim... Gelirse bildireceksiniz.”

Hüseyin, onlara göstere göstere, unutmama, duydun ne dediklerini gibilerden göz attı kadına. Peşlerinden çıktı.

Asansörde inerken, kapıları açıp kaparken, polisler araca binerlerken sıkıntısı dağılmıştı Hüseyin’in. Cipin çevresindeki birkaç meraklıya aldırmaksızın eğilip bükülüyordu. Motor çalışınca, Komser’i şoförün yanında oturur gördü. Düzgün bıyığı, çatık kaşıyla son bakışını atmıştı Komser. Hüseyin’e çok, ama çok anlamlı gelmişti bu bakışlar. Cipin arkasından uzun uzun bakakaldı. Kaldırımdakileri birden büyük bir kalabalık olarak gördü. Yaklaşan biriki kişinin gözlerinden anlamıştı soru yönelteceklerini. Komser’in anlamlı yüzünü anımsadı, giriverdi açık kapıdan içeri.

Emin'ânım kapıyı kapadıktan sonra yığılıp kaldı bir koltuğa. Ne olmuştu? Neden gelmişlerdi? Neden sormuşlardı Yücel'i? Nedenlerini sezebiliyor, ama adını koyamıyordu bir türlü. Olsa olsa Yücel Bey, o akşam getirdiği arkadaşı gibi güven vermeyen birtakım ipsiz sapsızların iftirasına uğramıştı. Evden çıkıp gidişini anımsadı, bir olağandışılık bulamadı. Uzak yerlere gidecek de olsa hep böyle çıkardı evden. Bir kuşkulu durum vardı yalnız. O da gitmesinden bir gün önce eve getirdiği, konuk ettiği arkadaşı. Böyle birini eve aldığını hiç görmemişti Yücel'in. Ertesi gün oğlana verdiği çarşafı, yastık kılıfını filân toplayıp kirliler arasına atarken alışık olmadığı bir koku duymuştu. Bir gece içinde sabun kokulu çarşaf da, yastık kılıfı da ter kokusuna boğulmuştu. İşte, bir bu, yalnız bu kuşkulandırıyor. Bir de içeri odaya girdiklerinde fiskos etmişler miydi? Ederler, ederler... Yücel'in çok arkadaşı vardı böyle. Odaya alır, kahkahalar atar, sonra birden seslerini indirirlerdi. Genç çocuklar, aralarında elbette evdeki büyüklerin işitmelerini istemedikleri birşeyler konuşurlar.

Bunları kısa bir süre düşünüyor, sonra bomboş bakışlarla bir yere saplanıp kalıyordu. Hüseyin de yukarı çıkıp bir şey söylemiyordu. Oysa o kadar ekmeğini yemişti bunların! Yalnız o mu? Babası, anası da... Ölü babası da kapıcıymış bu apartmanda, ondan sonra oğluna vermişler bu işi. Kim vermiş? Hanımefendi vermiş. Yücel Bey'in annesi hanımefendi vermiş. Belki de şu körolası Hüseyin'in babasını ya da dedesini, duvarda resmi asılı Paşa Dede dedikleri sakallı, daha küçücükken almıştı yanına. İnsan bir yukarı çıkıp gelmez mi? Ne olup bittiğini söylemez mi?

Hep belki şimdi gelir diye bekledi. Dayanamadı, kapıcı telefonuna koştu. Karısı çıktı karşısına. İki numara çağırmış. Gelince aramasını söyledi.

Öğle oldu, gelmedi. Karının acıktığını unuttu kadın. Oysa bugünkü tasarısı, yemeği yedikten sonra çıkıp şöyle bir dolaşmaktı. Beş gündür evin hanımı gibi yaşıyor, hep hanımefendinin iyiliğini, her zaman kendine güven duyduğunu düşünüyor, mutlu oluyordu. İçinde onun güven duymakta ne denli haklı olduğunu kanıtlamak için bir ivedilik vardı. Bir işe yaramadan, eli kolu bağlı oturmamalıydı böyle.

Bir saat sonra yine telefon etti aşığıya. Daha gelmemiş Hüseyin Efendi. İyice çıkıştı karısına. Bekledi. Peynir, zeytin, ekmekle bastırdı açlığını. Neden sonra kapı çalındı.

“Kim o?”

“Ben, ben...” diyordu Hüseyin dışarda.

Aldı içeri:

“Nerdesin saatlerdir? İnsan yukarı çıkıp bir haber vermez mi?”

Hâlâ aynı şaşkın korku okunuyordu Hüseyin’in gözlerinde. Kaşları yay çizmiş, evde gizli bir şey varmış da, aramış gibi bakınıyordu. Doğruydu, babası da, anası da, kendi de, çocukları da çok iyiliğini görmüşlerdi apartman sahiplerinin. Hem anası, Emin’ânımdan çok önce bu evin girdisine çıktısına bakardı. Genç ölmüştü. Hüseyin karısını çıkaracaktı yukarı, anasının yerine, ama hanımefendi insanlığını göstermiş, o çoluğuna çocuğuna baksın aşağıda, demişti. Bir-iki kadın, gelip gitmişti eve, Emin’ânım bulununcaya kadar. Onu da Hüseyin bulmuştu. O da kocası genç ölmüş bir duldu bu eve geldiğinde. Bir oğlu olduğunu söylemişti, ama ana deyip aramayan, İstanbul’un kimbilir nerelerinde sürten, hayırsız bir oğulmuş. Akıllı çıkmıştı Emin’ânım, evi benimsemişti, doğrusu, onlar da kadını benimsemişler, bağırlarına basmışlardı. Ne var ki, bu iş iyiliği filân çok aşıyordu. Ne yapsındı Hüseyin? Elinden ne gelirdi?

“Bir çıktım kapıya, baktım. Bir polis cipi. İndiler, giriverdiler içeri.”

Emin’ânımın yüreği ağzına geldi. Birden fırladı pencereden bakmak için.

“Şimdi değil.” dedi kapıcı. “Gittiler. O zaman, o zaman...”

“Bu ne iştir Hüseyin Efendi?”

Kaşları yay çizmiş adamın da bir bildiği yoktu. Daha doğrusu vardı, vardı, ama kondurmak istemiyordu. O da sordu:

“Yücel Bey de eşkiya mı acaba?”

“Ne eşkiyası?”

“Şehir eşkiyası, anarşist diyorlar ya. Duymadın mı hiç? Radyo da mı dinlemedin? Polislerle vuruşanlar, ölenler filân... Şimdi böyle çok öğrenci var.”

Emin’ânım, Yücel’le arkadaşının o şabah kahvaltı edişlerini anımsadı. O gün gazetede, vurulan gençlerin fotoğrafları vardı, onlar da bakmışlardı:

“Amanın!” diye iki avucu arasında başını sıktı.

Fotoğrafta kanlar içinde yatan, birden Yücel gibi geliverdi ona: “Annesi duymasın! Hanımefendi duymasın!”

“Duymasın olur mu hiç? Duysun, bilsin.”

“He ya, he ya! Bak çok doğru söyledin, Hüseyin Efendi. Bilsin de bir çaresine baksın.”

Kapıcı acıyarak baktı ona:

“Ne çaresi Emin’ânım?” dedi. “Bu iş büyük iş. Devlet işi, hükümet işi. Bu gençler, devleti yıkıp başka bir düzen kurmak istiyorlar-mış.”

“Ne düzeni kuracaklarmış?”

“Bilmem orasını. Duyduklarımı söylüyorum ben. Ama...”

Onun ardını getiremediği sözlere kendince anlam verdi kadın:

“Ama Yücel Bey ne ister? Hiç sokak külhanbeylerine uyar mı o?”

Hüseyin’in de aklı almıyordu bir türlü. Yücel’in küçüklüğünü, kapıya gelen okul araçlarına, elinden tutup bindirdiğini, indirdiğini, çantasını taşıdığını anımsıyordu. Derken büyümüş, yüksek okullara gitmişti. Hep Hüseyin Efendi demiş, bir gün olsun, onun gönlünü kırmamıştı:

“Uyar mı o?” diye hem kendine, hem kadına sordu.

Şaşkın şaşkın, boş boş bakıyorlardı. Yıldızlı çerçevesinde Sabir Paşa’nın gözleri de canlanmış soruyordu: Uyar mı o?

“Koskoca paşa torunu kalkışır mı bu işlere? Olsa olsa iftiradır. Yolunu şaşırmış arkadaşlar edindiye...”

“Ya o da yolunu şaşırdıysa?.. Allah şaşırtmasın.”

Kadının yüreciği tir tir titredi yine:

“Aman, deme Hüseyin Efendi!”

“Ben de düşünmek bile istemiyorum, ama olur, olur... Hani gittiğinden bir gün önce bir çocuk getirdiydi eve. Apartmana girip çıkışlarını filân hiç beğenmedimdi ben... Olur, olur...”

Can kulağıyla dinledi kadın, gözleri açıldı:

“Öyleydi de,” dedi, “Neden söyledin polislere?”

Adam bönleşti bu sözle. Kaşlarının yayı daha da büyüdü:

“Demeden olur mu? Sen hiç radyo dinlemiyor musun? Gazete okumuyor musun?”

“Okumam mı var benim?”

“Okuman yoksa radyo dinle.”

“Dinlemişim ne olacak, dinlememişim ne olacak?”

“Bu eşkiyaları saklayana, yerini bilip söylemeyene de ceza var.”

“Ne ceza verirlermiş bana? Benim bir şeye burnumu soktuğum mu var? Senin bir şeye burnunu soktuğun mu var?”

“Bu iş öyle değil Emin’ânım, öyle değil. Anladığın yok senin...”

Kadıncağızın ürküntüsü artmıyor, tersine yardım etmek, birşeyler yapmak için çırpınıyordu:

“Madem öyle hükümet işiymiş bu,” dedi, “Hemen babasına fi-lân haber verelim.”

“Ne yapacakmış ki babası?”

“Koskoca adam. Fabrikatör. Zamanında milletvekiliymiş de. Elinden her bir şey gelir...”

“Bu işte kimsenin elinden bir şey gelmez.”

“Gelir, gelmez. Hele ne olup bittiğini bilsin babası. Al şunu, bul telefonunu...”

“Kimin?”

Eli ayağına dolaştı kadının. Mediha’nın ilk kocasıyla ikinci kocasının adını karıştırdı:

“Hulki Bey’in... Yok, yok, onun değil... Yücel Bey’in babasının, ötekinin... Hani Hanımefendinin ikinci kocası...”

Hem beyefendi, beyefendi dediği için, hem de nedense birinci kocaya daha çok saygı duyulduğundan adı çok yinelenmediği için anımsarmakta güçlük çekmişti ikinci kocayı:

“Hayri Bey’di, hah!” dedi sonunda. “Hayri Bey burda yazılı. Bak, kaçmış telefon numarası?”

Hüseyin telefon etmenin gereğine inanmadan aradı numarayı:

“Hayri Bey’in numarasını bilirdim ya ben. Hah, burda... Hayri Saltık...”

“Çevir telefonu.”

“Fabrikayı mı, evi mi?”

“Fabrikayı.”

Telefonu çevirdi Hüseyin, konuşmalığı uzattı. Okur yazar değildi, ama isterse numarayı da çevirebilirdi kadın. Hele telefonla konuşmaya alışıkta.

“Alooo... Hayri Bey’nen konuşmak istiyorum... Yok mu? Neye yok?.. Hiç mi gelmeyecek?”

Karşısındaki kapatmıştı, ama o son soruyu bir daha yineledi, telefonu kapattı:

“Nerde olduğunu söylemedi körolası. Çevir, evini çevir bir de.”

Hüseyin başka bir numara çevirdi, konuşmalığı uzattı. Telefon çok geç açıldı:

“Aloo.” dedi yaşlı, titrek bir kadın sesi.

“Beyefendiyle konuşmak istiyorum.”

“Sen kimsin?”

“Ben Emine, Emine. Emin’ânım deyin, o bilir.”

“Evde değil. Ne diyeceksen bana söyle. Annesiyim.”

“Annesi misin? İyi... Oğlu Yücel Bey için konuşacağım.”

“Bana söyle, Hayri Avrupa’da.”

“Avrupa’da mı?”

Gözlerini kırıştırdı kadın, kafası sersemlemişti:

“Hanımefendi Avrupa’da.” dedi. “O da mı Avrupa’ya gitti?”

“Avrupa’da, Avrupa’da” diye karşılık verdi titrek ses. “Bana söyle.”

“Eh, sonra telefon ederim.” dedi, kapattı telefonu Emin’ânım.

“Yokmuş, Avrupa’daymış.”

Hüseyin kaşlarını yine kaldırdı:

“Neye gitmiş ki Avrupa’ya?”

Onun sözünün ardındakini Emin’ânım anladı:

“Barışmak için değil ya. İş vardır, gücü vardır. Bilmez’ misin hep giderdi Avrupa’ya. Düşündüğüne bak şunun...”

“Yok, ben hiçbir şey düşünmedim.” diye ayağa kalktı kapıcı. “İşte, gördün, kimse yok. Bekleyelim, annesi gelsin, söyleriz.”

“Olmaz. Bir de Berin Hanım’a telefon edelim, Yücel Bey’in teyzesine. Körolası, onlar da karı koca hafta tatiline çıkarlar. Kimbilir, hangi oteldeler şimdi?”

Onların evine de telefon açtırdı. Doğruydu, Berin Hanımla eşi Suat Bey iki-üç gün için bir otele çekilmişlerdi.

Hüseyin gitti. Emin’ânım koyun gibi dolaştı, durdu ortada. Akşama dek ne yedi, ne içti. Yemek vaktini az geçirdikten sonra yine çağırdı Hüseyin’i. Bakışları daha umutluydu bu kez:

“Çağırmasam gelmeyeceksin. Böyle zamanda hiç yalnız bırakılır mı bu ev?”

“Nedir telaşın Emin’ânım? Ölüm kalım mı var orta yerde?”

“Sus, hayra yor Hüseyin Efendi. Ölüm kalım mı olsun bir de? Al şu defteri, Nesrin Hanım diye bak...”

“Ankara’ya mı telefon edeceksin?”

Buluşundan dolayı övünçlüydü kadın:

“Akşama kadar düşündüm, iyi aklıma geldi bu. Nejat Bey büyük adam, bunca tanıdığı var.”

Hüseyin, önemli şeyleri Emin’ânıma anlatabilmekten umudunu kesmiş, dudak büktü:

“Bu işlere kimse karışmaz. Milletvekili bile, bakan bile, başbakan bile. Ama madem ille de telefon edelim diyorsun...”

Şehirlerarasından istedi Ankara’yı. Hemen bağlanacakmış gibi sessiz sessiz beklediler. Gözü telefondaydı Emin’ânımın. Neden sonra telefon çalar çalmaz atıldı.

Ankara’da Nejat kaldırmıştı konuşmalığı:

“Buyurun.”

Uzaklardan bir kadın sesi geliyordu, anlaşılmaz.

“Anlamıyorum. Bir daha söyleyin.”

“Emine, Emine.”

“Kim Emine?”

“Hanımefendi şimdi Avrupa’da. Onun kadınıyım ben...”

“Hangi hanımefendi?”

“Mediha Hanımefendi, beyefendi.”

Nejat konuşmalığı Nesrin’e uzattı:

“Annen arıyor galiba.”

“Annem mi?” Telefona söylüyordu şimdi de. “Buyurun.”

“Hah!” diyordu telâşla Emin’ânım. “Siz Nesrin Hanımsınız, değil mi?”

“Evet?”

“Ben Emine. Annenizin evinde çalışırım.”

“Evet?”

“Hanımefendi Avrupa’da. Yücel Bey’in babası da Avrupa’daymış.”

Nesrin’in yüzü ekşidi:

“Evet?”

“Teyzenizi de bulamadım.”

“Ne diyeceksen onu söyle.”

“Sonra siz aklıma geldiniz Hüseyin Efendi’yle konuşurken.”

“Hüseyin Efendi kim?”

“Kapıcınız hanımefendi, apartmanın kapıcısı.”

“Anladım. Söyle.”

Ağlamaklı gelmeye başladı Emin’ânımın sesi:

“Ah, Hanımefendi, ah! Bugün polisler bastı evi. Yücel Bey’i

sordular. O da yok burda. Annesinden evvel gittiydi o. Hani bilesiniz, belki sonra bana neye o zaman söylemedin diye kızarsınız.”

“Anladım, anladım. Peki, peki.”

Telefonu kapattı Nesrin:

“Polisler Yücel’i aramışlar İstanbul’da.”

Nejat’ın gözleri hiçbir şey anlamamış gibi bakıyordu Nesrin’e.

“Sen fotoğrafını gösterdiler dememiş miydin?”

“Evet?”

“Sana söylemeyi unuttum. Ben de dün gördüm Yücel’i.”

“Nerde?”

“Arabadan gördüm eve gelirken.”

“Konuşmadın mı?”

“Gerek yoktu. Şoföre dur demedim. Rahat rahat yürüyordu kalabalığın arasında. Yanında biri daha vardı. Hattâ pek keyifli göründü bana.”

Nejat, söylenenlere ilgisiz gibiydi. Gizlice gülüyordu gözleri. Nesrin’in yüzünde önemli bir sorun olarak beliren bir duruma çözümlenmiyordu sanki:

“Yani?”

“Yani polis arıyorsa neden İstanbul’da arıyor? Ankara’da olduğunu sen de biliyorsun, ben de biliyorum. Polis de biliyor. Anlayamadım bunu.”

“Ben de.”

Nesrin, gözlerini düşünceyle bir noktaya dikti, dudak büktü. Ya Yücel’in hiçbir şeyi yok, ya da polis beceriksiz. Belli, daha önce düşündüğü gibi. Türkiye’de herkes, sokaktaki adamdan devlet yöneticilerine kadar, tantanadan, bir olayı büyültmekten hoşlanıyor. Dudak büktü:

“Anlamadım doğrusu.”

“Ben de.” dedi Nejat yine.

Bu arada içeri girdi Nesrin. Nejat anlıyordu oysa. Hem çok iyi anlıyordu. Yavaş yavaş oturdu koltuğa. Gözleri kendi içine çevrilmişti.

“Gelmiyor musun?” Nesrin’di seslenen.

“Geliyorum. Şimdi.”

Doğrulurken düşünüyordu. Yabancı dostuna mektupla anlatacaklarını, şimdilik belleğinin en silinmez köşesine yazdı. Ülkesi acılardan kurtulacak. Çünkü çok ince yöntemlerle sürdürülüyordu

savaşını. Ama şurası çok önemli, o ince yöntemleri, sakın ola, sürüp gider sanmamalı. Çünkü kamuoyu, ahmaklığını sonuna dek götüreceğe benzemez. Bir zaman gelir, açılıverir gözü. Örnek mi? Nesrin'i ele alalım sevgili dost. O ki, ilgilenmez bu sorunlarla, o bile olaylar arasındaki çelişkiyi dengelemek istiyor, tutarsızlıklarına dudak büküyor.

İçeri giderken, karısının dudaklarını dişleri arasında ısırırcasına büküğünü, derin düşünceyle kesik kesik konuştuğunu aklından geçiriyordu.

ON

Hüsnü'nün babası Murat Kaşlı, camlı kahvedeki köşesinde oturuyor, ağzını bıçak açmıyordu. Daracık alnı, ufak tefek gövdesiyle kır saçlarına karşın yaşından genç görünürdü, ama dünden beri on yıl daha almıştı sanki. Aylardır içini kemiren kurt, onu yemiş, bitirmişti zaten. Bu kez kurtlar beynini yiyor, kemiriyordu. Yoktu, söyleyecek tek sözü, yapacak küçücük bir şeyi yoktu. Dilini oynatamıyor, kolunu kıpırdatamıyordu.

İki dostundan biri, kendi gibi ufak tefek olanı bir yanında, öteki, yüzü kırış kırış, yaşlı görünümlü olanı öte yanındaydı. Onların ağzını da bıçak açmıyor, gözlerini yere dikmişler, birkaç avutucu söz daha bulabilmek için kendilerini sıkıyorlardı.

“Geçer...”

“Allah ıslah eder...”

“Sen babalığını yaptın.”

“Gerisini kendi düşünsün.”

“Kendi düşen ağlamaz.”

“Tek çocuğun yok ya, kızın da var. Onu da nişanladın. Bir oğlan daha getirdi işte...”

“Öyle ya, allah vermeye, ondan olursan, damat geliyor oğul yerine...”

“Ne?” diyordu Murat'ın içine doğru inen, acımasız, ığıl ığıl bir ses. İniyor, yüreğine, beynine, en canlı yerine işliyor, fısıll fısıll fısıllıyor, zehirli bir yılan gibi sokuyor ya da ateş gibi dağlıyordu. Ne? Hüsnü ölecek mi?

Onun ilk çığlığını işitiyordu sonra. Doğumdan sonraki ilk bebek çığlığını. Kucağına almalar, hophop yapmalar, elinden tutmalar, defter, kalem, kitap sağlamalar, kitaplara bir daha, bir daha bakma-

lar, ilkokulda pekiyi'li, ortaokulda, lisede dokuz'lu, on'lu karneler, büyük adam sırasına katılmalar, umutlar, umutlar... Yalnız kendinde miydi umut? Annesi bu çocuk olacak derdi, öğretmenleri de öyle derdi. Olacak, büyük adamlar sırasına girecek, anasını da, babasını da daha saygın katlara yükseltecekti. Hüsnü de öyle derdi, Hüsnü de. "Baba, elinde makbuzlarla kapı kapı, dükkân dükkân dolaştırmayacağım seni. Emekliliğin dolunca hemen ayrıl. İstersen köşende oturmazsın, aylığın yetmediği için tuttuğun muhasebe defterlerini tutarsın gene, ama seni yormayacak olanını, beğendiğini. Oyalanırsın. Ben seni de, anamı da başka türlü görmek istiyorum yanımda. Evlenmem bile. Görevlerim var, sorumluluklarım var, önce size karşı..." Ama ne olmuşsa geçen yıl olmuştu, belli. Murat iyi işitmişti de, kendinden kaçır gibi işitmekten kaçmıştı. Evet, geçen yıl geldiğindeydi. "Görevlerimiz var, sorumluluklarımız var, vatana karşı, ulusa karşı, halka karşı." demişti. Yüreğine ilk köz o gün düşmüştü. Görev, sorumluluk, insanın kendi çevresinden başlar, diyememişti. O köz, yalnız yüreğini değil, dilini, boğazını da yakmıştı. O zaman, şu karşıda kalabalığın arasında oturan, göğsüne babadan kalma gazilik madalyasını takmış, şimdi emekli, ilkokul öğretmenini animsatamamıştı. Ne Hüsnü'nün sözünü yinelemesini istiyordu çünkü, ne de o şişinen, delibozuk öğretmen emeklisi Rıza'nın adını anmak.

"Şuna bak!" dedi yanındaki yaşlı arkadaşı. "Sanırsın, vatani kurtarmış... Dünden beri şımarдықça şımarıdı."

Çenesiyle gösterdiği, tiksintiyle süzdüğü emekli öğretmen Rıza'ydı, göğsü madalyalıydı. O da gerçekten değişmemiş değildi dünden beri. Ama ondaki değişikliği yalnız Murat'la iki arkadaşı anlıyordu. Göğsünde gazilik madalyasıyla emekli öğretmen Rıza, bugün daha çok övünçlüydü iki yıl önce ölen oğluyla. Yalnız ölen oğluyla övünmüyordu, Murat'ın acısına da seviniyordu. Ülkede sıkıyönetim olmasa kalkıp şakır sakır oynardı belki de bu delibozuk herif. Öyle geliyordu Murat'a. İskemleye bacak bacak üstüne atıp oturmuş, boş bir iskemleyi de koltuk altına çekmiş, oğlunun ölümünden sonra daha gür bıraktığı, kimbilir belki de kırılağan yerlerini boyadığı kara bıyıklarını, arasıra, sağa sola çekiyor, masaya çevrelenip okey oynayanlara şen şakrak bakıyordu. Arada yalancı gülmesini abartıyor, Murat'tan yana dönüyor, onun gözüne gözüne sokmak istiyordu içindeki sevinci, övücü, böbücü. İşte, Murat Kaşlı bunu görünce yedi kat yerin dibine geçiyordu pişmanlıkla.

İki yıl öncesinin kışında ilçede bomba gibi patlamıştı haber. Haberin kötüsü burada yıldırım hızıyla yayılır.

“Öğretmen Rıza’nın oğlunu vurmuşlar.”

“Nerde?”

“İstanbul’da.”

“Niye?”

“Sağ-sol çatışmasında.”

O güne değin Murat’ın en yakın dostları arasındaydı öğretmen Rıza şu yanındakiler gibi. Çevresini sarıyorlar, onu nasıl avutacaklarını bilemiyorlardı. Rıza’nın da gözleri böyle dalgın, içine çevrilmişti. Uzun sürmüş bir uykudan uyanmış gibi, nereye çeksen o yana gidecekmiş gibi dolaşıyordu ortalıkta. Üstelik oğlu, son sınıftaydı, Hüsnü’yle birlikte gitmişler, ama Hüsnü’yü çoktan geçmişti. Yakın dostlarının iyi yüreği öğretmen Rıza’da da vardı. “Üzülme,” derdi, “onun okulunda boykotlar çok oldu, ne yapsın Hüsnü? Bir yandan da çalışıyor, ekmek parasını çıkarıyor, sana yük olmak istemiyor. Üzülme, bir iki yıl geç bitirir o da, ama bitirir...” Böylesine iyi yürekli bir adamdı öğretmen Rıza. Vatanseverdi de. “Çok şükür benim oğlana.” derdi. “Öğüt verdim, öyle sağlamış, solmuş, kulak asmaz, hiçbir olaya burnunu sokmaz...” Bir iki yıl sonra ekmeğini alacaktı eline, babaya yük olmaktan kurtulacaktı. Hüsnü’nün Murat’a verdiği umutları, o, Hüsnü’den önce gerçekleştirecekti. Bunun pis pis böbüğü de yoktu öğretmen Rıza’da. Öylesine iyiydi, altın yürekliydi. Ama oğlunun beş bıçak yarasıyla kimvurduya gittiğini öğrenince, yıkıldı, feleğini şaşırıldı. Onu güzel güzel avuturlarken bir grup başka avutucu geldi İstanbul’dan. Devrimci miymiş, solcu muymuş, akıllı bir karış havada gençler. Öğretmen Rıza’yla görüşmeye gittiler, kapısını çaldılar. “Devrimci ölmez!” dediler. “O ölmedi, Vural ölmedi, o bizimle, aramızda yaşıyor. Kalk, İstanbul’a gidelim. Seni götürmeye geldik. Onu kendine yaraşır törenle buraya getireceğiz. Devrim şehidimizi, baba yurdunda, memleketinde toprağa vereceğiz...” Gidiş o gidiş. Gitti, döndü Rıza. İki gün sonra gazetede fotoğrafı. Göğsünün bir yanında, babadan kalma bu gazilik madalyası, bir yanında oğlunun çoğaltılmış fotoğrafı. Gazetelere geçti adı. Boy boy görüldü. Gençlerin arasında, tabutun hemen arkasında. Oğlunun büyük boy fotoğrafı da gençlerin ellerinde. O da bir kolunu kaldırmış tabutun ardında kol kol yürüyen gençler gibi. Bir gazeteci konuşma yapmış, söyle öğretmen Rıza demiş. O da bir

söylemiş, bir söylemiş. Devrimlerin gerçekleşmesi uğruna gerekirse canını vermekten çekinmemesi için, halkına, yurduna yararlı olması için yetiştirmiş oğlunu. Bugün gericiler, bölücüler, bozuk düzenin sürmesinden çıkar umanlar, onun oğluna, belki başkalarının oğullarına da kıyabilirlermiş, ama bir şeyi öldüremez, yok edemezlermiş, o da halkın yoluna, hakkın yoluna adanmış özgür düşünceymiş. Sonunda da, törende gençlerin dillerinden düşürmediği, ellerindeki dövizlerde yazılı bir sözü yinelemiş: “Vural’lar ölmez!”

Murat, o zaman bir daha, bir daha bakmıştı gazeteye. Şaşkınlıktan gözleri fal taşı gibi açılmıştı. İlçe’ye cenaze gelince, o güne dek çok sevdiği Rıza’nın, Hüsnü’nün ilkokul öğretmeni Rıza’nın acısını paylaşma gereği duymadı. İştitiğine göre mezarlıkta, oğlunu gömme töreni bittikten sonra eline tutuşturulan bir kâğıdı, ağlaya sızlaya, kekeleye mekeleye okumuş. Sonunda yine kolunu kaldırıp “Vural’lar ölmez!” diye bağırırken, güçlkle canlılık verdiği gövdesinin anlamı başka, sesinin anlamı başkaymış.

Murat, Vural’ın toprağa verilmesinden sonra onunla ilk karşılaşmalarında kavramıştı her şeyi. Ağlamaktan kan çanağına dönen gözlerinde anlamı belirsiz bir parıltı görmüştü. Öyle bir parıltıydı ki, hem ağlıyor, hem gülüyordu. Ama pek belliydi ki, öğretmen Rıza için büyük, derin anlamları vardı bu bakışın. Az sonra büyük, derin anlamlı parıltı söz olup çıkıvermişti ağzından:

“Öcünü alacaklar arkadaşları. Oğluma kıyanları hükümet bulamazsa onlar bulacaklar. Bir Vural gider, bin Vural doğar!”

Gözleri şaşkınlıktan daha çok açılmıştı Murat’ın. Sonra iştitiğine inanmayı yediremedi kendine, güldü:

“Sen anlaşılan,” dedi, “kafayı üşüttün biraz.”

Bu sözü tınmamıştı bile öğretmen Rıza. Gözlerindeki parıltı, dudaklarında bir sırtışa döndü. Göğsündeki madalyayı gösterdi:

“Dedesı de vatan için kan döktü!”

“İyi ya!” demişti Murat Kaşlı. “Bizim çocuklarımız da onlar gibi olmalıydı. Her zaman konuşmaz mıydık seninle, unuttun mu?”

“Körmüşüm o zaman Murat Bey, körmüşüm. Artık gözüüm açıldı, sen de gözünü aç!”

Önceleri öğretmen Rıza’nın kanına girdiklerini, adamcağızı şaşırttıklarını düşünmüştü Murat. Ama artık inandı; kafayı üşütmüş, delibozuk bir adam olup çıkmıştı o. Biraz kamçılarak gerektiğini

düşündü. Kamçılarsa tokat yemiş gibi olur, derin uykudan uyanırdı belki:

“Bana bak Rıza Bey,” dedi, “ben seni vatanını seven, ulusunu seven bir adam bilirim. Gene böyle görmeliyim. Bunca çocuk okutun, bizler çocuklarımızı sana emanet ettik. Şimdi sen de böyle dersin bu memleket rayından çıkar. Rayından çıkmış bir ülkeyi kim yönetir, kim götürür? Kim ulaştırır selâmetle hedefine? Beni dinle, bu deli numaralarını bırak... Senin yerinde hangi baba olsa, acısından ölür, biliyorum. Dayanılmaz bu acıya. Ama sen oğlunun öldüğüne yanma. Onun yolunu şaşırdığına yan. Sonra da hain bir oğuldan hayır gelmez, dersin, öldüğüne sevinirsin bile...”

Birden gözlerindeki parıltısı büyü müştü öğretmen Rıza'nın. Akları daha çok görün müştü. Burun delikleri şişti, soluğu sıklaştı. Bir dev gücüne ulaştığı sanılırdı. Bileğinden kısıvrak yakalayiverdi Murat Kaşlı'yı. Gelip geçenler, dönüp dönüp onlara bakıyorlardı. Çevreye birikenler de olmuşt u.

“Dinle köpek!” diye tükürürcesine dişleri arasından söylendi Rıza. “Hain sensin! Senin gibiler!.. Öğretmen Rıza hain olmadı, hain babası da olmaz. Defol köpek! Katil yamağı! Defol, gözüm görnesin!”

İlk şaşkınlık, bileğinin acısını düşündür müştü Murat Kaşlı'ya. Damarlarındaki kanı yürütmek için öbür eliyle uğuşturdu. Ona göre, bu herif yalnız hain değil, deliydi de artık. Camlı kahvede, sokakta, orda, burda çevresine toplanan meraklı kalabalığa, cenaze töreni üzerine, devrimcilik üzerine, devrimci gençler üzerine abuk sabuk açıklamalar yapar, sorulan soruları yanıtlarmış gibi kafasının içindekileri söyler olmuşt u. Kafasının içindekiler de biriki ezberlenmiş sözcüktü, o kadar. Ama kimsenin ciddiye almadığı bu adamı, hükümet ciddiye almıştı. Bir ay sonra emekliye ayırdılar. Hadi bu doğaldı, zaten o da emeklilik günlerini bekliyordu. Ama ya o savcılığa çağır malar, sorup soruşturmalar?

İstanbul'dan bağıra çağıra gelen gençler, unutmuşlardı öğretmen Rıza'yı, ama devlet unutturmak istemiyordu! Birkaç İstanbul gazetesinde yazılar çıktı. Yetsin artık, diyorlardı. Şimdi de babasına mı işkence ediliyor diye savunuyorlardı onu.

Ama eşsiz bir sağduyusu vardır halkımızın. Türü ne olursa olsun, içinden çıkan deliyi bağışlamasını, bağrına basmasını bilir. İşte, bu sağduyuyu ya da başka bir gerçeği görebilmiş akıllılar işe el

koymuş olmalı ki, sonradan her şeyine boşverdiler adamın. Ama o kendine boşveremedi. Madalya iyice görünsün diye göğsünü şişirerek, koyu renk giysiler giyerek. kimi zaman posbıyıklarını bura bura, kimi zaman elleri ardında, dolaşıp durdu çarşıda. pazarda. o kahvede, bu kahvede. Herkesle iyi kötü konuşurdu da bir Murat Kaşlı'yı görünce başını çevirirdi. Onun tek akıllı yanının, bu selâm vermeyişi olduğuna tuhaf bir sezgiyle inanıyor. kuduruyordu Murat Kaşlı. Karşılaşacağı yerlere uğramıyor, yolunu değiştiriyor, kaçıyor, kaçınıyordu.

Ne var ki, şimdi, bugün o utanmaz, o delibozuk karşısındaydı işte. Camlı kahveye pek uğramadığı halde, onun acısını görmek için gelmiş, babasının onur madalyasını onursuzluğa düşürdüğünü bilmeyen bu anlayış yoksunu utanmaz herif, yalnız Murat Kaşlı'nın sezebildiği bir umursamazlıkla uzaktan söz atıyor, gizli bir alaycılıkla gülüyordu.

Biri daha sokuldu öğretmen Rıza'nın aralarında olduğu kalabalığa. Gelenin ne dediği duyulmadı, ama öğretmen Rıza'nın sesi duyuldu:

“Ölmezler! Biri giderse biri çıkar!”

Sanki selâm verir gibi bir kolunu kaldırmıştı gençlere özenerek.

Saygılı kasabalılar, sözün nereye gittiğini bilmelerine karşın Murat Kaşlı'dan yana bakmadılar. Ama öğretmen Rıza baktı. Bıyıklarını burdu, gözlerini devirdi.

Murat'ın içindeki kurtlar, en duyarlı yerini kemirdi birden, fırladı yerinden, bağırdı:

“Alın şu herifi karşımdan!”

Çın çın yankılandı sesi kahvenin içinde. Gürültü, uğultu kesildi. Masalarda oturanlar dondular. Başlar çevrildi. Dışardaki karanlığın içinde görünen seyrek araçların ışıkları seçiliyordu yalnız. Bir otomobilin motor sesiyle kornası yitip gitti karanlığın içinde. Radyodan gelen belirgin ses, birden geniş kahvenin sessizliğinde yayıldı. Murat Kaşlı soluyordu. Dar alnı iyice daralmış, kaşları saçlarına bişmişti. Kendi bağirtısından kendi korkmuş gibi alçak sesle konuştu:

“Alın bu herifi, alın, götürün...”

Kahvedekiler, Murat'ın ne demek istediğini önce anlamaz görünmüşlerdi. Öğretmen Rıza'nın bıyık burduğunu görünce kötü kötü bakanlar oldu.

Radyodaki ses, sıkıyönetim bildirilerinden sonra aranan anarşistlerin adlarını sıralıyordu. Murat derin soluk alıp vermelerinin arasında gözlerini yumdu bir an. Beynini kemiren kurt bir anlık mola vermişti. İliklerine dek bir boşalmışlıkla dizlerini büktü, oturdu. Yanındaki iki arkadaşı da bağırmasıyla ona uyup kalkıvermişlerdi ayağa. Onlar da oturdular.

"Adını söylemedi radyo." diye fısıldadı Murat. "Adını söylemedi."

O bir anlık umudu, o iliklerinin boşanmışlığından gelen erinci sürüp gidecek sanıyordu.

"Söylemedi." dedi genç arkadaşı.

"Söylemedi, değil mi? Söylemedi?.."

Umudunu, içini kemiren kurtlara kemirtmek istemiyordu. Sesi ağlamaklı bir sevinçle çıkıyor, ciğerine doğru tıkana tıkana geri gidiyor, soluğunu veremiyordu.

"Kendine gel, Murat." dedi yaşlıca arkadaşı. "Bak, gidiyor işte, yolluyorlar..."

Birkaç kişi, öğretmen Rıza'yı ayağa kaldırmış, koluna girerek kandırmaya çabalıyordu. O karşı koyamayacağını, gideceğini belli eden bir davranışla silkindi:

"Gidiyoruz be! Gidiyoruz işte! Hatırınızı sayacağız... Ama..."

Son sözcükle ortaya döndü. Bu işlere geç bulaştığı için olayları yorumlarken söyleyeceklerini delibozuk biçimde dile getirir olmuştu. Sesi de yapay biçimde kalınlaşmış, söylev vermeye yatkın bir tınlama almıştı:

"...Ama neden? İyi bilin." diye sürdürdü sözünü. "Akıllı akıllıyı anlar... Akıllı deliyi anlar. Deli akıllıyı anlayamaz, ama deli deliyi anlar..."

Çıkıp giderken son sözlerini delilik belirtisi sayıp gülüyordu herkes. Ama Murat Kaşlı'ya saygıyı unutmadılar, hemen kestiler gülüşmeyi.

Uğultu yeniden başladı. Olup bitenleri ayırdedebilmişti Murat. Yakaladığı o umudu, beynini kemiren kurtlara yedirmemek için soluk soluğaydı oturduğu yerde. Hüsnü'nün arandığını dün söylemişti radyo, öğlen haberlerinde. Akşam haberlerinde de yinelemişlerdi. Ama bu sabah, bu öğle, bu akşam, şimdiki gece haberlerinde adı yoktu arananlar arasında. Dün öğle haberlerinde

kendi kulağıyla işitmişti. Sonra evine baskın vermişlerdi polisler, ama Tanrı razı olsun, ona saygıda bir kusur etmemişlerdi. Çünkü bilirlerdi onun vatanına, ulusuna ne düşkün olduğunu. Yalnızca aldıkları buyruğu yerine getirmişler, evin alt katına, üst katına bakıp gitmişlerdi. Karısı Nazire, bir köşede hep ağlamış, kızı Zekiye deli gibi, bakışlarını bir noktadan ayırmamıştı. Güvenlik örgütünden Murat'a saygılı birkaç kişi, sokakta koluna girmişti. Onu avutarak gitmişlerdi eve. Bütün bunları iyiye yordduğu da olmuştu Murat'ın. Öfkesinden kendi kendine sövüp sayarken, oğlunun hem İstanbul'daki, hem de burdaki evini bulup çıkaran güvenlik örgütünün şaşılası becerisi karşısında, bönce bir gözüpeklige kalkışan Hüsnü'ye acıyordu. Sen mi kaldın bacak kadar boyunla devlete kafa tıtacak, diyor, sövgülerin birini bitirip birine başlıyor... İt, köpek, hain, bozguncu, evladım değil-sin... Değilsin... Sonra o bebekliği, ilk çığlığı, Nazire'nin kucağında meme emişi...

Acaba, diyordu şimdi de, bir yanlışlık var da düzeldi mi? Bugün radyo adından söz etmediğine göre... Bu işte yanlışlık olur mu, olmaz mı? Devletin para işleri ne kadar titiz yürütülüyorsa, siyaset işleri de öyleydi herhalde. Bunca yıl devletin gelir işine, vergi işine, makbuzla para toplama işine koşmuştu, bilmez mi? Bu işlerde nasıl yanlışlığa düşülürse siyasette de düşülür. O kağıt, bu kağıt, o yazışma, bu çizişme derken, soyadları karışır, Tanrının kulu bir Hüsnü Yaşlı, Hüsnü Kaşlı olur, çıkar, sonra da yanlış hesap Bağdat'tan değil, Bağdat'a gitmeden dönüverirdi. Ama değildi, değildi işte. İçi sızım sızım anımsadı çünkü haberlerde söylenenleri: Filan ilçe nüfusuna kayıtlı, Murat'tan olma, Nazire'den doğma, 1946 doğumlu...

"Belki o değildir, öyle ya..." dedi yaşlıca adam. "Adını söyle-mediklerine göre..."

Umutunu, kurtların dışından kurtarmak için acıyla kıvrandı Murat, dirseklerini dizlerine koydu. "Odur, odur." dedi içine doğru acımasız bir ses. Derin bir soluk vererek doğruldu. İçindeki acıların, en ılımanına, en yumuşağına, kısaca alını yazısına alıştırmak istiyordu kendini. Anadolu insanı, duygu sezmekte hünerlidir:

"Kaderine boyun eğeceksin Murat" dedi gençce olanı. "Elden ne gelir..."

"Zor."

"Zor elbet, kolay mı? Sen bunca yıl emek ver, besle, okut.."

"Sonra vatan haini olup çıksın ha, köpek!" dedi Murat

Ötekilerin gözleri büyük büyük oldu. Hem şaşılar, hem acıdılar Murat'a. Devrim de devrim diye diye aklını bozan öğretmen Rıza, başka görüntüde oturuyordu karşılarında sanki.

"Töbe de, hain mi olurmuş? Şaşırmış... Allah insanı şaşırtınsın..."

"İyi ama Şakir, Allah insana akıl vermiş, idrak vermiş... Onu kullanmayıp yolunu şaşırana, Allah şaşırttı deyip çıkılır mı işin içinden?"

"Neyse, neyse... Sus, şimdi yeri değil daha böyle konuşmanın... Hadi Murat, sen git, yat. Dün gece uyumamışsın, öyle diyordun..."

"Uyumadım"

"Olur mu böyle ya? Dur bakalım, mahkemesi var, şu'su var, bu'su var bunun daha... Yani aklımıza geldiği gibi olsa bile..."

"Öyle ya." dedi yaşlıca olanı.

"Hadi kalk, git, yat, uyu biraz."

"Siz gidin isterseniz. Sağolun, yeterince yordum sizi. Ben oturacağım. Evi mevi gözüm görmüyor..."

"Nazir'ânımı da sen avutacaksın."

"Beni kim avutsun a Ali? Beni kim avutsun a Şakir Bey?"

"Öyle. Zor."

"Siz gidin. Ben kahve kapanasıya dek burdayım. Hem gitti işte, o gözü dönük deli herif. Nispet verir gibi oturuyordu karşımda, gitti. Siz de gidin..."

**

Otobüs, ilçenin kıyı evlerine sokulurken Hüsnü seslendi şoför yardımcısına:

"İplik fabrikasında," dedi, "orda duruversin!"

Elinde çantası, arka kapıya yaklaşırken oğlan bağırdı:

"İplik fabrikasındaaa!"

Hüsnü, otobüs homurtuyla uzaklaşırken karanlığın ortasında buldu kendini Ne göğün laciverti, ne yıldızların parıltısı... Uzaklardan gelen köpek ulumalarını duydu, kıyı evlerin tek tük pencere aydınlığını gördü. İplik atelyesi, sağa giden ince yolun sonunda tek katlı bir yapıydı. Giriş kapısındaki, avlusundaki elektrik lâmbaları, kıyı evlerden daha yakın gösteriyordu onu. Sol yanda doğup büyüdüğü ilçe ölü sessizliğine bürünmüştü. Ama yine de garajda inmemeyi, gelip geçenlerin bol olduğu yerlerden eve gitmemeyi düşünmekle iyi etmişti. Son anda akıl edebilmişti bunu. Otobüse bindikten sonra öyle boşalmış, öyle hiçbir şey düşünmez olmuştu. İyi ki öteki ilçeye de geç gelmişti otobüs. Yoksa buraya güpegündüz düşseydi ne olurdu? İstanbul'dan beri şansı yardım ediyordu. Ne kimlik soran, ne otobüsü durduran olmuştu.

Yürüdü. Duvarları sıvasız, ufak, bodur yapıların arasından geçti, gitti. Buralar kırıklık çocukluğunda. Şimdi geçtiği sokak dar, atarabası yoluydu. Köylere, tarlalara, aşağı bağlara, bahçelere gidilirdi burdan. Yine burdan gidiliyordu oralara, ama kırlığın büyük bölümü böyle evlerle, iplik atelyesiyle, anayolun burdan beş kilometre ötesindeki dokuma fabrikasıyla dolmuştu. O zamandan beri bir canlılık gelmişti ilçeye. Buraların kırık zamanını, ilkokul öğrenciliğini, öğretmeni Rıza Bey'in ilkyazlarda gezmeye çıkardığını anımsadı. Çocukların herbiri bir yere dağılmış, koşuyor, top oynuyor, papatya, gelincik topluyor, kimi de yersakızı çekiyordu topraktan. Gülseren diye bir kız vardı, onunla dolaşıyordu Hüsnü. Toprak keçi yolunda yürümüşler, bir tarlanın kıyısında bol bol yersakızı bitkilerine rastlamışlardı. Çekip çekip çıkardılar. Ama birini çıkarırken, hiç unutmaz, koca bir yılan... Nasıl kaçışmışlardı... Oysa kıvrıla kıvrıla gelen yılan da kaçmıştı önünde canlı kıpırtıları görünce. Bu yaşa geldi, uykusuz geçirdiği tatsız gecelerde, nedense o korkusunu anımsardı Hüsnü.

Böyle böyle evlerine yaklaşmıştı. Ne bir insan, ne de bir gece bekçisi... Hırıldayan iki köpek, gözleri parıldayan üç kediden başka şeye rastlamadı. Yan sokaklardan birkaç kişi, bir kapıdan çıkıp öteki kapıyı açıyordu yalnızca.

İşte, geldi. Kapıyı çalsın mı? Çalmasın mı? Kim açar? Üst odada ışık yok. Tak tak vurdu kapıya. Hemen yaklaştı ayak sesleri.

"Baba, sen misin?" dedi kardeşi Zekiye'nin ölgün sesi. "Anahtarın yok muydu?"

“Aç Zekiye, benim, ben Ağabeyim.”

Fısıltısı bitmeden kapı açıldı, kapandı. Kendini içerde. kızkardeşinin kolları arasında buldu Hüsnü. Zekiye, uzun geceliği içinde, bir sevgili gibi sarılıp sarılıp öpüyordu ağabeyini. Sesini nerden, nasıl çıkaracağını şaşırılmış, ağlamayla gülme arasında bocalamıştı kızcağız:

“Anne, anne!” diye fısıldar gibi bağıırıyordu. “Bak, kim geldi, anne, kim geldi.”

Aşağı sofa karanlıktı. Yukarı sofanın ışığı Zekiye’ye de, Hüsnü’ye de vuruyor, sevinçli şaşkınlığı içinde kızcağız eğilip eğilip ağabeyinin yüzüne bakıyordu:

“Anne, anne! Duymadın mı beni?”

İçerde duyınamıştı Nazire. Kendi dünyasında öylesine yitip gitmişti dünden beri. Sesleri ayırmaya gücü yoktu:

“Baban mı?” diye seslendi yalnız.

İki kardeş, sofayı geçip arka odanın kapısı önünde dikiliverdiler. Zekiye yatmaya hazırlanıyormuş, yorganı açmış... Annesi, arkadaki küçük avluya bakan pencereden karanlığa bırakmıştı düşüncesini. Avludaki yüksek ağacın yaprakları ardından yıldızlarla konuşuyor, içinden binbir türlü dualar geçiriyordu. Başını çevirir çevirmez dondu, kaldı.

Zekiye, çiçekli basma geceliği içinde, dişlerini olabildiğince gösteriyor, gözleri, inanılmaz bir sevincin parıltısıyla gülüyordu. Neye gülüyordu bu kız? Hüsnü müydü o yanındaki, yoksa düş mü? Demin yıldızlı gökyüzünde, karanlık yapraklar arasından görmüştü oğlunun başını. Kuzu ürkekliğiyle boynu bükük bakıyordu anasına. Yediler yüzü suyu hürmetine okuyup üflemişti. Hüsnü müydü o?

Akları kan kızarıklığında gözleri açıldı. İki gündür, ömür boyu güldüğü bütün günleri, anılarından söküp alan bir acıyla kıvranıyordu. İnansın mı? Hüsnü mü o?

“Anam.” diye bıraktı çantayı Hüsnü. “Anam.”

Atıverdi kollarının arasına. Kadın ağlasın mı, gülsün mü, şaşır-
dı.

“Hüsnü’ m, yavrum!”

Başını bastırdı, göğsüne göğsüne bastırdı. O ilk südünü yine vermek, onu ufaltıp ufaltıp kendinde yok etmek istiyordu. Dökülecek yaş kalmayan gözlerinden, analığın bütün sevecenliğiyle ip ip süzülüyordu yaşlar. Solgun yanaklarından indi, Hüsnü’nün saçına,

alnına değdi sıcak sıcak. Anasının yarı açık göğsünden, iki memesi arasından gelen terli ten kokusunu solukladı. Bu kokuyu tanıyordu. Doğduğu günden beri. Yirmi şu kadar yıldır nasılsa unuttuğu bir kokuydu ki bu, ılık bir tadı vardı, süt kokuyordu.

Zekiye atıldı, annesiyle ağabeyini kucakladı, yetişmez, ince kollarıyla:

“Geldi anne, geldi!”

“Yavrum benim, oğlum... Anasının biricik kuzusu...”

Nice günler olmuştu, ergenlik çağındayken böyle sözleri, böyle okşamaları eliyle, omzuyla iteklemişti Hüsnü. Ana kuzusu gibi sözleri alaya alır, gülerdi. Annesinin sevgisini engelleyemezdi yine. Oğlunun duygusunu bilirdi o çünkü, her oğul böyle olurdu. Et tırnaktan ayrılmaz. İşte, atılmıştı boynuna, sığınmıştı ana bağrına.

Oğlunun başını iki eliyle avuçladı, kanlı gözlerinin bakışları içine aldı onun yüzünü. Hiç kimsenin, ne bilgili, ne bilgisiz, ne peygamber, ne hacı hoca, ne öğretmen, ne baba, hiç kimsenin bakamayacağı gibi bakıyordu ağlamaktan kan çanağına dönmüş gözler. Kimselerin göremeyeceğini görüyordu onda. Hüsnü’nün solgun yüzünde, seyrek, yumuşak sakallarında, ter birikmiş bıyıklarında, çökük avurtlarında, anasından şimdi değil, doğarken aldığı kokusunda her şeyi görüyordu. Karanlıkta silâhla kovalanmıştı. Keklikler, güvercinler, üveyikler gibiydi. Tavşanlar gibi ürkekti bakışları. Yememiş, içmemiş, solmuş, gözleri ferini yitirmişti:

“Aç mısın oğlum?”

Süt emmesi için memesini ilk uzattığı istekle söylemişti bunu.

“Yedim.”

“Yememişsin, soluğundan anladım... Hadi Zekiye...”

“Zekiye, dur... Tokum anne. Vallâ yedim. Şimdi konuşup görüşelim daha iyi...”

Omzundan çekti Hüsnü’yü, bağrına bastı kadın, doyamadan. Bu kez sevgiden değil, sevgiden daha üstün bir akıllı sevgidendi bu çekiş. Konuşmak mı? Görüşmek mi? Hiçbirini istemiyordu Nazire. Neyi konuşup görüşeceklerdi sanki? Radyoda söylenenleri mi? Polislerin evi aramalarını mı? Oğlunun bir kurşunla yere devrildiğini düşlemelerini mi? Yok, yok, bunlar söylenmez, konuşulmazdı. Akılını başından alıyordu insanın. Onun akıllı, şuracığında tıpırdayan yürekte, o eşsiz ana yüreğindeydi, o akıllı yürekte:

“Konuşuruz... Görüşürüz... Sus şimdi. Hele uyu. Hele dinlen...”

Başına gelenlerin duyulmasıyla annesinin neler çektiğini kestirebiliyordu Hüsnü. Hakkı'yı anımsadı. Onun annesi de böyleydi. Ama annesine verilebileceklerin en iyisini vermişti Hakkı. Anaları bilirdi Hüsnü. Bilirdi de, niçin kalkıp gelmişti öyleyse? Bir güdü müydü onu buraya sürükleyen? Oğlunu görsün, uzun yıllara sığacak bir sevgiyi, kısa bir süreye mi sığdırırsın demişti acaba içinden? Konuşmak, dağıtmak gerekti bu bungun havayı. Kaldırmalıydı bu ağırlığı üstünden. Çekemiyor, taşıyamıyordu. Oysa bir ana sevgisinden daha önemli ne ağırlıklar yüklenmişti sırtına. Şimdi bunu taşıyamıyordu, onca yükü nasıl taşırdı? Boşuna dememişlerdi kimi devrim kavgacıları. İnsanların yitirecek hiçbir şeyi olmadığını kavramaları zordu. Yoksa yeryüzünde yüzyıllardır süregelen bunca acı, bunca haksızlık çoktan sona ererdi. İşte, günlerdir kaçmış, kaçtıkça öfkesi bilenmiş, yüzüne saplantıyla bakan, kan çanağına dönmüş iki gözde düğümleli kalmıştı. Sevgiyi, her tür duyguyu aşıyordu annesinin bakışları, çetin yaşamı hiçliğe dönüştürüyordu. Pintiydi, bencildi, bir anın boşa harcanmasını istemiyordu.

“Babam nasıl?”

Bir an duraladı kadın, yaşlı gözleri kırıştı:

“İyi.”

İyi olmadığını biliyordu babasının. Kuşkusuz, annesi kadar bile iyi değildi. Babasının çok kötü yıkıldığını, annesinin göz kırıştırmasında gördü. Onların elleri, yüzleri, kaşları, kirpikleri çok şeyler söylerdi. Hele böyle zamanlarda.

“Çok mu üzgün?”

“Çok.”

“Nerde şimdi?”

“Kahvededir. Dün gece hiç uyumadı.”

Kıpır kıpır bir şey oldu Hüsnü'nün içinde. İğreti oturuyordu:

“Uyumadı ha? Niye?”

“Ben uyudum mu? Ana baba uyuyabilir mi böyle günde?”

“Uyuyanlar oluyor ama... Benim öğretmenini unuttun mu? Rıza Bey'i?”

Nazire'nin gözlerinde onulmaz bir acı belirdi. Burkuldu. Acısını yüreğine akıttı ıgıl ıgıl:

“Aman oğlum...” dedi. “Şuncacık seviyorsan beni, babarla deme bunu. Aman oğlum...”

Hüsnü başını kaldırdı yerdeki halıdan. Annesine baktı. Kızarıklık gözler yalvarıyordu şimdi.

“Olur.”

“Hah! Beni seviyorsan... Ne derse desin ağzını açma, olur mu?”

“Olur.”

“Söyle bana akılsız oğlum. Doğrucusundur, yalan karıştırmazsın, bilirim. Söyle bana, sen de onlardan mısın?”

“Onlar kim?”

“Radyonun söyledikleri.”

Sıkıntılı bir baş sallayışla geri çevirdi annesinin sorusunu. Oğlunun öfkesini sezdi Nazire. Hem bu öfkenin annesine olmadığını da sezdi:

“Benim bilmek istediğim, oğlum, o değil.” dedi. “İster onlardan ol, ister olma... Yalnız söyle bana, yakalayıp götürürler mi seni? Ya da tabancalı tüfekli bir iş gelir mi başına?”

Hüsnü Zekiye’ye baktı. Yardım istiyordu bakışlarıyla.

“Anne, daha şimdi geldi. Sus...”

“Bir kelime, bir kelime istiyorum ben. Başka değil... Nasıl bilir-se öyle etsin, oğlumun önüne durmam... Ama benim aklıma ne gelir, sen bilirsin, oğlum...”

“Radyoyu dinlemişsiniz.” dedi Hüsnü sıkıntıyla.

“Dinledik, duyduk. Ama ben senden duymak istiyorum. Baban gelmeden de bana!”

“Duydunuzsa biliyorsunuz işte. İstanbul’da kaldığım yeri aramışlar. Suçsuz çocukları alıp götürmüşler...”

“Seni neye götürmediler?”

Hüsnü uzun uzun düşündü anasının bu sorusu üzerine. Baktı; yalvarıyor, tirtir titriyordu gözleri.

“Bulsalar götürürlerdi beni de, anne.”

“Demek dün burda bulsalar, alıp götüreceklerdi seni?..”

Hüsnü irkildi. Bir annesine, bir Zekiye’ye baktı. Kızını kaldırdı, yine oturdu:

“Aradılar mı burayı?”

Kadın biriken gözyaşlarıyla süzüyordu oğlunu. O ivedi, tedirgin davranışı çekip götürmüştü Hüsnü’yü kendinden. Artık bundan sonra ne söylese, o sevecen ilgiyi kuramazdı onunla. Oğlu, başını göğsüne yaslayıp ana kokusunu soluklamazdı.

“Aradılar ya abi.” diye Zekiye yanıtladı.

Hüsnü, karışık saçlarını parmaklarıyla taradı sıkıntıyla. Tavana, kapıya, Zekiye'ye baktı. Derin bir düşüncedeydi ki, annesi bile sezemiyordu. Aralarındaki doğaç ilinti kopmuştu artık, aklından geçenleri bilemeyecekti kadın.

"Tamam." dedi Hüsnü mırıltıyla.

Sonra sürdürdü düşüncesini. Bir daha aranmazdı burası. Gözleri güldü. Annesi bir umut yakaladı bu gözlerde:

"N'oldu, oğlum?"

"Hiç, hiç..."

"Bir de bana söyle düşündüğünü?"

Hüsnü Zekiye'ye döndü:

"Kaç kişi geldi aramaya?"

"Beş kişi filân..."

"Benim geldiğimi kimse bilmesin, olur mu?"

Annesi yine ağlıyordu:

"Bilirler mi hiç oğlum? Kimseler bilmez."

Onların anımsamadığını Hüsnü anımsadı. Zekiye'nin elini eline aldı:

"Nişanlandın mı sen?"

Annesi karşılık verdi:

"Nişanlandı ya... Sensiz nişanladık. Yazdık, yazdık, gelmedin."

"Onunla, değil mi?"

"Onunla. Ziya'yla."

"Düğün yakın mı?"

Düğünle saklanması arasında bir ilinti kurduğunu anladı Zekiye:

"Üç-dört ay sonra... Hem Ziya burda değil. O Sarayköy'de çalışıyor ya... Orda teknisyen."

Nazire de anladı konuşulanların ne anlama geldiğini:

"Olsa bile de bilmez. İyi çocuk, ağzı sıkı. Şurda herkes gülüp oynamaya kalsın, o yerinden kıpırdamaz. Hiçbir aşırılığı yoktur. Akıllı, kendini bilir..."

Sonra susuverdi birden. Kendini bilmez bir kişi vardı bu evde. O da kahırdan kendini yiyip bitiren baba. Onu yola getirmek zordu. Susmasına susardı, ne de olsa baba yüreği taşıyordu, ama her gün oğlunu evin içinde gördükçe kimbilir, ne yapardı? Şimdi bile eve gelirse yaygarayı koparırdı belki. Gecenin sessizliğinde, bağırtısıyla mahalle ayağa kalkar, Hüsnü'nün ansızın çıkıp geldiği ortalığa yayılıverirdi.

“Bak, oğlum.” dedi kadın. “Sabaha dek otursak konuşsak doyamam sana. Ama yorgunsundur sen şimdi. Zekiye iki lokma bir şey getirsin, ye. Sonra yat. Su ısıtalım da yıkan diyecektim, ama yarın yıkanırısın. Baban gelmeden yat da, ben ona usul usul söyleyeyim. Yarın sabah görsün seni...”

“Burda yatsın, şu yatakta.”

“Hiç olur mu? Orda sen yatıyorsun. Ben aşağı odada yatarım.”

Bir yabancı, bir el, bir konuk gibi yük olmaktan korkan, çekingen davranışı içini ezdi kadının. Bu kadar uzak mıydı oğlu kendilerine?

“Neden şurda yatmayacaksın? Elbet yatarsın. Kardeşin o senin Hem bugün değiştik çarşafıları. Mis gibi sabun kokuyor, bak...”

Aşağı kapıda anahtar döndü. Nazire ayağa kalktı:

“Geldi.”

Dışarı, merdiven başına çıktı. Basamakları gölge gibi tırmanıyordu adam. Doğru odaya giderdi, hatır bile sormazdı. Ama karısının omuzbaşları oynuyordu sanki. Garip bir sevincin belirtisi bu, yada ortada garip bir şeyler döndüğünün:

“Ne var?” dedi.

“Hiç, uyku tutmadı...”

Sedirin bir köşesinde oturan Zekiye görünüyordu kapıdan. Elinde hiçbir şey yoktu, ama geçmiş günlerde, roman okuduğu, ders okuduğu gibi duruyordu. Adımını attı Murat:

“Uyumadın mı sen Zekiye?”

Karşılık bile almamıştı ki, görüverdi Hüsnü’yü. Delikanlı, araştırmacı bakışlarla başını kaldırdı. Gözlerinde sevgi dolu bir parıltı yoğunlaşıyordu.

Gerisini görememişti adam. Hüsnü bir gidip bir geliyordu önünde. Bulanıklaşıyordu. O muydu? Değil miydi? Cezaevine düşmüştü ya... Hani vurulmuştu o... Hani vurmasalar bile vuracaklardı oğlunu...

“Baba...”

Silik gölgesi dalgalandı.

“Gelme, sokulma!” dedi boğuk bir ses.

Boğulan, daralan, fısıltılı, belki de ağlayan yada gülen bir sestir bu, insan sesi değildi. Hüsnü’nün kulağı babasının bu sesini duymamıştı hiç. Karısı da duymamıştı. Zekiye de duymamıştı.

Gözleri kapanıyordu adamın; sendelemişti.

“Baba.” diye fırladı Zekiye. “Anne, bişey oldu, koş!”

Nazire koşamadı, Zekiye de yetişemedi. Boğulan, daralan, uğunan ses hıçkırıyordu ki, boğazında düğümlendi:

“Hüsnü.” dedi yüreğinden bir şey koparcasına.

Yığıldı, kaldı bastığı yere.

“Anne, babam...”

“Baba!”

Su, kolonya serptiler, elini, yüzünü, kolunu oğuşturdular. Yakasını açtılar, bağrını ovaladılar.

“Bayılmış.” dedi Hüsnü.

Nazire de, Zekiye de çöküverdiler oracığa. Babalarının bayılmasına çoktan razıydılar. Oh, ölmemişti ya...

Adam neden sonra araladı gözlerini. Oğlu başucundaydı. Hıçkırara hıçkırara boşandı, ağladı, ağladı, ağladı...

Kocasının, yaşıyla bağdaşmayan hıçkırıkları iki bakımdan pek sevindirmişti Nazire’yi. Çok şükür, ayılmış, kendine gelmişti artık, birincisi bu. İkincisi de oğluyla birden karşılaşmanın, onu sağ görmenin bir tuhaf sevinçli belirtisiydi ki bu, artık hırçınlığı bırakacak, bundan böyle baba oğul ilişkisi güzelce sürüp gidecekti. Oh, yüreğine su serpilmişti şimdilik, çok şükür...

ON BİR

Hüsni'nün ayrılmasından sonra ilçede şöyle bir olay geçti.

Saffet'in küçük kağıt-kitap dükkanı, karakolun on ev, iki dükkan aşağısındadır. Oralarda çarşı biter, genç öğrenci kızların alışverişe gelmeleri de kolay olurdu. Bu bakımdan ilçe koşullarına göre iyice bir yer seçmiş sayılırdı Kitapçı Saffet. Ama o, iyi dükkan bulmanın ne sevincindeydi, ne de bilincinde. İlçeyi iki yıl önce geçim yeri edindiği zaman da böyle bir kaygısı yoktu çünkü. Yaşam süresince böyle bir kaygı duymamıştı ki adam.

Hakkı'nın teyzesi oğlu Cahit, bu sokaktan geçerken bir ses duydu:

“Şiş, oğlum! Gelsene az.”

Cahit, kendine seslenildiğini anlayamadı önce, bakındı:

“Ben mi?”

“Sen, sen... Gelsene az.”

Cahit girdi dükkâna. Ne diyeceğinin merakı, kulağından, çenesinden, saçlarına dek toplanmıştı yüzünde.

“Otur şöyle.”

Oturdu. Cahit merak ededursun, önce Saffet'i tanıtmamızı sürdürelim.

Küçük bir memurun tek oğlu olarak yakın kasabada, Mustafa Öğretmen'in kasabasında dünyaya gelmiş, sessiz bir çocukluk, orta halli bir öğrencilik döneminden sonra liseyi bitirmişti. Annesinin ölümünden sonra babası emekliye ayrıldı, hemen ardından o da öldü. Zavallı adamın tek kuruşunu harcayamadığı kırk bin lira emeklilik ikramiyesi ona kaldı. Bu parayla işler çevirdi. Sırasında yer değiştirdi, İl'e gitti, çevre ilçelere gitti, bir işyerine memur, yazman olarak girdi, olmadı, yine serbest iş tuttu, dükkân açtı, alım satım

peşinde koştı. Amacı zengin olmak, gelirini artırmak da değildi. Ne var ki, yok-yoksul da düşmedi. Babadan kalma emeklilik ikramiyesini hep olduğu gibi korudu.

Paranın zamanla değerden düşmesini bile hesaba katmadı. Ona göre dünyada böyle şeyler sorun değildi. Çevresinde insanlar koşuşurlar, konuşurlar. ama umursamaz görünürdü Saffet. Çok partili düzene geçişten sonra da umursanadı hiçbir şeyi. Demokrat Parti'ye girdi, ama umursadığından değildi bu. Birtakım insanlar giriyorlar, canla başla konuşuyorlar, tartışıyorlar, alanlara birikiyorlar, söylevleri dinliyorlar, alkışlıyorlar, bağırıp çağırıyorlardı. O da öyle yaptı. Kalıbına kıyafetine bakanlar, onu da adam sırasına kattılar. Saffet de adam sırasına konanlar arasında, parti ilçe yönetim kurullarında görev aldı. Anlamını iyice bilmediği sözcükler kendiliğinden ağızından dökülür oldu. Birileri hizipleşmiş, bölünmüş, aralarında buldu kendini. Tamam dedi, olur dedi, onlarla birlikte çekildi. Öteki partiye girdi. Orda da öyle, geçmiş günlerdeki gibi şeyler oldu, aynı olayları yaşadı. Öteki partiye girdi. Ama olmuyordu işte, burda da vatani, ulusu düşünenler az çıkıyordu. Çekildi yine. Çevredeki dedikodulara bakılırsa, aralarına düştükleri onu kandırıyorlarmış, her birinin bin tarakta bezi varmış, ya sandalye kavgası yapıyorlarmış, yada gemilerini yürütmek için ötede daha büyük olanaklar bulmuşlarmış. Saffet'in var mıydı böyle bir şeyi? Yoktu. İşte, adamcağız, iki kez il'e yerleşmişti, dört kez çevre ilçelerde iş peşinde koşmuştu, devlette olsun, özel işyerlerinde olsun, türlü memurluklara girip çıkmıştı da, eşeğin kuyruğu gibi ne uzamış, ne kısalmıştı. Öyleyse dürüst adamdı o, yürekli adamdı. Doğru söyleyeni dokuz köyden kovarlardı çünkü. Günün birinde soruşturma açılmıştı hakkında. Çalıştığı şirkette önemsiz bir parayı cebe indirdiği için. Polis, savcı, yargıç derken, soruşturma sonuçsuz kaldı. Dürüstlüğüne öylesine inanmıştı ki çevre, bu durum, soruşturana da etkilemiş olmalıydı. Üstelik Saffet diyordu ki:

“Yaaa. Öyle mi?... Çalmış mıyım?... Çalmışım demek... Düşürmüş olmayayım. İşte makbuz koçanları... Eksik çıkarsa razıyım... Olur a, başa geldi, çekeceğiz... Tamam Komser Bey, tamamı Savcı Bey, tamamı sayın yargıç, verin cezaı...”

Başka hiçbir şey söylememişti. Dürüstçe savunmanın, kendine güvenin içten kanıtı olarak almışlardı bu sözleri.

İl'de bir dul kadın bulup evlenmişti. Onu da peşinden sürüklü-

yor, o kira evinden çıkıp bu kira evine taşınırken evdeki eskiler elden çıkarılıyor, yenileri alınıyordu. Kadını da uydurmuştu kendine, çıtı çıkmadan gidiyordu peşinden. Evde bekliyor, yemek yapıyordu. Nasıl geçindiklerini, ne iş tuttuğunu sormamaya alıştırmıştı onu.

Yeryüzünde var mı, yok mu, belli değildi. O partiden bu partiye girip çıktığına, birtakım yerler edinebildiğine, kimi zaman bağırıp çağırarak namustan, erdemden dem vurduğuna, yeri gelince kimilerinin yüzlerine tükürür gibi görevden çekilmesini bildiğine göre yeryüzünde vardı herhalde, yaşıyor olmalıydı. Biraz kirli de olsa beyaz gömleğine, sürekli iki ay düğümlü kalsa da çizgili kravatına, üstünden aylarca çıkarmasa da koyu renk giysilerine bakılırsa, böbürlene böbürlene yaşayanlar arasında sayılmaya hak kazanmıştı. Hele vaktinden önce çökmenin belirtisi o kır saçları, torbalanmış gözaltlarına doğru sarkan boğum boğum et parçalarıyla görmüş geçirmiş, düşünmekten yorgun bir adamdı. Öyleyse saygıdeğer insanlar arasına girmeye çoktan hakkı vardı. O partiden niçin çıktın, bu partiye niçin girdin, dükkânını niye kapattın, memurluktan niye ayrıldın diye sorulunca, tutarsız, ipe sapa gelmez yanıtlar veriyordu, ama sesinde dürüst insanlara özgü o saygın öfke vardı ya, öyleyse soranlar yanıtını anlayamayacak denli aptaldılar. Öyleyse sorulmamalıydı. O ne derse desin, dinlenmeliydi yalnız.

Saffet'i tanıtmak için şu öyküyü anlatmak gerekir. İl'de yabancı-sı olduğu yerlerden geçiyordu bir gün. Memur kılıklı iki adama rasladı. Önlerine geçti, durdurdu. Birine döndü. Pek abartılı değil, ama uzun süre görmediği bir dostuyla karşılaşırken içtenliğiyle:

"Ooo, Selâhattin Bey." diye el uzattı.

Şaşırın adam da elini uzattı:

"Benim adım Selâhattin değil."

Saffet, yüzündeki o içtenlikli, abartısız sevinci bozmadan, elini alnına vurdu hemen:

"Ooo, Tahsin Bey..."

"Tahsin de değil."

"Elektrik idaresinde değil miydiniz siz?"

"Değilim."

"Nerde?"

"Tapu kadaastrodayım ben."

Saffet yine elini alnına vurdu:

"Tamam!"

“Adım da Aziz.”

Saffet dilinin ucuyla dudaklarını yaladı:

“Tamam Aziz Bey, tamam! Arkadaşız...”

“Adınız neydi sizin?”

Saffet elini alnına vurdu, dilini şaplattı yine:

“İki buçuk lira ver. Sigara alacağım.”

Adamın eli cebine gitti büyülenmiş gibi. Hemen uzattı iki buçuk lirayı:

“Al, al, ama...”

“Tamam, tanıdın beni. Gelirim ben sana.”

Şaşkın adamla şaşkın arkadaşını geride bırakıp uzaklaştı. Neden sonra kendine gelenlerin kahkahalarını da duymadı.

Saffet parasızlığından mı yapmıştı bunu? Hayır. Düzenbaz, üç-kâğıtçı olduğundan mı? O da değil. Ama hemen eklemeli; düzenbazlık sonradan edinilir. İnsan sıkıntıya düşer, düzenbaz olur, ek-mek parası çıkaramaz, üçkâğıtçı olur, düş peşinde koşar, dolandırıcı olur. Ne var ki Saffet öylelerinden değildi. Anasının kamından düzenbaz çıkmış denirdi Saffet gibisine. Bir oyundu her şey onun için. Yaşam oyun, partiler oyun, para kazanmalar, bir kadınla evlenip koca olmalar hep oyundu. Aman çabuk bitirelim bu oyunu dercesine hızlı yaşıyordu. Dünyalar dar geliyordu ona, ama kendi bile ayırde-demiyordu bu duygusunu. Dünyada çok işi varmış gibi orası, burası amaçsız koşturup duruyordu. Görenler de önemli birtakım işler yaptığını sanıp dünyaya gerekliliğine inanıyorlardı. Hani biriki ek-siği olmasa kimbilir, nerelere tırmanır, çıkardı bu adam. Ne var ki, bilen biliyordu eksikliğini, tanıyan tanıyordu. İki yıl önce yeni kurulan bir partinin ilçe başkanına gitmişti kendi kasabasında. İlçe başkanı kitapçıydı, dükkânında buldu:

“Partiye ben de yazılacağım.”

İlçe başkanı, Saffet’in gelmişini, geçmişini bilenlerdendi:

“Yazıl, yazıl... Ama...”

“Ama’sı ne?”

“Sen çok parti değiştirdin. Bizim partiyi biliyor musun?”

“Biliyorum.”

“Nasıl parti bizim parti?”

“Namuslu parti, dürüst parti. Türkoğlu Türklerin partisi. Ahlâk, fazilet partisi...”

“İyi. Bildiğin kadarı yeter. Ama böyle bir partiye kimler girer öyleyse?”

“Namuslu adamlar, dürüst adamlar, Türkoğlu Türkler, ahlâklılar, faziletliler girer.”

“Bak arkadaş, iyi söyledin, hoş söyledin. Parti örgütünü ilçede yeni kurmasaydık olurdu, ama daha dün bir, bugün iki... Üyelerimiz çoğalsın, seni de alırsız günü gelince, arada kaynar gidersen, ama...”

“Ama?”

“Şimdi olmaz. Sen ille üye olmak istiyor musun? Benimsiyor musun bizim partinin ülküsünü?”

Saffet, doğduğu günden bu yana alıştığı gibi aklının süzgecin-den geçirmeden yanıtladı onu:

“Benimsiyorum.”

“Öyleyse kalk, git bir ilçeye.”

“Hangi ilçeye?”

“Hangi ilçeye gitmedinse oraya.”

“Gittim say,”

“Git, yerleş. Zaten gezginliğe alışıksın. Orda bir çevre yap, gençlerden, akli başında adamlardan. Ülkümüzü benimset. Kur partimizin ilçe örgütünü...”

Saffet, daha haftası dolmadan kalktı, pılıyı pırtıyı topladı, o ilçeden bu ilçeye kondu. Bu dükkânı kolayca buldu. Kasabalı önce ona alışmakta güçlük çekti, ama Saffet’in alıştırma için üstün bir çabası olmadığından kaynaştı, gitti. Sonra kimi kimsesi olmayan bir adamdı onlara göre. Karısıyla gelmiş, burda kanın doyurmaya çalışıyordu işte. Üstelik akıllı adammış ki, tam yerinde açmış dükkânını, tıkr tıkr döndürüyor düzenini. Hele bak, bizden birinin aklına neye gelmedi orda böyle bir dükkân açmak? Bravo vallâ!..

Amacını unutuvermişti Saffet. İlk günler Gençlikspor’a girip çıktı. Elinde olmadan futbola merak sardı. Gençlere söylevler çekti. Gençlerin arasında olmak apayrı bir havaya sokuvermişti onu. Ona öğüt veren ilçe başkanı da baştan savma davranmıştı zaten. Kasabada o partinin ilçe örgütü kuruldu, kurulacaktı, ama Saffet’in bundan bile haberi yoktu. Bir gün o kuracaktı ilçe örgütünü. O gün ne gündü? Beş yıl sonra mı, on yıl sonra mı, bunun önemi yoktu. O şimdi Gençlikspor’un başkanlığını elde etme çabasıındaydı.

Cahit’i de bu amaçla çağırmıştı dükkânına:

“Ben seni tanırım evlât.” dedi. “Belediyede memursun, değil mi?”

Cahit, onun pırlak gözlerine, sarkık gözkapaklarına baktı. İçtiğini de hiç görmemişti. Acaba neden böyleydi bu surat?

“Evet, memurum belediyede.”

“Güzel... Bir öğretmen var burda, Mustafa öğretmen.”

“Var.”

“Tanırsın, değil mi?”

“Lisede öğretmen. Ama benim sınıfa hiç gelmedi ortaokulu okurken.”

Mustafa öğretmen için kulağına birtakım söylentiler gelmişti Cahit’in. Ama önemsememişti hiç:

“Tâ eskiden bolşevik öğretmen derlerdi ona. Bunu diyorsun sen...”

Pırlak gözleri kocaman kocaman oldu Saffet’in, sonra küçüldü:

“Bunu diyorum.”

“Eee, n’olacak?”

“O Belediye Bahçesi’nde, şurda, burda biriyle gezip dolaşıyor. Bir gençle, sen gibi...”

“Hakkı’dır. Teyzemin oğlu.”

“Teyzenin oğlu mu olur o?”

“Evlenmeye geldi. Gidecek düğünden sonra.”

“Peki, bir çocuk daha var...”

“Hüsnü. Hakkı’nın arkadaşı. Düğüne geldi, ama gitti geçen gün. Neden sordun?”

“Hiç, hiç.” dedi adam. “Hani ben yabancısıyım buranın. Bir ke-re seni de yanlarında gördüm de, sorup öğreneyim dedim. Teşekkür ederim...”

Cahit gerçekten önemsemedi. Belediye’ye, işinin başına yetişeceğini söyleyerek gitti.

Saffet oturdu dükkânında. Ama düşündü. Hiçbir şey düşünmez gibi düşündü. Sonra kapıyı çekti. Hemen yandaki karakol’un taş merdivenlerini tırmadı. Pinekleyen polise, yazı makinesini zar zor şakırdatan öteki polise aldırmadı, kapısını vurdu Emniyet Amir-i’nin.

Genç Komser Rıdvan buraya atanalı bir yılı az geçmişti. Kaba-salıyı tam tanıyamamıştı daha. Ama Saffet’i tanıyordu. Karakol’a gidip gelirken sık sık karşılaşmış, okula başlayan kızı için defter ka-

lem de aldırması ondan. Karakol'a kim gelirse gelsin, dileğiyle ilgilenir, herkesi ayrı ayrı tanımak, bilmek isterdi. Yalnızca işini düzenli yürütmek, ayağını sağlam yere basmak içindi bu tutumu. Genç, canlı, kıvrak, anlayışlı, üstüne üstlük, böyle görünmeyi de seven biriydi. Sekizi onu geçmeyen polis kadrosu o buraya geldiğinde savruluk içindeydi. Sanki on kişi değil de, yüz kişiymişler gibi İlçe'ye yayılıyorlar, o dükkân, bu kahve dolaşıp havyar kesiyorlardı. Giden Emniyet Amiri'nin gevşekliğindendi bunlar. İki kilo pirince, üç metre kumaşa adını iki paralık etmiş, buyruğundakilere söz dinlemez olmuştu. Sonunda sürmüşlerdi onu. Ama genç Komser Rıdvan'ı da sürmüşlerdi. Sırf işini pürüzsüz, yan tutmadan yürüttüğü için gelmedik kalmamıştı basma. Karşısında mum etmişti polisleri. Olur olmaz, ortalığa çıkarmaz, kasabalıyla yüzgöz olmalarını engellerdi. Kısaca kasabalı onu bulduğuna sevinçli, o da kasabada hır çıkmadığına böbürlüydü.

"Buyurun, oturun. Neydi adınız?"

"Saffet, beyefendi."

"Oturun Saffet Bey... Önce bir şey söyleyelim. Çay?"

Zile bastı. Elektrikler kesikti. Kalktı, kapıyı araladı:

"Osman, söyle de bir çay getirsinler."

Resmi giysilerinin düzenli görünüşü, yürüyüşü bile belli ediyordu. Kasabalı kendine benzetemeyecekti onu. Oturdu:

"Buyurun."

"Komser Bey, sizi rahatsız edişimin sebebi... Bir uyarı."

Komser Rıdvan'ın kaşları çatıldı. Kendini, uyarıya gereksinim duymadan görevini yerine getirenlerden sayar, uyarıda bulunmak isteyenlerin içinde yatan şeytanı, genç yaşına karşın bilirdi. Ama ne yazık ki, kimi zaman bu sözcüğün altında yatan "ihbar" anlamını çıkarmayı da gerektiriyordu görevi. İnce, sarı bıyıkları üstünde parmağını gezdirdi, düzgün taralı saçlarına pek dokunmadan ensesinde elini kaydırды:

"Ne uyarısı?"

Saffet, onun bu sözden hoşlandığını sandı, aptal aptal dikti gözlerini.

"Biz görevimizi biliriz, uyarı gerekmez bize."

Bir ölüm sessizliği dolaştı odada. Saffet, Komser'in arkasındaki camlı çerçevede kürk yakalı Atatürk'ün gülümseyen gözlerini gördü. Komser'in dinlemekten hoşlanacağını umduğu sözü bulamadı:

“Komünist var.” dedi birden.

Genç Komser’in bıyıkları uzadı, dişleri göründü. Gerçekten tatlı tatlı gülümsedi, ama Saffet, onun bıyıkları altındaki gülmeyi göremedi.

“İhbar mı?” demişti Komser.

“Hah!” diye sözü yakalamış gibi atıldı Saffet. “İhbar...”

“Kim hakkında?”

Pörsük yüzünün etleri pelte gibi sallandı:

“Mustafa öğretmen.” dedi, sustu.

“Anlatın, dinliyorum.”

“Bu öğretmen hemşerimdir. Komünistlikten mahkemelere düştü, yattı, çıktı. Sonra Demokrat’ların affına uğradı, tâ o zaman...”

“Evet?”

Saffet kuyuya düşer gibi oldu. Kapıya baktı. Şaşırtma verip iki buçuk lirayı cebe indirmelere, o nedeni bilinmez oyunlara benzemiyordu bu iş. İçinde ivedilik duydu:

“Komünisttir o alçak, vatan haini. Hemşerilerinin yüzkarası. Alıyor genç genç çocukları karşısına, zehirini akıtıyor, beyinlerini yıkıyor. Bir öğretmen daha var, adı Yılmaz. Onunla yemedikleri haltı bırakmıyorlar... Yılmaz namussuzu öyle sinsi ki, Halk Partisi’ni siper etmiş... Ben bilirim bunları. Kaç yıllık particiliğim var... Sonra öteki, Hurşit Bey...”

“Hurşit Bey de kim?”

“Mustafa öğretmenin kayınbiraderi. Hani bir manifaturacı var ya.”

Genç Komser tanışmıştı Hurşit’le:

“Evet, evet?” dedi.

“Gençlikspor’un başına geçmiş, eniştesinden aldığı lafları sayıp döker, gençleri zehirler... Yakında maça gidecek çocuklar bizim ilçeye. Ama o çocukları çalıştırmayı düşünmüyor, propaganda yapıyor. Eniştesinden öğrendiği zehirleri akıtıyor...”

“Siz duydunuz mu?”

“Ben değil, herkes duydu.”

“Yani sağır mıyım ben? Onu mu demek istiyorsun?”

Saffet, demirli pencereden görünen karşıki tahta eve baktı. Altındaki oduncu dükkânının soluk tahta kepenkleri inik. Onun bakışı, penceredeki saksıları anımsattı genç Komser’e. Renkli renkli duran şebboylara, gece safalarına, küpe çiçeklerine şöyle bir göz attı.

“Çıkarın bir-iki polis, yapın tahkikatınızı.”

Komser Rıdvan görevinin öğretilmesine sinirlenirdi. Ama görevi içinde sinirini belli etmemek de vardı:

“Peki.” dedi. “Gerekeni yaparım. Teşekkür ederim.”

Pırtlak gözlerini kırpıştıra kırpıştıra ayağa kalktı adam. Aman, şunun yanından bir çıksın da, içmediği çay olsun. Kapiya yöneldi, çıktı. Onun ardından Komser kalktı, kapıyı açtı, seslendi:

“Osman! Bana Seyit’i bulsunlar.”

Kapıyı hızla vururken pezevenk diye söyleniyordu. Hasta deyus! Surata bak, süngüye davran!

On yıllık polislik deneyi kolay öğretmişti ona insan tanımayı. Görünen suçluların değil, bu görünmez suçluların çanına ot tıkamalıydı önce. Ama olmuyordu ki... Tam bir işe el atıyordunuz, sürüveriyorlardı adamı. Ama?.. Bir aması vardı işte. Adamın söyledikleri bir ince konuya giriyordu. Bunun içinden sıynılıp çıkmak, öyle pek kolay değildi. Yazıya çiziye dökmeden önce, ince eleyip sık dokumalıydı. Belki altından bir çapanoğlu çıkmasını engelleyemezdi. Ama sağ deyip, sol deyip yok yere dünyasını zindan ediyorlardı birtakım adamların. Doğru, dosdoğru yürütürdü işlerini, öyleyken bir kulp bulup sürmüşlerdi işte, genç yaşta bu Allahın belâsı ilçe’ye. Böyle düşünürken Polis Seyit, kapıyı tıklatıp girdi:

“Beni çağırtmışsınız, Komserim...”

“Gel, gel.”

Sekiz-on polis arasında Seyit, uzak ellerden olan tek adamdı. Ötekilerin birkaçı yerli, birkaçı da çevre ilçelerden gelmeydi. Komser Rıdvan’a göre Seyit görevi hem onurlu, hem akıllı yürütmesini bilirdi. Ötekiler, aynı yerde doğup büyümenin, aynı yörenin geleneklerini paylaşmanın verdiği umursamazlıkla yüzgöz olmuşlardı kasabalıyla. Aralarında polisliklerine böbürlü, yukardan atan, attığının nereye gittiğini bilmeyen, böylece işleri arapsaçına çevirenler vardı. İnce işlerde güvendiği tek adam Erzurum’lu Seyit’ti.

“Geç, otur şöyle.”

Kapı vuruldu, çay geldi.

“Al, iç şu çayı da...”

Seyit, utana sıkıla çayı aldı. Komser’inin kendine söylediği çayı sunmasını anlayamadı:

“Siz içseydiniz Komser’im. Madem söylemişsiniz.”

“İç, iç sen. Hem kendime söylemedim. Burda biri vardı şimdi, gördün belki. Kitapçı Saffet...”

“Evet, antrenör.” dedi Seyit.

“Ne antrenörü?”

“Gençlikspor’un antrenörü. Topa vurmasını bilmez, daha penaltı nedir, ofsayt nedir, anlamaz, hakemlik yapmaya, çocukları çalıştırmaya kalkar. Bu yüzden arası Hurşit Bey’le na böyle.”

Aralarının açık olduğunu, iki elini sıkıca kenetleyerek gösterdi nedense. Genç Komser’in gözleri parladı. Her şeyi, hemen anlamıştı:

“Vay namussuz! Demek bunun için...”

Kara gözlü, kara saçlı, kara bıyıklı, yapılı polis, şapkasını dizinde tutuyordu:

“N’oldu Komserim?”

Genç Komser, işini inceden yürütmeyi bıraktı. Bu da başka bir incelikti:

“Geldi şimdi bana, yok o komünist, bu komünist, Hurşit Bey komünist, çocukları zehirliyor filân...”

Polis Seyit güldü:

“Hah hah hah! Hurşit Bey mi komünistmiş?”

Komser Rıdvan onun gülmesine yalandan katılacak oldu. Ama dondu, kaldı dudaklarında bu gülüş. Yalancı bir şaşkınlığa düştü ki, bu da ince bir yöntemdi kendince:

“Komünist var mı ki ilçede?”

Bu kez Polis Seyit kesti gülmesini. Beden eğitimindeymiş gibi başını, bir sağa devirdi, bir sola devirdi. Öyle mi desin, böyle mi desin gibilerden avurtlarını içeri çekti. Sözü yüzünün anlamını tamamladı:

“Var da, yok da...”

“Kim var?”

“Öğretmen Musta’bey için söylerler, Yılmaz Bey için söylerler.”

“Yılmaz Bey Halk Partili...”

Seyit, kafası mengeneye sıkıştırılmış da oynatmaya çabalıyormuş gibi ıknıp sıkınıyordu:

“Söylerler işte, Komserim...”

“Sen bir şeylerini gördün mü? Duydun mu?”

“Öğretmen Musta’beyin başından bir olay geçmiş eskiden...”

“Eskiden...” diye önemsemeden el salladı Komser.

Siyasi polisten yaşlıca bir arkadaşının yakındığını anımsadı. Eski solcuları düşünürdü de haksızlık ettiklerine inanırdı o. Bu şimdi ki solcuların yanında zemzemle yunmuşlar, derdi.

“Onu geç!” dedi yine. “Olmuş, bitmiş geçmiş, gitmiş. Öğretmenlik vermişler, nerdeyse emekliliğe ayrılacak adam... Başka?”

“Başka?.. Hepsi bu, Komserim.”

“Peki, Hurşit Bey?”

Hurşit’in adını duyunca gülme alıyordu Polis Seyit’i. Bu gülmenin anlamını da çok iyi biliyordu genç Komser. Uzaktan şöyle böyle tanıdığı Hurşit’in ciddiye alınacak yanı yoktu demek... Oysa Safet pek ciddiye almıştı onu.

“Sen bir Hurşit Bey’e uğra. Komserim tanışmak istiyor, de.”

“Hemen şimdi mi?”

“Hemen gelirse iyi olur.”

Seyit, kimselere duyurulmadan bir soruşturmanın Hurşit’ten başlatılarak yürütüleceğini sandı, ciddileşti.

“Başüstüne, Komserim.”

**

Yarım saat sonra geldiğinde, anlatacaklarını cankulağıyla dinlemeye hazırda Komser:

“Buldun mu? Geliyor mu?”

“Geliyor. Sen git, ben gelirim, dedi. Merak ediyor, belli. Ama buralılar polis yanında yürümekten, hele birlikte karakola gelmekten pek hoşlanmazlar... Şimdi gelir nerdeyse...”

Dediği çıktı. On beş-yirmi dakika sonra kapıyı Polis Seyit araladı, Hurşit’i içeri aldı. Yalnız bırakılmaları gerektiğini Komserinin bakışından anladı.

“Buyurun, Hurşit Bey.”

Buyur edilmese de otururdu Hurşit. Az şişkin göbeğini pantolon kemeriyle sıkıştırmıştı. Gömleğinin yakası açık olduğuna göre sere-serpeymiş dükkânında. Ceketini sırtına aldığı gibi fırlamış.

“Hayrola Kornser Bey?” dedi otururken.

Dışarılıklı zenginler, devlet memurlarınca elüstünde tutulmaya alışmışlardır. Hurşit bunu arayacaklardan değildi, ama genç Komser, bildiği gerçeği uygulamakta yarar gördü:

“Hele oturun, hele oturun Hurşit Bey... Önce çay mı, kahve mi?”

“Kahve.”

Zile bastı. Dışarda öten çingirtıyı duyunca:

“Hele şükür, gelmiş elektrik.” dedi.

“Yaa... çok uzun kestiler bugün.”

Sporcu görünme kaygısıyla savruk davranışı olmasa buralı demezdi Hurşit’e. Sabah tıraşı yüzünde parlıyor, yanağının kırmızısı, dudaklarının dolgunluğu sağlığını gösteriyordu. Kaşları da, kirpikleri de saçlarının koyu kumral rengindeydi. Koyu zeytin yeşili gözlerindeki aydınlık bakışla yaşını bile belli etmiyordu. Konuşmadaki, bakışındaki, oturduğundaki kendine güven, birçok Anadolu zengininde vardı, ama Hurşit güven duygusunu varlığından almıyordu. Sporseverliğin vurdumduymazlığı, varlığıyla birleşince, iyiliksever, babacan, alçakgönüllü bir görünüm veriyordu ona. O kadar ki, bu rahatlığı görünce, Seyit’i gönderip onu çağırtmakla yaptığı yanlışlığı anladı Komser Rıdvan, öyle ya, karşısına aldığı, çağırttığı kişi böyle biri, böylesine güven duyulacak bir insandı. Ne konuşacaktı onunla? Bir amaçla çağırılmasa, konuşulacak çok şey vardı belki. Düzenbaz olduğuna yüzde-yüz inandığı Kitapçı Saffet’ten bile söz etmek yakışık almazdı. Ama yine de yanılmış sayılmazdı. Polis Seyit’in gülüşünde yakalamıştı Hurşit’in kişiliğini. Onunla bir kez açık açık konuşmak gerektiğini hemen sezmişti. Çünkü açık konuşulabilecek bir adamdı. Bunu da sezmişti. Bir seziyordu ki bu, değme polislerde yoktu. Bu yanını bilirdi genç Komser. Ayrıca bilinip görünmesini ister, bilip görmek istemeyenlere de öfkelenirdi:

“Sizin için komünist diyorlar.” dedi birden.

Hurşit’i hiç, ama hiç etkilemedi bu söz. Futbolsever diyorlar gibi bir sözdü bu sanki. Üstelik belli belirsiz gülümsedi gözleri:

“Bok yemişler.” dedi. “Özür dilerim.”

Sustu. Bu kadarcık bir söz bile ona duyulacak güvenin ne denli yerinde olduğuna yeterli kanıttı. Ama Rıdvan gülümseyerek bekliyordu konuşsun diye.

“Kim demiş?” diye sordu Hurşit.

“Kim olduğunu bırakalım isterseniz.”

“Yo, yoo, Komser Bey, dostumu, düşmanımı bileyim... Hoş,

düşmanım yok bilirdim, ama varmış demek... Madem çağırdınız, söyleyin.”

“Saffet Bey.”

İlk kez soluğu kesildi Hurşit'in. Ağzı bir süre açıldı:

“Hani şu Saffet?” diye elini kaldırdı sokak yönünde. “Şu Kitapçı Saffet? Beni nerden tanırması o zibidi?”

Suçlayacaksa, bilen biri suçlasın der gibi kafa tutuyordu sanki:

“O neydiği belirsizi, ilçe'ye geldiğinde bir adam sandık...”

Kapı açılınca sustu, kahvesini aldı, çocuğun çıkmasını bekledi:

“Bir adam sandık da aramıza aldık. Bileydim kulübe adımını atırmazdım onun. Oldu bir kere işte. Kaç kereler, kucaklayıp kapı dışarı edecek oldum, hadi dedim, hani yüzüm tutmaz Komser Bey... Buraya, size geldi ha? Bak şu terbiyesiz herife! Kimbilir, daha neler söylemiştir, belki eniştemin adını da anmıştır.”

“Kim enişteniz?”

“Öğretmen Mustafa. Mustafa Kıyılı, Komser Bey, tanırırsınız. Delikanlılığında bir iştir, gelmiş başına. Buraya ablamla atandıklarında, ablam da öğretmendir benim, birkaç kişi eniştemin eski günlerini hatırlayacak oldu. Bolşevik öğretmen filân diyorlardı ardından. Susturdum hepsini de. Belki onun sözünü edip yakıştırdı bana da...”

Hurşit'in dobra dobra konuşmasını izliyor, yüzü gülüyordu Komser'in.

“Doğru söyleyin, Komser Bey, ondan da sözetti mi, etmedi mi?”

“Etti.”

Komser de açık konuşmak gereğini duymuştu.

“Biliyorum, neden geldi, buraya aşağılık herif.”

“Neden?”

Hurşit, sözü sürdürmek istemediğini elini silkeleyerek açıkladı.

“Söyleyin, neden?”

“Bırakalım şimdi.”

“Neden ama?” dedi Komser Rıdvan.

Sesinde suçlama yoktu, sorguya çekme belirtisi de yoktu, öyle bile olsa aldıracıklardan değildi Hurşit. Komser'in üstelemesine önem bile vermedi.

Komser, kendi bulduğu nedeni ondan işitmek istiyordu. Ne var ki Hurşit, o yanlara değinmeyecek kadar soylu görünüyordu.

“Ben biliyorum.” demek zorunda kaldı genç Komser.

“Neymiş?”

“Rekabet.”

“Ne rekabeti?”

“Antrenörlük.”

Hurşit suratını ekşitti. Gizli bir anlamla doğruladı bu olasılığı. Ama Saffet’le aynı terazide tartılmanın tatsızlığını duyuyordu. Açıkladı:

“Hani onunla aşık atar gibi görünmek istemem. Saçma sapan, abuk sabuk konuşur çocukların karşısında. Hepimiz milliyetçiyiz, Türküz, ama bunlar olur olmaz söylenince de değerinden düşüyor Komser Bey. Yok, Türkoğlu Türkler ‘miş, yok, sağlam kafa sağlam vücutta bulunmuş... Kırk yıllık yaveler... Çocuklar iyi çalışırlarsa Almanya’ya işçi yazdıracakmış... Yahu, iş bulma kurumu mu bizim kulüp? Hoş, ben yeterince uğraşırım çocukların dertleriyle, görev sayarım kendime bunu... Biz önümüzdeki maça alnımızın akıyla çikalım diyoruz...”

Genç Komser hoşça güldü:

“O da öyle diyor...”

Hurşit ilk kez aptallaştı, ama kısa sürdü:

“Eee, nasıl olacakmış bu? Kendine bıraksak yapacak mıymış? Sahada çalıştırırım ben çocukları, elinde bir düdük, hop, ortaya çıkar. Yok, öyle değil de böyle. Sağaçığin görevi üstüne nutuk çeker. Bende oldu kabahat, ayağını attırmamak vardı ya başında, neyse... Ben şu kahveyi içip kalkayım.”

“Sinirlenmeyin Hurşit Bey. Ben onu ciddiye alsam sizi çağırır mıydım?”

“Yok efendim, sinirlendiğim yok.”

“Neyin nesi bu adam?”

Hurşit, eniştesi Mustafa’dan öğrendiği kadarını anlattı:

“Bizim enişteyi bir sorun.” dedi sonunda. “İlçe’de sevmeyen yoktur...”

“Biliyorum, biliyorum.”

“Neyse... Başka konuşacağımız yoksa bana müsaade. Ağabeyim namaza gidecek, dükkânda bulunmam gerek. Sonra çocukları çalıştırmaya götüreceğim. Duymuşsunuzdur, maçımız var yakında.”

“Duydum... Başarılar... Güle güle Hurşit Bey, sizi yordum, kusura bakmayın. Aramızda kalsın, olur mu?”

Hurşit, geniş el kol hareketleriyle böyle şeylere metelik vermediğini belli etti, çıktı.

Çok geçmeden kapı vuruldu. İçeri Seyit'in gireceğini sandı genç Komser:

"Gel, Seyit, gel..."

Başını kaldırdı, karşısında Saffet duruyor. Genç Komser dik dik baktı onun pırtlak gözlerine. Hurşit'in karakoldan çıkması üstüne geliverdiğine göre, dükkânı önünde durmuş, kapıdan gözünü ayırmamıştı bu adam. Sanki karakola girip çıkanın hesabını soruyorlar deyustan! Korkunç öfkeleni:

"Gel!" dedi.

Şeytanca sırtışını bile açığa vuramayan buruşuk suratında bir şaşkınlık belirmişti Saffet'in. Kapıyı yavaşça itti, bir adım attı. Hazırol durması gerektiğini Komser'in sesinden anlamıştı:

"Geldim."

"Kim çağırdı seni?"

"Kimse. Ben geldim."

Hurşit'i gönderdiğinden beri ayaktaydı Komser. Gezindi, döndü. Dik dik baktı adamın sarkık, iğrenç suratına. Yüzünü ekşiterek masası başına geçti. Oturmamıştı daha:

"Sen misin polis? Biz miyiz?"

"Efendim, şey..."

"Sus!" diye masaya bir şaplak atarak koltuğuna oturdu Rıdvan. "Çık dışarı! Sittirol!"

Bomboş bir bakışla kapıyı araladı, sinek gibi uçarak yok oldu Saffet.

**

İki gün sonra akşamüstü, Kitapçı Saffet Gençlikspor'a geldi Hurşit'ten önce. Çarşı içinden yürüyüp, taş köprüyü aşip Hükümet Konağını sağda, Jandarma Kumandanlığını solda bırakarak gidince, garaja az bir yol kala, sağdaki küçük dükkânın üstündeydi kulüp. Hurşit, eski ufak evlerinin alt katını dükkâna çevirtmiş, kiraya veriyordu. Üst katıysa parasız pulsuz, Gençlikspor Kulübüne ayırmıştı. Dükkânın yanındaki kapıdan girilir, daracık bir merdivenle çıkılırdı Kulübe. Futbola düşkün çocuklardan oluşuyordu üyeler. Takıma alacak çok çocuk buluyordu Hurşit. Bir bölümü sıradaydı bunların.

Kendilerine göre ilerisi için birer futbol yıldızıydı her biri. Güçlkle sağlanan formlarını, ayakkabılarını burda giyerler, doğru lisenin altındaki eski kışlaya, çoktandır kurulmuş iki kale arasında top peşinde koşmaya giderlerdi. Ama olağanüstü günlerdi bugünler. Öbür pazara, çevre ilçelerden birine maça gedeceklerdi. Hurşit düzenli bir biçimde, saati saatine çalışmaya çıkarıyordu çocukları. Çoğu babası yanında, yada başka yerlerde çkraklık, kalfalık ediyordu. Hurşit her biri için vakit ayırmış, babalarıyla, ustalarıyla gidip konuşmuş, bugünlerde sıkı çalışmak gerektiğinden, gerek çocukların, gerek kendisinin çabalarına onların da yardımcı olmalarının kaçınılmazlığından dem vurmuş, gençlerin çalışmalara zamanında katılmalarını sağlamıştı.

Kulübün kapısı açık kalırdı içeride birileri bulundukça. Dar merdivenleri çıkarken yukardan sesler geldiğini anladı Hurşit, durdu, bir süre kulak verdi. Sokaktan atarabalarının, vınlayarak geçen minibüslerin sesi gelmediği zaman konuşanın kim olduğu apaçık anlaşılıyordu. Kumandan gibi bağırıyordu Saffet. Gümür gümür geliyordu sesi:

“Arkadaşlar!” diyordu. “Bu maçı mutlaka kazanmalıyız. Benim doğup büyüdüğüm ilçeye gidiyorsunuz. Onları gayetle yakından tanırım ben. Sizler benim çocuklarımsınız. Anlatacaklarım çok faydalı olacak size. İyi kulak verin, dinleyin! Yıllar önce bir maç yapıldıydı orda. Onlar öyle kalleştir ki, ne yaptılar, biliyor musunuz?.. Bakın, iyi dinleyin... Doğup büyüdüğüm yer, ama ben doğru adamım, her şeyin doğrusunu söylerim... Bizim orda iki cins kaynak suyu vardır. Biri tatlı su, iyidir, içilir. Biri de acı su... Acı dedimse, ağza alınınca hemen belli etmez acılığını. Kaba su yani, içilmez. Şişirir adamı, kandırmaz... Maça gelenlere, öğlen yemeği verdiler, yedirdiler, içirdiler. Ama hangi sudan içirdiler? O sudan işte, kaba sudan içirdiler bol bol. Onlar da içtikçe içtiler, su kandırmıyor çünkü. Hepsi oldular mı böyle. Karınları böyle şişti... Sonunda maçı kim kaybetti?...”

“Onlar kaybetti, onlar...” diye gülüşerek bağıırıyorlardı çocuklar.

“Aferin, iyi bildiniz. Onlar kaybetti maçı. Onun için benim sözümünden çıkmayacaksınız orda!.. Başkanınız benim sizin!.. Hüseyin, Arif, Ahmet, Ali, Gültekin, Recep, evlatlarım, siz Almanya’ya işçi mi gitmek istiyordunuz. Bırakın bana, yoluna koyacağım o işi de...”

Orda, bir partinin ilçe başkanı vardır, arkadaşım, can ciğer dostum. Onunla konuşacağım. Bunlar aslandı, Türkoğlu Türktür dedim mi ben, sözüm senettir ona... Şimdi Hurşit Bey gelirse, göreyim sizi, açık açık konuşun. Ben açık açık konuşacağım, soralım çocuklara diyeceğim, çalıştırmak için seni mi istiyorlar, beni mi? Çocuklarımız versin kararı... Zaten onun sonu geldi... Bu memlekette, komünistlere, solculara, anarşistlere, vatan hainlerine..."

Hurşit çoktan fırlamıştı yukarı. Saffet, Hurşit'i görünce susuvermişti. Soluk soluğa kaldı, şöyle bir bakındı Hurşit. Ne görsün? Çocukları tek sıra dizmiş karşısına. Gerçekten dinleyip dinlemedikleri belli değil, kuzu gibi bakıyorlar çünkü. Saffet'e baktı. Pırlak gözleri yuvasından çıkmıştı adamın. Göz göze gelmekten çekinmedi Hurşit'le. Dimdik, kıpırtısız duruyordu öylece. Elini uzattı, çocukları gösterdi:

"İşte!" dedi. "Kararı onlar versinler!"

Hurşit'in gözü döndü. Yaşamı boyunca böylesine öfkelenmemişti. İki adım attı, Saffet'in yanında buldu kendini. İki eliyle yapıştı yakasına:

"Ulan, deys!" dedi dişleri arasından. "Burda kararı ben veririm!"

Sonra kucakladığı gibi hantal gövdeyi, merdiven başına sürükledi. Kızara bozara ayağını yerden kesti adamın, boş bir çuval gibi atıverdi aşağı. Tangır mangır yuvarlandı adam merdivenlerden, sokakta buldu kendini.

Çocukların arasında Gültekin de vardı. Kimi pencereye koştu görmek için, kimi merdiven başına koştu. Saffet söylev çekerken kimilerinin içinden gülmek geliyordu, ama gel de gül... Öylesine yukardan bakıyordu ki adam. Şimdi balon gibi pıssadak sönuvermesi, hele Hurşit Bey'in kucağında boş çuval gibi havaya kalkması kahkaha olmuştu çocukların yüzünde. Cıvıldaşıyorlardı ortalıkta.

Bir dakika sonra, sokak kapısı dibinde yerden kalktı Saffet. Doğruldu, hiçbir şey olmamış gibi yürüdü. Kaşından akan kanı göremezdi, ama göz kıyısındaki ılıkliğin da farkına varamamıştı. Alnına götürdüğünde kana bulaşmış parmaklarını neden sonra gördü, şaşkın şaşkın evinin yolunu tuttu.

ON İKİ

Nazire, kocasıyla oğlunun arası düzelir diye boşuna ummuş meğer. Bunu Hüsnü'nün geldiği gecenin sabahında anladı. Murat, oğlunu görünce baygın yere düşmüştü, ama ayıldıktan sonra ses etmemişti. Hüsnü de babasının gözünden uzak durmayı yeğlemişti. Adam yatağına yatıp hemen uykuya dalınca, umudu daha da pekişmişti kadının. Bir boşalma, kendini yenilemek olarak gördü bu derin uykuyu. Sabahtan banyoyu yakmış, Hüsnü'nün temizlenip paklanmasını istemişti. Bir süre oğlunu seyretti yatakta. Onun yorgun, kendinden geçmiş uyumasını türlü şeylere yordu. Kaşık kadar kalmıştı yüzü. Kimbilir, kimlere uymuştu da İstanbul'da kötü yollara düşmüştü?

Zekiye de erken kalkmış, dışarda, özene bezene kahvaltı sofrası hazırlıyordu. Nazire erkenden uyandırmaya kıyamıyordu oğlunu, ama kalkması gerekliydi. Babasıyla aynı sofraya oturtmak istiyordu:

“Hüsnü.” dedi fısıf fısıf. “Hüsnü, kalk... Hadi yavrum, uyan...”

Hüsnü önce sıçrar gibi oldu, sonra gözünü açiverdi birden. Anesi onun uyanışında, kaçıp kovalanan insanların tedirginliğini buldu:

“Uykunu aldınsa kalk yavrum. Yıkan bir güzelce. Kahvaltı edelim sonra... Öğlen yemeğini yer, gine uyursun...”

Hüsnü çabucak kalktı. Banyoya girmeye hazırlandıkça, annesinin kendini doyumsuzca seyredişine bakıyor, gülümseyerek karşılık veriyordu. .

Kısa sürede yıkanıp çıktı Hüsnü. Annesinin verdiği temiz geceliği giydi. Kahvaltı masasına oturdu. Babası karşıındaydı. Yine susuyor, dün gece bayıldığını anımsamıyormuş gibi öylece duruyor-

du. Zeytine, peynire, reçele isteksiz uzanıyor, sanki dilinin ucuna gelen bir sözü etmemek için kendini zorluyordu. Nazire uydurma konular açıyor, Zekiye'ye, kahvaltıdan sonra bahçedeki çiçeklere su vereceğini, unutturmamasını söylüyordu. Oğlunu değil de, kocasını eve ısındırınmak ister gibi bir hâli vardı.

Murat, çay bardağını şangırtıyla bırakıyor, masada kendinden başka kimse olduğunu düşünmüyordu bile. Kimseyle ilgilenmediğini belli ediyordu.

Hüsnü, anlamazlıktan geldi ortadaki gerginliği. Zavallı annesine pek acıyordu. Onun iki arada, bir derede kalmışçasına, bir babasına, bir kendine bakışı içini burdu.

Kahvaltı süresince tek söz etmedi Murat. Kalkınca içeri girdi, giyinmeye başladı. Giyinirken, duyulur duyulmaz bir sesle söylendi yalnız:

“Baba, baba...” diye söylenerek Hüsnü'nün geçmiş yıllarda söylediklerini anımsadı. “Okulu bitireyim baba, çalıştırmam seni. Keyfin isterse çalışırsın... Önce babam var benim, annem var... Hıh!”

Ana-oğul bakıştılar. Nazire, Hüsnü'ye sus yaptı. Adam sessizce çıkıp merdivenden inerken de bir şey söylemediler. Aşağıda kapı kapandıktan sonra kadın, kocasının sinirli davranışlarını oğluna bağışlatmak istiyordu sanki:

“Sen bakma ona, alışır. N'apsın oğlum, baba o da. Kolay mı?”

Günler böyle geçiyordu. Polislerin evi aramasından sonra konu komşulardan kimileri ellerini, ayaklarını çekmişlerdi. Bunların dışında kalan, hâlden anlar, kara gün dostları da vardı. Hüsnü'nün evde gizlendiğini belli etmemek için gidebileceği komşulara yine gitti Nazire, gelenleri aşağı odaya aldı.

Hüsnü'nün geldiğinin ikinci günü, çarşı pazar işlerini ya kendi görüyor, yada Zekiye'ye gördürüyordu. Çünkü yasa kaçağı hain oğluna hizmet etmek, onun karnını doyurmak ağırlına gidiyordu adamın. Bunu açık açık söylemişti karısına.

Hüsnü, biriki roman da aldırır Zekiye'ye. Arka bahçeye bakan pencere dibinde oturuyordu, okuyor, sigara içiyordu arasıra. Perdelerin biraz çekik tutulması güvenliğine yetiyordu. Çünkü bahçenin ardında bir ev daha vardı, onun ardındaki ev de öbür sokağa bakıyordu. O ev eski bir kasaba eviydi, bahçeye penceresi yoktu. Boyu pencereyi geçen ağaç da, o evin üst katına yandan, açıktan çıkan merdiveni kapatıyordu. Onun sağındaki, solundaki evler hep tek

katlı, kendi evleri gibi, sıradaki evler gibiydi, aynı biçimdeydi. Güvenliydi kısaca. Günlerini Zekiye'yle konuşmakla geçiriyor, radyo dinliyor, okuyordu. Babası gazete okurdu, akşamları da eve getirirdi, ama artık onun gazete getirmediğini Zekiye'den öğrendi. Zekiye'nin gizli gizli alıp getirdiği gazetelerin yalnız kendisiyle ilgili bölümlerine göz atıyordu. Arada okuduğu köşe yazarlarının, ülkenin karanlık durumuna dokundurmalarını ancak kendi seziyor, bunlar da hiçbir şey söylemiyordu ona. Radyodan arananların adları bir dizi sıralandıkça kendi adıyla Yücel'in okunmadığına şaşıyordu. Bir gün Zekiye dedi ki:

"Ağbi, bunların yerini bilip söylemeyenler de cezalandırılıyor-muş."

"Öyle mi?"

"Radyo hep öyle söylüyor ya."

"Söylüyorsa öyledir."

"Sen dinlemiyor musun?"

"Dinliyorum."

"E, dinliyorsun da..."

"Bak, Zekiye, bizi saklayanlar, bize yataklık edenler cezalandırılır, ama bunlar ana, baba, kardeş gibi yakınlar olursa hiçbir şey yapamazlar... Niye mi?"

Ortaokul'dan sonra akşam kız sanat'ı bitiren Zekiye'ye dilinin döndüğünce anlatıyordu. O daha çok gençlerin elde silâh, banka soymalarını, adam kaçırmalarını, polisle çatışmalarını merak ediyordu.

"Bunu anlatmak uzun sürer, Zekiye..."

"Sen nerden öğrendin?"

"Nerden mi? Kitaplardan."

"Bu kitaplardan mı?"

"Yok canım, bunlar roman. Başka kitaplardan... Ama insan öğrenmek isterse bu kitaplardan da öğrenir. Hem kitaba bile gerek yok diyebilirim. İnsan şöyle çevresine bir baksın, ama akıllıca, bilinçle baksın, yaşamdan da öğrenir."

"Peki, ne istiyorsunuz?"

"Herkes bunu soruyor. Bana ilk kez sen soruyorsun. Ama biliyorum ki, herkes, gazete okudukça, radyo dinledikçe hep bunu soruyor kendi kendine. Soruyor da, yanıtını doğru dürüst verebiliyor mu? Yada alabiliyor mu?"

“Sen söyle doğrusunu.”

“Ben sana kısaca şöyle söyleyebilirim, Zekiye. Yeryüzünde ezenler var, ezilenler var. Sömürenler var, sömürülenler var. Çok eski zamandan beri bilinir bu. Yığınla adam düşünmüş, kafa patlatmış, kitaplar yazmış bu konuda...”

“Nazım Hikmet de şiirler yazmış...”

“Yazmış. Ama sen bırak şimdi Nazım Hikmet’i. Kişiler üstüne konuşursak konuyu daraltırız, içinden çıkamayız. Daha doğrusu ben anlatamam sana. Şimdi bak, insanoğlu sömürülmemek için yüzyıllarca savaş vermiş. Savaşlarının sonunda bir şeyler de elde etmiş. Sözgelimi düşünce özgürlüğünü elde etmiş. Söz söyleme, toplanma, parti kurma özgürlüğünü elde etmiş. Bunu tam başaran, yarım başaran, bir de hiç başaramayan ülkeler var... Zekiye, işte biz, bu başarı yolunda savaşım veriyoruz...”

“Bizde de partiler var, gir birine, orda yap yapacağını, orda söyle ne söyleyeceksen...”

Hüsnü, bu söze yanıt bulmakta güçlük çekti. O partilerin sömürülenlerin partisi olmadığını söylemek kolaydı, ama hangi partinin sömürülenlerin partisi olabileceğini anlatmak zordu. Sözün burasında, emekçiler, ırgatlar, köylüler, işçi sınıfı, birtakım kavramlar gelecekti:

“Bak.” dedi kısaca. “Bugün yeryüzünde nasıl zengin ülkeler, yoksul ülkeler, hani radyoda duymuşsundur, gelişmiş, az gelişmiş, geri kalmış yada geri bırakılmış ülkeler diye, evet, nasıl böyle ülkeler varsa, her toplumda da ayrı ayrı vardır bu. Bizim toplumumuzda, ülkemizde de var. Yani bu ülkenin zenginliklerinden daha çok yararlananlar var, daha az yararlananlar var, hiç yararlanamayanlar var. Üstelik ülkemiz de yoksul bir ülke. Sorunlar işte burda birbirine karışıyor. Sana bir şey söyleyeyim mi Zekiye?”

“Söyle, ağbi.”

“Bizim aramızda bile bugün, bu konularda tam bir anlaşma yok. Sorunu kimi şöyle görür, kimi böyle. Çözümünü herkes başka yollarda arar.”

“Öyleyse anlaştın aranızda, bir kafayla çıkın ortaya.”

“Söyledim ya, olmuyor. Biz daha bu işlerde geriyiz.”

Hüsnü’yü kıstırmış gibi sevindi Zekiye:

“Hah!” dedi. “Öyleyse neden girdin aralarına?”

Hüsnü daldı bir süre. Yanıta neresinden başlamalıydı? Toplum-

culuğa inanmaya, daha ötesi, toplumculuğun gerçekleşmesi için bir er gibi kendini adamaya ne zaman. nerde karar vermişti? Dağınık belleğinde birtakım sözler, yazılar, arkadaşlarının anısı, gözü önünde resim gibi kalan davranışlarını aradı. İstiyordu ki. arayıp bulacakları, Zekiye'nin anlayışına uygun düşsün, sorduğu soruya doyurucu bir yanıt olsun.

“Zekiye, ben İstanbul'a gittiğimde hiçbir şey bilmiyordum. Yalnız herkes gibi ülkenin kurtuluşunu istiyordum. Ama safça, bilinçsizce. Tabi, herkesten biraz fazla. Çünkü gününü gün etmek isteyenlerden değildim ben. Bize okullarda ülkenin kalkınması için çalışma, elli yıldır katettiğimiz yollar, geçmişimizle övünme, yurttaki kardeşçe yaşama, yurt için özverili olma öğretiliyor da, bazı şeyler özenle gözden geçiriliyor, söylenmiyor, Zekiye. İstanbul'a gitmedin, göreceksin. İstanbul'a ilk gittiğimde ağzım açık kaldı. Sanki ben bu yurdun insanı değilmişim gibi. Arkadaşlarla bir vapura bindik. Boğazda iki kıyıya da uğraya uğraya giden vapurlar vardır...”

“Çok mu güzel Boğaziçi?”

“Dinle, anlatıyorum. Ben o gün şaşkınlığımın, gördüğüm güzellikten ileri geldiğini sandım... Sonra başka yerlerini gezdim İstanbul'un. Kat kat apartmanlarda, orman gibi koruluklar arasındaki köşklerde kral yaşamı sürdürenleri gördüm. Bir öğle yemeği yeyip bin lira bırakanları uzaktan izledim. Ama İstanbul'un başka yerlerini de gördüm. Kentin çevresinde bir odalı gecekondulara beşer onar sığışanları, bir lokma ekmek için sabah akşam İstanbul sokaklarını arşınlayanları gördüm. Sonra işçiler gördüm. Grevlerini, fabrika işgallerini, direnişlerini gördüm. İşverenler görkemli yaşamlarından zerre vermek istemiyorlardı...”

Konuşurken geziniyor, Zekiye de dizlerini etekleri altına çekmiş, suskun, bir eli çenesinde, dinliyor, başıyla onun gidiş gelişini izliyordu.

“Söylediklerimi çok daha iyi, çok daha düzgün dile getirenler var. Ozanlar şiirlerini yazarlar, bilim adamları araştırmalarını yaparlar. İstersen, günlük gazetelerde bile okursun bu söylediklerimi. Atasözlerimize bile girmiştir Zekiye. Biri yer, biri bakar, kıyamet bundan kopar...”

Odada yalnız duyumsuyordu kendini Hüsnü. Üçbeş adım içinde bir aşağı, bir yukarı gidip geliyor, arada durup Zekiye'ye bakıyor, bir yandan da arkadaşlarıyla tartışmalarını anımsıyordu. Onlarla

tartışırken kullandığı sözcükleri kullanmamıştı şimdi. Neydi o sözcükler? Unutmuş muydu? İleri toplumculuğun tanımlanmasında söylenmesi gerekliydi o sözcüklerin. Birtakım kavramları anlatırdı. Şimdi o kavramlara değinmeden anlatabilmiş miydi ne düşündüğünü? Anlatamasa da bastığı yeri biliyor, düşünce duruluğunun içerincini duyuyordu. Böbürlendi bundan, kendini beğendi, kardeşine baktı.

“Öyleyse,” dedi Zekiye eli çenesinde, “sen de, arkadaşların da ne düşünüp ayrılıyorsunuz o herkesten?”

“Hııı...” diye düşünerek gezindi Hüsnü. “Ne düşünüyoruz?.. Neden ayrılıyoruz?.. Yöntemlerde ayrılıyoruz, Zekiye...”

Kardeşine baktı yine. Eli çenesindeydi onun.

“Koparma o sivilceyi, kanatacaksın.”

“Dalmışım da sana...”

“Evet, Zekiye, yöntemlerinde ayrılıyoruz. Bazı yöntemler uzlaşmacıdır, kitleleri, halkı uyutur. Bazı yöntemler de kurtuluş kapısını tezelden açar. İnsanlar bilirler, söylerler, ama iş, eyleme geldi mi kaçarlar. Bugün ben yanacağım, o yanacak, yananlar olacak, ama kendi hâlindeki yurttaş da düşündüğü, kimi zaman da düşünmekten kaçındığı o sorunları yürekten duyacak. Sorunlar tartışılacak. Çıkış yolunda birleşmek için kamuoyu oluşacak...”

Zekiye, küçük bir kıpırtıyla bunları anlayamadığını belli etti. Hüsnü, kardeşinin, geceliğini kabartan küçük memelerini, çenesinin sağında ucuna kan toplanmış sivilcesini, çökük avurtlarını, zayıf yüzünde iri iri görünen kestane gözlerini süzdü:

“Anlamadın, değil mi?”

“Anlamadım, ağbi.”

“Niye?”

“Geçenlerde gazetede gördümdü. Ortaokuldan arkadaşım Nuriye var ya, onun ağbi’si de bir işlere karışmış. Ama seninki gibi değilmiş onunki. Nuriye söylüyordu, benim ağbim, solcu değil, sağcı diyordu...”

“Ömer’in kardeşi Nuriye mi?”

“Evet.”

Hüsnü kararsız kaldı. Bir sağcıyla karşılaşsa şeytan görmüşe dönerdi o güne dek. Yüzlerine söyleyemediğini içinden söylerdi kendi kendine; köpek, emperyalist uşağı, satılmış... Ama Zekiye’nin önünde dengesini yitirmemesi gerektiğine inandı. Soruyordu karde-

şinin bakışları. Hakkı'yı anımsadı Hüsnü. O olsa, neler söyler, kestirebiliyordu. Yumuşak yumuşak konuşur, sorunu başka yönden alırdı:

“Bak, Zekiye,” dedi, “hani şimdi sana, İstanbul’da gördüğüm bir dizi çelişki anlattım ya, sömüren, sömürülenler diye... O çelişkiler her yerde var. Anadolu’da, Anadolu’nun doğusunda daha beteri var...”

“Evet?..”

“İşte, Ömer de o çelişkileri görmesini bilenlerden. Hem de gördüklerinden rahatsızlık duyanlardan. Rahatsız oluyor ki, çare arıyor o da. Ama çelişkiler nerden, nasıl çözümlenir, bunun için nasıl bir savaşım vermek gerek? Bu konuda ayrılıyor bizden, yani yöntemde ayrılıyor. Hani şimdi, bize yanlış eğitim, eksik eğitim verildiğinden söz ettim. İşte, Ömer bu eğitimle koşullandırılmış. Yanlışını, eksiğini duymuyor. Yerine yeni, doğru bilgileri almaktan korkuyor. Ya da...”

Gezindi yine. Söylediklerini pek beğendiği belliydi:

“Ya da, Zekiye, onarılmaz, giderilmez bir bozukluğu vardır onun. Saçma sapan inançlarıyla sömürönlere araç olur da bunu bile bilmez zavallı. Oysa amacı bu da değildir... Zekiye, biz özel yaradılışlı insanlarız... Ne dediğimi anladın mı?”

“Pek anlayamadım, ama...”

Bakışını kardeşinden kopardı, gezindi yine:

“Özel yaradılışlı... Yani gerçek yurtsever, sorunların yanlışını, doğrusunu ayırabilen bir yetenek, özverili olmak, kendisi için hiçbir şey istememek, en yalnız kaldığın zamanda bile umudunu yitirmemek... Umudunu yitirdiğin an, toplumda sıradan bir insan olduğunu bilmek... Üstelik sıradan insanlardan daha sorumlu olduğunu da bilmelidir devrimci... Çünkü Zekiye, bilip de susmak, kaçmakla eşdeğerdedir, suçların en büyüğüdür.”

Soran bakışlarla izler gördü Zekiye’yi. Hüsnü’ye kaçtığını, üstelik kendini suçlayan bir babanın evinde oturduğunu söylüyordu bu bakışlar:

“Oynama sivilcenle.” dedi. “Kanadı işte.”

Zekiye, mendilini sivilce üstüne bastırdı:

“Peki, ya tabancalı, tüfekli, devlete karşı gelenler?”

Hüsnü durdu, Zekiye’ye döndü:

“Benim tabancam var mı?”

“Yok.”

“Tabanca kullandım mı hiç?”

“Kullanmadın, ama ne bileyim? Belki oralarda kullandınsa...”

“Kullanmadım Zekiye. Hiç tabancam olmadı. Bakışından anlıyorum şimdi. Tabancayla vurularak ölenleri soruyorsun. Aramızda tabancası olanlar, ateş etmesini bilenler var... Ben bilmiyorum. Öğrensem iyi olurdu belki...”

“İyi mi olurdu? Aman ağbi!...”

“Korkma, Zekiye, hemen silâh aldığım yok elime. Sen daha küçüktün, ben ilkokulun üçünde filândım o zaman. Bir sınıf arkadaşım vardı, hem de mahalle arkadaşı, bilirsin, Kadir. Bir gün, yaz tatilindeydik, sokakta oynarken, elinde bir tabancayla geldi. Evlerinde bulmuş. Bir de kurşun var. Domuz kurşunu muymuş, neymiş, öyle dedi. Biz bununla çıktık bahçeler arasına... Sözde patlatacağız kurşunu. Sürdük tabancaya. Önce o çekti tetiği. Bir tak, iki tak, üç tak... Kurşun dördüncü delikte. İşte, dördüncü kez tetiği çekemedi Kadir. Bana verdi. Ben de geri aldım tabancanın topunu, beşinci deliğe koydum. Bir, iki, üç, dört... Ama beşinciye çekemedim. Çünkü kurşun orda. Hem bahçe duvarının arkasındayım. Elimi öte yana sarkıtıp yere doğrutmuşum tabancayı... Yaa Zekiye, boşa bile sıkamam ben kurşunu...”

Gülüştüler.

“Neyse, bırakalım bu konuyu. Daha çok konuşacağız böyle giderse. Nişanlından memnun musun?”

Zekiye utançla güldü:

“Memnunum tabi.”

“Görücüyle mi istedi seni?”

“Tabi.”

“Yani sen daha önce hiçbir yerde karşılaşp görüşmedin mi Ziya’yla?”

Kızın sustuğunu gördü:

“Söyle, söyle, ağbinden gizleme.”

“Nuriye’lerin akrabası. Onlara gittiğimde gördüm. Konuştuk birkaç kere, o kadar.”

“Demek ondan sonra istetti seni?”

“Ondan sonra.”

“İyi. Kızkardeşimin böyle evlenmesini isterdim ben de.”

Zekiye, ağabeyini çocukluğundan beri severdi. Onun için bu hoşgörünün özel sevincini duymadı ayrıca.

“Nişanlıyken buluşuyor musunuz?”

“Ziya burda değil. Bazen pazar günleri, bazen işi düşerse gelir otobüsle. Bize de uğrar, el öper. Bir iki saat konuşuruz.”

“Her pazar geliyor mu?”

“Yoo, gelmediği de olur.”

“Babam izin veriyor demek konuşmanıza?”

“Söz kesilip nişanlanmadan daha çok konuşuyorduk. Babam, burdan başka yerde konuşmak yok diyor.”

“Nuriye’nin ağbi’siyle, Ömer’le arkadaş mı Ziya?”

Zekiye, Hüsnü’nün bu soruyu niçin sorduğunu anladı:

“Arkadaş, ama sanmam onun gibi düşünsün. Bana hiçbir şey söylemedi. Yalnız bir huyu var, onu beğenmezsin.”

“Neymiş o?”

“Cuma’ları namaza gidiyor.”

Hüsnü dudak büktü, omuz silkti:

“Gitsin varsın”

Sonra birden sustu, can sıkıntısıyla oturdu. Ne kadar çok şey vardı önlerinde aşılacak! Ne zor, ne çetin işti bu!

“Canın sıkıldı.”

“Yok, yok... Babam nasıl?”

“Bildiğin gibi işte.”

“Annemi gördükçe deli oluyorum. Bitti be kadın, mahvoldu. Ziya da arasına eve uğrar, diyorsun.”

“Uğrasın. O, senin burda olduğunu bilse de sesini çıkarmaz.”

“Çok mu seviyor seni?”

Soru gözlerini parıldatmıştı kızın:

“Ondan değil de, iyi huylu, sessiz, kimsenin işine karışmaz.”

“Babam çok seviyordur öyleyse.”

Zekiye susarak onayladı bunu. Ağabeyini kırmak istemiyordu.

**

Günler böyle geçiyor, roman kitap okumakla, aynı şeyleri baştan alıp Zekiye’yle yeniden konuşmakla akşamlar oluyor, yatıyor, sabahlar oluyor, kalkıyordu. Günlerdir pabucuna sokmadığı ayakları bembeyaz olmuş, düzgünleşmişti. Üçbeş günde, yüzüne, gövdesine

bir canlılık gelmiş, avurtları dolmaya başlamıştı. Annesi, oğlunun kendini toplamasına bile sevinç duyamıyor, göremiyordu. Ya biri sezerse burda olduğunu? Ya damat çıkar, gelirse ansızın? Kocasının eve giriş çıkışları bile kuşkulandırıcıydı. Erken kalkıyor, kahvaltısını tek başına yapıyor, kimi zaman da bir iki lokma atıştırıyor, sessizce çıkıp gidiyordu evden. Geceleri de kahvelerin kapanma saatinden sonra geliyordu. Her zaman da Ali'yle Şakir'in kendini yalnız bırakmadıklarını, dostluklarını, iyiliklerini söylüyordu. Sabah-tan akşama dek, kahveyle, çayla, sigarayla gün geçirdiği belliydi. Eve dönünce, karısının aşağı odadaki küçük masaya koyup hazırladıklarını bile yiyemiyordu. İştahım yok, diyordu. Yukarı çıkınca, oğluna ayrılan odanın kapısı önünde biraz yavaşlıyor, beynini kemiren kurtlarla acımasız bir savaşıma girişiyordu. Hüsnü'nün içerde kıpırtısız kaldığını, dışardaki ayak seslerine kulak verdiğini, soluk bile almadan beklediğini öyle bir sezinliyordu ki... Oh, yarabbi, ne-reye kadar giderdi bu? Nerde durur, nerde biterdi?

Bir gün yatak odasına girdi. Nazire'yi süzdü:

"Sen bittin." dedi.

Günlerdir, acısını içine atan kadın başını salladı. Gözleri sürekli yaşlı gibiydi son günlerde:

"Sen bana bakma." dedi yazgısına boyun eğişle." Kendine bak. Biraz ye, iç... Biraz uyu... Git eczacıya, bir ilaç al. Sakinle... N'apalım, oğlumuz, başa geldi, çekeceğiz. Ayakkaplarını kapı önüne koyup, git ne hâlin varsa gör diyebilir mi bir ana? Sen söyle..."

"Ya bir daha gelip ararlarsa evi?"

"Allah göstermesin!"

"Allah göstermesin mi? Göstersin Nazire, göstereyim!"

Her davranışını sürekli izlediği kocasına bir daha baktı. Katıydı yüz çizgileri. Ama fersiz gözlerinde onulmaz bir acı vardı.

Murat'ın içini günlerdir kemiren kurt, düşüncesini, beynini yiyor, didik didik ediyordu şimdi:

"Bir kurşuna giderse daha mı iyi?"

Öyle zor söylemişti ki bunu adam, karısının ne dediğini duymadı.

"Senin oğlun." diye kıvrana kıvrana mınıldanmıştı kadın.

Ne var ki söz, kulağında vınlamıştı adamın. Doğduğu günden beri Hüsnü'yü gördükçe içi titrerdi:

"Oğlum mu?" diye söylendi adam yüreğine doğru.

Sendeledi, olduğu yerde sallandı. Gözleri görmüyormuş gibi duyuyordu. Sağ elini kaldırdı, sol kolu gövdesine yapıştı.

“Ne oldu Murat?”

“Hiç, hiç...”

Acıya da alışmıştı artık, bayılmıyordu. Oysa gözünü bir daha açmamacasına düşmek, bitmek, yitmek istiyordu adam:

“Allah canımı alamadı bir türlü.”

“O nasıl söz? Ağzından yel alsın...”

İşitmiyor, duymuyordu avuntuları, saplanmıştı kafasına. İki gün önce, gazetede istemeyerek gördüğü bir fotoğrafı bu. Yerlere serilmişti Hüsnü gibi biri kanlar içinde. Okumadı. Ama Hüsnü’sü, oğlu diye bakınıştı ona. Bakmış, bakmış, bakmıştı. Beynindeki kurt, öyle acımasızdı ki, senin oğlun, senin oğlun, diye durup dinlenmeden ısıyor, kemiriyordu.

Yorganı sağ eliyle kaldırıp girdi yatağa. Dibinden devrilen bir ağaç gibi yattı. Sabah yine öyle kalktı. Erkenden çıktı dışarı. Bir-iki lokmacık peynir eklemek de yememişti bu kez. Nazire ondan da kötü duyumsuyordu kendini. Oğluna ortada bir şey yokmuş gibi görünmeyi, kızını nişanlılık sevincinden uyandırmamayı başarmıştı, ama artık gücünü yitirmişti. Kocasını eriyip gidiyordu gözünün önünde. Kötü kötü söyleniyordu aşağı mutfakta... Şunca yıllık kocam, bir yastığa baş koyduk. Bir oğul giderse biri geliyor işte. Zekiye nişanlı. Ziya pekâla tosun gibi, kendi evladı gibi... Sessiz sedasız maaşallah.. Ne der acaba eve gelince? Görmesin Hüsnü’yü. Hüsnü’yü kimseler görmesin. Süt emzirirken nasıl acıttı memelerimin ucunu. Yavrum, akılsız oğlum, nereden tuttun bu yolları, nereden?..

Oturdu kaldı oracığa. Bugün çok kötü çıkıp gitmişti adamcağızı.

Yukardan seslendi Zekiye:

“Anne, her şeyi çıkardım. Kahvaltı sofrası hazır, seni bekliyoruz.”

Anağın şaşılması bilinçaltı sevgisiyle sesini doğal bir sevince bürüdü kadın:

“Siz yiyecek iki kardeş. Ben babanızla yedim bu sabah.”

Yiyebilir mi? Bir lokma alabilir mi ağzına? Kocasını aç aç gitmişken...

Hüsnü’cüğü sesleniyordu şimdi de:

“Gel anne, karşımızda otur.”

“Benim yırtığım, söküğüm var yavrum, dikilecek. Bitirir, gelirim.”

Yalandan bir iş aldı eline. İğnenin deliğinden ipliği zor geçirdi. Zekiye, kahvaltı sofrasını topladığı, mutfığa girip kap kaçağı şingirtıyla yıkadığı kadar o, hep işiyle uğraştı. Zekiye yukarı çıktı. Elinde kocasının kolu sökülmüş gömleği vardı. Günlerdir bastırmayı kurup bir türlü eline alamadığı gömlek.

Saat kaçtı? Ne kadar zaman geçti? Bilmiyordu. Kapı açıldı dışarda. Kocasını tanıdı ayak seslerinden. Hayırdır inşaallah... Bugün gözlerine bir görülecek var ya... Hastalandı mı? Ne oldu? Neden erkenden geldi eve?

“Murat, sen misin?”

“Benim, ben.”

Günlerdir duymadığı bir duruluk var kocasının sesinde. Ama bir gizli iş çevirmiş gibi fısıltılıydı bu ses. İyiye yoramadı kadın. İçeri giren kocasını tepeden tırnağa süzdü:

“Erken geldin bugün?”

“Bu ev benim evim değil mi?”

“Senin evin Allaha şükür.”

“Öyleyse?”

Kocasının her davranışını iyice kolluyordu kadın. İki kolu gövdesine yapışık. Oturmada, ayakta. Başını omzu üstünde, sağa sola, bugüne dek görmediği biçimde çevriyor.

“Nazire.” diye fısıltıyla yaklaştı karısına.

Kadın, dikiş kutusuyla giysileri kucağından attı, oturuşunu değiştirdi, kerevetten ayaklarını sarkıttı:

“Ne oldu?”

“Ne mi oldu Nazire?” diye fısıf fısıf konuştu adam.

Sözcükleri, beynini kemiren kurtların ağzından zorla alıp sese dönüştürüyor gibiydi. Sağ kolunu kaldırdı, havada bir kavis çizerek parmağının ucuyla dışarıyı gösterdi. Dışardan çocuk bağırırları giriyordu odaya. Kadın o sesleri duydu yalnız.

“Ali’ynen, Şakir’in yanındaydım şimdi. Konuştum. Ne konuştum, biliyor musun?”

Ayağını oynatmadan döndü gövdesiyle. Parmak ucuyla evin dip yukarısını gösterdi:

“Onun burda olduğunu söyledim.”

Nazire, ağlamanın, kocasını öfkeye boğacağını sezdi; boğazında düğümlenen hıçkırığı atamadı:

“Söyledin mi?”

Adam, gövdesinin o tuhaf devinimiyle karısına döndü:

“Söyledim.”

Kocasındaki uyumsuzluk şaşırtmıştı kadını. Ayağının üstünde bir tuhaf dönüyor, sol kolunu gövdesinden ayırmadan, sağ kolunu oynatıyordu. Söylev veren, ama sesi duyulmayan bir adam gibiydi. Sözcüklerin arasında durup belini büküyor, eğiliyor, anlamsız gözleri fıldır fıldır dönüyor, saplantıyla karısına bakıyordu:

“Oğlunu sevmiyorsun sen!” diye fısıldadı.

Kadın soran bakışlarını ayıramıyordu ondan. Söz bulamıyordu. Sevmez miydi oğlunu? Severdi elbet.

“Hüsnü’yü ben seviyorum. Oğlumuzu seven benim.”

“Tabi seversin, babasınsın.”

Adam gövdesini kastı. Bağırıtılı çıkmayan sesi boynunun damarlarını şişirdi:

“Babası değilim onun, babası değilim! Bilin artık! Bilin bunu!”

“Otur şöyle Murad’ım.”

“Oturmam.”

Kocasının gözlerinden ilk kez korktu. Delirmiş olmasındı adam? İşte, yine pencereden yana kalktı kolu.

“Hiç ses etme. Bugün gine polisler gelecek, götürecekler. Git-tim, söyledim Savcıya, Hüsnü evde dedim... Sus!”

Kadın, ürpertiyle silkinmişti.

“Sus!” dedi adam yine. “Sus, ses etme!”

Sokak kapısı tıkladı. İki de donup kaldı. Merdiven başından kapıya doğru süzülüp geçti kızları. Usul adımlarla yürürken, elini dudağına götürdü susmaları anlamına. Kızının her şeyi işittiğini anlamıştı adam. Oyuncak bebek gibi yıkılıverdi karısının yanına. Dışarıya kulak kesildi kadın, kocasını bile unutmuştu yanibaşında.

Zekiye de sessiz sokulmuştu o ara kapıya. Kulak koydu, dinledi. Eğildi, anahtar deliğinden baktı. Nişanlısı Ziya’ydı gelen. Kapı açılı-sın diye bekleyişinden, bir o yana, bir bu yana bakarken ceketini ilikleyişinden tanıdı onu. Açtı kapıyı:

“Ziya gelmiş!” dedi sesine doğallık vermeye çalışarak.

İçeri adımını attığında, ağır havayı koku alır gibi sezinledi Ziya:

“Annen baban yok mu?”

“Evdeler. Gir içeri.”

Bakışlarını kaçıırıyordu Zekiye.

“Yukarıya mı? Aşağıya mı?”

Bir adım daha atınca, Murat'ı kerevetin üstünde oturur gördü. Ama sağ eliyle karnını tutmuş, az soluna kaykılmış, acısını bastırmak ister gibi bir hâli vardı adamın. Gözlerini kocaman kocaman açarak kızının nişanlısına bakıyor, ama görmüyordu:

“Benim öyle oğlum yok.” dedi, yan yattı.

“Kolonya!” diye fırladı Nazire.

Damat adayına hoş geldin bile diyemeden koşuşturdu. Ziya da Murat'ın başına koştu.

Zekiye fırlamıştı yukarı. İşittiklerini Hüsnü'ye çabucak anlattı. Delikanlı şaşırды, az bocaladı, hemen giyindi. Çantasının içini Zekiye dolduruyordu.

“Nasıl giderim?”

“Otobüsle. Ben götürürüm seni.”

“Ya bir gören olursa?”

“Korkma. Ben düşündüm, görünmeden binersin.”

Apar topar aşağı indiklerinde, Nazire'yle Ziya babalarının başındaydı. Hüsnü, son anısının böyle olmasını istemezmiş gibi başını çeviriyordu.

“Ziya!”

Ziya, baygın adamla uğraşırken döndü.

“Gel, çabuk gel! Ayılır babam, merak etme!”

Ufak kızın buyruğunu elinde olmadan yerine getirdi Ziya. Bütün bu acılı karmaşayı doğal bulan bir davranışla yanlarına sokuldu. Hüsnü'ye bakışıyla hoş geldin dedi.

“Ağabeyimi polis arıyor. Gel, kaçıracağız. Üçümüz çıkalım, belli olmasın.”

Entarisinin üstüne bir hırka almış, pabuçlarını geçirmişti ayağına.

Nazire, kerevette soluk soluğa yatan kocasını unuttu, onlara çevirdi bakışlarını.

“Anne!” diye bir adım attı Hüsnü.

Nazire birden fırladı oğlunun yanına. Bağrına bastı iyice. Kavuştuğu günkü gibiydi. Bırakmak istemiyordu:

“Mektup yaz.”

“Yazarım.”

“Hadi anne, yeter artık. Hemen çıkalım biz evden.”

Zekiye’ydi konuşan. Kapıyı açtı, çıktı bakındı. Oynayan çocuklardan başka kimse yok sokakta. Birkaç dedikoducu kadın Ziya gelmiş diye pencereden ayrılmayabilirdi. Hüsnu’yü, Ziya’nın bir arkadaşı gibi göstermeliydi onlara. Beş dakika içinde beş yıl büyümüşcesine bilgiç bilgiç buyruk veriyordu Zekiye:

“Kol kola çıkın.” dedi fısıltıyla. “Eski arkadaşmış gibi. Ağbi, sen de yüzünü şu duvara çevirip yürü!”

Annesini eşikte, gözü yaşlı bırakıp kapıyı çekmişti Zekiye. Ziya, çantayı nişanlısının elinden almak istedi:

“Bırak, ben taşıyım. Gül sen, hep gül... Belli etme... Babam Savcılığa bildirmiş bugün... Neyi, biliyor musun?”

“Biliyorum.” dedi Ziya. “Radyodan duydum...”

Zekiye garaja götürmedi onları. Hüsnu’nün gelirken indiği İplik Fabrikası durağına vardılar. Sık sık minibüs, otobüs geçiyordu burdan. Bir otobüsü durdurdular. Zekiye’ye sarıldı Hüsnu. Ziya’ya elini uzatırken borçluluk duygusuyla bakıyordu Hüsnu. Aydınlık, toparlak yüzünü, ince, sarı bıyığını, iyiliksever bakışını belleğinde tutmak istiyordu iyice. Yüzünün sıcaklığı, etli ellerinin avuçlarına da sinmişti. Kaygan kaygandı temiz elleri. Parmak boğumlarındaki sertliği duyumsamasa, makineyle uğraştığı anlaşılmazdı.

Parlak mavi göğün altında, otobüs yol alırken Hüsnu düşünüyordu. Ne annesi, ne babası, ne Zekiye’nin mutluluğu, ne de şu sırada evde sürüp giden acı olaylardı düşündüğü. Gözünün önünden gitmeyen Ziya’ydı yalnız. Akıllı kızkardeşinin kocası olmaya aday, tombul, al yanakları dolgun, biraz önce bakan gözleri iyilik yüklü genç enişte, cuma namazlarını da kaçırmazmış üstelik.

**

Murat kendine geldikten sonra bir süre oturdu. Kara gün dostu, avutucu o iki arkadaşını, Savcıyı, Ziya’yı düşündü soluk soluğa. Bir kara dünyanın içindeydi hepsi de. Şimdi ne olacaktı? Polisler gelince ne diyecekti onlara? Kaçırmıştı düpedüz. Kaçmasına göz yummuştu. Acaba babalığın gizli sezgisiyle mi? En sonunda baba sevgisi üstün gelmişti işte. Böyle demez miydi Savcı? Evet, Savcı Bey, evet, seviyorum oğlumu, sevdiğim için geldim ayaklarımla, söyledim, yakalayın dedim. Belki beş-on yıl ceza giyer, kurtulur, daha

ağır bir suç işlemeyen, adam vurmadan, banka soymadan, polise silâh çekmeden, belki de, en kötüsü, kurşunlarla delik deşik olmadan yakalayın dedim, Savcı Bey.

O mu seviyordu, anası mı? Kim seviyormuş oğlunu? Sen mi, ben mi Nazire? Söyle, sen mi, ben mi? Hem savaşa yollar gibi yollarsın hem bağrına basar, sarılır, okşarsın. Sevgi mi bu Nazire? Sevgi mi?

Kerevette soluk soluğa yataarken üstündeki ellerin çekildiğini duyumsayarak gözlerini aralamıştı. Karısının nasıl sarıldığını görmüştü oğluna. Öyle içten bir sarılmaya özlem duyarak yine yumuştu gözlerini. İçine ıgıl ıgıl inen gözyaşlarını gizlemesini bilmişti. Ama bu kadın, savaşa gidiyormuş gibi yollamıştı oğlunu:

“Sen kaçırdın!” dedi soluk soluğa. “Sen kaçırdın. Ne bakıyorsun bana öyle?”

“Ben ne yaptım Murat? Zaten sızım sızım sızılıyor yüreğim. Bir de sen varma üstüme. Gitti işte, gitti. Nereye gitti, nereye varacak? Haberini alacak mıyım? Benim bildiğim mi var? Zekiye götürdü, Ziya götürdü...”

“Sus! Sus!” diye yine bağırды adam. “Ziya öyle şey yapmaz!”

Ziya’yı, odanın tavanında, köşe bucağında arıyormuş gibi bir o yana, bir bu yana boş boş baktı bir süre:

“Yapmaz o, yapmaz! Kirli işlere girmez!”

Gittikçe yalnızlığa, umarsızlığa gömülüyor, karanlık dünyasına çekiliyordu adam. Sıkıntıyla eğildi, başını elleri arasına almak istedi. Sol kolunu kaldıramayınca sağ elini yumruk yapıp kafasına vurdu:

“Öldü o! Öldü, öldü, öldü! Gebertsinler serseri!”

Başını kaldırdı ağır ağır, doğruldu, karısına yaklaştı:

“Ağlama! Uğruna ağlanacak evlât değil o!”

Sözünü buyruk bilip sustu kadın. Bakışları yakarışa döndü:

“Sustum.” dedi dingin, duyarlı bir sesle.

Adam yine sendeledi ayakta. Karısının uysal söyleyişi, öyle bir acı vermişti ki yüreğine, dayanamıyordu. Boş, gereksiz buluyordu onun sevgisini. Onun sevgisi yüzünden ölecekti Hüsnü. Onun sevgisi yüzünden bir daha göremeyeceklerdi yüzünü. Kolunu kaldırdı, olanca gücüyle indirdi yumruğunu karısının omzuna;

“Sen kaçırdın!”

Bir yumruk daha indirdi:

“Sen göz yumdun!”

“Murat, Murad’ım.”

“Senin yüzünden!”

Üçüncü yumrukta sendeledi. Taş gibi katılaştan karısını görmedi gözü. Yakasını düğümleyerek kapıya yöneldi. Tüh, Allah kahretsinsin! İliklenmiyor. Tek elle zor ilikledi yakasını.

Kendini dışarda buldu. Eve yaklaşan Zekiye’yle nişanlısı ona doğru koştular. Ama o, yüz yüze gelmemek için yürüdü hızla. Adam değilmiş bu damat olacak Ziya. Daha evlenmeden, nişanlıyken yakasını kaptırdı karıya. Ağzı açık ayran budalası! Salak!.. Dimdik yürüdü. Ne sağına baktı, ne soluna. Oynayan çocuklar, arabalardan kaçır gibi yol verdiler ona. Yerden bitmiş gibi önüne çıkıveren otomobillerin altında kalmak istercesine yürüdü, Murat. İlçenin kalabalığı, ağır ağır yürüyenler, koşuşturana, hiçbiri ilgilendirmiyordu onu. Kaldırıma çıkarken yine sendeledi. Birine çarptı. Bir acı vardı kolunda. Olanca gücüyle vurmuştu zavallı kadına. Ahmak Nazire! Kendine gelmiştir böylece belki. Ne halt ettiği kafasına denk demıştır. Şu kolunu nasıl da kaldırmış, nasıl da indirmişti! Haksızlık mı etmişti yoksa? Haksızlık etmişti de Tanrı da ceza mı veriyordu ona? Karısına değil, kendi koluna vurmuştu sanki. Demin adama çarpınca direğe bile tutunamadı. Neden? Demek çok acımıştı eli. Kaslarını koparırcasına indirmişti yumruğunu. Omzu da sızlıyordu. Kolunu kaldırıp vuruşunu gözünün önüne getirmek istedi. Küçücük bir davranış... Ama kımıldamadı kolu. Kımıldamıyordu. Yok, yok, sol elini yokluyor o... Sol eliyle vurmarnıştı ki, sağ elini yumruk yapıp indirmişti.

Yeni kaymakamlık yapısının merdivenlerini tırmandı. İvedi ivedi yürüdü, Savcılık yazılı kapıyı tıklattı. İçtezliğiyle hem tıklatıp hem kapıyı açmak istiyordu. Ama yapamadı. Çünkü sağ eliyle tıklatıp tokmağı da sağ eliyle çevirmek zorunda kalmıştı. Savcı başını çevirdi kapıdan yana:

“İşte geldi.” dedi. “Babası.”

Kime söylüyordu bu sözü? Babası olmak da suç değildi ya...

“Biz de Komser Bey’le konuşuyorduk. Oturun.”

Oturdu. Neler söylendiğini işitemiyor, araştıran, ama daha çok üzülen bakışlarını görüyordu Komser’in. Savcı boyuna konuşuyordu:

“Senin istediğini dikkate aldım. Vatansever, örnek bir baba oldu-

ğunu anlatıyordum Komser Bey'e. İsteğine uyalım, dedim. Bu baba, oğlunun daha çok batağa saplanmaktan kurtulmasını istiyor. Evin çevresinde olağanüstü önlemler alıp ortalığı velveleye vermiyelim. Kapıyı açacak, içeri birkaç memur girecek sessizce, gürültüye meydan vermeden yakalayacak... Nasıl başaracağımızı kararlaştırıyorduk... Tabancası filan yokmuş zaten. Hanımı her yeri yoklamış. Eminsin, değil mi Murat Bey? Tabancası yoktur, değil mi?"

Murat soruyu anlamadı. Zaten dinlemiyordu:

"Efendim?"

"Tabancası yoktur, değil mi?"

"Yok."

Kısa boylu, tıknaz Savcı'nın gözleri açıldı:

"Bir şey olmuş sana, ne oldu Murat Bey? Hem bizi bekleyecektin sen evde."

Murat'ın acısı, içini yakmadı bir an. Beynindeki kurtlar kemirmeye ara vermişti. Sinsi bir bencillik davranışlarını olağanlaştırdı:

"Kaçtı."

Savcı'yla Komser ayağa fırladılar birden:

"Nasıl kaçtı? Ne zaman?"

"Gittim, evde hanıma söyledim. Duymuş. Birden kapının açıldığını gördük."

"Ne zaman?"

"Az önce."

"Yalan!" diye gürledi Savcı. "Yalan! Bile bile yaptın sen bunu! Saklamaktan korktuğun için bana geldin. Hesaplı yaptın bunu, hesaplı, planlı... Kimbilir, belki dün kaçırdın onu evden. Hem kendini kurtarmak istedin bir gören olduysa diye, hem de zaman kazanıp oğlunu kurtardın. Ben de iyilik edecektim sana, isteklerini yerine getirmek için çağırmıştım Emniyet Amiri Bey'i."

Murat umarsızlıkla başını kaldırdı:

"İyiliği hak ettim Savcı Bey. "Döndü." Hak ettim Komser Bey."

Komser'in sinsi gülümsemesi Savcı'nın üzerindeydi. Polislik işlerde yetki sınırlarını aşmanın nelere mal olduğunu dokunduruyordu bu bakışlar. Savcı, polislerin yok yere sürtüşme çıkardıklarını bilirdi:

"Nereye kaçtı?"

"Ne zaman kaçtı?" diye Komser sordu Savcı'yı susturarak.

"Bir saat önce."

“Bir saat sonra mı bildiriyorsun?”

“Evde bayılmışım.”

İçeri girer girmez, üstünden yayılan limon kolonyası kokusunu almıştı Komser’in burnu. Hemen karakola telefon edip gerekli buyrukları vermeyi düşündü. Ama bu gibi olayların üstüne nasıl gidileceğini kestiremiyordu. Ancak böyle bir “ihbar” olacaktı, gidip yakalayacaklar, sorguya bile çekmeden ilgili yere göndereceklerdi. Bildiği bu kadardı. Sorgu derinleştikçe gereksiz sorumluluklar binerdi adamın sırtına. Hem Savcının da böyle düşündüğü belliydi. Onun sorusunu yineledi:

“Nereye kaçtı?”

“Bilmem. Bilsem...”

Bir babanın bile bile doğruyu söylemeyeceğine inançları tamdı. Olay da göstermişti onlara göre. Savcı, her nasılsa iyimser davranmakla boş bulunmuştu. Bunun pişmanlığıyla açılmıştı gözleri, şaşkınlıkla.

Murat, bitkin, söylendi:

“Ama buraya gelmeden birinin düğünündeymiş. Yakın ilçelerden birinde, bir arkadaşının düğünü varmış, onun yanındaymış... Belki gine oraya giderse...”

Gözleri yerde, yalan söylemiş gibi mınıldanmıştı bunu. Oysa anımsamaya çalışıyordu. Hüsnü, geldiğinin ertesi günü, annesine mi anlatıyordu bunu, yoksa Zekiye’ye mi? Başını kaldırdı umarsızlıkla, bir Savcı’ya, bir Komser’e baktı:

“Başka nereye gitsin?”

“Hangi ilçe?” diye sordu Savcı.

“Bilmiyorum. Bilsem...”

Karşısındaki gözler suçlayıcıydı. İnanmadan bakıyorlar, inanimadan soruyorlardı.

“Benim maksadım açık, Savcı Bey. Bulun, yakalayın oğlumu, batağa saplanmaktan kurtarın onu... Hiç değilse...”

Boğazında düğümlenen hıçkırığı tutmak için zorladı kendini:

“Hiç değilse... Öldüğünü görmeyeyim...”

Tutamadı, hıçkırdı. Savcı’yla Komser bakıştılar. Anlaşmışlardı. Savcı ivedi ivedi söylüyordu. Hiçbirini izlemiyordu Murat. Göremiyordu. Fısıltılı mı konuşuyorlardı, yoksa bağırıp buyruk mu veriyorlardı?

“Tutanak gerek.” diyordu biri.

Bir zil sesi. Odacı girdi içeri.

“Şemsi gelsin çabuk.”

Demek tutanak yazılmasını bekleyecek. Sabah geldiğinde de yazdırmıştı Savcı, sonra imza ettirmişti.

Yazman hayal meyal girdi. Gözleri yabancı yabancı üstündeydi yine. Oysa tanırdı Murat’ı.

“Otur Şemsi... Yaz... Ha, daha önce siz harekete geçin Komser Bey... Sahi, öyle ya, öyle ya, size göre bir şey yok... Yaz...”

Savcı söylemeye başladı. Şemsi yazı makinesini şakırdattı. Hüs-nü Kaşlı’nın babası Murat Kaşlı’nın başvurusu üzerine, aranmakta olan anarşist oğlu Hüs-nü Kaşlı’nın çevre ilçelerden birinde olması gerektiği, o ilçelerden birinde arkadaşının düğününde bulunması bahanesiyle gizlenmiş olup...

Murat boşlukta gibiydi, Ne olanları görüyor, ne söylenenleri işi-tiyordu.

“İmzalasın.”

Şemsi kâğıtları masaya koydu, kalemi uzattı:

“Gel, imzala...”

Murat kalkmak istedi, oturdu. Bir daha davrandı, az yükseldi, ama bir terslik, sol ayağına basamıyordu. Yine oturdu.

Adamların üçü de, gittikçe açılan gözlerle baktılar ona. Murat’ın dudakları büzüşmüş, yüzü sapsarıydı. Kendi hâlini onların bakışın-da görüyordu sanki.

“İmzalasana,” dedi Savcı yumuşakça, soran bir sesle.

Murat koltukta yana devrik oturuyordu:

“Savcı Bey,” dedi yalvarır gibi, “ne oldu bana?”

Hükümet doktoru yerinden ayrılmamış, çağırdılar. Elini kolunu yokladı doktor, büzüşmüş dudaklara baktı:

“Felç.” dedi. “Sol yanına inmiş.”

Evine adam yolladılar. Zekiye’yle Ziya koşup geldiler. Murat Kaşlı sedyeye alındı. Sağlık merkezine kaldırıldı.

**

Hüs-nü otobüsten garajda indi. Yolcuların, çığırtkanların bağırış-ları arasında hemen uzaklaştı ordan.

Akşam oluyor, gün, istasyonun ardında uzanan, kızıl sarıya çalılık ovayla göğün birleştiği yerde batmaya hazır, bekliyordu. Eski yolun

delik deşik asfaltında yürüdü. Yenievler'i sağında bırakarak geçti. Lisenin alana düşen futbol alanında bir kaynaşma gördü. Akşam gezintisine çıkanlar, vakit öldürenler çevreden alana doluşuyorlar, kırmızı, mavi formalarıyla genç futbolcular dağılıyorlardı. Hurşit, pantolon, gömlekle, eline topu almış, çocukların ortasında harıl harıl bir şeyler söylüyordu.

Hüsnü oyalandı biraz. Alanda, futbola özenen formasız gençler, iki topun peşinde dönenmeye haşladılar. Vakit öldürenler, sağa, sola dağılırlarken, formalı futbolcular Hurşit'in peşinde yürüdüler. Hüsnü tanıdı Gültekin'i, bayağı sevindi. Elini kolunu sallayarak, tek başına gitmek istemiyordu Hakkıgile. Bir aracı, bir bahane gerekti. Hızlandı. Gültekin'in kendini görmesini sağladı. Hemen tanıdı Gültekin onu, koşarak geldi yanına:

"Hoş geldin, Hüsnü ağbi."

"Hoş bulduk."

"Birden kayboluverdin. Nereye gittin, geldin?"

"Hakkı söylemedi mi? Babamı, annemi görmeye gittim. Düğünde bulunurum dedimdi Hakkı'ya."

"Gittiğini söyledi, ama gine geleceğini bilmiyordum."

"Geldim işte. Hakkı nasıl? İşler kolaylaştı mı?"

"Galiba düğün haftaya cumartesi günü..."

"Ya... Demek erken gelmişim?"

Bozuk yolun tozlu kıyısından Hurşit'in peşinde hızlı hızlı yürüyen çocukları izliyorlardı. Bir minibüsten el sallayanlar oluyordu çocuklara. İlçeler arası maç için şimdiden yüreklendiriyorlardı takımlarını.

"Bir dakika ağbi. Biz formaları hep burda çıkarırız. Hurşit Bey öyle ister. Kulübe gidip çıkarayım şunları. Sen beni Belediye Bahçesinde bekle, emi?"

"Olur."

Az daha yürüdükten sonra Gültekin ayrıldı. Çocuklarla birlikte yolun soluna geçti. Küçük dükkânın yanındaki kapıdan birerle kol girerlerken Gültekin döndü:

"Muhakkak bekle beni ağbi!" diye seslendi.

Beş dakika sonra Belediye Bahçesindeydi Hüsnü. Kasabalılardan yadırgayanlar oluyor, onu yabancılıyorlar, elindeki valize benzer çantaya bakıyorlardı. Ama herkes akşam koşuşturmasındaydı. Bahçe de tenhaydı.

Akşam karanlığı çökerken yandı bahçenin lâmbaları. Sarılı, kırmızı, mavili lâmbalar ağaçların arasına yerleştirilmiş, sözde bir şenlik düzeni kurulmuştu. Daha çay bile söyleyemeden Gültekin koştu, geldi. İki saat top peşinde koşuktan sonra, ivedi giyinip ivedi gelmesi boncuk boncuk terler biriktirmişti alnında:

“Hadi gidelim ağbi.”

“Nereye? Hakkı’ya mı?”

Gültekin utangaç, sustu:

“Ağbi, şimdi orda düğün hazırlığı var.”

“Tabi ya. Ben de şimdi onu düşünüyordum. Otel yok mu burada?”

“Ayıp ettin ağbi. Otele mi bırakırız seni? Sen gittikten sonra da Hakkı ağbime söyledim. Ev dar geldi diye gittiyse bizde kalırdı Hakkı ağbi, dedim... Zaten sen bir daha gelirsen o da öyle düşünmüş...”

Bir yandan konuşuyor, bir yandan yürüyorlardı. Gültekin, Hüs-nü’nün elindeki çantayı zorla aldı.

“Nasıl, annen, baban iyiler mi ağbi?”

“İyiler işte.”

“Düğünden sonra gine gidecek misin?”

“Yok, burdan İstanbul’a artık. Orda çalışıyorum da ben.”

“Demek sen de izinle geldiydin?”

Çarşıdan değil, kestirme yoldan, sokak aralarından götürüyordu onu Gültekin. Ulu Cami’yi sağda bırakıp sola saptılar. Kimi tahta kaplı, kimi çamur sıvalı, kimi de yeni yapılmış beton evlerin arasından geçiyorlardı. İki kanatlı, rengi atmış tahta kapının önünde durdu Gültekin:

“Bizim ev burası.”

Sokak lâmbasının ışığında, Hüs-nü’nün gözüne apaçık bir yazı göründü. Kömür karasıyla, koca koca harflerle “eşekpark” yazılmıştı kapıya.

“Bu ne?”

“Çocuklar yazmışlar. Bir türlü elim ermedi silmeye. Bak, o duvara da yazmışlar keratalar...”

Anası, köyden pazara gelenlerin eşeklerini, atlarını az bir para karşılığı aşağıdaki avluya, ahıra bağlatırdı. Otomobil meraklısı mahalle piçleri, yakıştırmışlardı bu yazıyı.

“Otopark oluyor da eşekpark niye olmasın?” diye gülüyordu Gültekin.

Geniş kapı kanatlarından birini gıcırtyla açtı delikanlı. Avluya girer girmez, hayvan sidiklerinin, dışkılarının her yere sinmiş kokusu ekşi ekşi geldi Hüsnü’nün burnuna. İki katlı evin altı ahırdı. İçerden bir at kişnemesi geldi. Koşumları, ahır kapısının dibindeki kalın dikmeye asılmış. Avlunun dibinde de bir atarabası.

Yukardan Tahir’in sesi duyuldu.:

“Ayşe, kız, sen misin?”

“Benim baba, benim.”

Gültekin merdiven dibindeki elektrik düğmesini çevirdi, aydınlattı alt kattaki boşluğu. Basamak araları bağıntısız, eski tahta merdiven de aydınlanmıştı. Çıktılar. Babası, Gültekin’in iki hafta önce hem yukarı sofaya, hem aşağıya çektiği iki lâmbanın keyfini sürüyordu. Üstelik hem aşağıdan, hem yukardan kumandalı yapmıştı eli yatkın oğlu. Onlar merdiveni çıkarlarken:

“Ne iyi ettin Gültekin.” diye söyleniyordu. “Yaşa benim aslan oğlum...” Hüsnü’yü gördü. “Hoş geldin, oğlum.”

“Hoş bulduk amca.”

“Otur, otur, şöyle otur.”

Sokağa bakan pencerenin dibindeki uydurma kerevete oturdu. Eski bezden dokuma kilimlerle örtülmüştü üstü. Kafesli pencerede ki konserve kutusu iki saksıda yeşil fesleğenler vardı. Esen yelle arasına kokusu yayılıyordu.

“Baba, bizde kalacak Hüsnü ağbi. Hakkı ağbeynen konuştuktu. Şimdi onların telâşı büyük.”

“Sorulur mu oğlum? Elbette.” dedi Tahir.

Yanındaydı Hüsnü’nün. Gültekin eski tahta iskemlelerden birini, karşılarına, iki kapı arasındaki duvarın dibine çekip oturdu.

“Hakkı’yı oğlum gibi severim ben. Gültekin neyse, ufak Cemal’imi gördün mü bilmem, o neyse, Hakkı da öyle...”

Bu kadarını söylemişti yalnız. Tahir, işsizlikten, yoksulluktan kıvranırken Gültekin’i okutmak, askerdeyken parasız bırakmamak için, Cemal’i adam sırasına sokmak için çırpırırken iki ablası da bu baba evindeki paylarını istemişler, üstelik utanmadan evi satılığa çıkarmaya kalkışmışlardı. Araya Hakkı girmiş, bağırıp çağırılmış, anasını da, teyzesini de, ağabeyi Nuri’yi de, o densiz, edepsiz kara kuru Cahit’i de, susturmuştu. Ne istiyorsunuz, demişti. Aç mı kaldınız?

Açık mı kaldınız? Bizim bir dükkânımız var, evimiz var. Teyzeme kocasından ev kaldı, emekli aylığı kaldı. Cahit de çalışıyor. İlişmeyin dayıma. Görmüyor musunuz hâlini? Ev de onun olsun, o çorak tarla da. Zaten avuçiçi kadar yer, o eksin, biçsin. İki çocuğu var be! Utanın yahu!

Hakkı'nın böylesine bir yeğen olduğunu uzun uzun anlatmadı: "Hakkı neyse benim indimde arkadaş da odur." dedi.

"Sağol amca."

Anasını babasını sorup başını da ağrıtmadı Hüsnü'nün. Bir hafta önce Gültekin'in çektiği elektrikten söz etti. Arabayı avluya karanlıkta sokmak, atı, ahıra karanlıkta bağlamak zorunda kalmış, çok şükür kurtulmuştu. Oğlunu her yönden övdü, ona umut bağladığını söyledi:

"Bir okuyacaktı ki..." dedi. "Okumadı, hadi neyse, bari güzelce sarılsa şu işe... Bir yandan iş, bir yandan futbol, olmaz oğlum. Tuzun kuru olacak ki, ikisini bir arada bağdaştırırsın. Bunların bir başı var, Hüsnü Efendi oğlum, buranın zengini. Adam, keyif olsun diye boyuna top peşinde koşturtuyor bunları... Bunlar da hevesli..."

"Hurşit Bey'i diyor." diye söze girdi Gültekin. "İyi adam baba. Burda Saffet Bey diye biri var Hüsnü Ağbi, o da kulübe gelirdi. Hurşit Bey geçende n'aptı, bir görsen... Kaldırdı şöyle adamı, merdivenlerden aşağı paldır küldür..."

Mustafa öğretmen'in kötülediği adamdan Gültekin'in böyle söz etmesi içine su serpiti Hüsnü'nün:

"Niye?"

"Haklı Hurşit Bey, ağbi. Herif spor yapmıyor, politika yapıyor. Futbola siyaset karıştırılır mı? Biz de bir adam sandıktı onu işin başında... Ama kofmuş. Rezil oldu, gelemiyor artık..."

"İyi etmiş." dedi Tahir. "O herifi gördüm ben. Gözlerini hiç sevmemiş. Bir adamı tanımak mı istiyorsun, gözlerine bakacaksın. Gözler her bir şeyi söyler."

Kırış kırış olmuş yüzü, feleğin sillesini yediğinin belirtisiydi. Yine de kendini kapıp koyvermemiş, canlılığını yitirmemişti. Yarınının bugününden daha iyi olacağına sürekli inanan bir hâli vardı:

"Gültekin bana bir motorlu araç uydurmak istiyor. Ne dersin oğlum? Becerebilir miyim acaba bu yaştan sonra?"

"Tabi becerirsin, amca."

"At'nan, araba'ynan olmuyor gayri. Devir değişti."

Aşağı kapı açıldı. Ayşe kadın, Cemal'in elinden tutmuş, girdi. Başörtüsünü açtı. Merdivenlerden çıkınca ağır ağır, Hüsnü'yü gördü. Büyük çarşafı eline almıştı, ama başındaki yemeniyi sıkıca çekti başına:

"Hoş geldin, oğlum."

"Hoş bulduk, teyze."

Hüsnü Cemal'i yalandan sevdi:

"Tabancan nerde?"

Çocuk oyuncak tabancasını aramaya koştu.

Hakkı'yla Münevver'in evlenmeleri kesinleştikten sonra hazırlıklara yardımcı iş edinmişti Ayşe. Sabahtan kalkıyor, Cemal'in elinden tutuyor, görümcesiğil'e gidiyor, akşamlara dek çorbada tuzum bulunsun gibilerden çırpınıyordu. Yardım gerek, ayıptır diyordu kocasına. Oysa Tahir onun istenmediğini kestiriyordu. Akşamları ona yemeğe kal denmemiş olmasından, eve geldiğinde, karşısındaki anlar mı, anlamaz mı, düşünmeden, gelinlikten tut, en ufak ayrıntılı işlere kadar orda olanları, söylenerek, sinirli sinirli anlatmasından çıkarıyordu bunu. Bir de o babayığit Hakkı'nın anasını, hep bana diyen Raziye Ablasını iyi tanıdığından. Tahir birkaç kez, "gitme kız, otur oturduğun yerde. Görümcen olacak ablam karısı, iyilikten anlamaz, hatır gönül bilmez, ağzından bir söz kaçırır, boşuna kalbin kırılır." diyordu. Ama karısı Ayşe'nin az bulunur dedikoduculardan olmadığını da biliyordu. "Her şey müstahak sana Ayşe," derdi o zaman, "Git, hizmetçilik et daha, boyun bük karşılarında."

Yine bildiğinden şaşmadı kadın. Hüsnü'yü bile yabancılamadı. Konu bulmak işten değildi onun için. Söz Hakkı'nın getirdiği armağan tabancadan açılmadı mı şimdi?

"Üç kuruşluk bir demir parçası getirmiş çocuğa. İnsan dayı der, bir mendil çorap, yenge der, el kadar bir yazma alıp gelmez mi?"

Kocasının dişlerini sıktığını gördü:

"Neyse, neyse, sustum." dedi.

"Sus ya!" dedi adam. "Bak, misafirimiz var."

"Yabancı mı? Yeğenininki arkadaşısı."

Sürekli kendine yontan dar düşüncesi, kocasını da, oğlunu da çileden çıkarırdı. Ama tuhaf bir önseziyle durumu kavrar, sözünün yolunu çevirivermesini de bilirdi. Aklını pek beğenirdi o zaman:

"Biz Hakkı'yı pek severiz" dedi. "Yenge der, hatırımlı sayar, dayı der, yolunu kesmez."

“Anne,” dedi Gültekin, “az gelsene.”

İç odaya çekildiler. Tahir, Hüsnü’ye yakınmalıydı:

“Kadın kısmı, çenesi düyük oluyor. Sen ona bakma oğlum. Bizim ne mendil, ne çorap beklediğimiz var. Tek Hakkı mutlu olsun da. Taş yerinde ağır.”

Gültekin çıktı, gülümsüyordu:

“Ağbi,” dedi, “hadi biz gidelim. Belki Hakkı ağbimi de görürüz. Annem sana şu odayı hazırlayacak.”

“Zahmet veriyorum valla.”

Tahir de, oğlu da üstelediler. Hüsnü kalktı. Anlamıştı. Ağzı kalabalık kadının sofraya koyacak hazır yemeği yoktu. Dışarda, Gültekin’e kendi ısmarlamayı geçirdi aklından.

Çıkarlarken kadın da göründü sofada:

“Oğlum, gecikmeyin, erken gelin. Merak etmeyin, sakız gibi çarşaflarım hazır.”

Sokakta yürürlerken Gültekin konuşuyordu:

“İşte, bizim buralar böyle, ağbi. Sen de bilirsin ya.”

Hüsnü, gerek kendi kasabasının, gerekse kendi evlerinin biraz daha ayrımlı olduğunu söyleme gereğini duymadı:

“Bilmez miyim? Hep böyledir.”

“Annem sabah çıkıp akşam geliyor. Evde bir şey yokmuş, kusura bakma.”

“Bunun kusuru mu olur Gültekin? Zaten yük oldum size.”

“Hakkı ağbime gitmeyelim. Bir yerde yeriz, bakalım, ondan sonra gideriz istersek.”

“Olur.”

Aşçı Nebi’ye gittiler. Gültekin biriki arkadaşını selamladı. Okur yazar biriyle masaya oturmaktan, dostluk etmekten duyduğu böbü-rü gizlemedi.

Hep işinden gücünden söz etti Gültekin. Büyük kente gitme tasarılarını, Saffet Bey’in Almanya’ya gönderme sözlerinin hava cıva olduğunu anlattı. Hüsnü’ye sordu, yol göstermesini istedi uysallıkla. Hüsnü dili döndüğünce öğüt verdi. Meraklı olduğu konulara şöyle bir değiniyordu Gültekin. Tuhaf bir duyarlılıkla o konuları geçiştiriyor, Hakkı ağabeyini pek sevdiğini, aklını, düşüncesini pek beğendiğini söylerken sesini alçaltıyordu. Onun sözüne titizliği Hüsnü’de saygı bile uyandırdı. Yemekten sonra Hakkı’yı yarın gör-

meyi kararlaştırdılar. Gültekin, ona para verdirtmemekte direndi. Sokağa çıktılar.

Yanında iki kişiyle Cahit'e rasladılar. Hüsnü'yü gördü, yaklaştı Cahit:

"Hoş geldin." dedi. "İyi ettin geldiğine."

Gültekin'lerde kaldığını öğrendi:

"Bizde de kalırdın." dedi içtenlikle.

Hakkı'yı bugün hiç görmediğini ekledi, sonra Gültekin'e döndü:

"Biz pazar günü ne yapıyoruz, biliyor musun Gültekin?"

"Ne yapıyorsunuz?"

Yanındaki iki arkadaşı da fıkır fıkır gülüşüyordu.

"Necmi'nin anadol'uyla il'e gidiyoruz. Belki yarın akşam gidip bir gece kalacağız."

"İyi, gidin, gezin."

"Ama niye gidiyoruz."

"Niye?"

"Bir filim gelmiş, o biçim. Tam seksi. Üç kişiyiz, sen de gel istersen. Benzine ortağız. Hüsnü de gelsin."

"Ben gelmem."

"Ben de gelmem." dedi Gültekin.

"Ama bak, Necmi görmüş filmi. Bir daha görecekt."

"Siz gidin."

Ayrıldılar. Alacakaranlıkta taş yollarda ilerlediler. Basık evlerin aralarına girdiler. Kapı önünde durunca:

"Geldik eşekparka." dedi Gültekin.

Gülümsemesi dudaklarında donuverdi sonra:

"Kusura bakma, abi. Sözün ne demeye geleceğini kestiremedim birden."

Gültekin utanmasın diye daha çok güldü Hüsnü. Oğlan nerden bulmuştu bu rahatlığı, bu uyumu? Hem konuşuyor, hem de aklın süzgecinden geçiriyordu konuştuğunu.

Avluya sinmiş sidik kokusu Yücel'i anımsattı Hüsnü'ye. Oh, o şimdi İstanbul'da, belki de Zerrin Hanım'm temiz döşegindeydi. İçaıcı kokular arasında...

Gültekin düğmeyi çevirdi, toprak avlu, tepeden sarkan lâmbayla aydınlandı. Çıkarlarken merdivenin gıcirtısını önleyemediler. Sofada bir düğme daha çevirdi Gültekin, aşağı lâmba söndü:

"Bunu ben yaptım." dedi.

Sofanın lâmbasını da yaktı. Anası fesleğenli pencerenin dibindeki kerevete yatak sermiş, kalınca yorganın bir ucunu açmıştı.

“Sen benim odada yatacaksın, abi. Benim yerim burası.”

Kapısız bir boşluktan hayata çıkılıyordu. Avluya bakıyordu orası. Merdivenden sofaya çıkış da kapısız.

“Olmaz.” dedi Hüsnü. “Üşürsün sen burda.”

“Üşümem. Bak, yorgan ne kalın. Sen beni düşünme.”

Hüsnü hayata baktı yine. Karşıda yan evin duvarı var. Hayata açılan dörtgen biçimi büyük çerçevenin üst kıyı çizgisini o evin çatısı oluşturuyor, üçbeş yıldızlı bir gökyüzü parçacığı görünüyor arasında.

Gültekin’in anasının sesi geldi:

“Gültekin, sen misin?”

“Biziz, anne, biziz!”

“Aşağı kapının sürgüsünü vurdun mu?”

“Vurdum.”

“Yataklarınızı serdim ben.”

“İyi.”

Dip odanın kapısını açtı Gültekin, ışığını yaktı:

“Buyur, abi.”

Yerdeki kilime bir yatak serilmiş, yorgan ucundan kaldırılmış.

“İyi geceler, abi. Hela aşağıda.”

“İyi geceler, Gültekin.”

Gültekin kapıyı çektikten sonra bir süre düşündü Hüsnü. Yatma hazırlığına nerden başlamalı? Soyunacak, ama nereye koysun giysilerini. Duvar dibindeki tahta sandığın üstüne yığıldı çıkardıklarını. Elektriği söndürüp yatağa girince gün görmeyen odanın serinliğini duyumsadı. Yatağın, yorganın temiz nemliliği, soğuk soğuk değdi bacalarına, kollarına. Sırtüstü yattı. Odanın tek penceresi karşı duvara açılmış, sofaya bakıyor. İğreti basma perdelerden, pencere içine konmuş öteberi arasından dışardaki lâmbanın ışığı sızıyor. Az sonra, o lâmba da söndü, Gültekin’in tıkırtısı kesildi.

Birden koyu karanlığın içinde buldu kendini Hüsnü. Gözlerini yumdu, açtı. Karanlıkta gözü açık durulmuyor. Ama gözü kapalı olsa da, insan, karanlığın içinde olduğunu biliyor. Düşüncesi düşlere, anılara dönüştü. Hakkı’yla karşılaşması, Köse Sakallı’nın konuşmaları, beyaz dişleri, Yücel’in sudan çıkmış balık gibi çevresindekileri yadırgar bakışları, Hakkı’nın temelsiz savları... Kuşkusuz, devrim-

ciliğini büsbütün yitirmemiş Hakkı. Yurdunun. halkının sorunlarına bir başka açıdan bakıyor, o da bütünleşmek istiyor. bu ülkenin insanıyla. Oysa Hüsnü için, arkadaşları için her yer cephe. Afrika'nın, Asya'nın, Güney Amerika'nın geri kalmış, kurtuluş savaşı veren yurtsever insanlarıyla omuz omuza. Burdan mı? Bu karanlık odanın içinden mi? Kimi Sabirpaşa Apartmanından çıkarak sürdürüyor savaşı, kimi de eşekpark'tan...

Karanlık mı, düşünmek mi kaçırıyordu uykusunu? Bilemiyordu, ama yatakta dönüp duruyordu.

Ama Hakkı'nın uykusu hiç kaçmıyor, neden? Rahat da ondan. Bencilliğinden mi rahat? Yoksa doğru mu düşünüyor? Yücel'in anası kapıya gelip uğurlamadı oğlunu... Oysa benim anam nasıl sarıldı boynuma? Ama Yücel bin lira koyuverdi cebime, hem de sezdirmeden. Yollarımız da ayrılmıştı üstelik. Yücel'in cebinde kimbilir, daha kaç bin lira vardı? Olsun, o da kaçıyor benim gibi. Ben evime gidiyorum, dedim. O sürdürecektir kaçışı. Kaçışı mı? Savaşımı mı? Şimdi Sabirpaşa Apartmanından daha güvenli bir yerde o. Zerrin Hanım'ın güzel olmadığını söyledi, ama böyle zamanda Marilyn Monroe yerine geçer. Ama ne dediği Yücel? Her yer cephe, öyle ya, bir devrimci her yeri cephe bilmeli kendisine. Savaşım yerinin önemi yok ondan sonra. Kuşkusuz, her devrimci kendi yerine göre savaşım verecek. Kendine uygun yeri seçecek. Ben de burayı seçtim. Kişi nerden çıkarsa çıksın, savaşım araçları ne olursa olsun, sonunda aynı yerde buluşur devrimciyse. Ölümse ölümdür en son buluşma yeri. Bütün ezilen uluslar için, başta kendi ulusunun kurtuluşu için bir bayrak gibi havaya kalkar, bir bomba gibi patlar devrimci. Ölümün ardından kutsal bir varlık kendini gösterir yalnız: Devrim. Bıraktıkları yerden ben alacağım, Yücel alacak devrim bayrağını, bizim bıraktığımız yerden başkaları alacak, götürecektir, koşacak son soluğunu verinceye dek. Böyle böyle oluşacak devrim, şu miskin kasabadaki en uyuşuk insan bile içine sindirecek.

Kasabanın uyuşuk insanlarını, Hakkı'nın ahlak yüzünü, hiçbir şey söylememiş gibi bakan akıllı gözleriyle bir arada anımsadı Hüsnü. Onun yüzü, onun bakışları çok şey söylüyordu şimdi. Yüreğine bir köz düştü. Anasının kan çanağı gözleri, babasının sinirli suskunluğu, Hakkı'nın anasının düğün demek sevinçli... Ya Zekiye? Ha, evet Ziya da var. Nasıl bindirdiler otobüse? Üstelik cuma namazlarını da kaçırmazmış. Yahu, bu Hakkı ne demek istiyor? Dü-

şünmek diye, bilgi diye, kitap diye bir şey yok mu onun için? Ziya'sı, Zekiye'si, trendeki köse sakallısı, eniştesi Tevfik, dayısı Tahir, anası Raziye, Gültekin, uyuşuk uyuşuk camiye giden insanlar ayrılıyor onun gözünde başkalarından. Başkaları kim? Yücel'ler, Mediha'lar, Zerrin'ler, türü ne olursa olsun, yüksek siyasiler, anamalcılar mı? Yani bir yanda çile çekmiş, çile çeken Anadolu insanı, bir yanda büyük kentlerin görkemli yaşayanları, Anadolu halkını, işçiye sömürenleri. Tamam, ben de öyle düşünüyorum. Üstelik daha kesin düşünüyorum. Eniştesi Ahmet'i de yerine oturtuyorum. Ama hayır, ince bir ayırımı var Hakkı'nın dediğinin. Ne diyor? Hah, diyor ki, kişi sınıfının üstlendiği öz-görevle yükümlüdür, dışına çıkamaz bunun. Neden çıkamaz? Örneği yok mu? Hadi canım, biz eylemimizde her tür olasılığı hesaba katmasını biliriz. Hakkı gibiler derler ki, oturalım, zamana bırakalım. Bir tür karşı devrimcilik değil de ne bu? Yok canım, bu da değil Hakkı'nın söylediği. Yoksa savında ayak direr mi o denli? Anlatamayacak olursa susmayı yeğliyor. Öyleyse anlamalı onu. Ne diyor? Yok be, hiçbir şey demiyor. Hayır, hayır, diyor ki, daha doğrusu demek istiyor ki, halkınla bütünleş, onun diliyle konuş. Kim söyler bu sözü? Herkes söyler, kof siyasa adamları, sosyal demokratlar dillerine pelesenk ederler böyle sözleri. Bir sözü herkesin söylemesi doğruluğunu mu kanıtlar? Kanıtlamaz. Yok kanıtlar. Niçin kanıtlar? Bir kez şunun için kanıtlar. Sözgelimi başardık. O zaman herkesin aynı inançta birleşmesini sağlamaya çalışmak görevimiz değil mi bizim? Ama herkes inanmazmış. İnanmaz elbette. İnanmaz da onun için sürekli devrim. Devrim sürekli, devrim sürekli, devrim sürekli...

O yakıcı köz yine düştü yüreğine. Yok, yok, kendini şaşırdın Hüsnü. Kuşkun mu var bugünkü gerçeğin değişmezliğinden? Oda karanlık, başımdan tuhaf olaylar geçti bugün. Tanımadığım bir eve konuk oldum. Hakkı demek istiyor ki... Bir bok demek istemiyor Hakkı. Herkes gibi sıradan biri o da. Ya da sıradan biri olmaya aday... Böylesi daha tehlikeli olur, toplumda yer edinince. Kavuştuklarına sıkı sıkıya sarılır, yitirmemek için zorba bile olur. Örnekleri çokook. Nerden bilecek o sömürülen, horlanan, kıyılan dünya halklarını? Birikti bu acılar yeryüzünde. Sömürücü ülkelerin kravatlı, sözde insancıl, bilgili aydınları yuvarlak masalara otursunlar, bir ellerinde viski bardakları, gülüşsünler, el sı-

kıssınlar, düşünsünler. Hakkı da böyle söylemiyor mu? Yok, o söyleyemez. Düşünmek yetmez, dünya barışı, ezilen halklar için savaşım vermek gerek. Bir tokat gibi şaklayacağız suratlarında. İşçiyi, köylüyü, varlıklıyı, varlıksızı aşan bir olgudur bu. Yürekle duyulur, kafayla düşünülür, ama kaçınılmaz bir eylemle düğümlenir. Ölüm mü sonu? Evet, öyle olsun, ölümse ölüm!

Karanlığa baka baka uyudu.

ON ÜÇ

Mustafa'yla Yılmaz öğretmen, Hakkı, Hüsnü Belediye bahçesinde oturuyorlardı ertesi gün. Cahit işinden çıkınca onları görmüş, sokulmuştu yanlarına:

"Bu akşam gelin," demişti Mustafa. "Erken gelin, biraz yiyip içeceğiz."

Sonra Cahit'e döndü biraz da Hakkı'nın hatırını sayarak:

"Sen de gel Cahit."

"Sağol hocam, ben İl'e gidiyorum bu akşam."

Mustafa bu yanıtı alınca hemen susmuş, neden gittiğini bile sormamıştı. Aman, gelmesin de, cehennemin dibine gitsin isterse...

Günün ısısı artıyor, sıcağa özlem duyan serçeler, boş iskemlelerin, masaların üstlerinde sıçraşarak yiyecek kapışıyorlardı.

Söz bitince sıkıntı başlar buralarda. Çevreyle uyum sağlayamayan aydın takımı daha çok sıkılır, söyleşse bile. Hele Cahit gibi biri varken ne konuşulur, ne söyleşilir? Sekiz-on öğretmenle iki memurdan oluşan gezi topluluğu için Erdek'teki bir kampla anlaşmaya varıldığından bile söz edilememişti. Kimi kentli, bu gibi gezileri özenli bulur, küçümser, diline dolardı. Suskunluk Cahit'i de açmamış olacak ki, kalkmaya yeltendi. Ancak bu sırada onlardaki suskunluğun biçim değiştirmesi durdurdu onu. Kulak kesilmişlerdi radyodan gelen sese. Haber özetlerinde şöyle deniyordu. Doğu bölgesinde, kırsal eyleme geçmek üzere dağa çıkmak isteyen bir grup şehir eşkıyası, güvenlik güçlerinin başarılı bir operasyonu sonucu ölü olarak ele geçirilmişlerdi.

"Dinleyelim." dedi Hakkı.

Ayrıntılı haber bölümünü ilgiyle dinlediler. Özetinden bir ayrımı yoktu haberin. Ancak ölü olarak ele geçirilenlerden birinin üzerin-

den çıkan kimliğin düzmece olduğundan kuşkulandığı, anarşistin bir süredir aranan Yücel Saltık olabileceği eklenmişti. Hüsnü, Hakkı'ya baktı. Tanıdığı bu adı ayıramadığını gördü. Bir önemli nedeni daha vardı bunun. Çünkü ölenlerin arasında tanınmış birinin adı söylenmişti. Üniversitede asistan genç biriydi bu. Bir öğretim üyesinin, bugüne dek yakalandığı söylenen, ama çoğu öğrenci olduğu için düşün düzeyleri bilinmeyen eylemcilerin arasında olması, onların yanında vurularak ölmesi, aydınların bile kanıksadığı olaylara ayrı bir nitelik veriyordu. Haberde ayrıca halkı, devlete karşı başkaldırıya kıskırttıkları açıklanıyordu.

Yılmaz'la Mustafa öğretmen birbirlerine bakiştılar. Gözlerindeki anlam birdi; soruyorlardı: Deli mi bunlar?

Cahit, Hakkı'nın tepkisini ölçmeye çalıştı. Durgundu. Ötekiler gibi üzülmeye yada düşünme anlamına gelebilecek bir şaşkınlığı yoktu. Cahit, Kitapçı Saffet'in meraklı sorusundan yada gizli uyarısından sonra bityeniği aramaya kalkışmamıştı pek. Çünkü içten ısınmadığı, ama sözde sever görüldüğü teyzesi oğlu Hakkı'yi adam yerine komazdı. Okumuş, sözde yüksek okul bitirmiş, aylığa geçmişti, ama adamlık başka şeydi, okumuşluk başka. Kendini solcu saymazdı Cahit, ne var ki, yaygın bir kanı, onu da etkisi altına almıştı. Solculuk nerde, Hakkı nerde, diyordu içinden. Küçümsüyor, sol düşüncüyü kondurursa, onu kişilikli saymak gerekeceğine inanıyordu. Şurda iki öğretmenin onu karşılırlarına alıp konuşmalarına gelince, ikisi de adam değildi Cahit'e göre. Adam olsalar şu ilçe'de pineklerler miydi? İşte, iyi, kötü kendisi de memur sayılırdı, bir ayrımı var mıydı onlardan? Gösteriş olsun diye ilgileniyorlardı Hakkı'yla. Okul bitirdi, yedeksubay oldu ya, bir yere atandı ya, bir de evleniyordu işte. Eh, bu kadarıyla adam oluyordu insan onların gözünde. Onların solculuğu da cakaydı Cahit için. Dinlediler radyoda, şimdi birileri vurmuş, ölmüş yine. Yas tutacaklar hıyarlar... Ulan, adam-san sen de çık ortaya bakalım, vuruş bakalım. Kolay mı? Sıkı mı? Hıh!..

"Hadi ben gideyim." dedi, onları öylece bıraktı.

Mustafa ile Yılmaz da az sonra kalktılar.

"Akşama bekliyorum. Unutmayın ha!"

"Sağol, Hocam."

Onlar gidince Hakkı:

"Biz de gidelim. Yemek yiyelim, hadi."

“Ben yemeyeceğim, Hakkı.”

“Orasına bakarsan ben de tokum.”

“Sen git, annene görün bir kere. Seni hep görmek ister bugünlerde.”

“Canın mı sıkıldı bu işe?”

“Sıkıldı ya!”

Doğal buluyordu Hakkı. Bugünlerde aklı başında herkes sıkılıyordu. Hakkı, evlenmesinin bile yersizliğini geçirdi içinden. Özene bezene koruduğu, toz kondurmadığı insancılığı, şimdi başka yerden yara alıyordu. Vurdumduymaz biri gibi dünya işlerine dalmıştı. İşte, hem kendine, hem de kendi dışında her şeye yabancılaşıyordu. Oysa annesini, ağabeyini, çevresini hoşnut etmeye çırpınırken başlamamış mıydı onda yabancılık? Ne yanından baksa, ordan da burdan da kopuk, başkalarından ayrı buldu kendini. Kalktı:

“Ben gideyim öyleyse. Sen burda mısın?”

“Burdayım.”

“Unutma, Hoca’ya gideceğiz akşama.”

“Gideriz.”

Hakkı ayrıldıktan sonra bir çay söyledi Hüsnü. Daralıyordu içi. Yücel yoktu artık. Bırakıp gitmişti bu dünyayı. Kaçınılmaz, bağır-mıştır ölürlen. İki kolunu da kaldırmıştır havaya. Yaşasın devrim!.. Dağlarda çınladı mı sesi? Kurt kuş ürkütü mü? Vuranlar sarsıldı mı? Yoksa kurşun vınlamaları arasında yitip gitti mi sesi? Yücel öldü, yok artık. Bir çığlık oldu, dağıldı yeryüzüne! Sabirpaşa Apartmanı-na giremeyecek, dolu dolu gülemeyecek, cebindeki parayı çıkarıp arkadaşıyla bölüşemeyecek...

İçinde bir yer sızladı, burkuldu Hüsnü. Bu acı, suçluluk duygusuyla kıvrandırdı onu. Zerrin Hanım ha!.. Zerrin Hanım’a gideceklerden miydi Yücel? Bile bile kendini kapatacaklardan, başkalarının hazırladığı demir kapıları, bile isteye kendi üstüne çekeceklerden miydi o? Sessizce, bir yiğit gibi gitti. Doğduğu toprağı, arasında büyüdüğü insanları, köylüleri, emekçileri kucaklaya kucaklaya yok oldu. Sabir Paşa’lar, büyükbabası, babası, tüm soyu soppu adına özür dilemişti onlardan, borcunu ödemişti.

İşte, bir bomba gibi patladı sonunda. Üçbeş yıldır sürekli dolduruyordu bu bombayı. Sonunda ağırlığını taşıyamaz olmuş, sıkıntıyla basmıştı düğmeye. Patlamıştı. Nasıl bir patlayış bu Yücel? Nasıl ses verdin, söyle! Nerene işledi kurşun? Nereni yaktı? Nerenden aktı

kan? Son kez ne düşündün gözlerini kaparken? Ne gördün son kez? Dost bakışlarını mı? Düşman bakışlarını mı? Yoksa bizi hergün ısıtan, değişmezliğinden utanmayan şu güneşi mi? Gökyüzünü mü? Uçuşan bulutları mı?

Sıkıntıyla iki elini kaldırdı gerinerek, belini kanıttı Hüsnü. Hem Yücel'i yaşıyor, hem acısını unutmak istiyordu. Bursa'ya geçerlerken otobüste yan yanaydılar. Bir ara Yücel de kalkıp oturmuştu böyle. Gerinerek, sıkıntıyla:

"N'oldu Yücel?"

"Sıkıldım."

"Otur, dikkat çekme!"

"Bırak canım, sen de!.."

Daralan dünyasını büyütmüş, karanlıktan aydınlığa çıkan yolun kapısını aralamıştı. Ya Hüsnü? Ben kozamı örmeye çalışıyorum işte, karanlığıma çekilerek, ufalarak, ufalarak, ufalarak...

**

Melâhat, kocasıyla Yılmaz arasındaki sandalyeye iğreti oturuyordu, ama kendini masaya tam yerleşmiş sayıyordu. İlçe'de kırk yılda bir gece oturmalarına gidilir, yada gelenler olur, okulda konuşulanlar yine konuşulurdu. Masa başında oturup içmeye, söyleşmeye alışık değildi, ama sevilen bir öğretmendi o kendince. Sevilen, sayılan Mustafa'nın karısıydı. Herşeyden önemlisi bu ilçeden çıkan okur yazar ilk kızdı. Arada annesini görmeye gider, ağabeyiyle kardeşi Hurşit'e de uğrar, gelinlerle söyleşirdi. Kimi zaman da hanım arkadaşlarıyla kâğıt oynamaya dalıyor, avutuyordu bu kasabada kendini. Öğretmen arkadaşlarıyla, memurların dışarılıklı hanımlarıyla modadan, giyim kuşamdan söz ederler, ne var ki, uygulama olanağı bulamazlar, bundan yakınırldı. Bu söyleşiler de, gazetele- rin, dergilerin sosyete dedikoduları da daraltıyor, küçültüyordu dünyalarını. Ne yapsın o da, kâğıt oynamaktan başka çıkar bir yol bulamıyordu bu dünyada...

Ama yine de sınıfta pek göstermediği, deneyden geçmiş bir öğretmenin o uyanık dinginliğiyle izliyordu konuşulanları. Arada o da söze karışıyor, sonunu getiremiyordu. Getirmiyordu, çünkü yadırgadığı bir şey vardı masada. Yoo, yemekler tamam, çatal bıçak tamamdı. İlçe'de kurulabilecek sofraların en iyisini kurmuştu. Ama

ya bir eksik vardı, ya bir fazla. Yılmaz, bildiği Yılmaz... Kıravatıyla, oturuşuyla, tutamadığı başını, daha çok çenesini yana yana çekişiyse.. O yine öyle. Gelecek günlere bakıyor gibi. kabına sığmıyor gibi, burda değilmiş gibi. Ama Mustafa'ya benzemez, işini bilir o. Hele bugünler geçsin, parti marti derken, daha yüksek yerlere sızacak, öğretmenliği filân bırakacak. Yakındır onun milletvekili olup Meclis'e girmesi. Karısını getirmemiş. Oysa ne kadar üstelemişti getir diye... Hakkı mı? O iyi çocuk. hoş çocuk. O çirkin, ablak yüzü çocukluğundaki gibi. Ağır ağır konuşuyor, oturuşuyla duruşuyla yaşama çabucak ayak uyduracağı izlenimi veriyor. Liseli oğlu kamını doyurmuş, elinde resimli romanı, gözünde gözlüğü, karşıdaki koltukta hem okuyor, hem dinliyor. Daha çok babası konuştuğu, bir de konu ilginç bir dönemeç aldıkça başını kaldırıyor. Kız odasına çekilmiş, uyumuştur belki de. İşte, eksik yoktu. Neydi eksiklik duygusu öyleyse? Hayır, fazlalık vardı, bulmuştu. Bu çocuk. Adı neydi? Söylemişlerdi de unutmuş... Ha, evet, Hüsnü. Evet, Hüsnü'ydü fazla olan. Daha doğrusu eksikliği yaratan. Sus pus olmuş, oturuyor, dinlemiyor, dinler görünüyor, söze gereksiz giriyor, konuyu dağıtıyor, Mustafa'nın kitaplığına oturduğu yerden göz atıyor, önüne bakmadan çatalı ağzına götürüyor. Ne yapıyor bu çocuk? Kim bu?

“Siz Hakkı'nın düğününe mi geldiniz?”

“Evet, efendim..”

Şimdi de Hakkı'nın evini, o dar kasaba evlerini, konuğa paralan, önünde kul köle olan, ama yalnız kaldıklarında ardından söylenmedik söz bırakmayan o bilgisiz anaları, teyzeleri, halaları, yengeleri, gelinleri düşündü. Nasıl oldu da bu densizliği etmişti Hakkı? Belki de bir uçtan akrabası...

“Yakınlığınız var mı Hakkı'larla?”

“Yoo, arkadaşız sadece.”

Arkadaşmış! Aman, dedi Melâhat içinden, ne hâlleri varsa gör-sünler, işte sofra, yesinler, içsinler! Bir sigara yaktı. Kadın nedir bilen, ne Hakkı, ne Hüsnü, ne kocası. Bak, Yılmaz yaktı sigarasını. Amaaan, bu kadarcık da bilmeyelim mi kadınlığımızı? Anne dedik, koca dedik, hapsettik kendimizi buralara. Çocuk yetiştiriyoruz dedik, avunduk. Avutuyoruz kendimizi, avutuyoruz. Eh, biraz da yi-yelim, içelim, avunalım bakalım. Sigaranın dumanını da şöyle tüt-türelim.

“Melâhat, dolma çok güzel...”

“Elinize sağlık.” diyor Hakkı da. “Gerçekten çok güzel.”

Öbür oğlan eğilmiş, yiyor da ses etmiyor.

“Amaaan, eskiden yapardım. Öğretmenlik, çoluk çocuk her şeyi unutturdu.”

Sigarasını içiyor, dumanlar savuruyor, bir zamanlar güzel olduğunu anımsıyor, anımsatıyordu. Tepeden sofrayı aydınlatan beş lâmbanın güçlü ışığı, kırıksıklarını belirginleştiriyor, omuzlarına kabarık kabarık döktüğü kara saçlarını parlatıyordu. Mustafa’yı ömür-boyu kendine bağlayan o ışıltı, iri, koyu gözlerinde parlıyordu yine. Hadi, ben de içeyim diye bardağına koydurduğu bir parmak rakının yarısıyla gevşeyen hantal gövdesini bırakıvermişti sandalyeye.

“Düğün ne gündü Hakkı.”

“Cumartesi. Geleceksiniz, beklerim.”

“Çalgılı malgılı mı yapıyorsunuz?”

“Bizim Ahmet enişte var, bilirsiniz. O sahip çıktı benim evlenme işine. Düğün salonunu turalım diye dirotiyor. Tutacak galiba.”

“Amaaan Hakkı, işin mi yok? Kadınlar, çoluk çocuk cavul cuvul bağıracaklar. Al kızı, git... Kız güzelmış. Görüştün mü?”

Hakkı görüşmemiş olmaktan utandı, geçiştirdi:

“Gördüm, biliyorum.” dedi başını eğerek.

Melâhat konuyu kapattı.

Rakıların üçüncü yudumuna kadar havadan sudan konuştular böyle. Mustafa öğleyn dinlediğı haberleri bir kez daha dinlemişti akşam. O saatten bu yana gözlerindeki soru yanıt bekliyordu. Yılmaz’ın gözleri de öyleydi. Yanıt gerekiydi onlara.

“Allah Allah!” dedi Mustafa.

“Ne oldu?”

“Şu işe hâlâ şaşıyorum.”

Karısı Mustafa’nın ne demek istediğini anlamıştı. Mutfakta hırçılık yapıyordu radyo haberi verirken:

“Amaaan!” dedi. “Deli bunlar!”

Onca insan delice bir iş diyordu olanlara. Hüsnü yadırgamaz göründü:

“Niye?” dedi doğal bir sesle.

Melâhat irkildi. Aa! Konuşuyordu bu! Karşı mı koyuyordu? Tersini mi söyleyecekti acaba?

“Hepsi deli.” dedi. “Ne işi var bir üniversite hocasının dağ başlarında? Çoluk çocuk olsa anlarım. Şimdi herkes, bütün kamuoyu,

devleti de, sıkıyönetimi de haklı bulacak. Çocuklarımızı bu eli silâhlılar mı okutuyor diyecek.”

Hakkı’nın bir özelliği vardı. Doğru bildiği söz, kimden, nereden gelirse gelsin önem verirdi:

“Hocam!” dedi. “Melâhat Hanım’ın söylediğini kaçırdınız.”

Gözleri kıvançla güldü Mustafa’nın:

“Kaçırmadım, kaçırmadım...”

“Bam telinden yakaladı sorunu.”

Mustafa biliyordu ki, Melâhat’ın sözü Hakkı’nın anladığı gibi değil. O, kendini, kocasını, öğretmen arkadaşlarını, kısacası uğraşlarını korumak istiyordu bu sözle.

“Kimsenin bir şey bildiği yok.” dedi Mustafa. “Sıkıyönetim kalkmadıkça işin içyüzünü anlamak olanaksız.”

“Aa!” diye şaşıtı kadın. “Senin de bir dediğin bir dediğini tutmuyor Mustafa. Bu çocuklar yanlış iş yapıyorlar diyordun hani?..”

Karısının çıkışına sinirlendi Mustafa. Ancak onun sezebileceği gibi yan yan baktı:

“Gene yanlış buluyorum.”

“E, öyleyse?”

“Ama uzaktan bakıyoruz, yanlış görüyoruz. Üstündeki kara perde kalkınca neler göreceğiz, bunu düşünmek, kestirmeye çalışmak hakkımız değil mi?”

“Ben Melâhat Hanım’a katılıyorum.” dedi Yılmaz.

“Yani anarşist mi bunlar sence?”

“Hem de anarşistin dik âlâsı Hoca:”

Melâhat saçlarını arkaya attı:

“Hem anarşist, hem katil, hem deli.”

“Ben sorunu başka yönden alıyorum.”

Masadakiler ona döndüler. Meâhat, kocasının her sorunun altından kalktığına inanır, ama yine de, üstperdeden dinlerdi onu. Ona göre Mustafa’nın kandırıcı olmayan, yalancı bir yanı vardı ki, bunu ancak kendisi sezer, kavrayabilirdi. Onun için üstperdeden dinler, ama kocasına hayran görünmeyi unutmaz, başkaları da bu izlenimi alsın isterdi.

Mustafa, tarihte anarşizmin ne gibi evrelerden sonra çıktığını, yönsemelerini, türlü düşünürlerin, yazarların anarşizmi tanımlamalarını anlattıktan sonra ardına yaslandı keyiflice:

“Sizin anlayacağınız,” dedi, “ben şöyle yorumluyorum olup bi-

tenleri. İnsan bedenini düşünüyorum, ortalama altmış-seksen yıl yaşayan insan bedenini. Neler yaşıyor insan kendine ayrılmış bu zaman dilimi içinde? Sağlıklılık, sağlıksızlık, mutluluk, mutsuzluk, rahatlık, tedirginlik, sevgi, öfke, para hırsı, yalan dolan, namus kavgası, boşvermişlik... Daha bin türlü... Buna, insanın yaşamı boyunca geçirdiği çatışma diyebilir miyiz? Deriz. İşte, toplum da, toplumlar da, bir insan bedeni gibi aynı sancıları, çatışmaları yaşıyor tarih boyunca. Bu yorumdan yola çıkarsak... Bence..."

Bir lokma aldı, sustu.

"Burdan yola çıkarsak neler söylenebilir daha." dedi Hakkı.

"Söyle bakalım." dedi Mustafa, öğretmence.

"İnsanın doğasını, toplumsal olaylara yansımaları yalnız biz bilmiyoruz. Onlar da biliyor.

Mustafa söyleneni anlamıştı, ama yine de sordu:

"Kimler?"

"Çıkarcılar... En tepelerde oturup olaylara yön verenler..."

"Öyleyse kendileri çomaklıyor." dedi Mustafa. "Araya kışkırtıcıların girdiği kuşkusu önem kazanır bu durumda."

"Tabi öyle." dedi Hakkı.

"Tamam!" diye atıldı Yılmaz. "Birtakım hastalar, aptallar, gözü dönmüşler de enayi gibi oyuna geliyorlar."

"Neden aptal oluyorlar, efendim?" diye söze girdi Hüsnü. "Neden gözü dönmüş, hasta oluyorlar?"

Yılmaz yanıtlamaya değer bulmadı soruyu. Hemen rakısından yudumladı, üstüne suyu hızlı hızlı içti, çatalı aldı eline, başını eğdi. Yine de bütün bakışların kendi üzerine döndüğünü duyumsadı Hüsnü.. Çatal bıçak takırtılarını işitmiyor, herkesin onu dinlemek için beklediğini sanıyordu. Konuşmak, söze başlamak, uygun bir sözcük bulmak gerekiyordu. Ağzını şapırdatan Yılmaz'dan çevirdi bakışını masadaki yemeklere takıldı gözü. Yüreğinde mi, kafasında mı, neresindeyse, karanlık bir boşluk. Bu boşluk duygusunu, kızkardeşi Zekiye'yle, Gültekin'le konuşurken de ayırmamıştı. Ama o ayırmadığı, bir boşluktan daha başka bir duyguydu. Hafif mi hafif, kuş gibi, pamuk gibi yumuşacık duyumsamıştı kendini onlarla konuşurken. Zekiye'nin gülümseyen, sevgiyle soran bakışlarını, Gültekin'in iki kaşı arasında beliren ince çizgiyi, gözlerinde gizlice yanıp sönen parlıltıyı aradı. Üstelik o güne değin şeytanla bir tuttuğu faşolara bile değinmiş, onların savsözlerini, ortaya çıkış nedenlerini bile öfke-

siz, kinsiz açıklamıştı. Demek, bir konuya temelinden girmek, abc'sinden başlamak en kolay, en sağlıklı bir yöntemdi. Ama bunların önünde olmuyordu ki... İşte Melâhat Hanım, buralarda değilmiş gibi bakınıyor öyle. Mustafa Hoca, öğretmenlere özgü o bilgiçlikle süzmekteydi onu. Zekiye'yle Gültekin'in bakışlarını Hakkı'nın gözlerinde buldu:

"Hoca çok güzel söyledi." dedi Yılmaz'ı düşünerek, ona bakmadan. "Toplumlarda bin tür hastalık var. Hırsızlık, katillik, savaşlar, beyaz zehir ticareti, kadın ticareti, eğitim yoksunluğu, bin tür, say say, bitmez... Şimdi bu hastalıklar dururken kalkıp da bunlar için..."

Kurulu düzenden yana saydığı Yılmaz'a döndü bakışları. Dalına basmak istemiyordu ne de olsa. Onu karşısına almamış gibi:

"Öyle değil mi, hocam?" dedi.

Yılmaz'ın ya tiki artmıştı, yada ağzında lokma vardı. Mustafa ona baktı:

"Bu da bir düşünce Yılmaz." dedi. "Kışkırtmaya kolayca kapıldıkları için hemen hasta mı demek gerekir onlara?"

"Belki de bedeninin en sağlıklı organı." dedi Hakkı. "Hemen başkaldırıyor, duyarlı çünkü."

Hüsnü için konu yine karmaşıklaşmıştı. Ama Hakkı'nın sözünden kendine pay çıkardı:

"Tabi ya!" diye doğruladı.

"Bu da bir yorum," dedi Mustafa.

"Yorummuş!" diye alay edercesine gürlledi Yılmaz. "Bunların hepsi lâf, hepsi safsata! İnsan vücudunun bir yeri kanser oldu mu kesilip atılır. Gerçekçi olalım, Hoca, onları suçsuz mu buluyorsun?"

"Suçsuz bulmuyorum."

"Eee, öyleyse?.. Açık konuşmalıyız, Hoca. Serüvencilerin eylemlerine haklı gerekçeler arayıp bulmaya kalkışmak, kışkırtıcılarla aynı düzeyde olmak demektir... Doğrusu ya, ben yazıları, çizile-riyle bu çocuklara gizliden arka çıkanları da anlayamıyorum. Sorumluluğun büyüğü onlarda..."

"Bak seninki de bir yorum!"

Mustafa'nın sesindeki duruluk, yansızlık gülüşmelere yol açtı. Yılmaz da sinirli sinirli gülümsedi. Daha çok gençlere dokunduruyordu, ama onlarla karşılıklı tartışmaya girişmek istemediği için Mustafa'ya yöneliyordu:

“Geç Hoca,” dedi. “Bir gerçeğin beş yüzü, on yüzü olmaz her zaman.”

Yılmaz’ın rahat, aydınlık, gülen gözlerine baktı Mustafa. İnsan kimi zaman, duygusunun, düşüncesinin nice ince ayrıntılarını dile getiremiyordu. Gençliğinde polisin karşısına çıkarıldığı gün, bir tokat yemiş, dünyasını şaşırıvermişti. Öğrencilik yılları boyunca edindiği bilgiler, şaklayan tokatın etkisiyle, o an tuz buz olmuştu. Hücreye kapatıldığında geçirdiği bunalım, o koşulları yaşamayanlara zor anlatılırdı. Belki de hiç anlatılmazdı. Kendinden önce hücreye kapatılanlardan kimileri, duvarlara çizikler atarak günlerin sayısını tutmuşlardı. Bu çizikler, geçirilen günlere, gecelere zor dayanıldığı-nın simgesiydi belki, ama kendi gibi sonradan girenler için ne denli ürkütücü, yılgınlık verici olduğu bilinmiyordu yazanlarca. Daha neler, böylesi nice ayrıntılar... Anlatılamaz... Birdenbire sanki birkaç yaş daha alıvermişti:

“Bak Yılmaz’cığım,” dedi yumuşakça, “yalnız on yüzü değil, kırk yüzü, sayısız yüzü vardır belki. Sorunlar bu kadar kolay çözümlenseydi, yeryüzü çoktan rahata ererdi.”

Yılmaz konuşmaktan yorulmuş gibi:

“Orası öyle,” dedi, “karışık iş...”

Köşedeki koltukta esneyen oğlan kıpırdadı:

“Anne, uykum geldi. Ben yatacağım.”

“Yat yavrum, yerin hazır... Dur, ben de geleyim.”

Oğluyla birlikte dar koridora girerlerken, kocası Mustafa, yine “belki” ile başlayan sözler ediyordu:

“Belki karışık iş... Belki içinden çıkılmaz... İçinden çıkılır hâle sokmak için belki bizim karmaşık düşünmememiz gerekiyor... Belki de şu bir avuç genç...”

“Bir avuç gençmiş!” diye düşündü Melâhat oğlunun yorganını açarken. “Almış karşısına toy çocukları... İyi ki Yılmaz vardı, yoksa...”

Sonra yüksek sesle söylendi:

“Gel oğlum, gel yavrum,” dedi, “iyi ki uykun geldi de senin...”

**

Oğlu uykuya daldığında Melâhat, onun odasında, köşedeki küçük koltuğa oturmuş, başını duvarın köşesine dayamış, loşluğa ba-

kıyor, sinirini nasıl yatıştıracağını bilemiyordu. Biraz kestirmiş miydi, ne? Masanın çevresinden gelen sesler, kimi zaman alçalıyor, kimi zaman beynini delercesine yükseliyordu. Bir kez değil, belki on kez, belki de yüz kez dinledikleriydi konuşulanlar. Menderes'ler, Demirel'ler, Ecevit'ler... Yok, ihtilâller, devrimler, yirmi yedi mayıslar, on iki martlar, bin yedi yüz seksen dokuzlar, bin dokuz yüz on yediler... Ayol, siz kimsiniz, o işleri yapanlar kim? Tıkılmışsınız izbe bir kasabaya, izbe bir okula, izbe evlere... Yine Yılmaz, en akıllıları, ne diyor bak: "Ne yani, dağa mı çıkalım?" Hah, işte, aptal kocası konuşmaya başladı... Yine o güvercin öyküsü... İyi ki üç beş gün hücreye kapatılmış da devrimcilik kültürü edinmiş. Neymiş? Yüznumaraya girdiğinde, çatıya bakan penceredeki demir kafesin arkasında çırpınıp duruyormuş zavallılık. Onu kurtarmak isterken dışardaki nöbetçi itivermiş kapıyı. "Ne yapıyorsun sen?", "güvercin, ölecek orada.", "gel lan, sana ne güvercinden." Öyle ya, güvercine acıyan, halkına mı acımaz?.. Saçlarını parmaklarıyla yolar gibi dipten dipten tarayarak ayağa kalktı, yürüdü. Oh, şükür, zamanında kalkmış...

"Hocam, bize izin... Kusura bakmayın, saçmaladımsa..."

"Ne saçmalaması! Saçmaladıksa hepimiz saçmaladık. Ne yapalım? Aydın olarak bu kadarmışız. Ama bir şey sevindirdi. Anadolu'nun şu ücra köşesinde bile dertleşip konuşabiliyoruz ya, eh, yarın bizim demektir."

Hüsni de kalkmıştı. Teşekkür üstüne teşekkür ettiler:

"Düğüne bekliyorum." dedi Hakkı. "Gelmezseniz yalnız kalırım, Melâhat Hanım."

Yılmaz'ın evi yakındı, onlarla çıkmadı. Teşekkür ederek çıkan gençlerin ayak sesleri yitti, birinci katta, kapının kapanışını duyduklar. Üç kişi birbirlerine şaşkın şaşkın bakındılar önce:

"Vallâ," dedi Yılmaz, "benim gözüm korktu."

"Gençler değişti, korkulur." dedi Melâhat.

Sofrayı toplamaya koyuldu. Mutfığa girip çıktıkça arada durup onları dinliyor, Mustafa'ya kötü kötü bakıyordu.

"Geri mi kaldık yoksa biz? Ne dersin Yılmaz?"

"Yok canım, yarın evlensin, gitsin, görürüz onu da."

Elinde tabaklarla durdu Melâhat:

"Hanımlarınız mı geri bıraktı sizi?"

Döndü, mutfağa girdi. Yılmaz, onun ardından bakarak, kaşını gözünü oynattı Mustafa'ya:

“Ne oldu gene seninkine?” dedi fısıltıyla.

“Bana kızdı.”

“Niye?”

“Anlarım ben.”

Karısının işitmesinden çekinmemişti. Mutfaktan çıkan Melâhat:

“Neyi anlarsın?” diye sordu.

“Senin kızdığını.”

“Kızarım elbet”

Yılmaz ayağa kalktı:

“Ben gitsem iyi olur.”

“Otur işte, vakit erken...”

Yılmaz çenesini oynatmaya başlamıştı. Mustafa'yla Melâhat arasıra dayanılmaz biçimde çekişirler, Yılmaz'ı da sabahlatırlardı:

“Gideyim, gideyim... Zaten Ülker'i de getirecektim getiremedim. Çocuğa bakacak kimse yok. Çocukla da gittiği yer içine sinmiyor onun...”

Melâhat mutfaktan çıkmıştı:

“Annen var ya... O bakmıyor mu?”

“Hasta. Üşütmüş, yatakta. Hadi mızımızlanmasın dedi Ülker, onun için gelmedi!”

“Beni de şu çocukların karşısında yapayalnız bıraktı. Gelseydi iki laf ederdim ben de...”

“Hadi, hadi, yatın siz de!” diye kalktı Yılmaz. “Teşekkürler, Melâhat Hanım. Eline sağlık, ama yoruldu...”

“Yorulması bir şey değil, şöyle biz bize olacaktık ki...”

Yılmaz, gizli öfkesini gördü Mustafa'nın. Bakışıyla Melâhat'e hak vererek yatıştırmak istedi:

“Biz bize de olur, yaparız. Hem yapıyorduk bir zamanlar. Olur böyle şeyler Melâhat Hanım, aldırma... İyi geceler...”

“Güle güle. Ülker'e selâm. Annene de geçmiş olsun... Beklerim, gelin...”

Yılmaz'ı kapıda uğurladıktan sonra sofrayı toplamayı bıraktı kadın. Masa başından kalkıp küçük salona geçen, sigara yakarak koltuğuna yerleşen kocasına baktı dik dik:

“Gene devrimciliğin mi tuttu?”

“Ne devrimciliği? Yok canım. biz unumuzu elemiş, eleğimizi asmışız.”

“Neydi öyleyse o sözler? Yarın bizimler filân?..”

“Yalan mı? Yarın bizim. Yarınlar da bizim... Erdek'e gideceğiz işte,”

“Lâfı değiştirme! Aldın iki çocuğu karşına... Öğretmensin ayol. Yaşından utan! Babaları olacak yaştasın...”

“Utanılacak ne yaptım ben? Hem ne'si var bu çocukların?”

“Hakkı neyse ne, ama onu da sevmedin bu sefer. Ne o, bilgiç bilgiç konuşma öyle? Hele öteki...”

“Ötekinin ne'si var? Pekâla, akıllı fikirli.”

“Hadi canım!” diye terslendi Melâhat. Tabak çanak götürdü. Döndü. “Anarşist bozuntusunun biri o. Koskoca öğretmensin, kiminle ne konuştuğunu bil!”

“Ne konuştuğumu bilirim ben.”

“Hıh! Bilirmiş! Şükür, o günlere gelmişiz! Bakın, neler konuşabiliyormuşuz! Yarınlar bizimmiş! Kapının önünden iki polis geçsin, görürüm seni...”

“Geçsin be!” diye sesini çok yükseltmemeye özen göstererek bağırdı Mustafa. “Geçsin! Alsın, götürsün! Bunu mu söyleteceksin bana?”

Melâhat gözlerini aç aça yanına yaklaştı:

“Vay vay vay vaay! Ne çabuk unuttun, Melâhat'im, Melâhat'im dediğin günleri? Hepsi beş yıla, on yıla hüküm giydi, sekiz ayla ucuz kurtuldum Melâhat'im. Üstelik beraat ettim Melâhat'im. Öğretmenliğimi de sen aldın bana Melâhat'im. Ne çabuk unuttun?”

Mustafa'nın omuzları düştü:

“Yirmi yıl sonra da söyleyeceğin bu mu?” dedi. “Gözlerini kaparken de bunu mu söyleyeceksin?”

“Anlamazsan söyleyeceğim. Hep söyleyeceğim. Tanı kendini, bil kendini! İstersen bırak iki çocuğunu burda, al silâhı eline, çık dağlara!”

İyiden iyiye sesini yükseltiyordu kadın.

“Seninle konuşulmaz.” dedi Mustafa. “Git, yat!”

“Yatmayacağım! Emrinle oturup emrinle kalkmaktan bıktım. Yemek pişir, karınlarını doyur, çamaşır yıka, ütüle, giydir! Okula git, ders ver... Sonra geçsinler karşıma, bilgiçlik taslasınlar. Konuk

getirsin evine, yemek koy, hizmetçilik et, zıkkımlansınlar... Yetti be!”

“Sorun bu!” dedi Mustafa. “Yorgunsun sen, sinirlisin.”

Karısının, yaş dönemini ağır geçirdiğini biliyordu. Kocasından başka herkesi seviyordu şimdi. Konukların önünde de şen şakrak konuşması bu yüzden değil miydi? İşte, o da yaşlanmıştı artık. Bir-birlerine verebilecekleri hiçbir şey kalmamıştı. Yatakta kış kışa yatıyorlar, tek söz etmeden uyuyup uyanıyorlardı. Kısaca bıkmışlardı birbirlerinden. Tekdüze yaşamın sorumluluğunu biri ötekine yüklüyor, anlaşmazlıkları, içinden çıkılmaz oluyordu.

Ne var ki, bir-iki dostu karşısında Mustafa’nın, konu ne olursa olsun, canlanması, sevinmesi; kıvançlanması kışkandırıyordu kadını. Onda hâlâ bir şeyler olduğu kuşkusuna düşüyor, ama karısına vermediğine, çünkü karısını artık sevmediğine yoruyordu bunu. O zaman kudurdukça kuduruyordu. Yoksa devrimmiş mevrimmiş, solculukmuş, sağcılıkmış, umrunda değildi. Bunca insan, elde silâh, dağlara çıkarken Mustafa’ya dokunulmayacağını o da biliyordu. Hoş, dokunsalar ne olurdu ki?.. Keşke, diyordu içinden, keşke alıp tıksalar içeri... Onu, yine kendine tapar bulacağına inanıyordu:

“Alıp götürsünler, inşallah seni!” dedi. “Bak, o zaman yüzünü görmeye geliyor muyum? Soruyor muyum? Anyor muyum?”

Oysa sormak, aramak, duygulu mektuplar okumak istiyor, sorulmaya, sevmeye can atıyordu kadın:

“İşte çocukların!” diye yeniden sofraya toplamaya koyuldu. “Ararlarsa onlar ararlar. Sevdirebildinse kendini...”

Kap kaçağı, gürültüyle mutfaka yığıp işini bitirdikten sonra da yatmadı. Gelip kocasının karşısına dikildi. Onun umursamadan, fosur fosur sigara içtiğini gördü, tedirginleşti. Kendisi yatınca, o burda oturacak, kimbilir neler düşleyecek, kimbilir ne hınzırca şeyler kuracaktı kafasında ha? İçi götürmedi:

“Hadi!” dedi. “Sen de yatacaksın!”

Yarım sigarayı söndürdü Mustafa, ayağa kalktı. İstese, bağırır, çağırır, sustururdu Melâhat’i. Ama o denli saçmalamıştı ki bugün, uzatmak istemedi. Omuzları düştü. Dar koridordan yatak odalarına geçerken, ışık karardı. Dışarda ışıkları söndürmüştü kadın. En ufak davranışında bile ceza vermek... Bilinçaltında bu yatıyor... Öf be!.. Karanlıkta düşerse kahkaha atacak belki...

“Yak ordaki ışığı. Karanlıkta nasıl yürüyorsun?”

Mustafa'nın eli düğmeyi çeviriyordu zaten... İşte yatak... Girecekler içine. Öf be! Bıktım be! Hakkı akıllı çocuk... Ne iyi etmiş de diplomasız birini seçmiş, karı diye kendine... Akıllı çocuk, öteki de... Neydi adı? Hüsnü de... Bunlar başka... Çünkü zaman başka... Bizim zamanımızda... Ah, ah, yeniden başlanabilse yaşama, bir başlanabilse...

ON DÖRT

Yeşilköy Havaalanında uçaktan inenler arasında üç kadın arkadaş da vardı; Mediha, Zerrin, Tombul Nurten. Yolculuklarının son durağı Cenevre'de başından geçen tatsız olayın sorumlusu bu şişman kadındı sanki Mediha'ya göre. Belli belirsiz bir öfke vardı içinde ona karşı. Cenevre'den beri böyleydi bu. Tombul Nurten'in olur olmaz, her şeye, atıverdiği çingiraklı kahkahalar, kocasından kalan sonsuz parayı, bu dünyaya bir daha gelmeyeceğini bilerek harcamaya hazır davranışları çileden çıkarıyordu onu. Son dakikada nasıl da katılvirmişti aralarına!.. Londra, Paris, Roma, Viyana, Cenevre, görkemli Alpler karşısındaki coşkunluğunu, İstanbul'dan da esirgemedi kadın:

"Ah, canım İstanbul!" dedi.

Yolcular, ellerinde küçük çantaları, gümrük yoklamasından geçerlerken büyük bavullarına bir an önce kavuşmanın telaşındaydılar. Mediha, yol arkadaşı Tombul Nurten'in güzel İstanbul'unu da göremiyordu, telâşlı yolcuların peşine düştükleri bavulları arasındaki valizini de göremiyordu. Geride bıraktığı büyük düzenli kentleri, yağmurları, yeşil gür ormanları unutamamıştı daha. Havaalanında pek belli değildi, ama İstanbul'un üstünde, havanın nemli ağırlığı dolaşıyordu yine. İstanbul'un gökyüzü yağmura gebeyken havasında insanın yüreğini daraltan bir sıkıntı vardır. Mediha bilir bunu. Ama sıkıntı, onun içindeydi bu kez. Cenevre'den bu yana başlamıştı, daralmıştı yüreği. Zerrin, uçakta sigarasını tütüre tütüre:

"İstanbul'a inelim unutursun." demişti.

Merdivene ayak bastığında da yinelemişti bu sözü Zerrin. Hangi

fırçayla. hangi dişmacunuyla ovarsın o yaygın sarılığını bir türlü gideremediği dişlerini çizgi çizgi göstererek:

“Unuttun, değil mi?” demişti.

Mediha'nın unutamadığı olay, Cenevre'de kalmıştı, ama o, acısını içinde taşıyordu. Gerçekte çok güzel, çok tatlı bir anı olarak kalabilirdi. Her zaman gönlünde yaşatacağı, unutmak istemeyeceği, belki bir daha bir daha yaşayabileceği umuduyla havalanıp oralara gitmesine neden olacak bir anıydı. Ama her şeyi, şu Tombul Nurten karısı bozmuştu. Onun pisboğazlığı, her gördüğüne açgözlülükle atılışı.

Dün sabah, Cenevre'deki otelde, banyosunu almış, makyajını bir güzel yapmış, en yakışan giysilerini giymişti. Otel odasından dışarıya bakınca, anayolun temizliği, gezinen insanların sessizliği içini açmıştı. Birden karar verdi, bugün düzenlenen toplu geziye katılmayacaktı. Kapı vuruldu. Açmadı. Ses çıkarmadı. Bir daha vuruldu:

“Mediha, benim, ben.” dedi Zerrin'in sesi.

Sokuldu kapıya:

“Siz gidin Zerrin.” dedi. “Ben gelmeyeceğim bugün.”

“Neden? Hava çok güzel Mediha... Hadi, çabuk ol, beş dakikamız var.”

“Başım ağrıyor.”

“Aç kapıyı, göreyim seni.”

“Beş dakika var diyorsun. Git, yetiş, kaçırma otobüsü. Hem açacak durumda değilim.”

“Peki sen bilirsin, geçmiş olsun”

Onun kapıdan çekildiğini anlayınca pencereye gitti. Dışarıyı seyretti. Karşı kaldırımdaki kafeye, ne şirin, ne sevimli insanlar oturmuşlardı öyle? Mini köpeklerinin tasmaşı ellerinde, şık kadınlar, uyumlu giysileriyle, iri, sevimli köpeklerini çekiştire çekiştire, ivedisiz yürüyen olgun erkekler. Kalabalığın arasında avare zenciler, Asyalı oldukları giyimlerinden belli esmer turistler renk katıyorlar.

Beş dakika değil, on beş dakika geçirdi böyle. Otobüsün kalkıp gitmesini Zerrin'i de, Tombul Nurten'i de alıp götürmesini istiyordu. Kimsesiz, yalnız Fransızca konuşarak geçirecekti bugünü. Sabahleyin öyle genç, öyle diri, öylesine yepyeni duygularla uyanmıştı ki, perdelerin arasından süzülen günışığını dışardan değil, içinden

geliyor sannmıştı. Bugün o günlerdeki gibiydi işte. O günler, ilk kocası Hulki'yle ikinci kocası Hayri'yle evli olduğu günlerdeki gibi. Daha da eski. belki Hulki'yle evlenmeden önceki günlerdeki gibi. Belli ki öyle. Çünkü bütün zorlamalarına karşın bir türlü veremediği birkaç kilo fazlalığının ağırlığını duyumsamıyordu bedeninde. Gezi insanı böyle yapıyor, yeniliyor, canlandırıyor. Sürekli gezi yapacak bundan sonra. Bu sabah edindiği gençliği atmayacak içinden. Tam tersi, pekiştirecek. Bu dirilik, bu canlılık, bu gençlik, yenilik kök salsın içine, pekişsin. Pekiştirilmeli. diye geçirdi içinden. İşte yolculuk bitiyor. Hem İstanbul'a varınca da sürdürmeli bunu. Tombul Nurten'in ağırlığını, Zerrin'in kekremsi gülüşünde çizgi çizgi görünen dişlerin duyumsattığı yaşlılığı İstanbul'a varınca bir kıyıya atmalı. Kendine bulaştırmamalı. Gerekirse bir daha görmemeli onları, kaçınmalı. Yeter ki, sürsün bu gençlik, bu yenilik. Hem Taksim'deki o katı da kiraya vermeli. Kentin göbeğinden uzaklaşıp Bebek sırtlarına gitmeli, eski dostlarının kendini kolayca bulamayacağı yerlere gidip yeni çevreler edinmeli. Bu, hınzır tombul karı da o yolu seçmemiş mi? Nasıl kakhaha atıyor, hoş bir erkek görünce nasıl gülümseyiveriyor. Bir de ne diyor? Hoşuna mı gitti? Atıver oda ya... Kaç kişiyi odaya attı, kimbilir? Dil bilse buralarda da atıverecek o hantallığına bakmadan. Ayol, burda, kim alır seni koynuna?

Gezindi pencerenin dibinde. Varlığının en küçük parçası bile canlı canlı oynadı, derisinin gerildiğini duyumsadı. Yanakları, dudakları, omuzbaşları geriliyordu, kasları sımsıkıydı.

İndi aşağı. Yola çıktı. Kentin uyumunu içinde duya duya, yaya geçidine yürüdü. Şimdi kim Cenevre'liden ayırabilirdi onu? Karşı kaldırıma geçti. Güneş yalnız bu göğü ısıtıyor, yalnız bu kenti aydınlatıyor gibi geldi ona. İnsanlar sağlıklı, insanlar sevimli, insanlar güleryüzlü. Köpekleri güzel, kokuları iç açıcı... Pencereden gördüğü kafe'de ilk rastladığı boş masaya oturdu. Kimse kimseyle ilgilenmiyor, kimse kimseyi ilgilendirmiyordu. Çevresine bakındı, ama boş boş bakındı. Zerrin'in gözlerini, hele Tombul Nurten'in, İstanbul'un kimbilir hangi kıyı mahallesinden aldığı o araştırmacı gözlerini attı, kendi gözleriyle baktı. Onların gözleri, kimbilir hangi sarayın ince işlemelerine, ya da düzenli bahçelerin renkli çiçeklerine bakıyordu şimdi. Baksınlar. Ben içime bakarım. Ben rengi, düzeni, yeniliği içimde duyuram. Bir bulut mu belirdi, ne? Yoksa güneş yer mi değiştirdi? Bir gölge belirmişti önünde. Alçak, yuvarlak, kavuniçi

örtülü masasına bitişmişti insan gölgesi. Düzgün, ütülü gri pantolonun beline şık bir kemer dolanmış, küçük tokası gümüş gibi parlıyor. Nokta nokta desenli, tiril tiril bir gömleğin üstünde, giyenin biçimini almış bir safari. Düğmeleri boğum boğum...

“Vous permettez, Madame?” (İzin verir misiniz, Bayan?)

Görünen giysilerin içindeki bedenin gençliğini kendi içinde duyumsadı Mediha. Başını kaldırdı, baktı. Saçlar, kaşlar, burun, bıyık hepsinden önemlisi, yumuşacık bir gülüş. Aman, hangi reklam afişinden dışarı fırladı bu adam? Bedeni gevşedi, yay gibi gerildi sonra:

“Naturellement, Monsieur.” (Elbette, Beyefendi.)

İskemle çekildi. Biçimli insan gölgesi kıpırdadı, oturdu:

“Teşekkür ederim.”

“Ben de teşekkür ederim.”

İri, zeytin gözlere daldı bir an, uyandı:

“Vakit geçiriyordum.”

“Anladım, Madam. Ben de vakit geçiriyordum.”

“Ne iyi!”

Garson gelip dikilmişti.

“Ne alırdınız, Madam?”

“Kahve, Mösyö.”

Garsona döndü adam:

“İki kahve. Sütlü kahve.”

Mediha'nın içinden yükselen o yepyeni sevinç, dudaklarının üstünde parlıyordu. Adam eğilmiş, içiyordu bu pırıltıyı, öyle geldi Mediha'ya. Bıraktı, içsin.

“Cenevre’li misiniz, Madam?”

“Cenevre’li mi? Değilim.”

“Yanıldım demek...”

“Yanıldınız.”

Ama başka şeyde yanılmadığını, gözleriyle, dudaklarıyla anlatmayı unutmadı.

“Zürih mi?”

“Değil”

“Öyleyse nereli? Güzel bir kadını bırakmam ben İsviçre sınırları dışına?”

“Ya gitmek zorundaysa?”

“Ah, Madam, ah! İşte, o zaman çılgına dönerim.”

Büyük kâhkahalarını dudaklarının ucunda tuttu Mediha. Dişilik sevincini, ona ucun ucun vermeye kararlıydı:

“Siz hiç sınırdan dışarı çıkınadınız mı?”

“Çok çıktım, Madam.”

“Yalnız İsviçre’li hanımlarla mı arkadaşlık edersiniz?”

“Kadın evrenseldir, Madam.”

Kolay avlanmanın şımarıklığı üstündeydi adamın. Göremiyordu Mediha, istekli bakışları, ağının tam ortasına düşmüştü çünkü.

Kahveler geldi.

“Öyleyse anladınız benim nereli olduğumu?”

“Anlayamadım, Madam... Fransız?”

“Hayır.”

“İspanyol?”

“Hayır.”

“İtalyan?”

“Bilemediniz.”

“Öyleyse Romen?”

“Yaklaştınız.”

“Yunanlı?”

“Değil.”

“Siz söyleyin, Madam?”

Gülümsedi Mediha. Türk olduğunu dolaylı söylemeli. Nerden bilecek? Türkler, bütün Avrupa’ya yayılmışlar, para kazanmak için en pis işlerde çalışıyorlar. Ayrımını anlatmalı, ona başka türlü söylemeli:

“Osmanlı.” dedi.

İki kaşı arasında bir çizgi belirdi adamın. Osmanlı diye bir şey okutmuşlardı okulda, ama çok gerilerde kalmıştı:

“Osmanlı...” diye mırıldandı.

İki kaş arasındaki çizgiyi, adamın şaşkınlığına vermişti Mediha:

“Evet.”

Adam kolunu yavaşça kaldırdı, sağ elinin işaret parmağında topladı şaşkınlığını. Usta bir oyuncu gibiydi:

“Siiz? Tüüürk?” dedi.

“Ben, Tüürk.” dedi Mediha adamdan etkilenerек. “İstanbul-yum.”

“Oooo!” diye adam gökyüzünün maviliğine dalmış gibi başını kaldırdı, gövdesini iskemlenin arkasına yasladı. “Oooo...”

Türk nasıl olurdu acaba? Döndü, bakışlarının süzgülüğü derinleşti iyice. Mediha'ya öyle geldi ki, aklından geçirdiğinin keyfiyle dalıp gitmişti adam.

"Adınızı lütfeder misiniz, Madam?"

"Mediha."

"Mediha?... Ooo,ooo... Madam Mediha..."

"Mediha küçük adım... Madam Saltık..."

"Ooo... Madam Saltık..."

Mediha'nın içine işlemeye başlamıştı adamın bakışları. İlginç "ooo"larına elini, kolunu uydururken daha da çekici oluyordu adam. Bir yandan da kaygıya düşüyordu; acaba uzaklaştı mı benden?

"Sizin adınız?"

"Giovanni."

"Aaa! İtalyan'sınız siz."

"Konuşmamdan anladığınızı sanıyordum, Madam. Sizin Fransızcanız benimkinden çok güzel. Herhalde Avrupa'da çok kaldınız?"

"İstanbul'da Fransız okulunda öğrenim yaptım. Ama çok geldim Avrupa'ya. Siz de turist misiniz?"

"Turistim, Madam. Yaralı bir turist."

Mediha, kahvesinden son yudumu alırken koyu zeytin yeşili gözlerine baktı İtalyan'ın. İtalyanlar evlilikten yana yaralı olurlar. Yazık...

"Kahveniz bitti mi, Madam?"

"Bitti"

"Göl kıyısını gezelim mi?"

Tam erkek, Avrupa'lı erkek! Hemen kapmayı dokunduruyor mu kadına? Oysa bizim erkekler bir anda canavar kesilirler.

"Arkadaşlarım geziye çıktılar. Otelde buluşacaktık."

İçinde öyle bir tezlik vardı ki Mediha'nın, otobüsün gitmesiyle gelmesi bir olacaktı sanki.

"Otelime bir bakayım."

"Uzak mı?"

"İşte şu."

"Ben de gelebilir miyim?"

Mediha, ona ne söyleyecekse şimdi söyleyeceğini biliyordu. Başını az eğdi, kaşları altından en anlamlı biçimde baktı ona:

“Elbette, Mösyö.”

Yaya geçidinden geçtiler. Usta avcı, ipleri gergin tutmakta becerikliydi. Uzun boyuyla yarı yarıya sarmıştı Mediha’yi, gövdesinden akan sıcaklığı duyumsatıyordu kadına.

Otele girdiler. Mediha anahtarı alırken asansöre doğru yürüdü adam. Asansördeki bakışmalar düğümü çözmüştü artık.

İki saat sonra geri geri giderek, selamlayarak odadan çıkıyordu Giovanni. Cenevre’ye yolu düşerse yine görüşeceklerdi. Çünkü, her gün saat on dört’le on altı arası, o kafe’ye muhakkak uğradı. Bugün büyük şansı vardı, erken gelmişti. Yine görüşeceklerdi, kaçınılmazdı bu. Çünkü dünya küçüktü. Öyle değil mi, Madam?

Hinzır İtalyan, canavar İtalyan! Ne olacak, sıcak ülke erkeği değil mi o da?

Kapı kapandığında ölgün, bitkin gövdesiyle yatağına uzanmış, böyle düşünüyordu Mediha.

Otobüs saat altı’da döndüğünde, o arkadaşlarını lobi’de bekliyordu. Zerrin diridir, etsiz vücudu kolayca yorulmaz. Ama Tombul Nurten, hemen koltuğa bırakmıştı kendini.

“Cenevre’de pek bir şey yok. Gelmediğine iyi ettin.”

“Amaaan, aman!” diyordu Nurten.

“Canın sıkılmıştır ama...”

Mediha, Nurten’m yandaki koltuğa oturduğunu, gözlerini de az yumduğunu gördü:

“Hiç sıkılmadım.” dedi Zerrin’e.

Zerrin ne bilmiştir. Hemen görmüştü Mediha’nın yanaklarındaki alıal, morumorluğu, ölgün bakışlarındaki gizli sevinci.

“Kız, sende bir şey var.” diye fısıldadı.

“Sonra söylerim.” dedi Mediha gözleri gülerek.

“Şimdi söyle.” diye eğildi Zerrin.

Mediha da eğildi, fısıldadı:

“Zerrin!” dedi. “Zerrin! Bir İtalyan ki...”

Gerçekten yorgundu Tombul Nurten, yoksa kaçırmasına olanak yoktu. Fısıltıyı sezdi, gözlerini açtı:

“Ne o? Ne o?”

“Hiç, hiç...”

“Ben odama çıkıyorum. Banyo yapıp biraz uyumazsam kendime gelemem.”

“Hah şöyle!” dedi Zerrin. “Kırk yılda bir gözünü açtın.”

Ertesi gün otobüs saat on dört'te kalkacaktı havaalanına. Sabah on'da onları sürüklemişti Tombul Nurten. Kat kat mağazalardan birini dolaştılar. Yükte hafif birkaç şey aldılar. Büyük kapıdan çıkarırken burunlarına gelen yiyecek kokuları nefisti. Nurten dayanamadı, aman şundan yiyeceğim diye koştu. Onu beklediler, ısıra ısıra geliyordu.

"Aman, pek nefis şey." diyordu. "Ayol, ne güzel peynir bu! Siz de alın. Ekmeği incecik, üstüne kat kat salam, peynir koymuşlar, bakın... Nefis nefis! Tost değil, başka bir şey bu, başka bir şey!.."

Zerrin, boğazına düşkün değildir, ama akşamdan pek bir şey yememiş. Yiyecek de mukava gibi bir şeyle tutuluyor, üstü kalaylı kağıtla kaplı. Eli kirlenmeyecek. O da yürüdü. Mediha arkasından gitti. Nurten yutar gibi bitirmişti o başka bir şeyi. Koştu, geldi arkalarından:

"Bana bir tane daha." dedi. "Demin verdiğinden, işte bundan."

Mediha'yla Zerrin şaşırıp Nurten'e baktılar. Türkçe söylüyordu Nurten.

Daha sözünü bitirmeden bir erkek sesi duymuştu Mediha:

"Emredersiniz, Madam. Şimdi, Madam."

Bu söz de Türkçe'ydi. Başını çevirdi Mediha. Aa! Tezgâhın ardındaki beyaz ceketli, geniş hareketlerle peynirli, salamlı sıcak yemekleri, makineden maşayla alıp yaldızlı kartonlar arasına sıkıştırıp uzatan adam sırita sırita bakıyordu onlara. İşte, o, Giovanni! Birden dünya başına yıkılmış gibi oldu, koşar adımlarla uzaklaştı Mediha. Az sonra yanına gelmişti Zerrin:

"Ne oldu sana? Al ye! gerçekten pek güzelmiş"

Mediha sararıp solmuştu. Ağzından dökülüverdi sözler. Çevre kalabalık olmasa, ağlaya sızlaya, bağıra çağıra söyleyecekti:

"Ah Zerrin!" dedi. "Zerrin! O İtalyan, işte bu!"

Zerrin, gerçek bir dost gibi acıyarak bakmıştı ona. Baltayı yine taşa vurmuştu zavallı Mediha.

"Sus." dedi Zerrin. "Unut. Unutursun."

"Unutamam! Unutamam!" diye inledi Mediha.

Koşa koşa geldi Tombul Nurten. Elinde yiyeceği, atıştırıyor:

"Ne oldu Mediha? Ha, anladım. Valla benim de içim gitti şu bizim Türk'e. O ne gözler öyle? Bir gün daha kalsak atıverirdim oda-ya."

Bakıştılar. Zerrin'in gözleri, "Duydun işte, unut artık." diyordu.

Ama o, unutamadan bindi uçağa unutamadan indi Yeşilköy'e. İstanbul'un ağır havasına girdikçe, avukat sevgilisi Sabri'yi anımsadı. Yine o Türk, bu Türk'ten daha iyi dedi, unutmaya çalıştı.

Sabirpaşa Apartmanının önünde taksi durunca, Hüseyin koştu, geldi. Nurten, ayrı taksiyle gitmişti evine. Kapı önünde Zerrin'e döndü Mediha:

"Güle güle! Telefonlaşırız."

Zerrin göz attı: "Ben sana demedim mi? Unuttun işte."

Taksi uzaklaştı. Sahanlıkta, Hüseyin'i neden sonra gördü Mediha. Hüseyin donuktu. O da dondu. Sanki başka bir şeyini unuttuğunu söylüyordu kapıcının bakışları.

"Ne oldu Hüseyin? Açsana asansörü."

Hüseyin asansör kapısını açtı. Girdiler.

"Niye yüzüme öyle bakıyorsun? Bir hoş geldiniz yok mu?"

"Hoş geldiniz Hanımefendi."

"Söyle Hüseyin, karın mı hasta? Çocuğuna birşey mi oldu?"

"Yok Hanımefendi, onların hepsi iyi, hamdolsun."

"Eee?"

Hüseyin bakışlarını kaçırıyordu. Ama Mediha, onun anlamsız, acıklı suratını asansörün aynasından görüyordu:

"Bak bakayım benim yüzüme. Kaçırma gözlerini, bak..."

Asansör çoktan durmuştu.

"Kapıyı açsana."

Açtı kapıyı Hüseyin. Valizleri sahanlığa çıkardı.

"Yoksa Emin'ânıma mı bir şey oldu?"

"Yok, Hanımefendi, o da iyi."

"Çal zili!"

"Hah! Emin'ânım söylesin en iyisi."

"Ay, çıldıracağım meraktan."

Zili ikinci kez çaldı, yine yetişemedi Emin'ânım. Üçüncü kez çalarken Emin'ânımın ayak sesleri yaklaştı. Göz deliğinin sürgüsü çekildi:

"Hanımım gelmiş..."

Delik kapandı, kapı açıldı:

"Hoş geldiniz." dedi Emin'ânımın ölgün sesi.

Hüseyin, valizleri girişe bıraktı, sıvışıyordu.

"Gel!" dedi Mediha. "Sen de gel!"

Ne söyleyeceklerse ikisi birden söylesinlerdi.

“Anlatın. Bir haberiniz var.”

“Hele geçin, hanımefendi, hele şöyle oturun. Size bir kahve yapayım...”

“Kahve mahve istemem. Gel Hüseyin Efendi, otur şöyle karşıma... Anlatın.”

“Anlatacağım, hanımefendiciğim, söyleyeceğim. Oturun hele...”

“Oturdum işte. Sen de otur.”

“Olur, oturayım.”

“Çabuk söyle, Emin’ânım.”

“Her şeyin bir usûlü vardır, Hanımefendi.”

“Usulünüz yerin dibine batsın.”

“Gazete mazete yok mu Avrupa’da?”

“Avrupa’da gazete gören kim?”

“Öyle ya!”

Emin’ânım, Hüseyin Efendi’ye baktı bir:

“Hiç çıtlatmadın mı?”

Beriki ölü sessizliğiyle başını eğmişti. Emin’ânımın gözlerinde yaşlar birikti birden:

“Ah, Hanımefendi, ah! Küçük bey, Yücel Bey...”

“Ne oldu Yücel’e?”

Emin’ânım nasıl söyleyeceğini epeyce kurmuştu kafasında. Önce alıştırmak istedi:

“On-on beş gün evvel evi aradılar. Polisler.”

“Eee? Ben yokken... Babasına bildirdiniz mi?”

“O da Avrupa’daymış, Hanımım. Ben sizinle birlik gitti sandım-dı.”

Mediha, onların en küçük olaydan büyük üzüntüler çıkardıklarını bildiği için haberin en kötüsünü düşünememişti önce. Az sonra içine çökecek acıyı, Emin’ânıma öfkelenerek bastırdı:

“Aklınız fikriniz fesatlıkta. Hiç insan, ayrıldığı kocasıyla Avrupa’ya mı gider?.. Eee, ne oldu evi aradılar da?”

“Bitmedi, Hanımefendi. Hele sakinleyin, anlatacağım.”

“Ben sakinim. Görmüyor musun?”

Emin’ânımın artan gözyaşlarından korktu. Sustu, bekledi. İstanbul’un puslu havasına girince, içine çöken ağırlığın nedeni buymuş demek. İçine doğmuş! Sussun, söylemesin Emine. Kötü bir şey geleceğini seziyor artık. Sussun, söylemesin. Zaten söyleyecek hali yok... Uğunuyor kadın.

“Sen söyle. Hüseyin Efendi.”

O da boynu bükük, bakışı yerde, duruyor öyle:

“Dilim varmaz Hanımefendi. Emin’ânım söyler size.”

Gevşedi Mediha. Yığıldı koltuğa:

“Peki, git sen.” İçine doğan kötü şeyi anımsadı. “Ayrılma, çağırırсам, hemen gel...”

Hüseyin ayağını sürüye sürüye gitti. Kapı çıt etti, kapandı.

“Söyle, Emin’ânım, ne oldu Yücel’e?”

Kadın ağlamasını kesti. Mediha’ya destek olmaya hazırladı kendini:

“Vuruldu, Hanım, polisler dağ başında vurmuşlar...”

Mediha daha da gevşeyip oturdu koltuğa. Ağlayamadı. Su istedi. Tam bir saat kalkamadı oturduğu yerden.

**

Mediha’nın gözyaşına dönüşmemiş, ama acıyla dolu suskunluğu karşısında, kendi ağlaması nedensiz gibi geldi Emin’ânıma. Gözlerini kuruladı. Ağlamasını güçlükle kestiğini belli eden bir sesle:

“Ne de severmişim yavrucağı.” dedi. “Böyle olacağını hiç ummazdım. Sanki kendi oğlummuş. Oğlum olsa böyle yanmazdı yüreğim.”

Mediha susuyordu hâlâ. Vakit ilerlemiş, karanlık basmıştı. Emin’ânım, Hanımefendi gelince haber ver bize, diyenlerden söz etmişti ona. Ne diyecekti gelenlere? Telefon ederlerse ne söyleyecekti? Oğlu dağ başlarına çıkarken o Avrupa’da geziyordu. Giovanni’yi anımsadı, burkuldu yüreği.

Kapı çalındı.

“Kim ki acaba?” diye sessizce kalktı Emine.

Zerrin’di gelen. Emin’ânımın hoş geldiniz deyişinden anlamıştı. Dost kadını Zerrin. Kapıda soruyordu:

“Haber oldu mu?”

“Söyledik”

Az sonra içeri giren Zerrin’le göz göze geldi Mediha. Belli ki, duymuş hemen gelmiş. Ne diyecek Zerrin? Unutmuştu işte Giovanni’yi. Karşısına oturdu arkadaşı.

“Kahve yapayım mı, Hanımefendi?”

“İstemez, Emin’ânım.”

Zerrin bakışlarını Mediha'ya çevirmişti:

“Üzülmeceksin, sabredeceksin. İffet'e telefon ettim geldiğimizi bildirmek için. Ondan öğrendim...”

Mediha dinlemez gibiydi. O sözünü sürdürüyordu. Sonra Yücel'in babasına, Hayri Bey'e telefon etmiş. Fabrikadan çıkıp buraya geleceğini söylemişti. Gelmemiş miydi daha? Sonra Sabri Bey'e de telefon etmiş. Mediha'nın sevgilisi avukattı bu. Pek telaşlanmıştı adam. Her şeyden haberi varmış, yolunu gözlüyormuş Mediha'nın. Gazetede okuyunca çarpılmış, hemen Hayri Bey'i aramış telefonla.

Sözün burasında, gözleri biraz canlandı Mediha'nın. Dinlemek, anlamak istiyordu. Acaba ne diyordu, ne düşünüyordu Hayri eski karısı için? Suçluyor muydu? En önemlisi kendini suçluyordu Mediha. Suçluluğu, aklına sık sık Giovanni'yi getiriyor, ne var ki yine onunla unutuyordu suçluluğunu.

Kapı çalındı. Emin'ânım açmaya giderken:

“Ya Hayri Bey'dir,” dedi Zerrin, “ya da seninki.”

Oysa ikisi de değilmiş. Gelen, Mediha'nın ilk kocası Hulki'ydi. Giyimiyle, traşıyla, yürüyüşüyle yaşını göstermiyordu adam. Onu görünce ezildi Mediha. Sanki kızı Nesrin'i haklı çıkarır gibi davranmıştı Hulki. Bunca işinin arasında eski karısıyla, eski karısının ikinci kocasından olan oğluya bile ilgilenme gereğini duyabilmişti demek? Gerçekten hep yenilmiş miydi yaşamı boyunca? Nesrin'in başkalarına söylediği sözler, şimdi kendine söylenmiş gibi kulağında yadı. Ayrılmamak vardı o adamdan. Saçları dökülmüştü, kafası dazlaktı, biraz şişmanlamıştı da, ama türlü bankaların yönetim kurulu üyelikleriyle, şirketlere ortaklıklarıyla saygın kişiliğini her zaman duyumsatırdı çevresine. Nasıl, nereden işitmişti Mediha'nın geldiğini?

Gerçekte, Yücel'in ölüm haberini gazetede okuyunca eve telefon bile etmemişti adam. Emin'ânımın saydığı arayanlar arasında onun adı yoktu. Hemen otomobile atlayıp Sabirpaşa Apartmanına gelmiş, Mediha'nın Avrupa'da olduğunu kapıcı Hüseyin'den öğrenmişti. Telefon numarasını bırakmış, sık sık yaptığı gibi bahşiş vermiş, Hanımefendi gelince, kendisine bildirmesini buyurmuştu kapıcıya. Hüseyin'den Mediha'nın döndüğü haberini alınca, yine telefon etme gereğini duymamış, koşup gelmişti işte.

Ellerini sıktı, oturdu. Bir süre çevresine baktı suçlu arar gibi. sonra sordu Zerrin'e:

“Nasıl olur?”

Yücel’in bu tür ölümünü aklına sığdıramıyordu adam. Ölümü kendisi için bile düşünmezdi zaten. Onca işi arasında aklına getirdiği de olurdu kimi zaman. Gazetelerin bir sayfasını tümünden dolduran kalın, siyah çerçeveli ölüm duyurularını gördüğünde olurdu bu anımsama. Bir gün, çok uzak bir gün, dolacaktı belki sayfalar. Kurucumuz, yönetim kurulu üyemiz, yönetim kurulu başkanımız, değerli işadamı, şirketimizin ortağı, kulübümüzün vefalı üyesi, iyi insan gibi nitelemelerle iki dönemlik milletvekilliği de açıklanarak duyurulacaktı bir gün. Kaçınılmaz. Ama ölüm dediğin böyle olurdu onlarda. Bu ölüm nasıl bir ölüm? Durgun, dolgun çehresi, soran bakışları, Mediha için zor anlaşılır bu tür anlamlarla yüklüydü. O, ağır suçlamalı görüyordu bu bakışı, bu yüzü.

“Bilir miyim?”

Sonra kendi sesinden irkildi. Sanki bilmesi gerektiğini söylüyordu Hulki’nin bakışları. Bilmesi gerekirdi, öyle ya! İşte, Yücel’in babası, dönüş haberini Zerrin’den almıştı da kalkıp gelmemişti. Böylesine sorumsuz bir koca bulmuştu Hulki’den sonra. Üstüne ondan da bir oğlu olmuştu. Bu evliliğini de becerememiş, ayrılmıştı. Bir de sevgili bulmuştu. Adam evlenmeye can atıyor, ama o evlenmiyordu. Akıllanmıştı çünkü. Peki, akıllanmıştı da dün ne yapmıştı Cenevre’de? Giovanni’nin zeytin yeşili gözlerini, Hulki’nin gençliğine göre daha da ufalmış gözlerinde gördü. O bırakmıyordu ki, onu bırakıyorlardı işte. Oğlu Yücel bile bırakıp gitmişti. Sabirpaşa Apartmanında, herkes acımasızca yalnızlığına itiyordu onu.

Ama Sabirpaşa Apartmanının ömrünü uzatmak isteyenler yavaş yavaş geliyorlardı eve. Üstelik Hulki’nin apartmanın varlığıyla, Mediha’nın parası puluyla hiçbir ilişkisi kalmamıştı.

“Berin’e telefon ettin mi?” diye sordu Zerrin.

“Hayır.” dedi Mediha Hulki’den utanç duyarak.

“Geldiğimizi bildirelim.” diye kalktı Zerrin.

O sıra kapı çalındı. Zerrin bekledi. Gelen Sabri’ydi. Mediha’nın düşmez, kalkmaz sevgilisi. Telefonu çevirdi Zerrin.

Hulki, Mediha’nın işlerini kovalıyor diye biliyordu Sabri Bey dedikleri avukatı. Kızı Nesrin’in, bu herifle annesinin ardından ettiği dokundurmali bir söze önem bile vermemişti. Şu hokkabaz kılık-
lı adamın sonradan görmie biri olduğu apaçıktı. Mediha’nın, işlerin-

den başka bir konuda onunla ilişki kurduğunu düşünmek, kendine sakladığı anılarına, iki çocuğunun anasına saygısızlık olurdu.

Elini sıkarken ayağa kalkmadı Hulki. Oysa nice delikanlıların bile elini sıkarken ayağa kalkardı. Havaya sinmiş acıyı kulp yaptı bu saygısızlığa.

Sabri, sevgilisinin ilk kocasıyla ikinci kez karşılaşılıyordu. Nesrin'le kocası Nejat, iki yıl önce Amerika'dan geldiklerinde yemek vermişti Mediha. O gün Hulki de evdeydi. Sabri de Zerrin'in arkadaşları gibi bulunmuştu masada. Yücel, yemekten sonra özür dileyip çıkmıştı.

Zerrin, telefon konuşmasından sonra koltuğuna oturdu, sigara yaktı:

"Geliyorlar." dedi. "Suat Bey çok üzüldü senin telefon etmediğine."

"Kimler, efendim?" dedi Sabri.

Hulki adama bakıyordu. Günde iki kez traş olması gereken, ama bunu bilmeyen takımındandı bu adam. On iki saatte suratına kara gölgeler düşer insanın.

"Berin Hanım'la Suat Bey... Mediha Hanım'ın ablasıyla eniştesi."

Sabri, ablayla enişteyi tanırdı, ama hınzır kadın, Hulki'nin yanında böyle konuşuyor, onun bu evle ilişkisini uzak göstermek istiyordu. Bu düşünceyle daha da şımarıyordu Sabri. Yarı gizlilikler, sevginin gerçekliğini pekiştiriyordu:

"Hanımefendi," dedi, "Üzüntünüz büyük, biliyorum. Ama arzetmem gerekir. Siz seyahatleyken haberi alınca meşgul oldum..."

Garip bir canlılıkla konuşan adamı, acısını büyütmek isteyen süzgün gözlerle izliyordu Mediha. Durgun havada yol yol uçuşan sigara dumanlarını, gözlerinin önünden dağıtmak istedi yavaş bir el hareketiyle. Gerçekte, sevgilisi Sabri'nin suratına konan bir hayâldi dağıtmak istediği. Giovanni'nin hayâli...

"Evet?" dedi.

Sabri'yi boş boş dinledi yine. Anlatıyordu adam. Gerekli makamlarla ilişki kurmuştu. Avukat olduğu için sözünü dinletebilmişti bu ince politik konuda. Yücel'in cenazesi buraya getirilecekti. Morga kaldırılacaktı. İsteyen ailenin cenazesini alabileceğini, toprağa verebileceğini söylemişlerdi, ama sanıldığı gibi pek kolay değildi. Bu konuda çaba göstermişti. Hanımefendiyi yakından tanıyan biri

olarak, cenazeyi alacaklarını annesi adına bildirmişti ilgililere. Hanımefendi ne derlerdi? Uygun mu davranmıştı acaba?

“Yerinde karar vermişsiniz, Sabri Bey.”

Mediha'nın boş boş baktığını görünce, Zerrin söylemişti bu sözü. Karar yerinde mi gibilerden Hulki'ye bakıyordu Mediha. Hulki araştıran bakışlarla adamı dinlemiş, hafiften baş sallayışla onaylamıştı sonra. Hulki'nin o adamı süzüşünden edindiği izlenime ayrı bir anlam verdi birden. Yoksa seviyor muydu bu Sabri? Gerçekten seviyor muydu? Kıyısından, köşesinden yıkılan bu apartmana girmek için birden canı tezlenmiş, sanki gizli bir sevinç duyuyordu Yücel'in ölümüne. Oysa engel değildi Yücel. Nasıl engel olabilirdi ki?... Sabri bile engel olamamıştı bir şeye. Neye? Giovanni'ye. Yine de Giovanni bundan daha iyi, diye düşündü.

“Ne dersiniz, Hulki Bey?”

“Ailesinin kaldırması uygun olur, Mediha Hanım.”

Onun gelişi cenazenin kalkışıyla ilgili değildi. Eski karısına saygısından, bunu duyumsatmıştı onlara. Gençlik yıllarında iki dönem milletvekilliği yapmış, 1950'den sonra büsbütün çekilmişti siyasal alandan. Ne var ki, gerek o dönemde, gerekse işadamlığı döneminde edindiği deneyler vardı:

“Ama tabi,” dedi, “Dikkatli davranmalı. Gizlice kalkmalı cenaze. Gerçi sıkı yönetimde cesaret edemezler, ama ne olur, ne olmaz, dışarda kalmış birtakım anarşistlerin nümayişine meydan vermemek gerekir.”

Sabri, bir buyruk olarak alıyordu sözleri:

“Elbette, Beyefendi, elbette. Çok isabet buyurdunuz. İkazlarınızı dikkate almamız şart. Zaten bendeniz de...”

Kapı çalınınca kesmişti sözünü ağzı kalabalık adam. Kapı açıldı, kalın bir ses duyuldu:

“Evde değil mi Mediha?”

Yücel'in babası Hayri'ydi gelen. Telaşla girdi içeri. Oturanların hepsini bir arada gördü, selamladı, Mediha'ya sokuldu. Elini sıkı uzun uzun tutarak. Sanki şimdi de kocasıydı Mediha'nın:

“Başın sağ olsun, Mediha.”

“Teşekkür ederim.”

“Başımız sağ olsun.”

Oğul yitirme acısını, telaşlı davranışlarında toplamıştı Hayri. Gözyaşı dökmüş müydü? Ağlayıp sızlamış mıydı? Belli değildi.

Ama onun iri kemikli ellerinden terli bir ateş aldı Mediha'nın elleri. Ah, işte bu ateşti hayatta ona türlü oyunlar eden! Şu avukatta da, o Giovanni'de de, bu sert, kemikli elleri aramış, akıl karıştırılmayan sevgiye, erkekçe okşayışa can atmıştı. Oysa bütün olanların sorumlusu bu adamdı. Hulki'den ayrıldıktan sonra karşısına nereden, nasıl çıkmıştı?

1950 seçimlerinden sonra Meclis'i dolduran Demokrat Parti milletvekillerinden biriydi. Çat İstanbul, çat Ankara, çat doğduğu yer, çat Avrupa arasında mekik dokuyordu. Bin türlü iş çeviriyor, paraya para katıyordu. O günlerdeki gibi gençti, diriymiş şimdi de. Tıpkı Yücel. Kendine bu denli benzeyen oğlunu sevmiş miydi? Yok, o oğlunu değil, oğlunun annesini bile sevmemiş, sevmemişti belki de. Yücel'i doğurduğunda, ilk kocası Hulki'den çiçek gelmişti de, bu adamdan gelmemiştir. Öylesine telaşlıydı, dört bir yana koşuyordu adam. Mediha, kendine bunca uzak bir adama nasıl bağlanmıştı? Kimbilir, nasıl gizli gizli sızdırmıştı belki onu? Fabrika kolayına mı kurulurdu? Apartmanlar kolayına mı dikilirdi? İki çocuğunun babası Hulki'ye zırmık koklatmayan Mediha, köyden çıkma şu adama nasıl para kaptırmıştı? Hiç bağışlamayacaktı onu. Elinde olsa ayağa kalkıp işte bu, suçlu bu, sorumlu bu diye haykıracaktı. Ama gücü yoktu şimdi. Zamanı gelsin, neler söyleyeceğini biliyordu ona. Yücel'in acısıyla kıvrandıracaktı onu. Şaşkına çevirecekti bu fok balığını. Avucunun içine alacaktı. Yücel'in acısıyla yeniden koca olmaya boyun eğecekti belki. Kimbilir, şimdi ne hesaplar peşindeydi? Bir mirasçı gitti diye sevinir bile bu herif. Aklını kullanacaktı Mediha, şu avukat bozuntusunu yanından uzaklaştırıp Hayri'nin bütün hesaplarını altüst edecekti.

"Babaannesine bildirmedim." dedi oturduktan sonra. Hulki'ye döndü. "Beyefendi annem yaşlı, Yücel'i çok severdi de. Ama Yücel bilmezdi bunu..."

"Özür dilerim." diye ayağa kalktı Hulki, Mediha'ya döndü. "Hanımefendi, ben müsademenizi rica ediyorum. Acınızı paylaşmaya geldim. Size herhangi bir yardımım olursa..."

Mediha, ayakta uğurlamak gereğini duydu:

"Teşekkür ederim, Hulki Bey."

Hulki, yalnızca selamladı oradakileri. Zerrin'in elini sıkacaktı, ama o da kalkmış, geçirmeye gelmişti. Bu sırada kapı çalındı. Emin'ânım koştu. Gelenler Berin'le kocası Suattı. Hulki onları se-

verdi. Eski karısı Mediha'yla ablası Berin arasında seslerinin tınısından başka bir benzerlik yoktu. Berin, esmer, zayıf, davranışları uyumlu, tam bir hanımefendiydi ona göre. Kocasını Suat, Baro'da saygın bir avukat, platin rengi saçları, titiz giyiini, az konuşmasıyla seçkin bir kişiydi.

"Ben epeyce oturdum." dedi Hulki onlara. "Gitmek üzereydim. Özür dilerim."

Karı koca, Hulki'ye baş sağlığı dilediler. Ancak kapı kapandıktan sonra girdiler içeri. Berin, kardeşinin, iki yanağından öptü. Mediha'ya soğuk geldi bu öpücükler. Suat'ın elini bırakmadı sıkarken. Ak saçlarına karşın yaşını belli etmeyen Suat'ın yüz yumuşaklığına, sıcak sevecenliğine gereksinim duydu. Bağışlanmak isteyen bir sesle:

"Neden enişte?" dedi. "Neden olur bu?"

"Sabır, sabır." diye elini okşadı Suat, Mediha'ya kendinden bekleneni verdi.

Öteki üç kişiye, Zerrin'e, Sabri'ye, Hayri'ye bir bir baktı, ellerini umarsızca açtı. Sonra oturdu:

"Bu çalkantı son bulmadıkça daha çok şey göreceğiz."

Yücel'in ölüm haberinden beri karısı Berin'e ettiği sözleri yineledi:

"Bunca yıldır adliyenin içindeyim." dedi. "En karışık cinayetleri çözmüştür polis. Şişli'deki bir cinayetin, hırsızlığın failini, Çorum'dan bulup çıkarmıştır..."

"Evet, Beyefendi." diye atıldı Sabri. "Geçende, Marmara'da Yalova kıyılarına vurmuş bir ceset bulundu. Adamın iki aydır kayıp olduğu sanılıyordu. Beş gün içinde kimin, niçin, nasıl öldürdüğünü bulup çıkardı polis. Davası mahkemede şimdi. Bu zavallı çocuklar, nelerine güvenerek kalkışırılar? Korkmazlar, çekinmezler mi hiç?"

Beyaz saçlı avukat, demek istediğinin anlaşılmadığını kestirdi, sustu. İşte, şu hukukçu bile anlayamıyordu ne dediğini. Oysa çocukların suça itildiklerini söylemek istiyordu Suat. Onun anlamadığını Mediha'ya mı, Zerrin'e mi, eski bacanağı paragöz Hayri'ye mi anlatacaktı? Hem Hayri gibiler değil miydi memleketi bu hale getirenler? Anadolu'dan gelmişler, ülke politikasının, teciminin, sanayiinin bütün çarklarını ele geçirmişler, kısacası ülkenin çarkına okumuşlardı. Akıllı erenleri, okur yazarları, politikadan tiksindiriyorlar, tiksindirmeyenleri, birtakım karalamalarla halkın gözünden düşürme-

ye yelteniyorlar, seslerinin duyulmasını önlemeye çalışıyorlardı. Bunun için değil miydi karısı Berin'le birlikte eve kapanması, güvendiği, gün görmüş iki dostundan başka kimseyle konuşmaması? Yeni işler bile edinmeye kalkışmıyordu artık. Birkaç büyük şirketin hukuk danışmanlığı, kimi zaman ayağına gelen büyük bir miras davası yetiyordu ona. Bu işlerde de, buyruğu altında çalışıp piyasayı tanımak isteyen birkaç genç avukatı koşturuyordu. Karısı Berin'le sürdüğü sessiz yaşamından çok mutluydu. Kalabalık içinde, görkemli yaşam günlerini de geride bırakmıştı. Kimi zorunlu kokteyller, kimi de nasılsa düzenlenen balolar kalabalık özlemini gidermeye yetiyordu. Baroyu da politikaya araç etmeye kalkışmışlardı, Hayri gibi sonradan katılan dışarılıklılar. Eskiden, uğraş birliğini şenlikle sağlamaya özenen, eğlenceli toplantılar, balolar düzenleyen gençler sık sık çıkardı aralarından.

Artık birçok konular karşısında susmasının gerektiğine inanıyordu. Yücel'in ölümünde, annesinin de sorumluluk payı olduğundan yeterince söz etmişti karısına. Karısı ki, ablasıydı Mediha'nın, o bile katılmıştı Suat'ın düşüncesine. Ama ölenin teyzesiydi, ilgi gerekti. Onun için koşup gelmişlerdi.

Suskunluğu Hayri giderdi:

"Kaç kere söyledim. Oğlum, Yücel dedim, bu fabrika senin dedim. Benim senden başka oğlum yok. Sen çekip çevireceksin. Gel fabrikaya boş zamanlarında, öğren, kavra işi. Meğer o, boş zamanlarını neyle geçiriyormuş?.."

Hayri'nin tasasız görünüşünden tiksinti duydu Berin. Yılda iki kez Avrupa'larda sürten kardeşi Mediha'dan da tiksindirirdi. Ak pak tenini gergin tutmaktan, her dem güzelliğini duyumsamaktan, konkenden başka bir tasası yoktu Mediha'nın ona göre. Hele oyuna kendini bir kaptırdı mı, dibinde gerçek rengi görünen saçlarını bile unuttuğu olurdu. Biraz şanssızdı belki, kendi gibi değerbilir bir kocaya düşmemişti. Ama değerini de bilmiş miydi Hulki Bey'in? Bütün acıları hak etmişti bu kadın. Şansı yoktu belki, ama akli da yoktu:

"Sizde de kabahat var Hayri Bey." dedi.

Hayri, önce kötü baktı eski baldızına, sonra yumuşadı. Onun aklından korkardı çünkü:

"Var Berin abla," dedi, "Bizde de var."

Mediha, suça kendini de katmasını yadırgar bakışlarla döndü Hayri'ye. Hayri bunu da gördü hemen:

“Bende kabahat” diye ekledi. “Mediha hep söylerdi Yücel’e sahip olalım diye...”

Suçu kabullenmekten hiç korkusu yoktu Hayri'nin. Nasıl olsa unutulacaktı her şey. Mediha da, Berin ablası da, Suat eniştesi de kendi yaşamlarına bakacaklardı. Onun tek korkusu Sabir Paşa'nın torunlarındaki akıldı. Hele bu Berin karısının ağzını açtırmaya gelmezdi. Bir de teyzesine çeken o Nesrin'in. Kötü söz çıkmazdı ağızlarından, çıkmazdı ama, bir bakışları olurdu, adamın yüreğine işlerdi. Şu sarı çerçevedeki Sabir Paşa mıdır nedir, tıpkı onun gibi. Aman, hele şu günler bir geçsin, bir daha yüzlerini görmeyecekti. Tek birleştiren Yücel'di, o da çıkmıştı aradan şimdi. Adadaki-evin tamamını üstüne tapulatmak için tutamağı kalmamıştı Mediha'nın artık.

“Oldu işte.” diye yalandan hayıflandı. “Oldu bir kere. Bilseydik, dizginlerini alırdık elimize, elbette.”

Berin, köylülüğünü unutmamış bu adamla konuşmak bile istemiyordu. Yarabbi, nasıl karı olmuştu, nasıl dayanabilmişti Mediha bu adama? Nasıl baş koyabilmişti bir yastığa? Ölünceye dek unutmayacaktı bunu:

“Mediha.” dedi.

“Efendim, abla?”

“Nesrin’e haber verdin mi?”

“Hayır.”

“Verelim.”

Şu pis herifin oğluydu Yücel, ama kendilerinden biriydi daha çok. Sabir Paşa torunları, acıyı bunlarla değil, kendi aralarında paylaşmalıydılar.

Mediha, Nesrin’e haber verme önerisini yerinde bulmuştu., Babası Hulki'nin incelik gösterip hemen başsağlığına gelmesinden ne denli hoşnut olduysa, çabuk kalkıp gitmesi de o denli içine işlemişti. Kızı Nesrin, onun yerini doldururdu hiç değilse.

“Sen telefon ediver, abla.”

Berin acele istedi Ankara'yı. Bağlantıyı beklerken Sabri, gereksiz, yapma bir üzüntüyle cenaze kaldırılmasıyla ilgili bilgilerini yineliyordu. Mediha'ya dönmüş:

“İstersek böyle kaldırabiliriz oğlunuzun cenazesini.” demişti.

Uzaktan, telefona yakın duran Berin, pisliğe bakar gibi bakıyordu ona. Adamın sözlerinde, davranışında, Yücel'in ölüsüyle bir iç-barışıklığı kurduğunu seziyor, tiksiniyordu. Gizli sevincini bile saklayamıyordu neydiği belirsiz adam. Yoksa Suat'ıyla bacanak olma özlemi mi depreşmişti birden? Aman, Nesrin bir gelsin. onunla konuşacak çok şeyi vardı.

Telefon çalınca açtı:

"Aloo... Nejat Bey... Ben Berin."

Nejat'ın gönlünde Berin'in yeri ayrı olmalıydı ki, hangi Berin diye sormadı. Yüz yüzeyken pek belli etmezdi bu duygusunu, Berin'in anlayışına bırakırdı, ama şimdi arada kilometreler vardı. Candan verdi karşılığı:

"Buyurunuz, efendim?"

Sabirpaşa'da, Mediha'nın katında oturanların gözleri, nasıl Berin'e çevrilmişse şimdi, Nesrin de Ankara'da, Kavaklıdere'deki katında öyle izliyordu kocasını. Bir bildiği olduğundan değil, Nejat'ın konuşma biçimindendi bu merak:

"Kim?" dedi.

"Berin Hanım. Teyzen..." Sonra telefona konuştu. "Nesrin kim diye soruyor da..."

Berin'in sesindeki üzüntüyü kavramıştı Nejat.

"Nasılsınız Nejat Bey?"

"Teşekkür ederim. Siz nasılsınız?"

"Acımızı biliyorsunuz, değil mi?"

"Neyi, efendim?"

"Yücel'in ölümünden haberiniz yok mu?"

Haberi vardı Nejat'ın. Genel Müdürlükte Türkçe gazetelerde okumuştı. Eve Türkçe gazete girmediği için Nesrin'in bilgisi yoktu. Radyo da dinlemiyordu. Nejat açmamıştı konuyu.

"Nasıl olur? Niçin? Daha geçende uğramıştı bize. Bir gece bizde kaldı hatta."

Berin kısaca anlattı:

"Birkaç gün önceki anarşist çatışmasını duymuşsunuzdur."

"Evet?" diye yalancıkta şaştı Nejat. "Hangisi?"

"Dağ başındaki."

"Evet?"

"Onların arasında öldü Yücel."

"Yaa!"

“Evet. Demek, haberiniz yoktu?”

Nesrin’in merakı iyice arttı, ama Nejat’ın telefonda, İstanbul’la anlaşmasını engellemek istemiyordu.

“Nesrin’i vereyim mi?”

“Verin de sesini duyayım.”

“Hoşça kalın. Çok üzıldüm. Hanımefendiye de söyleyin lütfen.”

“Teşekkür ederim, Nejat Bey, Söylerim.”

Nejat konuşmalığı Nesrin’e uzattı.

“Evet teyze?”

“Nesrin’çiğim, Nejat Bey’e anlattım. Kısaca sana da söyleyeyim. Yücel’i kaybettik... Cenazeye gel, olur mu? Anneni de teselli edersin.”

Söz bulamadı Nesrin:

“Annem nerde?”

“Burda burda. Konuşacak hâli yok. Unutma bekliyoruz. Gözle-rinden öperim.”

“Teşekkür ederim.”

Telefonu kapadı. Dondu, kaldı Nesrin:

“Ne anlattı?”

“Gel, otur yanıma.”

Karısı üzgün olunca sevecenliğı sonsuzdu Nejat’ın. Oturdu Nes-rin:

“Ne anlattı sana?”

“Bak Nesrin, birkaç gün önce gazetede okumuştum. Ama üzü-lürsün diye söylememiştim. Yücel anarşistlere katılmış. Dağa çık-mak istemişler...”

“Evet, dağa çıkmak isterlerken öldürülenleri işittim.”

“İşte, onların arasında Yücel de varmış.”

Nesrin gerçek bir üzüntü duydu. Yüreğı sızladı. Ürpertiyle karı-şık, tuhaf bir üzüntüydü bu. Düne kadar ülkede olanları, şurda bura-da konuşulanları önemsememişti. Nejat’ın bir süre önce Yücel için getirdiğı haberi bile önemsememiş, Yücel’in öylesine, boş yere iz-lendiğini düşünmüştü. Oturduğu yerin altından kaydığını sandı. Yü-cel bile aralarında olduğuna göre önemsiz görünen olaylar, umulan gibi değil miydi yoksa? Nejat hiçbirinden haber vermiyordu ki... Amerikan gazeteleri, puro, müzik, bir bardak şaraplı yemek...

“Seni cenazeye mi bekliyorlar?”

Şaşkınlığı, aralanan dudaklarında, iri iri açılan gözlerindeydi

Nesrin'in... Evet, cenaze ya... Öyle demişti teyzesi. Ne cenazesi? Böyle ölenin cenazesi nasıl kalkar?..

Soran bakışların anlamını kavramıştı Nejat. Yanıtlamak gereğini duydu:

"Belki görüşecekleri bir şey var seninle. Gidecek misin?"

"Bilmem. Gidelim mi?"

"Sen istersen."

"Bilmem ki..."

"Kararını ver, söyle bana. Ben de gelirim. Otelde ayırtalım yerimizi."

Dudakları hep aralıktıydı Nesrin'in:

"Olur."

Nejat'ın avutucu gülümsemesi daha da artmıştı. Böyle şaşkınlığa düştüğünde öyle güzelleşirdi ki karısı. Acıyı başka, sevinci başka yaraştırırdı kendine. Kimi zaman on yaş küçülür, kimi zaman on yaş büyüüyverirdi. Şimdi de dünyanın türlü karmaşasına akıl erdiremeyen o çocuksu bakışlar vardı gözlerinde. Yücel'in ardından serseri diye söylendiği gün, on yaş büyüümüştü. Şimdi sevimli şaşkın üzüntüsü on yaş küçülttü. Eğildi Nejat, bir öpücük kondurdu karısının yanına.

"Üzülme." dedi.

"Tuhaf!" dedi Nesrin. "Birkaç gün önce biliyorsun da ben anlamıyorum senden."

"Senin üzülmeni de ister miydim?"

Nesrin üzölmüş müydü? Bunu sordu kendine. Bilemiyordu. Sanılırdı ki, aralandığında daha da dolgunlaşan dudakları öpölmeyi bekliyordu. İlk kez yanıldı Nejat. Eğilip öpmek istedi dudaklardan.

"Dur." dedi Nesrin.

Nejat hemen çekildi. Nesrin şimdi doğup büyüdüğü yerlerdeydi. Sabirpaşa Apartmanında, kolejde, uzun yaz günlerini geçirdiği Ada'daki evde. Kuşkusuz, Yücel de yaşamıştı bunları. Ama nasıl yaşamıştı? Boyu yemek masasını az aştığı sıralarda sandalyeye nasıl otururdu? İri iri, siyah gözleri, kıvrır kıvrır saçları vardı. Anneanneleri yaşıyordu daha. Hem çok sever, hem tiksiniyordu Yücel'den. Tiksindiği zamanlar, babasına çekmiş derdi...

Anımsadıkça yeniden büyüyordu Nesrin. Anılarında Yücel'le özdeşleşip öyle bir dünyaya değiyordu ki, pisti, iğrençti bu dün-

ya. İçinde Hayri Bey dedikleri o adam vardı, uşak Selim vardı, kendini bildi bileli tanıdığı kapıcı Hüseyin'le onun babası vardı. Hepsi bir şeyler alıp götürmüşlerdi Sabirpaşa Apartmanından.

"Gidelim." diye ayağı kalktı.

"Hemen mi?"

"Elbet şimdi gidecek değiliz, Neco."

Birşeyin ağırlığını öylesine üstünde duyumsuyordu ki, oturdu yine. Yücel ölmüştü. Ama neler götürmüştü acaba o evden? Gidecekti, bunu görecekti. Biraz tatsızlıklarla da karşılaşabilirdi, ama olsun teyzesi vardı ya, Suat Bey vardı ya... Babam! Babamı da görürüm...

"Babamı da görürüz, Nejat"

ON BEŞ

İlçe’de o gün pazar kurulduğu için çok kalabalıktı istasyon. Motorlu trene inip binen boş heybeliler, dolu heybeliler, boş sepetliler, dolu sepetliler, naylon torbalılar, bağıra çağıra itişip kakışıyorlardı.

İstasyon memuru, işaretini verip treni kaldırdıktan sonra sessizleşen, o yana, bu yana dağılan kalabalığın arasında şaşkın şaşkın iki yanına bakınan kentli adamı hemen gördü. Sandı ki, yanlış yere indi. Adamcağız yorgun argın iki yanına bakmıyor, belki de ilçe’ye hangi yoldan gidildiğini bile bilmiyordu. Onun yanından geçerken yavaşladı istasyon memuru. Yabancıyı bir bakışta ayırırdı. Kimdi bu acaba? İlçe’ye gidip gelen yabancılar çoktu, ama, o yakın kasabalardan, yakın köylerden gelip gidenleri yabancıdan saymazdı. Bu adamın şaşkınlığı ilgi çekiciydi:

"Hoş geldiniz, hemşerim." dedi.

Lacivert giysileri içinde, çizgili gömleğinin yakası buruşuk, sakalı az uzamış, ince bıyıklı yorgun adam, hemşeriliği üzerine almadı:

"Hoş bulduk, efendim."

Onun buralardan olmadığını çıkarmıştı memur, ama sözgelişi hemşerim demişti. Adamın aranan bakışları bir yanlışlık olmadığını gösteriyordu, ne var ki, buraların yabancısıydı, bu belli.

"Birine mi baktıydınız?"

"İlçe’ye giden bir araç bulabilir miyim?"

"Bulamazsınız." dedi memur onu süzerek. "Ama otomobiliyle filan gelen olur. Yük almaya gelen kamyonet filan da vardır. Ha, bak orda bir minibüs var... Belki yeri varsa alır."

“Uzak mıdır?”

“Yo, on dakikada varırsın ilçeye ağır adımla.”

“Teşekkür ederim.”

“Bir şey değil.”

Yabancıнын ufak çantasını, telaşlı davranışlarını gözden geçirdi memur. İstanbul mallarını pazarlamaya gelenlere de benzetemedi. Hem onlar, karayolundan üstünde firma adı yazılı otomobilleriyle, steysinlarıyla gelirlerdi. Yabancı adam çok konuşmaya hiç de istekli görünmeden uzaklaştı.

Gerçekten görevi, çok konuşmasına elvermiyordu. İstasyonun ardındaki küçük alana çıktı. Köylülerin, kasabalıların, dağılan satıcıların arasında, iki anadol’dan birine göz attı. Öteki anadol araba kalkmış, gidiyordu. Kalkmayanda yer yok. Minibüse binenler var, ama tıkiş tıkiş. Boşverdi. Hem belki de soru yağmuruna tutulur. Bu ilçe, ne dün gittiği ilçe’ye, ne de bu sabah uğradığı ilçe’ye benziyordu. Neden geldiğinin dedikodusu çabuk yayılır belki. Buyruğu sıkı vermişlerdi amirleri. İşini bitirir bitirmez ayrılmalıydı bulunduğuy yerden. Sanki o can mı atıyordu buralarda kalmaya? Bu pisliğe kim dayanırdı? Neyse, iki güncük daha sıkmalıydı dışını. Kimbilir, şansı yardım ederse belki burada biterdi işi. Yürüdü. Hava dün uğradığı ilçe’deki gibi dayanılmaz sıcak değildi.

İstanbul’dan gönderiliyordu polis Selami. Niçin gönderildiği de cebindeki kağıtta yazılıydı. İki gün önce ayrılmıştı güzel İstanbul’undan, o güzel karıcığundan, cici kızından. Sıcak, yumuşak yatağına özlem çeke çeke, karıcığının maydonozlu ızgara köfteleri burnunda tüte tüte sürdürmüştü bu yolculuğu. Önemli demişlerdi, ama inanmıyordu Selami. Yoksa onu mu yollarlardı bu göreve? Belki vurucu güçleri eli altında bulundurmak istiyordu müdürlük. Birkaç aydır önemsiz soruşturmalar için onu masasından kaldırmıyorlar mıydı? İşin tuhafı, daktiloda yazılmayı bekleyen işe de kimse sahip çıkmıyor, kendi yerine başka birini koymuyorlardı. Onca koşuşturmadan sonra yazıları yetiştirmek yine Selami’ye düşüyordu. Evine bile zamanında gittiği yoktu artık. Eskiden üç haftada bir düşün nöbet, haftada bire inmişti. Hele bu yolculuk tuz biber ekmişti üstüne.

Kıyı evleri geçerken iğreniyordu. Doğma büyüme İstanbul çocuğuydu o. Birkaç kez, o da gençliğinde yolu düşmüştü Anadolu’ya, ama böyle yer görmemişti ömründe. Anadolu değişti diyordu

dışarılıklı genç polisler. Aman efendim, değişen buysa... Eski yapı Hükümet Konağına baktı. Acaba, burda içerde olmasın Emniyet Amirliği?..

İki çocuk gördü. Bir soruşta yanıtlayabilecek gibi olanını kestirdi gözü:

“Oğlum, karakol nerde? Emniyet Amirliği?”

“Bak amca, şu taş köprüyü geç, çarşı içine doğru yürü. İlerde sağdaki sokağa sap. Hemen girince görürsün.”

Pis kasapların, dolup taşan kahvelerin, şımarık anadol otomobil-lilerin arasından geçti. Akıllı çocukmuş. Hemen buldu İlçe Emniyet Amirliği’ni. Polis Osman, karakolun önünde, duvar dibine ekili çi-çekleri suluyor, ipinden çıkmış renkli sarmaşıkların saplarını titizlikle yerleştiriyordu. Oh, oh, oh, dedi, içinden Selami, buralarda keyif yerinde. Hem öyle yerinde ki, yabancı bir adam karakol merdiveninden çıkıyor da onu bile görmüyor...

Polis Esat, harfleri zor bularak iki satır yazı yazıyordu daktilo başında, dipte. Çat çat, pat pat..

“Komser Bey içerde mi evlat?”

Esat başını kaldırdı, bir eliyle de kulağını kaşıdı. Belli ki, aklı yazdığında:

“Niye aradın? Söyle bana.”

Selami, buralardan bir an önce kurtulma telaşındayken karşısına çıkan en küçük engeli bile geciktirici buluyordu. Can sıkıntısıyla sokuldu, kimliğini gösterdi:

“İstanbul’dan geliyorum.”

Hemen toparlandı Esat, yol gösterdi.

“İstanbul’dan geldiğimi kimseye söyleme.”

İşinin bu kadar öğretilmesine başka zaman olsa kızardı Esat. Kapıyı vurup açtı:

“Komiserim, bir görevli geldi anlaşılan. Sizi görmek istiyor.”

Selami çoktan girmişti içeri. Buyur denmeden oturmuştu bile. Hani afrasından tafirasından, İstanbul polisi olduğuna böbürlenmesinden değildi bu. Yorgundu, daha önemlisi, işini bitirip gitmek istiyordu. Genç Komseri de ilk bakışta gözü tutmuştu:

“Komser Bey oğlum.” dedi. “Alın, okuyun şunu.”

Bir kağıt çıkardı. Başlıklı kağıt, Polis Selâmi adına yazılıydı. Hüsnü Kaşlı’nın nerede bulunduğu saptanması görevi buyuruldu-

yor Polis Selâmi'ye. Komser Rıdvan okuduktan sonra dudak büktü. Yazının yetersizliğini belirtmişti böylece:

"Selâmi Bey siz misiniz?"

"Benim, Komser Bey." dedi Selâmi telaşlı telaşlı. "Okudunuz, değil mi?"

"Bir dakika Selâmi Bey, bir dakika. Dinliyeceğim sizi. Önce bir çay için, yorgunluk giderin."

"Aman istemem, istemem. Buraların çayı berbat."

Genç Komser, Polis Selâmi'nin ne türden bir memur olduğunu hemencecik anladı, gülümsedi:

"Bize çayı, kahveyi iyisinden, temizinden getirirler."

"Bir ihlamur olsaydı."

"Onu da yaptırırız. Kahvede pek satmazlar, ama bize yaparlar."

Zile bastı. Polis Esat kapıdaymış. Onun da meraklı olduğu gözünden kaçınadı Komserin:

"İhlamur... İki olsun, Esat. Ben de içeyim."

Selâmi'nin kanı ısınmıştı genç Komsere. Uzattığı sigaradan almadı:

"İçmem." dedi. "Trende de bir içiyorlar, bir içiyorlar. Pislik. Bir yandan da adamların ekşi ter kokuları..."

Genç Komser güldü. Adamın bunca yıl polisliğe nasıl dayandığına şaşmıştı. Bıraksa, görevini bile unutacak, söyleşiye dalecek. Önemli bir göreve önemsiz birini de göndermezler. Bu ne demek oluyor? Meraklandı. Sigarasını yaktı:

"Evet?" dedi. "Şimdi anlatın bakalım Selâmi Bey. Önce hoş geliniz."

Özel görevi söz konusu oldu mu, telâşlanıveriyordu adam:

"Hoş bulduk, efendim... Bu Hüsni Kaşlı, yazıda da adı geçiyor ya, anarşistmiş. Bu çevrede bir ilçe'deymiş. Bir arkadaşının düğünü varmış, o bahaneyle gelmiş, saklanıyormuş. Ne olur, sorup soruşturun, işim bitsin, defolup gideyim."

Genç Komser'in gözleri açıldı, ama belli etmedi. Gözakları torbalanmış Kitapçı Saffet'i anımsadı hemen. Önce o geliyor, sonra bu... İşin önemini çözmek için Selâmi'ye baktı şöyle. Adamcağız, yorgunluktan dili çıkmış soluyarak yere bakan bir dalgınlıkta göründü gözüne.

"Bir düğün var burda." dedi Komser.

Başını kaldırdı Selâmi:

“Dün gittiğim ilçede de vardı ama,” dedi umarsız, “sonunda bir şey çıkmadı.”

Genç Komser’in inancı, burda bir şey çıkabileceğiydi, ama yorum katmadı sözüne:

“Hele bir araştıralım.”

Zile bastı. Bu kez Osman göründü. Meraklı meraklı bakıyordu Selâmi’ye. İlçe’nin yerlisiydi o. Bu türden bir şey söylemeye gelmezdi. Baklayı hemen çıkarırlardı ağızlarından Osman gibiler.

“Bana Seyit’i bulun.”

“Başüstüne, Komserim.”

Kapıyı kapatırken Selâmi’yi yine süzdü Osman.

“Şimdi öğreniriz.”

“İnşaallah,” dedi Selâmi, “inşaallah bir sonuç alırım burdan. Yoksa iki ilçeye daha gideceğim. Bakın yazılı bu kâğıtta. Şansım vardır inşaallah!”

Adamın şanslı olduğunu sezmişti Komser Rıdvan. Ne var ki, şanssızlık ondaydı. Saffet’in sözünü neden kulakardı etmişti? Çabucak bir sonuca bağladı düşüncesini. Pezevenk ne söylemişti de kulakardı etmişti o?

“Şuna aklım ermedi.” dedi. “Neden sizi yordular? Neden size verdiler bu görevi?

Selâmi’yi de yola çıktığından beri düşündüren buydu ya.

“Bilir miyim, efendim?” dedi görmüş geçirmiş bir memur ince-liğiyle. “Bu kadar genç, silâh kullanmasını, dövüşmesini bilen deli-kanlı polis dururken neden bana verdiler, değil mi? Bilir miyim? Ama çok işleri var onların... Düşündüm de önemsiz buldular her halde. Emniyet Müdürlüğü kaynıyor Komser Bey... Çok yoruluyor arkadaşlar. Genci de, yaşlısı da. Basit bir soruşturma olmalı ki bu... İnanın, tabancamı, tam on beş yıl var, patlatmış değilim. Neden benim gibi bir adamı, masasından, daktilosu başından kaldırırlar da bu görevi verirler? Ben de şaştım ya... İstemem, yolluk molluk istemem. Zaten kaç para? Komser Bey, dün gece bir otelde kaldım. Allah sizi inandırсын, uyuyamadım. İki yataklı bir oda. Adam horlar efendim, horlar. Ayaklarını yıkamadan girdi yatağa. Hoş, o olmasa da uyuyabilir miydim? Ne gezer? Çarşaf, yastık kılıfı, suratıma değdikçe... Hanım söyledi, koyayım çantana bir kılıf, lâzım olur dedi... Keşke dinleseymişim de, koy deseymişim...”

Genç Komser güldü:

“Siz yanlış meslek seçmişsiniz.”

“Öyle efendim, öyle. Bu iş benim işim değil. Daha mesleğe girer gimiez anladım bunu, ama ne çare! Ortaokulu bitirdim ben efendim. Bazan öyle vururum ki dersleri almayan şu kafama... O zamanlar iş nerde? Bir uzak akrabamız vardı, bankacı. Hatırı sayılır bir adam. Rahmetli annem, ona gitti, oğluma bir iş diye. Sağolsun. Sağolsun mu dedim? Nur içinde yatsın. O da öldü çünkü. Evet, Allah gani gani rahmet eylesin, yardım elini uzattı bize. Ama bir bankaya sokacağına, Emniyet’e aldirttı beni. Çok uğraştım, kurtulamadım. Allah sizlere kolaylık versin. Hele buralarda... Büyük söylemeyeyim, bir gün duramam buralarda...”

Genç Komser gülüyordu:

“Eee... Ekmek parası.”

“Öyle efendim, öyle...”

Kapı vurulup açıldı. İhlamurlar geldi.

“Güzel ihlamur. Renginden bilirim, efendim, bakın, mis gibi de kokuyor. Efendim, bendeniz, çay, kahve seyrek içerim. Sigara da kullanmam.”

“Müdüriyette de ne sigara içilir ama...”

“Çook... Ama ben pencere dibindeyim. Kışın bile aralık tutarım pencereyi. Arkadaşlar da sağolsunlar, bilirler beni...”

Görevi aldığı anda arkadaşlarının attığı kahkahaları anımsadı. Hadi Selâmi Bey görelim seni. Belki ödül de alırsın. Ama ne ödül, ne vuruşma, o taraklarda bezi yoktu Selâmi’nin. Bunu onlar da bilirlerdi, ama eğleniyorlardı işte.

“Emekliliğe daha var mı?”

Genç Komser’in sorusunu doğru dürüst yanıtlamak için baştan almak gerekiyordu sözü. Emeklilik sorunu derindi çünkü:

“İsminiz, Komser Bey oğlum?”

“Rıdvan.”

“Hah, Rıdvan Bey... Çok şükür, benim emekliliğime az kaldı, ama benim daha önce az bir hizmetim...”

Kapı vuruldu. Genç Komser, onun uğraşlarına uygun biçimde, kestirmeden konuşmaktan hoşlanmadığını da sezmiş, acıyarak gülmsemişti. Seyit’i gördü karşısında:

“Otur, Seyit.”

Selâmi’yi süzerek üstünkörü selâmladı, oturdu Seyit.

“Çok gizli.” dedi Komser.

Seyit bıyıklarını sıvazladı. başını salladı.

Komser yanlışlık yapmamak için kâğıdı çekti, bir kez daha okudu:

“Hüsnü Kaşlı.” dedi sonra. “Anarşist. Aranıyor. Çok gizli... bir arkadaşının düğününe gelmiş gibi görünüp saklanıyormuş.”

Seyit’in gözlerinin kurnaz kurnaz ışıldadığını gördü Komser. Kitapçı Saffet’in sözlerine önem vermediğini buna söylemekle yanlış mıydı yoksa? İkinci kez yanlış davranıyordu şimdi de. İşin soruşturulması için Seyit’i çağırtmıştı. Ama nasıl olsa öğrenmeyecek mi? Sürdürdü sözünü:

“İlçe’de böyle biri var mı, yok mu?”

“Varsa yakalayacak mıyız?”

“Yooo...” diye atıldı Selâmi. “Özür dilerim, Komser Bey. Benden istenen sadece nerede olduğu. Kimseye duyurmadan, sessiz sedasız.”

Seyit susmuş, Komser’ine bakıyordu:

“Peki, efendim, müsaadenizle bir düşüneyim.”

“Düşün. Yok, yok, kalkma, burda düşün. Ne düşündünse söyle bana...”

Selâmi sevecenlikle bakıyordu Genç Komser’e. Aman, ne iyi, ne incelikle yürütüyordu işini bu genç çocuk...

“Düğüne biri geldi.” dedi Seyit bilmiş bilmiş. “Adı da Hüsnü...”

Selâmi yerinden fırladı:

“Odur.” dedi, sonra Komser’e bakıp oturdu.

“Ama soyadını bilmiyorum.”

“Öğreneceğiz.” dedi Komser. “Kimden öğrenebiliriz?”

“Damadın bir teyze oğlu var, Cahit. Belediye’de çalışır... Ben öğrenirim.”

“Hemen mi?” diye sordu Selâmi’ye Komser.

“Elbette, efendim.”

“Çok gizli, Seyit. Ona göre.”

“Acaba Cahit’i buraya çağırtsak mı?”

“Sakin ha!” dedi Komser. “Küçük yer. Hemen duyulur.”

Selâmi pek sevmişti genç komser’in işbilirliğini:

“Aman duyulmasın!” dedi.

Seyit, uğraşında ilk kez siyasal bir görev aldığına böbürlü, kalktı.

“Seni bekliyoruz, Seyit.”

“Merak etmeyin, Komserim.”

Gizli bir görev aldığını, gerçekten dışardaki arkadaşlarına bile belli etmeden çıktı.

“İhlamur soğudu. Unutmayın.”

“Teşekkür ederim, Komser Bey.”

Bir süre sessiz oturdular. Sonra acaba o mudur, değil midir diye konuştular. Sevinçten, bir de ihlamurdan gözleri açılmış, yorgunluğu dağılmıştı Selâmi’nin:

“İnşallah, bugün hemen dönerim.”

“Tren yoktur bugün.”

“Olmasın, efendim. Otobüs de mi yok?”

“O bulunur.”

“Cebimden veririm yol parasını. Tek şu sefaletten kurtulayım.”

Birden yarıda kalan söyleşiyi anımsadı. Bunu, dün tanıdığı komser’e, sabah tanıdığı komser’e anlatmıştı. Buna da anlatmalıydı. Çünkü bu komser, hepsinden sevimli, cana yakındı:

“Efendim, onu söylüyordum demin, emeklilik diyordum...”

“Yaa... Evet...”

Genç Komser can sıkıntısını belli etmeden, yarı gülerek, yarı düşünerek dinliyordu. İlçe’de böyle bir suçlu bulunsun istemiyordu. Neden mi? Belâlı işti bunlar. Üstüne, Kitapçı Saffet’i adam yerine komamıştı. Selâmi anlatıyordu. Babadan bir ev mi kalmıştı? Oh, oh, ne güzel... Yık-yapçıya mı vermişti? Oh, bu daha güzel... Kira vermiyor, bir de alttaki dükkândan kira mı alıyordu? Oh, ne şans, ne şans!...

“Siz Tanrının sevgili kuluymuşsunuz, Selâmi Bey.”

“Çok şükür Allaha. Bir de kızım var, sessiz sedasız. Hiçbir şeye bulaşmadan üniversiteyi bitirirse... Vallahi, Rıdvan Bey oğlum, polisim, ben bile korkuyorum.”

Onun bu korkusu, genç Komser’i daha çok korkuttu. İstanbul’un polisi bile kızının siyasete bulaşabileceğini düşünür de, sen ilçe’ye gelen yabancı birinin, sabıkalı bir öğretmenle konuşup görüşmesinden korkmaz, kuşkuya düşmezsin. Oldu mu bu Rıdvan? Selâmi, Komser’in sıkıntısını yüzünden mi okudu, nedir, süzerek baktı:

“Bu işler can sıkıcı işler, Rıdvan Bey. Şükür burdasınız diyeceğim, ama haşa huzurdan hergeleler, işi buralara kadar sıçrattılar. Hani, bir şey değil oğlum, görev başındayken bir kurşuna kurban

gitmek de var. Duymuşsunuzdur, gazeteler yazdı. Kaç arkadaşımız, gencecik... Allah cümlesine rahmet eyesin..."

Kuşkusu arttıkça artıyordu Komser Rıdvan'ın. Niye telefonla, telle yada ilden birini göndererek soruşturamıyorlar da, tâ İstanbul'dan yolluyorlar? Şu Saffet pezevengi tâ oralara kadar duyurmuş olmasın?

"Aklımın ermediği, Selâmi Bey"

"Esağfurullah..."

Selâmi'nin inceliği batmaya başlamıştı Komser'e. Sıradan bir polis böyle olmazdı. Bunca öyküyü de başka biri, sözgelimi bir müfettiş uyduramazdı ya!

"Aklımın ermediği niye sizi yolladılar?"

Adamcağız hâlâ zavallıca yakınıyordu:

"Nereden bilirim, efendim? Ben akıl edebildim mi ki?"

"Hayır, hayır, niçin telefonla, telle sormadılar?"

"Olmaz!" diye başını kaldırdı Selâmi. "Olur mu hiç? Olmaz. Te-li kim çeker, yazıyı kim yazar? Sen, ben. Çok gizli yürütüyor sıkı-yönetim. Bizim bile bildiğimiz yok. Gazete yazdı, görmediniz mi? Yoksa yazmadı da biri mi söyledi bana? Telefon idaresinde bile adamları var bunların. Efendim, ben genç polisken, mesleğe yeni girdiğimde, çok ev aradım, çok adam gözetledim. Ama şimdi istemem, çelik yelek de giydirseler, istemem. Hoş, bize öyle görev düşmez ya..."

"Ödül de veriyorlar, değil mi?"

Selâmi şöyle bir düşündü, Komser'i süzdü:

"Bakın, o olur." dedi.

"Ne olur?"

"Belki ödül filân düşünen bir arkadaşınız çıkarsa..."

Birden aklına geldi, korkuyla açıldı gözleri:

"Aman, Komser Bey, ödüle filân özenip de yanlış bir iş yapma-sın burdaki arkadaşlar!"

Genç Komser'i de uyarıyordu Selâmi'nin bakışları.

"Yapmazlar." dedi Komser. "Sıkı tutarım işimi."

Buraya sürgün geldiğinde, polislerin çapaçulluğunu, onları nasıl yola getirdiğini anlatmayı gereksiz buldu. Görevini yaparken polislik yöntemlerine sıkı sıkıya bağlıydı, ama yasaların gösterdiği yoldan ayrılmamakta, yasalara saygıda ayak diremişti. İşte, bu doğruluğu, kimilerine yan tutma gibi görünmüş, fincancı katırlarını ür-

kütmüş, adını Halk Partili'ye çıkarmıştı. Halk Partili filân değildi oysa. Ne var ki, yasalara saygılı davranmak öyle görünmeye yetiyordu. Hiçbir vatandaşı şu partiden, bu partiden diye ayırmaz, bununla da övünürdü. Nice Halk Partilinin çanına ot tıkamıştı, ama görmüyorlar, görmek istemiyorlardı yansız tutumunu.

“Ne kadar zamandır burdasınız, efendim?”

“Bir yılı geçti.”

“Nasıl? Zor mu? Çok vukuat olur mu burda?”

“Hiçbir zorluğu yok, Selâmi Bey. Bulaşmadıktan sonra. Benim bir yolunu vardır. Nerde olursam olayım, yüz yüze gelmemeye çalışırım yerli halkla.”

“Bravo, Rıdvan Bey. En iyisini yapıyorsunuz.”

“Değil mi ya, efendim? Yüz yüze olmayınca, incir çekirdeğini dolduramaz sorunlarla başınız ağrımaz hiç olmazsa. Ama şimdi sizin araştırdığınız kimse burdaysa...”

“İnşallah, inşaallah burdadır.”

“Ben de diyorum ki, inşaallah burda değildir.”

“Niçin efendim?”

“Siz benim yerimde olsanız, emniyet amiri bulunduğunuz bir yerde böyle birini barındırır mıydınız?”

“Orası öyle ama Rıdvan Bey, beni düşünün. Burda bulamazsam daha iki ilçe'ye gideceğim.”

Komser Rıdvan, onun üstlendiği görevden öte bir durumu olmadığına yine inandı. Anarşist yakalanmış, yakalanmamış, umurunda değildi Selâmi'nin. İşini bitirip hemen sıvışmak istiyordu.

Bir saat sonra Seyit içeri girdiğinde, iş başarmışların gizli sevincini ikisi de gözlerinde okudu;

“O mu?”

“O. Adı Hüsnü. Soyadı Kaşlı.”

Selâmi ayağa kalkmıştı sevinçle. İstanbul'dan, evinden ayrıldığından yana yakıla söz eden, buralardan bir an önce kurtulmak isteyen adam o değildi sanki. Zor bir görevi başarmış gibi sevinivermişti.

“Oturun, Selâmi Bey.”

“Gideyim, gideyim ben artık.”

“Bir tutanak filân düzenlemeyecek miyiz?”

Oturdu Selâmi:

“Ne gibi tutanak?”

“Sen de otur, Seyit.”

Seyit de oturduktan sonra genç Komser ekledi:

“Aradığınız Hüsnü Kaşlı’nın burda bulunduğuna dair bir tutanak, bir yazı gerekmez mi?”

“Bence böyle şeylere gerek yok, efendim. Ama siz istiyorsanız başka. Bana verilen görev emri işte burda. Hüsnü Kaşlı nerde? Beş ilçenin adları da yazılı bu kâğıtta. Git, öğren, gel dediler. Öğrendim işte ben. Anlaşılan, onlar da ummuyorlardı da beni gönderdiler buraya. Oysa zor bir şey değil ki. Yalnız o yollara, pis otellere katlanacaksın, o kadar...”

“Kimden öğrendin, Seyit?”

Seyit, ustalıklı başarısını anlatma fırsatını bekliyor, sorulacağı zamanı kolluyordu:

“Damadın teyzesi oğlundan.”

“O biliyor muymuş soyadını?”

Seyit başını kaldırdı hayır alamına. Gözleri güldü. İşte, işin inceliği burdaydı:

“Ama yolunu gösterdim ona. Gitti, öğrendi, geldi.”

“Aferin!”

Bu aferin sözü böbürlenmedi Seyit’e. Duymazlıktan geldi. Çünkü, kitapçı Saffet’in karakol’a gelişini tâ başından “ihbar” kabul etmek gerektiğine inanmıştı o. Ama Komser’i gevşek davranmış, ilgilenmemişti. Hele bir Selâmi Bey denilen şu görevli memur gitsin, bu konuyu konuşacaktı onunla. Ne var ki, işbilirliğini şimdiden göstermek gerekiyordu ona.

“Düğün gününü sordun mu?”

“Sormadım.”

“Sormadan olur mu? Ya düğünden sonra hemen çekip giderse?”

“Gözaltında tutarız, gideceği zaman yakalarız.”

“Sakın ha!” diye oturup kalktı Selâmi. “Yakalamak yok. Bu iş siz karışmayacaksınız.”

Genç Komser üst perdeden baktı Seyit’e:

“Anladın ya, emir böyle. Ama elbette, nereye gideceğini, hangi araca bindiğini bilmekte yarar vardır.”

“Ha bakın, o olur.” dedi Selâmi.

Genç Komser, Selâmi’ye döndü;

“Düğün cumartesi günü.” dedi. “Hüsnü Kaşlı bir şey sezinlemezse düğüne kadar burdadır. Belki ertesi günü, belki de daha erte-

si günü gider. Öyle ya, madem düğüne geldiğini söylemiş, düğünden sonra gitmesi gerekir artık. Daha çok kalmaktan yarar değil, zarar geleceğini bilir. Değil mi?”

Düğünün cumartesi olacağını nasılsa öğrenmişti Komser Rıdvan. Kasabanın bütün dişlilerinin nasıl bir uyum yada uyumsuzlukla işlediğini derinden bilen bir görevlinin üstünlük duygusu yayılmıştı yüzüne. Yalnız aklına bir soru takılıyordu. Peki, Hüsnü Kaşlıburdaydı. Bilgiyi götürüyordu Selâmi. Sonrası ne olacaktı? Karşısında Seyit’in de bu soruyla kıvrandığını görüyordu.

“Evet.” dedi Komser. “Bilgiyi edindiniz?”

Bir soru muydu, yoksa arkası gelecek miydi, Komser’in sözünün? Selâmi anlayamadan bakıyordu. Genç Komser, gülümseyerek ekleme gereğini duydu:

“Yola çıkmadan yemek getirtelim size. Bir iki lokma bir şey yeyin.”

“Yok, yok, yok.” dedi Selâmi. “Teşekkür ederim, Rıdvan bey. Yiyemem ben. Dün bir yere girip yiyecek oldum, aman efendim, bilemezsiniz. Giderken kaşar peyniri ekmek alırım, yeter bana. İyi kaşar bulunmaz ya buralarda. İstanbul’da bile bulamıyoruz. Neyse, peynir ekmek yeter bana. Hadi hoşça kalın. Ben kaçayım. Bari otobüsü kaçırmayalm.”

“Oturun, oturun. Bir arkadaş götürür, bindirir sizi Selâmi Bey. Hem hangi yoldan daha çabuk gideceğinizi söylerler size.”

Selâmi ayağa kalkmış, elini uzatıyordu:

“Şansım varmış.” dedi. “Zaten içime doğdu ya. Hele Seyit Bey kardeşimiz daha ilk geldiğinde adını söyleyince hiç şüphem kalmamıştı. Öyle ya, bu kadar tesadüf olamaz ya, değil mi efendim?”

Seyit kendini kıvrandıran soruyu çıkardı ağzından:

“Peki efendim,” dedi ortaya, “biz burda hiçbir şey yapmayacak mıyız?”

“Söyledi ya işte.” dedi Komser.

“Komser Bey ne yapacağını biliyor.” diye ekledi Selâmi.

“Cip burda mı?” diye sordu Rıdvan.

“Burda Komser’im. İsterseniz, garaja götüreyim Selâmi Bey’i.”

“Sen dur. Osman götürür. Git söyle, otobüse bindirsin, gelsin.”

Seyit’in canı sıkıldı. Demek Selâmi’yle yalnız kalıp ortada dönen siyasal işler üstüne bir-iki söz edemeyecekti. Genç Komser bu-

nu sezmişti. Oysa kasabalıyla yüzgöz olmadan, aldığı görevi dalandırıp budaklandırmadan sonuna götüren, güvenileceği tek memuru polis Seyit'ti. Ne var ki, karşısına çeşnisi değişik bir iş çıkınca içindekini dışına vurmuştu.

Polis Selâmi sevinçle çıkıyordu kapıdan.

“Çantanız.”

Döndü, çantasını aldı:

“Ciple gideceğim de ayrıca iyi oldu.” dedi. “Burası oldukça dar bir yer. Karakol’dan çıktığımı görenler kuşkulanırlar. Konuşulur, yayılır çabuk.”

Osman’ı çağırdılar. Biraz sonra Karakol’un yanındaki çıkmaz sokaktan kalkan cipin gürültüsü duyuldu.

“Seyit, gel, gel... Otur biraz.”

Seyit, kapıdan çıkarken aldırış etmez bir davranışla geri döndü. Bıyıklarıyla oynarken küçük başarısından biraz çokça şımardığı belliydi. Oturdu.

“Ne dersin bu işe?”

“Ne diyeceğim Komser'im? Biz görevimiz neyse onu yapıyoruz.”

“Aklımı kurcalayan tutuklayın da postalayın demedikleri...”

“Neden desinler? Bu işin ucunda para ödülü var.”

Genç Komser, bu sözün yorumdan değil, gizli bir istekten kaynaklandığını sandı. İrkildi. Olur ki, bir ham hayâlin peşinde koşar, yok yere olay yaratır da tutuklamak zorunda kalmış gibi davranır diye bayağı korktu:

“Onu geç.” dedi. “Ödülü alacak olan alır. Onu sana bana kaptıran çıkmaz. Zaten mesele bana pek de öyle görünmüyor. Siyasal suçların birtakım uzmanları vardır, bilirim. Ola ki, bu Hüsnü Kaşlı'nın ardında kimler var, onu da araştıracaklar. İzleyecekler, gittiği yerleri öğrenecekler, kimlerle konuşuyor, kimlerle düşüp kalkıyor, onu araştıracaklar.”

“Kimlerle düşüp kalktığını biliyorum ben.”

“Nerden biliyorsun?”

Seyit bilmiş bilmiş bakıyordu Komser'e:

“Ben o günden sonra...”

“Hangi günden?”

“Hani şu Kitapçı...”

“Evet, evet?”

“O günden sonra işte, izledim çaktırmadan.”

Komser, kendine danışılmadan, başına buyruk iş çevirenlere çok kızardı. Ama öfkesini belli etmedi bu kez.

“Babasının yanına gitti bu Hüsnü Kaşlı. Sonra gine geldi. Şimdi de oto onarımcısı Veli Usta var ya...”

“Evet?”

“Onun yanında bir çocuk çalışır. Gültekin. Damat Hakkı’nın dayıoğlu olur. Onlarda kalıyor, Geçen gece de...”

Sustu. Üstten bakışlarla görevini öğretiyordu sanki Komser’e.

“Geçen gece de, evet?” diye kaygısını pek belli etmeden sordu Komser.

“Toplandılar geçen gece. Mustafa öğretmenin evinde.”

“Kim kim toplandılar?”

Seyit ezbere de söylerdi, ama ne denli bir izleme yürüttüğünü kanıtlamak istiyordu. Cebinden bir kâğıt parçası çıkardı, okur gibi yaptı:

“Geçen cumartesi akşamı. Öğretmen Mustafa Kıyılı, tabi karısı da var. Öğretmen Yılmaz Akça. Hüsnü Kaşlı, Hakkı Şepitoğlu. Dört kişi. Öğretmen Mustafa’nın karısıyla eder beş.”

Toplantının bozgunculuk amacı güttüğüne Seyit’in inancı tımdı. Çünkü dört erkeğin arasında bir kadın bulunuyordu, o da ev sahibiydi. Öğretmen Yılmaz da evliydi, ama o karısını getirmemişti. Neden getirmemişti? Gizli dolaplar çevriliyordu. Hem Mustafa Öğretmen, konuşacakları konu önemli olmasa, dört erkeğin arasında karısını bulundurur muydu? Bulundurmazdı. Bunları da düşünmüştü Seyit. Ne var ki söylemedi bu ayrıntılı düşüncelerini. Kendine sakladığından değil, ince noktalarını anlatmakta güçlük çektiğinden.

“Yenmiş, içilmiş mi?” diye sordu Komser.

“Tabi yenecek, içilecek. O da bu işin kılıfı elbette.”

Yüzünü buruşturdu Komser Rıdvan. Öküz altında buzağı aramak diye buna denirdi işte. Ulan, bir tam yetki olsa bende diye düşündü, anasını bellerim bu dümbeleklerin. Elbette oturacaklar, yeyip içecekler, konuşacaklardı. İkisi de öğretmen, karısını da sayarsan üç, iki yüksek okullu... Başka ne yaparlardı? İşte, kendileri de yeni öğrenmişlerdi birinin anarşist olduğunu. Polis olmalarına karşın. Ötekiler nerden bilsin? Alnında damga yok ya hergelenin. Bile bile ateşe atar mı insan kendini? Anarşistle konuşan anarşist oluyor-

sa yandık, gitti. Şu köpoğlu Hüsnü Kaşlı da nerden bulmuştu burayı saklanmak için? Kaç kişinin başını yakacak şimdi. Ya o Hakkı Şepitoğlu ahmağına ne demeli? İyi faka bastırmış Hüsnü. Biliyor mudur acaba? Yok canım, hem evlenecek, hem anarşist saklayacak? Olur mu hiç?

Düşünüyordu Komser Rıdvan. Ne var ki, çıkamıyordu içinden. Karşısında oturan, en akıllı bildiği memuruna bile söyleyemiyordu bu olasılıkları. Öylesine bilmiş bilmiş oturuyordu karşısında Seyit. Koskoca devleti, şu uyuşuk kasabaya sinmiş birinin devirivereceğine, onu suçüstü yakaladığına öyle inanmıştı ki... Yalnız o mu? Bütün bönlüğüne karşın polis Selâmi de inanmıştı. Kendisi de inanmak zorunda mıydı buna? Nasıl bakıyor öyle. Seyit? Nasıl oturuyor? Gel de inanma bakalım. İstifa etmek istemiyorsan, yolu yok, inanacaksın.

“Bravo Seyit.” dedi. “Senden bunu beklerdim.”

Bu sözü eder etmez başı döndü. Bir deli yelin uğultusu dolaştı kafasında. Başka söz söyleyip başka şey düşünmenin bilincine varmış gibi güldü acı acı. Seyit, bu gülüşünü, kuşkusuz onun kendini beğenmiş olmasına veriyordu; bunu da kavramıştı Komser. Kitapçı Saffet’in gelişinden, Polis Seyit’in kuşkusundan, gizli araştırmasına böbüründen, Polis Selâmi’den başlayıp anarşist Hüsnü Kaşlı’ya dek uzayıp giden karmaşık bir olaylar dizisi sürüp gidiyordu kafasının içinde. Ne var ki, bu karmaşık olayların arasında kendine bir yer bulamıyordu. Bildiği şuydu kısaca. Bir yazı yada buyruk gelmeliydi. Şunu, şunu yakala, vur kelepçeyi, gönder. Neden verilmiyordu böyle bir buyruk? Böyle bir buyruk, topluma da, toplum görevi yapan kendine de uygun düşecekti. Kafası karmakarışık olmuştu. Kafasının karıştığını da söyleyemiyordu genç Komser. Kime, neden söyleyecekti? Deli diye bakarlardı ona. Devletin bunca adamı akılsız da bir sen mi akıllısın?

“Seyit.”

“Efendim?”

“Bu topladığın bilgileri bir kâğıda dökсен. Şöyle rapor gibi. Ver bana.”

En doğru buyruğu almışçasına gülümsedi Seyit:

“Hemen Komser'im. Derhal.”

Genç Komser, övüdüne, uğraşının gerektirdiği ağırbaşlılığı da katmayı unutmadı:

“Ne gördün, ne duyduysa. Bir şey eklemeyen, bir şeyi de eksik bırakmadan.”

Polis Seyit’in soran bakışlarında biz yasa adamıyız anlamını yaladı:

“Tarafsız olalım. Bize tarafsızlık yakışır. Vatan, millet meselesi derken boş yere burnunu kanatmayalım kimsenin.”

Seyit’in bakışlarında yeni bir sorunun belirdiğini görür gibi oldu. Artık yorulmuştu genç Komser. Kuşkusunu, sıradan bir polisin olağan kuşkularından daha ötelere götürmek, içinden çıkılmaz yeni kaygılara yol açıyordu. Ne yapsındı? Bundan daha ötelere gidilemiyordu işte. Sımsıkı bir çember içinde duyumsadı kendini.

“Anlat bakalım, nasıl çözdün düğümü? Nasıl öğrendin onun Hüsnü Kaşlı olup olmadığını?”

Seyit oturuşunu değiştirdi. Anlatmaya başladı. Gerçi doğru anlatıyordu olanları. Ama Cahit’in beklenmedik başarısını da kendi üstüne almıştı. İşin bu yanını gizledi.

**

Cahit belediyede Seyit geldiğinde. Onu bir kıyıya çekip fısıldaştı. Konuştuğunun gizli kalması için gerekli gözdağını vermeyi de unutmadı:

“Adı Hüsnü, ama soyadı ne? Şimdi ben buraya gelirken Belediye Bahçesinde oturuyorlardı. Hakkı’yla. Yanlarında başka kimse yok. Hadi, göreyim seni. Ben aşağıya, Yenievler’e doğru yürüyorum. Bir gider, bir gelirim. Beni o yolun üstünde bulursun. Hadi:”

Kara kuru Cahit bir yorum yapmadı. Ne Seyit’e, ne kendine. Üstelik soruşturmanın önemini bile kavramadı. Daha doğrusu, kavradı da, bu önemli soruşturmanın konusu içine ne Hakkı’nın, ne de arkadaşının girebileceğini düşündü. Neden mi? Onlar da Cahit gibi birer gençtiler. Biraz okudularsa hemen böyle işlere girecek değillerdi ya... O işler hem gözüpeklik isterdi, hem de kafa. Bunlarda ikisi de yoktu. Ama madem soruyorlardı, gider, öğrenirdi. Soruşturmalar boşu boşuna öğrensinlerdi bakalım.

“Olur, Seyit ağbi.”

“Göreyim seni!”

Cahit, şefine teyzesi oğlu Hakkı’nın evlenme işiyle ilgili bir ek-

siği tamamlayacağı yalanını kıvırdı, çıktı. Ardından Seyit ters yönde yürüdü.

Polisin dediği gibi Belediye Bahçesinde buldu onları.

“Gel Cahit.” dedi Hakkı. “Ne o? Erken mi çıktın bugün sen?”

“Bir iş vardı da. Sizi gördüm, merhaba diyeyim dedim.”

“Çay mı? Kahve mi?”

“Yok, yok, ağzım acıdı çaydan, kahveden. Garson gelirse bir ayran içerim... Halı, ver bir cıgara, onu geri çevirmem, bak.”

Sigara yaktilar.

“Eee, Hüsnü kardeşim, sevdin mi bizim ilçeyi? Sizin orası daha büyüktür ya...”

Hüsnü gülümsedi bu boş söze:

“Büyük de olsa hepsi bir. Ha orası, ha burası.”

“Yahu, Hakkı, işin olmayacaktı, gelecektin.”

“Nereye?”

“İl’e be!” diye Hakkı’nın dizine vurdu Cahit. “Bir film, bir film, ama ne film. Her türlü muamele var. Hac’Ali sinemasına getirmez ki. Kapayacakmış sinemayı. Ulan, bir Hacca gitti herif, temelli müslüman kesildi. Ha yahu, sana şeyin selamı var. Onu gördüm il’de.”

“Kimin?”

Hakkı’dan birkaç yaş büyük, buralı biri il’de avukatlık yapıyordu. Görmemişti Cahit onu, ama sonuca ulaşmak için gerekiyordu bu yalan:

“Remzi.” dedi. “Selam söyledi.”

“Orda o değil mi? Bitirmiş mi stajını?”

“Belki bitirmiştir: Ama meteliğe kurşun atıyor.”

“Yeni başlayınca zordur avukatlık.”

“Hakkı geldi, dedim, düğünü var, evleniyor, dedim. Sevindi.”

“O da evlenmiş mi?”

“İl’den evlendi o. Haa, Hüsnü’yü de tanıyor galiba. Hakkı’nın bir arkadaşı da geldi düğüne dedim, tanıyacak gibi oldu. Soyadını sordu da...”

“Kaşlı.” dedi Hakkı.

“Tabii, ben adı Hüsnü, ama soyadını bilmem, dedim.”

Konuşmaların bundan sonrası ayrıntıydı Cahit için. Söylediği ayrıntı sabırla bekledi. Pazar günü il’de gördüğü açık saçık filmin bazı bölümlerini anlattı. Söz düğüne geldi. Garaj yanında yeni açıl-

lan Hac'Ali'nin düğün salonu tutulmuştu. Ahmet Enişte, Cümbüşçü Kamil'e de söylemişti. Karısı Hayati'yle düğüne geliyordu. Ayrarı ıktikten sonra kalktı:

"Belediye'ye uğrayayım. Çekmecemi filan kitlemedim. Hoş, bir şey yok ya içinde, olsun..."

"Güle güle."

"Burdaysanız gelirim."

"Burdayız."

Cahit, Polis Seyit'i, Gençlikspor'la yeni açılan düğün salonunun arasında bir yerde buldu:

"Soyadı Kaşlı." dedi. "Tamam mı?"

"Tamamını filan bilmem. Bize soyadı lâzımdı. Çaktırmadın ya..."

Gizliliğe verilen önem bile kuşku uyandırmadı Cahit'te. Çünkü, Hakkı soyadını söylerken duymamış gibi oturuyordu Hüsnü.

"Hiçbir şey çıkmadı."

"Ha Cahit, bu çocuk bir yere gidip geldiymiş değil mi?"

"Babasının yanına gitti, geldi."

"Burda hep Hakkı gilde mi kalıyor?"

"Yok. Düğün var ya; Tahir Dayımın evinde kalıyor şimdi. Niye sordun?"

Seyit çevresine bakındı. Aşağı yukarı gidip gelen kasabalıların, kapı diplerinde oynaşan çocukların, tozu dumana katarak geçen minibüslerin arasında kimsenin ilgisini çekmeden, yapayalnızdılar:

"Senin üstüne vazife değil." dedi. "Ne sordumsa söyle. Çeneni kıs!"

Sanki kuşkulandırmak, durumu önemsetmek istiyordu Cahit'e. Seyit'in havasına giriverdi kara kuru oğlan. İlk kez kuşkulandı:

"Aman Seyit ağbi. Allahaşkına, kötü birşey yok ya..."

"Soru sorma lan! Söyle bana, bunlar arada bir toplanıyorlar, değil mi?"

Cahit dilini yutacaktı korkudan. Fısıltılı çıkıyordu sesi:

"Kimler?"

"Öğretmen Mustafa, Öğretmen Yılmaz filan?.."

"Cumartesi günü toplandılar evde. Yemeğe çağırdı Musta'bey. Beni de çağırdı."

"Sen de gittin mi?"

"Gitmedim."

“Hah!”

Korkusu daha da büyüdü Cahit’in. Bir şey bildiği için gitmemiş değildi, ama gitmediğine iyi etmiş demek:

“Ama Seyit ağbi, bir şey bildiğimden değil.” dedi. “İl’e sinemaya gittik biz Necmi’nin anadol’la, cumartesi gecesi. Oraya gitmediğim neden iyi oldu, neden hah dedin öyle?”

“Sen bilmezsin orasını. İşin o tarafı anlatılmaz. Kaç kişi toplandılar?”

“Öğretmen Musta’bey, Yılmaz bey, bir de bizim Hakkı’yla bu çocuk benim bildiğim.”

“Cumartesi gecesi?”

“Evet, cumartesi.”

“Tamam! Sesini kıs! Yut dilini! Ne ben sana bir şey sordum, ne sen bana bir şey söyledin. Anladın mı?”

“Anladım.”

Ayrıldılar. Seyit Karakol’a girmeden bir köşede durdu. Cebinden çıkardığı bir kağıda cumartesi günü diye yazdı. Altına da dört kişinin adlarını sıraladı. Kağıdı cebine koyup öyle girmişti Komser Rıdvan’ın odasına, çok şey bilircesine.

Ama Cahit de pirenmişti arkada. O da çok şey öğrenmişlerin gizli sevincini duyuyordu. Ama kimseye söylenmeyecek bir bilginin korkulu baskısı vardı yüreğinde. Hem daha da öğrenme isteğini yenemiyor, hem korkusunu bastıramıyordu. Belli ki, polis Seyit kendisine güvenmiyordu düpedüz. Bu açıktı. Güvense hem işin iç yüzünü söyler, hem de ağzını bozmazdı. Oysa istediği bilgiyi, şıp diye tereyağından kıl çeker gibi öğrenip ulaştırmıştı. Daha işin başında önemsemediğine şaşıyor, kafasını yumruklamak geliyordu içinden. Besbelli, polislik taşıyordu Seyit, hava sıkıyordu. Komser Rıdvan Bey bir gün Belediye’ye gelmiş, herkese ayrı ayrı gülmüş, selamlamıştı. Ona gitse? Karşısına dikilse? Seyit’e söylediğini bir de ona söylese, işe yaradığını belli etse? Kitapçı Saffet’in bir gün onu çağırıp neler sorduğunu anlatsa? Tamam, çok iyi olur. Öyle yapmalı...

Biraz oyalandı yol üstünde. Bir aşağı, bir yukarı gidip geldi, işsizler gibi dolandı. Belediye Bahçesinin önünden geçerken Hakkı’yla Hüsnü’yü görmedi. İyi, dedi, kalkmışlar. Doğru Karakol’un yolunu tuttu. Eniştesinin mağazası Binbirçeşit’in önünde bir ses duydu:

“Cahit!”

Başını çevirdi. Eniştesi Ahmet çağırıyor. Gitti:

“Ne var enişte?”

“Asıl sende ne var?”

“Bende ne olsun?”

“Nikâh memuruna söyledin mi?”

Cahit bön bön, ama biraz da dik kafalınca bakıyordu:

“Neyi?”

“Neyi diyor. Ulan, hani nikâh memuru, düğün salonuna gelecekti nikâhı kıymaya? Haber yolladımdı, unuttun mu?”

Cahit çocuksu çocuksu terslendi:

“Unutmadım. Söyledim.”

Oğlan yalan söylüyor gibi geldi Ahmet’e:

“Unutma, bir daha söyle. Cumartesi tatil günü, arar tarar, bulamayız sonra.”

“Olur.”

“Ne ulen öyle? Suratından düşen bin parça senin.”

“Aman enişte!” diye elini sallayarak terslendi Cahit.

Ahmet bunu, Hakkı’yı kıskandığına verdi, aldırmadı:

“Teyzenin oğlu, oğlum. Bugün sen ona, yarın o sana.”

Cahit başını çevirip kaşları altından yan yan bakınca Ahmet göz kırptı:

“Öyle ya, yarın seni de evlendireceğiz, Cahit.”

“Aman be enişte!” diye yüzünü buruşturdu Cahit. “Evlenmeyi düşünen kim?”

İçerde sıkıntılı oturan Eşref’e göz attı, çıktı. Ne pis işlerin döndüğünü bilse eniştesi de koşuşturmazdı ya!.. Hele bir Komser Rıdvan Beyle konuşsun bakalım. Karakol’un merdivenini bu inançla çıktı.

Kapıyı tıklatırken karşı odadan çıkan Seyit onu görmüştü, ama içeri girmesini önleyemedi.

Komser Rıdvan Cahit’i karşısında görünce şaşırdı. Ne istiyordu bu kara kuru oğlan? Niye gelmişti? Hani Seyit, hiçbir kuşkuya yol açmayacak biçimde yapmıştı işini? Yeterince gözdağı verse buraya gelmek yürekliliğini gösterebilir miydi? Hele dur bakalım, ne diyecek?

“Ne var?”

“Efendim, ben... Şey için...”

“Geveleme de söyle. Ne için?”

“Az önce Seyit ağbi.”

“Kim Seyit ağbi?”

Genç Komser, Seyit’in bıyıklı suratını da Cahit’in yüzünde görüyordu şimdi:

“Söylesene lan.”

“Komser Bey, Seyit Bey geldi, hani burda polis...”

“Evet?”

“O Hüsnü Kaşlı’nın soyadını sordu da.”

Rıdvan sustu. İşin içyüzüne bakılırsa, Karako!’a gelmesinde, aşırı korkusundan, kaygısından başka bir nedeni yoktu bu kara kuru oğlanın. Ama içindeki öfkeyi hangi yöne çevireceğini bilemiyordu genç Komser. İki eli ardında, Cahit’in karşısına dikildi, ayaklarının burnunda yaylandı. İyi, biliyorum ben, git oğlum sen demek vardı. Ama öfkesinin nedenini mi bilmiyordu? Yoksa kara kuru oğlanın korkusunu arttırıp ağzını sıkı tutmasını mı sağlamak gerekiyordu? Yoksa ağzına iyice kilit vurup ortaya çıkan suçlunun, suçunun belli bir sınır içinde kalmasını mı hesaplamıştı? Kısaca, bu bilgisiz takımı, pireyi deve yapar, ortalığı bulandırır. Yalnız öğretmen Mustafa’ya, öğretmen Yılmaz’a, teyzesi oğlu Hakkı’ya değil, kendisine bile, polis demez, komser demez, kara çalardı bunlar.

“Sen de öğrenmişsin.” dedi.

Cahit sırttı:

“Evet, Komser Bey.”

“Ne demeye geldin şimdi?”

“Bana daha evvel de...”

“Eee?”

“Şuradaki Kitapçı Saffet Bey de sorduysa şeyi...”

Komser sinirli sinirli gezindi. İşte, olduğu gibi görüyordu her şeyi. Saffet Bey’ler, kara kuru çocuklar, polis Seyit’ler... Ankara’dan, İstanbul’dan ona soran mı vardı? Neymiş, bir anarşist kaçmış, kasabada gizleniyormuş! Yakala, yolla da demiyorlar ona. Radyolar, ilgililer “gören, bilen, yada saklayan” diye bas bas bağıırıyor, ama önce biz varız. Polis ne güne duruyor? Biz işimizi bilmez miyiz?

Geldi, yine karşısına dikildi Cahit’in. Uzandı, kapı ardındaki düğmeyi çevirdi. Tepedeki lâmba yanar yanmaz, Cahit’in titreyen gözleri, daha da titredi.

“Hepsini biliyorum.” dedi genç Komser. “Hadi, bas git!”

Ama Cahit’e öyle geliyordu ki, sözünü tanımlamasına izin verirse çok sevecek, çok hoşlanacak kendisinden:

“Komser Bey, yani ben...”

“Sittirol lan!”

Bir eliyle kapıyı açtı. Cahit süklüm püklüm çıkarken Seyit’le Esat meraklı meraklı izliyorlardı dışarda. Komser bir bakış attı Seyit’e. Sen gizli soruşturmayı böyle mi yaparsın?

Kapıyı kapayıp yerine geçerken kendisiyle konuşuyordu genç komser. Ulan Rıdvan, ulan deli, adam olmayacaksın. Seni Doğubeyazıt’a sürseler hakları var. Çok geçmez, adın çıkar senin, deli Komser’e çıkar adın...

**

Kapı kapanınca Cahit’ini ardından fırlamıştı Seyit. Olduğu gibi anlamıştı kapıda gördüğü Komser’inin bakışını: Sen gizli soruşturmayı böyle mi yaparsın Seyit?

Köşe başında yakaladı Cahit’i, kolundan tuttu:

“Ulan, ben sana ne dedim?”

“Ne dedin ağbi?”

Seyit çevresine bakındı. Az çekti onu sokak içine doğru:

“Ne işin var lan senin burda? Bana bak, ağzını sıkı tutmazsan senin ananı, avradını, sülâleni...”

“Peki, Seyit ağbi.”

“Bas git şimdi!”

Seyit’ten kolunu kurtarınca, daha doğrusu Seyit kolunu bırakıp gidince kısa bir süre çakılıp kaldı olduğu yerde. O dakikada unuttu her şeyi. Silindi belleğinden. Bilmediği böyle şeyler olsundu aman... Kendini topladı. Hemen Ahmet eniştesine koştu. Az önceki asık suratlılığını düzeltmesi, onu kuşkulandırdıysa unutturması gerekiyordu. Her zaman nasıl girerse yine öyle girdi dükkana.

ON ALTI

Havaalanının pisliğinden, uyumsuz kalabalığından kurtulup taksiyle yol alırken görünümü az çok çekiciydi İstanbul'un. Nesrin, suskun oturan, sanki şoförün ensesinden başka bir şeyi göremeyen kocasının yanında böyle düşünüyordu. İşte, Yeşilköy şu yanda kalıyor. Neler de yapılmış İstanbul'a o görmeyeli. Geçen gelişinde dikkat etmemiş, bak! Göbekli asfalt yollar, iki katlı, şirin, pancurlu yapılar. Kendimize göre, ama iyi. Burası neresi? Bakırköy mü? Yüksek apartmanlar güzel. Ah, bir de şu balkonların içini herkes bildiğince boyamasa...

Kelebek camın aralığından pır pır edip giren serin yeli solukladı. İşte deniz. Denizle gökyüzü uyum içinde. Parlak maviliği yırtıyor güneşin ışınları. Beyaz dalgacıklar kıpır kıpır. Parlak mavilik gözlerine doldu Nesrin'in. Güneş, dirseklerinden aşağı çıplak kollarını ısıttı. Uzaklarda dalgalar üstünde oynayan tekneler... Derken kum yüklü, pis kamyonlar, homurtuları... İşte, İstanbul alttan alta gösteriyordu kendini.

"Neco, çevrene hiç bakmıyorsun."

Yüzünde bir tiksinti Nejat'ın. Başını çevirmeye üşeniyor sanki: "Niçin bakayım?"

"Geçtiğimiz yerler güzeldi, ama..."

Şoförün kulak verdiği vites değiştirilişinden belli. Ama öyle yolcular ki bunlar, söyleşilmez. Ne yollardan, ne kıyı boyunu saran pis kokuların kaynağı tabakhanelerin kaldırılmasını akıl etmeyenlerden, ne trafik keşmekeşinden yakınılır bunlara. Oysa giyiminden, saçının biçiminden de belli değil mi şoförün? Uçaktan inip taksi aranırlarken nasıl buyur etmişti? Kapıyı nasıl açmıştı onlara? Anlamışlardır onun doğma büyüme İstanbullu olduğunu. Kır saçlarının-

dan, yaşına karşın kıvrak davranışından, konuşmasından anlamışlardır otuz yıllık şoför olduğunu. Zaten arkadaki beyefendi de şöyle bir bakmamış mıydı? Hem şoföre, hem arabaya. Belli ki, büyük bir adam bu beyefendi. Bir konuşsa, bir söz açsa da anlatsa İstanbul üstüne. Ne pislikler, ne cifelikler...

“Nereye gidiyoruz, beyefendi?”

“Hilton.” ,

Vites değiştirdi şoför. Anlamıştı artık. Konuşmazdı bu adam.

Yenikapı'nın balıkçıları, otomobillerin kargaşası, aralık camdan içeri dolan bağrışlar Nesrin'i koparmıştı güzel İstanbul'dan. İstanbul'un değişen yüzünü, asık suratını görmek istemiyordu. Neco ne iyi ediyordu bakmamakla. Vah vah vah! Yaşanmaz olmuş bu kent. Gerçi surların kovuklarına sokulmuş tahta kulübeler eskiden de vardı. Ama onlar bir hava verirdi İstanbul'a, renk katardı. Kendi halinde, yoksul balıkçılar, sevimli çingenelerdi onlar. Oysa kulübeler çoğalmış...

Başörtülü, bilezikli kadınlar, özentili giyinmiş erkeklerin kollarına giriyor, kıyı boyunda garip garip dolaşıyorlardı. Şişman, çirkin, kara bıyıklı erkekler, cicili bicili süslenmiş son model arabalarında, zafer kazanmışların şımarık kahkahalarını atıyorlardı. Gözlerindeki pırıltılı şaşkınlıkta, İstanbul'un güneşini, göğünü, denizini, balığını ilk kez görmüşlerin sevinci, kıvancı gizliydi.

Geride bıraktıkları bir tabelada “Sirkeci” yazısını okuduğuna göre, burası o yer olmalıydı. Yüklü atarabaları, otobüsler, kamyonlar, otomobiller birbirine girmiş. Gececek yer bulamayan, şaşkın, yabancı turistleri ayırdedebildi Nesrin.

Bula bula Türkiye'yi mi bulmuşlardı gezip görececek? Biraz da annesini anımsıyordu:

“Şunlara bak Neco.” diye gülümsedi. “Nerden gelmişler buraya?”

Avrupa'yı saran turizm tutkusunu da anlayamadığından yakınırdı Nesrin. Eski kaleler, kiliseler, camiler, saraylar, köşkler, yalılar geçmişten birer kültür mirasıymış!

Nejat karısını tanırdı. Onun ille de yanıt beklemediğini biliyordu. Yanıtın her türlü, yüzünde, gözlerinde okunuyordu zaten. Çevreyi görmemek, görmemiş olmak için ufalmıştı yerinde. Eskiden beri bildiği İstanbul değil miydi bu? Bildiğini kesinleştirmek için arada gözucuyla bakıyordu dışarı. Bakılmaz! Utandırıcı bir

kentti Şu İstanbul. Burada mı doğmuş? Kaç yaşında? Demek babası Seyfullah Bey, annesi Nermin Hanım da buralı! Tuhaf! Ne zaman doğmuş Nejat? Unutmuş. Öyle bir Şey anımsamıyor. Eski fotoğraflar vardı, gözü gibi saklardı annesi. Neden saklardı? Niçin saklardı? İstanbul'u mu saklardı? Şimdi nerde o fotoğraflar? Unutmuş... Geçtikleri köprünün adı ne? Ha, evet, Galata. "İlk yapıldığında parayla geçilirmiş buradan." Babasının bir sözüydü aklından geçen. Ne zaman söyledi? Bak işte, onu da unutmuş! On yıl önceyi anımsadı. Köprü üstünden otomobille geçerken, çökecek diye mi düşünmüştü? Yoksa konuşulmuş muydu? İşte, çökmemiş. Bunca kalabalık üşüşmüş üstüne, otobüs, otomobil, kamyon, koşuşturan yayaalar... Çökmemiş.

Karaköy alanından geçerken sıralanıp kuyruk olmuş insanların gizini çözemedi Nesrin. Yabancıydı kente. Kocasına sokuldu biraz.

Kaplumbağa hızıyla yol alıyordu araba. Yazık, insan ziyanlığı! Yaşanmaz. Koyun sürüsü. Sorsan nereye gittiğini bilmez. Ağzı var, dili yok. Nasıl anlaşıır bunlar? Şu mağazalar ne satar? Kime satar? Hangi dille konuşurlar?

Beyoğlu. O ünlü İstiklal Caddesi bu mu? Nerdeydi çocukluğunun o ince insanları? Rastlaşıp el sıkışanları? Köpekli hanımları? Şık beyefendileri? O kadar uzakta mı kalmıştı? O kadar yaşlanmış mıydı Nesrin? Hayır, hayır, her Şey birdenbire olmuş...

Sabirpaşa Apartmanı Şu sokağın içindedir. Taksim Alanını görür üst kat pencereleri. Şimdi kapanmış. Annesi nereye bakar? Nereyi seyreder ordan? Neden burayı kiraya verip çıkmaz başka bir yere? Neresine gidecek İstanbul'un? Yeşilköy'e mi? Bebek'e mi? Git, bak, oraları da böyledir. Vah vah vah! İşgale uğramış Şu İstanbul. Korku veriyor insana. Üstüne üstüne yürüyorlar otomobillerin. Ellerini uzatıyorlar. Camları kıracaklar. Kim bunlar? Niçin gelmişler buraya? İçi daraldı Nesrin'in. Yok, yok, yaşanmaz.

Baktı. Kocası içine gömülmüş. Utanıyor sanki. Haklı. Belki on yıl var, ayakkabılarının tabanları basmamıştı Taksim Alanına.

Bir rüzgar. Hava dönüyor mu? Kağıtlar uçuşuyor ortadaki anıtın çevresinde. Araba yavaşlıyor. Kalabalıktan saldıranlar.

"Levent mi?"

"Kurtuluş mu?"

"Şişli mi?"

"Mecidiyeköy?"

Arabaya her saldıran son heceyi yutuyor içindkileri görüp; başka bir arabaya koşuyor.

Otomobil, otelin önündeki alana girince karı koca bakıştı. Konuşmadan anlaştıkları çok olurdu. Gülümseyerek açıklıyorlardı birbirlerine. Korkunç bir savaştan çıkmışlardı.

Otel odasından denize, karşı kıyılara, beyaz boğaz vapurlarına, nokta nokta sallanan sandallara bakarken yine güzel buldu İstanbul'u. İstanbul böyle sevilir işte. İstanbul'dan uzak, İstanbul'un içinde. Sabirpaşa Apartmanı da böyle değil miydi?

Telefonu çevirdi, bekledi:

"Hulki Bey'i istiyorum."

"Hulki Bey yoklar, hanımefendi. Kim arıyor, efendim?"

"Nesrin. Kızıyım."

"Hanımefendi, isterseniz, bulunduğu yerin telefonunu verelim. isterseniz, bırakın numaranızı, geldikleri zaman sizi arayalım?"

"Numarayı verin."

Numarayı not etti, yeniden telefonu çevirdi Nesrin:

"Hulki Bey'i istiyorum."

"Kim arıyor, efendim?"

"Nesrin."

"Bir dakika hanımefendi."

Biraz bekledi.

"Buyurun."

"Babacığım."

"Sen misin Nesrin? Nerden arıyorsun?"

"Otelden."

"Nejat'la mı geldin?"

"Evet, baba."

"Niçin? Annen mi çağırdı?"

"Teyzem telefon etti."

"Peki, iyi ettin. Ama niçin otel? Evde yalnızım. Her ihtiyacınız görüldü. Ben de seni daha yakından görürdüm."

"Gene görüşürüz, baba. Ben öğleden sonra annemdeyim."

"Başsağlığına gittim ben. Orda mı görüşürüz? Geleyim mi?"

"Nasıl isterseniz, siz bilirsiniz. Sizi gene arayacağım, baba. Yanktan..."

Abartısız güldü Hulki:

"Ben de seni, Nesrin. Nejat'ı da."

“Mersi baba.” .

Telefon kapandı:

“Babam öpüyor seni de.”

‘Tenks.’

Sonra banyo, daha sonra uygun giyim. Öğle yemeği. Yine odaya çıkma, biraz dinlenme, sevişme, yine dinlenme.

Makyajını ona göre yaptı Nesrin. Ne çok yaslı, ne de ölüm havasını yırtarcasına renkli. Giyimi de ona uygundu zaten.

Kapıda taksiye bindiler. Oh, yine o kalabalık. O sokak değil, bu sokak şoför bey. Yollar yine engebeli, en iyi araba bile sarsılır. İşte, Sabirpaşa burası.

Sırta sırta el uğuşturdu Hüseyin. Asansörün kapısını açarken neden sonra anımsadı, yapma bir hüznü kondurdu yüzüne.

Kapıyı açan Emin’anım:

“Hoş geldiniz, hoş geldiniz.” diye kırılıp döküldü.

Nesrin, kocasını omuzbaşından ayırmadan yavaşça girdi içeri. Annesi tasarladığı gibiydi işte. Abartılı, yapma bir hüznü oturmuştu koltuğa. Teyzesiyle eniştesi Suat Bey karşısında. Birileri daha var. Yücel’in babası Hayri. Ya öteki? Evet, görmüştü bir gün yemekte. Sabri Bey denen adam. Zerrin Hanım’ın mı arkadaşı, yoksa annesinin mi, orası pek belli değil. Aa! O da kim? Yurdaer de burdaymış! Tombul Nurten’i ilk kez görüyordu.

Önce teyzesini öpmüştü Nesrin, yanağından. Sonra yavaşça anesine sokuldu. Yanağına değmeden yaklaşıp uzaklaşan dudakların soğukluğunu duydu Mediha. Bu kız kendi kızı değil mi?

Yurdaer Sabir Paşa soyunun kadın kanadından. Mediha’nın halasının torunu, iri yapılı, yanakları dolgun, göbeği az şişik, sürekli güleryüzlü bir genç adam. Yücel’den beş yaş büyüktü. Hight School’u bitirdikten sonra yükseköğrenimini Londra’da yapmıştı. Burada bulunuşu akraba düşkünlüğünden değil, her yere girip çıkmayı sevdiğindendi. Zaten her şeyle ilgilenirdi. Sporun her dalının en tutkun seyircisi, sinema, tiyatro, müzik, edebiyat, siyasa meraklısı. Bu son merakında hızlı gitmiş, Türkiye’de bulunmadığı yıllarda eksik kalan yanını çabucak tamamlamıştı. Halk Partisi’nin gençlik kollarında bulmuştu kendini. Londra’dan yola çıkarken tasarladığını unuttu. Üniversiteye öğretim üyesi olarak girmekti o zamanki isteği. Ama avukatlıkta karar kıldı, orta sol’un gönüllüsü, savunucusu kesildi. Artık siyasa yüzünden uğraşını bile savsakladığı olu-

yordu. Az mı tartışırdı Yücel'le bu eve uğradıkça? Doğrusu ya, Türkiye'ye döndükten sonra gözünün çabuk açılmasında, siyasa-
durumun nerelere vardığını öğrenmesinde, ayrıntılarına girmesinde
Yücel'in payı büyüktü. Büyüktü, ama nerde duracağını kestireme-
mişti ahmak Yücel. Oysa az mı söylemişti ona? Hele biraz daha za-
man geçsin, bir köşeye çekip her şeyi anlatacaktı Nesrin'e, daha
çok da kocasına. Çünkü güveni sonsuzdu Nejat Bey'e.

Ne zaman geldikleri soruldu. Nesrin yanıtladı hepsini birer birer.
Nejat, en köşedeki koltuğu seçmiş, kendi kendine oturmayı yeğle-
mişti. Suskunluk bir soru gibi duruyordu ortada.

"Babanız nasıllar Nejat Bey?"

"Teşekkür ederim, efendim. Değişen bir şey yok."

Nesrin, evin görünebilen eşyalarına baktı. Kocasının yanıtıyla
düşündü. Görünürde değişen bir şey yoktu evde. Yalnız sarı yaldızlı
çerçevesinde dedeleri Sabir Paşa biraz küskün mü duruyor? Kolunu
kanadını açmıyor eskisi gibi. Azarlıyor.

Kimi azarlıyor? Kuşkusuz, annesini. Niye doldurmuştu eve böy-
le? Kimdi bunlar? Hâlâ arasına "k"ları "g"ya çalan Hayri Bey ney-
se, o, Yücel'in babası. Katlanılacak. Ya bu Sabri Bey dedikleri? Ya
şu, aptalca açtığı gözleriyle, herkesi, hele yeni gelenleri inceleyen,
boyanmasını da, giyinmesini de bilmeyen, boynundaki zinciri, par-
maklarındaki iri yüzükleriyle tombul kadın? Havaalanından otele
gelinceye dek gördükleriydi bunlar. Şimdi de Sabirpaşa Apartmanı-
nı doldurmuşlardı. Yücel'i şaşırtanlar, Yücel'i kendilerine acındı-
ranlar... Yok, yok, Yücel ölü doğmuştu aslında. Böyle bir adamın
oğlu ne beklerdi yaşamdan? Yücel bu apartmanın çocuğu değilmiş!
Daha doğduğunda değilmiş. Onu yanlış alıstırmışlar, yanlış eğit-
mişler. Önüne sofralar kurmuşlar, çatal bıçak tutmasını öğretmişler.
Ama sokak çocukluğunu, serseriliğini örtememişler. O da doğadan
aldığıyla sonradan edindikleri arasında sıkışıp kalmış, şaşırmış.
Belki bir kaçış, kendini öldürme, canına kıyma. Çünkü nereye, nasıl
gidebileceğini bilebilir mi böyleli?

Evi gürültü kapladı birden. Herkes yanındakiyle konuşuyor. O
da karıştı söze:

"İstanbul ne değişmiş, teyze, ne değişmiş!"

"Evet, Nesrin. Köy gibi oldu. Onun için değil mi Suat'la hiçbir
yere çıkmıyoruz biz."

"Çıkılmaz ki teyze."

Suat Yurdaer'in uzattığı sigaradan almadı:

"Teşekkür ederim. Hâlâ kullanmıyorum."

"Öyle ya, unuttum."

"Yaşanılır gibi değil." dedi Suat. "Didim'de bir yer aldım. Biliyorsunuz, orda mevsim uzun. Fırsat buldukça kaçıyoruz Berin'le."

Nejat oturuşunu değiştirdi. Konuşacağını belli etmişti böylece. Ne var ki, sesini yükseltmeye alışık değil; gürültünün kesilmesini bekledi:

"Nerede, efendim?"

"Didim'de."

Bilmiyordu Nejat. İşitmişti yalnız. Güneybatı kıyılarında denizi güzel, güneşi bol bir yermiş.

"Vaktiniz varsa gidelim, Nejat Bey. Çok beğenirsiniz. Evimiz geniş. İki katlı. Sevdiğimiz dostlarla beraber olmak zevk verir bize. Tesisler tamam değil, suyu taşıma elde ediyoruz mesela. Ama yakında kuyu açılacak. Bir sıkıntımız yok şimdilik. Efendim, ben biraz mahrumiyeti de severim. İnsan uğraşacak bir şeyler de bulmalı arada kendine. Buluyorum."

"Çok iyi ettiniz, beyefendi, çok iyi ettiniz." dedi Hayri dolu dolu.

Bu söze incelik olsun diye kulak verdi Suat, yine Nejat'a döndü:

"Var mı vaktiniz? Gidelim mi? Nesrin de çok sevecek."

Nesrin hoşgörüsüyle karşıladı bu çağırışı.

"Gerçek söylüyorum, Nesrin. Seversin."

"Elbette, efendim. Ama ben yapamıyorum. Neresiydi, Bodrum mudur, nedir? Nejat gelmedi. Gitmiştik geçen yıl Ankara'dan. Üç gün çekilir."

"Ama İstanbul'un bütün aburcuburları orda." dedi Suat. "Didim sessiz, sakın."

Yurdaer gülerek atıldı:

"O aburcuburun içinde biz de varız Suat Bey."

"Aman Yurdaer Bey, aburcubur dedikse hepsi değil ya..."

"Bak Nesrin." diye döndü Yurdaer. "Anadolu kıyılarının hepsi güzeldir. Denizi seviyor musun? Güneşi seviyor musun? Sporu seviyor musun? Evet, ilkel, bakımsız. Tamam, onda varım. Ama ilkelliğin de bir tadı var. Anadolu insanı, hele kıyı köylerinden olunca, biraz denizle uğraşınca ilkel değildir. Daha doğrusu, ilkelliği içinde sevimlidir. Bilgisiz, ama ilişkilerinde uygar."

Nesrin güldü. Halklaşmıştı Yurdaer. Ama sevimliydi. İçyüzü, edindiği dostları arasında ayırım gözetmediğini belli etmezdi Nesrin. Böylece daha sevimli olurdu onların gözünde. Yurdaer'e de bir şey söyleyiverecek, ama yeri mi acaba? Annesini süzdü gözucuyla. O da şu sıra unutulduğuna memnun. Yapmacık bir acıyla yüzünü çeviriyor, bir ona, bir ötekine.

"Aman söyleme, Yurdaer! Ne yapsan götüremezsin beni oralara."

"Sen bilirsin. Ben güneşi, denizi seversin diye söylüyorum sana. Belki Nejat Bey sevmiyorsa..."

"Yoo," dedi Nejat, "severim."

"Neco da sever."

"Gidin öyleyse Nejat Bey." dedi Yurdaer. "Gidin, görün. Bizim ükemiz, gerçekten görülmeye, tanınmaya değer yerlerle dolu."

"Evet, evet." diye atıldı Sabri de.

Hayri, fır dönen gözleriyle söze nerden gireceğini araştırıyordu.

"Evet, değer." dedi o da.

Yurdaer, aklınca taşı gediğine oturtmakta hünerliydi:

"Şimdiye çoktan adam olurdu ülke." dedi. "Ama Hayri Bey'lerin partisi rezil etti."

Daha çocukluktan tanıdığı Hayri'ye takılmakta hiçbir sakınca görmezdi, olur olmaz, şakacı konuşmalarına alıştırmıştı herkesi.

"O konuyu açma şimdi." dedi Hayri hoşgörüyle. "Bu ülkede kimin ne yaptığını, kimin ne yapmadığını konuşmanın sırası değil."

Nejat, sessizce oturmuş, öylece izliyordu konuşulanları, sürüp gitsin istiyordu. Tartışma bile çıksa keyfi kaçmayacaktı.

"Neden konuşmayalım, Hayri Bey? Konuşuruz elbette."

Yurdaer, Hayri'nin bu evde sevilmediğini öteden beri sezerdi. Onun sıkıştırılmasından, Mediha Hanım'ın da, Berin Hanım'ın da, Suat Bey'in de, Nesrin'in de, belki Nejat Bey'in de hoşlanacaklarını biliyordu:

"Tam sırası."

"Sırası değil, Yurdaer."

"Neden sırası değilmiş? Yücel öldü diye mi? Yücel yatağında ölmedi ki... Hastalıktan da ölmedi. Kısacası, doğal bir ölümlle çekilmedi aramızdan. Kardeş bilirdim Yücel'i, canım gibi severdim. Neden öldü Yücel? Bunu düşünmenin tam sırası bugün. Ben sonra da düşünürüm, Nejat Bey sonra da düşünür. Ama hepimiz buradayken,

annesi, babası, teyzesi, eniştesi, yakınları kim varsa. uzunboylu düşünmeliyiz. Çok mudur bu ülkenin insanlarına Avrupa'nın özgürlüğü? Tamam. Yakıp yıkanı, polisi, jandarmayı öldüreni, banka soyunu hiçbirimiz onaylamıyoruz. Ama istedikleri özgürlükleri ver, bırak dilediğini konuşsun, dilediğini bağırсын, dilediğini yazsın, okusun adam, bakın o zaman olur mu bunlar?"

"Gene olur, gene olur." dedi Hayri.

"Olmaz Hayri Bey, olmaz!" .

"Olmazdı da niye kendi zamanında vermedi İsmet Paşa? Sizin Parti?"

"O başka."

"O başkaysa bu da başka."

"Biz o günleri saymıyoruz. Hem o günün koşulları bir mi?"

"Elbet bir değil. İşte, koşullara göre değişiyor memleket."

"Hah hah hah!" diye güldü Yurdaer. "Değişiyormuş! Dinleyin Nejat Bey. Suat Bey, dinleyin! Değişen buysa... On beş saat evlerimizde kapalı tutuluyoruz... Ne o? Arama tarama. Haydiii, kitaplar yakılıyor. Kocalar karılarından korkuyor, karılar kocalarından..."

"Bunu biz istemedik."

"Kim istedi Hayri Bey?"

"Orasını bilmem Yurdaer. Ben politikayı bırakalı tam on üç yıl oldu. Yücel'in ölümünde bir baba olarak suçum vardır belki. Ama politikacı olarak, hayır! Eğer politikacılar da suçluysa, hepimiz suçlu sayılırız. Sen, ben, başkaları..."

"Gerçekler birer birer ortaya çıkacak günü gelince. Ama çok şey kaybediyoruz, çok... Batı'da itibarımız sıfıra düştü. Okuyun, Paris, Londra gazetelerini. Bugün bir satırını bile yayınlamıyor gazeteler. En hafif cümlesini araya sıkıştırırsa, on günlük yayım yasağı tepesinde... Nejat Bey, memleket sizin gibilere el açmış durumda. Sizler harekete geçeceksiniz. New York'taki, Londra'daki, Paris'teki dostlarınızı uyarın. Uluslararası kuruluşlar var yığınla. İnsan haklarından yana, düşünce özgürlüğünden yana, siyasal suçların kovuşturulmasına karşı, işkenceye karşı yığınla kuruluş... Hepsi harekete geçirilmeli! Yücel'in suçu mu var? Tabanca mı çekmiş? Banka mı soymuş? Yakalanır, bağımsız yargı organlarına verilir, neyse cezası, görür. Ama böyle düpedüz, milletin gözü önünde insan avlanmaz..."

"Bana mı söylüyorsun?" dedi Hayri.

“Herkes söyleyordum.”

“Öyleyse çık Taksim’e, bağır bunları halka!”

Yurdaer ayaktaydı. Başını belirsizce salladı. Tombul yanakları da sallandı:

“Kolay mı?” dedi, oturdu.

Gülüştüler. Zaten hiçbir sözü batmazdı onun. Tombul Nurten, önce şaşkın şaşkın bakmış, bir şey anlayamamıştı. Ama dinleyenlerin gülüşünü görünce, aklının ermediği sorunlar konuşulduğuna inandı. Öğrenemeyeceğini bile bile dinledi, kulak verdi. Medihah’nın alımlı kızı Nesrin’i süzmeyi de unuttu.

Ne var ki, bu acılı gününde, Yurdaer’i daha çok konuşturamaya kararlıydı Hayri. Başka gün olsaydı, neler söylerdi ona. Çocuktan daha, nerden bilecekti? Halk Partisi inim inim inletmişti vatandaşları. Köylünün ürettiğini ucuz ucuz elinden almış, kente götürüp ucuz ucuz satmıştı. Kent dediğin de neydi o zaman? İstanbul, Ankara, İzmir, Kentlinin büyük bölümü ucuz malı bile alamıyordu. Bilmez miydi Hayri? O da okumuş, yüksek öğrenim görmüştü. Ama Anadolu’yu bilirdi. Onlar gibi değildi. Ekmeğini tuzunu yemişti Anadolu’nun. Babası verimsiz toprakların küçük bir ağasıydı. Yine de sıkıntı çekmişlerdi. Onlar bile dertlerini dile getiremezlerdi o zamanlar. Çünkü, kim gerçeği söylerse kelepçe vurmuştu bileğine, deliğe tıkmıştı Halk Partisi. Haklıydı, o zamanlar öyle yapmak gerekiyordu. Buna kimsenin bir şey dediği yoktu. Ama Demokrat’ların da hakkı yenmemeliydi. Hele 27 Mayıs’tan sonra Demokrat’ların oylarıyla işbaşına geçenler neler vermişti kırk bin köye, bir o kadar da yoksul kentliye. Düşüncesini söyleyenin burnu kanıyor muydu? Ne var ki, ülkeye toplumcu bir yönetim getirmek isteyenlere izin verilemezdi elbette. Yurdaer ister miydi o yönetimi? Sorsa, Yurdaer’den alacağı yanıtı biliyordu; yoo, elbet, ben de istemem. Yurdaer’in “kolay mı?” diyerek sevimlice oturuşuna onun için gülüyordu ya... Ona demek gerek ki, bir oyundur oynanıyor işte. zamanında ortaya çıkmasını bil yalnız, Yurdaer!

Nejat’ı bile güldürmüştü Yurdaer. Nesrin’le birlikte İstanbul’a geldiğine ne iyi etmiş. Oynanan oyunun küçük bir örneğini seyretti şimdi. Amerika’daki sevgili dostu yazabilir. Gönüllü rahat artık. Ülkesi acılı yılları, Yunanistan gibi uzun süre çekmeyecek. Acı çektirmeye yeltenenler şimdilik erimiş, kalan bir avuç gönüllü, bile isteye

can vermiş, dillerinden düşürmedikleri savsözlerini başkalarının ağızlarına kaptırmışlardı.

Rahatça yerleşti koltuğuna Nejat. Bacak bacak üstüne atmış, iki elinin parmak uçlarını birleştirip çekerek keyifle oynuyordu. Boş gözlerle süzüyordu çevresini. Sarı yaldızlı çerçeveden bakan sakallı, fesli yaşlı paşayla anlaşılmıştı. O ki, ne devirler görmüş, neler geçirmiş. Sultan Aziz'in çalkantılı dönemini, Sultan İkinci Abdülhamit'in baskı yönetimini, İmparatorluk yıkılırken ne olup bittiğini bilmeyen Sultan Reşat'ın padişahlığı sırasındaki kargaşayı yaşamış, daha gençliğinde edindiği, bir maskeyi andıran bu donuk bakışlarla nice sırat köprülerini geçmiş, rütbesi bile alınmadan eceliyle ölmeyi başarmıştı. Üst düzeyde oynanan bir oyunu onunla gördü, onunla paylaştı Nejat. Sabirpaşa Apartmanındaki bu kalın, sarı çerçevenin yerinden alınıp eski eşyalar arasına atılması için daha çok süre geçeceğe benzerdi.

Konuşulanları, uzaktan ama dostça izleyen Zerrin bir şey söyleme gereği duydu:

"Nesrin."

"Efendim?"

"Yücel Ankara'da uğramış size."

"Evet, bir gece de bizde kaldı."

"Hiçbir şey sezmediniz mi?"

Soruyu tuhaf bulduğunu belli ederek gülümsedi Nesrin, omuzlarını kaldırdı:

"Biz ne sezebilirdik ki?"

Bu arada parmaklarını oynatmayı bırakıvermişti Nejat. Onun suskunluğunu hemen gördü Nesrin. Gerekseydi, birinin gelip kendisini uyardığını söylerdi kocası.

"Ama Neco kuşkulanmış bir sözünden." diye ekledi.

Herkes Nejat'a baktı birden. O, ellerini açtı:

"Genel hava." dedi. "Bir izlenim."

"Bildirecektim anneme." dedi Nesrin. "Ama Avrupa'ya gitmiş. Dönüşünü bekliyordum ki..."

"Ne gibi genel hava?" diye Nejat'a döndü Hayri. "Keşke bana bildirseydiniz?"

"Bildirseler ne yapabilirdiniz?"

Herkesin saydığı Suat söylemişti bunu. Söylemiş, eski karı kocayı, birbirini gizlice suçlamaktan kurtarmıştı.

Mediha, ağırlığını bedeninde duyumsayarak kaldırdı kolunu, seslendi:

“Emin’anım!”

“Buyurun hanımefendi.”

“Kahve yap.” dedi. “Bak nasıl istiyorlar...”

“Hayır hanımefendi.” dedi Sabri. Sonra ötekilere döndü. “Vakit geldi, isterseniz kalkalım.”

“İkinci namazından sonra kaldırmayı siz mi istediniz?” dedi Yurdaer.

“Efendim, Hulki Bey, pek haklı olarak herhangi bir nümayişten endişe ettiler..”

“Ne gibi nümayiş?”

“Pek tabii, nümayiş olamaz. Sıkıyönetim böyle bir şeyi engeller. Ama olur a gereksiz bir kalabalık...”

“Cenaze kaldırıyoruz, efendim. Bir ölünün akrabası olur, arkadaşları otur, yakınları olur. Elbette, gelip son görevini yapmak isteyenler çıkacak. Nümayişle ne ilgisi var bunun? Bence gazeteye bile ilân verilmeliydi... İşte, asistan’ın cenaze törenini bilmeyen yok. Ne varmış bunda?..”

Sabri karşılıksız bıraktı onu. Yurdaer, bu konulardan tek anlayanın yine de Nejat olduğuna inanıyordu. Ona döndü, anlatmaya başladı.

Tombul Nurten, hiçbir şey anlamadan bakınıyor, boyalarının, parmağındaki yüzüklerin kapatamadığı aptallığını iyice ele vèriyordu. Bu ne biçim ölü eviydi böyle? Bir delikanlı ölmüş, evet politikaya bulaşp ölmüş, ama başka türden politikaya bulaşp ölmüş. Bu durumda herkesin acısı iki kat olmalıydı önce. Yalnız ölüye değil, çok şeye ağlamaları gerekti. Ama bunlar oturmuşlar, ölüme sevinmiş gibi olmayacak şeyler konuşuyorlar. Bu gidişle politika yüzünden daha çok adam ölürdü bu evde. Şuna bak, Mediha bile düne kadar Avrupa’larda fink attığını unutmuş, anlarmış gibi dinliyor konuşulanları.

“Vakit gelmiş.” diye önce Suat kalktı ayağa.

Herkes toparlanıp çıkma hazırlığı yaparken Yurdaer, Nejat’ı kıstırmış, anlatıyordu. Aşırı sol’a karşı verilecek savaşmda yöntemin böyle olmaması gerektiğini savunuyordu. Nejat Bey, yurttan uzak-taydı, belki bilmeyebilirlerdi. Türkiye değişmişti artık. Yığınlar başka şeyler istiyordu. İstanbul’u şöyle bir gezip dolaşmak bunu

anlamak için yeterdi. Ama ne yazık ki, bunu çağdışı yöneticilerin anlamalarına olanak yoktu. Ülkeyi çağdaş uygarlık düzeyine çıkarmak için çağdaş kafaların yönetimi ele alması gerekirdi. Şimdi öyle bir çağda yaşıyorduk ki, Avrupa'da krallıklarla yönetilen ülkelerde bile sosyal demokratlar işbaşındaydı.

"Ama onlar sanayileşmiş ülkeler."

Nejat'ın bu sözüne hayran oldu Yurdaer. Evet, çok haklıydı Nejat Bey. Ama nasıl, neden sanayileşmişlerdi? Bu sorunu çözmek gerekirdi. Çözebilecek olanlar ancak çağdaş düşünce düzeyine ulaşmış kişiler arasından çıkardı.

Karşılık vermemiştii Nejat. Belli ki, bunların işbaşına gelmeleri daha çok zaman isterdi. Daha hamdılar, olmamışlardı.

Kapıdan çıkarlarken Nesrin, annesine sokuldu. Nejat'ın önceden verilmiş kararına, uygun bir kılıf hazırlamıştı:

"Anne, Nejat'ın bir işi vardı. Biz gelemeyeceğiz cenazeye, özür dilerim. Hem babamı da göreyim İstanbul'a gelmişken."

"Siz bilirsiniz, kızım. Kalkıp buraya kadar geldiğiniz için teşekkür ederim." Nejat'ı yanında gördü. "Teşekkür ederim, Nejat Bey."

"Rica ederim, hanımefendi."

Mediha, Hayri'nin arabasına bindi, eski kocasıyla yanyana oturdu. Arkaya Zerrin'i aldılar. Tombul Nurten:

"Ben gelmesem daha iyi olur, siz ailece gidin" diye eğildi, yanğından öptü Mediha'yı.

Sonra kapı önünde ayakta duran Nesrin'e uzattı elini. Parmağında neden yüzük yok, bunu anlamak istiyordu biraz da:

"Allahısmarladık." dedi kırılıp dökülerek. "Tanıştığımıza memnun oldum. Başınız sağolsun."

"Teşekkür ederim."

Nejat'ı aradı. O, kadın yanlarına sokulurken girivermişti apartman sahanlığına. Duvarın bir yüzündeki kabartmalara bakıyordu yalandan. Şaşkınlığını üstünden atmak için soğuk soğuk güldü Nurten, uzaklaştı. Onun ayrıldığını yan gözle gördü Nejat, az sonra karısının yanına geldi.

Yurdaer, Sabri'yi yanına, Emin'anımla kapıcı Hüseyin'i arkaya oturtmuştu. Suat'la, Berin son sözlerini söylediler Ankara'dan gelen karı kocaya. Arabalarına ondan sonra bindiler.

Otomobiller köşeyi dönmeden, bir taksiyi çevirmişti Nejat.

Otel odasında hoşnutsuz, başını salladı Nesrin:

“Yurdaer’i beğenmedim.” dedi.

“Niçin?”

“Değişmiş. Neler anlatıyordu sana öyle? Uzun uzun konuştunuz kapıdan çıkarken...”

“Ben konuşmadım, o konuştu hep.”

“Ağzı kalabalık biri olup çıkmış. Kuzum, bunlara ne oluyor? Ne istiyorlar bunlar?”

“Ne istediklerini onlar da bilmiyorlar.”

“Öyle galiba. Hadi, Şebnem’e salak, gösteriş meraklısı deyip geçmiştik, ama Yurdaer’e ne oluyor? İki diploması var.”

Nejat anımsadı, ama kaşları arasındaki çizgiyle dalıp gitmiş gibi görünerek oynamayı yeğledi yine:

“Şebnem?” diye sorarak mırıldandı.

“Canım, hani...”

“Ha evet.” diye güldü Nejat. “Bırak aptal karıyı, gül geç!”

“Ona gülüp geçtik hepimiz zaten. Ama Yurdaer’e gülemiyorum.”

Şebnem dedikleri varlıklı, büyük bir aileden geliyordu. Onun bir değil, belki beş paşa dedesi vardı. Yaşamının onda dokuzunu Avrupa’da, Amerika’da geçiriyordu. Bir yabancıyla evlenmiş, ayrılmış, Türkiye’ye dönmüş, Büyükdalar’da kulüplerde, kışları Uludağ’da, yazları Çeşme’de, çeşitli kıyı kentlerinde boy gösteriyordu. Nesrin, iki yıl önce onunla karşılaştığında kendince hava yapıyordu Kulüp’te. Bir ressamla evliydi o sıra. Başka bir havaya da düşmüştü. Bu Şebnem delisi, elinde makbuz mu, çağrı kartı mı, öyle bir şeylerle dolaşıyordu ortalıkta. İşçi Partisi’nin düzenlediği bir gece için satmak istiyordu elindekileri. Masa masa geziyor, yardım, yardım, diyordu, işçilere yardım. Kimse aldırıyor, onu masalarına oturtmak istiyorlardı hoşça vakit geçirmek için. Doğrusu, hoşça vakit geçirtirdi ya... Onun için hoş görüyorlardı zaten böyle zıpır çıkışlarını. Ama kulüp başkanına sokulunca, bütün deliliği uçup gitmiş, sevinci kıvancı dağılıvermişti. Sana yakışmaz, demişti başkan. O da küskün, oturmuştu yarım saat kadar, bir köşede. Ama öyle şirin, öyle cana yakındı ki, küskünlüğünü bile sevimli buluyorlar, gülüşüp masalarına çağırıyorlardı. Ressam kocası, içkisini yudumlarken al-

dırmaz görünüyordu. Odur, budur diline almamıştı işçileri de, partilerini de. Zaten topu topu bir ay karşılaşmıştı onunla Nesrin. O da üç ay sonra ressamdan ayrılmış, Amerika'ya uçup gitmişti. Gazeteler yazıyorlardı, şimdi bir süt kralıyla evliymiş. Her halde Amerika'ya dönünce, yeniden karşılaşacaklardı deli karıyla. Bakalım, ondan da boşanıp Paris'e yerleşmezse.

"Yurdaer de Şebnem gibi." dedi Nejat. "Ona da gül, geç..."

Kocasının, her şeyi bilen, o sevimli yüzüne baktı Nesrin. Bu konuları ilk kez ağırbaşlı konuşuyordu kendisiyle. Yine on yaş küçüldü, dudakları aralandı, çocuksu çocuksu büyüdü gözleri:

"Ama Yücel'i unutuyorsun..."

"O başka." dedi Nejat karısına sokularak. "O hastaydı."

İki omzundan tuttu Nesrin'i, kendine çekti. Bir de sevimli oluyordu ki, bu hiçbir şey bilmez haliyle. Gözlerinin içine baktı. Pencere dibinde, uzun uzun öptü dolgun dudakları.

**

İkinci namazından çıkanlar musalla taşının önünde toplandılar. Yücel'in tabutundan başka bir tabut daha vardı. Emekli bir memurmuş ölen. Yaşlı dostları, uzak yakın akrabaları doldurmuşlardı cami avlusunu. Arkada bıraktığı yaşlı kadının koluna, kızları, oğulları girmişler, gözyaşlarını zor tutuyorlardı.

Yurdaer çevresine bakındı. Birkaç polis gördü. Polis olabilecek sivilleri de aradı gözleri. Kalabalık, tabutların başına, cenaze namazına üşüşünce, birkaç delikanlı da gördü avluda. Belli ki, Yücel'in arkadaşlarıydılar. Sessizce yas tutuyorlardı. Sözgelimi, niçin sessiz dolaşıyorlardı bu çocuklar? Niçin beşi, onu bir araya gelerek topluca yürüyemiyorlardı cenazenin ardından? Bunlar hep düşünülecek şeydi.

Tabutları, cenaze arabalarına, sevaplarını artırmak için çırpınan camilerin sürekli üyeleri yerleştirdiler. Aynı düzende otomobillerine binip cenazeleri izlediler. O birkaç delikanlı yok olmuştu artık.

Mediha da, öteki kadınlar da otomobillerinden çıkmadılar mezarlıkta. Ölü, toprağa verilirken, dolgun yanaklı, bıyıklı imam, duasına üstperdeden başladı. İşte, o zaman gözyaşlarını tutamadı Mediha. Doya, doya, ama sessizce ağladı. Belki de yaşamı süresince son ağlaması olacaktı bu.

Yurdaer, mezarlığın sessizliğinde, yüksek, siyah servilerde, gökyüzünün parlak maviliğinde yitip gitmişti. Az sonra güneşin etkili sıcaklığı dağılacaktı mezarlığın üzerinden. Yücel toprağın altında tek başına kalacaktı. Halka dayanmayan, tek başına bir savaşımın sonucuydu bu. İşte, kimsecikler yoktu mezarı başında. Yine şansı varmış ki, varlıklı bir ailenin çocuğuydu. Yoksa onunla ölenlerden çoğunun cesedine belki anaları babaları bile sahip çıkmıyordu. Belli ki, imam efendi biliyor gömülenin nasıl bir ölü olduğunu. Çünkü hem okuyor, hem gözlerini deviriyor, genç ölüyü doğuran anayı, adını veren babayı arıyor bakışları. Bilmek istiyordu sanki, bu çocuk sonradan mı böyle olmuştu? Yoksa anası, babası mı öyle yetiştirmişti? Yükseline bir başka anlam kazanıyordu sesi; biz Allahın rahmetini herkes için isteriz, insanı, insandan, kulu kuldan ayırmayız. Kimse anası, babası, görsün, bilsin bunu... Ölüünün günahlarını, Tanrının bağışlamasını isterken sanki ciğerinden söküp çıkarmıştı sesini. Ey, Cemaatı Müslimin, mutlaka bağışlanacaktı. Tanrı bilirdi her şeyi, her şeyi görürdü. Kimin günahkâr, kimin sevapkâr olduğunu ancak o ayırırdı. Onun indinde her kulu eşitti. Yolunu şaşırp dünya nimetlerinden, yalnız kendileri için yarar bekleyenleri de bilir, görürdü yüce Allah. Bağışlayıcılığına sığınmak gerekirdi. Çünkü günahı, sevabı o tartıya vurur, öbür dünyadaki yerimizi o ayırırdı.

Öteki aldı duayı. Boynunu kıvıra kıvıra, ağzını büze yaya, okudu. Cemaatin azlığına aldırış etmeksizin okumak, yürekte okumak, bir din adamının boynuna borçtu.

“Aile mezarlığı yok muydu?” diye fısıldadı Yurdaer. “Benim bildiğim Mediha Hanım’ın annesini, babasının yanına başka mezarlıkta verdilerdi. Onun yanında yatan başkaları da vardı. Yer de vardı her halde.”

“Varmış.” diye yanıtladı Sabri.

“Niye oraya gömülmedi?”

“Öyle istediler. Hayri Bey, kendi adamını yolladı mezarlık bulmak için. Mediha Hanım da bana bir şöy söylemeyince...”

Toprak örtüldü. Tümseği yapıldı. Iskatçı yaşlılar, çocuklar su döküyorlardı döktüklerini belli ederek. Kapıcı Hüseyin, terli terli attı küreği elinden. Mediha’nın verdiği parayı dağıttı gömücülere. Din adamlarıyla gözgöze gelince Hanımefendi’nin yanına koştu. Hocalar cenaze arabasına biniyorlardı.

“Hanımefendi, hocalara da...”

Kadının gözleri ışıltısızdı:

“Hoca moca bilmem ben, Yücel’im gitti, Yücel’im...”

Son görevine biraz da öfke karıştırma gereğini duymuştu nedenle. Hayri öfkesinden hoşlanmadı eski karısının. Yeni bir yaşamın başlangıcı olarak görmüştü bunu:

“Hüseyin Efendi, gel.” dedi. “Ne diyordun sen?”

Cüzdanından iki yüz liralık çıkardı, uzattı. Gelip dua ettiklerine şükür diye geçirdi içinden. O da, pis bir işi, olumlu bitirmek gereğini duymuştu.

Hüseyin, elinde para, cenaze arabasına koştu.

Yücel’i ölümler arasına, gök kubbe altına bırakıp gittiler.

Yurdaer, direksiyon başında önündeki otomobilleri izlerken, yarın kalkacak cenazeye gitmeye kararlıydı. Üniversitenin adı yaygın asistanı için bir yas töreni düzenleneceği kulaktan kulağa fısıldanmıştı gizlice. Ülkenin bu hale düşmesine neden olan aşırı unsurlar belki gelmezlerdi, çekinirlerdi, ama Yurdaer gibi aydınlara bir görev düşüyordu.

“Bir sigara verebilir misiniz Sabri Bey?”

Mezarlığın kapısından çıkarken sigarasını tütürüyordu:

“Eh, bu da böyle bitti işte, Sabri Bey.”

“Allah rahmet eylesin!” dedi arkada oturan Emin’ânım. “Allah günahlarını affetsin!”

Duymuyordu Yurdaer. Yarın gideceği cenazeyi düşünüyordu. Buruk bir sızı vardı içinde. Doğumundan ölümüne dek, her insanın uygarca, düzen içinde yaşayabileceği bir toplum ergeç kurulacaktı Türkiye’de... Ama ne zaman Tanrım?..

ON YEDİ

İl'e giden eski yolun aşağı mahalle ucunda, bir otomobilin güçlü ışığı karanlığı deldi. Az önce sabahın ilk belirtisini göğün derinliklerinde görmüştü aşağı mahallenin bekçisi. Hızla gelen otomobilin sessizlikte büyüyen gürültüsünü kaygıyla dinledi. Uzun uzun öttürdü düdüğünü.

Çarşıdaki bekçi, uzaktan gelen düdük sesinin, ben yatmaya gidiyorum anlamına çalınmadığını sezdi. Düdüğüyle karşılık verdi, neden diye sordu ona. Yanıtını alamadı. Çünkü, siyah otomobil hızla yol almış, gürültüsü, çarşının ortasında yankılanmıştı. Sabahın alacakaranlığında; ilçe'nin ortasında kesilmişti gürültü. İki bekçi orta yerde buluştu:

"İl'den geldi."

"Vali mi ola?"

"Belki de."

"Karakol'un sokağına mı saptı, ne?"

"Gel, az daha dolaşalım."

Yürüdüler, ayrıldılar. Birkaç dakika arayla düdük öttürdüler. Birbirlerinin nerede olduklarını anlamışlardı artık.

Makam arabasına benzer siyah doç, İlçe Emniyet Amirliğinin önünde durdu. Kapılar şakır şakır kapanırken otomobilin güçlü ışığını söndürdü şoför. Önce uzman görevli tırmandı merdivenleri, iki yardımcısı ardından girdi karakola.

Uzman görevli, genç, canlıydı. Traşını olmuş, yüzü pırıl pırıl. Erken yatıp erken kalktığı belli. Yağmurluğunu çıkarırken, ölü bir ışığın aydınlattığı hole, boş kanepelere, sağdaki soldaki kapalı üç kapıya baktı. Dördüncü kapı açıktı. İçerde ışık da vardı, ama kimseyi göremedi dışardan. Girdi. Sağlı sollu masalardan birinde, bir me-

mur uyuur gördü. Nöbetçi polis memuru, masaya yaydığı kolları üstüne başını koymuştu. Sabahtan beri elden ele dolaşan renkli resimlerle dolu gazete masaya yayılmış, bir sayfasındaki ay yüzeyinin fotoğraflı, öte sayfasındaki saçları omzuna düşmüş, bikinili çıplak, uyu kaçırmaya da yaramıyordu artık.

Uzman kızmadı. Bütün güvenlik örgütünün yeni bir düzenleme gerektirdiğini öteden beri söyler, üst yöneticilerin de bu görüşte olduklarını bilirdi. Başka bir şey göreceğini ummuyordu buraya gelirken. Üstelik bölge, sıkıyönetim dışında kalıyordu.

“Uyan bakalım arkadaş!” dedi ardındaki iki yardımcısına bakarak.

Yardımcı görevliler, buralardaki polislerin havyar kestiklerinde anlaşmışlar, gülümsüyorlardı.

Nöbetçi memur Süleyman silkindi uykusundan, gözlerini kırpıştırdı.    sivili tepesinde görür görmez rengi attı. şaşırdı, ayağı fırladı, yakasını d zelitti. Gömleğini ilikle, kravatını çekti. Hiçbir şey söyleyemedi yabancılara görünce.  vediyle saatine baktı. Pence-renin dışında sabahı haber veren ağırtıyı gördü. Ne istediklerini sormadı. Bir sezgiyle korkmuştu  am devirmekten. Onlar konuşsun istedi.

Uzman, karakolun egemenliğini ele aldığını belli etti:

“Oturun arkadaşlar.” dedi.

“Buyurun, oturun.” dedi Süleyman kekeleyerek.

Üst düzeyde kimseler olduklarını anlamıştı artık. Uykuda yakalanmış olmanın üzüntüsü okunuyordu sakallı suratında. Bir yandan kararsızlığı düştü görevini nasıl sürdüreceğini konusunda, bir yandan açığını kapamak çabasına düştü. Onları sıradan vatandaş saydı bile bile:

“Bir şey mi istiyordunuz?”

“G revliyiz.” dedi uzman.

Süleyman,    gün önce gelen, karakolda iki saat oturduktan sonra ortadan kaybolan öbür görevliyi duymuştu polis Esat’tan.  ki olayı birbirine bağlamak gerektiğini düşünebildi. O görevliye Esat mı sormuştu kimliğini, yoksa o, kendiliğinden mi göstermişti? Bunu anımsadı:

“Kimliğinizi göreyim.”

Kendini beğendireceğini ummuştu bu sözle. Ama beğendiremediğini yüzünden okudu onun. Masaların yanından çektikleri iskem-

lelere oturan öteki iki polisin bakışları, şeflerinin üzerindeydi. Gözdağı verme alışkanlığını her zaman kullanırdı uzman. Gülümsedi:

“Sen uyu burda, görevini unut. Sonra başkasına görevini sor.”

“Şey efendim... Şey...”

Üstüne başına yeniden çekidüzen vermeye başladı. Saçının başının dağınıklığı, kısa bir süre için değil, uzun uzun uyuduğunu ele veriyordu. Yüzünü buruşturdu, diyecek söz bulamadı. Birden aklına gelmiş gibi:

“Öteki arkadaşın nöbeti.” dedi. “O uyandı da şimdi...”

Uzman şakacıydı. İki yardımcısına döndü:

“Neyse, gösterelim biz gene kimliğimizi.”

İç cebinden çıkardı. Gözünün önüne tuttu Süleyman'ın. Beriki iyi göremedi, ama görebildiği kadarı hazırola geçmesine yetti.

“Adın ne?”

“Süleyman Altıntaş.”

Koştı. Emniyet Amiri'nin kapısını açtı:

“Buraya buyrun.”

Oturan memurlara döndü. Onlar şeften buyruk almadıkça kalkacağına benzemiyorlardı.

“Gel bakalım, Süleyman.” diye odaya girdi şef.

O arada Osman holden geldi. Kapının önünde duran otomobil sesine uyanmış, acele giyinmiş, yüzünü çırpıstırmış, daha iyice kurulayamadan dışarı atmıştı kendini. Resmi plakalı vilayet arabasını görünce şaşkınlığa düşmüştü. Direksiyonun başında oturan şoförü de tanıyordu:

“Hoş geldiniz arkadaşlar.” dedi oturan iki memura.

Zayıf, orta yaşlı görüneni, öbür arkadaşına bıraktı yanıtı.

“Hoş bulduk.” dedi gençten, atak görüneni.

Osman bakındı, arkadaşı Süleyman yok. Bu kez orta yaşlı görünen açıkladı:

“Şef var içerde. Onun yanında.”

Az sonra Süleyman çıktı odadan:

“Hah, Osman, burda mıydın?” dedi, ötekilere döndü. “Sizi içeri çağırıyor.”

Ötekiler kalktılar, odaya girdiler. Osman, kaşgöz ederek gelenleri soruyordu Süleyman'a. Ama sesi işitilir diye o da kaşgözle yanıt verdi. Daha sonra konuşmakta kolay anlaşılar.

“Osman, il'den geldiler. Ben Komser Bey'i çağırmaya gidiyo-

rum. Ha, kapıdaki arabanın görünmesini istemiyorlar. Garajın anahtarı sendeydi, değil mi?"

"İşte, orda."

Emniyet Amirliği'nin iki cibini, ya da birini Hükümet Konağı'nın ardındaki garaja sokarlardı kimi zaman. Arabanın konabileceği yer olarak şefe orayı söylemişti Süleyman. Anahtarı aldı, dışarı çıktı:

"Hoş geldin kardeş." dedi otomobildeki şoföre. "Şef seni çağırıyor."

Şoför çabuk indi otomobilden. Süleyman, Emniyet Amiri odasına aldı onu. Az sonra çıktı şoför:

"Arabayı garaja bırakacaktıyız."

"Ben de sen'nen geliyorum. Komser Bey'i çağıracağım."

Çıktılar. Süleyman şoförün yanındaydı. Alacakaranlık ağarmaya yüz tutmuştu giderek. Sokak taşları, kapalı dükkanlar, kedilerin, köpeklerin renkleri seçilebiliyordu artık. Ulu Cami'nin minaresinden müezzinin sesi duyuldu. Ses büyütenden yayılan ezan buralara kadar geliyordu. Erken kalkan esnaf takımı, dini bütün yaşlılar, mahalle aralarındaydılar daha.

Şoför gizlilik buyruğunu iyi biliyordu ki, sessiz kullandı arabayı. Işıklarını da yakmamıştı. Köprüyü aştılar, eski yapı konağın ardındaki yüksek duvarın önünde durdular. Garajın iki kanatlı kapısını açtı Süleyman. Şoför, otomobili uygun yere koyduktan sonra indi:

"Ben karakola gidiyorum." dedi.

Süleyman birden akıl etti:

"Şefin hemen gel diye emrettiyse, alalım şurdan bizim karakolun cipini. Komser'i uyandırıp götürelim. Ben anahtarı aldım yanıma. Kendim götürecektim cibi. Ama iyi bilmem, bir aksilik olur, çarpar marparım da..."

"Olur." dedi orta yaşlı, sessiz şoför. "Şef bir şey demedi bana."

Cibi sokağa aldıktan sonra Süleyman kitledi garaj kapısını.

Komser Rıdvan'ın evi, Yenievler'e giden yol üstünde, Gençlikspor'dan sonra, düğün salonundan önce, Jandarma Kumandanlığının bulunduğu alanın karşısına düşüyordu. Eski biçim, iki katlı evin altı dükkandı, kapısı da dükkanın yanındaydı. Dışı da içi de çimentolu harçlı bir güzel sıvanmış, yenilenmişti ev.

Zile bastı Süleyman. Elektrikler kesik değildi, ama zil çalmadı

içerde yine de. Çalsa hemen dışardan duyulurdu sabahın sessizliğinde.

Komser Rıdvan, evde kimin oturduğunu bilmeyenlerin yanlışlıkla zile basacaklarını düşünüp zili devreden çıkarırdı çoğu zaman. Süleyman, eliyle vurdu kapıya hızlı hızlı. Üç kez vurması gerekti aralıklarla. Üst pencere bundan sonra açıldı:

“Ne var, ne oldu, Süleyman?”

“Hah, Komserim. Müfettiş geldi, müfettiş.”

“Ne?”

“Müfettiş.” diye fısıltıyla bağırdı Süleyman. “Sizi bekliyor karakol’da.”

“Bekle, geliyorum.”

Pencere kapandı. Cipun yönünü değiştirip beklediler.

Sakal traşı olmadan, acele çıkışı bile uyandırmazdı Rıdvan’ın genç karısını. Polis karıları alıştırtılar böyle şeylere. Ama ilçe’ye geleli bir yılı aştı ki, ilk kez uyandırılıyorlardı böyle erkenden:

“Aman Rıdvan, bir haber ver.”

“Veririm. Traş olmaya da gelirim.”

Hemen anlamıştı Rıdvan olup biteni. Polis Selami’nin gelip gitmesinden sonra bekliyordu. Ya bir buyruk gelecekti, ya da böyle biri. Mışıl mışıl uyuyan kızına baktı. Genç karısına:

“Sana haber veririm.” dedi, çıktı.

Yabancı şoförü görünce şaşırdı. Süleyman açıkladı olanları. Üç kişiydiler. Şoför arkadaşla birlikte dört. Vilayet arabasını da garaja mı bırakmışlardı? Tamam! Her şey beklediği gibiydi. Bir “operasyon” hazırlığıydı bu.

Odasına girince dikkatle baktı uzman’a:

“Hoş geldiniz.” dedi.

“Hoş bulduk.”

Ötekilerin de elini sıktı.

“Oturun, Komser Bey.”

Rıdvan amirlik koltuğunu, gerektiğinde büyüklerine bırakmasını bilirdi:

“Siz buyrun, efendim.”

“Oturun.” dedi genç uzman, yaşından beklenmeyecek bir babacanlıkla. “Alın yerinizi siz.”

Komser üstelemedi, oturdu. Elleri, hep uzamış sakalına gidiyordu.

“Üç kişi geldik. Belki tahmin ettiniz neden geldiğimizi.”

Genç komser gözlerini kırıştırdı evet anlamına. Huyuydu bu; ne gereğinden çok saygı gösterirdi üstlerine, ne de gereğinden çok azarlardı astlarını. Bu huyunu kendi de bilir, içinden yinelerdi; insan kişilik sahibi oldu mu, süründürürler, ama sen de onurunu kurtarırısın, adam gibi, beli direkli dolaşırsın.

Şefe batıcı olmamaya özen göstererek bilmek, anlamak istiyordu kendine düşen görevi. Onun için susmuştu.

“Daha önce yaptık soruşturmamızı. Şimdi tutuklamaya geldik.”

Rıdvan dimdik dinliyordu, üç kişi, bir suçluyu tutuklamaya gelmiş. Yolluklar da bol değil ki, ona tamah etmişler desem... Selami Bey’in nasıl yakındığını gördük. Haaa, belki para ödülü. Ne ödülü? Görev, ödül karşılığı mı yapılır? İki polisten biri orta yaşlı, biri genç, canlı, belli ki atak... Yoo, yo, orta yaşlı da öyle. Nasıl süzüyorlar, nasıl dinliyorlar? Sanki sınava çekiyorlar beni. Evet, ne diyor Uzman? Ne, ne, ne?.. Suçlu bir kişi sanılmasınmış burda. Ötekiler de, yataklık edenler de ortaya çıkarılmalıymış! Örgütmüş bu, örgüt!

“Ne zaman harekete geçiyoruz, Sayın Şefim?”

“İyi planlamak gerekir. Bunların silahlı olduklarını belki bilirsin.”

“Sen” demeye başlamıştı artık. Bir yöntem değildi bu. Görevin gerektirdiği gizliliğin içtenlikle benimsenmesinin kanıtıydı.

“Örgüt diyorsunuz...”

“Elbet. Bu anarşistin bir örgüte bağlı olduğunu biliyoruz. Madem burada saklanabiliyor, örgütün nerelere uzandığını aramak gerekmez mi?”

Karşı düşünce ileri sürmenin yersizliğini sezmişti Rıdvan. Hüsnü Kaşlı bir anarşistti, bu doğru. Ama yakalamaları buyurulmamıştı kendilerine. Niye? Önce o yakalanmalı, ötekiler kimlerse, arnut gibi toplanırlardı sonra. Kimler olabileceği de açıktı. Onların bir yere kıpırdamayacağını iyi biliyordu. Kaçsa kaçsa Hüsnü Kaşlı kaçabilirdi. Sözelimi, polis Selami’nin geldiği yayılabilirdi kasabaya. Bir yabancının, hele Emniyet Amirliğine girip çıkan bir yabancının görülmesi dile düşer, bu da anarşistin kulağına gider, kuşkulanmasına yol açardı. Demek bu yanlış yapıyorlardı ikinci kez. Her türlü kuşkuyu önlemek için sabahın köründe gelmişti görevliler. Ulan, bir kaçmalıydı ki şu çocuk. Bir yakalayamamalıydı ki bunlar... Eh,

o zaman gör sen beni! Rapor üstüne rapor... Bize bir buyruk verilseydi, dakikasında yakalar, postalardık. Böyle mi yerine getirilir bu görev? Böyle mi savaşılr anarşistlerle?.. Rıdvan, kendine gel bakayım. Sakın, raporu bunlar tutmasın senin hakkında? Öyle ya, sen ne yaptın? Kitapçı Saffet geldi, sittirettin. O kara çocuk geldi, onu da sittirettin. Çember sımsıkı sardı yine Komser'i:

"Hüsnü Kaşlı'nın burda olduğu saptandıktan sonra gözhapsine aldurdım onu. Güvendiğim bir arkadaş." "

"İsabet."

"Polis arkadaşları çağırtayım mı evlerinden?"

"Hayır, hayır." dedi uzman rahatlıkla. "Hangi saatte geliyorlarsa öyle gelsinler. Bizim şimdi buradakileri tesbit etmemiz gerekiyor. Hüsnü Kaşlı nerede kalıyor?"

Alevlenmişti iş. Gözleri açıldı Komser Rıdvan'ın. Yarın diyecekler ki ona kasabalılar, avuçiçi kadar yeri, ufacık bir ilçe'yi, anarşistler yuva edinmişler de, bizim Komser'in ruhu bile duymamış... Diyecekler, yolu yok. Eh, desinler bakalım...

"O burda bir arkadaşının düğününe gelmiş."

"Düğün ne zaman?"

"Bugün."

Rıdvan, acısını duydu genç damadın, içtenlikle:

"Ama onun haberi var mı, bilmiyorum." dedi.

"Kimin?"

"Damadın. Anarşistin arkadaşının."

Uzman bıyık altından güldü. İki yardımcısına yan yan göz attı. Çok bön olduğunu söyleme zamanı daha gelmemiştir Komser'in yüzüne karşı. Bilgisizliğini bu bakışla anlatabilirdi ancak:

"Orasını biliriz Komserim." dedi. "Biz biliriz. Soruşturma gösterecek."

Sustu, düşündü. Komser Rıdvan, onun kendine güven duymamaya başladığını sezinliyordu. Duymazsa duymasın! Nereye? Karaköse'ye. Ne olmuş be? Giderim valla...

"Olabilir." dedi. "Biz burda adi ilçe polisiyiz."

O kadar alçakgönüllü değildi Rıdvan. Yasal yollara başvurmak gerekirse şimdiden hazırlıyordu kılıfını.

"Öğrenirsiniz."

"Öğreneceğiz. Emrinizi bekliyorum."

"O kadar acele etme, Komserim. Dügün bugün diyorsun?"

"Evet."

"Anarşist düğüne gelmedi mi?"

"Evet?"

"Düğünde bulunacak?"

"Bulunacak her halde."

"Sonra yani ertesi gün falan gitmesi gerek."

"Orasını nerden bilebiliriz, Sayın Şefim?"

"Canım, hiç değilse hazırlık yapacak... Az önce nerde kaldığını sormuştum?"

"Haa, evet. Damadın dayısının evinde. Buraların evleri malûm, gelenekleri de... Gerdek gecesi onun evinde kalamaz ya..."

"Tahmin etmiştim."

Neleri düşünabiliyordu görevli uzman? Şaşırmıştı Komser. Acaba kendinin düşünmemesi bir eksiklik mi? Sözelimi, daha önce bildiklerini, öğretmen Mustafa'yı, Kitapçı Saffet'in buraya gelişini filân anlatmalı mı? Kendi söylemese Seyit bir yolunu bulur, söyler. Hiç böyle bilmiyordu şu Seyit'i. Olsun, Seyit söylesin. Hem öylesine çalışıyorlar ki, güvenlik örgütleri, benim yardımımın ne gereği var? Seyit'in ne gereği var? Hem madem kendilerine güvenmemişler de buraya kadar gelmişler sabahın köründe, bulup çıkarsınlar bakalım.

Bir şey seziyordu Komser. Sanki duygularıyla düşünüyordu. Tamam, bunlar suçlu, anladık... Belki öğretmen Yılmaz da suçlu. Ama ben bir şeylerini gördüm mü? Görmedim. Şimdi kalkıp da o anarşist, şunlarla, şunlarla konuşuyor dersem, ne düşünürler? Şu polisler bile izleme gereğini duydularsa, tamam demezler mi? Suçluluklarına kanıt saymazlar mı izlemeyi? Böyle sayarlar, üstüne üstüne giderler. Bir de rapor isterler belki. Rapora ne yazacak? Geçen cumartesi, şu, şu şu, öğretmen Mustafa'nın evinde toplandı. Bu kadar kısa rapor olur mu? Yazmak gerekir, şurda, şurda, şurda, şöyle dedi, duyanlar da şunlar, şunlar. Tanıktırlar. Yani ne olacak? Uyduracağız. Yok uydurmam. Yukarda Allah var. Allah'ı geç şimdi Rıdvan. Hak var, hukuk var önce. Yaz öyleyse sen de! Ne yazayım? Kara kuru oğlanın dediklerini, Kitapçı Saffet'in dediklerini, öğretmen Mustafa'nın yirmi beş yıl önce başından bir olay geçtiğini... Hadi canım, lâf mı onlarınki? Olay

mı öğretmeninin başından geçen? Ama Başbakan Yardımcısı ve Devlet Bakanı ne demişti? "Konsolos en kısa zamanda serbest bırakılmadığı takdirde, gizli örgütle uzak yakın ilişkisi bulunanlar..." Vay anam! Sen hiç radyo dinlemez misin Rıdvan? Gazete okumaz mısın? Bir konsolosun İstanbul'da nasıl kurşunlandığını, ölüsünün nerde bulunduğunu bilmiyor musun? Hadi be! Polis olamam ben! Öğretmen Mustafa, öğretmen Yılmaz... Adam öldürme, banka soyma... Ya bu kasabalı demez mi? Nerdeydin sen efendi? Yıllardır çocuklarımızı bunlar okuttu? Demez. Ama demesi gerek. Demez bu uyuşuklar, bilirim. Ben derim. Uzak yakın bir ilişkisi yok onların işte. Ya genç damadın? Neydi adı? Hakkı Şepitoğlu'nun ilişkisi varsa?.. Geç canım, niçin evlensin buraya gelip?

Çenesini kaşdı. Sakalı da bir batıyordu ki ellerine:

"Sayın Şefim, Hakkı'nın, Hakkı Şepitoğlu'nun dosyası var mı sizde?"

"Damadın mı?"

Tokat yemiş gibi şaşırdı Komser. Yüzü gülüyor Şefin:

"Eskiden birtakım olaylara karışmış. Bunu biliyoruz."

Eski olaylar, gözünde büyüdü Komser'in. Daha doğrusu Şef, bunu sağlamasını bildi.

"Şaştım." dedi Komser.

Şef, daha çok şeyler bildiği anlamına başını sallıyordu:

"Bir de öğretmen var burda. Mustafa Kıyılı. Eski bir dâvadan yakasını kurtarmış, öğretmen olmayı da başarmış. Memlekette gafil çoook. Kimbilir, nerden buldu torpili..."

Çatı çökmüş, damın altında kalmıştı sanki genç Komser. Öylesine şaşırdı, yıkıldı. İki yardımcı polise baktı. Onların başlarını sallayarak gülümsemeleri çok şeyler söylüyordu.

"Yaal! Yaaa!"

Başını çevirdi birden. Mırıldanan görevli uzmandı. Hâlâ başını sallıyordu:

"Yaaa! Yaaa!" diyordu.

**

Gün doğdu. İlçe'yi uzaklardan, tâ ufuktan çevreleyen öbek

rin mavilikten beyaz ışınlarını yaymaya çalışıyordu yine de, sı-
cacık.

Hakkı'nın annesi Raziye çoktan uyanmıştı. Ev çoktan dol-
muştu. Gelinleri Ayşe, Hakkı'nın teyzesi Hesna, ablası Saniye,
ağabeyi Nuri, Nuri'nin karısı Fatma döneniyordu ortalıkta. Her-
biri kendince en yeni, en temiz giysilerini giymiş, gerekli takıla-
rını takmıştı.

Bir gece önce erkekler, kadınlara uymuşlar, eski göreneği ye-
rine getirmek için yemişler, içmişlerdi evde. Enişte Ahmet, yine
başı çekmişti. Ama artık eski tadı yoktu düğünlerin. Olamazdı
da. Düğün salonu daha görkemliydi. Herkes kolayına düğün der-
nek kuramazdı orda. Kirası, şu'su, bu'su, çalgısı, onca konuğa li-
monata, şerbet, bisküvi, şeker. Sinan elinden gelse daha çoğunu
yapardı, yapacaktı, ama yine Enişte Ahmet, kendisi arada olma-
sa onun bile razı olmayacağı inancıyla kasılıyordu. Düğün
derneğe bol zaman kalsın diye uzun sürdürmedi aile arasındaki
gece şölenini. Düğün bugün olacaktı. Hem de ne düğün! Enişte
Ahmet'in anadol arabası, kırmızı, beyaz kurdelelerle, çiçeklerle
süslenecekti. Yıldızlı gelin telleri parıldayacaktı aralarında. O iş-
le Cahit'i görevlendirmişti. Daha beş-altı otomobil katılacaktı
düğün alayına. Cahit'in arkadaşı Necmi, Almanya'dan izinli gel-
miş iki kasabalı, Ahmet'in hatırını sayan tüccardan iki arkadaşı
otomobilleriyle katılıyorlardı. Üstüne minibüs de kiralamıştı Ah-
met. Gelin alıcılar böyle gideceklerdi, ortalığı çınlatarak, yeri
yerinden oynatarak.

Hakkı sokağa çıktı. Annesinin isteğine uyup yanına beş on
arkadaş alarak gitmeyecekti güvey hamamına. Gereği yoktu ona
göre. Annesine, arkadaşlarıyla Belediye Bahçesinde buluşacağı-
nı söyleyip çıkmıştı. Ama buluşacağı yalnızca Hüsnü ile Cahitti.
İçyüzü, hamama bile gitmek istemiyordu. Ne var ki, gerekliydi.
Yıkanıp yunmak kötü mü?

Hüsnü, Gültekin, dayısı Tahir söyleşerek bekliyorlardı so-
fada. Tahir, yıllardır eskitemediği giysilerini çıkartmıştı sandık-
tan. Gültekin:

"Hamama ben de gelecektim, Hakkı ağbi," dedi, "Hurşit Bey
izin de aldı ustadan. Ama düğün için değil tabi. Maç için. Çalış-
tıracak bu sabah gene. Yarın maça gidiyoruz ya..."

izin de aldı ustadan. Ama düğün için değil tabi. Maç için. Çalıştıracak bu sabah gene. Yarın maça gidiyoruz ya..."

"Zarar yok Gültekin. Bizimki de adet yerini bulsun diye..."

"Temizlik iyidir." dedi Tahir.

"Öyle dayı. Temizlik diye gidiyoruz. Yoksa eskidenmiş onlar."

Az sonra evden çıkarken Tahir sırtını sıvazladı Hakkı'nın:

"Şükür bu günleri gösterene. Elimde, avcumda olacaktı, ben düşecektim önüne senin."

"Sağol dayı."

Gültekin'i evlendiriyormuş gibi mutluydu adam:

"Bak, ben de giyindim."

"Varol dayı. Hadi hoşça kal."

"Güle güle. Orda buluşuruz gayri."

"Buluşuruz."

"Gültekin, sen de topu mopu kısa kes bugün. Söyle Hurşit Bey'e, bizim düğünümüz var de."

"Öyle derim baba."

Yola düzüldüler. Bir aya yakın geçirdiği günler epeyce yormuştu Hakkı'yı. Hüsnü'nün konukluğu da ayrı bir sorundu. Gerçi onun, elinde paketlerle Dayısıgil'e gittiğini kaç kez görmüştü, ama bir haftalık konukluk uzuncaydı. Hoş, Hüsnü'nün burda oluşu, sıkıntısını almamış değildi. Günlerini onunla doldurmuştu. Yoksa patlardı tek başına. Hüsnü olmasa hamama kiminle gidecekti şimdi? Cahit'le, Cahit'in arkadaşlarıyla. Bir alay yoz şaka, takılma. Ne kadar sabırlı davransa uymakta güçlük çekiyordu. Terslik, uyuşabileceği bir başka arkadaşı da tatile gelmemişti ilçe'ye. Mustafa Hoca'sı hamama gelecek değil ya... Ona başka görev vermiş Ahmet Enişte. Hamam, berber işi bitince, onunla buluşacak öğleden sonra. Şöyle bir dokundurmuştu Ahmet Enişte dün gece. "Mustâ'bey, Belediye Bahçesinde öğleden sonra bekleyecek seni, git, emi?" "Olur gideriz..." Neyse, sıkıntının her türlüşünden kurtuluyordu artık.

Hüsnü Anadolu dilinden anlar:

"Eee, Hakkı, seni de kaybediyoruz ha?"

Hakkı güldü. Hüsnü'nün takılmasına uygun biçimde baktı.

Gültekin'den ayrıldılar. Çarşı içindeki hamama gittiler. Soyu-

nup önlük kuşandılar, göbektaşına oturdular. Üçbeş ilçe'li de uzanmış, buharların içinde ter döküyordu. On dakika sonra Cahit geldi. Kara kuru oğlanın kemikleri sayılacaktı nerdeyse. Hakkı baktı da şaşırdı. Tevekkeli, Hesna Teyze, bunun üstüne titrer, oğlum, yesene diye diye dilinde tüy biter, haklıymış, boşuna değilmiş.

Polis Seyit'in ettiği okkalı sövgü, her türlü düşüncesini, duygusunu alıp götürmüştü Cahit'in. Öylesine korkmuştu ki, sanki hem soruyorlar, hem koruyorlar gibi gelmişti ona. Bu sorunu ancak yalnızken, helada yada yorganın altında düşünebiliyordu. Ne yüzünde bir renk, ne sesinde bir hoşluk. Yok, hiçbir şey olmamış, kendine hiçbir şey sorulmamış. Hakkı'ya karşı bile daha içtendi. Ne söz dokundurma, ne de bir gizli kıskançlık belirtisi. Teyzesinin oğluydu o, evlenecek diye mutluluktan uçuyordu sanki. Sabah kalkar kalkmaz, güvey hamamını anımsamış, koşa koşa gelmişti buraya.

Hamamdan çıkınca eve gitti Hakkı. Hüsnü, Belediye Bahçesinde bekleyecekti onu. Cahit de otomobili almaya, eniştesine gitti. Anadol'un süslenmesi işi onun üstündeydi.

Cahit, tam eniştesinin evi önüne vardığında polis Seyit'le karşılaştı. Cız etti içi.

"Bana bak, Cahit, Karakol'a...Yok, yok, ben'nen değil, beş dakika sonra arkamdan... Kimseye görünmeden."

Sonra gözden kayboldu Seyit. Beş dakika nasıl geçti, bir Cahit bilir bunu. Yoksa şaka mı etti adam? Onun nasıl korktuğunu gördü de, eğleniyor mu? Bir bokluk var ya bu işde. Yok, yok, aklına öyle kötü şey getirme, bokluk düşünme.. Düşündün de ardından ne çıktı?.. Senin ananı, avradını, sülâleni... Seyit'in sesini anımsadı, titredi Cahit... Hemen gitmeli...

Karakol'un kapısından girerken ayakları geri geri gidiyordu. İster misin yine karşısına geçsin o genç Komser; sittire lan!.. Titredi. Polis Seyit'i geç gördü. Zaten sekiz-on polisi vardır ilçe'nin, hepsi doluşmuşlar, kaynaşıyorlar. Nasıl görsün? Nasıl ayırsın?

"Gel ben'nen!"

Seyit'in ardından yürüdü. İşte, Emniyet Amirinin kapısında. Girecek. Ne diyecek? Yoksa bilmeden bir halt mı karıştırdı yine?

İçerdeki üç kişiyi göremedi önce. Komser Rıdvan'ı arıyordu gözleri. Yok.

"Otur. Sen de kal Seyit."

Otur diyor. Nereye otursun? Arandı Cahit.

"Şuraya, şuraya!"

İki görevlinin uzağına, uzmanın karşısına oturdu. Seyit şöyle, az ötesinde duruyor, ama tepesinde duyumsuyor Cahit onu.

"Adın ne?"

"Cahit... Cahit Seher."

"Hakkı Şepitoğlu neyin olur?"

"Teyzemin oğlu..."

"Senin arkadaşın da olur, değil mi?"

Cahit şaşırdı. Teyzesi oğlu işte. Arkadaş denirse öyle bilsin. Acaba nasıl arkadaşlıkmış bu?

"Şimdi ben. "diye kekeledi! "Arkadaşım işte..."

Görevli uzman azarlıyordu onu:

"Kem küm etme, söyle!"

"Hamama gittik."

Üç görevli gülmelerini zor tuttular. Şakaya gelmezdi çünkü. Oğlan da bir gevserse al yeni baştan...Uğraş bakalım, uğraş... Kısa suskunluğu Seyit giderdi, hem de gülmekten çekinmedi:

"Güvey hamamı, efendim."

"Sen dur." dedi uzman yumuşakça.

Seyit, azarlanmış gibi gülmesini yuttu. Bir adım da geri çekildi.

"Burda biri daha var." dedi uzman. "Hüsni Kaşlı."

"Var, efendim. Hakkı'nın arkadaşı. Düğüne gelmiş;"

"Düğüne gelmiş ha!"

Cahit bu sözden çok şey anladı. Öylesine korktu ki, neler anladığını sonra düşünecek artık:

"Evet, efendim, düğüne. Hakkı, buraya gelirken trende karşılaşmış. O da memleketine gidiyormuş. Okuldan, yurttan arkadaşmış ikisi de. Senin düğünde ben olmaz mıyım, demiş de Hüsni..."

Görevli uzman, bakışlarını üzerinden ayırmadan dinliyordu. Bir süre başka şey düşünüyormuş gibi süzdü oğlanı. Üst dudağını dişleriyle ısırdı. Bunları her zaman yapmaz, her zaman böyle

durmaz. Çünkü rahatlatır karşısındakini; Rahatlatmazsa akıllı dağılır sorguya çekilenin. Ama şu çocuğun akıllı dağılsa ne olacak? Değmez. Başını çevirdi, dışarı baktı sorgucu. Bulutlar büyük büyük dönüyordu havada. Yağmur mu yağacak bugün, nedir? Döndü, Seyit'e baktı. Seyit hazırol duruyordu. Anlattıklarım doğrudur diyordu gözlerindeki parıltı. Sorun diyordu, sorun söyler, sormadınız ki... Anlamı yakalamış gibi Seyit'e doğru başını salladı birkaç kez uzman. Soracağım...

Seyit'le gizli anlaşması ürperti Cahit'i. Ürperti veren bu bakışma yeter soruydu oğlan için:

"Vallâ benim bir suçum yok, efendim."

"Anlat öyleyse!"

"Ben kimseye bir şey söylemedim"

Birden Seyit'e baktı sorgucu. Ne demek istiyor?

"Efendim, ben Hüsnü Kaşlı'nın soyadını bundan öğrendim de, sana sorduğumu kimseye söyleme dedim de..."

Teyzesinin oğluyla ilgili bildiklerini saklayabilir diye kuşkulanıyordu Şef. Onun için soru sorulmadan, kendi kendine söylesin istiyordu:

"Bak Cahit, bu iş siyasi..."

Gözleri korkuyla açıldı Cahit'in, benzi attı. Vay anam! Nelere karışmış bizim teyze oğlu? Bir de evlenmeye gelmiş utanmaz! Kızın başını yakacak be! Yakacak!..

Onun şaşkınlığını, suskunluğunu doğal karşıladı Şef. "Yaaa" diyordu bakışları:

"Onun için söyle. Hüsnü Kaşlı'yı, Mustafa Kıyılı'yı, Yılmaz Akça'yı..."

Cahit de "Kitapçı Saffet'i" diye geçirdi içinden. Sonra "neme gerek" dedi, düşündüğünü hemen unuttu.

"Bu mesele vatan, millet meselesi... Bak, sen temiz bir çocuksun, yüzünden belli. Halis Anadolu çocuğu... Bak, biz nereden geldik? Niçin geldik?"

Yanıt beklemiyormuş gibi başını çevirdi yine. Bulutlar kararıyor... Yağmur çok mu yağar buralara?... Sabah belli değildi hiç... Anadolu yağmuru... Ne dedimdi çocuğa?... Halis Anadolu çocuğu... Halis Anadolu çocuğu kaldı mı şimdi? Bütün çıban-

başları onlardan çıkıyor... Nerde eski Anadolu?.. Ama bu çocuk başka... Al avcunun içine, sık limon gibi...

Birden döndü. Kara kuru oğlanın dudaklarının rengi silinmiş. Çökük avurtları daha da çöküyor konuştuğu, dişleri iri iri görünüyor. Anlatıyor...

Dördü de buluşur, konuşurlardı sık sık. Bilse yanlarında çok bulunmaz mıydı hiç? Nasıl kulak verirlerdi radyo haberlerine... Hele o dağ başında vurulan anarşistleri, radyodan dinledikleri gün, ent bent olmuşlardı. Ama neler konuşmuşlardı bunun üstüne? Bilmiyordu. Hem yanlarında başkası varken pek konuşmazlardı. Üstlerine varıverince susarlardı. Ah, ah, bir bilmiş olsaydı, ah, ah! Bir bir öğrenirdi her şeyi. Ama bakın, Gültekin kendinden iyi bilir. Gültekin mi? Dayımın oğlu. O bilir belki, her şeyi söyler. Vatansever çocuktur Gültekin. Hüsnü Kaşlı, bir haftadır onlarda kalıyor... Haa, ha, bakın unutuyordum, geçen hafta Mustafa Öğretmen'in evinde buluştular... Ben o gün il'e gittimdi arkadaşlarla... Ben sezdim, sezdim, ama kimseye birşey söylemedim...

Seyit'e döndü sonra. O, daha önce anlattıkları doğrulandıkça gülümsüyordu. Seyit'in ana avrat sövgüsünü anlatmayacaktı Cahit. Bir de Komser Rıdvan'ı. Ne vardı ki sövdün? Ne vardı ki, sittirol çektin? İşte, polislik böyle olur... Şimdi bunlara bir söylersem ettiklerini... Ama neme gerek? Bunlar gidici. Nasıl olsa, şu avuçiçi kadar ilçe 'de gene onlarla yüzyüze kalacağız...

"Hadi, git sen Cahit..."

Oturduğunu gördü:

"Git, git... Ama bak, kimseye bir şey söylemek yok. Hiç, ama hiç... Eskiden nasılsan, gene öyle görün. Anladın mı?"

"Anladım, efendim."

İkinci kez öğretiliyordu susmak. Uzman biliyordu onun ağzını sıkı tutmayı öğrendiğini. Cahit kalktı, kapıya yürürken döndü. Sorgucunun ilgisini görüp önemini kavramak istedi. Ama o dönmüştü öte yana. Seyit kapıyı aralamıştı.

"Burdan çıktığını gören olmasın." demişti sorgucu.

"Peki, efendim."

Sahanlığa çıkar çıkmaz durdu Seyit. Cahit'e gözdağı verecekti daha. Komser Rıdvan o ara girdi içeri. Sinekkaydı tıraş ol-

muştı evde. Bıyıkları gülümsemedi, sinirliydi çünkü. Cahit'i görünce herşeyi anladı, Seyit'e baktı.

"Şef çağırttı."

Yine kendine danışmadan gevezelik etmişti Seyit. İçerdekiler olmasa, bekleyen memurlar şaşkın şaşkın bakmasa, basbas bağırır, bir güzel benzetir, ama...Yeri değil, zamanı değil. Renk vermedi. Şu hergele kara kuru oğlan, içerdekilere, kendi bildiğinden bir söz fazlasını söyleyebildiyse bıyıklarını keser. Anası, babası, karısı, gözünün bebeği kızı, oğlu üstüne yemin edebilir. Yok yere velveleye verecekler. Kimi, kimleri tutuklayacaksın? Alın, götürün. Neymiş bu sinir savaşı? Polis olduksa insanlığımızı da yitirmedik ya!

"Dur Seyit, yollama onu!"

Suratına suratına baktı Cahit'in. Komser Rıdvan'ın bakışı daha çok korkuttu oğlanı, içerdekilerden daha çok.

Rıdvan odaya girerken, Cahit'i kimse görmesin diye, sokak kapısından dibe doğru çekiyordu Seyit.

"Tıraşımı oldum." dedi genç Komser gülerek.

"Sıhhatler olsun."

"Teşekkür ederim. Siz yemek yediniz mi, Sayın Şefim?"

"Çare yok, burda yiyeceğiz. Peynir ekmek yeter bize. Çay da söyleriz. Sakın, lokantadan yemek getirtmeye filân kalkmayın. Karakol'da olağanüstü bir şey olduğu sezilir..."

"Bakın, bu doğru. Peynir ekmekle olmaz ama."

Kapıya gitti, Seyit'i çağırdı:

"Seyit, kaşar peyniri, ekmek al, sonra domates... Kiraz gelmiş, gördüm. İyiyse bir kilo da kiraz. Sonra bak, aşçı Nebi'ye git, üç porsiyon köfte yaptır. Kâğıda koydur, kendin getir. Anladın ya..."

Seyit çoktan anlamıştı. Rıdvan'ın uzattığı parayı aldı.

"Çocuk beklesin."

Görevlilerin, çocuk demesinden ne anladıklarını araştırdı. Cahit'i bekletiyordu çünkü dışarda.

"Seyit benim en güvendiğim çocuktur. Yerli halkla yüzgöz olmaz. Gizli işleri ona veririm. Bu meselede ben onunla işbirliği yaptım. Ser verir, sır vermez... Sayın Şefim, Cahit'i sorguya çektiniz mi?"

"Çektik."

"Neler anlattı? Bir ipucu?.."

İşte, Şefin susmasından da belli. Öğrendiklerini devlet gizi gibi kendine saklar görünüyor, böylece daha bir önemsenmek istiyor. Ama bildiği kendi bildiğinden çoksa kalıbını basar. Susun bakalım. Söyletecek Şefi. Hem de nasıl söyletecek? Hadi bakalım, el mi yaman, bey mi yaman?

"Sayın Şefim, çocuk dışarda. Niye göndermedim, biliyor musunuz?"

"Niye?"

"Efendim, şom ağızlıdır buralılar. Ağızlarında bakla ıslanmaz. Mutlaka ağızından kaçıırır. O zaman..."

"Ne olur?"

"Anarşist kaçmaz mı, sayın Şefim?"

"Nereye?"

"Doğru, efendim. Kaçamaz. Kaçsa da yakalanır gene. Ama avcumuzun içindeyken neden yorulmalı boşuna?"

Şef, belli belirsiz başını salladı. Ağzını bir yana kaydırıp üst-perdeden güldü. Varsın kaçsındı. Zaten bir kaçma kovalama-oyunuyordu ülkede. Bugün olmazsa yarın avuçları içine düşerdi. Ama bu, eşkıyaların neler yapabileceğini görsündü ülkenin insanları. Görüp bilmelilerdi düşmanlarını. Devleti kundakladıklarını, ülkeyi nerelere sürüklemek istediklerini.

"Üzülme Komser, üzülme. Biz işimizi biliriz. İsterseniz, siz gidin, dinlenin..."

"Aman efendim, sizler görev başındayken..."

Komser Rıdvan, bir değil, birkaç kişinin tutuklanacağını seziyordu uzmanın güveninden. Ama bilmek istiyordu Hakkı'nın suçunu? Onu da sessizce çağırıp sorguya çekmeliydi bir kez:

"Ne zaman sorguya çekeceksiniz?" dedi.

"Kimi?"

"Mustafa Kıyılı'yı? Hakkı Şepitoğlu'nu? Başkaları varsa, tabi onları da..."

"Burası sorgu yeri değildir, Komser. Allah aşkına sen şaka mı ediyorsun yoksa?"

Genç Komser bol bol güldü:

"Dedim ya, biz adi polisiz.. .Göndereyim mi çocuğu?"

"Gönder. Yalnız ağzını sıkı tutsun."

"Tutmaz Sayın Şefim, bilirim bunları... Yağmur yağacak bugün. .. Sayın Şefim, ben anladım sizin ne düşündüğünüzü."

"Söyle bakalım, ne düşündüm?"

Polis polise konuşuyorlardı şimdi. İki yardımcıyı da bir merak almıştı.

"Siz istiyorsunuz ki, gitsin bu çocuk, söylesin. Hakkı Şepitoğlu da suçluysa kaçır yada kaçırır anarşisti. O zaman ak koyun, kara koyun çıkar ortaya..."

Şef renk vermeden başını kaldırdı. İlginç bulmuştu bu düşüncüyü. "Öyle mi?" der gibi gülüyordu Komser'in yüzü.

"Sahiden yağmur yağacak." dedi Şef. "Haa, Komserim, demek öyle diyorsun sen? Söylerse, davranışına göre onun da suçlu olup olmadığı çıkar ortaya diyorsun?..."

Olgun meyveleri toplamak kolaydı Şef için. İşin önemi, olmamış meyveleri tezelden öldürmaktı:

"Bak bu dediğin doğru." dedi. "Git, söyle bakalım çocuğa, Hakkı'ya acırmış gibi yap. Fısıldasın kulağına. Arkadaşın aranıyormuş desin, o kadar..."

Acırmış gibisi var mı? Gerçekten acıyordu Hakkı'ya. On yıl önce okulunu bitirmiş, stajını tamamlamış, yemyeşil kasabasına gitmişti o da. Tıpkı Hakkı gibi, böyle bir ay içinde evlenmişti gencecik karısıyla. Gözü gibi sevdiği iki çocuğunun anasıyla. Hem karısının, hem kendinin babaları, anaları nasıldı o zaman? Ne şenlikli bir düğündü o? Gerçekten acıyordu. Üstelik aldatılmış buluyordu Hakkı'yı.

Kapıyı açtı. Cahit'i çağırdı:

"Bak Cahit, sana bir şey söyleyeceğim. Müsaade var mı, efendim?"

Şef başıyla onayladı:

"Elbette, elbette."

"Bak Cahit. Hüsnü Kaşlı anarşist, kaçak. Beyler onun için geldiler. Ama senin teyze oğlunun da kabahati var bu işde. Ona söyle, ama yalnız ona. Arkadaşın Hüsnü Kaşlı aranıyormuş, de. Beni karakol'a çağırdılar, sordular, de, o kadar."

Döndü. Onaylatmak istiyordu sözlerini. Şef başını sallıyordu.

"Yalnız ne zaman söyleyeceksin?"

"Hemen şimdi."

"Yooo, hemen olmaz! Düğünden sonra."

Genç Komser, Şefe döndü yine:

"Bırakalım, düğünü keyfince yapsın çocuk, değil mi, efendim?"

Bunun onayını da aldı Şeften:

"Git şimdi, unutma. Düğünden sonra... Ne diyeceksin bakayım?"

"Arkadaşın kaçakmış. Polis arıyor. Bugün beni karakola çağdırlar, sordular."

"Tamam, bu kadar! Hadi, bas bakalım!"

Cahit, genç Komser'i, ötekilerden daha çok önemsemişti artık. Çıktı.

Başarısını belli etmeden üçüne de ayrı ayrı baktı Komser. İçinde kabaran insanlık duygusuna vurgundu. Söylemek, açıklamak bile istiyordu bu duyguyu. Ama anlatamazdı ki... Ortak dili hemen yakaladı, kumazlıkla güldü:

"Eee," dedi, "bu kadar da insanlığımız olmasın mı?"

Dolu dolu gülüştüler bu söze. Seyit, elinde paketler, içeri girinceye kadar sürdürdüler gülüşmeyi.

**

Hakkı, Mustafa Öğretmen'le Belediye Bahçesinde buluşmuş; konuşuyorlardı. Gökyüzünde bulutlar hızlı hızlı büyüyüp küçülüyordu. Dağıldılar, yayıldılar, birleştiler, kat kat olup karardılar, araya gösterdikleri maviliği, günışığını kıskanırcasına kapattılar.

"Senin de şansına." dedi Mustafa. "Hadi, daha giyineceksin, eve git yağmur yağmadan."

Buluşmalarının nedenini biliyordu Hakkı. Bir de Mustafa Hoca'dan işitmek ister gibi soruluydu bakışları..

"Haa," dedi Mustafa. "Ahmet Eniştene gelsin, Bahçede konuşalım dememin nedeni şeyden... Yani hem eniştenizin hatırını kırmaz görünmek için, hem de seni düşündüğümünden. Adettir diye olur olmaz birine Hakkı'ya sağdıç ol, der, sana yollar. O da gelir, abuk sabuk konuşur canını sıkar..."

Hakkı'nın bakışlarının hâlâ sorduğunu görünce:

"Gerdege girecekin, Hakkı." dedi. "Böyle günlerde damada yol iz göstermek gelenektir, bilirsin. Enişteniz bana verdi görevi. İyi etmemiş mi? İkisi de okumuş insan, daha rahat anlaşırlar diye düşünmüş olacak."

Hakkı'nın gülümsediğini gördü, o da güldü:

"Doğrusu sizin enişteden beklemezdim bu kadar ince düşünmeyi. İyi akıl etmiş. Sana bir şey söylemek gerekmez. Hadi, güle güle..."

"Düğüne geliyorsunuz değil mi Hocam?"

"Melahat'ın bir işi çıkmazsa geliriz."

"Çıkmasın, Hocam. Bakın, gücenirim. Yılmaz Bey de gelir inşallah hanımıyla."

"Kaçtıydı?"

"Dört'te, beş'te başlarsa akşama biter. Gelin Hocam, beni yalnız bırakmayın."

"Geliriz, geliriz."

Hakkı Mustafa'dan ayrıldıktan sonra eve gitti. Şenlikliydi ev. Girip çıkan komşu kadınlar, şamata arasında sesini duyuramayanların, vızıldayan çocuklarının ağızlarına vuruşları...

Anası bir güzel yemek yedirdi Hakkı'ya. Gelenektir, damat iyi beslenecek.

Berber'de ustura değdirmemişti yüzüne. Traş oldu. Ağzını, yüzünü, sabunladı. Yukarı çıktı. Fatma yengesiyle, Saniye ablasının bir kez daha ütuden geçirdikleri koyu renk giysilerini, beyaz gömleğini giydi, en yeni kravatını taktı. Aşağı indi. Oğlunu aslanlar gibi karşısında görüverince, tü tü tü dedi Raziye. Dayısının karısı, teyzesi de şöyle bir okuyup üflediler. Sabahın parlak güneşini düğünün uğuruna yoranlar, kararan havayı görüp:

"Rahmet gelecek." dediler bu kez.

Hakkı avluya çıktı. Yeğeni Vural'ı da giydirip kuşatmışlardı. Dönerip duruyordu dayısının çevresinde. Hemen getirilen bir iskemleye oturdu. Kendini göstermelik sayıyordu. Hüsnü mü olur, Cahit mi, Gültekin mi ya da Ahmet Enişte, biri gelmeliydi artık. Can sıkıntısıyla sigara yaktı.

Saat iki buçuğa doğru, bir otomobilin üstüste çalan kornasını duyunca kapıya çıktı. Eniştenin Anadol'u, kırmızı, beyaz güller,

karanfiller, gelin telleriyle süslenmişti. Kadınlarda bir bağırış, bir çağırış. Ahmet, Cahit, Gültekin, Hüsnü indiler otomobilden. Herbiri en güzel giysilerini giymişti. Ahmet'in kurumuna diyecek yoktu.

Raziye kadında bir koşuşturma:

"Gelin, çıkın, bir kahve için. Yorulmuştundur Ahmet Efendi oğlum. Hele bir çık yukarı, azcık otur, ayağını uzat..."

"Yok teyze," diyordu Ahmet, "biz erkek erkeğe burdayız. Kadınlar hazırlansınlar hemen."

Dat dat dat diye kornalar ötüyordu dışarda. Sokağa otomobiller dizilmişti sıra sıra. Kimileri otomobillerini süslemiş. Ahmet baktı:

"Hey hey hey!" dedi. "Şuna bak be! Hatırımız sayılır çok şükür! Mustâ'beyle buluştun mu Hakkı?"

"Buluştuk."

"Hah!"

O iş de olmuştu artık. Keyiflendi Ahmet:

"Hadi hatunlar, hadiii!" diye seslendi yukarıya. "Gecikiyoruz, hadiii!"

Sokakta, kapı önünde, şenliği izleyenler, gelin alıcıları göndermeye hazırlananlar birikmişti.

Ahmet kapıya çıktı. İkinci otomobildekilere seslendi:

"Gelin, gelin! Kâmil Efendi sen de gel, Hayati Hanım, sen de!"

Uzun boylu, uzun kafalı, zayıf, esmer, buruşuk yüzüyle olduğundan yaşlı, canlı davranışlarıyla da olduğundan genç görünen Cümbüşçü Kâmil'le sürekli gülen yüzüyle karısı Hayati indiler. Eve girdiler. Ahmet, oturacak birer iskemle getirtti hemen:

"Oturun." dedi. "Karıların geleceği yok. Çal istersen Kâmil Efendi. Şöyle neşeli bir şey olsun."

Düğün eğlencesini başlatmakta tezcanlıydı Ahmet. Kâmil, daha çok çalacağını düşünmeksizin kılıfından çıkardı cümbüşünü. Kendine özgü dinleyişiyle tımbırdattı, ses uyumunu yaptı. Sonra başladı çalmaya. Sanki başkası çıkartıyormuş gibi dinliyordu sesleri. Yeri gelince söylemeye başladı, çatallı, kart, geçkin sesiyle. "Biz Heybeli'de, her gece mehtaba çıkardık..."

Yetmiş yaşında vardı Cümbüşçü Kâmil. Babası tâ Osmanlı

zamanından memurmuş kasabada. Kâmil on beşine gelmeden anası ölmüş. Babası ona üvey ana getirince, üstelik bir de üvey kardeşi olunca, baba sevecenliğinden yoksun, üvey ana horlamasından duramamış, askerlik çağına gelince basmış, gitmiş, kaçmış baba ocağından. Dediklerine göre orda burda sürtmüş, sonra çalgıcılığı edinmiş. Büyük kentlerin kıyı köşe gazinolarında çalmış, söylemiş. Hayatı'yi de oralarda bulmuş. Birtakım kumpanyalara girip çıkmış, Anadolu'yu karış karış gezmiş...

Kasabalı onu, yerli filmlerde de görmüştü birkaç kez. Birçoğunda alaturka sazcuların arasındaydı. Birinde de suratına yumruk yeyip devriliyordu. Üvey anasıyla üvey kardeşinin bir trafik kazasına kurban gittiklerini, emekliliğinden sonra ilçeyi yurt tutan babasının da öldüğünü öğrenince, hızlı yaşamın yorgunluğu, kasabada babadan kalma bir evinin olması buralara atmıştı Cümbüşçü Kâmil'i. Üstelik kocaman bir kızı da vardı: Ayla. Onu da şarkıcı yetiştirmişti. Yorgundu, İstanbul'un artist kahvelerinde, sünnet düğünlerine, figüranlık için filmlere çağırılmayı beklemek zor oluyordu. Tanrı, elini uzatıvermişti ona son günlerinde. Hac'Ali, Hacı babasının ölümünden sonra tek başına işlettiği kahvede bir köşe vermişti ona önceleri. Cümbüşçü Kâmil, karısı, kızıyla her gece çalar, söylerdi. Kahve de dolup dolup taşardı. Hac'Ali, sonradan babası gibi gerçek hacı olunca, kahvesinde şarkı söylenmesine son verdi üzülmeye. Yakınlarda Anadolu'ya yayılacak televizyonun da payı vardı bu kararında. Cümbüşçü Kâmil'in kızı Ayla'yı, İstanbul'dan gelen artist kılıklı bir oğlan nikahladı, alıp götürdü: Anası, babası yanında şarkı söyleyen, sonra da ilçede canı sıkılan hüznü bakışlı kızın yaşamı kurtulmuştu böylece. Cümbüşçü Kâmil sevinçli, kıvançlı. Evi var, beşon kuruş da para biriktirmiş. Arasına da sünnetti, evlenmeydi, birtakım varlıklı kimselerin düğünlerine çağırılıyor. Eh, artık rahat rahat o uzak günü bekleyebilir korkusuzca. Ama bir şey var ki; en çok ona sevinir Cümbüşçü. Kasabalı onu da, karısını da bağrına basmış, kötü gözle bakmaz. Karısını, kızını yolunu şaşırmışlar sırasına komadı. Bunun nedeni açıktı. Gözden uzak yerlerde belki çok günah işlemişti Cümbüşçü Kâmil. Ama şimdi burayı yurt edinmiş mi? Babasının kökten buralı olmamasına karşın o, kasabaya sığınmış, kasabalıyı benimsemiş mi? Artık

ötesi düşünülmezdi. Bağışlanmak istiyordu, bağışlanmalıydı. En çok sevindiren, kıvandıran bu durumu Cümbüşçü Kâmil'i.

O coşkuyla, o kıvançla benimseyerek söylüyordu şimdi de. Şarkının birini bırakıp birine geçiyor, başını deviriyor, gözlerini de, kaşlarını da sesini de titretiyordu. Sus pus etmişti herkesi. "Yaşşa!"lar ardı ardına yağıyordu. Arasına ağzından kaçırverdiği tükürükler, yalnız Hayati'yi güldürüyordu gizli gizli. Hüsnü bile havaya girmiş, coşkundu.

Kadınların yukardan inmeleri tamamlanınca dışarıya uğradılar hep birlikte. Bugünün onuruna yüzlerini kapamakta aşırı titizlik göstermemişlerdi. Mantolar giymişler, kaçgöçe çokça uyanlar, başlarına çarşaf ya da benzeri ufak bir şey örtmüşlerdi.

Gelin arabasını Cahit kullanacaktı. Yanına Ahmet oturdu, arkaya da Hakkı'yla ağabeyi Nuri. Hüsnü'yle Gültekin Cümbüşçü Kâmil'in yanındaydılar.

Arkadaki arabaları kadınlarla erkekler bölüştüler. Minibüs de dolmuştu tıka basa. Otomobillerin kornaları inletiyordu mahalleyi. Pencereden bakanların, araçlarda yer bulamayıp düğün salonuna koşturanların sesleri çınladı otomobiller kalkarken.

Taşlı yollardan, tozlu yollardan geçtiler. Süslü Anadol'un içinde gelin var sanarak yola çıkıp bahşiş için durduranların önlerinde yavaştan ilerleyerek, kornaları bağırttırarak Jandarma Kumandanlığının ardındaki düzlükte, Sinan'ın evi önünde durdular.

Hakkı'yla birlikte Ahmet, karısı Hatice, Nuri, Saniye otomobillerinden inip açılıveren kapıdan içeri girdiler. Cümbüşçü Kâmil'le Hayati dışarı çıkmışlar, kaş göz arasında evden alınan iki iskemleye oturtulmuşlardı. Başlamışlardı hüznü bir düğün türküsüne. Kâmil öteden beri bilirdi, Hayati de öğrenmişti. Buraların töresine göre gelin alıcılar kızı götürürken söylenirdi. Sözleri de ezgisi de yüreklere işleyen bir türküydü; Yalnız zorla kocaya verilen mutsuz gelinleri değil, mutluları bile ağlatırdı. Davul zurna bağırmayınca iyice dokunaklı oluyordu türkü:

*Kınası karılır tasta
Oğlan evi pek havasta
Kız anası kara yasta*

*Yarenim kınan kutlu olsun
Orda dirliğin tatlı olsun*

Bir süre sonra alkışlar koptu. Kâmil'le karısı seslerini yükselttiler. Gelinle güvey kol kola kapıdan çıkıyorlardı.

*Tuz kabını tuzsuz koyan
Koca evi de ıssız koyan
Anasını kızsız koyan
Yarenim kınan kutlu olsun
Orda dirliğin tatlı olsun*

Beyaz gelinliği, telli tül duvağıyla, hele hele mahallenin kızlarını çatlatan sevinçli gülüşüyle gözalcıydı Münevver. Hakkı'nın kulakları ağzındaydı. Alkışlayanları bile selamlayacaktı nerdeyse.

Top top kara bulutlardan iri damlalar düştü.

"Bereket! Bereket!" sesleri yükseldi bir-iki yaşlı adamdan.

Koşuştular. Gelin güvey çabucak bindiler süslü otomobile.

Sinan'la karısı çıktı. Zübeyde kadının manto giydiğini, başına renkli bir eşarp aldığını, saçının ucunu bile göstermekten çekinmediğini Ahmet'in karısı Hatice görünce çatadanak çatlayacaktı. O da eşarbını indiriverdi omzuna.

Dizi, ortalığı inleyen korna sesleriyle düzüldü yola. Yağmur öncesi çıkan deli rüzgâr, tek tük ağaçların dallarını kırarcasına sallıyor, yapraklarını, yerinden alıp tozu dumana katıyordu.

Düğün salonunun önünde hızı artmıştı deli rüzgârın. Koşarak girdiler içeriye. Eşref ordaydı. Ses düzenini kurmuş, dükkandan getirdiği en iyi pikaba İstanbul'dan başlayıp Anadolu'ya yayılıveren soysuz şarkılardan birini koymuştu. Yanında memur çocuklarından iki arkadaşı vardı. Birinin elinde akerdeon, birinin elinde mandolin, operlörden çıkan şarkıya uyup bangır bangır bağırtıyorlardı.

Dünürler başköşeleri aldılar. Konuklar iskemleler arasında dağıldılar. Dışarda rüzgâr kesiliyordu. Ağaçların sallantısı durmuş, iri damlacıklar düşmeye başlamıştı toprağa.

Nikâh memurunun Belediye arabasıyla geldiğini konuklardan

birkaç kişi gördü. Ahmet'le Hakkı salona çıkan merdivenin başında karşıladılar onu.

**

Görevli uzman, bardaktan boşanırcasına yağan yağmuru seyretti pencereden.

"Geçici." dedi Komser Rıdvan. "Bulutların toplanmasından belliydi."

Yağmuru seyretmediğini, önem bile vermediğini bakışındaki anlamla açıkladı Şef:

"Siz Jandarma Kumandanını hemen görebilir misiniz?"

"Niçin, Sayın Şefim?"

"Bize bir manga kadar jandarma eri gerekli."

Komser Rıdvan bir kararsızlıktan sonra:

"Gerekli mi, Şefim?" dedi. "Elimizin altında polisimiz var."

Şef, ilçe polislerine pek güvenmediğini yine bakışlarının anlamıyla söyledi:

"Onları da görevlendireceğim."

Sesinde bir komut tınlaması vardı. Genç Komser sinirlendiğini belli etmedi:

"Peki, Sayın Şefim." dedi. "Kumandanı göreyim. Hemen mi?"

"Acelesi yok. Yağmur kesilsin. Madem geçiciymiş."

"Karakol'a getireyim mi erleri?"

"Hayır. Emir alınca gelmek üzere hazır bulunsunlar."

Bu söyleyişi daha da komut vericiydi. Hemen kalktı Komser. Göreve can atıyor gibiydi:

"Hemen gideyim öyleyse. Kumandan belki de kaybolur:"

"Vekili bulunmaz mı kumandanlıkta?"

"Böyle bir meseleyi çavuşa da anlatamam ya, Sayın Şefim."

"Doğru." diye genç Komsere övgüyle baktı Şef.

"Geç gelmede bir sakınca var mı?"

"Yok. Biz burdayız. Polisler de burda. Gidin, siz kumandana söyleyin."

Eve uğrayacaktı Komser Rıdvan. Kaygıyla bekliyordu genç karısı. Uzman'a söylemedi bunu. Karı düşkününü diye alaya alır

sonra, önem vermez, küçümser. Rıdvan bilmez mi bunun gibileri? Görev aşkıyla yanıp tutuşuyor adam.

Çıktı. Cipi getirtip bindi. Şoförü saygılı saygılı sordu ona olup bitenleri. Komser yanıtlamayınca üstelemedi, sustu. Evinin karşısındaydı Jandarma Kumandanlığı. Önünde bir alan. İçinde, düzgün, renk renk çiçekleriyle bakımlı bir bahçe. Onun gerisinde kumandanlık yapısı. Minibüsler, atarabaları eğlenemezlerdi bahçenin önündeki toprak alanda. Denebilir ki, kasabanın en temiz köşesi. İyi bir raslantı, kumandanı buldu. O da şöyle bir uğramış, çıkmak üzereymiş, kumandanlık odasına çekildiler. Adamın gitgide açılan gözlerine karşı bir bir anlattı olanları. Sonunda kumandan uzunca sustu:

"Hemen mi vereceğim mangayı?"

"Emir bekleyeceksin."

"Bir-iki saat içinde gönderir mi emri Şef?"

"Sanmam."

"Öyleyse ben eve gidip geleyim. Yarım saate kadar burdayım... Beklerim. Sabaha kadar beklerim emri. Merak etmeyin. Vay namussuzlar! Yuva etmişler ilçeyi ha!"

"Öğreneceğiz."

"Öğrenmişsiniz ya!"

"Bu daha soruşturma, kumandanım."

"Neyse, neyse, ben hazırım."

Komser Rıdvan çıktığında yağmur hafiflemişti. Az sonra kumandan da evine gitti. Çekmecedekini değil, evdeki tabancayı takıyacaktı beline. O daha bakımlıydı. Bu tutukluk yapardı arasında.

**

Komser Rıdvan evine girdi. Genç, güzel, kaygılı karısıyla şakalaştı, biricik kızını, tosun oğlunu sevdi. Daha çok oyalanamazdı, şoför bekliyordu sokakta. Git dememişti, şoförlüğü de yapan polis memuruna. Çünkü bir yere daha uğrayacaktı. Savcı'ya. Öyle ya, ilçe'nin savcısı vardı, kaymakamı vardı. Yasal yolları unutmamalıydı Rıdvan. Yasal yollardan yürürsen başın ağrımaz. Gerçi çok ağrıtmışlardı onun başını, ama olsun... Yasal yollardan yürümeseydi, daha çok ağrırdı belki de. Yalnız başı ağrımaz, yü-

reği de sızlardı. Hem de nasıl sızlardı! Yürek sızısı beter, başağ-
rısından beter, Karaköse'den beter...

"Akşama gelmem belki ben. Merak etme, olur mu?"

"Nasıl merak etmem, Rıdvan? Buraya geleli ilk oluyor bu. Söyle... Söyleyemez misin?"

"Söyleyemem. Sana demedim mi? Polis karısının yüreği geniş olmalı. Sormamalı, araştırmamalı. Böylece sen de rahat edersin, ben de. Sorma. Hoşçakal, karıcığım..."

"Güle güle."

Kapıda uğurladı Rıdvan'ı.

Yağmur tam kesilmişti artık. Kumandanlığın bahçesindeki çiçekler, allı, morlu, sarılı, pembeli gülümsüyordu. Serin yelle sallandıkça ağaçların parlak yeşil yapraklarından damlacıklar düşüyordu yere. Az sonra yel durur, hava sıyrır, güneş çıkar...

Polis şoför, cipi çeviriyordu.

"Hayır." dedi Rıdvan. "Doğru git."

Cip, çalınan, söylenen, kahkahalar yükselen düğün salonunun önünden geçerken şoför anlamlı anlamlı baktı, biraz da yavaşladı. İkinci kattaki salonu güçlü neonların ışığı parlatıyor, parlaklık neredeyse sokağa vuruyordu.

"Yürü, yürü..." dedi Rıdvan.

Ne de çabuk yayılıyor diye geçirdi içinden. Üstelik polislerden bile sakladık. Kulağına gelen şen sesler, gözüne dolan parlak ışıklar kendi düğününü anımsattı. Gökyüzünde boşalmış bulutlar uçuyor, ardındaki kıpırdayan mavilik, yunmuş yıkanmış yapraklar, topraklar, taşlar kadar temiz görünüyordu. Günün batmasına vardı daha. Ama akşamın hüznü çöktü içine. Yağmur sonlarının insana verdiği o serin, duru erinci duyumsaması gerekirdi. Üstelik o sesler, ne canlı, ne eğlenceliydi. Ama bağdaştıramamıştı içinde, doğayla düğün şenliğini.

"Savcının evine."

Yenievleri sıra sıra solda bırakıyorlardı. Şu Mustafa öğretmenin evi... Şu da Yılmaz öğretmeninin evi...

"Dur. Sen burda bekle. Ben Savcı Bey'le konuşacağım. Bak, işte orda." ‘

Genç Savcı, evinin önünde, yeni aldığı kırmızı murat arabasını yıkıyordu. Hazır yağmur yağmış, otomobili ıslatmış, tozunu,

toprağını götürmüştü. Ona düşen de suyunu almak. On yaşındaki oğlunun eline de bir bez tutuşturmuş:

"Hayrola Komser?.. Şunu bu arada silivereyim dedim. Yarına bakarsın, bir yere gidecek oluruz, bizimkileri alıp. Hoş, buralarda da piknik yapılacak bir yer olsa..."

İstanbul'lu Savcı, seve seve düşmüştü buralara. Daha iyi bir yer ummuştı, ama olmamıştı. Genç yaşta saçlar dökülmüş, sırtında bir kısa kollu, silip silip suyunu sıkıyordu bezin:

"Bak Doğan, orasını iyi sil." derken İstanbul çocuğu değildi sanki.

"Evet, Rıdvan Bey?"

"Savcı Bey, size anlatacaklarım var."

"Anlat. İçeri mi girelim?"

"Yoo, hayır."

On yaşında çocuğa duyurmadan, arasına susarak anlattı Rıdvan. Sonunda otomobili filan unutmuştu genç Savcı. Kıyıya çekildi. Yenievlerin önünden uzanan, ilerde kentlerarası asfalta kavuşan incecik delik deşik eski yola baktı. Üzerinde su birikintileri, günün ışınlarını yansıtıyor. Ötelerdeki, yeşili de, sarısı da yağmurun ıslaklığıyla koyulaşmış uçsuz bucaksız kıraç topraklara dalıp gitti. Kimi bölgeleri güneşli, kimi bölgeleri bulutların gölgesinde. Başını kaşdı:

"Yani ben ne yapacağım?"

"Sizin bileceğiniz iş, Savcı Bey. Ben emir kuluyum. Benden söylemek."

"Kaymakam Bey'e de söyledin mi?"

"Söylemedim."

"Bir de ona anlat bakalım. Şimdi ben kalkıp ele alamam. Alabilir miyim, söyle?"

"Bilmem."

"Burası sıkıyönetim dışında, ama durumu biliyoruz. Zaten bizim haberimiz yoktu anarşistten. Onlar öğrenmişler, izlemişler, gelmişler. Görevli onlar. Yani anlayamadım, senin bir endişen mi var?"

"Yok, efendim, yok."

"Öyleyse? Niye geldin öyleyse? Yo, yooo, iyi ettin, bilgi verdin. Ama diyeceğim, bizim için yapacak bir şey yok. Bırak, ne

yaparlarsa yapsınlar. Bildikleri bir şey vardır elbette. Bana da gelip sormadılar. Madem seni bulmuşlar, tabii, elinden gelen yardımı yapacaksın sen de."

"Tabii yapacağım."

"Öyle ya, görevimiz... Bana gelselerdi... Doğan, şist, oğlum, yere düşürdün o bezi, çamurlu, boyayı çizer. Yıka güzelce, sonra sil... Hah!.. Evet, ne diyordum?"

"Şey..." dedi Rıdvan. "Size gelselerdi?.."

"Ha, evet, bana gelselerdi, bildiğinizi yapın diyecektim ben de. Senin gibi."

"Hoşçakalın Savcı Bey."

"Güle güle. Teşekkür ederim."

Komser Rıdvan, oğlanın yanağını okşadı yalandan. Çamurlardan sakına sakına cipe gitti. Binerken Savcı'ya baktı. Elindeki bezi sıkıyordu o, otomobiline bakıyordu bir yandan. Sonra işine koyuldu.

Savcı Bey ilgilenmedi diye düşündü Rıdvan. Niçin ilgilen-sin? Tezelden gitmek istiyor buralardan. Tavşan boku. Ne kokar, ne bulaşır. Kaymakam Bey'e gitse?.. Ne diyecek? O, bundan beter. Beni görmemiş ol, der çıkar işin içinden...

Düğün salonunun önünden geçerken şen kahkahaları daha az işitti bu kez. Uzaklaştıkça gerilerde kalan sesler, şarkılar, bağırışmalar sanki içinde kayboluyordu. Bir daha hiç gülmeyecek, hiç coşup oynayamayacak gibi geldi ona. İçini karartan hüznün, ömürboyu sürececek bir hüznüdü sanki.

Jandarma Kumandanlığının önünden geçiyordu cip. Kumandanı bir manga eri karşısına dizmiş gördü. Ne olacaktı bugün yarabbi? Bir bilseydi. Tanrı vere de, Hakkı Şepitoğlu söylemese anarşiste. Söylerse kendi bileceği iş. Budalalık eder. Bu sınavı kim açmıştı? Kim başlatmıştı bu oyunu? Hemen de kabul edivermişti görevli uzman. Neden? Onun da bir bildiği vardı. Var mıydı bildiği, yoksa oyundan hoşlanıyor muydu o da? Oyun mu bu? Yoksa sınama mı? Kendine gel Rıdvan, şakası olmaz bu işin. Oyunu, sınaması olmaz...

Yüreğine köz düştü, dağladı. Eyvah! Ben başlattım bu oyunu, ben!..

Doğru Karakol'a gitti.

Düğün salonunda cümbüşçü Kâmil'le karısı Hayati oyun havaları çalıp söylüyor, gençler ortada sakır sakır oynuyorlardı coşkunlukla. Ahmet de katılıyordu arasıra. İçerlerde bir yerde, içki düzenini kurdurmuş, gidip gelip atıştırıyor, kimi gençlerin iki tek yuvarlamalarına göz yumuyordu. Yeter ki eğlensin! Yeter ki coşulsun! Oynarken Sinan'ı da çekmek istiyordu ortaya. Ama Sinan, Ahmet'in ona hiç yakıştıramadığı kayınbabalara özgü bir ağırbaşlılıkla oturuyordu karısına yakın bir yerde erkekler arasında. Ne içeri girip rakı içiyor, ne de oyuna kalkıyordu. Boyuna iğreti bağladığı kravatıyla sözde efendiydi. Ahmet'in coşkunlukta azıttığını gördükçe karısı Hatice küplere biniyor, kötü kötü söyleniyordu içinden. Bir ara yanından geçerken ceketini çekti, fısıldadı:

"Otur gayri, Sinan Efendi'den ibret al!"

Saniye de kocası sünepe Tevfik'e kaşgöz ediyordu uzaktan. Katılsındı araya, kaynaşsındı, çıkıp oynasındı o da. Neden el gibi oturuyordu köşede? Onların düğünü bu! Biraz eğlen, sokul! Ne bu kendinden geçmiş, duvara yapışmış gibi oturuş öyle?

Hakkı'nın sessiz sessiz, ağırbaşlı dolaşması, anasının gözedip çağırmasına uyup arasıra yanına gitmesi pek beğenilmişti. Genç kızlar fısıldaşıyor, limonata, gazoz içen kadınlar imrenerek bakıyorlardı. Ama Münevver, ille de Münevver. Oğlan analarının dilinden düşmeyecekti bu güzellik. Doğrusu ya, tencere yuvarlanmış, kapağını bulmuştu. Bu kız büyük yerlerde olsa, hani o filmlerde yakışıklı oğlanlar var ya, öylelerine, hem de zenginlerine karı olurdu. Ama bu da iyiydi işte, yine kadir gecesi doğurmuştu anası. Pekâlâ okumuş, okuduğuna dellenmemiş, durmuş oturmuş bir delikanlıya varıyordu. İkisini de kadir gecesi doğurmuş anaları.

Cümbüşçü Kâmil'le karısı yorulunca, akerdeonla mandolin acemice bir dans havasına başladı. Hakkı, nikahın kıyılmasından sonra alkışlanırken dans etmişti Münevver'le. Dansı daha iyi beceriyordu kızlar. Münevver, üçüncü dansa kardeşi Raşit'le kalktı. Tanrı için oğlan da ablası gibi pek güzel, pek yakışıklıydı. Öteki kızlar da erkek kardeşleriyle, açıkta kalanlar da kız kıza

dans ettiler. Salonda ayrı bir köşeye oturtulan, biraz da yerleşmiş memur hanımlarının çocukları, kızlı erkekli arkadaşlık ediyorlar, dansa öyle kalkıyorlardı.

Mustafa'yla Yılmaz öğretmen, yanlarında hanımları geç geldiler düğüne. Yılmaz Akça'nın karısı Ülker İzmirli'ydi. Liseyi bitirip Yılmaz'la sevişerek evlendikten sonra toplum üstüne düşünmeyi geliştirmişti kendince. Halktan kaynaklanan her şey, ilerici, ilginçti ona göre. Töreye uygun, gerçek bir düğünü görme kaygısıyla koşup gelmişti buraya.

Hakkı'yla Ahmet, merdivende karşıladı onları. Oturttular. Ülker, gözünü alamıyordu gelinden. Yanaklarından öptü. Ah, ne şeker, ne cici bir kızdı öyle! Bak sen, neler, neler bulunuyor şu düz damlı çatıların altında! Söyleseler inanmaz. Melâhat Hanım, kime benziyor bu güzel kız? Kime? Bil bakayım, kime? Vallahi billahi Liz bu. Liz Taylor. Onun genç kızlığı sanki. Ondan da güzel ayol! Yanakları dolgundur Liz'in. Gelininse uyumlu. Ondan da güzel, ondan da cici...

Oturmuşlardı. Hüsnü yabancı durmayı ayıp saydı, yanlarına geldi. Oyun havası başlayınca gençler kalktılar. Mustafa öğretmen, Hüsnü'ye:

"Hani ya? Neden kalkmıyorsun?" dedi.

Hüsnü de fırladı ortaya. Lisedeyken, halk oyunları çalışmalarından edindiği ayak oyunlarını döküverdi. Kollarının, ayaklarının, omuzlarının, başının, saçlarının dökülüşünün düzünü, yalnız çalınan havaya değil, içinde duyduğu sevince de uydurdu. Genç konuklar alkış koparmışlardı birden. Alkışlar çalgı oldu kulağında, daha da coşturdu onu. Uyumun dışında kalanlar kıyıya çekilip seyrettiler Hüsnü'yü. Fısıldaşmalar oldu:

"Damadın arkadaşımı! Hakkı'nın arkadaşımı!"

"Düğüne gelmiş! Düğüne gelmiş!"

Cahit, Hüsnü oynarken ortaya çıkmamıştı. Bön bön baktı Hüsnü otururken. Delikanlının iç sevinci, alnında biriken yorgunluk terlerine de uymuştu; kıvançla gülüyordu yüzü. Çılgınca alkışlar, doruğa ulaştırdı düğün eğlencesini. Ondan sonra kalanlar, aynı düzeyde sürdürmek istediler eğlenceyi, ama tutturamadılar. Dışarda hava kararırken öğretmenler kalktılar. Onları birkaç konuk daha izledi.

Eğlence, bağırışma sönmeye yüz tutmuştu artık. Başından beri oğlunu kurum kurum seyreden Raziye dualar geçirmeye başladı içinden. Herkes hoşnuttu düğünden, damattan, gelinden, nazar degecek diye yüreği titriyordu. Yanında kardeşi Hesna, Tahir, Hatice, Saniye, Ayşe gelin.

"Maaşallah! Çok güzel oldu."

"İyi oldu, iyi oldu."

Ahmet sokuldu:

"Teyze, nasıl memnun musun?"

"Çok şükür. Sayende."

Ahmet ondan ayrıldı, Sinan'ın yanına gitti:

"Nasıl Zübeyd'anım kardeşim, memnun musun?"

"Elbet memnunum."

"Aşkolsun Sinan, bir ortaya çıkmadın be!"

"Geç geç. Bize yakışmaz!"

Gümbür gümbür kakhaha attı Ahmet. İçki başına vurmuş, gözleri parlıyordu:

"Daha gençsin Sinan! Kaynata oldum diye bırakma kendini!"

Zübeyde kadın, kocası yakışanı yaptı diye başka biçim kurumluydu. Ahmet biliyordu. Karısı Hatice çok ütüleyecekti kafasını evde, köyden gelme Sinan'ı örnek gösterecekti.

Gelin'le damat el öptüler. Münevver, bir yarısını temelli bırakıyormuş gibi uzun uzun sarıldı kardeşi Raşit'e. Alkışlar arasında indiler gelinle damat. Otomobillere bindiler. Kornalar sonuna dek çalınmadı artık.

Oğlan evine varıldığında üç otomobil kalmıştı. Gençler vardı ortada, bir de Ahmet:

"Hakkı," diye fısıldadı, "yatsı namazına gideceksin ha! Usul-dendir, anan çok istiyor. Aman unutmasın diyor. Git oğlum, olur mu?"

"Olur."

Ahmet, Hakkı'dan söz aldıktan sonra gitti.

Gelin'i yukarı sofaya, bir sandalyeye oturtmuşlardı. Hakkı'yı aşağıda bekliyorlardı arkadaşları. Cahit, Hüsnü, Necmi, mahalle-den eski arkadaşları, Gültekin. Hakkı inince sokağa çıktılar.

"Dur bakayım oğlum." dedi Raziye.

Gençler kapı önündeydi. Hakkı döndü. Yüzü gülüyordu:

"Ne var anne?"

Raziye'nin yüzü de gülüyordu, ama ağlamaklı, hüzünlü. Söyleyeceği hiçbir şey yok. Seyredecek oğlunu. Dualar geçirdi içinden:

"Tû tû tû!" diye üfledi. "Allah kem gözlerden saklasın."

Gençler hoşgörüle izlediler. Hakkı kapıdan çıktı. Caminin yolunu tuttular.

Ulu Caminin önünde, çeşme başında durdular. Necmi'yle iki arkadaşı abdest almaya hazırlandı.

"Benim abdestim var." dedi Hakkı onlara.

Hüsni, bir ağacın altında, Gültekin'le yanyanaydı. Hakkı yanlarına geldi:

"Sen git Gültekin'le."

"Ayıplamazlar mı?"

"Neden ayıplasınlar?"

"Ben de sen'nen namaz kılmak isterdim, ama..."

Hüsni, kardeşi Zekiye'nin cuma namazlarını kaçırmayan nişanlısını düşünmüştü. Düğün salonundaki oyunuyla, alkışlarla hâlâ erinçliydi içi:

"Abdestim yok." diye ekledi.

Hakkı, Gültekin'in önünde söylemekten sakınmadı:

"Benim de yok, ama temizim."

"Ben de temizim. Bu sabah hamama gittik ya."

"Zorlama kendini. Annem istemese namaza gelmezdim ben de."

Hüsni, Hakkı'nın çevreye saygısını biliyordu. Hiçbir şey yitirmezdi camiye gitmekle. Düğünün süreciydi bu tören. Tören her yerde, her işde bulunur.

"Namaza geleceğim."

Gültekin, çok konuda, bir haftadır dinlemişti Hüsni'yü. Yeni bir şey öğrenme merakıyla kulak yeriyordu şimdi de:

"Namaz kılacak mıyız Hüsni abi?"

"Gönlün bilir."

Hakkı, Hüsni'nün bir köşeyi döndüğüne inandı. İstanbul'da bıraktığı gibi devrim bağınağı olmadığına bu sözü de kanıttı:

"Öyle ya. Ne kaybedersin?"

Bayramdan bayrama namaz kılan Gültekin, abdesti çabuk al-

mayı unutmamıştı. Hep birlikte camiye girdiler. Beş vakit namazı camide yerine getirmeye alışık kasabalılar, birer ikişer damlıyorlardı.

**

Görevli uzmanla yardımcıları, biraz ekmek koparıp arasına peynir sıkıştırıyor, usul usul yiyorlardı. Üstüne de bir iki tane kiraz atıştırıyorlardı. Yüzleri daha çok gölgeleniyordu tavandan sarkan lâmba ışığında. Sakalları kararmaya başlamıştı çünkü.

"Ne zaman tutuklayacaksınız, Sayın Şefim?" dedi Komser.

Şef, dilinin ucundaki kiraz çekirdeğini, iki parmağının arasına aldı, attı:

"Tutuklatırız."

Genç Komser, harekete geçmekten yanaydı. Oyunun bir an önce sona ermesini istiyordu. Güvey eve gidecek, gelinle yalnız kalacak. Ama sonra ne olacak? Kara kuru oğlan ne zaman söyleyecek? Sınamayı ne zaman başlatacak? Ona düğünden sonra söylemesini tembih etmişti. Eee?.. Düğün bitti. Vay çocuğa! Vay yeni damadın başına gelene! Uyan Rıdvan, uyan! Bu senin işin! Senin buluşun bu! Sen başlattın oyunu!..

"Ne zaman tutuklarız?"

"Düğün bitti mi?"

"Az önce söyledi Esat. Bitti. Camiye gitmişler. Biraz sonra, belki de şimdi eve gitmiştir anarşist."

Şef, kuşkusunu gizleyerek uzun uzun baktı. Komser gözlerini kaçırdı ondan.

"Belki gitmiştir, Komserim. Ama hani fırsat verecektik arkadaşına?"

"Ne fırsatı?"

"Kendini temize çıkarma fırsatı."

"Baskın verince, anarşisti yakalarsak temize çıkmış sayılmaz mı?"

Polis polise konuşuyorlardı yine. Aralarında gizli bir yarış vardı sanki. İkisi de birşeyler söylüyor, ama sözlerinin altındaki niyetleri deşiyorlardı.

"Hele biraz daha bekleyelim." dedi Şef.

Eninde sonunda söyleyecekti Hakkı. Ya bir yolunu bulup kendi gidecek ya da bir kâğıt yazıp ulaştıracaktı arkadaşına. Çünkü... Çünkü'sü belli, açık... Kendisi de evli, çocuk babası. Evlenmeden önce bunca kadınla düşüp kalkmış. O heyecanla gerdeğe girilmez. Öğrendiğini bir sonuca ulaştırmadan sevip okşayamaz kızı. Yüzü güldü Şefin, başını salladı:

"Bekleyelim, bekleyelim."

Komser Rıdvan da, elinde olmadan ona uydurdu yüzünü. Ama ekşi ekşi gülüyordu:

"Olur, Sayın Şefim, bekleyelim. Madem öyle uygun gördünüz..."

Acaba ne umuyor beklemekten, diye geçirdi içinden. Az önceki, sorulu-yanıtlı düşünceler sürüp gitti kafasında. Uyan Rıdvan, uyan! Vay çocuğa! Vay başına gelene! O heyecanla nasıl okşar? Nasıl sever kızı? Ne yapar? Ne yapması var mı? Önce heyecanını önlemek ister. Akıllıysa yarına bırakır gerdek işini. Hayır, bırakmaz! Ya ne yapar? Gider. Gider mi? Kağıt mı yazar? Bir yolunu bulup ulaştırır haberi. İşte, o zaman... Ne oldu Rıdvan? Niye şaşırdın? Hani ne diyordun sen? "El mi yaman, bey mi yaman?" Kim yamanmış?..

Değerini yeni anlamışcasına, saygılı saygılı gülümseyerek övgüyle baktı Şefe:

"Anladım, Sayın Şefim, anladım." dedi. "Yamansınız doğrusu. Bu iş uzmanlık işi. Bizim gibi taşra polisleri içinden çıkmaz."

"Ne anladın?"

"Çocuk söyleyecek arkadaşına."

"Elbet söyleyecek. Beklediğimiz de bu, değil mi? Bize kanıt gerek, tanık gerek."

Yapma övgülü o gülümsemesini yine maske gibi yüzünde tuttu Komser. Yenilgiyi acı acı duyumsadı içinde, masanın ucuna bön bön dikti gözlerini.

"Ne o Komser? Pek şaşırdın sen?"

O da ne? Kitap gibi okuyor adam, içinden geçenleri. Başını kaldırdı:

"Şaşırdım, Sayın Şefim. Düşünüyorum da... Biz ne zaman sizin gibi olacağız! Ne zaman bileceğiz işimizi?"

Şef, yine başını salladı. Ama inanmamış gibi. Sanki süzüyor Komser'i:

"Bilirsiniz, bilirsiniz. Siz de öğrenirsiniz. Haa, Komserim, sen şimdi kumandana git. İlçe'nin çıkışlarına, anayol kavşaklarına tezelden nöbetçi diksın. Elleri de şu fotoğrafları versin... Verin Komser'e."

Yardımcılarından genç görüneni, cebinden çıkardığı çoğaltılmış fotoğrafları uzattı:

"Alın. Beş tane."

Komser'in uzanan ellerine baktılar dik dik. Ateş tutarmış gibi olmamıştı Komser:

"Hüsnü Kaşlı mı bu?"

"Evet."

"İsterseniz çağırtalım kumandanı, buraya gelsin."

"Gerek yok. İşbilir, güvenilir çocukları yollasın kavşaklara. Emir, yakalamaları."

"Başüstüne Sayın Şefim." diye yürüdü Komser. "Çay mı, kahve mi, Şefim? Çocuklara söyleyeyim, getirtsinler." ,

"Ben içmem. Sor arkadaşlara. Şu koltukta kestireyim biraz."

"Yatacak yerimiz var karşı odada, ama..."

Nöbetçilerin uzandığı yatağı uzmanın beğenmeyeceğini biliyordu.

"Az bir şey. Yarım saat kadar... Sonra dipdiri kalkarım. Çay kahve de içerim."

Komser Rıdvan duraladı. Anlaşıldı, daha uzun sürecekti bu bekleyiş.

"Peki, ben hemen gideyim. Belki arkadaşlar da dinlenmek isterler."

Komser çıktıktan sonra uzman, ortadaki ufak masayı ayaklarının altına çekti, uzattı.

"Şef," dedi gençten yardımcı, "bu ne diyor allahaşkına?"

"Konuşuyor öyle. Bırak konuşsun. Onun gibileri bilirim ben. Bu Komser sözde yasacı. Senin anlayacağın Anayasacı..."

**

Camiden çıkınca Hüsnü'yle Gültekin Hakkı'dan ayrıldılar.

Nuri, onların yanına sokulmanıştı camide. Onlardan ayrı secde etmiş, namaz bitince hızlı hızlı yürünüşü Hakkı'dan önce eve varmak için. Hakkı, yanında Cahit, Necmi, iki arkadaşı, camiden çıkarken onlara katılan mahalleden üç kişiyle ıslak yollarda ilerledi. Damadın gerdeğe girerken aşırı gürültüden yana olmadığını seziyorlar, yüksek sesle şakalaşmıyorlardı. Zaten geleneğe uyup ınamı da yanlarına alsalardı, belki bu kadar bile söyleşemeyeceklerdi.

Islaklıktan kara kara görünen taşların arasında, üstleri kurumuş taşlar beyaz beyaz beneklemişti sokakları. Yağmur sonrasının ısıracı serinliğinde hızlı hızlı yürüdüler. Karanlık sokaklardan, hazır giysiciler çarşısından, taş köprüden geçtiler.

Eve yaklaşırlarken daha bir hızlandı ötekiler. Cahit geride kaldı, sokuldu Hakkı'ya:

"Sana birşey söyleyeceğimi." dedi gecenin karanlığına bakarak.

"Ne? Söyle."

"Senin arkadaş anarşistmiş." dedi Cahit çabuk çabuk. "Kacakmış. Görevliler gelmiş yakalamaya. Bugün Karakol'a çağırıldılar beni, sordular."

"Ne zaman?"

"Düğünden önce."

Hakkı, Cahit'le birlikte, kapı önünde delikanlıların arasında buldu kendini. Kapı açılır açılmaz kahkahalar yükseldi, sırtına yediği yumrukla düşeyazdı. Dizlerinin bağı çözülmüştü. Kapı kapandı, Cahit'i arayarak ardına baktı; yok. Ağabeyi Nuri, alt odanın kapısını açtı, girdi içeri. Anası, okuyup üfleyerek duruyordu karşısında:

"Çık yukarı, oğlum."

Bastığı yeri bilmiyordu Hakkı. Haa, evet, yukarı çıkacak. Zaman kopuverdi birden içinde. Anasına yalandan güldü. Raziye, daha büyük bir gülümsemeyle yüreklendirdi oğlunu.

Hakkı, merdivenlerin gıcirtısını duydu yalnız. Üst sofaya ayağını attığında gelin odasının kapısı açıldı. Bir kadın çıktı; mavi gözleri bilmiş bilmiş gülüyor. "Her şeyi öğrettim gelin kıza. Hadi bakalım, sarılışın, koklaşın. Mutlu olun, sen de işini bil, e mi?" diyor sanki.

"Allah bir yastıkta kocatsın, oğlum."

"Sağol yenge."

Ardından baktı. Merdiveni iniyor kadın. Ha, öyle ya, Münevver'e de öğretirler, gelinin yanına yenge katarlar, o kadın bu... Döndü. Çizgi gibi bir ışık vuruyor kapı aralığından. Açtı, girdi. Ardına bakmadan kapadı.

Düğünde bol bol seyrettiği Münevver'e güldü önce, ama yaktan alamadı gözünü. Pembe saten yorgan yeni, beyaz çarşaf, yastık yüzü işlemeliydi. Eve bir zamanlar, belki de ağabeyi evlenirken alınan soluk abajuru başucuna yerleştirmişler. Neden hep yatağa bakıyor? Bu yatağı, bu yorganı, çarşafı götürecek gideceği yere. Ama boyası dökük demir karyola ağabeyinin. Onu da götürecek değil ki...

Başını çevirdi. Münevver'i saran beyaz gelinlik kıpırtısız duruyordu öylece. Gelin telleriyle süslü duvağın arasında gözlerini gördü, kaşlarını, dudaklarını, yüzünün rengini gördü, o Münevver değil, koluna alıp otomobile bindirdiği değil. Düğünde gülücükler yağdıran gelin değil. Dupduruydu yüzü. Bakışları ürkek, kaçkın.

Yaklaştı. Ellerini tuttu. Buz gibiydi bu eller. Yoksa kendi elleri çok mu sıcak? Sağ elini kaldırdı kızın, avuçladı. Uzun uzun baktı, tırnakları kırmızı cilâlı beyaz parmaklara. Yüzünde boya yoktu kızın. Belli belirsiz bir kırmızı sürmüş dudaklarına. Gözleri, kaşları boyalı değil, düğünde iyi görememiş. Kendi rengi Münevver'in. Tamam, ne iyi etmişim de burdan evlenmişim ben. Nasıl da buldular bu kızı bana? Benim karım bu, gelinim bu. Bir yastığa baş koyacağım bu. Çocuklarımın anası bu olacak...

Ama neden sevinemiyor? Sevinemiyor, hiç ummazdı çünkü, beklemezdi bir odada yalnız kalacağı kızın böylesine çarpıcı olduğunu. Yüreğim tıp tıp vuruyor. Neden vuruyor? Elbet vuracak. Bu kız onlar gibi değil. Birini üniversitede tanıdım, birini sokakta. Biri tepesinden basılmış gibi kısacık boylu, kalın bacaklı. Öteki sırık gibi, saçları salkım saçak, gülerken dişlek... Aman, neler de gelir aklıma... Ben Münevver'i biliyorum. Lise sondayken ortaokuldaydı o. Demek o zamandan biliyormuşum Münevver'i. Biliyormuşum da onun için ses çıkarmamışım sözünü et-

tiklerinde. Uzaktan gösterdiklerinde de böyle miydi? Değil. Ka-
çamak hiçbir şey iyi görülüyor...

Bakışları, iki avucundaki elin üzerindeydi. Çevirdi eli:

"Bu ne?"

Münevver'in serçe parmağı boğumunun üstündeki al nokta-
cığı gösterdi.

"Kına."

"Bu kadarcık mı?"

Münevver'in bakışları titredi:

"Siz sevmezsiniz diye..."

"Doğru. Sevmem. Sen sever misin?"

"Neyi?"

"Kınayı?"

"Ben de sevmem. Sizin gibi."

"Sen de bana."

"Olur."

Hakkı elini kaldırdı, çenesini tuttu Münevver'in. Sol eliyle de
kızın elini tutmayı sürdürdü. Cahit'in yüzü geldi gözleri önüne.
Bakışlarının anlamı değişti Münevver'in.

"Olur mu?" dedi yine.

İkinci kez sormasının nedenini, genç kızlık güdüsüyle algıla-
dı Münevver. Gülümsedi:

"Olur." dedi yine.

Avucunu yüzünde gezdirdi kızın. Kayıyor eli. Biraz daha
yaklaştı. Duvağını tuttu:

"Çıkarayım mı?"

Münevver, başını eğdi utançla. Bunu boyun eğiş olarak aldı
Hakkı. Gözleri önünde beyaz duvak. Şey... Cahit ne dedi? Hüsnü
anarşistmiş. Çocukluğundan beri kıskançtır Cahit. Karanlıkta bi-
le gördüm, kapı önünde. İçi götürmüyor. Nasıl pis pis ışıldadı
gözleri? Kıskanç. Gelini gördü. Oysa ben ne yaptım ona? Cüm-
büşçü Kâmil çalıp söylerken oynamaya kalktı. O zaman da öyle
bakmadı mı? Köçek... Köçek gibi oynadı. Cümbüşçü Kâmil san-
ki maske takmış. Yürekten söylüyor belki, ama yalandan söylü-
yor gibi...

"Çıkardım mı?"

"Çıktı."

"Dur, şöyle koyayım. Oturalım mı? Gel..."

Elinden tuttu, yatağın üstüne çekti. Yanına oturdu... Cümbüşçü Kâmil'in elleri kıvrak, sesi kart. Nasıl yürekten söylüyor? Yürekten değil... Yürektenmiş gibi... Maske var sanki yüzünde. Süzgün gözleri, buruşuk yüzü, ağzını açtıkça görünen uzun dili, iri dişleri...

Adamın sesi büyüdü kulaklarında. Başı uğulduyor. Omuzlarından tuttu Münevver'i:

"Heyecanlı mısın?"

"Evet."

Sesi pürüzsüz kızın. Köylüymüş Münevver'in babası. Öyle diyorlar. Öylesi var mı? Ben bilmiyor muyum? Oh, neden uğulduyor başım?

"Ben de heyecanlıyım. Biliyor musun? Buraların bir geleneği var, Münevver. İyi bence. Damat eve girerken sırtını yumruklarlardı. Neden, bilir misin?"

Münevver suskun. Ürkek, korkak bakıyor. Hakkı okumuş çocuk. Okumuşlukla karışık bir şey söyleyecek belki. Yoksa bu odada güvey yumruklamanın nedeni mi araştırılır? Okumuş da ondan. Ne desin? Başını hem bilir, hem bilmez anlamına salladı.

"Heyecanı önlermiş." dedi Hakkı. "İnsana heyecanını unutturmuş."

Sağ eli Münevver'in sırtında. Kız da sanacak ki sözlerimi, kendisine gerilimini unutturmak için... Yok, yok, birden kalkışmam. Sırası değil daha... Git be adam!..

Kovamıyordu gözünün önünde beliren suratı, Cümbüşçü Kâmil'in hayâlini. Hep söyleyecek mi? Hep bağırarak mı kafamın içinde? Cahit'in suratı sanki. Ne dedi o bana? Hayır, Cümbüşçü Kâmil. Ama o da kara yüzlü, Cahit gibi çökük avurtlu. Ağzını açınca görünüyor; beyaz dişli, iri iri...

Sol eliyle de çenesinden tuttu Münevver'i. Başını kendine çevirdi. Onu kendine veren, bir odaya bırakıveren Tanrı mı? Raslantı mı? Akıllılığı mı? Deliliği mi? Beni deli etti Cümbüşçü Kâmil'in kara suratı. Git be adam!..

Yaklaştı. Ten kokusu, soluk kokusu geldi burnuna. Dudakları kızın dudaklarına değdi, yanağına kaydı. Yine dudaklarına değ-

di. Soğuk. Oh, bir türlü ısınamıyorum. Oysa terler birikti alnımda...

"Oh..." dedi gülerek, kıza baktı.

Cahit ne dedi? Cümbüşçü Kâmil'in şarkıları bu kadar sürme-se kafamda. Ne gürültülü düğün?...

"Ben ceketimi çıkaracağım."

Ceketini çıkarırken ayağa kalktı kız, elinden almak istedi.

"Yok, yooook... Ben asarım."

Yüklüğün tutamağına astı ceketini. Ben Cahit miyim, diye geçirdi içinden. Cümbüşçü Kâmil değilim ben...

Münevver ayakta duruyor uslu uslu. Daha da soyunmasını mı bekliyor? Yoksa yatalım anlamına mı geldi ceketimi çıkarmam? Mustafa Hoca söylemedi, ama her halde böyle bir anlamı olmalı ki... Kız ne zaman soyunur? Nasıl soyunur? Yok, yok, yapamayacağım... Cahit dedi ki: Hayır, önce bir güveyliği sürmeli... Ağabeyim odaya girdi ama, dışarda anam bekliyor... Kapıdan çıkıveren bilmiş kadın gitti mi? Tüh be! Hiçbir şeyi öğrenmemişim. Ama o kadın öğretmiştir Münevver'e. Soyunursa soyunur, soyunmazsa... Can atar gibi giremez ya yatağa... Öyleyse bir yolu yordamı olmalı... Öneri erkekten gelir. Kuşkusuz öyle...

"Yatalım mı?"

Münevver duruyor yine. Soyunamaz, yardım etmeli. Eee, gelinliğinin iki çitçitini çektim işte. O duruyor. Baştan aşağı ben mi soyacağım? Bakalım, ne çıkacak içinden? Bir yolu, bir yöntemi olmalı bunun. Haa, evet, çok duydum, şimdi anımsıyorum... Güvey gelin odasında namaz kılarmış. Öyle mi yapsam? Ardımı dönünce, kimbilir, belki o da... Yok, yok namaz kılamayacağım. Ama şöyle çekilip arkamı döneyim, namaza duracakmış gibi... Kible neresi? Öf! Münevver'e sorsam, bilir mi ki? Cümbüşçü müsün, nesin? Çekil be! Yeter!

Uzaklaştı pencereye doğru. Perde aralığından geceyi gördü. Karşı evlerden görünür mü içerisi? Perdenin iki ucunu kavuşturdu. Perdeler de yeni. Elbet gelenektir. Gelin odasını düzecekler elbette.

Perdelerin arkası karanlık. Cahit orda mıdır şimdi de? Dedi ki... Yok, yok, Cahit şakacıdır, şaklabandır. Olur mu hiç? Terslikler bunca mutlu bir günü bulur mu? Mutlu muyum? Mutlu-

yum ya!.. Böyle bir karım olacağını, düşümde görsem inanmazdım.

Ardında bir hışırtı. Soyunuyor işte. Oh, beni bir dertten kurtardın, Münevver!.. Ama derdin büyüğü, Münevver, Cahit iti... Böyle şaka mı olur? Bak, Cümbüşçü Kâmil kafamın içinde, boynuna ötüp duruyor kart sesiyle. Oysa ben... Gerdek gecesi... Evet, evet. Kına gecesi, süslü otomobil, şarkılar, türküler, oyunlar, evet sonra gerdek gecesi... Kınayı da yaktırmamış eline, ben sevmem diye... O da sevmezmiş!.. Ama evdekilerin gönülleri hoş olsun diye serçe parmağının içine, boğumuna, minicik kondurmuş. Ben de namaza gittim, gönülleri hoş olsun diye. Hüsnü bile geldi. Ne? Hüsnü anarşist mi? Buraya kaçmak için mi gelmiş?..

Döndü. Münevver yatağa yeni girmiş. Yorganın ucunu çekiyor. Beyaz gelinlik, köşedeki sandığın üstüne serpilmiş. Çabucak serpilmiş, belli. Neler de geliyor aklıma? Ya korktum gerdek gecesinden, yada...

Cümbüşçü Kâmil'in iğreti suratı belirdi yine. Olanca gücüyle bağıyor kart sesi... Evet, korktum da ondan. Tabii korkarım. Bir sınavdır her genç için. Hele buralarda...

Soyundu. Soyunmasını izliyor mu Münevver? Birden başını kaldırdı, bakışlarını yakaladı. Bir gülüş donup kaldı kızın dudaklarında. Utanmış... Ama ben?.. Ben güldüm mü?.. Güldüm tabii... Ama içim gülmüyor, neden? Tabii, gerginim de ondan...

Atlet, don kaldı Hakkı. Hayır, giymeyeceğim pijamayı. Orda katlı duruyor. Her şeyi ne de düzeninde düşünmüşler! Hele Münevver'i, hele bu kızı!.. O nasıl tasarlardı bu geceyi? Böyle tasarlardı elbette...

Elbet böyle, diye geçirdi içinden, yorganı araladı, girdi altına. Yatak soğuk. Ama Münevver ısıtır şimdi. İşte, bir sıcaklık geliyor ondan, ılık ılık... Isınmak, kızı da ısıtmak... El yordamıyla dokundu... İşte, işte, dokundum, memeleri... Sarılayım... Katı, sert, yok yumuşak... İyi kavrayamadım, acemiyim ben... Daha öpmesini bilmiyorum. Dudağımı yapıştırıyorum, oysa... ama gözümün önünde! Git be adam! Hayır, kuruntu benimki... Önce soyunmalı kız...

El yordamıyla dokundu. Münevver belini gerdi, kaldırdı. Ya-

kaladı kızı... Yok, önce bir görmesi gerek. Yorganı kaldırdı. Birden eridi Hakkı. Tanrım, dedi içinden, bana verdiğini biliyor musun sen? Sırtüstü yattı. Tahtaları kararmış tavana baktı bir süre. Başı kocaman belirdi orda Cümbüşçü Kâmil'in. Çalıyor, söylüyor, gümbür gümbür bağılıyor, ayaklar yerlere vuruyor. Alkışlar koptu orda, ayaklar oynadı, zıpladı uyum içinde. Canlı, kıvrak. Kimin ayakları bu? Hüsnü'nün. Cahit'i gördü birden. Ne demişti o? Hüsnü anarşist ha! Kaçıyor ha! Görevliler gelmiş ha!

Yataktan çıktı, giyinmeye başladı aceleyle. Kopan zaman birleşmişti içinde. Görmüyordu Münevver'i. Ne gelinliği, ne yatağı, ne yastığı. Ne oldu kıza? Bir kıpırtı...

"Münevver..." dedi soluk soluğa. "Şimdi aklıma geldi. Ben cüzdanımı düşürdüm camide. Çok para vardı içinde."

Acıyla gözlerini yumdu Münevver. Bir eksiği vardı ki, parayı unutturamamıştı ona.

Hakkı çabuk giyinmişti:

"Geleceğim. Şimdi geleceğim."

Kapıyı usulca açtı, usulca kapadı. Giderken gözlerini aralamıştı Münevver, kapıyı kaparken bir kez daha olsun bakmadığını görmüştü onun.

Hakkı'nın karşısına, aşağı sofanın karanlığında, sanki gizli bir köşeden çıkıverdi anası Raziye:

"Ne o, oğlum?"

Hakkı, mavi mavi yanan tüpgazın üstündeki küçük kazanı, anasıyla birlikte gördü:

"Bir şey yok ana, merak etme. Camide cüzdanımı düşürmüşüm. Bulurum. Çok para vardı içinde. Sen ısıt suyu, bekle. Yat istersen, anahtarı ver bana. Şimdi gelirim..."

Kapının sürgüsünü çekti, anahtarı almadan çıktı gitti. Öylece kalakalmıştı Raziye. Arada cebini karıştırır oğlunun. Cüzdanı yok biliyor. Anahtarı da almadı. Niye gitti? Niye gitti yarabbinim? Yoksa gelin olacak, kız değil mi? Dizleri üstüne çöktü. Yığıldı. Omuzları düştü. Gözlerini bir noktaya dikti.

**

Camiden çıktıktan sonra Hüsnü'yle Gültekin eve gelmişlerdi.

Biraz düğünden söz etmişler, Gültekin, konuşmaya doyamadığı konuları açmıştı yine. Artık gidiyordu Hüsnü Ağabey. Ya yarın yola çıkardı, ya da Hakkı ağabeyi görevi başına dönerken ona katılırdı.

Sedirdeki yatağına uzandığında, birkaç sönük yıldızla noktalınmış kara gökyüzünü seyretti uzun uzun. Sıcak yaz günlerinde buraya yattığı zaman evreni düşünürdü. Yıldızların doluştuğu, güneşin, ayın döndüğü gökyüzünün gizi çözülürse mutluluğa erecekti sanki. Ama bir süredir ermişti mutluluğa. Gökyüzünün, yıldızların gizini çözememişti, ama insanın gizini çözmüştü artık. Ortaokulda akıl erdiremediği matematiği, o karışık denklemleri önüne getirsinler, onları bile çözümlerdi. Öylesine aydınlık, açık buluvermişti kafasını. Artık ne Almanya'ya işçi olarak gitmeyi, ne büyük kentlerde oto onarımcısı olmayı düşlemek, ne de futbol alanında yıldız gibi parlamayı kurmak... Onun ayakları işlemiyordu artık, kafası işliyordu, kafası...

Böylece dalmıştı derin uykusuna. Sokak kapısı tak tak vurulduğunda, bir yandan bir yana dönüyordu.

"Gültekin, kapı mı vuruluyor?"

Oğlan bir yandan öte yana döndü. Anası mıydı seslenen? Tak tak vuruldu kapıya.

"Gültekin, kapı mı? Bu kadar erken mi gidecektiniz maça?"

Babasının sesiydi. Gözlerini açtı Gültekin. Gökyüzü karanlık. Tak tak vuruldu kapıya. Babası maç mı dedi, ne? Gerçek, maça gideceklerdi bugün. Hurşit Bey, otobüsün saat sekizde kulübün önünden kalkacağını söylemişti. Güm güm vuruldu kapıya. Şimdi de öteki kanadına vuruyorlardı, sesin gelişinden anladı Gültekin. Kalktı. Elektriği yakıp indi. Üşüdü. Kapıyı açınca gözlerine inanamadı:

"Neden geldin, Hakkı abi?"

Hakkı, top gibi attı kendini içeri. Sesi yüksek çıkmıyordu:

"Hüsnü'yü uyandır."

"Ne var abi? Ne oldu?"

"Uyandır Gültekin, uyandır dedim sana! Dayımla yengemi uyandırma!"

Soluk soluğaydı Hakkı. Rengi atmış, yerinde duramıyordu. Bir iki adım içinde dolaşıp duruyordu:

"Çık yukarı, çağır, gelsin!"

"Sen yukarı çıksaydın!"

"Olmaz! Buraya gelecek!"

Hakkı'nın ne denli öfkeli olduğunu, son sözyle anladı Gültekin. Ardına baka baka yukarı çıktı. Hakkı, öfkesini belli etmekten sakınmıyor, soluk soluğa geziniyordu. Dayısıyla yengesinin seslerini duydu. Akıllı Gültekin'in "Nuri abi geldi." diye bir yalanla onları avuttuğunu da işitmişti. Söylendi kendi kendine. Akıllıymış Gültekin. Akıllıymışız! Ne akıllısı be! Aptalmışız, aptal!

Böylesine acele geleceğini kestirmişti Hüsnü'nün. Pantolonla gömleğini giymiş. Yarı yarıya kaçmaya hazır! Geldi:

"Ne var, Hakkı?"

Hakkı bir süre baktı hırslı hırslı:

"Yavaş konuş! Bu evde konuksun sen!"

"Özür dilerim."

Şimdi de aşağıdan mı alıyordu? Bunlar yalnız anarşist değil ülkeyi bu duruma düşürenler değildi. Mutluluk düşmanıydılar aynı zamanda! Artık başına gelecekleri biliyordu Hakkı. Hem de böyle bir gecede.

Yaklaştı. Gömleğinin yakasından yakaladı Hüsnü'yü. Salladı, salladı:

"Söyle, ulan hergele!" dedi. "Ne istedin benden? Ne istedin ha! Ulan, anarşist olduğunu, polisten kaçtığını niye gizledin benden? Ulan, yapılır mıydı bana bu? Hadi bana acımadın, elin kızına da mı acımadın?"

Hüsnü kendini öylesine bırakmıştı ki, oyuncak bebekler gibi sallanıyordu kafası:

"Hakkı, sakın ol, rahat konuşalım."

"Nesini konuşacaksın it, köpek, kalles? Nesini konuşacaksın? Seni arıyor polisler. Gebertsinler, yakalasınlar, seni düşündüğüm yok. Ya ben ne olacağım?"

Polis sözünü duyar duymaz gözleri açıldı Hüsnü'nün. Hakkı'nın kollarını, hayvansal bir güdüyle silkip attı üzerinden. Yukarı fırladı. Gültekin de koştu peşinden. Az sonra Hüsnü, ceketini giymiş, göründü. Pardesü elindeydi. Gültekin de ceketini giy-

miş, pantolonunu ilikliyor, bir yandan pabuçlarını giyiyordu merdivende. Ahırdaki at kışnedi.

Tahir'le Ayşe dışarı çıkmışlardı:

"Ne oldu, oğlum? Ne var?"

"Babam hastaymış." dedi Hüsnü. "Sağolun, teşekkür ederim teyze. Allahısmarladık."

"Sen nereye, Gültekin, oğlum?"

"Anne, sen gir, ses etme. Ben Hüsnü abiyi yollayayım, gelirim."

"A-a! Hakkı da burda... Senin ne işin var Hakkı?"

Kadın, düğünün üstünden bir gün mü, yoksa iki gün mü geçtiğini sayarak gözlerini kırıştırdı.

Kapıyı çekip çıktılar. Karanlığın içinde hızlı hızlı yürüdüler, yavaş konuştular:

"Ne yapacaksın Hüsnü abi?"

"Kaçacağım."

"Kaçamazsın!" dedi Hakkı. "Senin yerine beni mi yakalasınlar?"

"Ya ne yapayım?"

"Karakola gideceksin, teslim olacaksın. Benim suçum olmadığımı söyleyeceksin."

Hüsnü durdu. Hakkı'nın sözünü delirdiğine verdi:

"Yapamam Hakkı."

Hakkı'nın gözleri görölmüyordu, ama içinin ağladığı sesinden belli oluyordu:

"Yapacaksın Hüsnü. Benim hatırım için. Benim hatırım yoksa kızın hatırı için. Annemi gördün, abimi gördün, teyzemi, dayımı tanıdın, onların hatırı için."

Hüsnü'ye hiçbir şey demiyordu bu sözler. Hakkı'nın ağlaması da.

"Üzüldüm Hakkı." dedi. "Ben de üzüldüm. Ama sen benim yerimde olsan teslim olur muydun?"

"Olurdum."

"Ben teslim olmam. Sen git, ihbar et!"

Hakkı gecenin sessizliğinde, konuşmalarının büyüyeceğinden korkuyordu. Ayaklarının taşlara tak tak vuruşu bile ürpertiyordu onu. Yakalanmadan bir çözüm yolu bulma çabasına düşmüştü:

"Beni muhbir sanma. Yapamam, biliyorsun. Ama sen kurtarırın beni... Bizi.."

Ellerinde olmadan Gültekin'in gittiği yolu izliyorlardı.

"Beni anayola çıkar Gültekin. Kimseye görünmeden nereden giderim? Tarif et! "

Gültekin devrimciliğinin ilk adımlarında, Hakkı'nın gerilimini abartılı buluyordu. Hüsnü'nün katılığı, sertliği, hele Hakkı'nın kollarını silkip atışı etkilemişti onu:

"Seni ben götürürüm, abi."

"Nereye?"

"Nereye istersen."

Ulu Camiyi geride bırakmışlardı. Hazır giysiciler çarşısına giriyorlardı.

"Kaçarsan benim sana söylediğimi anlarlar."

"Sana kim söyledi?"

"Cahit. Bugün Karakol'a çekmişler."

"Ne zaman söyledi?"

"Camiden çıkıp eve giderken. Düğünün keyfi kaçmasın diye söylemedi belki daha önce."

"Gelip duyar duymaz söyleseydin ya. Bak, kaç saat geçti aradan."

Hakkı yine öfkelenmişti. Ceketinin yakasından kavradı Hüsnü'yü:

"Ulan it!" dedi dişleri arasından. "Benim görevim mi sana haber vermek? Ulan, düğünüm bugün oldu benim. Kızı tek başına mı bırakaydım gelin odasında?"

"Bırakmışsın işte."

"Bıraktım, ama sen bana sor."

Üstüne abanan karabasani anlatmak için yanıp tutuşuyordu Hakkı. Ama Hüsnü'nün sorumsuzluğu, bencilliği karşısında sövgü bile bulamıyor, içini boşaltamıyordu.

"Bırak yakamı!" diye silkindi Hüsnü. "Bir sen değilsin ya! İstanbul'daki birlikte kaldığım arkadaşları da yakaladılar."

"Ne zaman?"

"Babamın yanına gitmeden bir gün önce."

"Ulan, bu bile yeterdi gidip teslim olmana. Senin yaptıklarının cezasını niye başkaları çeksin?"

"Bak Hakkı, sahiden özür dilerim senden. Böyle olacağını bilsem vallahi gelmezdim... Bak, gidiyorum işte. Belki Cahit şaka yapmıştır, olamaz mı?"

Hakkı Gültekin'e baktı. Karanlığın içinde anladı onun kuşkuyla duraladığını..

"Olabilir abi." dedi Gültekin. "Seni sevmez zaten."

Oto onarım dükkânının önünde durdular:

"Çarşı tarafına iyi bakın." dedi Gültekin. "Bekçi dolanır orda çokluk."

Dükkânı açtı. Bir anadol araba vardı içerde:

"Bugün çıkacaktı bu. Gelip almadı sahibi."

Arabayı vitesten boşaltıp itti Hüsnü'nün yardımıyla. Dükkânı kapadı:

"Bin abi."

"Nereye gidiyorsun?" diye atıldı Hakkı. "Hüsnü, yarın beni yakalarlar, seni yakalayamazlar... Gel, etme, Gültekin'in de başını yakma!"

"Benim başım yanmaz." dedi Gültekin. "Cahit'e söyle, onu Karakol'a çektiklerini bana söylemiş olsun, ben de Hüsnü abiye söylemiş olayım."

"Oğlum, sen toysun daha."

"Kaçıyorum işte." dedi Hüsnü. "Git, ihbar et, paçayı kurtarır-sın."

"Olur mu hiç?"

Böyle derken olmayacağını gerçekten sezinliyordu Hakkı. Gerdeğe girecek yerde, geldi, ihbar etti, öyleyse suç ortağı, demezler mi? Başını kurtarmak için geldi, derler. İhbar edecek etmesine, ama böyle değil. Hem bu ilçede ihbar ederse ayağına dolanır. Yarın İstanbul'a gidecek, Sıkıyönetim'e anlatacak. Anarşist olmadığı halde neye damga yesin? Neden ceza çeksin? Ne suçu var?

"Dur Gültekin, ben de geliyorum."

Kapıyı açıp kapadı. Gültekin gaza bastı. Geldikleri yönde ilerleyerek, ıssız sokaklardan hızlı hızlı geçti otomobil. Karakol-dan da, ilçenin ortasından da uzaklaştı. Bir süre sonra aşağı mahallenin uçundaydı. Ordan eski il yoluna girdi, az ilerledi, köy yollarına saptı.

"Nereye gidiyorsun?" dedi Hakkı.

"Bizim tarlaya. Yandaki bağevi boş. Orda saklansın."

Hüsnü ses etmedi. En uygunuydu. Gerçekten aranıyorsa yollar tutulmuştur. Peki, ama neden yakalamamışlardı şimdiye dek? Belli, bu uyuşuk ilçeyi uyandırmak istemediler. Sessiz sedasız görecekle işlerini.

Hakkı'nın ağzını bıçak açmıyor, hırslı hırslı soluk alıp veriyordu:

"Benim yerimde sen olsan," diyordu, "ah benim yerimde sen olmalıydın ki."

Hüsnü'ye verilecek cezaların en büyüğü, bu koşullarda, böyle bir olayı yaşatmak olurdu ona göre. Ama nasıl anlatsın bunu? Kime anlatsın?

"Soysuzsun sen, soysuz!" dedi.

"Uzatma be Hakkı abi!"

Gültekin söylüyordu bunu. Gerçekten uzatıyor muydu Hakkı? Gültekin bile böyle söylediğine göre... Ah, benim iyilikçi hüyum! Ah kafam! Nasıl ettim de aldım yanıma? Nasıl oldu da gel dedim? Ahmet enişte bile Hüsnü'yü görünce nasıl tedirgin olmuştu? Nuri abi de tedirgindi. Ama hatır saymışlar, belli etmemişlerdi. Bu kadar uzun konukluk mu olurdu? Ama nah kafa! Hani söylememiş de değildi. Yücel midir, Yüksel midir, ne boka, onun arandığını anlatmıştı trende. Son günlerde elinde olmadan, bilmeden onunla birkaç kez görüldüğü için belki izlenebileceğini eklemişti. Yalanını ne de güzel süslemişti:

"Amaca ulaşmak için her yol geçerlidir, değil mi?"

Hüsnü'nün suskunluğu kudurtuyordu onu. Ensesine doğru konuştu:

"Söyle, söyle, cevap ver! Geçerlidir, değil mi? Buna kalleşlik, aşağılık, adam yakmak demezsın. Ulan, sizin yaptığınızı polis bile yapmaz!"

Otomobil, bozuk, köy yollarına girmişti. Sarsıla sarsıla, yavaş yavaş ilerliyor, ışığı karanlığı deliyor, yol kıyısındaki asalak otlar aydınlanıyordu. Çamurlu yerlerde yavaşlayıp arabayı kaydırmamak için sert yerler araması gerekiyordu Gültekin'in.

Hüsnü Hakkı'ya döndü neden sonra:

"Hakkı!" dedi. "Bir hafta önce Hoca'da konuştuklarını unutma. Devrimcilik lafla olmaz!"

"Ne konuştum ben, dangalak? Sen anlar mısın benim söylediklerimden? Ne bilirsin? Bir Marks, üç Engels, iki Lenin, beş Mao... Bir satır okumuş olsan canım yanmaz."

Önce gülümsedi Hüsnü:

"Evet!" dedi öfkeyle sonra. "Ben eylem bilirim!"

Gültekin'i etkileyen, Hüsnü'nün ağırbaşlı, kesin, korkusuz davranışydı. Hakkı'nın içine düştüğü durumun yalnız dış yüzünü görüyor, saçma sapan konuştuğuna inanıyor, üstelik bildiği Hakkı abisinden Hüsnü gibi davranmasını bekliyordu. Belki biraz haklıydı. Terslik gerdek gecesi bulmuştu onu.

"Hakkı abi, sen niye geliyorsun?"

"Sahi, niye geliyorsun?"

"Niye geldiğimi biliyorum ben."

Hüsnü'yü arkadaş yerine koymadığı için açıklamıyordu. Yoksa biliyordu niçin onlarla gittiğini. Tutuklanma rezilliğini, anasına, kardeşlerine, yeni geline, yakınlarına göstermeyecek, İstanbul'a gidecekti. Belki inandırırsa yakayı kurtaracaktı Sıkıyönetimden. Yoğunlaştığı bu düşünceyle avunuyor, avundukça kurtulacağına inancı pekişiyordu.

Gültekin durdurdu otomobili:

"Burda ineceğiz. Ama önce sen in de işaret ver, arabanın yönünü değiştireyim."

Hüsnü indi. Bir köpek havladı uzun uzun. Sesi korku vericiydi.

"Köpek var."

"Korkma, abi. Çakal deriz ona. Bağ köpeği. Benim sesimi duysun birşey yapmaz."

Hakkı indi:

"Bin arabaya korkak!" dedi. "Ben işaret vereyim Gültekin'e."

Hüsnü'ye yardım etmek istediğinden değildi bu. Gültekin bir an önce dönmeliydi ilçeye. Elini kolunu kaldırıp sağ sol işareti verdi. Söyleniyordu:

"Seni köpeklerle parçalatmak da var ya..."

Gültekin bir ileri, bir geri yaptı, arabanın yönünü çevirdi. Motoru susturdu. Işıklarını söndürdü.

Ay yoktu. Uzak yıldızlar çok sönüktü. Gecenin koyu karanlığında toprakla gökyüzü ayırdedilemiyordu. Birbirlerini seçemiyorlardı. Köpeğin havlaması, hırıltısı yakından geldi.

"Hüsnü abi, neredesin?"

"Burdayım."

Isık çaldı Gültekin. Köpeğin de alışık olduğu belirgin bir ısıktı bu;

"Çakal, Çakal, Çakal! Gel Çakal, gel!" diye seslendi, aynı ısılığı tutturdu yine. "O bize yol gösterir karanlıkta."

Çakal hırlayarak yaklaştı yanlarına. Gültekin başını buldu köpeğin, okşadı. Arasına hırlıyordu köpek, yabancılıyordu Hak-kı'yla Hüsnü'yü.

"İşte, böyle, çakal, çakal diye çağırın. Böyle ısık çalın siz de. Alışır."

Yalan yanlış ısık çaldı Hüsnü. Çakal hırladı.

"Başını okşa, başını!"

İri çoban köpeği ayakları dibinde dönendikçe karası geceye karışıyor, akları belirsizce oynayıyordu gözleri önünde.

"Hadi Çakal, götür bizi, hadi! Gel, gel... Hadi. siz de peşimden gelin... Burası çok çamur... Şöyle, şöyle. Tutunun bana..."

Balçığın içinde ilerlediler. Bir yel esti, hışırtılar oldu. Sol yandaki buğday tarlasında sallanan ekinlerin sesiydi bu. Sağdaki karartının önünde durdu Gültekin:

"Bu bağ Hurşit Bey'lerin. Yarısı bağ, yarısı bahçe. Kimse yoktur. Zaten delik deşik. Hasatta babam kullanır bu evi. İçinde yatmaz ha. Ben de yattım bir iki kere. Üstünde yatarız. Üstü çardak. Bir anahtarı da bizde durur..."

Paslı kilidi el yordamıyla buldu:

"Neden kitlerler bilmem ki. Çalınacak bir şey varmış gibi sanki..."

Zorladı, açtı kilidi. Kapı gıcırdadı. İçerisi daha karanlık. Bahçeye doğru bir pencere vardı; dışarının karasıyla içerinin karasının ayırımından belli oluyordu dörtgen biçimli ufak pencere.

"Kibrit var mı birinizde? Ben çakmağımı almamışım."

Hüsnü kibrit çaktı. Bir şey göremediler. Yalnız bir tahta sedir. Zamanı gelince üstüne yatak seriliyor; belli. El yordamıyla bul-

dular onu, kibrit sönünce. Gültekin oturdu. Onlara burda nasıl barınacaklarını öğretiyordu sanki:

"Gel abi."

Hüsnü'yü elinden tuttu, yanına oturttu.

"Buz gibi. Islak mı ne?"

Eliyle yokladı Gültekin:

"Islak değil. Gecenin ayazı tahtaya işlemiş. Yağmur da yağdı ya."

Hakkı bir iki adım içinde geziniyordu karanlıkta:

"Gültekin, sen ne duruyorsun? Git."

"Gideyim mi?"

"Tabii git. Karışma bu işe sen!"

"Karışacağımız kadar karıştık, abi."

"Git, haber getir bize. Önce bizim eve git. Anneme söyle. Uydur bir yalan. Hüsnü hastalandı, arabaya koyup götürüyoruz, de... Yok, yok, ya onlara bir şey sorarlarsa?.. Dosdoğru söyle. Başı belada, kurtulur kurtulmaz gelecek, de. Sonra bize, buraya gel, haber ver. Belki de hiçbir şey çıkmaz sonunda..."

"Tabii abi, ne çıkacak sanki?"

"Sen toysun daha. Hadi git, haber vermeyi unutma. Ne olup bitiyor, bilelim."

Gültekin kalkarken dişleri çatırdadı Hüsnü'nün:

"Uğğğ... Soğuk be!"

"Hakkı abi, pardesüsü var Hüsnü abi'nin, gine üşüyor. Al şu benim ceket. Üstüste giy, üşüme. Madem ben gidiyorum."

Karanlıkta uzatılan ceket isteksiz aldı Hakkı:

"Sahiden soğuk."

Ayağının dibinde hırlayan köpeği onların yanına getirdi:

"Gel Çakal, gel Çakal... Okşayın başını, işte böyle. Hırlarsa ıslık çalın.. Böyle, bakın..."

Islık çala çala gitti Gültekin:

"Merak etmeyin, gelirim." dedi kapıyı kaparken. "Daha da kararacak içerisi, ama soğuğu tutar, kapatayım."

Gitti Gültekin. Sessizlik uzadı. Köpek de ne olup bittiğini anlamak ister gibi soluğunu kesmişti. Bir süre sonra motorun sesi duyuldu. Gürültüsü büyüdü önce, sesi azala azala, uzaklaştı gitti

o da. Hakkı kıpırtısız duruyordu karanlığın ortasında. Şimdi ne olacak? Ah, ah! Gezindi.

"Saat kaç acaba?" dedi Hüsnü.

Kibrit çaktı. Hakkı, hırçınlıkla kaldırdı kolunu, bileğindeki saati, ışığa yaklaştırdı, Hüsnü'nün gözüne tuttu:

"Bak."

"İki buçuk."

Kibrit sönmeden sedirin üstüne, Hüsnü'den az uzağa oturdu Hakkı. Gecenin sessizliğini, ekinlerin hışırtısını, kapının esen yelle hafif tıkırtısını dinlediler. Uzaklardan köpek havlamaları geliyor, ayakları dibine uzanan, başını sedirin altına sokan Çakal hırıldıyordu. Uzak havlamalar ulumayı andırınca kuyruğunu yere vuruyordu pat pat.

Ay doğuyordu. Dörtgen biçimi dar pencereden, karanlığın değişen rengi görünmeye başlamıştı.

**

Nuri'nin karısı Fatma kapıyı açtı. Helaya gidecekti sessizce. Kaynanasını yere dizüstü çökmüş, bir noktaya bakar gördü. Uyuyor mu yoksa? Böyle de uyunur mu?

"Sen daha yatmadın mı hanımana?" dedi.

Ses yok.

"Hanımana, sana diyorum..."

Yanına yaklaştı. Yoksa sevincinden öldü mü kadın? Böyle de ölünür mü? Ölse yıkılır bir yanına.

"Anne, kız, sana diyorum..."

Daha yaklaştı. Yok, hayır, gözleri açık. Ama kırıştırmıyor. Tüpgazın üstünde su fıkır fıkır kaynıyor.

"Altını kıssaydın şunun."

Gitti. Söndürdü ateşi. Tuhaf! Söndürme, demedi kaynanası. Ondan izin almadan söndürdü oysa. Merdivenden yukarı baktı. Bir şey mi oldu acaba? Ne var?

"Hanımana, beni duymadın mı? Sana sesleniyorum."

Sesi duyduğunu belli etti Raziye. Hoyratça bir omuz atmıştı. Sonra yine taş kesildi.

"Nuri'yi kaldırıyım mı anne? Hasta mısın, ne oldu sana? Hele bir söyle."

Dudakları inceldi Raziye 'nin. Yüreğine ağı düşmüş, gözyaşlarını kurutmuş:

"Kaldır." dedi hırıltılı.

Fatma usulca kapıya vardı, uzun, bol gecelik entarisi içinde:

"Efendi, efendi... Kalk, kalk... Anneme bir şey oldu, kalk kalk..."

Nuri fırladı, geldi ayakbileklerine varan beyaz içdonuyla:

"Ne var kız?"

"Bak!"

Nuri anasını öyle görünce gözlerini kırıştırdı. İyice uyanmıştı artık:

"Ne oldu anama?"

"Bilmem."

Yaklaştı:

"Söyle ana, ben de bileyim."

Raziye, önce oğluna çevirdi donuk bakışlarını, sonra merdivene doğru baktı.

"Hakkı'ya mı bir şey oldu, ana?"

Raziye'nin sesi boğazında tıkanı:

"Gitti." dedi.

"Gitti mi? Kim gitti? Beni neye uyandırmadın? Git, yukarı bak, kız!"

"Hiç olur mu?" dedi Fatma. "Yakışık alır mı?"

"Gitti." diye elini dizine vurdu Raziye.

"Hadi kız, çık yukarı. Bak gitti diyor anam."

Fatma korka korka çıktı yukarı. Çıplak ayakları ses vermiyordu tahtalarda. Birkaç basamak gıcırdamasa.... Kapı aralığından ışık geliyor. Ses yok. Kulak verdi, bekledi. Yine ses yok. Açtı. Yatakta bir kişi yatıyor. Hakkı mı? Münevver mi? Gelinlik, sandığın üstüne atılmış. Yorganın bir yanında bir kişilik tümsek. Belli, Münevver. Saçlarının uçları da görünüyor, belli, o.

"Münevver, kız!.. Şişşt! Gelin!"

Yorgan kıpırdadı. Omuzuna kadar çıplak bir kol çıktı, incecik, ağlamaktan kan çanağına dönmüş gözleri gördü Fatma:

"Yalnız mısın, kız?"

"Gitti." dedi ölü bir sesle o da.

"Nereye gitti?"

"Camiye. Cüzdanını düşürmüş."

Sonra ters dönüp hıçkırdı. Hıçkırığı, yastığın üstünde, yorganın altında boğuldu. Var, bir şey var. Yoksa kız çıkmadı mı bu? Artist gibiydi Münevver. Olur, olur...

Aşağı indi. Nuri'ye sokuldu:

"Gitmiş."

Bir duralamadan sonra Nuri de anasına sokuldu:

"Ne zaman gitti?"

"Bir saat mi, iki saat mi, üç saat mi, bilir miyim?"

"Saat kaç, Fatma?"

Fatma içeri girdi, çıktı:

"İki buçuk."

"Nereye gitti? Söylemedi mi?"

"Camiye gitmiş." dedi Fatma.

"Neden?" dedi Nuri anasına. "Neden bizi uyandırmadın?"

"Uyanaydınız." dedi kadın hoyratça. "Ölü uykusuna mı yatıydınız?"

"Öyle. Bir gece uyumayıverseydik. Ben sana dedim, git anamın yanına dedim."

Fatma boynunu büktü.

"İyi, ama neden gitti camiye?"

"Cüzdanını düşürmüş. Onu bulmaya gitti."

İçi ürperdi Nuri'nin. Yalanı sezdi. Ama neden yalan söyledi? Bir bilse...

"Ne zaman gitti, dedin?"

Kadın iki yanına sallanıyor dua eder gibi:

"Bir saat mi, iki saat mi, üç saat mi?"

Anasının durumu Nuri'yi korkuttu. Karısı Fatma'ya baktı boş gözlerle. Başıyla yukarıyı gösterdi Fatma:

"Ağlıyor." diye fısıldadı. "İki gözü iki çeşme."

Karısının aklına gelen Nuri'nin de aklına geldi:

"Ceketimi, pantolonumu getir."

Fatma çabucak getirdi, Nuri ivediyle giyindi:

"Anamın başından ayrılma!" dedi kapıyı çekip çıkarken.

Bir koşu gitti, Ulu Cami'nin önünde buldu kendini. Caminin

demir parmaklığı duvar gibi. Şadırvanın fıskiyesinden akan suyun şarılısından başka ses gelmiyor içerden. Atlayıp giremez de. Dolandı. Öte köşedeki imamın evinden ışık sızıyor. Kapıyı çalsa, sorsa, olmaz... Belki aklına geldiği gibi oldu. Yeni gelin'den umut kesince, bağı yandı, çıktı, gitti evden. Dolaşa dolaşa sabahı edecek. Hay deli çocuk! Ananı nasıl bırakırsın öyle? Döndü. Bir otomobil geliyor. Ağacı siper etti, bekledi. Bu yana gelmedi o otomobilin ışıkları. Hem otomobil değil, cip. Karakol'un cipi...

Nereye gitti bu çocuk? Olsa olsa dayısına gider. Canı sıkınsa, derdini, içini dökecek birini arar. Orda da bir arkadaşı var. Ona gitmiştir.

Cipin saptığı sokağa girdi yavaşça.

**

Tahir ile karısı dertli dertli oturuyorlardı. Üç delikanlı gittikten sonra uyku tutmamıştı. Hakkı neden gelsindi arkadaşını çağdırmaya? Babasının hastalık haberi ona geldiyse Nuri'yi yollar. Olmadı, Fatma gelini yollar. Fitne fücür Ayşe'nin aklına kötü şeyler geliyordu. Bu Sinan'ın köyüne zındık köyü derler...

"Amanın!" dedi. "Aklıma gelen başımıza gelmeseydi, herif!"

"Fesatlık etme, kız. Hele bir Gultekin gelsin, öğreniriz."

"Görümce olacak karının gözüne gözükecek vardı zaten. Neydi o koskoslanması? Yüzükleri parmaklarına ne kendi taktı, ne de sana taktırdı. Oysa babası sayılırsın. Erkek büyük tek sensin başlarında. Sana mı düşerdi yüzük takmak, yoksam o karı kırlıklı Ahmet Efendi'ye mi?"

"Eee, masrafı o yaptı."

"O başka, bu başka."

"Hele bir Gultekin gelsin de."

Bir motor sesi duydu.

"Taksiyenen gidecek her hal babasının yanına. Çantasıynan, kol saatini unutmuş. Onu mu almaya geldi acep?"

Otomobil durdu. Kapı tak tak vuruldu. Tahir aşağı indi. Hava serin diye eski pantolonunu giymiş, yeni ceketini sırtına almıştı. At kişniyordu ahırda.

"Dur oğlum, kişneme aslanım. Yemin mi bitti, ne?.. Gultekin, oğlum, kapı açık. Gir içeri. Sen gidince sürgüsünü vurmadık..."

Kapı açılıverdi birden. İki yardımcı görevliyle ilçenin üç polisi doluverdiler içeri. Tabancaları Tahir 'e doğru.

"Sus! Sesin çıkmasın!"

"Ne oldu ki?"

"Sus! Nerde Hüsnü Kaşlı?"

"Burda değil. Gittiler."

"Ne zaman gittiler?"

"Bir saat mi, iki saat mi, bilmem."

"Evi arayacağız."

"Arayın."

Tabancalı adamları görünce sarardı, soldu Ayşe. Polisler, Tahir'e inandıkları için aşırı tetik durmadan dolaştılar evi. Bir kapıyı açtılar.

"Orda uyuyan oğlum." dedi Tahir. "Cemal."

"Büyüğü nerde?"

"O da gitti."

Öteki odayı açtılar. Yatak bozulmuş. Kimse yok. Çantayı aldılar. Bir de kitap vardı; roman. Mustafa öğretmen vermişti Hüsnü'ye. Onu da aldılar.

Sokak kapısı üstüne rastlayan hayat'a da baktılar. Kimseyi bulamayacaklarını anlamışlardı, ama ahıra da bakmaları gerekti. Sidik kokuları iki görevliyi tiksindirmede de, yerli polislerden biri burnunu tuttu:

"Üf! Leş gibi."

Merdiven başına geldiler,

"Gördünüz." dedi Tahir. "Kimse yok işte."

"Bizimle gel sen."

"Nereye?"

"Karakol'a."

Merdivenin yarısına kadar inen Ayşe kadın, hiçbir şey anlamamıştı konuşulanlardan. Biri, kocasını tutup kapının dışına çekince bön bön bakındı. Dışarda ayak patırtıları oldu, motor sesi duyuldu. Sonra uzaklaşıp gitti. Dondu kadın. Sonra birkaç basamak indi aşağı kayar gibi:

"Tahirim!" dedi.

Birkaç basamak daha indi. Merdiven başındaki terlik bozması eskilerden ikisini ayağına taktı, birden bağırmaya başladı:

"Yetişin, komşular, yetişin!" diye bastı yaygarayı. "Yetişin! Kocamı alıp götürdüler. Aslan gibi fidan oğlumu, Gültekin'imi götürdüler. Yetişin komşular! Kocam gittiii!"

İki eliyle bağrına vuruyor, dövünüyordu kadın. Önce içdo-
nuyla Cemal indi aşağı. Yan evlerin, karşı evlerin ışıkları yan-
mış, kapıları açılmıştı. Birkaç yol iz bilen erkekle yakınları yan-
ına geldiler:

"Ne oldu, hanım? Hele söyle! Ağlayıp sızlanmadan söyle de
anlayalım biz de..."

Çılgına dönmüştü kadın. Gözyaşları çenesinden akıyordu:

"Götürdüler, götürdüler! Kocamı alıp götürdüler! Polisler
geldi, evi aradı."

"Oğlun nerde?"

"Onu da götürdüler."

Evin avlusuna üşüşenler çoğaldı. Aralarında Kitapçı Saffet de
vardı:

"Ne olmuş? Ne olmuş?"

"Ne olduğunu anlamaya çalışıyoruz işte."

"Cipi ben gördüm." diyordu biri. "Bir ses duydum dışardan.
Pencereden baktım, polis cipi. Tahir Efendi'yi götürdüler..."

"Götürdüler komşular, kocamı polisler götürdüüü!"

"Oğlun nerde?"

"O körolası Hakkı geldi. Evlenemeyip yere batası! Yeni geli-
ni bırakmış da gelmiş! Arkadaşı var ya, bizdeydi ya... O ikisi gö-
türdü oğlumu işte..."

Kitapçı Saffet'in gözaltıları yarım uykudan iyice torbalanmış-
tı. Yavaşça uzaklaştı oradan.

"Götürdüler, herifimi götürdüler, fidan boylu oğlumu götür-
düler!"

O ara çevresine üşüşenlerin ardına gizlenmiş gibi duran Nu-
ri'yi görüyordu kadın:

"İşte, bunun kardeşi! Onlar götürdü Gültekin'imi. Gel, gör ne
hallerdeyim."

Aynı yaygarayı yineledi. İşitmediyse Nuri'ye de işittirmekt
amacı. Nuri öğreneceğini ucundan kıyısından öğrenmişti artık.

Oracıktan uzaklaştı. Dedikoducu yengesinin ağzının daha çok açılmasından korkuyordu.

"Nereye gidiyorsun Nuri? Dayının karısı bu senin."

"Yere batsın hepsi de!"

Onun o öfkeyle Karakol'a gittiğini sandılar. Bir süre sonra uysal, akli başında iki kadın, erkekleri de, kadınları da dağıttı. Kapıyı kapadılar. Ayşe'yi iki kolundan tutup yukarı çıkardılar, sedire oturtular. Oğlanı giydirdiler üşümesin diye. Ayşe Cemal'ini bağrına bastı:

"Ah yavrum! Ah Cemal'im!" diye ağladı. "Babanı götürdüler. Nedir bu başımıza gelen? Söyleyin komşular! Biz kimsenin kedisine, köpeğine kişt dedik mi?.. Vardı gözlerine gözükecek... Misafir geldiyse neye bize yollarsın, a köpek? Kendi evinde ağırla misafirini, kendin misafir et. Allahım, bir şeycikler istemem senden, yanlarına koma bunu. Eden bulur inşallah! Benim oğlumun ne suçu olurmuş? Herifimin ne suçu olurmuş? Biri motoruynan uğraşiyor, biri de atıynan, arabasıynan..."

Söylendikçe yatışıyordu kadın.

"Söyle, söyle. Açılırsın." dediler.

Böylece hem avuttular, hem de söyletip öğrendiler.

**

Tahir, daha merdivenleri çıkarken Karakoldaki olağanüstü durumu sezdi. Gece yarısından sonra bunca polisin işi ne burda? Sol yandaki odalardan ilkinde aldılar onu.

İki yardımcı, Emniyet Amirliği odasına girdi. Çantayla kitabı masaya koydu orta yaşlı olanı:

"Kaçmışlar."

Tahir'in söylediklerini kısaca anlattı. Uzman dinlemiyordu bile; küçük ayrıntıları bunlar. Cip kapıda durunca, içinden bir başka adamın indirildiğini Komser Rıdvan'la birlikte görmüştü. Genç Komser'e döndü:

Komser, onun gözlerindeki anlamı yorumlayamadı:

"Kaçabileceklerini düşünmüyor muyduk, Sayın Şefim? Ben-ce yapılacak iş, dün sabah, erkenden yakalamaktı anarışisti."

Şef yanıt vermedi. Kitabı aldı, evirdi, çevirdi, kapağını açtı:

"Bak!"

"Roman mı o, Sayın Şefim?"

"Roman. Ama burda ne yazıyor, bak!"

Romanın birinci sayfasının üstüne yazılmış Mustafa Kıyılı adını okudu. Demek okumak için öğretmenden almış Hüsnü Kaşlı... Komser'in boş bakışlarına karşı anlamlıydı Şefin bakışları. Bu kitap alışverişinin altında, kimbilir ne gizli alışverişler, ne gizli konuşmalar yatıyordu. Şef kalktı. Yardımcılarıyla Komser onu izlediler. Sahanlıktaki polislerin meraklı bakışları altında karşı odaya geçtiler. Kapı açılınca başını çevirdi Tahir. Sanki duvara bakıyor duvarla konuşuyordu onlar girdiğinde. Eski pantolonu üstünde düğünlük ceketini tam bir çelişkiydi. Ayaklarında topuklarına basılıp terliğe benzetilmiş eski pabuçlar. Başını açık. Gecenin bu saatinde neye uğradığını şaşırmış, sanki aydan düşmüş.

"Otur." dedi Şef ona, yumuşak bir sesle.

Tahir nereye oturacağını bilemedi. Gençten olan yardımcı iskemle çekti masanın ardından.

"Adın ne?"

"Tahir Tutar."

"Bak, biz buraya görevli geldik. Niçin geldik?"

Tahir, sorunun kendine yöneltildiğini biliyordu, ama bana mı soruyor gibilerden genç Komser'e baktı. Bir önseziyle yumuşak görmüştü Emniyet Amirini. İlçe polisinin başı oydu hem de. Önünde sonunda her şeyin onda düğümlenip açılacağını sanıyordu.

Şef, bir iskemle çekip Tahir'in uzağına, ama karşısına oturdu:

"Evinde bir anarşist saklamışsın."

Tahir, ürpertiyle bakındı. Önce Komser'e, sonra iki yardımcıya. Uzman'a döndü:

"Neymiş anarşist?"

"Sen bilmez misin? Hiç radyo dinlemez misin? Devletin temelinde dinamit koyanlardan, milleti bölmek isteyenlerden, elde silâh, ortalığı kasıp kavuranlardan haberin yok mu?"

"Var, ama benim ne ilişiğim olurmuş onlarla, bey?"

"Senin evine aldığın Hüsnü Kaşlı bunlardan biri işte."

Tahir, radyodan, ordan burdan işittiği olaylara karışanları bir

başka tasarlıyordu. Hüsnü çocuğu gibi değil. Şaka mı ediyorlar? Şaka diyecek, ama niçin getirdiler kendisini buraya apar topar? Hakkı'nın gece vakti kapıyı çalınası ne ola?

"Ne bilirim ben, bey? Yiğenimin arkadaşıdır diye aldık eve."

Komser Rıdvan'a baktı. Buralarda böyle konukseverlikler olur, o söylesin gibilerden... Tanık göstermek istiyordu onu.

"Nereye gitti?"

"Hah, işte ben de buna akıl erdiremedim, bey. Yiğenim geldi, Hakkı. Babası hastaymış, haber verdi, acele gitti. Benim oğlanı da aldılar yanlarına. Oğlumu merak ediyordum ben de. Geldiler polis efendiler, buraya getirdiler beni. Niye?"

Adamın suçsuzluğunu biliyordu Şef. Ama vurdumduymazlığına sinirlenmişti. Gece vakti polis evine baskın versin, oğlun ortadan kaybolsun, aranan birini konuk et, yeğenin gerdek gece-si gelini bırakıp çıkagelsin, seni de yakalayıp buraya getirsinler, yine de kılın kıpırdamasın, insan böylesine neme gerekçi olur mu? Bir tür suç sayılır bu da...

"Nereye gitmiş olabilirler?"

"Bilmem, bey. Bilsem söylemez miyim? Arada oğlum var."

"Evden çıkarlarken filân hiçbir şey duymadın mı? Oğluna da mı sormadın?"

Tahir, onların evden çıkarken kalktığında Gültekin'in iki kapı arasında asılı paslı anahtarı aldığını görmüştü. O anahtarın Hurşit Bey'in bağevinin kilidini açtığını da bilirdi. Ama söylemedi. Hele oğlu onlardan kopup eve gelsin bir. Hem oraya gittikleri kesin mi bakalım? Söylersin şimdi, belki tutmaz, ondan sonra ayıkla pirincin taşını. Polis milletiyle çok konuşmayacaksın, yüzgöz olmayacaksın, kaş yapayım derken göz çıkarırsın, bütün bütün batağa saplanırsın... Neme gerek?..

"Biz seni söyletmesini biliriz."

Ayağa kalktı. Genç olana anlamlı baktı, çıktı. Komser'le öbür yardımcı da ardından çıktılar, amirlik odasına girdiler. Şef, kalem kâğıt aldı eline. Birtakım adlar yazdı altalta. Sonra Komser'e uzattı:

"Bunlar." dedi.

Komser Rıdvan kâğıdı aldı, ilk adı mırıldanarak okudu:

"Mustafa Kıyılı..."

Bu ara bir patırtı duyuldu karşı odadan.

"Utan! Utan!" diyordu Tahir'in sesi. "Baban yerindeyim, utan!"

Komser Rıdvan, kapıdan yana dönmüştü. Tokat sesini ayırmıştı kulakları. Uzman'a baktı:

"Sayın Şefim," dedi, "bu adam zavallının biri, cahil, arabacı..."

"Sen oku!" dedi Şef.

Genç Komser kâğıda eğdi başını, okudu:

"Yılmaz Akça... Cahit Seher..." Başını kaldırdı. "Evet?"

"Tutuklayacağız."

"Ya Hakkı Şepitoğlu'nu? Onu tutuklamıyor musunuz?"

"Yakalayınca tutuklayacağız elbet."

"Kaçtı mı yani, Sayın Şefim?"

"Evine adam gönderelim, anlarız."

Komser Rıdvan, demek kaçtı, diye geçirdi içinden. Ahmak çocuk! Şaşkın çocuk! Bana ne be! Kaçtıysa kaçtı. Suçlu mu yani? Öyle ya, kaçarsa suçlu sayılacaktı ya, öyle konuşmuşlardı ya Sayın Şefle. Ah, Rıdvan, ah! Sen kendini ne sanırsın? Ulan, bunlar seni sulu dereye götürür, susuz getirir be!

"Cahit Seher de mi tutuklanacak?"

"Evet."

"Ama o?..."

"Soruşturma sonunda aydınlanır durumu. Görevimiz yalnız suçluları değil, kanıtlarını da toplamak..."

Genç yardımcı acele girdi içeri, Şefiyle bakıştı:

"Bilmiyor. Yoksa söylerdi."

"Okşadın mı?"

"Biraz."

Genç Komser konudan kaçır gibi girdi araya:

"Bir yere gidemezler, Sayın Şefim. İlçe'nin bütün çıkış yolları tutuldu."

"Elbet, elbet!" diye ilk kez yüksek sesle konuştu Şef. "Kaçamazlar. Kaçsalar bile yakalayacağım eninde sonunda."

Komser Rıdvan şaşkınlıkla dinledi onun bağırmasını. Olayın üstüne serinkanlı gitmek vardı. Hüsnü Kaşlı, daha başında sessizce tutuklanabilecekken, iş büyütülmüş, sonunda öfkelenmeye

kadar varılmıştı. Anlayamıyordu. Hiçbir zaman da anlayamayacaktı bunu. Ama biraz da ben neden olmadım mı, diye sordu kendi kendine. Hayır, ben neden olmadım. Olay yeterince büyütülmüş, çıkmaza götürülmüştü. Ben yalnızca bir ucundan durdurum sandım, aklın yolunu izlerim sandım.

"Önce Hakkı Şepitoğlu'nun evine." dedi Şef. "Komser'in içi rahat etsin."

"Hayır, hayır, Sayın Şefim. Siz bildiğiniz gibi yürütün. Benim anlayabildiğim yok bu işi."

"Suçu kanıtlansın Hakkı Şepitoğlu'nun."

"Peki, Şefim, kanıtlansın."

Şef, iki yardımcısına döndü. Gerekli buyruğu verdi:

"Gürültü etmesinler. Bütün mahalleyi ayağa kaldırmayın." dedi sonunda.

"Başüstüne, efendim."

**

Nuri, Ayşe yengesinin yaygarasını gördükten sonra ortalıkta dönenleri anlar gibi olmuştu. Ne var ki, hâlâ bir umut ışığı yanıp sönüyordu içinde. Kapıyı açıp girdi. Anasını yine dizleri üstüne çökmüş, karısı Fatma'yı onun başında şaşkın gördü. İşte, o zaman öfkeye dönüştü içindeki umut:

"Gelmedi Hakkı, öyle mi?"

Kaş gözle yanıtladı karısı. Raziye, kapının açılıp kapanışına ölgün bir umutla bakmıştı:

"Ben deli olurum." dedi.

Anasının boğuk sesi çığına çevirdi Nuri'yi. Kim deli? Hakkı mı deli? Anası mı? Yoksa kendisi mi?

"Ben deli olurum."

"Sus, ana, sus!" diye bağırdı Nuri.

Düğün evidir diye sesini yükseltelemiyordu önseziyle. Mahalleyi ayağa kaldırmak istemiyordu. Onun için anasından daha hırslı bir sesle, ağzından tükürükler saçta saçta dışarı vuruyordu öfkesini. Olanca gücüyle bir tekme attı avlu kapısına:

"Dinini, imanını s....'in dünyası! Ulan bizi mi bulursun bula bula? Hakkı'yı mı buldun a eşşoğlueşşek! Hüsnü müsün, nesin,

a çıyan pezevenk! Arkadaş deyip yanına alacağın o mu kaldıydı dünyada a benim kardeşim?"

Çılgın gibi dolanıyordu ortalıkta. Kafasına vuruyor, dizine vuruyor, ağzından tükürükler saçıyor, dövünüyordu.

"Kendine gel Nuri."

"Ne kendime gelmesi kız! Sen biliyor musun olanları, kız?"

"Sesin yukarıya gidiyor."

"Düğününün de, gelininin de, damadın da, arkadaşının da sinsilesini, sülâlesini s... 'yim!"

Hıçkırığı boğazında düğümleniyor, bir türlü ağlayamıyordu. Dört dönüyordu. Ordan oraya gidip geliyor, bir oda kapısına, bir avlu kapısına indiriyordu tekmeleri. Tüpgaz üstündeki küçük kazanı görünce içindeki kaynar suyun amacına uygun kullanılmadığı aklına geldi. Sallayıverdi kolunu yumruk atar gibi. Tangır mangır devrildi kazan. Yayılan suların buharı uçuşmaya başladı.

"Ana çekil!" diye koştu Fatma gelin. "Kaynar su. Yanarsın."

Kadını zorladı, yayılan sulardan bir adım öteye çekebildi:

"Delirme Nuri! Tüp patlayacak, yangın çıkacak!"

"Patlasın! Yansın! Ev değil, şehir yansın! Dünya yansın! Ben yanmışım, kız! Biz yanmışız!"

"Ananın hâlini görmüyor musun? Kızı düşün."

"Sen yukarı çık! Yanında ol kızcağızın."

Nuri'nin kıza acıması, şaşkınlığa düşürdü Fatma gelini. Hak-
kı, aklına ilk gelen neden yüzünden gitmemişti demek evden...

"Çık dedim sana, kız! Bakıp durma yüzüme!"

"Ne diyeyim?"

"Ne dersen de! Ağlamasın kız. Git, avut!"

Fatma usul usul çıktı merdivenleri.

"Gel ana." dedi Nuri. "Gel, gir şuraya... Kader, anam, kader..."

Eğildi. Koltuk altlarından tutup kaldırmak isterken kapı çalındı. Nuri, anasını öylece, külçe gibi bırakıp kapıyı açtı umutla. Ama tabancalı polisleri karşısında görünce şaşmadı yine de:

"Gelin!" diye bağırdı yalnız. "Gelin, bakın, arayın, yok!"

Onun bağırmasına da polisler şaşmadılar. Olanları anlayan, öfkeyi hoşgören bir acımayla bakıyorlardı. İki sivil görevli de öyleydi, resmi giysili üç ilçe polisi de.

Onlar içeri dolunca, kapıyı gümbedek kapattı Nuri. Sırtını duvara dayadı, kışüstü oturdu yorgunlukla. Dirseklerini dizine dayadı, elleriyle yüzünü kapadı, boğulurcasına ağladı:

"Gidin, bulun, getirin! Kardeşimi, Hakkı'yı getirin!.. Yok! Yok!.. Yok! Bir soysuzun, bir alçağın yüzünden! Allahım, Allahım, bu mu gelecekti başımıza? Hem böyle bir günde!"

İki görevli bakıştı. Duvara sırt vermiş, elleriyle yüzünü kapamış adamın çocuklar gibi katılarak ağlaması, içeri girenleri bile görmeyen, taş kesilmiş ananın dizüstü oturuşu, yerlere yayılmış buharlı sular, devrilmiş büyük tencereyle gaz tüpü şaşırtmıştı onları. Tabancalarını gizlemek gereğini duydular. Orta yaşlı görevli, ağzını burnunu oynatarak sordu genç olana: Ne yapalım? Öteki de ağzını burnunu oynatarak yanıtladı: Bilmem. Dönüp yerli polisler baktılar. Onlar bilirlerdi belki ne yapmak gerektiğini. Belli ki, çekilip gidelim diyorlar duruşlarıyla. Tabancalarını yerlerine yerleştirmişler, kılıflarının kapağını açık tutmuşlar yalnız. Soruyordu bakışları. Nuri, onların saygılı davranışlarını umursamadan gördü. Bu da ayrı bir acı veriyordu ona:

"Bakın!" dedi. "Allahaşkına bakın. Yukarı çıkın! Odaları dolaşın! Avluya bakın!" Hıçkırdı yine. "Bulun Hakkı'yı, bulun kardeşimi!"

Sanki evin bir köşesinden bulunup çıkarılmasını istiyormuş gibi çocuksu yalvarışı dokundu polisler. Yine kaş göz ederek bakıştılar sivil görevliler. Boşuna gelmemişlerdi, bakmaları da gerekti. Bakmadan gitseler, nedenini Şefe anlatmak öylesine zor ki. Orta yaşlı, umarsızlığı başıyla anlattı ötekine. Bir de yerli polis çağırdı. En meraklısı Osman'dı; koştu arkalarından. Merdiveni çıktılar usulca. Birinci odanın kapısını açtılar; boş. İkinci odanın kapısından ışık sızıyor. Kapıyı tıklattı orta yaşlı, yavaşça araladı. Fatma başını çevirdi, yabancı adamları görünce sarardı. Arkalarında bir de polis.

"Nuri." diye seslendi.

"Yok, yok," dedi orta yaşlı, "bir şey yok. Sizinkiler aşağıda. Korkma, merak etme. Nuri yolladı bizi buraya."

Hemen kapayamadı kapıyı görevli. Gelinliğe baktı, bir yanı tümsek yatağa baktı. Pembe saten yorgana, yastığın üstünde yarası görülebilen başın dağınık saçlarına baktı. Acıyı sindirmek is-

tiyordu sanki içine. Bir daha gördü Fatma'yı. Çıkılmazlarsa şıppa-
dak düşüp bayılıverecek genç kadın. Kapıyı çekti, çıktı. Bir süre
donup kaldı üçü de.

"Gördün mü sen şu namussuzları!" diye fısıldadı. "İçim yandı
be! Ulan, madem bulaştın böyle işlere, niye evlenirsin? Ölü gi-
biydi kız, değil mi? İnelim. Dayanamayacağım arkadaş."

Gürültüsüzce indiler merdiveni. Aşağıda her şey aynı. Birden
kapı çalındı. Nuri başını kaldırdı usulca. Kıpırdamıyor. Gidip
orta yaşlı açtı kapıyı. Gültekin, saç başı dağınık, adımını attı
içeri:

"Nuri ağbi!" dedi.

Nuri oturduğu yerden elini kaldırdı:

"İşte," dedi, "bu bilir. Bu söyler size."

Yine elleriyle yüzünü kapadı, hıçkırdı. Gültekin'in alnında
boncuk boncuk ter birikmiş, gömleğinin üst düğmeleri açık.
Ayakkabıları, pantolon paçaları çamurlara bulanmış. Polisleri
görünce sararmıştı birden. Raziye halasına, ortalığın dağınıklığı-
na, Nuri ağabeyine baktı. Polislerdeki suskunluğun gizli anlamı-
nı sezdi. Yukarıda da gelin vardı. Hüsnü abinin neden olduğu,
Hakkı abinin geride bıraktığı onulmaz acıyı o zaman anladı işte.
Yüz kat, bin kat büyük duyumsadı içinde bu acıyı. Kolu kanadı
kırk kalakalmıştı. İki görevli kolundan tutuverdiler onun:

"Gel!"

Orta yaşlı görevli Raziye'yle oğluna döndü:

"Kusura bakmayın." dedi. "Görev. Allah sabır versin. Başka
ne denir?"

Gültekin, son bir kez daha göz attı halasıyla Nuri'ye. Çıktılar.
Polis Osman kapıyı usulca çekti. Sağ yana yürüdüler sokakta.
Cipi aşağıda bırakıp yürüyerek gelmişlerdi polisler. Gültekin de
öyle yapmış, taş köprüyü geçince uygun gördüğü bir yerde bı-
rakmıştı anadolu.

**

Gültekin'i babasının yanına değil, bitişiğindeki polislerin
dinlenme odasına kapadılar. Onu hemen sorguya çekmedi Şef.
Mustafa Kıyılı ile Yılmaz Akça'nın getirilmelerini bekledi.

Uzun sürdü bekleyiş. Çünkü iki öğretmenin de evde paket edilecek kitapları vardı.

Gecenin karanlığı rengini değiştirdiği sırada, iki cip durdu kapının önünde. Öndekinden Mustafa, arkadakinden Yılmaz indirildiler aşağı.

Yılmaz girmek istemiyordu Karakol'a. Çenesini, başını daha çok oynatıyordu sinirinden:

"Ne hakla? Ne hakla? Hani nerde tutaklama emri? Nerde mahkeme kararı?"

Sırtından itiverdi gençten görevli, Yılmaz sahanlıkta buldu kendini. Mustafa'ya bakıyordu bir şey anlayamadan. Mustafa sessizce yürümüştü önünde. Omzu biraz çökmüş gibiydi, biraz daha yaşlanmıştı sanki. Odanın kapısını açtılar:

"Girin!"

Mustafa söze hemen uydu, girdi. Yılmaz duraladı.

"Gir dedik sana be!"

Yılmaz da girdi ardına baka baka. Mustafa tanıdıktı Hakkı'nın dayısını. Tahir, ağzının sol kıyısındaki kanı siliyordu buruşuk mendiliyle. Mendildeki kan lekeleri olayın bir süre önce geçtiğini belli ediyordu.

"Seni niçin getirdiler?"

"Hüsnü'yü soruyorlar. Hakkı'nın arkadaşı bizde kalıyordu ya..."

"Şimdi nerde?"

"Gitti. Hakkı geldi, Gültekin'le, benim oğlanla birlik olup gittiler."

"Ne zaman?"

"Gece."

"Bugün düğünü vardı Hakkı'nın. Peki nereye gittiler?"

"Bilmem."

"Neden arıyorlarmış Hüsnü'yü?"

"Anarşistmiş."

"Ne sordular sana?"

"Ne soracaklar? Nereye gittiler diyorlar."

Mustafa, Yılmaz'a baktı. Beğendin mi yediğin haltı, diyordu onun gözleri.

Sinirli sinirli gezinmeye başlamıştı bile.

"Bir sigara ver."

Mustafa çıkardı, uzattı.

"Bir de bana ver." dedi Tahir. "Evde unutmuşum."

"O kan ne?"

"Vurdu. Tokat attı. Şuncacık çocuk, oğlum yerinde."

Yılmaz'ın elleri titriyordu sigarayı yakarken:

"Ah, Hoca ah! Çocuksun valla, çocuk!"

Ona hiç aldırımıyordu Mustafa, Melahat'i düşünüyordu:

"Ülker ne yaptı?"

"Melahat Hanım ne yaptıysa o da öyle yaptı. Yahu, karşına alır da nasıl konuşursun o çocukla?"

Mustafa boşver gibilerden salladı elini. Yılmaz şaşırды onun gözüpekliğine. Öylesine korkak, ödle bilirdi ki onu. Kansıyla çok tartışmasına tanık olmuştu çünkü. Melahat ölçülü, adımını titizlikle atan bir kadındı. Öğretmenliğinde de. Bu da böyleydi öğretmenliğinde. Melahat'in çoğu sözünün gereksiz olduğuna inanırdı o zamanlar.

"Haklıymış! Haklıymış!" dedi Yılmaz.

"Kim haklıymış?"

"Melahat Hanım."

Tahir, elindeki mendili ağzının kıyısına bastırıyor, meraklı meraklı dinliyordu:

"Sizi niye getirdiler öğretmen bey?"

"Bilir miyiz?" dedi Mustafa.

"Konuşuyorsunuz da, anlamadım ben."

Pek çok il'den, ilçe'den nice öğretmenlerin, aydınların toplandığını düşündü Mustafa:

"Üzülme Yılmaz," dedi, "bir bahane bulup nasıl olsa alacaklardı içeri."

"Bu çocuk olmasa almazlardı."

"Belki. Ama şunu bil, elimizde değildi bu. Ne senin kabahatin, ne benim, ne de onun."

Yılmaz sokuldu Mustafa'ya, Tahir'e duyurmadan dişleri arasından söylendi:

"Musta'bey, anarşist pezevenge de mi laf edemeyeceğiz?"

"Kaçıyormuş belli." dedi Mustafa. "Seni, beni düşünür mü? Arkadaşını bile düşünmemiş, bak."

Gerdek gecesi birden patlak veren olayın acısını o da duyuyordu içinde:

"Hakkı nerde acaba" diye sordu Tahir'e.

"Hüsnü'yle gitti. Ama nereye gitti?" diye omuzlarını kaldırdı adam.

"Sus be!" dedi Yılmaz, kapıyı gösterdi.

"Dinlesinler." dedi Mustafa. "Saklı gizli bir işimiz yok. İlçe'de kim kimle konuşur, kim kimle arkadaşlık eder, belli. Gidip bakkal memedağayla söyleşecek değiliz ya."

Bir süre gezindiler. Kapı açıldı. Görevli uzman girdi içeri. Ardında Komser Rıdvan.

"Mustafa Kıyılı hanginiz?"

"Benim."

"Siz de Yılmaz Akça öyle mi?"

Mustafa, onun sizli bizli konuşmasına sevindi. Görevli biraz daha süzüp kapıya yönelirken:

"Bir dakika, efendim." dedi Yılmaz çenesini çeke çeke. "Daha ne kadar tutulacağım ben burda?"

Yılmaz'ın yalnız kendiyile ilgili sorusunun ayrımına vardı Uzman, hoşlandı bundan. Belli etmedi ama:

"Bilemem." dedi.

"Suçum ne?"

"Suçunuzun ne olduğu mahkemede çıkar ortaya."

Kapı kapandı. Mustafa'yla Yılmaz boş boş bakıştılar. Birer sigara daha... Yine gezinme, boy boy...

Dışarda bir otomobilin durduğu duyuldu. Pencerenin tahta kapakları kapatılmış. Tahtaların aralıklarından bakmayı gereksiz buldu Mustafa. Az sonra kapı açıldı. Bir el, Cahit'i içeri itiverdi.

Sararıp soluvermişti Cahit, muma dönmüştü. Üç kişiye baktı sanki görmeden. Tahir dayısını bile göremiyordu, bir yabancıydı sanki o. Tahir açınıştı neye uğradığını bilmeyen yeğenine:

"Cahit," dedi, "seni de mi getirdiler?"

Cahit korku dolu gözlerini açmış, yanıt veremiyordu. Evden alınırken yine bilgisine başvurulacağını sanmıştı. Umursamadan gelmişti polislerin yanında, cipin içinde. Ama odaya atılınca, hem de karşısında solcu bilinen iki öğretmeni görüverince kafası

durmuştu. Kapıya döndü. Bir daha açılmayacakmış gibi geldi ona bu kapı. Yürüdü, yumrukladı kapıyı, bağırdı:

"Hey Komser Bey! Polis Bey! Seyit abi! Osman abi! Yanlış getirdiniz beni buraya!"

Birden açıldı kapı. Cahit kucağına düşecekti gençten görevlinin. O sıra Gültekin'i karşı odaya alıyorlardı, ardından göründü uzun boylu oğlan.

"Kes sesini lan!" diye itiverdi Cahit'i sivil polis.

Cahit'in gözlerinden yaşlar boşandı. Sesi de cırtlak çıkıyordu:

"Ben bildiğim herşeyi söyledim. Komser Bey'e sorun. Şefinize sorun. Siz de vardınız ya odada."

Dışarı atmak istedi kendini. Görevli göğüsledi, kapıyı kapattıverdi. Cahit bakakaldı ardından.

"Otur len!" dedi Tahir. "Korkundan donuna edeceksin, otur!"

Cahit, ne dediğini anlamamış gibi boş boş baktı dayısına:

"Ne?"

"Otur bacaksız, pezevenk!"

Mustafa Yılmaz'a sokuldu:

"Gördün mü?" dedi.

"Neyi gördüm mü?"

"Onun yüzünden olmasa bu bokun yüzünden giderdik."

Yılmaz, şöylece bir baktı Mustafa'ya:

"Avut kendini bakalım." diye çenesini çekti yan yan. "Melâhat o lâfları dinlemez Hoca."

Artık karısını, çocuklarını düşünmüyordu Mustafa. Yirmi gün sonra gidecekleri deniz kıyısını da düşünmüyordu. Polislerin önünde evden çıkarken çocukları uyanmışlardı. Sus pus duruyorlardı öyle. Melâhat, hem acımalı, hem öfkeli bakıyordu. Çocuklarının anası, güveneceği kadınıydı yine. Bundan daha karanlık koşullarda, selâm verenin ellerini öpeceği o kötü günlerde, kendine karı olmayı kabul etmişti. Şu kara kuru oğlan gibi yaltaklanacak, yüz sürecekt değildi elbet. Üstelik, melek gibi bir öğrencisinin başına, en umulmadık zamanda belânın en büyüğü gelmiş. Üstelik, şu arabacı olacak bilgisiz adam bile onurluca katlanıyor başına gelenlere. Hem de aşağılanan, bayağılaşan şu

yeğeninden utanç duyuyor. Kapı açıldığında görmüştü, yanlış görmediyse oğlu Gültekin de burda üstelik.

"Len Cahit." dedi Tahir. "Gültekin miydi o?"

Cahit başını kaldırdı bilmem anlamına. Küstü sanki. Konuşmak istemiyordu kimseyle.

"Boka bak boka!" dedi. "Demin her şeyi anlattım dedin. Ne anlattın len?"

Mustafa anlıyordu ki, oğlu da alındıysa acısı katmerli adamın. Sokuldu:

"Yak bir sigara daha. Boşver. İtin biri, baksana."

Sigarayı alırken Mustafa'nın gözlerine baktı Tahir.

"Üzülme." dedi Mustafa. "Gültekin'di o. Senin oğlun."

Tahir'in bakışları titredi, oğluyla aynı çatı altında olmaktan sevinmişti sanki. Gözden uzak olmasının başına büyük dertler, tehlikeler getireceğini seziyordu.

"Hiç üzülme." diye Cahit'i gösterdi Mustafa. "Bunu bile içeri aldıklarına göre bizim bir suçumuz olmadığını onlar da biliyorlar. Çürük iş bu, çürük..."

**

Gültekin elini yanağında tutuyordu. Suratında saklayan iki tokatın acısını bastırmak istiyordu sanki. İki tokatla birlikte gözlerinde biriken öfke, kin herşeyi anımsatmıştı ona yeniden. Evet, Raziye halasının, Nuri ağabeyin durumları kötüydü, ama Hakkı ağabeyin daha kötü. Olan olmuş, ok yaydan çıkmıştı artık:

"Bilmiyorum." dedi.

Gültekin'in dikbaşlılığını görünce Komser Rıdvan'a baktı Şef. Bunu ayrı odaya koydurmasının nedenini şimdi anlamış mıydı? Evet, anlamıştı Komser Rıdvan. Gültekin'in çakmak çakmak gözlerinde kin, öfke, nefret okunuyordu. Bu kinin, nefretin, öfkenin sürüp gitmesini illedi içinden. Soruşturmayı yoluyla yöntemiyle yapmaz mısın? Başımıza gelecek bu işte. Dayan oğlum, diren oğlum!.. Ama çok kısa düşünebilmişti bunu Komser Rıdvan, çünkü düşüncesini yüzünden okuyabilirlerdi bu adamlar... Ben bile Karakola çektiklerimin yüzünden anlamaz mıyım her şeyi? Bunlar mı anlayamayacaklar beni?..

"Götürün! Söylesin..."

İki görevli, karşıdaki dip odaya aldı çocuğu. Az sonra arada bir alçalıp yükselen patırtılar yayıldı Karakol'un içine. Doç'un şoförü, köşede bir iskemleye büzülmüş, tavşan uykusundaydı. Gözlerini açtı.

Tahir, bakışlarını korkuyla duvara çevirmiş, kulaklarını açmış, sesleri işitmeye çalışıyordu. Evet, evet, Gültekin'in sesi bu. Soluk alışından tanır oğlunu. Ne soruyorlar? Neden dövüyorlar? Belli neden olduğu. Gültekin'im, yavrum, oğlum, söyle de kurtul, dedi içinden. Mustafa'yla, Yılmaz'la gözgöze geldi. Cahit'e öfkeyle baktı. Kapiya koştu, yumrukladı. Polis Seyit açtı kapıyı:

"Ne var?"

"Yeter!" diye bağırdı Tahir. "Yeterin gayri!"

Seyit, kapıyı kapamakla açık tutma arasında bocaladı. Cahit atıldı bu sıra:

"Seyit abi!"

Ense kökünden tutuverdi Tahir onu:

"Çekil len!" dedi. "Komseri çağır Seyit Efendi. Ben biliyorum." Yan odadaki sesler kesilmişti bu ara. Seyit kapıyı kapayıp karşıya koştu. Bekleyiş uzun geldi Tahir'e. Az sonra açıldı kapı:

"Gel!"

Tahir soluk soluğa girdi karşı odaya. Şef'e değil, Komser Rıdvan'a anlattı. Eski il yolundan gidince, Dede dedikleri havuzlu bir su kaynağı vardır, orayı geçince, sağa bağlara, bahçelere bir köy yolu sapar. Susak köyüne gider o yol. Daha Susak köyüne varmadan ekin tarlaları, pancar tarlaları başlar. İlk tarladan sonra sağa sapılınca, tarla bitişiğindeki bahçenin bir evi vardır...

"Niçin boş yere uğraştırırsın bizi?" dedi Şef.

"Gine bilmiyorum." dedi Tahir inleyerek. "Evin anahtarını yerinde göremeyince aklıma geldi. Belki oradadırlar, belki. Yeterin gayri, dövmeyin çocuğu."

"Götürün!"

Tahir'i götürdüler. Genç Komser bir susmadan sonra:

"Sayın Şefim." dedi. "İzin verirsiniz, çocuğu ben sorguya çekebilir miyim?"

"Gel bakalım."

Çıktılar. Fısıldaşan polisler sustular. Yan yan çekilip yol verdiler. Şefle Komser, karşı dip odaya girdiler.

Gültekin eğilmiş, ağzını burnunu yıkıyordu duvardaki muslukta. Küçük, beyaz su toplayıcısının içinde damar damar yayılıyordu kan karışımı kırmızı su. Boyuna su çırpıştırıyordu Gültekin, soluk soluğa.

"Doğrultun şunu!"

Gençten polis, az uzağında durarak omuz başından yakaladı Gültekin'i:

"Mendilin yok mu?"

Gültekin mendilini burnuna tuttu. Bir anda kıızıla boyandı mendil. Gömleği, pantolon dizleri kanlar içindeydi.

"Oturtun!"

İskemleyi altına sürdüler. Saçları alına dökülmüş, çırpıştırdığı sular terine karışmıştı. Yüzünün kimi yeri al al, kimi yeri şişkin, sarıydı.

"Bak oğlum Gültekin." dedi Komser.

Gültekin solumasını kesti, gözlerini yerden kaldırdı.

"Biz biliyoruz. Onların nerde olduğunu biliyoruz... Sayın Şefim, biraz izin verir misiniz bana? Şununla yalnız konuşabilir miyim?"

Şef, hoşlanmadı bu sözden, ne var ki, tartışma açmayı kendine yediremedi:

"Onunla konuş diye seni getirdim." dedi üstperdeden.

Başıyla çağırdı yardımcılarını, çıktılar.

"Bak oğlum," dedi genç Komser, "babam söyledi bize. Ama kesin bilmiyor. Tahmin ediyor. Eğer dediği doğru çıkmazsa, sana yaptıklarını babama da yaparlar... Sen bilirsin..."

Gültekin başını kaldırdı, omuzları düştü. Kan sızıyordu burnundan:

"Oradalar." dedi. "Bağevindeler."

Komser rahat bir soluk verdi. İskemle çekti, oturdu Gültekin'in karşısına. Sigara çıkardı. Yaktı. Kolay başarısının övüncünü duyumsadı içinde, ama göstermek istemedi becerisini Şefe. Belki ters tepki yapar, gereksiz.

"Sen de içer misin bir sigara?"

Gültekin anlamadan baktı genç Komser'e.

"Yak, yak... Al... Sigara açar belki... Of..."

Can sıkıntısıyla ofladı Komser. Oturabildiği kadar oturdu çocukla. Aklından neler geçmedi, neler... Of! Offf...

Kapı hızla açıldı, Şef girdi içeri. Karşılıklı sigara içmeleri başarının belirtisiydi, ama o yine sordu:

"Tamam mı? Orası mı?"

Ayağa kalkmıştı Komser:

"Evet, Sayın Şefim. Orası. Bağevindeler."

Şef, oğlana baktı, baştan aşağı süzdü yine:

"Neden boşuna dayak yersin? Biz seni dövmekten hoşlanıyor muyuz sanıyorsun, oğlum?"

Komser Rıdvan gülümseyerek duruyordu ayakta. Şefin son sözünün, kendisinden bir özür dileme olduğunu kestirmişti.

"Silâhları var mıymış? Sordun mu?"

"Ha bakın, onu sormadım."

İkisi birden döndü Gültekin'e:

"Silâhları var mı?"

Gültekin bocaladı. Nasıl yanıtlayacağını şaşırmıştı. Çünkü Hüsnü, acele ceketini giyip pardösüyü alırken oracıkta gözüne ilişen oyuncağa da uzanmış, cebine koymuştu. Bir korunma güdüsüyle el attığı şey, Cemal'in oyuncak tabancasıydı:

"Var da, yok da." dedi. .

"Ne demek var da, yok da?"

"Kardeşimin oyuncak tabancası vardır. Evden çıkarken onu aldığını gördüm.

Şefle Komser bakiştılar. İnanıp inanmamak, her birinin kendi anlayışına kalıyordu artık.

**

Cahit'in annesi Hesna, oğlunu polisler alıp götürünce, damadı Ahmet'e koştu sabah karanlığında. Ahmet uyku sersemi zor anladı kaynanasının söylediklerini. Cahit giderken korkusuzmuş, hiçbir şey yok anne, merak etme, diyormuş. Ama ne var ki, kardeşi Tahir'in evini de polisler basmış. Tahir'i de alıp götürmüşler. Hakkı'nın arkadaşı Hüsnü'yü arıyorlarmış. Hakkı da gece kalkıp oraya gelmiş. Gültekin de yokmuş ııtada. Anası Ayşe dö-

vünüp duruyormuş. Hakkı kimbilir, neredeymiş?.. Şimdi buraya gelirken Tahir'in evinin önünden geçiyormuş, içerde sesler duymuş da girmiş, Ayşe gelin'den öğrenmiş bunları.

Ahmet beyninden vurulmuşa döndü. Bir yandan giyindi, bir yandan dinledi. Kaynanasıyla karısını, anakız başbaşa bırakıp sokağa fırladı. Anadolu'na atlayıp doğru Hakkı'gile gitti. Raziye teyzeyi, Fatma gelin aşağı odaya, kendi yataklarına yatırmış, orasını burasını oğuyor, kolonya koklatıyordu. Baş çatıklı kadının kimseleri gördüğü yoktu.

"Gelin nerede?" diye sordu Nuri'ye.

"Yukarda." diye Fatma yanıtladı kocasının sustuğunu görünce.

Bir süre yatakta inleyen, ne dediği anlaşılmaz Raziye teyze'ye baktı:

"Vah vah vah!" dedi. "Ben gidip bir bakayım."

Dışarı çıktı. Kaynanasının anlattıkları doğruymuş demek. Şimdi ne yapacak? Belli, durum öylesine kötü ki, sus pus olmuşlar içerde. Kendi canlarının derdine düşmüşler sanki. Gelen Ahmet'miş, enişteymiş, aldındıkları yok. Kötü, çok kötü! Nerden de girdim bu işin içine?... Ne yapayım şimdi? Yapılacak bir şey var. Sinan'a gidip ayaklarına kapanmak! Ben ettim, sen etme demek! İyilik etmek istedim Sinan, iyilik!.. Babasız çocuk dedim, adam olsun dedim, düştüm önüne. Sen olsan yapmaz mıydın?... Yapar-dın... Alsın Sinan kızını, götürsün eve. Gül gibi kız, bir gece gerdege girdi diye açıkta kalmaz ya... Benim ilk karı bile açıkta kalmadı...

Sürdü anadol'u. Sinan'ın kapısını çaldı. Ortalık ağarmaya başlamıştı. Zübeyde'nin başı, neden sonra uzandı pencereden. Az sonra kapı açıldı:

"Hayrola Ahmet Efendi?"

"Sinan nerde, Sinan?"

"Kalktı. Traş oluyor. Çocuklar el öpmeye belki erken gelir diye biz de erkenden kalktık."

"İyi etmişsiniz." dedi Ahmet boş boş. "Hadi, çağır bana."

Zübeyde kadın, Ahmet'in ivedi davranışlarından bir şey çıkaramadı, ama kötüye de yoramadı:

"Sinan!" diye seslendi. "Ahmet Efendi gelmiş, seni bekli-

yor!.. Raşit uyuyor, yorgun. Uyusun. Yukarı çıksaydın Ahmet Efendi."

"Burda beklerim, burda beklerim. Sen giyin Zübeyd'ânım."

"Tasalandırdın beni Ahmet Efendi. Yoksa Münevver'ime bir şey mi oldu?"

"Yok, yok. Vallâ ona bir şey olmadı."

"Öyleyse birine bir şey oldu."

"Kimseye bir şey olmadı. Hakkı hastalanmış mı, ne? El öpmeye gelemeyecek de..."

"Öpmediği el olsun. Yarın öper, öbür gün öper. Tek sağlığı yerinde olsun da. Buna mı geldin sabah sabah? Hoş geldin, safa geldin, ama..."

Kadın yukarı çıktı. Ahmet gezindi. Ne diyecek Sinan'a? O ne dese haklı. Dövse de haklı, sövse de haklı.

Az sonra Sinan giyinmiş, indi:

"Hayrola?"

"Hele çıkalım, anlatırım. Yalnız sen Zübeyd'ânım'a söyle, Münevver'in yanına gitsin..."

"Bir şey anladımsa..."

"Anlarsın, anlarsın. Sen söyle de, gitsin Zübeyd'ânım."

"Zübeyde!" diye seslendi Sinan. "Hazırlan çabuk! Dünüre git!"

Tamam mı anlamına baktı Sinan.

"Muhakkak git Zübeyd'ânım!" diye Ahmet de seslendi. "Hadi biz çıkalım."

Sokağa çıktılar. Anadol'a yürüdüler. Söze nerden, nasıl gireceğini uzun uzun düşündü Ahmet.

**

Gün uzak dağın ardını zorluyordu. Kitapçı Saffet, Yenievler'in yolunu tuttu. Tek katlı evin kapısını çaldı. Kapıdaki yazı şu: "Şerafettin Hacıhüzeyinoğlu-Doktor"

Saçları zamansız ağarmış, gençten, yuvarlak yüzlü, pijamalı adam kapıyı araladı. Kitapçı Saffet'i karşısında görünce şaşırdı. Sağcı bir derneğin ilçe başkanıydı doktor. Sağcı bir partinin ilçe örgütünü kurma çabalarına, ülkenin kimi bölgelerinde sıkıyöne-

tim uygulamasına geçilmesi üzerine geçici olarak ara vermişti. Ne var ki, bu çabalarını sürdürürken Kitapçı Saffet'ten vebadan kaçır gibi kaçmıştı. Hem Saffet'e güvenilemeyeceğini seziyor, hem öte ilçenin parti başkanının uyarılarını dikkate almak gerekiyordu çünkü. Ne işi vardı bu adamın sabah sabah? Neye kapısını çalmıştı? Olur a, belki de doktorluk bir şey, diye geçirdi içinden:

"Hasta mısın?"

"Değilim."

"Hastan mı var?"

"Hastam da yok."

"Niye geldin öyleyse?"

Kitapçı Saffet, Doktor'la arasını pekiştirmek için fırsat kolluyordu:

"Akıl danışmaya geldim."

"Ne aklı?"

Oturduğu sokağın alt başında geçen olayı bir çırpıda anlattı Kitapçı Saffet. Dahası vardı. İki öğretmen, kasabalı iki genç, bir de anarşist saklayan arabacı Tahir tutuklanmışlardı. Yalnız iki anarşist kaçaktı şu anda.

"Şimdi ben ne yapayım?"

"İyi işte, tutuklanmışlar." dedi Doktor. "Kaçakları da er geç yakalar polis. Bu işi beceren Emniyet Amiri Rıdvan mı?"

Kitapçı Saffet şimdi bulmuştu ne diyeceğini:

"Değil." dedi. "Ona kalsa kılını kıpırdatmaz. Üç görevli gelmiş bu iş için."

"Bravo!"

"Bravo ki ne bravo ya! Ben daha evvel kuşkulandığımdı. Komser'e gittim. Oralı olmadı Komser. Bak, dediklerim birer birer çıktı."

"İyi ama, o zaman niye gelip söylemedin bana?"

Saffet gözlerini kırıştırdı. O çoktan unutmuştu ilçeye neden geldiğini. Hurşit'e öfkelenmese bu işe bulaşacağı yoktu:

"Akıl edemedim." dedi. "Hem Komser namussuzu kovdu beni. Sittiol çekti yüzüme karşı."

"Şimdi sen geçirdin eline fırsatı."

"Geçirdim ya!"

"Bana gelmen boşuna. Git, söyle bildiklerini. Bu Komser anlamadı, ama siz anlarsınız, efendim, de. Ne duruyorsun?"

Doktor böyle demese de öyle yapacaktı Saffet. Ama amacı, onun da gözüne girmek, bir taşla iki kuş vurmaktır:

"Sağol Doktor Bey. Hemen şimdi gidiyorum."

Saffet ayrıldıktan sonra dudaklarını büktü doktor. Doğru mu söylüyor? Hızlı hızlı gidişine bakılırsa bir şey var. Neyse, biriki saat sonra şehir kulübüne gider, öğreniriz... Kapıyı kapattı.

**

Görevli uzman, yola çıkma hazırlığını yapıyordu. Akşamdan beri iki yanlı odalar arasındaki sahanlıkta, bir köşede, hem kesti-ren, hem çevresinde olanları izleyen doç'un şoförüne seslendi:

"Hasan Efendi, arabayı getir!"

Şoför fırlayıp kalktı. Yanına katılan polisle çabucak getirdi siyah doç'u. Komser sordu:

"Burda kaç arkadaş bırakalım, Sayın Şefim?"

"İki kişi yeter bunlara, değil mi?"

"Yeter. Osman, Seyit, siz ikiniz burda kalın."

"Yoo, Komserim, Seyit bizimle gelsin."

Seyit, ikinci bir buyruk beklemeden önce çıktı.

"Adamı getirin!"

Yolu göstereceğini diye yanlarına Tahir'i alacaklardı. Seyit koştu odaya. Açılan kapıya döndü içerdekiler. Nedense hepsine bir bir baktıktan sonra:

"Sen gel!" dedi Seyit Tahir'e.

"Gene ne var?" diye sokuldu Tahir.

"Yürü... Hangi arabaya bu Şefim?"

"Önden hangisi gidecekse. Doç'a bindirin."

İki yardımcı görevli aralarına aldı Tahir'i. Uzman, şoförün yanına tam biniyordu ki, sokağın başında Kitapçı Saffet görüldü. Daha uzaktan ayırabilmişti kimin ekip başı olduğunu. Polisler ciplere yerleşirlerken koşar adım geldi:

"Beyefendi, Beyefendi!"

"Ne var? Sen kimsin?"

"İhbarım var, Beyefendi."

"Ne ihbarı?"

Komser Rıdvan'ın yüzü buruştu. Doç'un bir kapısı açık, Şefin bir ayağı dışardaydı. Kitapçı Saffet hazırol duruyordu karşısında. Bir adım daha attı:

"Komünistleri biliyorum ben." dedi. "Anlatacaklarım var. İşte, bu Komser hakkında da..."

Uzman, Komser'i süzdü. Uğraşlarının onurunu korumak kaygısına düştü:

"Kimin hakkında? Kimin hakkında?"

"İşte, şu Komserinizin."

Şef, uzun uzun gözden geçirdi Saffet'i. Akları sararmış, oynak gözler, bumburuşuk surat, kıyıları tükrüklü, kararsız açılıp kapanan dudaklar, bütün kirli düşüncelerini ele veriyordu adamın. İğrendi:

"Alın içeri!" dedi. "Gelince görüşürüm."

"Gel!" dedi Rıdvan.

"Fakat Beyefendi, beni dinlerseniz..."

"Dinleyeceğim. Dönünce."

"Gel Saffet Bey, gel!" dedi Rıdvan yumuşakça, omuzundan tuttu. "Gelince dinleyecek seni de..."

Şef, doç'un kapısını çekip başını otomobil doğrultusunda çevirince, arkada oturan Tahir'e bir güven geldi.

Genç Komser eliyle atmak istemişti Saffet'i odaya. Merdiven başında durdu:

"Çık." dedi. "Çık."

İçeri girince Osman'la Abdullah Komser'in önünde bittiler hemen:

"Bunu da alın içeri!"

"Ama Komser Bey..." diye kekeledi Saffet.

"Ne Komser Bey'i, lan?"

Osman kapıyı açmıştı. İçerdekiler durup döndüler yine. Osman kapıya çekiyordu Saffet'i. Adam gerilemeye çalışıyordu.

"Gir içeri!" diye dişleri arasından bağırdı Rıdvan. "Sittiol!"

Adam, bu sövgüyü duyar duymaz dalıverdi içeriye. Komser, yaptığı işin kıvancıyla ardından bakarken kapı kapandı. Saffet şaşkın, üç kişiyi gördü, kapıya baktı, duraladı. Cahit, iki adım attı, yanında bitti Saffet'in:

"Seni niye getirdiler?"

Yanıt vermedi Saffet. Az önce üzerinde duyumsadığı tiksintili bakışlarla önce Cahit'i, sonra Mustafa'yla Yılmaz'ı süzdü. Siz görürsünüz gibilerden fıldır fıldır dönüyordu gözleri. Omuz kıvırdı, gezinmeye başladı.

Gezinirken yan yan bakıyordu. Mustafa da ona. Sonunda başını çevirdi adam. Sigara çıkararak Yılmaz'a sokuldu Mustafa: "Hiç korkma, Yılmaz." dedi. "Bunlar şaşkın. İşi iyice karıştırdılar."

"Yahu, bunlar tanık diye..."

"Ne çıkar be bunların tanıklığından?"

Genç Komser'in, Saffet'i içeriye atarken ettiği sövgüyü duymuştu. Sövgünün yalnız buna olduğunu ayrı bir özenle belirtmişti hem de. Gözlerinin içi gülmüştü sanki genç Komser'in. Bunu anımsadı Mustafa, onun da gözlerinin içi güldü:

"Emniyet Amiri bizden. Hiç kuşkun olmasın."

"Nerden anladın?"

"Anladım işte."

Sigaralarını tütürerek gözgöze geldiler bir süre:

"Bazen çocuklaşırsın ya Hoca," dedi Yılmaz, "bugün çocuklaşacağın aklıma gelmezdi. Neyse..."

Koptu Mustafa'dan, gezindi. Dışardaki üç arabanın motor sesi duyuldu. Az sonra kalktı, uzaklaşıp gitti sesleri. Yılmaz sorarak yaklaştı Mustafa'ya:

"Bu ne?"

"Az önce anlattı ya Hakkı'nın dayısı." diye fısıldadı Mustafa. "Götürdüler de adamı. Herhalde onların peşine düştüler..."

Sıkıntısıyla sigarasını yeniledi.

"Bir sigaran var mı?" dedi Saffet.

Mustafa paketi uzatmadı, içinden bir tane çekip verdi:

"Bende de kalmadı. Bu son. Aldır istersen."

Kibritini uzattı adamın suratına bakmadan. Böylece konuşmasının da son olduğunu söylüyordu Mustafa.

**

Siyah doç'la iki polis cipi, sokaktan çıkıp sağa dönerlerken,

Hurşit'in altmış beş model opel'i göründü köşede. Arabasını durdurup giden ekibin ardından baktı Hurşit. Sonra karakolun önüne çekti arabayı. İndi. İki polis kapıda karşıladı onu. Elüstünde tutarlardı Hurşit'i.

"Merhaba."

"Merhaba Hurşit Bey."

"Bizim Gültekin'i buraya getirmişler, öyle mi?"

Osman da, Abdullah da doğruyu söylemekte sakınca görmediler:

"Evet, Hurşit Bey."

"Yahu, bizim maçımız vardı bugün. Komser Bey nerede?"

"Şimdi gitti. Ekip'nen."

Kulübün önüne vardığında olup bitenleri Gençlikspor'lu delikanlılardan duymuştu Hurşit. Buraya gelirken Gültekin'i kurtarabileceğini ummuştu.

"Bu iş başka." dedi Osman. "Hiç uğraşma Hurşit Bey. Senin Gültekin ayrı yerde kapalı hem de."

Bu ara Ahmet'in anadolu durdu kapının önünde. Sinan'la birlikte indiler:

"Merhaba, Hurşit Bèy."

"Merhaba... Yahu, Gültekin'i almışlar da... Maçımız da vardı. En iyi oyuncularımdandı o benim... Peki başka kimleri aldılar içeri?"

Osman başını kaşdı. Her şeyi bildiğini sanıyordu Hurşit'in:

"Haberin yok mu?" dedi. "Sizin Enişte de burda."

"Bizim enişte mi? Mustâ'bey mi?"

Komser'inin Hurşit'i sevdiğini, saydığını biliyordu, onun için doğruyu söylemişti Osman.

"Allah Allah!" diye şaşarak söylendi Hurşit. "Bak sen şu işe!"

"Yılmaz Bey de burda. Daha var."

"Kim var?"

"Kitapçı Saffet."

Kafası karıştı, hiçbir şey anlayamadı Hurşit:

"Enişte'yle bir görüşsem?.."

"Kusura bakma, Hurşit Bey. Sıkı emir verdiler. Kimseyle görüştüremeyiz."

"Rıdvan Bey olsa görüşürdüm ya, neyse... Sizin neyiniz var?"

Ahmet'le Sinan'a sormuştu. Onlar deminden beri, bir şey anlama kaygısıyla bekleyip kulak veriyorlardı konuşulanlara.

"Bizim kayınbirader Cahit de burdaymış." dedi. "Dayısı Ta-bir Efendi vardır ya, arabacı, o da... Hadi, onları geçelim, onlar burdalarmış. İşin kötüsü, damat yok ortada, dün evlendiydi ya, yok..."

Hurşit, sözün burasında Sinan'ı süzdü, yürekten acıdı ona. Maçtan daha önemli şeyler oluyordu, ama ne var ki, maç da maçı işte. Başka zaman olsa, derdini dinler, avutmak için bol zaman ayırırdı. Gültekin'in adını yinelemekten utandı:

"Yahu, Osman," dedi, "bizim haberimiz olmadı eniştenin bu-
raya getirilişinden. Ne olur, fırsatını bulursan bir haber sal ağa-
beyime. Ablama gitsin, teselli etsin. Şimdi bitmiştir ablam."

"Ben söylerim." dedi Ahmet.

"Yok, yok, sana yük olmayalım." dedi Hurşit saygılı saygılı.
"Osman söyler. Olmazsa ben haber yollarım şimdi biriyle... Al-
lah kolaylık versin size. Hadi, Allahaismarladık... Allah sabır
versin, Sinan Efendi."

Sinan; başını sallayarak karşılık verdi Hurşit'e.

"İyi şanslar Hurşit Bey. Hadi, bakalım, yenmeden dönmek
yok ha!"

Hurşit burun kıvırdı:

"Ne yenmesi? On-sıfır yenilmezsek şükredelim. Baksana,
gün uğursuz başladı. Şansı mı kaldı işin?"

Olaydan tasalanmaz davranışı içinde bir de şakalı sözler et-
mesi, eğlendirmişti Osman'ı. Ama Abdullah gülümsemiyordu.
Hurşit'in gaza basıp otomobili kaldırışından bile belli oluyordu
içinin yası.

Üstelik Sinan'la gözgöze gelmişti polis Abdullah. O da Kızık
köyünden sayılırdı. Çünkü dedesi Kızık köyünden gelmişti bu il-
çeye. Daha önce konuşmuşlardı bunu Sinan'la. Sinan, böylesi iş-
lerde, hemşeriliğin yarar sağlamayacağını, sağlasa bile ufacık bir
polis memurundan yardım umulmayacağını bilirdi. Ne var ki,
Abdullah'ın eline fırsat geçmişti. Köyünden çıkma kasaba zen-
ginine yakın buldu kendini:

"Sinan aa!" dedi. "Derdin büyük. Şimdi g rm Ő s nd r, ekip gitti. Yakalamaya."

"Nereye?"

"Susak yolundalarmıŐ . Bizim köyün yolunda yani. Orda bir yere saklanmıŐ lar. Elimden bir Şey gelse..."

"Elimizden ne gelir, len?" dedi Osman. "KonuŐ up duruyorsun sen de..."

Sinan, dudaklarını ısırıp d Ő  nd . BaŐ ıyla sel mlayıp ayrıldı kapıdan. Ahmet onu izledi:

"Eyvallah."

" nŐ allah, sonu iyi gelir."

Otomobile bindi iki arkadaşı. Derin derin d Ő  n yordu Sinan. Onulmaz acılar içindeydi.

"Münevver'i görmek istersen oraya gidelim." dedi Ahmet.

"Yok."

"Valla, benim bir kabahatim yok Sinan. Canım gibi, kardeŐ  gibi severim seni. Bilsem, araya girer miydim hiç? O yılan arkadaşının yüzünden hep... Hakkı da safmıŐ  ya!"

Sabah Sinan'ı evden  ıkardıŐ ından beri belki yüzüncü .kez söylüyordu bunları.

"Tamam, tamam." dedi Sinan. "Senin ne kabahatin var? Olacak iŐ te. Oldu bir kere..."

Kırk yedi yıllık yaŐ amını geçirdi aklından. OĞ lu RaŐ it'i d Ő  nd , babasını, kardeŐ lerini anımsadı. Köye eŐ eĐ i yüklü gelip giden o  er iye özenip para kazandığ ı ilk günü d Ő  nd . Para dolu avcunu babasına uzattığ ında deliye d  nm Ő t  adam. O güne dek, sabah tarlaya, günbatımı eve gelip gitmekle ge irmıŐ ti ömrünü. Balkan SavaŐ ından, SarıkamıŐ  SavaŐ ından, KurtuluŐ  SavaŐ ından, canını zor kurtarıp köyünde olmanın gizli sevincini, ancak anılarını ballandıra ballandıra anlatırken dıŐ a vururdu. Arkada mandaların m   lediğ ı, altı toprak, üstü toprak iki gözlü damında,    oğ lu, bir karıŐ ıyla, Tanrı'nın verdiğ ı mutluluğ u gözünde b y te b y te yaŐ ayıp gidiyordu. Sık sık hastalanır, geceleri  ks r klere boğ ularak uyanır, sabahlara dek uyuyamaz, bol bol d Ő  n r olmuŐ tu ölümüne yakın. Köyün camisine de uğ ramıyordu  oğ u kez. Son günlerinde adının "gâvur Sinan'ın babası"na çıkmasından gizli bir sevinç duyuyordu. Para kazanmanın yolu-

nu buldu diye bu adı yakıştırmıştı köylü ona. Para kazanmanın yolunu bulmuştu, ama okumanın yolunu bulamamıştı Sinan. Raşit'i okutacaktı, şimdi içerdeki Mustafa öğretmen "kafa var Raşit'te" diyordu. Münevver'inde de kafa vardı, iyi biliyordu bunu Sinan. Damadı da kafalı çocuktu, arkadaşı Hüsnü de. Düğünde kıvrak kıvrak oynayan, herkesi, şenlendiren, alkış kopartan çocuk...

Umulmaz bir düşüncede yoğunlaştı Sinan, halka halka çağırışıklarını zincirledi, avucuna ilk düşen parayı, babasının ölümünü, rastlantıdan zenginliğini, Hakkı'nın okumuşluğunu, bugünkü alinyazısını belirsiz ilmiklerle ekledi birbirine. Olmuşlarla olacakları şaşılası biçimde bağladı:

"Susak köyünün yolunu bilir misin, Ahmet?"

"Ne olacak?"

"Gidelim."

"Bizim ne işimiz var orda? Derdimize dert katmaya mı gidelim? Yerin dibine batsın südü bozuk pezevenkler!"

"Öyle deme, Ahmet."

"Niyeymiş?"

"Düne kadar kardeş bellediydin, oğlun yerindeydi. Şimdi mi?"

Sinan ne dese katlanacaktı Ahmet. Başını eğdi:

"Sen bilirsin."

"Hadi çek! Gidelim! Hiç değil, yüzünü görelim..."

Anadol'u isteksiz işlettiğini belli etmedi Ahmet.

**

Beyaz, ince bulutlar, gündoğusunun üstüne özenle serpiştirilmişti sanki. Güneş, ısınıp arttırarak yükseliyor, mısırların yeşil yapraklarını, boysuz asmaların seyrek, koruk salkımlarını, üstündeki su damlacıklarını ıslıdatıyordu. İlçe yönündeki kavak ağaçları hafif hafif sallanıyor, duru göğün altında doğa, ıssız bozkırın geçici görkemiyle uyanıyordu.

Çakal, başını güneşe vermiş, hırıldadı. Kaslarını gererek ayaklarını uzattı, karnının üstüne yattı.

Hakkı'yla Hüsnü ellerini uğuşturarak geziniyorlar, avuçlarını

hohluyorlardı. Ayaz kesmişlerdi sabaha dek. Bağevinin içinde bir o yana, bir bu yana dolanıp durmuşlardı. Ağaran gün, yarıdımına yetişince, güneşin yükselmesini beklemişlerdi. Hakkı, durup ilçe yönüne bakıyor, Gültekin'in yolunu gözlüyordu. Güneşin ısınısını üstünde duyumsayınca düşüncesi de açıldı:

"Gelmeyecek." dedi. "İçime doğdu."

"Gelmezse ne yapacaksın, Hakkı?"

Hakkı az yürüdü. Bağevinin yanından, ilçenin ters yönüne, köy yoluna doğru, uzaklara baktı:

"Şu yoldan ilerlersem şoseye çıkarım. Orda bir otobüse binersem ile varırım. Ordan da Ankara ya da İstanbul..."

"Ne yapacaksın orda?"

Hakkı elini hohladı, yüzünde sıkıntıyla gezdirdi:

"Söyledim. Derdimi anlatacak birini bulurum."

"Dinlemezler, Hakkı."

"Ee, ne yapayım?" diye başını eğdi Hakkı.

Balçıktan görünmez olmuş, ağırlaşmış pabuçlarına bakıyordu umutsuzca. İnsanın aklına en zor durumlarda, en saçma sapan düşünceler gelir hani. Hakkı da İstanbul'a, Ankara'ya varmıştı sanki. Sıkıyönetimin kapısını aralamış, bir yetkiliye derdini anlatacaktı. Anlatacaktı, ama bu pabuçlarla, bu paçalarla nasıl çıkar karşılarına? Tek engel buydu sanki. Sözümona, ayakkabılarını temizlemek ister gibi öfkeyle tekmeledi yeri:

"Dinini, imanını, sülâlesini..."

"Birlikte gidelim. Benimle gel..."

"Sen'nen birlik surdan şuraya adımımı atmam."

Gecenin ayazından aralarındaki gerginliği düşünemez olmuştu Hakkı. Hüsnü gerçekten üzülmüş, buna inandırmıştı arkadaşını. Düğünde, saz eşliğinde yere topuk vurduğu, camiye namaza girdiği zamanki uyumu yine duyuyordu içinde. Tokat yemişçesine başına gelen olaydan sonra Hakkı'nın ettiği sövgüleri bile doğal karşılamıştı:

"Paran var mı?"

"Yok. Az bir şey var cebimde ama. Beni götürecektir kadar. Yeter bana..."

"Al şunu. Yücel bin lira vermişti ayrılırken. Dört yüz'ünü harcadım, al şu beş yüz lirayı. Yüz lira da bende kalsın."

Hakkı elini uzatmadı. Zorla cebine koydu Hüsnü.

"Sana da gerek para."

"Ben başımın çaresine bakarım. Tek sen kendini kurtar da... Gördün değil mi Hakkı? Faşizm ayırım yapmıyor."

"Kim dedi ayırım yapar diye? Ama suç her zaman suçtur. Faşizmde de, sosyalizmde de."

"Benim suçum ne?"

"Sen daha iyi bilirsin. Söyle suçun ne?"

"Gültekin'inkinden daha hafif. O bizi kaçırdı, sakladı. Ben birilerine yemek götürmüştüm İstanbul'da. Tam eve varıyordum ki, kuşatıldığını gördüm, kaçtım ordan. Hani seninle karşılaşmadan birkaç gün önce bir ev basıldıydı İstanbul'da. Gazete'de okudun muydu?"

Hakkı, okuduğunu belli etti:

"Sen örgüttensin ama..."

"Örgüttenim. Ama silâh kullanmasını bilmem. Orasına bakarsan Gültekin de örgütten oldu şimdi. Belki dayın da. Benim yüzümden..."

Hakkı duyumsuyordu. Tâ yukarılarda acımasız işliyordu bir makine. Dişlileri arasına aldığı ezip yutuyordu. Hüsnü başeğmişti ezilip yutulmaya, belli. Alinyazısına karşı komayacaktı.

Sinirli sinirli, ivedi adımlarla gezindi Hakkı. İstanbul'a, Ankara'ya, bir yerlere gidip derdini anlatabilmeliydi. Yoksa ezilip yutulacaktı o da. Kendine doğru uzanan, belirsiz bir yardımsever eli düşleyebiliyordu içinden, onun gerisinde Münevver vardı,

Köpek kulaklarını dikti, hırladı. Ayırdedebildiler hırlamanın değişikliğini. Uzak kuş seslerinin, kavak hışırtılarının arasından suskun doğayı dinlediler. Çakal bir kez daha hırladı.

"Bir gelen var. Otomobil sesi değil mi, Hüsnü?"

"Otomobil sesi."

Dimdik, kıpırtısız durdular, kulak kesildiler. Birkaç saniye geçti böyle. Yarım dakika, bir dakika, daha çok süre geçti. Ses yaklaşmamış, büyümemiş, dinmişti. Az daha beklediler.

"Ne o Hüsnü?"

Hüsnü güldü:

"Tabanca."

"Hani silahın yoktu?"

"Cemal'in tabancası bu. Senin armağan ettiğin"

"Ver bakayım."

Aldı, evirip çevirdi elinde, uzattı.

"Çocuğa tabanca getirir mi senin gibi bir barışçı?"

"Vural çok istediği, Cemal'e de getirdim."

Çakal sessizce kalktı. Mısır tarlasına doğru uzattı başını, hırladı. Hüsnu kuşkulandı. Mısır tarlası, atlanabilir, eğreti çitlerle çevriliydi. Bağevine girdi. Hakkı da onu izledi. Evin bahçeye açılan eğreti kapısını çekti Hüsnu. Günişığı kapı aralıklarından süzülüyordu içeri. Gece, Gültekin'in açtığı kapı tam karşısındaydı. Tahtaların çatlağından dışarı baktı. Önde çamurlu bir alan. Arkada yeşille sarı arası başaklarıyla buğday tarlası.

"Dinle."

Kulak verdiler. Çakal huysuz huysuz gezindi, kuyruğunu yere vurdu.

"Otomobil sesi, duydun mu?"

"Gültekin mi acaba?"

"Dinle. Bir tek otomobilin sesi değil bu."

"Geldiler." dedi Hakkı.

Hüsnu'nün dost yüzü, arkadaş sesi yitip gitmişti. Gerildi, avurtları çöktü.

"Gelenler polisse teslim olacağız, Hüsnu."

"Ben teslim olmam. Sen de kaçmaya bak. Belki o zaman kurtarırın kendini. Hadi, buraları biliyorsun, kaç git! Ben oyalarım gelenleri. Hakkı, gerçekten istiyorum senin kurtulmanı. Git, çık, teslim ol istersen. Ama beni dinlersen..."

"Eee?"

"Ellerine düşme. Tasarın fena değil. Git İstanbul'a, ihbar et! Zaten hepimiz döküldük."

"Gerçek mi söylüyorsun?"

"Gerçek söylüyorum."

"İnsanın yaşarken edindiği tüm değerler, bomboşmuş demek ölümün eşiğinde."

"Bilmiyorum. Ama benim için şimdi her şey boş. Yücel de öldürüldü."

Yaklaşan otomobil seslerini işitmedi Hakkı:

"Hangi Yücel?"

"Geliyorlar."

"Hangi Yücel? O arkadaşın mı?"

"Evet, o. Geçen hafta radyoda dinledik ya! Aralarında Yücel de vardı."

"İnanmam."

"İnanma!" Yüreğini gösterdi Hüsnü. "Devrimcilik burda yatar. Kimin ne olduğu bilinmez. Sesler yaklaştı, Hakkı. Çık şu kapıdan!"

Hakkı kapıya yürüdü.

"Dur!" dedi Hüsnü.

"Birileri var tarlada, görmedin mi?"

Gözlerini aralığa uydurdular. Başakların gerisinde, tarlanın eğiminde gövdeleri görünmeyen, birbirinden ayrı üç kafa gördüler.

"Arkadan kaç! Mısır tarlasından!"

Uzaktan bir ses yankılandı:

"Hüsnü Kaşlı! Hakkı Şepitoğlu! Sarıldınız! Çıkın dışarı!"

Hüsnü, kapının aralığına uydurdu ağzını, bağırdı:

"Ben Hüsnü Kaşlı! Yalnızım!" Fısıldadı. "Kaç Hakkı, çık dışarı!" Yine bağırdı. "Teslim olacağım!"

"Çık dışarı!"

"Çıkacağım! Teslim olacağım." Hakkıya döndü, fısıldadı yine. "Git, durma!"

Hakkı öteki kapıyı açtı, fırladı dışarı. Ters yönden gelen sesler duydu Hüsnü.

"Kaçıyor! Kaçıyor!"

"Kaçarsa vurun!" dedi bir ses.

Kurşunlar arka arkaya vızıldarken kapıyı açtı Hüsnü, bir kez ardına baktı. Hakkı yere kapaklanmıştı; düşmüş olacak. Kalkıp kaçmalı, dedi içinden, ileri atıldı, ekinlere doğru. Elindeki tabancayı kaldırdı:

"Yaşasın devrim!"

Ne bağırması duyuldu vınlayan kurşunların arasında, ne de peşinden dışarı fırlayan Çakal'ın inlemesi... Köpek acı acı cıyıkladı, havladı, Hüsnü'nün gerisine düştü, can korkusuyla havalanarak. İkisi de boylu boyunca yatıyordu yerde.

Kavak ağaçlarının tepelerinde, uzak kuşların sesleri çoğaldı.

Kurşun vınlamaları dalga dalga yayıldı ovaya. Sonra bir ölü sessizliğine gömüldü doğa.

Cılız ekinler kıpırdadı. Sivil, resmî polisler kulübeye doğru yaklaştılar. Komser Rıdvan ivedi adımlarla geldi Hüsnü'nün başucuna. Eğildi, elindeki tabancayı çekti, aldı. Çömeldi. Tarttı tabancayı elinde. Kulağı dibindeki ayak seslerine aldırmandan düşündü. Uzman yaklaşmıştı yanına. Uzanıp aldı tabancayı Rıdvan'dan. Bakıştılar.

"Çok vuruşmada bulundum. Hepsinin içyüzünü bilirim. Üzme kendini Komser. Böyle bir tabancaya ilk raslıyorum, inan..."

"Evet, Sayın Şefim."

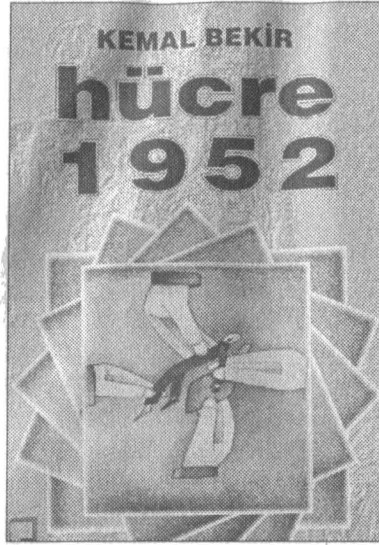
Komser doğruldu. Bağevine çevirdi başını. Açık duran iki kapıdan öte yandaki mısırlara baktı. Üç mısır sapını devirmiş, üstünde yatıyordu ayakları kocaman görünen biri. Hakkı Şepitoğlu oydu demek...

Bir inilti duydu. Koca köpek bacaklarını gerip gerip titretiyordu, Sonunda gevşedi, bırakıverdi kendini. Karnı yere yapışmıştı sanki.

Komser yürüdü. Köy yolunun üstünde, kağnısını durdurmuş, övendiresiyle öküzünü dürtükleyen, bir yandan da kaynaşan kıpırtılara bakan köylüyü gördü. Yolun altbaşında duran beyaz otomobildekileri tanıdı. Biri mısırların üstünde yatan çocuğun kayınbabası olacak Sinan, öteki çocuğa babalık etmek isteyen, iyiliksever kasaba zengini. Ses etmiyorlardı.

Durdu. Çevresine bakındı. Kırmızı gelincikler, aklı, sarılı papatyalar, uçuk pembe, uçuk mor kır çiçekleri, dün boşanan yağmurdan sonra güneşi görüp canlanmışlardı. Kır aç toprakları karartmıştı yağmur, sarı toprakları kızıla boyamıştı. Yol yol ayrılıyordu birbirinden, yeşile dönüşmenin sevincini yaşayan boysuz bitkilerle. Bir süre böyle gidecek, sonra yine o korkunç yalnızlığına gömülecekti doğa; toprak suyu eminceye, güneş toprağı kurutuncaya kadar...

İstanbul, 14 Kasım 1977

1998 ORHAN KEMAL ROMAN ÖDÜLÜ

'*Hücre 1952*'nin hem yazarı, hem oyuncusu, hem yönetmeni, hem polisi hem savcısı, hem seyircisi olabilmeyi, yani oyunun hem içinde hem dışında kalabilmeyi başarmış Kemal Bekir. İnsan ruhunun tüm giz dolu köşelerini; çocuksuluğunu, kırılabilirliğini, kolay çözülemezliğini, acımasızlığını, kendi iç çatışmalarının pençesinde çırpınışını göstermiş. İnsan için en büyük tutukevinin kendi yüreğinde, kendi beyinde yarattığı tutukevi olduğunu, en adaletli mahkemenin de ancak orada kurulabileceğini göstermiş. Ve Kemal Bekir, '*Hücre 1952*' ile edebiyatımıza, coplar, falakalar, filistin askıları, elektrik bataryaları gibi işkence aletleri olmadan da korkunç işkencelerin gerçekleşebileceğinin anlatıldığı bir roman kazandırmış.

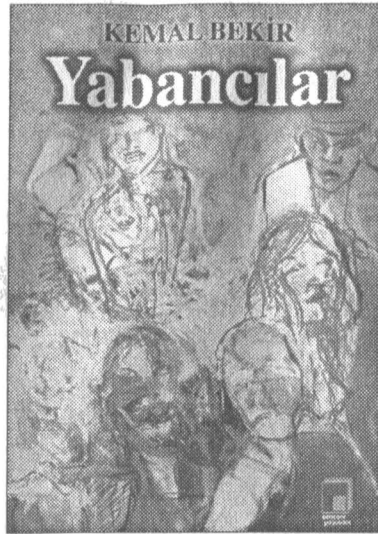
Beyninize, yüreğinize, kaleminize sağlık sayın Kemal Bekir...

Zeynep Aliye, Yaşasın Edebiyat

“Kaçaklar, üniversite çağı içinde rastlaşan iki gencin, ayrı ayrı imkan ve koşullar içinde yaşayan iki sevgilinin, dengesiz aşklarına dayanıyor. Bu arada onların birleşmeyen sevgilerinin bütün sebep ve geçmişleri. Büyük şehir kalabalığı içinde birbirlerine zıt çevreler, eğilimler, alışkanlıklar, davranışlar. Bu arada yeni kuşakların bir yandan doğal itilmelerle yaşadıkları duygu hayatı, bir yandan çevrelerinin baskılarıyla yöneldikleri toplum görevleri. Dikkatimizi çeken en önemli taraf, Kemal Bekir’in ayrıntılı bir anlatımla bütün davranışların psikolojik nedenlerini açıklama gücü.”

Rauf Mutluay, *Kim Dergisi*.

“Kemal Bekir’in *Yabancılar*’ı da başka bir başarı. (...) Bu kitapta aynı kıza âşık olan genç ve yoksul bir işçinin hikâyesi de var. Bu hikâye pek dokunaklı bir şiirle verilmiş.”

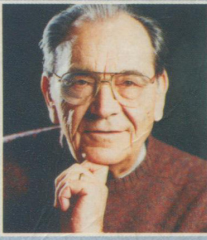
Reşat Nuri Darago, VARLIK

“... ‘Bakındı, Rauf’un her zaman oturduğu bir iskemleye doğru yürürken geriden başka bir iskemle çekti.’ Kemal Bekir, daha önce, Sıtkı ile Rauf’un ilişkilerini belirttiği için buradaki bu ustaca saptama birden bir değer kazanıyor. Bu ustaca bir saptamadır; bir psikolojik durumun romana özgü bir biçimde verilisidir. Ne var ki kişinin iç dünyasını açıklayan yazar, yakaladığı bu psikolojik durumları ustaca belirtmekle yetinmeli.”

Fethi Naci, DOST

“Bana öyle geliyor ki, yeni yayınlanan romanlarda ortam, daha çok köyler ve kentlerdir. Kasaba ortamı daha az seçilmiş görünüyor. (...) Kemal Bekir’in romanı ilkin bu yönden ilgimi çekti. Sonra çok iyi bildiğimi sandığım küçük kasabaların kişilerini roman içinde görmeyi, izlemeyi özlüyordum. (...) İlgı çekici bir romanı açtığımı çok geçmeden anladım. (...) Dil ile öz ilişkisini iyi kurmuş çünkü yazar.”

Ömer Faruk Toprak, PAZAR POSTASI

KEMAL BEKİR

Kanlı Düğün

"İşte, gerçek bir roman: Kemal Bekir'in 'Kanlı Düğün'ü... Öyküleri, özellikle romanları kendine özgü bir nitelik taşır. 'Kanlı Düğün'de canlı kişiler var, gözler önünde yaşanmış olaylar var. Bu olayların ve kişilerin yorumlanması var..."

Oktay Akbal, Cumhuriyet

"Kemal Bekir, neredeyse kanıksadığımız baskınların, yargısız infazların bir başka yüzünü çiziyor romanda. (...) Kişi, mekân, çevre betimlemeleriyle dönem vurgulamakta usta bir anlatıcı. (...) Söylenecek en doğru yargı: Yılın en özgün kitaplarından biri."

Sennur Sezer, Cumhuriyet Kitap

"Özgün bir 12 Mart Romanı. 12 Mart dönemi toplumun çeşitli kesimlerinde, çeşitli boyutlarıyla yaşanmıştı. (...) 12 Mart dönemiyle ilgili romanlar arasında özgün bir yer edinecek bir yapıt."

Öner Yağcı, Aydınlık

"Kemal Bekir bu romanında da o döneme ilişkin toplumbilimcilerin yapmadıklarını, ya da yapmak istemediklerini üstlenmiş. Adeta dönemin bir sosyolojik haritasını çıkartıyor. (...) Kurgusu, arı dili ile usta işi bir roman."

Turgay Olcayto, Bizim Gazete

"Kanlı Düğün, çok sesli senfonik bir roman. İnsani yaratıcılığın, insanın bilincini şıklandırır bir eser Kanlı Düğün."

Cengiz Gündoğdu, İnsancıl Dergisi

"Kanlı Düğün'de hiçbir olay rastlantısal değildir. Olayların örgüsü, bu örgüde karakterlerin itkisi, tarihsel uzamda verilir. 1971'de Türkiye'de karşı karşıya gelen güçlerin mücadelesinde Yücel'ler, Hüsnü'ler trajik olayın simgeleridir."

İnsancıl Atölyesi Roman Çalışması

"Yerleşik bir çalışmanın ürünü olan, uzun süre izi kalabilecek, toplumsal olayları değerlendirirken bize bir görüş açısı kazandırabilecek usta işi bir roman karşımızdayız."

Mustafa Şerif Onaran, Dünya Kitap

on-line satış için...
www.kitapyurdu.com

ISBN 975-8460-89-7

9 789758 460892

